ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1
MERCREDI
1er FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.625 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.625

ՓԱՐԻԶ

ՋՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

ՆԱԽԱՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏՆ ԷՐ

ՁԱՓԱԻՈՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ՄԸ

ԴԱՏԱԽԱՋԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՐԱՐՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹԸ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՇԱՏ ՈՒ ՇԱՏ ԴԺԳՈՒՀ ԵՆ

Երկուշաբթի, ժամը 13·45-ին կը բացուի նախավերջին նիստը : Նախ խօսք պիտի առնեն տուժած կողմի (Փարքի Սիվիլ) փաստաբանները :

Առաջինը խօսք կ'առնէ մէթր Սառտա : Դատական կառոյցի հակիրճ պատմական մը կ'ընէ, երբ նախնական ընկերութեանց մէջ, զոհերուն դերը ջնջուած էր եւ օրէնքի իշխանութիւնը տէրն ու տիրականն էր վճիռին : Ցետոյ, երբ ժողովուրդը կը դառնար դերիչխան, իր տեղը կ'ունենար զոհը : Այսօր, երեք զոհ կայ՝ սպաննուած պահակը, վիրաւորուած փոխ - հիւպատոսը եւ ոտքէն վիրաւորուած թուրք մը, որ դատավարութեան ակիզբը միայն կ'ոտքէր նաեւ տուժող կողմ ներկայանալ եւ որուն կը չնորհուէր նշանակովի փաստաբան մը : Մէթր Սառտա կը չեչտէ որ Ֆրանսա գործ չունի պատմութեան մը մէջ, որ կը չահագրգռէ Հայերն ու Թուրքերը : Ինչո՞ւ Ֆրանսան : Ֆրանսան պատասխանութիւն մը ունի՝ երաչխաւորել ապահովութիւնը բոլոր անոնց, զորս ընդունած է՝ ինչ որ ալ ըլլայ այդ երկիրներուն վարչակարգը : Պաշտպանած է, իր պարտքն է, Իրանի դեսպանատունը, երբ Իրանի տէրն էր՝ Շահը, նոյնը կ'ընէ, երբ Իրանի տէրը՝ Խոմէյնին է : Ատեա - նը, կ'ըսէ մէթր Սառտա, նկատեց անչուշտ մեր ընթացքը : Երբեք անդորրութեան պակաս չցուցաբերեցինք : Կրնայինք դիմել պատանդներու երկար տագնապի մը, չըրինք : Դիւրին առարկութիւններէ խուսափեցանք : Արդարութիւնը պէտք է արտայայտիչ ըլլայ : Կ'ընդունինք, քոմանտոն չէր եկած սպաննելու համար, եկած էին՝ պատրաստ մեռնելու, կ'աւելցնեմ. - «Պատրաստ՝ մեռցնելու : Արդիւնքն է պատանդներ բռնել : Կ'ըսուի թէ զօրակոչի ենթակայ զինուորներ են, բայց չատ քիչ կը խօսին զիրենք զօրակոչի ենթարկողներուն մասին : Ատիկա, չատ ապահովութիւն չի ներշնչեր : Զէնքեր ունէին, ուրկէ՞ եկան : Կազանդ պատրաստութիւն մը կայ, ո՞վ կայ ետին : Չեմ ուրանար իրենց անկեղծութիւնը, բայց պէտք է նկատի առնէք արարքին բնոյթը : Կը ներէք, պարոն նախագահ, բայց ասոր անունը ահաբեկչութիւն է :

Հարցը՝ 1915-ը չէ : Այդ մասին չէր իրենց պահանջները, իրենք ուզեցին երկու հայ բանտարկեալներու ազատ արձակումը, յուշարձաններու պահպանում, Թուրքիոյ Հայերու ազատ արտայայտելու իրաւունք, հինգ քիւրտ եւ հինգ թուրք բանտարկեալներու ազատ արձակում : Կարելի չէ խաղալ անմեղներու կեանքին հետ : Խօզէնի մարդասպանութիւնը կայ, փոխ - հիւպատոսին մահափորձը : Չեռնոռումբ կայ, տարձանակի հարուած եւ հոգեվարք մը, մէկէն վեց ժամ, ըստ զանազան վկայութեանց : Ո-սեմք քանի մը ժամ : Օրինաւոր պաշտպանութեան հարց չկայ : Ցետոյ, ճամբու արկածնե՞ր : Ինչպէ՞ս ընդունիլ : Խօզէն, Ինալ, ծնած են 1948-ին եւ 1937-ին, կապ չունին Յարդէրեան հետ : Կարելի չէ նոյնացնել 1915-ի հետ : Պէտք է խօսիլ զոհերուն մասին : Խօզէն զաւակ մը ունեցած է, երկու օր առաջ, Թուրքիա պիտի երթայ : 2001-ին, երբ այդ երախան 20 տարեկան ըլլայ, պիտի ըսուի իրեն, որ հայրը սպաննուած է Հայու մը կողմէ : Այս է, բիւրա ուժին ազդեցութիւնը : Ոեւէ Հայ դժգոհած է Ինալի ընդունելութենէն, հիւպատոսարանը : Տարբերութիւն դրա՞ծ է Թուրքերուն կամ ծագումով Հայ Թուրքերուն միջեւ : Հոս, ոչ ՄԱԿ-ի մէջ ենք, ոչ ալ պատմութեան դատարանի մը : Ճամբորդական դործակալութեան մը մէջ, Ֆրանսուհի քարտուղարուհի մը մեռած է (կ'ակնարկէ Մարմարա դործակալութեան ոճրափորձին) : Դիւրին է ըսել՝ մենք չէինք, միւսն էր : Միշտ պատճառաբանութիւն մը կայ, լաթէ դէշ : Միշտ եւ ամէն տեղ, արիւն կայ, անկայունացնելու կամ վախ պատճառելու համար» : Ցետոյ մէթր Սառտա կը յիշէ թէ 1975-ին ծագեցան, առաւելաբար, բիւրա ուժի պոռթկումները, ինչ որ կը նշանակէ զինուորականներու իշխանութեան դլուխ գալչն առաջ, Թուրքիոյ մէջ : Ու կ'ըսէ Ատեանին՝ ոճրային բնոյթ ունեցող դէպքեր ունինք դատելին : Մէկ մեռեալ աւելի, մէկ մեռեալ՝ չատ է :

Պաթոնիէ Պուրլօ կը յաջորդէ : Ուշադրութեան կը յանձնէ խորհրդածութեան երեք կէտեր : Առաջինը՝ պատմական հարցը : Շատ խօսուեցաւ այդ մասին, երկրորդ՝ դէպքերը, վերջապէս՝ բիւրա ուժը :

Ինչ կը վերաբերի պատմական հարցին, փաստաբանապետը նկատել կուտայ թէ Փարիզի ոճրային ատեանը ոչ ՄԱԿ է, ոչ ալ Լա Հէյի ատեան : Ճշդրիտ արարքներ կան : Կը խոստովանի թէ մինչեւ 1981, բան չէր պիտեր Հայկ. հարցէն : Կ'աւելցնէ թէ բնական չէ, արդարացնել դէպքեր, 70 տարի ետք : Էջը պէտք է դարձուի : Ֆրանսացիք եւ Գերմանացիք, երկու պատերազմ ունեցած են, էջը դարձած է : 1915-ը չարդարացներ 1975-ի բիւրա արարքները : 16-րդ դարէն ի վեր, Հայաստանը ինքնիշխան Պետութիւն մը չէ· կը քնէ Հայերու ճակատագիրը, Թուրքիայէն դուրս : Հասած են բոլոր մակարդակներուն, բոլոր արհեստներուն, բոլոր քաղաքական կուսակցութեանց : Ոմանք պէչ էնթեկրէ են, ամբողջութիւնը՝ լաւ : Կը յիշէ, այս առընչութեամբ Վէրնէօյի եւ Ազնաւուրի նամակները : Նկատելով որ չորս Հայերը Լիբանանէն կուգան, կ'անդրադառնայ Լիբանանի ցաւոտ կացութեան 1975-էն ի վեր : Հոն ալ ձուլուած են, վեց հայ երեսփոխան կայ, կ'ըսէ, Լիբանանի Ժողովարանին մէջ : Ցետոյ, կը խօսուի Թրքական բանակներու մասին, բայց միայն հայ բանտարկեալ չկայ հոն : Հայ համայնքը հալածուած չէ Թուրքիոյ մէջ, վկայ՝ Տիգրան Գէորգեան (յաջող օրինակ մը չէ այս մէկը : Ամէն ազգ «Գէորգեաններ» ունի, մենք ալ անչուչա, ոչ միայն հիմա, 1915-ին ալ եւ ամէնէն ցաւալին, մինչեւ Պոլիս երթալու իսկ հարկ չկայ···) : Թուրք եւ Հայ, կ'աւելցնէ Պօարլօ, միշտ կողք կողքի ապրած են : Հայերը, առաւելագոյն 33%ը կազմած են արեւելեան նահանգներու բնակչութեան, նուազագոյնը՝ 4%ը : Շատ խօսուեցաւ, կ'ըսէ 1915-ի մասին : Ինք ալ ուզեր է տեղեկանալ, դիրք մը վճռաեր է : Գտեր է : Լաւչէ անուն սպայ մը «Ցեղասպանութիւնը» անունով հատոր մը ունի եղեր եւ բացատրեր է հոն, թէ Օսմանեան կայսրութիւնը խճանկարներու ամբողջութիւն մըն էր եւ Վանի մէջ, Հայերը քաղաքը բերդի վերածած էին : Կը յիշէ Նուպար Փաշայի նամակը, ուր ան կ'ըսէ թէ Հայերը Տէ Ֆաբօ պատերազմիկներ էին· կ'ընդունի, որ եթէ ատիկա չնորհաւորելի է Ֆրանսայի համար, նոյնը չէ Օսմանեան կայսրութեան համար : Հուսկ՝ բիւրա ուժը միշտ գոյութիւն ունեցած է : Ֆրանսական յեղափոխութիւնն ալ, որ այնքան օգուտ ունեցած է, չէ կրցած խուսափիլ անկէ : Սարսափը (լա թէռէօր) հատատած է : Կը դիմէ դատաւորներուն· - Երկու տեսակ վճիռ կայ՝ քաջալերութեան եւ տարհամոզման : Առաջինին ենթարկուիլ պիտի նշանակէր որ ամէն ոք, ուզած յարձակումը կրնայ ընել հիւպատոսարանի մը վրայ ու կը յիշէ Համբիկ Սաատնեանի դէմ տրուած վճիռը : Դատը՝ Թուրք - հայկական դատ մըն է, մեզի չի վերաբերիր : Եթէ չէք ուզեր, կ'ըսէ դատաւորներուն, որ նման բաներ կրկնուին, պէտք է տարհամոզման վճիռ մը տաք :

Յօսք կ'առնէ նաեւ, յանուն ոտքէն վիրաւորուած Թուրք բանուորին (Պալթաօղլու), նշանակովի փաստաբանուհին՝ մէթր Վալերի Մանթրիէօ : Կ'առարկէ որ այս տղաքը զինուորներ չեն, քանի որ քաղաքացիներու վրայ յարձակած են եւ կը զդուշացնէ, այն համակրանքին դէմ որ կայ այս հարցին նկատմամբ :

Կարճ, առաջին դատարէն ետք, պիտի արտասանուի ամբաստանականը, բայց նախքան այդ, նախագահը կը կարդայ իր ստացած մէկ հեռագիրը, «Թուրք կիներու համակամութեան միութիւն»էն, որ յայս կը յայտնէ թէ Ատեանը պիտի անօրինէ հարկ եղածը :

Յօսքը կը պատկանի դատախազին : Շատ Միշոն կը ներկայացնէ մինիսթէռ փիւպլիքը, այսինքն՝ ընկերութեան պաշտպանն է : Պիտի խօսի չուրջ մէկ ու կէս ժամ եւ ինք է, որ ամբաստանեալ - ոին վերջաւորութեան կ'առաջարկէ պատիժները : Սկզբունքով, առաւելագոյնը կ'ուզէ և դատական կազմը, բաղկացած նախագահէն, երկու օգնականէ եւ ինը երդուեալներէ՝ կը տնօրինէ վերջին վճիռը :

Միշոն Փայլոն ճարտասան մը չէ, միջակ ձայն մը եւ քիչ մը վարժապետական չեշտ մը, որ կրնայ ձանձրացնել : Սկիզբը, կը յայտնէ թէ հասած ենք ֆէ - տիվերի մը եզրափակման : Ամբաստանեալներուն առաջ դրած դէդապատճառները չեն արդարացներ իրենց ըրածը : Ինք, յանուն Ֆրանսայի ժողովուրդին, պարտի պաշտպանել կեանքի իրաւունքը : Ինչ որ ըրած են անոնք՝ բիւրա ուժի դործածութիւն է, սպանութիւն կայ, մահ - ան սպառնալիք, բոնի մարդ վար դնել· այս ամբողջը՝ մէկ նպատակով· - ուշադրութիւն դրաւել չհնդալից արարքով մը, ուրիշ ոչինչ և ոչինչ ձեռք ձդելու համար : Նպատակ մը, որ հիմնուած է, ի սկզբանէ, ձախողութեան վրայ : Նպատակ մը, որ դիտեն թէ անիրագործելի է : Իրենց պահանջներուն տեղի տուող չի կրնար ըլլալ : Կ'ըսեն թէ զինուորներ են : Զինուորները կը կռուին հոն՝ ուր իրենց ժողովուրդը իր արմատներն ունի, իրենց պահանջած հողերուն վրայ : Նպատակակէտեր որոնք կ'ուզեն զինուորական ըլլալ, չեն կատարուիր հազարաւոր քիլոմէթր հեռու, ուրիչ երկիրներու մէջ, պաշտպանութեան տակ երկիրներու, որոնք կապ չունին : Իրենց առաջին հակառակորդը Ֆրանսան ըրած են : Կռուելու ալ քիչ մը անասելոր ձեւ է, քաղաքացիներու դէմ կռուիլը : Միշտ, երկար կը ծանրանայ դէպքին մանրամասնութեանց վրայ, պատանդներուն ապրած սիւսփէնսին ժամերով : Կը ժխտէ նման արարքի մը խաղաղ բնոյթը : Կ'ըսուի թէ հրահանգ ունէին չիրակելու, եթէ այդպէս է, ինչո՞ւ այդքան զինամթերք ունէին : Մէկ - մէկիկ կը վերլուծէ ամէն կէտ, որպէսզի ժխտէ ըսուածները, մերժէ օրինաւոր պաշտպանութեան տեսակէտը : Բայց, յանկարծ դատախազը կը յայտարարէ· - «Տրուած ըլլալով քաղաքական բնոյթը, և լուր Ուրբաթ օրուան լուսած վկայութեանց, եղածը լայնօրէն պատճառաբանուած է այն ամէն բաներէն, որոնցմէ տառապած է իրենց ժողովուրդը եւ կարելի չէ խեղաթիւրել կամ մոռնալ ինչ որ պատմութիւնը արձանագրած է» : Ասկէ, անչուշտ չատ ու չատ դըժդոհ կը թողու ներկայ Թուրքերը (լրագրողները)· դատախազը կ'ընդունի ցեղասպանութիւնը եւ քաղաքական բնոյթը արարքին : Ճիշդ է, պիտի աւելցնէ՝ այդ քաղաքական բնոյթը պէտք է իր ճշդրիտ չափէն անդին չանցնի ու կ'առաջարկէ, չափաւոր պատիժներ· -

Արամ Պասմաճեան՝ Հինդ տարի արդելափակում :

Վազգէն Սիպլեան եւ Յակոբ Զուլֆայեան՝ եօթը տարի արդելափակում :

Գէորգ Կիւզելեան· - Տասը տարի արդելափակում :

Վերջին խօսքն է· - «Կարելի է ամէն բանի բացատրութիւն գտնել, բայց հո՛ս ոչինչ կ'արդարացուի» :

Երկրորդ դատարկ մը ետք, ժամը 17·20-ին է որ կը բացուի նիստը : Նախքան խօսքը մէթր Ասլանեանի տալը, նախագահը կը յայտնէ որ երկու հեռադրեր ստացած է, զորս պիտի կարդայ : Առաջինը դրկած է Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութեան դիւանագէտներու այրիներու եւ որբերու միութիւնը, որ կը չեչտէ· - «Ահաբեկիչներ են, նոյնիսկ եթէ այդ բառը չէք սիրեր», աւելցնելու համար թէ ոչ - Թուրքեր ալ կը մեռցնեն այս մարդիկը : Երկրորդ հեռադիրը, կոնդակի պէս բան մըն է, երկար : Ղրկողն է Անդարայի համալսարանի տեսչութիւնը (Սեճա) : Գլուխ - գործոց յայտարարութիւն մըն է, քանի մը կէտերէ կազմուած, որու միայն մէկ կէտը կը բաւէ դաղափար մը տալու համար : Ի չարս չատ մը «դասերու», այս համալսարանականները, որոնք թոյն կը թափեն Ֆրանսայի եւ Ֆրանսացիներուն վրայ, կ'ըսեն նաեւ թէ ճանչնալով ցեղասպանութիւնը՝ «Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Միթերան, օրինագործութիւն կատարեց Ֆրանսական պատժական օրինադիրքին նկատմամբ : (Հաւանաբար պէտք է դատի քաշուի···) : Ապա կը ձաղկեն ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, որոնք անզդաստ հայկ· քարոզչութեան ձեռքը ինկած են : Ընթերցումը աւարտելէ ետք, նախագահը անհրաժեշտ նկատեց, այս վերջին հեռադրին առթիւ ըսել· - «Հեղինակներուն կը թողում իրենց խօս-

(Շար.ը Դ· էջ)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԱՅՍՏԵՂ ՄԵՌՆՈՒՄ ԵՆ ԳՐՔԵՐԸ»

4 ՄԻԼԻՈՆ ԳԻՐՔԵՐ ՈՋՆՋԱՅՄԱՆ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Ա.

ԽՄԲ. - Երեւանի «Գրական Թերթ»ի Դեկտեմբեր 9-ի թիւին մէջ ստորագրուած իր յօդուածով հրապարակագիր Զօրի Բալայեան կը նկարագրէ Ալ. Միասնիկեան գրադարանի պահոցներուն մէջ ան-խրնամ ձգուած չորս միլիոն գիրքերու-կիսով կամ լրիւ փճացած, խոնաւութենէ, ստորերկրեայ ջուրերէ եւ առնէտներէ-ծանրօրէն վնասուած վիճակը եւ կոչ կ'ուղղէ պատկան նախարարութեան՝ անյապաղ միջոցներու դիմել, լեռնակուտակ ծրարներով շէնքի նկուղներուն մէջ դիզ-ուած այդ «գանձեր»ը փրկելու համար, գոնէ մասամբ: Թերթին խմբագրութիւ-նը՝ առանձին գրութեամբ մը, դիմած է մշակոյթի, արդիւնաբերական եւ շինա-րարական նախարարութեանց՝ շուտա-փոյթ լուծում խնդրելով հարցի կարգա-դրութեան: Թերթին ամբողջ մէկ էջը գրաւող ընդարձակ յօդուածին խորագիրն է՝ «Այստեղ մեռնում են գրքերը»: Կա-տանք յօդուածին հիմնական մասերը:

×

Յօդուածի մուտքին Զօրի Բալայեան կը պատմէ, թէ ի՛նչ պարագաներու տակ ականատես եղած է Միասնիկեան գրա-դարանին մէջ սիրող ողբալի կացու-թեան. «...Վերջերս հարկ եղաւ, որ շտապ աչքի անցկացնէի «Ասանդարդ»ի հատաքածուն: Ինչպէս որ ընդունուած է, գրադարանի աշխատակցութիւնն պատուի-րեցի ինձ անհրաժեշտ տարեթիւը: Սպա-սեցի ժամից աւելի, նեարդայնացայ: Եւ երբ չհամբերեցի՝ քրտնած ու փոշեկո-լոլ, բերեց այն, չզսպեցի ինձ եւ նրան դիտողութիւն արի: Մեծ եղաւ զարման-քը, երբ նա յանկարծ հեկեկաց: Չիմա-ցայ՝ ինչպէս դուրս գալ անյարմար դը-րութենից: Ախր այնքան էլ խիստ չխօ-սեցի, չկոպտեցի: Դուրս եկայ գրադա-րանի շէնքից եւ զգացի թէ ինչպէս ա-տիճանաբար մեծանում է անհանգստու-թիւնս: Կենսափորձից գիտէի, որ հե-տըզհետէ աւելի ծանր ապրումներ եմ ու-նենալու: Որոշեցի ես դառնալ ընթեր-ցասրահ, ներողութիւն խնդրել այն հիանալի աղջկանից: Բայց ինքս էլ չի-մացայ, թէ ինչպէս քայլերս ուղղեցի ոչ թէ ընթերցասրահ, այլ՝ գրադարանի դի-րեկտորի առանձնասենեակը»:

Գրադարանին տնօրէնը՝ Արագի Թիւրա-եան կ'ընդունի Զօրի Բալայեանը եւ տե-ղեկանալով երիտասարդ աշխատակցու-հիին ներողութիւն խնդրելու անոր մը-տադրութեան, պարզապէս «արտառոց կը համարի նման ցանկութիւն», նկատել տալով որ առօրեայ եւ ընթացիկ երեւոյթ է գրադարան այցելող մատուռականնե-րու կողմէ պաշտօնեաներու հանդէպ կշտամբանքը: Ապա տնօրէնը կ'առաջար-կէ Բալայեանի միասին լքնել «պահոց՝ երեք յարկ ու գետնից էլի ինը մեթր ներ-քեւ եւ գտնել, օրինակի համար, «Ասան-դարդ»ի հարկաւոր հատաքածուն»:

Զօրի Բալայեան կ'ընդունի առաջարկը: «Միասին լքանք գրադահոց, - կը գրէ ան: Նա ինձ առաջնորդեց դէպի թերթե-րից դոյացած պատը: Մեզնից քիչ այն կողմ ջահել աղջիկը, ում կշտամբել էի, լռին տեղափոխում էր ցեմենտեայ սա-լիկներ յիշեցնող ծանր հատաքածոները: Երեւում էր, հիմա էլ մէկ ուրիշ ընթեր-ցող է պատուէր արել: Ես նայեցի թղթէ պատի ստորին չերտին. «Ասանդարդ», 1982 թ.: Մտածեցի՝ իսկ ի՞նչ տեղի կ'ունե-նենար, եթէ խեղճ աղջկան պատուիրէին հէնց այդ թուականը: Հաշուեցի, թէ քանի սալիկ է դրուած վրան: Մօտաւորա-պէս՝ երկու հարիւր: Ամէն մէկը՝ հա-մարեա հինգ քիլոկրամ: Նշանակում է, աղջիկը հարկադրուած էր լինելու տեղա-չարժել մէկ տոննա բեռ: Այդ ներքակա՛մ աղջիկը: Նշանակում է՝ պատուէրս կա-տարելու համար նա ժամից աւելի դրաղ-ուել է ծանր աւելտիկայով: Ու չնորհա-կալութիւն յայտնելու փոխարէն դեռ վի-րաւորե՞լ եմ նրան:

«Այդ ինչո՞ւ են հատաքածուները դար-սուած իրար վրայ եւ ոչ թէ կողաչար-ւած՝ ինչպէս գրքերը դարակներում, ին-չը հնարաւորութիւն կը տար ցանկացած հատաքածուն վերցնել մի քանի վայր-կեանում: Տե՛ղ չկայ: Այդպէս ասաց Ա-րագի Թիւրաբեանը եւ առաջարկեց դիտել գրադարանի «նոր» յորյորուած մասնա-շէնքը, ուր միլիոնաւոր օրինակներով գրքեր պիտի պահուէին: Այդ ինչո՞ւ են գրքերին «բնակարան յատկացրել» մութ ու խոնաւ նկուղներում՝ արդէն հարցը-նում եմ ինքս ինձ եւ առայժմ պատաս-խան չեմ գտնում:

«Եւ ես կատարեցի դուցէ թէ իմ ամե-նածանր ու տխուր ճանապարհորդութիւ-նը ... դէպի գարերի խորքը: Դէմս երե-ւաց կապկպուած, աւեր չղթայուած գրքերի մի հսկայ բլուր: Հազա՛ր, բազ-մահազա՛ր կապուկներ: Իւրաքանչիւրում՝ տասից մինչեւ երեսուն գիրք: Դրանցից սարեր են գոյացել: Շա՛տ սարեր: Պա-տերից ու առաստաղներից կախուած է խոնաւ ծեփը: Անկիւններում մրից սեւա-ցած սարդոստայններն են: Կէս ժամ անց զգացի, թէ որքան դժուար է շնչելը: Իսկ գրքերն այստեղ են արդէն մի՛ քանի տա-րի: Բայց արդեօք շնչո՞ւմ են նրանք: Կենդանի՞ են, արդեօք: Զեռք եմ տալիս նրանց: Իմ բժշկական գործունէութեան ընթացքում մէկ անգամ չէ, որ այդպէս եմ որոշել կեանքի ու մահուան սահմա-նագիծը, աւելի ստոյգ՝ արձանագրել, գրանցել մահը: Զեռքս եմ առնում սառն ու խոնաւ ցեմենտին ընկած գիրքը: Հինն է, ամուր կազմով: Ինչպէս յայտնի է, անցեալ դարերում կազմի վրայ գրքի առաւօտեան բարեմաղթանքի խօսք տալ զօրքին:

- Դա իմ հոգու պարտքն է, սիրելիս, - անմիջապէս պատասխանեց արքազանը՝ չոյուած զօրավարի վերաբերմունքից եւ Ղեւոնդ Երէցի անունից: - Սիրով կը խօսիմ: Բայց զօրքին ինչպէ՞ս մի տեղ կը հաւաքես:

- Դրա կարիքը չկայ: Դու չտարում կը խօսես, եւ ռադիոն ձայնը կը փոի ամ-բողջ ճակատով մէկ:

- Այդ օրուան է՛լ հասանք, որ պատա-րագիչը չպիտի տեսնի իր հօտի երեսը: Լոյսը դեռ չբացուած ես այստեղ կը լի-նեմ:

Բոլորին յանձնարարեց քնել - հանդըս-տանալ, որ առաւօտը դիմաւորեն թարմ ուղեղով ու կայտառ մարմնով: Յանձնա-րարեց, իսկ ինքը ո՛չ պիտի քնէր, ո՛չ հանգստանար: Ո՞վ է ասել, թէ օձի կը-ծածին էլ քուն կը գայ: Քունը ամէն մի չունչ - կենդանու համար է, բայց ո՛չ այն զօրավարի, որ պատասխանատու է վճռական ճա-կատամարտին: Վճռական ի՛ր համար, իր ազգի ու նրա հայրենիքի համար: Գուցէ կային մարդիկ, որոնք հաւատում էին, թէ Սարդարապատում տանուլ տա-լով՝ հայ ժողովուրդը դեռեւս հնարա-ւորութիւն կ'ունենայ ուշքի գալու, տոքի կանգնելու եւ քայլերու այն ճանապար-հով, որ Ատտուած է վերապահել նրա հա-մար: Գուցէ կային մարդիկ, որոնք մտա-ծում էին, թէ այս վերջին պատերազմի դաշտում Թուրքի առաջ կռնակ դարձնե-լով Հայը հնարաւորութիւն կ'ունենայ դիւանագիտական կամ ուրիշ որեւէ սե-պանի չուրջը, նստել եւ նոյն այդ Թուր-քից ստանալ ապրելու, գոյութիւն պահ-պանելու գոնէ փոքրիկ մի հողակտոր: Նա Թուրքին լաւ էր ճանաչում, որպէսզի իրեն չափազանց նման խաբկանքով: Նա իր ազգի վիճակը լաւ գիտէր, որպէսզի ու-ղեղը չլեցնէր սուտ հեռանկարների մը-չուշով...

Եւ հիմա, չտարի չուրջը պտըտելով, ինքն իր հետ նորից ու որերորդ անգամ քննում էր ճակատամարտի հնարաւոր ծաւալումները:

Իրիկնադէմին վերջապէս ռադիոկապով խօսեց զնդապետ Կարօ Ղասաբրաչեանը: Արդէն ճանապարհին էր, Արագածի լան-ջին: Ասաց՝ մի քանի օր առաջ Երզնկայի եւ Մակուի ցաք ու ցրիւ գումարտակնե-րից կազմել է կարգին մի զօրաջոկատ, չուրջ եօթ հարիւր սուին, եւ ահա թըն-դանօթներն էլ առած չարժուում է դէպի Թուրքերի թիկունքը:

- Ինչպէս կարգադրել էք, պարոն զո-րավար, - զնդաց ախալցիացի զնդապետի երիտասարդ ձայնը: - կարծում եմ՝ կէս-օրուայ դէմ կը սկսենք գործը: Անմիջա-պէս էլ կը հաղորդենք ռադիոյով: Իսկ թէ որ ռադիոն խափանուած լինի, կը հաղորդեն թնդանօթները:

- Զո՛յչ եղէք, ձեր վիճակում նախ եւ առաջ զգուշութի՛ւն ...

- Միքայէլը կողքիս է, պարոն զօրա-վար: Միասին ենք...

- Երկու երիտասարդ ու տաք գլուխ միասին էք...

- Դրանից միայն թշնամու գլուխը պիտի ցաւի:

- Զո՛յչ եղէք, զգո՛յչ, լսո՞ւմ էք:

Վատ էր լսւում. բոլոր բառերի հետ՝ կտկտոցներ, ոնց որ բարակ թիթեղի վը-րայ բանջարբուսկ տեղար: Եւ յան-կարծ Ղասաբրաչեանի ձայնը պարզը-ւեց.

- Պարոն զօրավար, չէի՞ք ցանկանայ խօսել Միքայէլի հետ, կողքիս է, ինչո՞ւ ուզում է...

Յետոյ ձայնը կորաւ, եւ նոյնիսկ կա-պիտան Շնէուրը չկարողացաւ կապը վե-րականգնել:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԳԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՑՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱԻԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Իսկ ժա՞մը, պարոն հրամանատար, - տեղից վեր կենալիս հարցրեց զնդապետ Շահնազարեանը, որի համար այդ ժա-մից բացի, ամէն ինչ պարզ էր ու հաս-կընալի:

- Ժամի մասին լրացուցիչ կարգադրու-թիւններ կը լինի ռադիոյով, պատասխա-նեց Փիլոմմանը եւ նայեց չտարի պե-տին: - Պարոն կապիտանի ջանքերով յու-սալի կապ է ստեղծուած իւրաքանչիւրիդ հետ: Մնացած բոլոր հարցերը՝ այդ կա-պի միջոցով:

Բաժանուելիս նա մտերմօրէն թեւի տակ առաւ Գարեգինն սրբազանին եւ ա-կանջին հարցրեց.

- Գուցէ Ղեւոնդ Երէցը կը ցանկանա՞յ

ԲԺԻՇԿ ՓՈՓՈՒԿՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1926-ին Հալէպէն Պէյրութ եկած էր ընկերական ընդհ. ժողովի մը մէջ ծանո-թացայ բժիշկ Փոփուքեանի՝ միջահա-սակ, բարեձեւ, կոկիկ ու մաքուր հագ-ուած, սակաւախօս, համակրելի ու հեղ մը-նաւորութեամբ ընկեր մը. կարդ մը ըն-կերներ հեգնանքով սալոնի դաշնակա-կան կ'ըսէին իրեն, մտաւորականներու եւ արուեստագէտներու մտերմական լայն շրջանակ մը ունէր:

Երբ հիւանդի մը կ'այցելէր, հիւանդը քննած միջոցին կը հարցնէր՝ տիկին, ձեր ամուսինը ի՞նչ գործ կ'ընէ. իմանար որ պարզ գործաւոր մըն է՝ դրամ չէր առ-ներ, ըսելով թէ ես ձեր ամուսինէն կ'առ-նեմ, տիկինը կ'ըսէր՝ բայց դուք իմ ա-մուսինս չէք ճանչնար. կը ճանչնամ, կը ճանչնամ ըսելով կը մեկնէր: Այս տիպի ուրիշ ընկեր մըն ալ ունէինք՝ Բենիամին Գուլաքեան, քաղաքապետարանի բժիշկ, որ չքաւորներէն դրամ չէր առներ. յա-ճախ դեղերն ալ կուտար. երբ որ մահ-ացաւ, թաղման օրը տասնըհինգ հազարի մօտ բազմութիւն մը դագաղին հետեւե-ցաւ: Երթեւեկութիւնը երեք ժամ կանգ առաւ, ճամբու ընթացքին Արաքսեր լ-մանալով որ մեռնողը բժիշկ Գուլաքեան է, իրենք ալ կարգի կը մտնէին:

1929-ին սպանութեան մը առթիւ՝ զբ-պարտութեան մատնութիւններով երե-սունի մօտ Դաշնակցականներ ձերբակալ-ելով բանտ առաջնորդուեցան: Արշակ Յովհաննէսեան՝ Հայաստանի Հանրապե-տութեան փարլամենտի անդամ, Յոսով Թիւթիւնճեան իրաւաբան, արտակարգ դատարանի դատախազ, Վահան Փափազ-եան (Կոմս), Արշակ Գալուստեան գնդ-պայի մեծաքանակի վաճառական, Յա-

բարձրացած են միայն քանի մը սիւներ, որոնց չրջակայքը ամբողջովին տակն ու վրայ եղած է եւ չատոնց արդէն ծածկ-ւած է բոյսերով: Ճարտարապետի այս եւ այլ արտայայտութիւններէն Զօրի Բալայեան կուգայ այն եզրակացութեան, որ նախագիծը պատրաստ եղած է 1975-ին, տարի մը եռք սկսած է չինարարու-թիւնը, բայց քանի մը ամիս եռք պար-զուած է որ նախագիծը պիտանի չէ նը-կատուած, հետեւաբար չինարարութիւնը ընդհատուած է:

Զօրի Բալայեանի հետաքրքրութիւնը ա-ւելի կը մեծնայ ու կ'ուզէ տեսնել նաեւ ա-ւելի քան երկու միլիոն գիրքերէ գոյա-ցած միւս բլուրներու վիճակը: «Դիրեկ-տորին առաջարկում եմ այցելել այն վայ-րերը, որտեղ անկանոն դիզուած են նը-բանք: Պարզւում է, որ դա անհնարին է, որովհետեւ չէնքերը կնիքուած են հա-կահրդեհային ծառայութեան կողմից: Կնիքուել են մի քանի տարի առաջ: Թէ ինչ է կատարւում ներսում, ոչ ոք չգիտի: Յայտնի է մի բան՝ խոնաւութիւն է, առ-նէտներ եւ ջրեր...»:

(Շար. 58)

ՊԱՏՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՐ

(ԹՎԻ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ)

Ի. ՄԱՍ

1

ՎԱՄՈՒՆ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ ՄԵ

Կամուրջ մը կը դառնայ մարդու մը ոտքերուն տակ, որ կ'անցնի գետէն։ Ան կը քալէ ուղիղ առջեւը, ոչ ոքի կը նայի, ոչ ոքի կը տեսնէ։ Ան կը քալէ, ինքնամոռաց, ինքնամոռանալու աստիճան։ Ան կը քալէ, ինքնամոռացութեան մէջ

(Շար· Ա· Էջէն)

քերան ամբողջական պատասխանատուութիւնը»:

Կարգը եկած էր այլեւս պաշտպան փաստաբաններուն: Ասոնցմէ առաջինն էր, ինչպէս ըսինք, Էմիլ Ալանեան (Ընթերաբերի, նախքան վճիռը, յայտարարեր էր՝ «Պատրաստ եմ ինքզինքս մահուան դատապարտելու, Տէվէճեան, Մինեաս եւ Լըքլէր):

Մէթր Ալանեան ըսաւ՝ ինչ որ պէտք էր ի պատասխան մէթր Սառասյի եւ փաստաբանապետ՝ Պօաըլոյի: Զգալի պէս յուզուած էր, ինչ որ երբեմն արգելք եղաւ որ կեզրոնանայ: Յայտնեց թէ 68 տարի բոլոր խաղաղ միջոցները ըսպառած էին այլեւս եւ այս մեքենաներու աշխարհին մէջ, դէպք մը պէտք է: Շեչտեց հակառակորդ վիճաբանութեան հակասութիւնները· յիշեց թէ, տակաւին այսօր, երբ արեւելեան գաւառներու մէջ (վերջերս Էրզրումի շուրջ) երկրաշարժ կ'ըլլայ, բնակիչները կ'ըսեն թէ Հայերու դիակներն են որ կ'արթընցնեն: Կրօնաւոր մը, կ'ըսէ մէթր Ալանեան, Օրլէանի եպիսկոպոս, Հ· Թուչէ, 1917-ին ըսած է· - «Եթէ արդարութիւն չըլլայ Հայերուն եւ անոնք երթան Պոլիսն օդն հանեն, Թողութիւն կուտամ բոլոր նոդներուն»: Ու փաստաբանը կ'ուզէ որ անպարտ արձակուին:

Ա· Մ·

× *Երեքշաբթի առաւ, փարիզեան մամուլն ալ կը հաստատէր թէ դատախազը չափաւոր եղած էր: Լիպերասիոն կ'արձագանգէր Թուրքերու դժգոհութիւնը· դիւանագէտն իսկ ըսեր է· - «Աւելի կը հետաքրքրուին ամբաստանեալներու ազգութեամբ, քան՝ Թուրք պահակին մահով»: Թերթը խորագրած է· - «Ամպարարի ամբաստանական»: Մաթէն փաստաւոր մը կը ձագկէ Պոլսէն եկած Գէորգեանը, զոր կ'որակէ «Բոլշեւիկ տը սերվիս»:*

Նախորդ իրիկուան Մռնտին մէջ Քլօա Սառօթ իր նչմարը (վերջին էջ) յատկացուցած էր «Ցեղասպանութիւններ» խորագրին տակ, Հայերու ջարդին:

× *Թուրք մամուլը չատ զուարճալի ալ լուրեր ունի: Օրինակ, Յունուար 29-ի «Հիւրրիյէթ»ը կը գրէ որ դատավարութեան ընթացքին Մելինէ Մանուչեան (որ Ֆրանսերէն խօսեցաւ) թուրքերէն արտայայտուեր է···:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄով

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ բանտին այն Քիւրտերը որոնք կամաւոր ծոմի դիմած էին, բողոքելու համար արդելափակման իրենց պայմաններուն եւ չարչարանքներուն դէմ, վերջ տուին իրենց չարժումին: Ծանօթ է որ իրենցմէ 6-ը՝ մեռած էր:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, ոստիկանութիւնը առաջքն առած է հրեայ ծայրայեղ կրօնաւորներու ոճրափորձին էլ - Աքսա մզկիթին դէմ:

հայերէն երաժշտութեան խումբ

Ensemble de Musique Arménienne

Concert au centre
MANDATA
6, *rue Wurtz* — 75013 *PARIS*

Samedi 4 Février

à 20h 30

Տէր եւ Տիկին Սրա Շիրինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պեհեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Սարաֆեան, թոռները, ծոռները եւ ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր, տալոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փետրուար 1, Շորեքշաբթի օր, ժամը 14·15-ին, Առնուվիլի Վարպետ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Առլէն Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Էմիրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրիսթիան Պետրոսեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարի Սարաֆեան, թոռները, ծոռները եւ ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր, տալոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փետրուար 1, Շորեքշաբթի օր, ժամը 14·15-ին, Առնուվիլի Վարպետ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահագդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԹԷՑԱՍԵՂԱՆ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի վարչութիւնը, Նոր Տարուան առիթով, հաճոյքով կը հրաւիրէ իր անդամուհիներն ու համակիրները մաերմիկ թէյասեղանի մը շուրջ, Փետրուար 3-ին, Ուրբաթ, կէսօրէ հաքը ժամը 3-էն սկսեալ իր կեդրոնատեղիին մէջ, 33 Քուր Փիէր Փուժէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները· - Ողբացեալ՝ Շնորհիկ Նօտարեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մովսէսեանէ 500 Ֆ·, Տիկին Զապէլ Կարապետեանէ 100 Ֆ·, ողբացեալ Մաքսիկ Ուրքաթեանի մահուան առթիւ՝ Փափազեան ընտանիքներ (Ալֆորվիլ եւ Քէսսօն) 300 Ֆ·, Պարսումեան ընտանիքներ (Ալֆորվիլ եւ Մէզօն Ալֆոր) 250 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Գարասաֆտասեան 100 : Իսկ Նոյեմբեր 13-ին տեղի ունեցած Հոգեճաշի ընթացքին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները· - Օր· Հռիփսիմէ Փափազեան 100 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Արթօ Գույումճեան 100 Ֆ·, Ոմն՝ 500 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէրչեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Քոստիքեան, Տիկին Պերճուհի Պաղտասարեան 100-ական Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Ամիրայեան 200 Ֆ·, Տիկին Օհաննէսեան 100 Ֆ·, Ոմն՝ 50 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Զորաբարթղեան, Տէր եւ Տիկին Փափազեան Գրիգոր 100-ական Ֆ·, Տիկին Մալաթեան Ծնունդ 300 Ֆ·, Տիկին Նուարդ Գույումճեան 100 Ֆ·, Տիկին Զապէլ Կարապետեան 100 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան 200 Ֆ·, Պ· Սերոբ Մանուկեան 100 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Բարգէն Մութաֆեան 200 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Նէտէլեան Քրիսթ 500 Ֆ·, Պ· Կարապետ Փափազեան 100 Ֆ·, Պ· Թուֆանեան 50 Ֆ·:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Միքայէլեան եւ Տայիկեան ընտանիքները 300 Ֆ· կը նուիրեն «Ցառաջ»ին կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ:

×

Պ· Վահան Շահինեան 50 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին Գր· Կիւրիւնեանի մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Պ· Ունանեան 100 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին Տիկին Վարսենիկ Աշճիպաշեանի մահուան առթիւ եւ 100 Ֆ· իր կնոջ՝ ապաքինման համար:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԻՋՈՆ - ԼԱՖԻԹ· - Պ· Քէչիչեան 100 Ֆրանք:

ՍԷՆ - ԹՐԻԹԻԷՆ

Փետրուար 5, կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն - Թրիթիէնի Հայոց մատուռին մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE

SOIRÉE MUSICALE

le Samedi, 4 Février, à 20h 30

Spectacle original en 2 parties :

1.- *Poèmes mis en musiques chantés en diverses langues.*
2.- *Musique arménienne avec ambiance sympathique.*

avec : Tamila MESBAH (chanteuse)
Vasken SOLAKIAN (saz)
Marc FERRARE (flûte)
Claude LOUIS (percussion)

Participation aux frais

FETE SCOUTE
de la Région LYON — DECINES
Dimanche 5 Février
à 15 heures

SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy — LYON 5e

○ CHANTS ԵՐԳԵՐ
○ SKETCHES ԶԱԻԵՇՏ
○ DANSES ԳԵՂԱԿԱԿԱՆ
FOLKLORIQUES ՊԱՐԵՐ
○ BUFFET ՊԻԻՖԷ

ENTREE LIBRE ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օր· Նազարեան կը փնտռէ Պ· Լեւոն Հայկի Մեղրապեանը: Ծնած է 1915-ի չուրջ Երեւան եւ ներկայիս Ֆրանսա կ'ապրի: Լուր ունեցողներէն ղրկել· -

Mlle. NAZARIAN
6, rue Morère — 75014 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Ծրագրի» ի նպաստ Մուրատ - Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է· - Մատոյեան (Անիէր), Թոփալեան (Փարիզ), Օգանեան Արամ (Ալֆորվիլ), Զուլաքեան (Վիրօֆլէյ), Արապեան Նուպար (Փարիզ), Պէտիկեան (Փո) 1000-ական Ֆ·, Մաթէոսեան (Փարիզ), Պաքրճեան (Փարիզ), Նչանեան (Մուլէն), Զուլալեան (Շաթօ - Առնու) 500-ական Ֆ·, Քեբիճեան Կարապետ (Օլնէ·սու - Պուա), Զուրթեան (Փրէ - Սէն·ժէրվէյ), Մուլու Քրիսթեան (Գլամար), Չէրքէզեան (Փարիզ), Պաամաճեան (Անիէր), Տէմիրեան (Շաւիլ), Գարակէօզեան (Վալանս), Գազազեան (Գուպիէր) 200-ական Ֆ·, Ներսէսեան (Փարիզ) 500, Սահակեան (Քուրպըվուա), Տը Ռէինվարա Մարկըիթ (Գուրպըվուա), Քոլանճեան (Լա - Կարէն - Գոլոմպ), Աբիկեան Արամ (Փարիզ), Քիւրքճեան (Դաւէլ), Վարդանեան (Լը Մէնիլ - Սէնտրնի) 100-ական Ֆ·: (Շար·)

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

FESTIVAL DES AMANDIERS DE PARIS

110, rue des Amandiers — PARIS XXe
angle du 54 rue de Ménilmontant (métro : MENILMONTANT)

Mercredi 1er Février à 20h 45
Jeudi 2 Février à 20h 45
Vendredi 3 Février à 20h 45
Samedi 4 Février à 20h 45
Dimanche 5 Février à 15 heures

FOLKLORE D'ARMENIE
avec
L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN
NAVASART

Réservations :
— Soit en téléphonant au théâtre 201 - 56 - 65
— Soit auprès des membres de NAVASART

TIMAG
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente
ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆԻ
«ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»
«LE ROI DE CILICIE»
de MOUCHEGH ICHKHAN
Dimanche, 5 Février, 1984, à 15h 45, Salle Rossini
Hôtel de Ville IXe, 6, rue Drouot, 75009 PARIS
métro : Richelieu - Drouot
Levée de rideau à 16 h. précises
Réservation : Mme. Fourtune 584 - 57 - 18

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5 - Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
JEUDI
2 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԻՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.626 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.626

ՓԱՐԻԶ

ՋՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԿՆԿԱԼՈՒԱԾԷն ԽԻՍՏ ՀԱՄԱՆՄԱՆ ՊԱՏԻԺ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՈՒՄ ԱՄԷՆ ՄԷԿՈՒՆ

ՋԱՆԱՋԱՆՈՒԹԻՒՆ ՁԴՆԵԼՈՎ ԱՏԵԱՆԸ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ԱՐԱՐՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲՆՈՅԹԸ

ԽՈՐ ԼՌՈՒԹԻՒՆ ՏԻՐԵՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ ԵՐԲ ՎՃԻՌԸ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ

ՆԱԵԻ՝ ԽՈՐ ՅՈՒՍԱԽԱԲՈՒԹԻՒՆ

Այս դատավարութեան վերջին նիստին նկարագրութիւնը, անդամի մը համար պիտի սկսինք վերջաւորութենէն, քանի որ վճիռին օրն էր:

Դատակազմը խորհրդակցութեան համար քաշուեցաւ ժամը 18·15-ին: Պէտք է ըսել որ մասնաւոր մտահոգութիւն մը չէր տիրեր: Ձիշդ է, սպասումը երկար կը թուէր, բայց կը յիշուէր ամբաստանները, ուր՝ 5-էն 10 տարի ուզուած էր (5՝ Պոմմաճեան, 7-ական՝ Սիսլեան եւ Ջուլֆայեան եւ 10՝ Կիւզէլեան), ու աւելի քան հաւանական կը նկատուէր որ սահմանուած պատիժները նուազ ըլլան, քան՝ դատախազին առաջարկածը:

Ժամը 21·15-ին, վերջապէս դատակազմը կը վերադառնար սրահ: Որոշ անհանգիստութիւն մը կը տիրէր լեփ - լեցուն սրահին մէջ: Երբ նախագահը կ'ըսէր «ամբաստանեալներ, ոտքի՛», ամբողջ սրահն է որ ոտքի կ'ելլէր: Ոտկիականներու թիւը աւելի քան բազմապատկուած էր, որպէսզի մի-ջադէպի առաջքն առնելու համար:

Ու նախագահը կը չարէր դլխաւոր հարցումները՝ յանցանքներու վերաբերող, ու պատասխանները:

Հարցումները ծանօթ են.. Անձերու բոնի պատանդում եղա՞ծ է, զէնքի սպառնալիքով: Պատասխան՝ այո՛, նուազագոյն ուժ ձայնի մեծամասնութեամբ: Այս հարցը կը վերաբերի չորսերուն: Կամաւին մահ որոա՞ծ Գէորգ Կիւզէլեանի կողմէ, այո՛, նուազագոյն ուժ ձայնի մեծամասնութեամբ· Սիսլեանի համար, Ջուլֆայեանի համար, հարցումները նոյնն են, հարուածներ եւ վէրքեր որոա՞ծ, պատասխան՝ այո՛, նուազագոյն ուժ ձայնի մեծամասնութեամբ· զէնք եւ զինամթերք կը կրէի՞ն, պատասխան՝ այո՛, նուազագոյն ուժ ձայնի մեծամասնութեամբ: Մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց կա՞յ, այո՛: Ու վճիռը՝ եօթը տարի ոճրային արդելափակում՝ իրաքանչիւրին:

Տպաւորիչ լռութիւն մը կը տիրէ: Ամէն մարդ չէր համ կը թուի: Հայերը չէն հաւկնար: Ոմանք համոզումն իսկ ունէին, թէ բոլորն ալ կրնան անպարտ արձակուիլ, ինչո՞ւ չէ: Այնքան բան մը խախտած է մեր մաքին ու սրտին խորը, որ չենք ուզեր իսկ տրամաբանել: Կը բաւէ արդէն թերթերուն աչք մը նետել· հայ ժողովուրդ ալ չենք այլեւս, այլ՝ «ցեղասպանուած ժողովուրդ»:

Արձականդները, որոնց մասին աւելի երկար կը խօսինք, օրերու ընթացքին, կը չեշտեն վճիռին երբեմն երկդիմի, բայց ներքամիտ բնոյթը: Կասկած չկայ, ատեան ու երդուեալ ընդունեցան ցեղասպանութիւնը, չորսին նոյն պատիժը տալով, վաւերացուցին թէ անոնք՝ համակամ դաւադիրականի մը ծառայեցին: Բայց մերժեցին բերտ ուժը եւ կասկած չկայ, որ Օրլիի չուքը կար այդ սրահին մէջ եւ Քուլիս 15-ի այդ ոճրափորձը չէր կրնար բացառական դեր չխաղալ: Դեռ կար՝ Շարաթ օրուան անտեղի եւ անհարկի ցոյցը՝ որուն բացառական դերին մասին արտայայտուեցանք արդէն:

Նոյն երիկունը, մինչ Հայերը բազոքելով դուրս կ'ելլէին արդարութեան պալատէն, չարունակելով իրենց զիրենք անիրաւուած ու հալածուած նկատել, մեծատիսները կը սկսէին լուրը տալ, ժամը 22-էն սկսեալ: Ֆրանս - Էնթէռ՝ «խիստ եւ բարեգուբ» կը զոնէր միաժամանակ, աւելցնելով թէ կրնային քան տարի ուտել, եթէ նկատի առնուած չըլլար դաւադիրական բնոյթը: Էօրոփ 1 նոյնը կը չեշտէր, հաւաքական նոյն պատիժին մէջ տեսնելով քաղաքական բնոյթին ընդունելը, կ'աւելցնէր թէ «պայմանականութեան» դրութիւնը թոյլ կուտայ որ 2-ուկէս տարիէն դուրս ելլեն: Կ'արձագանգէին նաեւ ՀԱՇ-ի պատասխանատուին՝ Ա. Թորանեանի դառնացած յայտարարութեանց: Անթէն 2, ժամը 23·30-ի չուրջ, նկարներ ալ կուտար, բարկացած թէ ընկճուած Հայերու, որոնք ուշ վիշերին տուն կը վերադառնային:

Շորեքշաբթի առաւ, մամուլը նոյն վերլուծումը կ'ընէ: Լիպերասիոն կարճ անդրադարձ մը կ'ունենար (նիստը ուշ վերջացաւ, առաւօտեան թերթերու համար), Ֆոք-իտիէն կ'ըսէր թէ դատակազմը խանդաղատանքէ չտարուեցաւ: Ֆիկաւօ-ի համար երկդիմի դատավարութիւն մըն է, ու կ'ըսէ թէ «վճիռին չափաւորութիւնը» չշմեցուց: Մաքէն չէզոք մօտեցում մը ունի: Ֆրանս - Սուարի համար.- «Անդամ մը եւս, ֆրանսական արդարութիւնը չատ հակացողութիւն եւ բարեացակամութիւն ցոյց տուաւ ԱՍՍԱԱի «արդարադատներուն» նկատմամբ:

× Թուրք մամուլը թոյն կը թափէր Շորեքշաբթի առտու, այս բարեգութ վճիռին առթիւ: Այլ խօսքով ֆրանսական արդարութենէն Հայն ալ դժգոհ է, Թուրքն ալ դժգոհ է:

× Ոճրային դատին փակումին յաջորդեց Սիվիլ բաժինը, որ վնասուց հատուցման կը վերաբերի: Էօզէնի (սպաննուած պահակը) ընտանիքին համար որոշուեցաւ 510 հազար Ֆ. եւ 220 հազար՝ վիրաւորուած փոխ - հիւպատոսին:

×

Հիմա հարկ է ներկայացնել այս վերջին օրուան նիստը, սկիզբէն: Ամբողջ օրը կրկին Թուրքիոյ դատն էր, որ տեսնուեցաւ:

×

Վերջին օրը: Ոճրային ատեանը սովորականէն աւելի լեցուած է: Ըստ երեւոյթին, աւելի դիւրին եղած է հրաւէր ձեռք ձգել: Ժամը 13·40-ին կը բացուի նիստը եւ նախագահը, խօսք տալէ առաջ պաշտպան փաստաբաններէն առաջինին, կրկին կը հաղորդէ թէ դիրք եւ հեռադիր ստացած է: Նախ Պոլսէն դիրք մը ստացած է որուն խորագիրն է՝ Հայկազարապետը (Թէրէօր Ազմեցիէն), յետոյ երեք հեռագրեր, մէկը Կապոյտ Ծովի Շրջ. Վարչութենէն, որ կը խնդրէ ատեանին բարեացակամութիւնը, երկրորդը Միացեալ - Նահանգներու՝ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբէն, որ կ'ակնկալէ արդար վճիռ մը եւ երրորդ մը Ազիզովիլի Հայ Մշակոյթի Տունէն: Նամակ մըն ալ այն Թուրք փրոֆէսէօրէն, որ եկած էր վկայելու եւ կ'ուզէ ճշդում մը ընել, ի պատասխան մէթր Սալանեանի մէկ ակնարկութեան Ազիզիւրքի յայտարարութեան, ըսելու համար թէ Քէմալ չէ խոստովանած հայկական ջարդերը:

Պաշտպան փաստաբաններէն առաջինը, որ խօսք կ'առնէ, մէթր Րաֆֆի Քէչիմալճեանն է: 33 տարեկան, առաջին եղբայրն է ոճրային ատեանի մէջ: Լաւ պատրաստած է իր ըսելիքը: Հակիրճ ակնարկ մը կը նետէ իր ընտանիքին, ջարդուած մեծ - հօր եւ հօրը՝ որ մինչեւ 1970, երբ մեռաւ, փնտռած էր իր ընտանիքին եօթը քոյրերն ու եղբայրները, առանց դիտնալու ո՞ղջ են՝ թէ մեռած: Թերեւս կ'ապրին տեղ մը: Ուրեմն ինք ալ ցարդ կը կրէ ցեղասպանութեան հետեւանքները: Կ'առարկուի թէ պատմութիւնը չի կրնար գրուիլ ընտանեկան յիշատակներով, բայց կան ուրիշ փաստեր: Ինք ալ կը յիշէ Ֆերլիա Փաշայի յայտարարութիւնը՝ վերապայլի ժողովին: Անդրադառնալով չորս տղոց, կ'ըսէ թէ անոնք այդ արարքը գործած են, առաւելարար ուշադրութիւն հրաւիրելու համար: Ինք կը խօսի, առանձնապէս Արամ Պոմմաճեանի մասին, որու դերը չատ չնչին եղած է: Տեսակ մը հակոդութեան դեր: Յուզուած է, երբ կը խօսի այդ երիտասարդին մասին, որ երեք տարի հայրը չէ տեսած: Դրուագ մը կը յիշէ ջարդերէն, երբ լեռան կտրած հայ մանուկ մը, 10 տարեկան, թաղուած աւազներուն մէջ, նշանով հասկցնելով հասնող Հայերուն, որ ետ երթան: Այդ մանուկը չէր կրնար խօսիլ, Թուրքերը կտրած էին իր լեզուն: Եւ դիտակցօրէն, այս 60 տարիներու ընթացքին, քաղաքակիրթ ըսուած ժողովուրդները, իրենց կարգին կտրեցին հայ ժողովուրդին լեզուն: Եւ 1981, Սեպտեմբեր 24-ին, չնորհիւ Արամին, Յակոբին, Գէորգին եւ Վազգէնին, հայ ժողովուրդը իր լեզուն գտաւ: Ու մէթր Քէչիմալճեան ազատ արձակումը կ'ուզէ չորս տղոց համար:

Իրեն կը յաջորդէ մէթր Ֆրանսիս Թեթիէն, որ կը յայտնէ թէ պիտի խօսի գլխաւորաբար Վազգէն Սիսլեանի մասին: Պէտք է յարգել պատժական օրէնքը, բայց կարելի՞ է ըսել թէ կամովին մարդասպանութիւն կայ ոտիկան (զաւտնի) Պլոնտէլի դէմ: Եթէ ամէնէն փոքր կասկած կայ, պէտք է նպաստէ Սիսլեանին ու անոր անպարտ արձակուիլը կ'ուզէ: Կ'անդրադառնայ դէպքերու քննութեան, մանրամասնօրէն: Ջուգեր ճշդել թէ այս կամ ան սուտ խօսած է: Բայց, ընդհ. չփոթութեան մէջ, կարելի չէր իսկ աւելի ճշդիլ ըլլալ: Հակասութիւնները չատ են: Սկսած՝ Պլոնտէլի յայտարարութիւններէն հարցաքննիչ դատաւորին առջեւ: Վազգէն Սիսլեան ըսած է՝ երբ կրակեց, հակազդեցի: Չէի գիտեր թէ Ֆրանսացի ոստիկան է, եթէ ոչ կ'ըսէի իրեն թէ գործս իրեն հետ չէ: Ամէնէն տրամաբանականն այն է, որ Պլոնտէլ առաջ կրակած է, պինքը չեմ այսպիսեր ատոր համար, իր արհեստն է: Կասկածի պարագային, պէտք է անպարտ արձակել: Կը յիշէ թէ Պ. Կասնոնն է, որ պատժական յօդուածներուն մէջ այդ զատորոշումը դնել տուած է, մէկը՝ միտումով կատարուած սպանութիւնն է, միւսը՝ մահացու հարուածներ տալը՝ առանց մեռցնելու միտումն ունենալու: Ոչ մէկ փաստ կայ, որ միտում ունեցած ըլլայ, ուրեմն անպարտ արձակումը ինքզինքը կը պարտադրէ: Քաղաքական ընոյթի բիրտ ուժը պէտք է զատորոշուի զուտ ոճիրէն: Երկու հարցումներու պէտք է պատասխանել.- Ա) Ամազդ միջոցները սպառած չէի՞ն, Բ) Պահանջները արդա՞ր են: 60 տարի ամէն բան փորձած են: Ու փաստաբանը կը յիշէ Ուիլսընը, Սեւրի դաշնագիրը եւ վերջապէս այն յոյսը, որ ծնած է 1948 Դեկտեմբեր 9-ին երբ Ազգաժողովը վաւերացուցած է ցեղասպանութեան վերաբերող պայմանագրութիւնը: 30-րդ յօդուածին հարցն է: 1973 Սեպտեմբեր 18-ին, Թուրք պատուիրակը պիտի մերժէր այդ անմեղ տողերուն արձանագրութիւնը, ուր չկար հեղինակին անունը: Կը յիշէ Քամիւն, որ ըսած է, ան որ կը յուսայ՝ խենթ մըն է, բայց ան որ կը յուսահատի՝ վատ մըն է: Շատ ներողամիտ վճիռ մը կ'ուզէ:

Կարճ դադարէ մը ետք, խօսք կ'առնէ Թան - Փէէր Մինեատ: Փայլուն, ճարտասանական ոճով, խօսքը կ'ուղղէ ատեանին, ողջունելով Փարիզի ոճրային ատեանը, որու գործը ամէնէն ծանրն է, ամէնէն զօրաւորը՝ խորհրդանշական գեանի վրայ: Արդարութիւնը, կ'ըսէ, Մինեատ, դոյութիւն չունի որպէս բացարձակ բան մը: Ի՞նչպէս ըսել՝ ահաւասի՛կ արդարութիւնը: Արդարութիւնը դոյութիւն չունի: Պիտի որոշէք այս չորս տղոց ճակատագիրը: Վճիռ մը պիտի տաք: Ի՞նչ բանի վճիռ: Արդարութեան վճիռ: Կը դիտաքցիք թէ դատավարութիւն մըն է, որ ուրիշներու չի նմանիր: Այլեւս չատ յայտնի չէ, թէ ո՞վ է ամբաստանեալը, նոյնիսկ եթէ Թուրք - փոխ - հիւպատոսը Փարթի - Սիվիլ է եւ չորս տղաքը՝ ամբաստանեալ: Բարդ կացութիւն մը կայ: Կեանքը կա՛յ: Անոնցը, իրը, ատոնցը եւ անորը՝ որ իր կեանքը կորսնցուց: Ինք, պիտի խօսի գլխաւորաբար Գէորգ Կիւզէլեանի մասին, քննելու համար կամովին կատարած մարդասպանութեան հարցը: Դէպքերը պէտք է նայիլ, կամովին մարդասպանութեան մը մէջ, պէտք է բռնանալու միտում ըլլայ: Ինք ալ կը յիշէ կառոնի կատարած զանազանութիւնը: Կը յիշէ Գէորգ Կիւզէլեանի յայտարարութիւնը.- «Պահակը զէնք մը ունէր, չարժեցաւ, իրեն ըսի որ զէնքը ձգէ, հարուածը զնաց, կը պնդեմ որ զէնք ունէր»: Կը ծանրանայ պարադաներու մանրամասնութեանց վրայ: Զանազան վկայութիւններ եղած են, մէկը ըսած է պահակը զէնք մը ունէր մէջքը, ուրիշ մը կ'ըսէ թէ ուրիշ զէնք մը կար: Ինչ որ հաստատ է, այն է որ կռիւ եղած է, պահակը զլուխովը հարուածներ տուած է Կիւզէլեանի փորին, ինչ որ կը բացատրէ թէ Կիւզէլեան քունքին պարպած ըլլայ զնդակը: Ցիշեցէք թէ ի՞նչ ըսաւ Թեթիէն կասկածի մասին: Մահ պատճառելու կամք կա՞ր: Այո, զինուած էին, ի վերջոյ Ա. հաղորդութեան հանդիսութիւն մը չէր, բայց մեռցնելու միտք չկար: Եւ այստեղ, կ'անդրադառնայ փոխ - հիւպատոսին պարկեշտութեան՝ որ կ'ընդունի թէ Կիւզէլեան հետաքրքրուած է իրմով, երբ վիրաւորուած էր: Մինեատ կ'ըսէ, ճիշդ է, ոչ ՄԱԿ է այս ատեանը, ոչ ալ Ազահովութեան խորհուրդ: Ձեր պարտականութիւնը դժուար է, կ'ըսէ, դատակազմին, կ'աւելցնէ, - «վատութեամբ՝ չէի

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

«ԱՅՍՏԵՂ ՄԵՌՆՈՒՄ ԵՆ ԳՐՔԵՐԸ»

4 ՄԻԼԻՈՆ ԳԻՐՔԵՐ ՈԶՆՋԱՅՄԱՆ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զօրի Բալայեան հրշէջային ապասար-կութեան պատասխանատուն մը ընկերակցութեամբ կ'այցելէ այն գրապահոցները՝ որոնց գոները զմռսուած են: «Մէկ մի-լիոն գիրք տեսանք Ալմաթինեակում, մի ընակելի տան նկուղային յարկում», կ'ըսէ ան: Ապա կ'անցնի Տէրեան եւ Կիրովի փո-ղոցներու անկիւնը գտնուող կիսաւեր չէնքը, որուն նկուղներուն մէջ եւս կան գիրքեր: «Դարձեալ մէկ միլիոն՝ հակա-ւորուած», կը չեշտէ յօդուածագիրը: Կը հասնին գրադարանին ներկայացուցչնե-րը: Հրշէջային ապասարկութեան պա-տասխանատուն բոլորի ներկայութեան կը պահէ կնիքը: Աշխատակիցները կը փորձեն բանալ դուռը, բայց չեն յաջո-ղիր: Փականագործ մը կը կանչուի, բայց ապարդիւն: Կղպանքը խոնաւութենէն ժանգոտած է: Անհրաժեշտ կը համարուի կտրել զայն:

Ասկէ ետք Զօրի Բալայեանի. «Մը-տանք ներս: Գրքերը յատակին են: Դըժ-ւար է դրանց նայելը: Մարդու սրտից արիւն է կաթում: Ականայ ձեռք եմ ե-կարում այն գրքերին, որոնք, գոնուե-լով խոնաւ նկուղում ու կաթիլքի տակ, ուելի շատ են տուժել: Բանեցի խրձերից մէկի պարանից: Տեղից չշարժած՝ գըր-քերը թափուեցին: Չէի կարծում, թէ պարանն էլ փտած է: Ուրթի մէջ կար նաեւ մի հատ գիրք: Ցանկացած էջում՝ բորբոսածներ: Շատերում պահպան-ւել է միայն տարեթիւը՝ 1888: Ոչինչ չեմ կարող հասկանալ: Հանելուկ է...»: Բա-յեանի աչքին առջեւ պարզուող տեսա-րանը հետզհետէ ուելի ողբերգական կը դառնայ, զինք մղելով խորհըր-դածութիւնների եւ ընդվզումի: «Ցաւա-կից բարձրացնում եմ ինչ-որ թղթեր: Կարդում եմ. հէնց այնպէս, առանց գըր-ածի էութեան մէջ թափանցելու: Աստի-ճանաբար պարզ է դառնում, որ կարդում եմ տողեր, ինչը կարելի է համարել ճա-կատագրի հեգնանք: Զարմանահրաշ խօս-քեր են. «Բաղաքակրթութեան ընդհանուր պատկերի մէջ իւրաքանչիւր ժողովրդի տեղը որոշւում է այն գրքերի քանակով, որոնք նա կարդում է ... Մարդկային ստեղծագործութեան բոլոր դրսեւորում-ներից ամենազարմանալին եւ ուշադրու-թեան արժանին գրքերն են: Գրքերում ապրում են անցած ժամանակների խոհե-րը, ըմբռնելի եւ պարզորոշ հնչում են այն մարդկանց ձայները, որոնց աճիւն-ները վաղուց հողմացրիւ են եղել երազի նման: Այն բոլորը, որ մարդկութիւնը կատարել է, խորհել, այն ամէնը, ինչին նա հասել է, այդ բոլորը, ասես թէ կա-խարդանքով, պահպանուել են գրքերի էջերում»: Կարդում եմ իմաստունների յաւերժական այս տողերը եւ յիշում, թէ ինչպէս երկու Հայաստիներ, դժնդակ 1915-ին, կորցնելով իրենց երեխաներին, հարազատներին ու մերձաւորներին, իւրենց հետ քարշ են տուել առասպելական «ձառընտիր»ը: Փրկել են մայր ժողովըր-դի մեծագոյն ստեղծագործութիւններից մէկը՝ պատմութեանը չթողնելով նոյնիսկ իրենց անունները: Բայց մենք յիշում ենք նրանց, ինչպէս որ յիշում ենք մեր ժո-ղովրդի պատմութեան իւրաքանչիւր էջը: Իսկ այսօր, այս լուսաւոր օրերում մահ-ւան է դատապարտուած չորս միլիոն գիրք՝ մեր անհոգութեան ու անտարբե-րութեան պատճառով:

«Նկուղի հէնց ելքի մօտ, սառակած չորացած առնէտի կողքին ընկած էին ինչ-որ գրքի խղճուկ, կեղտոտուած էջե-րը, որոնց համակալումներից դէմի ընկայ, որ հասա գիրք է եղել: Հազար էջից ո՛չ պակաս: Դրանցից մէկի վրայ պահպանուել է ընթեռնելի տեքստը. «Ռու-սաց լեզուով դեռեւս չի եղել հայերէնի լիակատար բառարան: Այնինչ այդպիսիք, այլալեզու շարադրանքներով, արդէն վա-դուց յայտնի են Եւրոպայում եւ շատ գիտնականների ցոյց է տրուած հետա-զօտելու ուղին»: Մի՞թէ իմ ձեռքին հայ-ոսւսերէն լիակատար առաջին բառարանի աճիւնն է (հէ՛նց աճիւնը): Հետաքրքիր է, թէ ե՞րբ է հրատարակուել: Մանա-դէմները, անտարակոյս, գիտեն թէ երբ: Եւ համոզուած եմ՝ այդ գիրքը կայ մեր գրադարաններից որեւէ մէկում: Չէ՞ որ մենք ունենք «անձեռնմխելի ֆոնդ»: Իմ բախտը բերեց: Ականները մինչեւ վերջ չէին կերել այն էջը, որի վրայ տպուած էր ծննդեան տարեթիւը: 1838 թուական: Նշանակում է՝ չորս տարի յետոյ մենք պէտք է տօնենք, պարզապէս պարտաւո՛ր ենք, հազուագիւտ յոբելեան՝ Մոսկուա-յում հայ-ռուսերէն լիակատար առաջին բառարանի լոյս ընծայման 150-ամեակը: Ես ընդգծում եմ լիակատար բառը, քանի որ ոչ լիակատարներ տպագրուել են ու-ռեւս մինչեւ 1749 թուականը: Իսկ ինչո՞ւ չտպագրել այդ հազուագիւտ բառարանի լուսապատճէնը: Արժէ. դա մեր մշակոյ-թի մեծարժէք նմոյշներից է: Ինձ հան-դիպած չի տալիս մէկ այլ, առաւել կարե-ւոր հարց: Ի՞նչ պէտք է անել համարեա չորս միլիոն այն գրքերի մնացած մասը պահպանելու համար, որոնք այժմ ցըր-ւած են երեւանեան մի քանի նկուղնե-րում: Հէնց այդ մտքերով ու մտահոգու-թեամբ էլ գնում եմ կուլտուրայի մի-նիստրութիւն»:

Զօրի Բալայեան հետեւողական կեր-պով կը հետապնդէ հարցը. կը դիմէ Մը-չակոյթի նախարարութեան. կը տեսնուի նախարարի տեղակալին հետ, որ բա-ցատրութիւններ կուտայ: Շինարարու-թեան բաժնի պատասխանատուն՝ Վար-դան Զաքարեան, կը հաղորդէ կառավա-րութեան որոշումը, որ անդրադառնա-լով միլիոնաւոր գիրքերու պահպանու-թեան վիճակին, անհրաժեշտ կը նկատէ՝ «արագացնել Ալեքսանդր Միասնիկեան հանրապետական գրադարանի շինարա-րութիւնը՝ 1978 եւ յետագայ տարիների աշխատանքների ծաւալների կատարումն անպայման ապահովելու պայմանով»: Յօդուածագիրը յիշատակելէ ետք կա-ռավարական որոշումին անտեսումը եւ աշխատանքներու դանդաղ ընթացքը, կը նշէ թէ «նման «թափ»ի դէպքում գլխա-ւոր գրապահոցի շինարարութիւնը կ'ա-ւարտուի ... քսանմէկերո՞րդ դարում»:

Այնուհետեւ Զօրի Բալայեան կը դիմէ արդիւնաբերական շինարարութեան նա-խարարութեան, մօտէն ծանօթանալու համար փաստաթուղթերու կոյտին: Չոն կը նկատէ, որ չահագրգռուած կողմերը կ'արդարացնեն իրենք զիրենք: «Բոլորն էլ իրար մեղադրում են: Իսկ միմեանց մեղադրելով, ժամանակ վատնել պէտք չէ, հարկաւոր է գոնէ այսօր, գոնէ այս-քան ուշացումով գնալ եւ աչքով տեսնել այն իրավիճակը, որ տիրում է հանրային գրադարանի գրապահոցներում, մի ի-րավիճակ, որի մասին տրուած նկարա-գրութիւնն ամենեւին էլ սպառիչ չէ»:

Հուսկ, անդրադառնալէ ետք կարգ մը այլ հարցերու, Զօրի Բալայեան կ'եզրա-կացնէ. «Եթէ մենք չփրկենք մեր ժողո-վրդի այս թանկ գանձը, ապա իւրաքան-չիւր ոչնչացած գիրք անշնջելի բիծ կը թողնի մեր խղճի վրայ, եւ մեզ՝ ժամա-նակակիցներիս, ապագան հարիւր թէ ների...»:

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»Ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳԸ

Թերթին խմբագրութիւնը, արձագան-գելով Զօրի Բալայեանի յօդուածով հրա-չեցուցած ահազանգին, ինք եւս կ'արտա-յայտէ իր ընդվզումը հանդէպ բոլոր ա-նոնց՝ որոնք անփութութեամբ եւ անտե-սումներով պատճառ դարձած են գրա-դարանի առանձին չէնքի կառուցման ձըգ-ձգումին ու ներկայ ողբալի կացութեան, չեչտելով. «Մենք՝ հայ գրողներս, մտա-հոգուած ենք ներկայումս քաղաքի խոնաւ նկուղներում գոնուող գրքերի ճակատա-գրով: Մ'ըն գրքերի, որոնք արդէն հա-մարեա տասը տարի սպասում են Ալեք-սանդր Միասնիկեան գրադարանի պա-հոցայէնքի չինարարութեան աւարտին եւ յայտնի չէ, թէ դեռ որքան կը սպա-սեն:

«Վիճակը ոչ թէ տագնապալի այլ պարզա-պէս աղէտալի է եւ սերունդներն իրօք մեզ չեն ների, եթէ մեր անտարբեր հայ-եացքների տակ մեռնի ոչնչանայ մարդ-կային հոգեւոր մշակոյթի աւելի քան 4 միլիոն վկայութիւն»:

Թերթին խմբագրութիւնը ապա կ'եզ-րակացնէ. «Տպագրելով գրող Զօրի Բա-լայեանի յօդուածը՝ «Գրական Թերթ»ը, մեր բոլոր գրողներն ու ընթերցողները ակնկալում են, որ Հանրապետութեան կուլտուրայի մինիստրութեան, արդիւնա-բերական շինարարութեան մինիստրու-թեան, Երեւանի քաղաքային սովետի գործադիր կոմիտէի, «Երարդչին» տես-ուի, «Երեւան - Նախագիծ» ինստիտուտի եւ Ալեքսանդր Միասնիկեան հանրային գրադարանի ղեկավարութիւնները Թերթի խմբագրութեանը կը տեղեկացնեն յօդ-ւածում մատնանշուած գրքերը կորստից փրկելու եւ գրապահոցի շինարարութիւնն արագացնելու ուղղութեամբ ձեռնարկը-ւած միջոցառումների մասին»:

Հ. Ա.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

1983 ՅՈՒՆԻՍԷՆ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

———×———

Յունիս 24

Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ազատ» հայկա-կան նուագախումբը եւ Յովհաննէս Շի-րազ չաթխօրեայ վարժարանին աչա-կերտներու պարախումբերը, Կանցլինկի եկեղեցւոյ սրահին մէջ ներկայացուցին կոկիկ յայտագիրը մը, կազմուած հայկա-կան եւ օտար երգերէ եւ պարերէ: Նուա-գախումբի ղեկավարը, Վարդան Բար-սեղեան, եւ ընդհանուր պատասխանա-տուն՝ Պենհուր Յովսէփեան ոչ մէկ ձիգ խնայած էին յաջող ներկայացման մը համար: Պարախումբերու պարուսոյցը՝ Տիկին Գարմէն Յովսէփեան արժանացաւ ծնողքներու եւ ներկաներու մեծ գնա-հատանքին:

Օգոստոս

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Ս. Գոստոս ամսուն Վիէննայէն երկու պատա-նիներ, Մեսրոպ Եազուպեան եւ Արմոնա Աւանէսեան մասնակցեցան Հայաստանի Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութ. կա-պի Կոմիտէի արտասահմանի մանուկներու համար կազմակերպուած «Արտեկ» ճամ-բարին: Անոնք մայր հայրենիքէն վերա-դարձան չատ լաւ տպաւորութիւններով եւ յուշերով:

Օգոստոս 13 - 27

Տեղի ունեցաւ Աւստրեւհայկական Մշա-կութային Ընկերութեան կազմակերպած 5-րդ ամառնային բանակումը, Վիէննայի ղեզատեսիլ արուարձաններէն Շեթրեզըր-տորֆի մէջ, մասնակցութեամբ 15 մա-նուկներու, որոնք եկած էին զեղմանա-խօս երկիրներէն: Այս տարուան բանա-կումը ճոխուած էր զաղութիս անփոխա-րինելի կորուստներ Տիկին Վերժին Փա-փազեանին եւ Ազատ Վարդեանին: Վե-րոյիշեալ բանակումներուն նպատակն է ծանօթացնել հայ պատանիներուն հայ-րէն լեզուն, աւանդութիւնները, ժողո-վըրդային երգն ու պարը:

Օգոստոս 19 - Սեպտեմբեր 4

Տեղի ունեցաւ Աւստրեւհայկական Մշա-կութային Ընկերութեան կազմակեր-պած 10-րդ տարեկան չրջապտոյտը դէպի Հայաստան: 36 հայ եւ օտար մասնակ-ցողներ ծանօթացան խորհ. Հայաստանի մշակոյթին, արուեստին, բնութեան տե-սարժան վայրերուն եւ կոթողներուն:

Սեպտեմբեր 4

Տեղի ունեցաւ Համազգային Ազ-վերացի աւանդական ճոխակատարութի-նը, կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկե-ղեցական վարչութեան եւ Մխիթարեան Համակիրներու Միութեան կողմէ, Մխի-թարեան Միաբանութեան ամարանոցը՝ Մատըը: Պատարագը՝ մատուցանենց Մը-խիթարեան Միաբանութեան Աթոռակալ Հայր Օգոստինոս վրդ. Սէքուլեանը: Օր-ւան պատգամը տուաւ զաղութիս հոգե-ւոր հովիւը՝ Հայր Մեսրով Ծ. Վրդ. Գը-իգորեան, որ միաժամանակ նախագա-հեց Մուսա Լերան հերոսներու յիշատա-կին հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ մա-տաղօրհնէքը: Ապա 300-է աւելի հանդի-սականները համտեսեցին հայկական հա-մադամ խորովածներ եւ ճաշեր, որմէ ետք տեղի ունեցան զանազան մարզական եւ ընկերային խաղեր ամէն տարիքի եւ սեռի համար: Ասկվերացի աւանդական Ֆութպոլի մրցումը, Մխիթարեան Հայ-րերու եւ Արարատ - Վիէննա խումբերու միջեւ աւարտեցաւ վերջինին յաղթու-թեամբ: Ներկաները բաժնուեցան մեծ ոգեւորութեամբ:

Հոկտեմբեր 8

Ուրախ երեկոյթ մը կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան կողմէ, հայկական ակումբին մէջ, ըն-դառաջելով մի քանի ամիսներ առաջ կազմակերպուած «60-ական թուականնե-րու երաժշտութիւն» երեկոյթի, ներկա-ներու ոգեւորութեան եւ պահանջքին: Ներկաները անցուցին եւ ապրեցան մը-տերմիկ եւ հաճելի երեկոյթ մը:

Հոկտեմբեր 14

Դասախօսական երեկոյթ, կազմակեր-պուած Մխիթարեան Համակիրներու

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱԽԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Ուրեմն՝ վազը, կէսօրուայ դէմ: Իսկ եթէ ռադիոկապն այդպէս խափանուած էլ մնա՞յ: Չէ՛, մի բան կ'անեն: Ցեսոյ էլ թնդանօթները կան, նրանց որսը կը հազորդի: Թուրքերն իրենք կը հազոր-դեն՝ գլուխները կորցնելով: Եւ պատկե-րացնում էր, թէ նրանք ինչպէ՛ս պիտի խուճապի մատնուեն՝ թիկունքից բոլոր հրազէնների ահարկու համազարկ առնե-լով: Միայն թէ չնախատեսուած բան չպատահի՛: Աստուած մի՛ արասցէ...

Ժամապահներն անհանգստանում էին զօրավարի անքուն ու անդադար ներկա-յութիւնից: Չէին համարձակում խօսք ա-նել, բան հարցնել, չնայած կարգադրը-ւած էր ստուգել իւրաքանչիւր հանդի-պողի:

Մտամփոփ ու անհասկելի քայլերը նը-րան տարան դէպի մահապարտների պնդի խրամատները: Զարմացաւ. մի՞թէ այս-քան քայլել է եւ ո՞ւր է գնում, չէ՞ որ ինքն է կարգադրել, որպէսզի քնեն - հան-դիստ առնեն...

Զօրավարուած հրանօթների մօտ հանդի-պեց գնդի հրամանատարին:

- Պօ՛ղ, քունդ չի տանում, - ուսը զըր-կելով՝ եղբայրօրէն հարցրեց:

- Որ ասեմ՝ տանում է, կը հաւատա՞ս, - զառը ժպտաց Պօղոսբէկը: - Բայց լաւ կ'անէիր՝ ինքդ գոնէ աչքիդ որդը կոտ-րէիր: Վազը բեռդ ծանր է լինելու:

Նրանք անխօս քայլեցին խրամատների կողքով:

Լիալուսինը բաւականին բարձրացրել էր Արարատի կողմերում, եւ ցերեկուայ պէս լուսաւորուած էր դաշտի անսահմանու-թիւնը: Արաքսի եղեգնուտներից դիշերա-հաւերն էին կանչում, խրամատների վը-րայ կախուած էր ծղրիդների անվերջա-նալի երգը, որ կարուում էր զանգերի զօրանջներով:

Լուսնի լոյսի տակ երեւում էին զին-ւորները, որոնք քնել էին՝ որտեղ պա-տահել էր՝ խրամատների իրենց պատըր-հաններում, դուրսը, բացօթեայ եւ այս-տեղ մէկի ոտքը միւսի համար բարձ էր, մի ուրիշը քնել էր ծնկները զրկած: Եր-րորդը մէջքով յենուել էր հողապատնէ-շին, գլուխը ծռել կրծքի վրայ եւ փուքս էր փչում:

Զօրավարի սրտում քաղցր յուշեր արթնա-ցրեց նրանց զեղչկական, աշխատաւորա-կան ու առողջ քունը: Նա յիշեց իր ման-կութեան ամառները, մաքի առաջ եկան պիւղի տօթ երեկոները, երբ իրենք ան-հանգիստ երեխաներ, լուսնակի լոյսով այգիները գողութեան էին գնում, իսկ այգեպէտերը ցերեկուայ խռնջէնքից յե-տոյ խոմփոցով քնած էին լինում իրենց դոմերի կտուրներին կամ հէնց այգի-ների մուտքերի մօտ սարքուած գադանե-րում:

- Պօ՛ղ, - Պօղոսբէկի թեւքը բռնեց զօրա-վարը, - Պօ՛ղ, երանի՛ սրանց. ի՞նչ հան-դիստ են քնել, չէ՞:

Գնդի հրամանատարը սթափուեց խոու-նակ մտքերից.

- Վազը կ'երեւայ, վա՛զը, Դանիէլ: Վազը այս ժամին, ի՞նչ իմանաս, դրան-ցից ու մեզանից...

- Բերանդ կարգի՛ն բացիր, Պօ՛ղ:

(Շար. 59)

Միութեան կողմէ, Միութեան սրահին մէջ։ Օրուան դասախօսն էր Հայր Մեսրոպ Վրդ. Թօփալեան, նիւթ ունենալով՝ Հայր Յակոբոս Վրդ. Տաշեան՝ «Բանասիրութեան Հայ Հանճարը», մահուան 50-ամեակին առիթով։ Շատ լաւ պատրաստուած այս դասախօսութիւնը հմայեց ներկաները, որոնք նաեւ առիթը ունեցան Թղթատելու Հայր Տաշեանի գործերէն մի քանին։

Հոկտեմբեր 15

Վերսկսաւ Յովհաննէս Շերազ չաբաթօրեայ վարժարանի վերամուտի դասընթացքներուն, երեսունի հասնող աշակերտներով։

Հոկտեմբեր 21

Դասախօսական երեկոյթ կազմակերպուած Մխիթարեան Համակիրներու Միութեան կողմէ, Միութեան սրահին մէջ։ Օրուան դասախօսն էր Դր. Էտիթ Գիմմէլ, նիւթ ունենալով՝ «3000-ամեայ Հայաստանի հետքերով, Տրապիզոնէն - Պիթլիս»։ Դասախօսուհին ներկայացուց իր վերջին շրջապտոյտին ընթացքին նկարած մոզական լապտերի պատկերները - սլայզ։ Դր. Գիմմէլի եղրափակիչ արտայայտութիւնը ներկաները երկար ծափահարութեան մղեց։ Ան ըսաւ թէ ինչպէս Վիէննայի իր թուրք բարեկամները իր այս կատարած շրջապտոյտէն եաք քմծիծաղով հարցուցած են ինչպէ՞ս էր Հայաստանը»։ Իրեն նման ոչ հայազգի մը համար այս խօսքը չատ մեծ պատիւ մըն էր։

Հոկտեմբեր 28

Դասախօսական երեկոյթ կազմակերպուած Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան կողմէ, հայկական ակումբին մէջ։ Օրուան դասախօսն էր փրոֆ. Դր. Հելմութ Պուչհաուզընը, նիւթ ունենալով «Վանայ ծովի Աղթամար կղզիի Սուրբ Խաչ եկեղեցին եւ հայկական ճարտարապետութիւնը»։ Դասախօսը մոզական լապտերով ցուցադրեց պատկերներ եւ ներկայացուց եկեղեցւոյ ճարտարապետական կոթողային արժէքները։

Նոյեմբեր 11

Բանախօսական երեկոյթ կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան կողմէ։ Օրուան բանախօսն էր դաղութիս հոգեւոր հովիւ Հայր Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրիգորեան։ Ան հաղորդեց իր յուշերն ու տպաւորութիւնները էջմիածնի միւռոնօրհնութենէն։

Նոյեմբեր 18

Հակաքաղ Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան դէպի Հայաստան ճամբորդութենէն, ներկայացուած Միութեան փոխ - նախագահուհի Դր. Ուրսուլա Նիչի կողմանէ։ Բանախօսուհին լուսապատկերներու միջոցաւ ցուցադրեց խորհ. Հայաստանի մշակոյթի եւ բնութեան տեսարժան վայրերն ու կոթողները։

Նոյեմբեր 19

Ազանդական ճաշ, կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. Միութեան Վիէննայի մասնաճիւղի կողմէ, Կլանցինգի եկեղեցւոյ սրահին մէջ։ Ներկաները առիթը ունեցան Գամտեսելու հայկական տոհմիկ ճաշերէն, որոնք պատրաստուած էին հայ տիկիններու կողմէ։ Միութեան «Ազատ» նուագախումբը եկաւ ալ աւելի չէնցնելու եւ ճոխացնելու մթնոլորտը։ Ներկաները մեկնեցան չատ լաւ տրամադրութիւններով։

Նոյեմբեր 26

Ընդհանուր ժողով Վիէննայի հայ Ուսանողական - Երիտասարդական Միութեան։ Ժողովի ընթացքին 1982 - 1983 տարեշրջանի վարչութիւնը ներկայացուց իր նիւթական - բարոյական տեղեկագիրը, ապա ներկայացուց իր հրաժարականը, քանի Միութեան ծրագիր-կանոնագրին։ Ժողովը ապա ընտրեց 1983 - 1984 տարեշրջանի նոր վարչութիւնը բաղկացած հետեւեալ անդամներէ, առանձնապատութեամբ Պ. Արա Ուզուրլեանի։

Նոյեմբեր 29

Վիէննայի եկեղեցական վարչութիւնը ընդառաջելով անդամներու փափաքին, որոշած էր ոշնել հայկական պատմական տարեդարձները, ինչպէս Մայիս 28 եւ Նոյեմբեր 29՝ թուականներու հերթականութեամբ։ Ակումբի սրահին մէջ տեղի ունեցած այս ձեռնարկը սկսաւ վարչութեան առենապետ՝ Պ. Ասոիկ Ասատուռեանի բացման խօսքով։ Ան եկաւ չեշտելու այս երկու վերոյիշեալ տարեդարձներու պատմական կարեւորութիւնը։ Ապա խօսք առաւ Պ. Հայկազ Ճղնաւորեան, որ երբեւ կենդանի վկայ Սարտարապատի հերոսամարտին, ներկայացուց այդ օրերու պատմական ժամանակագրութիւնը։ Հանդիսութիւնը փակուեցաւ Պ. Ռազմիկ Թամրազեանի սամանգով, ուր հրամցուեցաւ Գէորգ Լմինէն քերթուածներու վտնջ մը։

Դեկտեմբեր 2

Ուրախ երեկոյթ կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան կողմէ, ակումբի սրահին մէջ։ Ներկաները առիթը ունեցան լսելու եւ սրբերու հայկական երաժշտութեամբ, նաեւ համտեսելու համեղաճաշակ ընթրիք մը։

Դեկտեմբեր 17

Պարերեկոյթ, կազմակերպուած Վիէննայի հայ Ուսանողական - Երիտասարդական Միութեան կողմէ, Ակումբի սրահին մէջ։ Նորընծաի վարչութիւնը առաջին անգամն ճիշդ թափած էր ներկաները ուրախ եւ զոհունակ պահելու, իր այս անկրկնելի ձեռնարկին ընթացքին։ Ներկաները մեկնեցան առաւօտեան փոքրիկ ժամերուն։

Դեկտեմբեր 31

Ամանորի խրախճանք, մին կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Վիէննայի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ, Ինգրըտօրֆի Ժողովրդային սրահին մէջ։ Այս ձեռնարկին մասնակցողները ընդհանրապէս զաղութիս տարեց տարրերն էին։ Իսկ երիտասարդ տարրերը մասնակցեցան միւս ձեռնարկները, որ կազմակերպուած էր Ուսանողական - Երիտասարդական Միութեան կողմէ, Ակումբի սրահին մէջ։ Երկու ձեռնարկներն ալ անցան չատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հայկական տոհմիկ ընթրիքներով եւ տօվորութիւններով։

Պատրաստեց՝

Ս. ՊԱՂՏՈՑԵԱՆ

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Երբ օրուան տաքութիւնը իր սաւանը կը տարածէր չոճիներու բոլորակ կատարներուն վրայ. կը լսէր խուլ կոչ մը անտառին խորէն։ Երբեմն ծառի մը քով անշարժ ու զարանամուտ կը մնար եւ կամ կը կռթնէր թարմ ու զով կեղեւին։

Այս քայլը զգայնութեամբ կը մոռնար սպասուած եղջերուն, ազատ հիւրը անտառներուն. ինքզինքն ալ կը մոռնար եւ կը նոյնանար ծառին հետ. զոր կը

Թուրք մամուլ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇԱՀԸ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ...

—×—

ԽՄԲ. - Տեղի - հասկնալի - չգոյութեան պատճառով, չեմ կրնար, օրը օրին, առաջին էջը արձագանգ հանդիսանալ նսեմ թուրք մամուլին։ Ընդհանրապէս նորութիւններ չկան, բայց երբեմն զուարճալի բաներ կան։ Օրինակ սա մէկը՝ «Անմիտ թշնամին» զոր ստորագրած է Հիւն ծանօթը՝ Ահմէտ Գապագլը, «Թէրճիման»ի Յունուար 27-ի թիւին մէջ եւ ուր մարդը չի վարանիր գրելէ թէ Միթերան Ֆրանսայի շահը չի պաշտպաներ։ Հարկ է թելադրել Ֆրանսայի Նախագահին, որ այդ պաշտպանութիւնը Գապագլըի յանձնէ։

×

Այս հրոսակները որոնք հայ ցեղին ալ ճակտին մուրն են, վատահած են Ֆրանսայի ու Ռուսիոյ։ Մոսկուա, ինչպէս միշտ, անձայն ու խորերէն կը յառաջանայ։ Անոր նպատակն է, ինչպէս մեր միւս ութսուն միլիոն եղբայրները, Թուրքիան ալ բաժան բաժան ընել, ու տիրել անոր ալ։ Հայաստանը ընդարձակելով երկարիլ դէպի Թուրքիա եւ Միջին - Արեւելք, աշխարհակալ Ռուսիոյ նպատակն ու երազանքն է։ Ցարական Ռուսիա եւս

դական Միութեան կողմէ, Ակումբի սրահին մէջ։ Նորընծաի վարչութիւնը առաջին անգամն ճիշդ թափած էր ներկաները ուրախ եւ զոհունակ պահելու, իր այս անկրկնելի ձեռնարկին ընթացքին։ Ներկաները մեկնեցան առաւօտեան փոքրիկ ժամերուն։

Դեկտեմբեր 31

Ամանորի խրախճանք, մին կազմակերպուած Վիէննայի հայ եկեղեցական վարչութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Վիէննայի Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ, Ինգրըտօրֆի Ժողովրդային սրահին մէջ։ Այս ձեռնարկին մասնակցողները ընդհանրապէս զաղութիս տարեց տարրերն էին։ Իսկ երիտասարդ տարրերը մասնակցեցան միւս ձեռնարկները, որ կազմակերպուած էր Ուսանողական - Երիտասարդական Միութեան կողմէ, Ակումբի սրահին մէջ։ Երկու ձեռնարկներն ալ անցան չատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ, հայկական տոհմիկ ընթրիքներով եւ տօվորութիւններով։

Պատրաստեց՝

Ս. ՊԱՂՏՈՑԵԱՆ

կը տանէր աշխատութիւնը, ընդունելութիւններու չարչարանքն ու զինուորական բծախնդիր ծառայութիւնը, այս բոլորը քիչ մը չատ մեծ դասի մը համար էր։ Սակայն իր անհատական կեանքին մթնոլորտը զինքը կը խղդէր։ Անտանելի էր կնոջ տարած տեւական պայքարը. երբեմն խուլ եւ երբեմն սուր կերպով։ Կամ կծու խօսքեր, կամ սպառնալից լռութիւն մը եւ կամ դառն մեղադրանքներ։ Երբե՛ք խաղաղութիւն։

Այդ աչնան փոքր դէպք մը համբերութիւնը հատցուց։ Երեկոյթի մը ընթացքին գացած էր տեսնելու կոմսուհի Ձէվուչքան, լեհ բարձր դասու ընկերութենէն գեղանի կին մը։ Իր զաղանի այցելութիւններուն կ'երթար Վիէննայի մէջ հանրածանօթ կառապանի մը ընտրհիւ, Պրաթֆիչ, զաղնապահ եւ վստահելի մարդ մը, որ ամբողջովին իրեն անձնուէր էր։ Այս զուարթախօս մարդը անանի զարձած էր իր սուլոցի տաղանդով։ Ցաճախ իր զիշերային յաճախորդները զինքը կը կանչէին իրենց մասնաւոր խըցիկները, ուր անիկա ժողովրդային եղանակներ եւ օրուան երգեր կը սուլէր։

(Շար. 27)

Հայերը զործիք զարճուցած ու խերը անիծած էր անոնց։ Նորհ. Միութիւնն ալ նոյն արիւնալի բաղճանքը կը հետապընդէ։

Ամբողջ աշխարհի Հայերը պէտք է զիտնան այս իրականութիւնը ... իսկ Թուրքերը պէտք է միշտ զօրաւոր ու միասնական ըլլան։

Իսկ Ֆրանսա ... անմտօրէն կը ցուցադրէ ու զօրավիղ կը կանգնի այս հրոսակախումբերու վայրագութեան։ Կոյր զործիքը կ'ըլլայ անոնց քարոզչութիւնները։ Իրականութեան մէջ ոչ մէկ չահ ունի այս զործէն, որպէս Պետութիւն։ Ղեկավարները են որ Հայերէ քուէ ստանալու նման զճուճ հաշիւներ կը հետապընդեն։

Միթերանի Հայերուն հանդէպ ցոյց տուած համակրանքը չատ մը Ֆրանսացիի ալ արիւնը արժած է։ Եթէ այս կացութիւնը չարունակուի, «արիւնի լիճը» Ֆրանսան ու Միթերանը միասին պիտի խեղդէ։

×

Թուրք արտաքին զործոց պաշտօնատարները հետապընդող այս հրոսախումբը երկու կէտ ուժ կը տանան.. (1) Համայնավարութեան խարդախութիւններէն, դրամէն ու ճամբարներէն՝ ուր ամէն տեսակ խժդուժութիւն կ'ուսուցանուի, 2) Այն պարագային որ քրիստոնէութիւնը տակաւին Թուրք - իսլամ տարրը կը նըկատէ թշնամի, անհատատ ու հրէշածին։

Կոյր խտարամտութիւնը Ֆրանսական ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը կը խօսեցընէ մեզի դէմ սուտ ու սխալ։ Հպարտ Եւրոպան որ կը յաւակնի գիտութեան առեղծուղը ըլլալ, անամօթաբար ուղղակի կը սուտ։ Ոչ - քրիստոնեական կեանքի իրաւունք չուզեր ճանչնալ։

«Լը Մաթէն» թերթը կը յանդգնի այս ոճրագործները «իսէալիսթ» կոչել։ Դասատուը որ կը դասէ պիրենք, չահարժիր երբ այդ տղաքը «ահաբեկիչ» կը կոչուին։

Եթէ սպանուղը Ֆրանսացի դիւանագէտ մը ըլլար, նոյն դասատուրը պիտի զայրանա՞ր ոճրագործը «ահաբեկիչ» կոչողներուն։ Եւրոպա մահմետականին վրայ յարձակած է մերթ թշնամութեամբ, մերթ խորամանկութեամբ։

Ֆաչակիներու չրջանին թշնամի էր, պաղեստինցիներու ընթացքին իր թշնամութիւնը քօղարկեց խորամանկութեամբ։ Իսկ ներկայիս սկսած է տխմարօրէն թըշնամական չրջան մը։

Իսլամական վեհաժողով մը եթէ ըլլար, համաձայնութիւն մը պոյտներ ու սա Ֆրանսայի նման տակաւին միջնադարեան երկիրներու եթէ պօյքօթ մը կիրարկուէր, կը տեսնէինք ... իր դասատրանները ֆապառէի կը վերածէ՞ր։ Ոճրագործ տըղաքը «իսէալիսթ» կը կոչէ՞ր։ Ֆարերայ ոճրագործներու եւ թենորներու խեղկատակութեան զործիք կ'ըլլա՞ր։

×

Հայկական հարցին, հայկական սուտերու, Ֆրանսայի, Ռուսիոյ եւ այլ երկիրներու այս հրոսախումբերը զրդելուն մասին բաւական նոր հատորներով ճոխացած են մեր զրադարանները։

Շինասի Օրէլ եւ Սիբէյյա Եուճա, «Հայերու կողմէ Թալաթ Փաչայի վերադրուած հեռագիրներու իսկութիւնը» պիրքին մէջ փաստած են թէ «Հայկ. հարցին» որպէս հիմ ծառայող այս հեռագիրները կեղծ են եւ յարմարցուած։

Պիլալ Շիմշիրի «Անգլիական արխիւներու մէջ Օսմանեան Հայերը», Մամլոյ տնօրէնութեան անգլերէն - ֆրանսերէն հրատարակած «Վաւերաթուղթեր»ը, Նէշիտէ Քէրէմ Տէմիրի «Թուրքիոյ հայկ. հարցը» որ անգլերէնի ալ թարգմանուած է, ընդհ. հրամանատարութեան կողմէ գիտական ձեւով պատրաստուած «Փաստաթուղթերով հայկ. հարցը», ձէմալ Անատոլի «Հայկ. Թղթածրարը», Ս. Քօճապաշի «Հայկ. հարցը ի՞նչ է», Ա. Տումլուի «Փաստաթուղթերով Հայերն ու իրենց ջարդերը», Ճ. Եուրթսեվէրի «Հայկ. ահաբեկչութեան կեդրոնը՝ կիլիկիոյ եկեղեցին», Ա. Ռ. Ալթընայի «Կովկասի ճամբաներուն վրայ», Ե. Էօզալփի «Հաւատարիմ համայնքը եւ Մարաշ», եւայլն։

Բոլոր այս հատորները կը պատմեն խժդուժութիւնները այն հրոսախումբերուն, որոնք Ռուսերու, Ֆրանսացիներու եւ Անգլիացիներու կողմէ խարուելով ապրատամբեցան ու Թուրք Պետութեան ու ժողովուրդին արժանի տեսան ամէն տեսակ վայրագութիւն։

(Շար. Ա. էջէն)

ուզեր ձեր տեղն ըլլալ: Ձեր վճիռը, սակայն մեծ կարեւորութիւն ունի, ոչ միայն Ֆրանսայի մէջ, այլեւ Թուրքիա, Եւրոպա: Հի՞ն հարց մըն է, այժմէական՞ն հարց մըն է: Պէտք է տիալոկը տեղծըւի: Հայ ազգը ամէն տեղ է ուր հայ կայ: Ինքնապահպանութեան գարթնում մը կայ: Ձեմ ըսեր որ դիս չի մտահոգեր, բայց իրականութիւն մըն է, որու հետ պէտք է լեզու գտնել»: Ու մէթր Մինեաւ կ'անցնի քաղաքական բաժնին: Թուրք Պետութիւնը չանդիտանար թէ ցեղասպանութեան ճանաչում կը նշանակէ՝ պարտադրանքը միջազգային հաւաքականութեան կողմէ, զարմանելու հողային գետնի վրայ, դարձուած մնասը: Բայց ի՞նչ կը սպասէք երկրէ մը, որ իր իսկ ժողովուրդը չի յարգեր: Բանաւարկեալներու մրցանիշն ունի: Պէտք է Թուրքիան փոխուի: Պէտք է տեսնել Թուրքիան՝ որ մէկ ծունկը գետին դնէ: Ու խօսքն ուղղելով նըստած փոխ - հիւպատոսին՝ կը պոռթկայ, խիստ չեշտով. - «Հայ տուէք ձեր ժողովուրդին, իրաւունք տուէք կուսակցութեանց որ գործեն, մարդկային իրաւունքներ տուէք եւ այն ատեն կը տեսնէք թէ կրնա՞ք մեզ պաշտպանել համայնավարութեան դէմ»: Կը նկարագրէ այս տղոցը կեանքը, Լիբանանի մէջ, 14 - 15 տարեկանին զէնք առած են պաշտպանելու համար իրենց տուները, իրենց եկեղեցիները, իրենց մայրերը, հոնկէ՝ ուրկէ կուգան, իրենց համայնքը ամէնէն վըտանգուածն է: Ինք ալ կ'ուզէ որ բոլորն ալ ազատ արձակուին:

Ժամը 16·05-ին կարգը եկած է մէթր Փաթրիք Տէվէճեանի: Պատմութեան դատարանը չէ, ճիշդ է, բայց Ֆրանսա որեւէ երկիր չէ, այն երկիրն է որ ազատութիւնը տուաւ աշխարհի, կ'ըսէ մէթր Տէվէճեան, որ չատ հանդարտ կը խօսի, բոլորովին հեռու իրեն նախորդող - պին պոռթկումներէն, ու հարցումներ կուտայ: Առաջին՝ ինչո՞ւ 60 տարի ետք: Ու կը բացատրէ: Առաջին պատասխանը՝ մարդկային է: Շատ երկար չէ 60 տարի: Թուրքիան որ ամէն կողմ դաւեր կը տեսնէ, պէտք է գիտնայ որ, այո՛, դաւ մը կայ, մեծ - մայրիկներու դաւը, անոնք կը կը պատմեն ու կը պատմեն: Առաջին սերունդը մէկ մտահոգութիւն ունէր՝ վերապրիլ, երկրորդը կ'ուզէր ժամ առաջ Ֆրանսանալ, տեսակ մը ամօթ կար իր մէջ, այդ պուճուճները, ինչպէս ըսին իրենց ոսոխականները, առջի գիշեր, ուզեցին Ֆրանսացի դառնալ: Ուրիմն բիրտ ուժը, երրորդ սերունդին գործն եղաւ: Ամէն մարդ իր ինքնութիւնը կը փնտռէ, Պասք, Պրըթոն, Քորսիքացի, եւ ինչո՞ւ ոչ՝ Հայերը: Ձինեալ պայքարի պէտք ունէր ողնայարը չոկելու համար: Կը ժխտէ Հայերու դաւաճան ըլլալը Օսմանեան կայսրութեան մէջ, քերելով Էնվէրի իսկ վկայութիւնը, սպանդէն հազիւ երեք ամիս առաջ: Ինչո՞ւ 60 տարի ետք, կ'ըսուի Հայերուն, բայց հարց պէտք է տալ Թուրքերուն՝ ինչո՞ւ ուրանալ 60 տարի ետք: Բ) Կը բացատրէ նաեւ թէ ինչո՞ւ դէպքը պատահած է Ֆրանսա: Երկիր մը, ուր Թուրքիա տեւականօրէն ճնշում բանեցուցած է, լռել տալու համար Հայերը: Կը յիշէ Մարսէյլի յուշարձանը, Ժ. Մ. Գառզուի դէրքին հրատարակութեան մերժումը Հաշեթի կողմէ, վերջին պահուն, Թուրքիոյ առեւտրական սպառնալիքին առջեւ եւ անոր հրատարակութիւնը՝ Ֆլամարիոնի կողմէ: Գ) Օրինաւո՞ր է: Ձէին եկած մեղադրելու համար: Ճշդուեցաւ: Օգտակա՞ր էր: Գոնէ մէկ օգուտ ունեցաւ, Ժաթոնիէ Պօռլօ, որ գաղափար չունէր, Հայոց պատմութիւնը սորվեցաւ: Ուշ կամ կանուխ, պիտի բանակցիք, կ'ըսէ Թուրքերուն: Միայն չորս Հայ չկայ, շատ Հայ կայ, արձնցած են: Լիբանանի մէջ, այս տղաքը կրնւ տեսած են ու հասկցած՝ թէ աւելի լաւ է որ մարդ իրե՛ն համար կռուի: Ու կը վերջացնէ. - 3000 տարւան ժողովուրդ մը իր չունչը բռնած ձեր վճիռին կը սպասէ, յոյս տուէք իրեն եւ միաժամանակ՝ ազատութիւն:

Նոր գաղարէ մը եղաւ է, որ խօսքը կը պատկանի մէթր Լըքլէրի: Բայց, գաղարի պահուն, Թուրք լրագրողները Թոյն կը թափեն մէթր Մինեաւի դէմ, ամէնէն կատաղածն է «Միլլիյէթ»ի Թղթակիցը, Միշէլ Փերման, որ անընդունելի կը գտնէ Թուրքիոյ ամբաստանեալի վիճակը Աթաեանին մէջ եւ կոչ կ'ընէ Ֆրանսացի «պաշտօնակիցներուն՝» որ ձայն բարձրացընեն:

Մէթր Անրի Լըքլէր վարժ փաստաբան է: Կ'ըսէ թէ պաշտպանողականը կ'արտառանէ վիրաւոր ժողովուրդի մը: Կը խօսի անոնց համար, որոնք տառապած են: Թուրք ժողովուրդին դէմ չէ որ կ'ատենաբանէ ու կը կարդայ Էլիւառէն տողեր՝ որպէսզի ջուրը լոյսի վերածուի, որպէսզի թշնամին եղբայր դառնայ: Թուրք ու Հայ կողք կողքի ապրելու յոյսը ծնի: Թուրք փոխ-հիւպատոսը, այն պաշտօնին դլուխը ուր է, չի կրնար տարբեր ըլլալ: Կ'ըսէ թէ կը մտածէ նաեւ տիկին Էօզէնին ու գաւակներուն, բայց նաեւ Եղիա Քէչիճեանի մօրը, Լեւոն Էքմէքճեանի մօրը: Ինչո՞ւ բիրտ ուժը եւ այդ հարցումին է որ պիտի պատասխանէ, կ'ըսէ գատակազմին: Կը յիշէ հայ պաշտօնակիցները, որոնք խօսեցան իրմէ առաջ, պէտք էր որ հայ փաստաբաններ ըլլային: Կ'աւելցնէ, խօսելով միւս փաստաբաններուն մասին.- Թէթիէն՝ իրաւապետութեան լեզուն խօսեցաւ, Մինեաւ՝ իմացականութեան, ես՝ Թերեւս սրտին լեզուն, բայց նա՛եւ իմացականութեան: Երբ Թէվլիրեան ապատարձակուեցաւ, նշանակեց թէ գատաւորներ կային Պերլին, 1922-ին. վիճակ որ գատաւորներ կան՝ Փարիզ: Ինչո՞ւ այս տղաքը մեղսագին, ինչո՞ւ պէտք է դիրենք ազատ արձակել: Լիբանան, ուր կ'ապրէին, ըսին իրենց թէ օտար են: Իրենց հոգե՞րը, անունը՝ արեւելեան Անատոլու է: Պատմութեան մասին, պիտի չվիճիմ: Հայ չկար: Ուրկէ՞ եկան ասոնք: Փաստ է, որ ցեղասպանութիւնը դիտականօրէն պատրաստուեցաւ: Թող գոնէ Թուրք ըրագրողները ըսեն, որ ցեղասպանութիւն եղած է: Ուրանալով, այսօրուան Թուրքերն ալ պատասխանատու են: Ձեզմէ բպասուածը այն է, Թուրքերուն կողմէ, որ ըսէք թէ ցեղասպանութիւն չէ եղած, հակառակ պարագային կ'ընդունուի նաեւ որ կեղեքում եղած է: Հայերը իրաւունքն ունին իրենց հողերուն, հայրենիքի իրաւունք ունին: Ահաբեկիչ բառը բան չի նշանակեր: Ասոնք ըսին թէ գինուորներ են, բայց կ'ըսուի իրենց՝ գինուոր չէք, քանի որ Հայաստան չկայ, բայց ասոնք հայ ժողովուրդին գինուորներն են, կըրնաք գիրենք դատապարտել, բայց գիտցէ՛ք որ գինուորներ կը դատապարտէք:

Ու մէթր Լըքլէր կ'ուզէ որ տարբերութիւն չդրուի չորս տղոց միջեւ: Արաբքը կայ, որ հիւպատոսարանի գրաւումն էր: Պատերազմական արարք մըն է: Ազատ պէտք է ձգել այս տղաքը, բարոյական պատճառներու համար, որովհետեւ խեղճ վճիռ մը կ'ըլլայ: Ինչո՞ւ գիրենք դատապարտել: Ի՞նչ բանի կը ծառայէ: Հայ երիտասարդներ գնդակահարելուին Անգարա, Թեհրան, Մոսկուա: Ի՞նչ եղաւ: Կը կարծէ՞ք որ բանին մէջ մարդ մը բանի մը կը ծառայէ: Քաղաքական գատ է: Այո՛, չէք կրնար հեռանալ ատկէ: Թուրքիան, ի՛ր կամ ժողովուրդին համար ջարդող եղած է: Ու կը կրկնէ, ձեզմէ կը սպասուի որ ըսէք թէ ցեղասպանութիւն չէ եղած:

Նախագահը կը հարցնէ ամբաստանեալներուն, թէ բան մը ունի՞ն ըսելիք: Զարմին անունով, Կիւզէլեան կարճ յայտարարութիւն մը կը կարդայ: Կը յիշէ ցեղասպանութիւնը, զոր ապրած է հայ ժողովուրդը, կ'ըսէ թէ չեն վախնար վճիռէն, ուզեցին ատիպել Թուրքիան որ արտայայտուի: «Մեր արդելափակումը կամ ազատ արձակումը արդիւնք պիտի չըլլայ որ պայքարը չարունակուի»:

Ժամը 18·15ին, նախագահը կ'ըսէ թէ պիտի քաչուին խորհրդակցելու համար, ինը երդուեալներն ու երեք գատաւորները, գաղտնի: 34 հարցումի պէտք է պատասխանեն:

Եւ կը սկսի սպասումը: Որքա՞ն պտեն, ոչ ոք գիտէ: Գուշակելու փորձեր կ'ըլլան՝ մէկ ու կէս ժամ, երկու ժամ: Կը տեւէ երեք ժամ ,բայց ընդհանրապէս՝ լաւատեսութիւն կը տիրէ: Ժամը 21·15ին պտեանը կը վերադառնայ: Մնացեալը ծանօթ է:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

×

ԹՈՒՐՔԻԱ, ԿՐԿԻՆ
ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՀՈՐՀՈՒՐԴԻ ԱՆԴԱՄ

Մինչ Փարիզի ոճրային պտեանը իր վճիռը կուտար, ուրիշ վճիռ մըն ալ, Բրքանպատ, կը տրուէր Սթրազպուրկի մէջ: Եւրոպայի խորհուրդի խորհրդարանական ժողովին քաղաքական եւ իրաւական յանձնախումբերը 15-ի դէմ 35 ձայնով (ութ ձեռնպահ) հաշտարար առաջարկ մը քուէարկած են կրկին ներս պտենելու համար Թուրքիան՝ Եւրոպայի խորհուրդին մէջ: Հինգշաբթի, բանաձեւը կը դրուի ժողովին քուէարկութեան: Լօզալ սպառնացած էր, Յունուար 7-ին: Եւրոպա տեղի կուտայ, մինչ Ան - գարայի մէջ 53 բանտարկեալներու ընտանիքներ կը բողոքեն չարչարանքին դէմ՝ որու ենթակայ են իրենց «գաղափարական բանտարկեալները»:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Ովսաննա Քոսայեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քոսայեան եւ զաւակները՝ Մկրտիչ եւ Յարութիւն կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 5, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ՌՈՋԻՆ ՔՈՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Եսթէր Մատիլեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Մատիլեան եւ զաւակը, Գրիգոր Մատիլեան եւ զաւակները, հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ՄԱՏԻԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փետրուար 5, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տիկին Մարի Ֆէրմանեան հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարել կուտայ, իր հօրեղբօր, Կեսարիոյ առաջնորդ՝

ՏՐԴԱՏ ԱՐՔ. ՊԱԼԵԱՆԻ

յիշատակին եւ իր քրոջ՝

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ համայն Պալեան ընտանիքի յիշատակին:

Հոգեհանգստեան պաշտօն նոյնպէս իր ամուսնոյն՝ Սարգիս Ֆէրմանեանի մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ եւ Ալժէրիոյ պատերազմին զոհ գացած Մամբրէ Ֆէրմանեանի յիշատակին:

Այս Կիրակի Փետրուար 5-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Օր. Արաքսի Գամբէթեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, Կիրակի, Փետրուար 5-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳԱՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իր հօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան 15-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՍԻՆ - ԹՂԹԻՆ

Փետրուար 5, Կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին, Սէն - Թ'Էթիէնի Հայոց մատուռին մէջ, պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

FETE SCOUTE
de la Région LYON — DECINES
Dimanche 5 Février
à 15 heures
SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy — LYON 5e
○ CHANTS ԵՐԳԵՐ
○ SKETCHES ԶԱՒԵՇՏ
○ DANSES ԳԵՂԱԿԱԿԱՆ FOLKLORIQUES ՊԱՐԵՐ
○ BUFFET ՊԻՒՖԷ
ENTREE LIBRE ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հայկական
երաժշտութեան խումբ
Ensemble de Musique Arménienne
Concert au centre
MANDAPA
6, rue Wurtz — 75013 PARIS
Samedi 4 Février
à 20h 30

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Լիզա Մոստիչեանի մահուան առթիւ, Տիկին Հայկուհի Տամլամեան փոխան ծաղկեպսակի 200-ական Ֆ. կը նուիրէ կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին եւ «Ցառաջ»ին: Նոյն առթիւ Քլօտ Մուշֆեան եւ Մարի Տիւֆլօ 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան 200 Ֆ. կը նուիրեն կարմիր Խաչի Մանկանց Բոյնին (ստանալ «Ցառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Միւճերդեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Լեւոնեան - Էլպէքեան գատավարութեան պաշտպան յանձնախումբին (ստանալ «Ցառաջ»էն):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Հերմինէ Մերանկիւլեան իր սիրելի ամուսնոյն՝ Եղիշէ Մերանկիւլեանի մահուան 4-րդ եւ քրոջ՝ Յասմիկ Իսկիւեանի մահուան 5-րդ տարելիցներուն յիշատակին կը նուիրէ 200 Ֆ. կարմիր Խաչին, 200 Ֆ. Կապոյտ Խաչին, Դպրոցասէրին 200 Ֆ., «Ցառաջ»ին 200 Ֆ. եւ տրապիզոնցի նորոգ հանգուցեալ՝ Կարօ Ժամկոչեանի յիշատակին 100-ական Ֆ. կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն (ստանալ «Ցառաջ»էն):

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԻԼ. - Տէր եւ Տիկին Ասատիկ Ալճեան ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն, վերջեմի ընկ. եւ գործակից (ի Թուլուզ 1925) Կարապետ Ճանիկեանի մահուան սխուր առթիւ:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140 ALFORTVILLE
SOIRÉE MUSICALE
le Samedi, 4 Février, à 20h 30
Spectacle original en 2 parties :
1.- Poèmes mis en musiques chantés en diverses langues.
2.- Musique arménienne avec ambiance symphatique.
avec : Tamila MESBAH (chanteuse)
Vasken SOLAKIAN (saz)
Marc FERRARE (flûte)
Claude LOUIS (percussion)
Participation aux frais

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի վարչութիւնը, Նոր Տարուան առիթով, հաճոյքով կը հրաւիրէ իր անդամուհիներն ու համակիրները մաեմմիկ թէյասեղանի մը շուրջ, Փետրուար 3-ին, Ուրբաթ, կէսօրէ եաքը ժամը 3-էն սկսեալ իր կեդրոնատեղիին մէջ, 33 Քուր Փիէր Քուժէ:

Հ. Ա. Յ
ԱՂՔԱՏԱՀԱՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՆԳԱՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիլիի եւ Մոնմորանսիի
Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878-02-99

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
3
VENDREDI
3 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.627 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 59e ANNÉE — No 15.627

ՁՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

«ԱՆԻԾԵԱ՛Լ ՖՐԱՆՍԱ»
ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ ԿԻՒՆԱՅՏԸՆ

ԱՅԼ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

LE MATIN

COMMENTAIRE

CHEVRE - CHOU

Թուրք թերթերը ածական չեն գտներ Ֆրանսայի դէմ: Խորագիրները միայն ցոյց կուտան արդէն թէ ի՛նչ գառնու - թեամբ, աւելի ճիշդ կատաղութեամբ ընդունուած է վճիռը (եօթը տարի ար - գելափակում) Թուրքերու կողմէ: Թուր - քիոյ Արտաքին նախարարութիւնը, դե - կոյցի մը մէջ կը յայտարարէ.- «Այս իր - րև թէ դատավարութիւնը, ֆրանսական արդարադատութեան պատմութեան մէջ, որպէս ամօթալի էջ մը պիտի մնայ: Թուրքիա երբեմ պիտի չմոռնայ դերակա - տարները այս զզուելի խաղին եւ անոնք որոնք աչք գոցեցին»:

Գալով թերթերուն, մէկը միւսը կը դե - րադասէ: Հանի մը նմոյշներ.-

«Կիւնայտըն» «Անիծեալ Ֆրանսա» խորագրէն հոգ, կը նախատեսէ որ «Ֆրանսա պիտի թաղուի հայկ. ահա - բեկչութեան աբեան մէջ»: Կ'աւելցնէ որ Ֆրանսացի դատաւորները պիտի տեսնեն իրենց հայրենակիցներուն հայկ. գնդակ - ներու տակ իյնալը: Կորսուի - երթայ Ֆրանսան, այս է (ազատական) Կիւնայ - տընի ամփոփուած տեսակէտը, մէկ տողի մէջ:

«Հիւրրիյէր» (մեծադոյն տպաքանակ), որ դատին օրը սպաննուած պահակին երկու տարու երախային նկարը հրատա - րակած է, ծոած հօրը չիրիմին վրայ, կը գրէ թէ դատաւոր, փաստաբան, բոլորը իրար եկած դատարանը վերածեցին դէզ կատակերգութեան մը: Կը խորագրէ.- «Արդարութիւնը սպաննուած Ֆրանսայի մէջ»:

Թէրճիւման (աջ) կը խորագրէ՝ «Ոճրա - գործները լաւ ազատեցան» ու կ'աւելցը - նէ.- «Նախագահ Միթերանէն մինչեւ դատաւորը, ամէն մարդ բեմադրեց սար - սափելի ներկայացում մը»:

Կիւնէշ՝ «Ֆրանսան վախցաւ» կ'ըսէ, աւելցնելու համար՝ Հայերը արժանի պա - տիժը չունեցան:

Հարցն հոն է, որ կարդ մը Հայեր ալ դժգոհ են, ճիշդ հակառակ պատճառով, տարուած, չես դիտեր ի՞նչ տրամաբա - նութենէ: Ֆրանսական ձախնասիւնը եւ մասուլ, ըսինք արդէն կը գնահատեն «մեղացի վճիռը» (խորագիրն է՝ Լա Քոռւայի աշխատակցին, որ չատ չէզոք մէկն էր):

LA CROIX

Կը գրէ.- «Այս դատավարութիւնը, ա - նառարկելի կերպով «յաղթանակ» մըն է: Կրցան առեներաններ հայկ. դատը աշխար - հի երեսին: Կրցան Թուրքիան մղել «սուտ խօսելու Ֆրանսայի առջեւ» պաքոնիէ Պլօնտոյի մէմուար խոստովանութիւնը «Առաջ՝ հայկ. հարցին ծանօթ չէ», յատ - կանչական է այդ ուղղութեամբ»: Ժան - Շառլ Տիւքէն կ'եզրակացնէ.- «Փարիզի երդուեալները խելացի պատասխան մը բերին, եղած գլխաւոր հարցումին որ - սա է.- «Ֆրանսա կրնա՞յ հանդուրժել «պատերազմ մը» իր հողին վրայ: Կըր - նա՞յ վտանգել անմեղներ: Կրնա՞յ թաղու - թիւն տալ բոլոր ոճիրներուն, որովհե - տե ամենիւ դրդապատճառներէ թելադ - րուած են: Խելացի պատասխան մը տը - ւին: Հակազդեցութեան վճիռով՝ հայ ժո - ղովուրդի տառապանքներուն հանդէպ: Բայց նաեւ տարհամոզման վճիռ մը, ազատ արձակել (կամ չատ վար իջնել պատիժ - ներուն մէջ) պիտի նշանակէր բաց չէք մը տալ անոնց, որոնք արդի ժամանակ - ներու ժանտախտը կը բերեն, նոյնիսկ եթէ բառը չկայ պատժական օրինագիր - քին մէջ՝ ահաբեկչութիւնը»:

LE FIGARO

«Բանավէճ» խորագրուած յօդուածի մը մէջ, կը չեշտէ երկդիմի բնոյթը դատա - վարութեան եւ ընդունելով հանդերձ թէ կարելի չէ մոռնալ եւ ուրեմն՝ ուրանալ ցեղասպանութիւնը, պատիժը չատ չա - փաւոր կը դտնէ եւ հարց կուտայ՝ Օրլիին առեն, ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Բարեացակամ կը դտնէ նաեւ այս դա - տապարտումը Լը Նուվօ Ժուռնալ: Հուսկ՝ տանք Մոնտի (փետրուար 2) առաջին էջի քրոնիքին վերջին մասը: Խորագիրն է՝

LIBERATION

Վերոնիք Պրոքար Մի - ֆիկ Մի - ռեզէն խորագրուած յօդուածին մէջ, կ'ըսէ թէ Հայերը կ'ակնկալէին հինգ տարի: Անկէ պակաս՝ օրհնութիւն կ'ըլլար, անկէ աւե - լի՝ անարդարութիւն: Կ'անդրադառնայ դատապարտումին դրական վերլուծու - մին, չէչտելով թէ չնորհելով մեղմացու - ցիչ դէպք յանցանացը (սիբհոնսթանս աթէնիւանքը եթէ չընդունուէին, պատի - ժը՝ 20 տարի էր), երդուեալները ընդու - նեցան ոչ միայն 1915-ի ցեղասպանու - թեան իրականութիւնը, այլեւ՝ չարդերը ուրացող պետութեան մը դէմ կռուելու իրաւունքը: Նպատակաւոր կը նկատէ նաեւ, ինչ որ արդէն ընդհանուր կարծիք մըն է, բոլորին ալ նոյն պատիժին են - թարկուիլը, քանի որ ահիկա կը հաստա - տէ արարքին քաղաքական բնոյթը: (Եթէ իւրաքանչիւրին պարագան զատ - զատ առնելով, տարբեր պատիժներ չնորհ - էին, ոճրային բնոյթ սրուած կ'ըլլար միայն, այդ էր՝ Թուրքերուն ուզածը):

LE FIGARO

«Բանավէճ» խորագրուած յօդուածի մը մէջ, կը չեշտէ երկդիմի բնոյթը դատա - վարութեան եւ ընդունելով հանդերձ թէ կարելի չէ մոռնալ եւ ուրեմն՝ ուրանալ ցեղասպանութիւնը, պատիժը չատ չա - փաւոր կը դտնէ եւ հարց կուտայ՝ Օրլիին առեն, ի՞նչ պիտի ըլլայ:

Բարեացակամ կը դտնէ նաեւ այս դա - տապարտումը Լը Նուվօ Ժուռնալ: Հուսկ՝ տանք Մոնտի (փետրուար 2) առաջին էջի քրոնիքին վերջին մասը: Խորագիրն է՝

LE MONDE

TERRORISME ET DEMOCRATIES

«La France s'est à son tour trouvée devant le problème de la répression de la violence politique, il y a peu, avec le procès des Arméniens responsables de la prise d'otages meurtrière du consulat de Turquie à Paris, le 24 Septembre 1981. Le verdict - sept ans de réclusion pour chacun des quatre accusés - paraîtra certainement bien lourd aux défenseurs de la cause arménienne et, à l'inverse, bien léger au gouvernement turc.

«Les premiers peuvent malgré tout se féliciter de constater que, en dépit du réquisitoire de l'avocat général ,les jurés ont, en donnant la même peine à chacun, reconnu le caractère éminemment politique du geste des accusés et leur totale solidarité. En outre, comme le souhaitent les Arméniens, ce procès a permis, à l'occasion d'un très impressionnant défilé de témoins, de rappeler sans détour ce que fut cet holocauste-là.

«Ceux qui, en revanche, estiment que la défense de la mémoire des victimes d'hier ne justifie aucunement les violences d'aujourd'hui pourrait se féliciter de voir que, pour la première fois, la France ose juger et condamner les auteurs d'un attentat politique de cette nature en dépit des risques évidents de représailles. Cette fermeté, il est vrai, s'adresse sans doute au moins autant aux enfants perdus du nationalisme arménien qu'à ceux qui se servent, sans risque pour eux-mêmes, de leur colère et de leur refus de l'oubli pour contribuer à déstabiliser les démocraties».

ԹՈՒՐՔԻՍ

ՀԱՅԿ. ԳԻՒՂԻ ՄԸ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ Կ'ԻՍԼԱՄԱՆԱՆ

Թրքական կիւնէշ թերթի Յունուար 25-ի թիւը, խմբովին լուսանկարուած Հա - յերու նկարները հրատարակած է, յայտ - նելով թէ անոնք, հայկ. Սիւրմէի գիւղի բնակիչները մահմետականութիւնը նա - խընտրած են, որպէս կրօնք: Կիւնէշ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները ալ կուտայ, այդ առընչութեամբ.-

150 տարուան հայկական գիւղի ամբողջ Հայերը, մահմետականութիւնը ընդու - նեցան:

Սիւրմէի Սիլվան գիւղաքաղաքի մերձա - կայ հին անունով «Հարենթ» ներկայ «Ա - ճար» գիւղի բնակիչները իրենց եկեղեցին մզկիթի վերածելով մահմետական կրօնքը ընդունեցան:

Նախկին հայկական գիւղի 35 տարուան թաղապետը՝ Իսա Տէմիրճի, արտասահ - մանի Հայերու կողմէ թուրք դիւանա - պետներու եւ հայրենակիցներու դէմ ուղ - ղուած յարձակումները «բարբարոսու - թիւն» կ'որակէ:

Իսա Տէմիրճի յայտնելով թէ թաղա - պետութեան պաշտօնը հօրմէն իրեն փո - խանցուած է, հետեւեալը կ'ըսէ.- «Հին չրջաններուն տղիտութիւնը համատարած էր: Մարդիկ գիրար կը սպաննէին: Այ - սօր քաղաքակրթութիւն կայ: Մենք մեր թուրք եղբայրներու հետ կողք - կողքի ապրեցանք: Ոչ մէկ խնդիր յարուցինք: Մեր բարեկամները ոչ մէկ բանով կը փո - խանակենք»:

Իսա Տէմիրճի հետեւեալ ձեւով կը բա - ցատրէ մահմետական կրօնքը ընդունելու պատճառը.

«Քանի որ այս հողերուն վրայ կ'ապ - րէինք, Թուրքերը կը սիրէինք, լաւ վե - րաբերումի առարկայ կը դառնայինք, ո - րոշեցինք մահմետական կրօնքը ընդու - նել: Նախ ես մահմետական եղայ: Ցե - տոյ իմ գիւղացիներս ինծի հետեւեցան: Այլեւս մահմետական կրօնքը չընդունող ո՛չ ոք կ'ապրի հոս: Իմ զաւակներէս մին՝ նաթի ճարտարապետ է եւ կը պաշտօնա - վարէ Անգարայի մէջ: Որպէս թուրք, այս երկրին ծառայութիւն կը բերէ»:

Տէմիրճի կը յայտնէ, որ 150 տարիէ ի վեր այդ չրջաններուն մէջ կ'ապրին եւ սակայն ոչ մէկ օր դէչ վերաբերումի ա - ռարկայ դարձած են:

Նախկին հայկական այս գիւղին մէջ 600 հոգի կ'ապրի: Բոլորն ալ մեհմետա - կան կրօնքի պարտաղրութիւնները կը կիրարկեն: Գիւղին մէջ կենդանի կը բու - ծանուի, եւ ծխախոտ, պիտակ կ'ար - տածուի: Գիւղը երկաթգործութեամբ համբաւաւոր է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԻՆԱՆԷՆ ՍԿՍԵԱԼ, ԱՆՈՆՔ ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ԹՈՒՐՔ ԵՆ...

ԽՄԲ.- Պարզէ է որ Թուրքերը, աւելի քան երբեք բորբոքած են եւ ինչե՛ր չեն գրեր: Ծիծաղելիէն դոյզն իսկ չվախենա - լով: Եւ ըսել, որ Լրբլէրի եւ Միլիեաէի նման փաստաբաններ, առջի օր, ոճրային ատեանին մէջ իրենց պաշտպանողական - ները արտասանած ատեն, պահ մը իրենց խօսքն ուղղելով թուրք լրագրողներուն, անոնցմէ կ'ակնկալէին - ի՛նչ լաւատեսու - թիւն - որ գրեն թէ ցեղասպանութիւն կա - տարուած է: Անոնց գրածը բոլորովին ու - րիշ բան է, օրինակ մը՝ ստորեւ, թարգ - մանուած «Թէրճիման»ի Յունուար 30-ի թիւէն, ուր Ալբան Տէլիօրման իսկապէս «գլուխ գործոց» մը ստորագրած է: Գոլ - ծին չեկած Հայը՝ Հայ է, ինչպէս Պատ - րիարք «էֆէնտին» կամ Թուղլաճեանը, բայց միւսները, գործին եկածները, հայ չեն, թուրք են...: Կ'արժէ կարդալ տա - ռուազն զուարճանալու համար:

×

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՋԱՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Երբ դուրսի յարձակումները, ոտնձ - գութիւնները ամենայն ուժգնութեամբ կը շարունակուին, Փարիզի դատավարու - թեան համար Ֆրանսայի մէջ ծաւալուն ցոյցեր կը կազմակերպուին, Ամերիկայի մէջ Տէօքմէճեանի գլխաւորութեամբ կը շարունակուին խեղաթիւրումի եւ արգա - րութիւնը մոլորեցնելու ձեռնարկները, ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ:

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Էֆէնտին կուսակալին այցելութիւն մը տալով կը յայտնէ թէ յարձակումներն ու ոճիրները չեն վաւերացներ, սակայն յամառու - թեամբ կը խուսափի այս յայտարա - րութեան կրկնութենէն, արտասահմանի կեդրոններուն մէջ. Պոլսոյ հայ համայն - քը ծայրայեղ անփութութիւն մը ցոյց կուտայ յանձնախումբեր ղրկելու արտա - սահման եւ պնդելու թէ իրենց հանգիստն ու անդորրը կատարեալ ու լաւագոյն է, եւ անթերի կերպով կ'օգտուին հայրե - նակցական ամէն իրաւունքէ: Այս լուռ - թեամբ ալ զործը կը դիւրացնեն Եւրո - պայի կարգ մը չրջանակներուն, որոնք

(Շար.ը Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ.- ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փարիզի դեսպանը, դիւանագիտական վերապա - հովթեան իր պարտականութիւնէն դուրս ելլելով, Լիւքսանպուրկի ձայնասփիւռէն աւելորդ խօսքեր բրած է Ֆրանսայի հա - մայնավարներուն մասին: Կալպրէթ (դես - պանը) չեչտելէ ետք թէ՝ ծանօթ է որ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցու - թիւնը յաստուկ կապ մը ունի Խորհ. Միու - թեան հետ, աւելցուցած է Ֆիլիպմանի համար՝ Ֆրանսայի մը որ դէչ ճամբայ բռնած է: Այս վերջինը «կոպիտին մէկը» որակած է դեսպանը, մինչ Մօռուա կար - դի կը հրաւիրէր Ամերիկացին:

PROCES DES QUATRE ARMENIENS

DECLARATION LIMINAIRE

(faite à l'ouverture du procès, au nom des quatre par K. Guzelian)

Par cette déclaration nous voulons revendiquer une fois de plus, notre entière responsabilité dans la prise d'otages du consulat de la Turquie, le 24 Septembre 1981, ainsi, nous voulons vous expliquer les raisons pour lesquelles nous avons accepté d'accomplir cette mission.

Nous avons accepté d'accomplir cette mission, puisqu'elle correspondait à notre conception de la lutte pour la libération de l'Arménie, et pour résoudre le problème arménien, car après 60 ans de lutte pacifique sans aucun résultat, nous considerons que la lutte armée est le principal moyen pour résoudre ce problème et pour briser le silence qui entoure le problème arménien.

L'apparition du problème arménien sur le plan international, date de la fin du 19e siècle. Et c'est après les massacres de 1894/96 (où il a eu 300.000 massacrés Arméniens) que les puissances sont intervenues, soit disant en faveur des Arméniens. Je ne veux pas revenir sur le fond historique des massacres arméniens, mais je voudrais souligner le premier génocide du 20e siècle, dont nous avons été les victimes.

A partir de l'année 1915, les autorités ottomanes ont organisé et mis à exécution leurs plan d'extermination du peuple arménien. Durant deux ans, plus de deux millions d'Arméniens ont été forcés de quitter leurs maisons, leurs villes et leurs villages où ils vivaient depuis trois mille ans. Au cours de cette déportation forcée, des bandes armées spécialement formées par les autorités ottomanes, attaquaient les caravanes des déportés, pour les massacrer et piller leurs dernières ressources. Plusieurs centaines de milliers d'Arméniens ont été massacrés, des femmes enlevées et islamisées par la force, des enfants et des viellards massacrés. Plusieurs autres centaines de milliers d'Arméniens ont péri au cours de cette longue marche, à cause de la fatigue, du manque de vivres et d'eau, (qui leur était souvent refusée). Et les quelques centaines de milliers d'Arméniens qui avaient survécu à cette déportation infernale et à ces attaques de bandes armées, ont été laissés à la famine, au froid et à l'épidémie, dans le désert Syrien de Der-El-Zor. De 1915 à 1917, durant ces deux ans plus d'un million et demi d'Arméniens ont été massacrés, ou conduits à la mort. La Nation arménienne a été anéantie et chasséée de sa patrie. L'Arménie occidentale a été vidée de ses habitants originaires et seuls quelques centaines de milliers d'Arméniens ont pu fuir les massacres en trouvant refuge en Arménie orientale ou en Transcaucasie, et le reste de la Nation arménienne s'est dispersé un peu partout dans le monde, en formant la Diaspora arménienne.

Ce premier génocide du 20e siècle dont nous avons été les victimes, n'a jamais été reconnu ni par la Turquie et ni par les instances internationales. Le monde continue à garder le silence autour de ce problème. Les criminels n'ont jamais été condamnés et les victimes jamais entendues, car notre voix était pacifique et les voix économiques et stratégiques ont prévalu sur la voix de la souffrance.

Mais le problème arménien n'est pas seulement le problème de la reconnaissance du génocide. Il est essentiellement un problème de droits territoriaux, c'est-à-dire le droit du peuple arménien à retourner en Arménie (occupée par les Turcs), ainsi que son droit à l'autodétermination, c'est-à-dire la fondation d'un Etat indépendant Arménien. Ces droits territoriaux sont nos droits historiques, car notre peuple a tojours vécu sur ces territoires il y a trois mille ans. Cette région du monde occupée par la Turquie, est la patrie naturelle du peuple arménien tout entier: les trois millions d'Arméniens de la Diaspora et de ceux des Arméniens de l'Arménie Soviétique, sont originaires de l'Arménie occidentale.

Mais le problème arménien a un autre aspect très important qui concerne les trois millions d'Arméniens de la Diaspora. Ces Arméniens se trouvent aujourd'hui face à des problèmes importants qui nécessitent des solutions urgentes. Partout dans cette Diaspora, les communautés arméniennes sont menacées d'assimilation par les sociétés dans lesquelles elles vivent. Les Arméniens doivent aussi faire face à des problèmes (politiques, économiques et sociaux) des pays où ils vivent, sans oublier les problèmes qui résultent du simple fait qu'ils sont Arméniens. L'humiliation, la persécution, l'assimilation et les exactions continuent. Ce sont nos problèmes actuels et graves, qui nécessitent des solutions urgentes.

Premièrement, le problème arménien réside dans les droits territoraux légitimes du peuple arménien, ainsi que dans le droit de retourner sur notre territoire est aussi une nécessité urgente pour les Arméniens de la Diaspora.

Deuxièmement, la reconnaissance du génocide et les dédommagements.

Voilà une très brève explication du problème arménien.

Revenons un peu à ce qui à été fait pour résoudre ou pour soutenir ce problème.

Depuis 1915, nous avons cru en la justice et en les promesses des puissants. Pendant 60 ans, nous avons mis en œuvre tous les moyens pacifiques imaginables, et malgré les promesses de soutenir notre cause, nous avons constaté que l'Arménie n'intéressait personne. A la 50ème commémoration du génocide, nous avons constaté que nous n'avons pas progressé d'un seul pouce, mais au contraire, nous avons régressé. Mais le peuple arménien n'est pas un peuple qui se décourage facilement, alors durant les dix années suivantes, de 1965 à 1975 les efforts pacifiques se sont multipliés. Nous avons de nouveau frappé à la porte du principal interessé (la Turquie), aux portes des grandes puissances, des Nations-Unies. Nous avons de nouveau envoyé des mémorandums, préparé des documents. Des spécialistes du droit international ont posé le problème sur le plan juridique; des manifestations ont été organisées partout dans le monde, auxquelles ont participé des dizaines de milliers d'Arméniens. Des délégations officielles ont porté le problème devant les instances internationales. Des dizaines de livres ont été écrits pour éclairer l'opinion publique. Tous les moyens pacifiques imaginables ont été épuisés.

1975, nouvelle année de bilan; toujours rien; tous ces efforts ont été vains, la Turquie ignorait toujours l'existance même du problème arménien et le reste du monde ne voulait entendre parler ni d'Arménie ni d'Arméniens. L'attitude du monde était très claire envers notre problème, et notamment après la supression du paragraphe 30 de la commission des Droits de l'Homme des Nations - Unies, qui mentionnait en quelques lignes le génocide des Arméniens en tant que premier génocide du 20e siècle. Voici qu'une fois de plus, le monde a cédé à la préssion de la Turquie, et comme toujours la raison d'Etat à prévalu sur la justice. Mais à la raison d'Etat fasciste il fallait répondre par la raison du peuple. Par toutes ces experiences, nous nous sommes rendus compte que la lutte armée restait le principal moyen pour récuperer nos droits légitimes, et nous avons opté pour la lutte armée.

Aujourd'hui en oubliant le terrorisme d'Etat fasciste turc, on nous accuse d'être des terroristes. Mais je voudrais vous rappeler ici, que les terroristes d'hier, sont les résistants, les ministres et même les chefs d'état d'aujourd'hui. Terroristes ou résistants dans les deux cas, c'est leurs victoires ou leurs défaites qui décident.

Jusqu'à aujourd'hui, les Turcs sont sûrs que personne, ne leur demandera des comptes, voici pourquoi ils n'ont pas hésité à massacrer les Arméniens et les chasser de leurs terres. Si tout ça s'est passé il y a 6 9ans, il n'y a pas longtemps qu'ils ont occupé Chypre, ont attaqué les Kurdes en Irak. Aujourd'hui comme les Arméniens souffrent, il y a aussi les Chypriotes, les Kurdes et même le peuple turc qui souffrent de cet état facsiste, et il est regréttable de constater que des pays démocratiques et défendeurs du Droits de l'Homme offrent une aide économique et militaire d'un montant de plusieurs milliards de dollars par an à la Turquie.

Je voudrais revenir sur notre action. En attaquant ce consulat, nous avons attaqué directement le régime facsiste turc sur son propre territoire et en plus, ce consulat était une base du service secret turc, qui mène des actions contre les Arméniens, les Kurdes et même des Turcs de gauche immigrés en Europe, où le régime fasciste turc ne peut les toucher officiellement.

Une autre raison. Des le début de notre lutte, nous n'avons jamais pu amener le gouvernement turc devant un tribunal d'un pays neutre, car toujours la Turquie se cachait derrière la partie civile. La partie civile a toujours été le défendeur de tel ou tel diplomate, car les faits s'étaient passés sur le territoire de tel pays. Mais aujourd'hui les Turcs sont obligés de nous affronter, car les faits se sont passés sur leur territoire et ce territoire se trouve sous la protéction de la France, mais c'est un territoire indépendant du territoire français; car bien qu'il soit protégé par la France, il jouit également de sa propre protéction. Nous avons bien attaqué ce consulat, mais nous n'avons pas attaqué les forces françaises qui le protégent. Nous n'avons dirigé nos armes, que contre les policiers turcs, qui eux même étaient armés.

Voici toutes les raisons pour lesquelles nous avons méné cette mission. Nous ne regrettons rien de ce que nous avons fait, nous n'avons accompli qu'une part de notre devoir, nous avons encore beaucoup de devoirs à accomplir, car notre patrie n'est pas encore libérée du joug turc, car les Arméniens n'ont pas encore leur vraie identité, car justice n'a pas été rendue à un peuple qui a souffert longtemps.

Devant l'humanité entière, nous autres résistants arméniens, nous nous sommes engagés à ce que justice soit rendue à notre peuple, et nous entendons honorer notre serment.

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

—×—

Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան տօները իրենց լրումին հասան: Ամէն տեղ քրիստոնէական այդ մեծ տօնը՝ կատարուեցաւ չուքով եւ մեծ հանդիսութեամբ:

Գերմանահայութիւնը եւս տօնեց զայն: Ցունուար ամսուան ընթացքին, օրուան մեծ խորհուրդին մասնակցելու համար գերմանական զանազան քաղաքներ այցելելու պատեհութիւնը ունեցայ: Եղայ հոն, ուր կրցայ ըլլալ մեր արենակիցներուն հետ, պատարագելու, քարոզելու, ջրօրհնէքի արարողութիւն կատարելու, խորհուրդներ մատակարարելու եւ աւուր պատշաճի խօսելու: Վերջին ութ ամիսներու ընթացքին, Գերմանիոյ Հարաւային եւ արեւմտեան մասերը այցելելու առիթը ունեցած էի, բայց այս օրերուն հրաւէրներ սակայն նաեւ Հիւսիսային եւ արեւելեան մասերը երթալու, Համպուրգ, Պեռլին եւ այլ քաղաքներ: Ճիղիքապէս սպառիչ է մէկ անձի համար այդ բոլոր քաղաքները չորեկառքով երթալ, բայց պարտականութեան դիտակցութիւնը կը հարկադրէ եւ ինչո՞ւ չէ, փորձառութեան նոր դուռ մը կը բացուի հոգեւոր պաշտօնեայի մը առջեւ: Ի վերջոյ, հայ կրօնաւորը պարտականութիւններ ունի կատարելիք եւ պարտաւորութիւններ՝ հայ ժողովուրդի եւ հայ եկեղեցւոյ նկատմամբ: Անհրաժեշտ է մնայուն կապը ժողովուրդի եւ հովուի միջեւ եւ այդ կապը ստեղծելու համար պէտք է երթալ, փնտռել եւ գտնել մեր ցրուած եղբայրներն ու քոյրերը, փոխանցել անոնց աւետարանի պատգամը, գոհացում տալ անոնց հոգեկան պահանջներուն, ուսուցանել Հայոց պատմութեան փառաւոր էջերը, առիթ ստեղծել որ մեր ազգային աւանդութիւնները վառ մնան իրենց սրտերուն մէջ եւ տակաւին ծանօթացնել մեր հոգեւոր եւ ազգային արժէքները մեղ հիւրընկալող եւ մեզմով հետաքրքրուղ կրօնական եւ աշխարհական պատասխանատու անձերու:

Այո, այդ պահանջը գերմանահայութիւնը ունի, որ իր ծոցին մէջ կը հաչուէ մօտ տասներկու հազար Հայեր: Մտահոգիչ վրայ կը համրուին անոնք որ համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն առաջ կը գտնուէին այստեղ. մնացեալը՝ 1960-ական թուականներէն վերջ եկող Հայեր են. ժամանած՝ Միջին-Արեւելքի զանազան երկիրներէ: Մեծաւ մասամբ Թուրքիոյ պատառներէն, որոնք ծանօթ չեն Հայերէն լեզուին: Ուրիշներ՝ Պարսկաստանէն, արաբական երկիրներէ եւ Պոլիսէն, որոնք եկած են ուսանելու եւ ժամանակ մը վերջ, դիրքի մը հասնելէ յետոյ, մնայուն կայք հաստատած են այստեղ: Այսպէս, իւրաքանչիւր շրջանի Հայը հետը բերած է մտածելու, արտայայտուելու եւ ապրելու կերպ մը, սակայն եւ այնպէս մեծամասնութեան սրտին մէջ խորապէս դրոշմուած է հայկական զգացումը եւ կը ձգտի հայօրէն ապրելու եւ դրսեւորելու:

Բոլոր զաղութներու նման, այստեղ եւս գործակցութեան ոգիի պակասը, եւ դիմաց առորագնահատելու ոգին, ցցուն կերպով գոյութիւն ունի. սակայն, ընդհանրապէս կը հաւաքուին եկեղեցւոյ չուրջ: Հայց. եկեղեցին մեր ժողովուրդի համար աստուածատուր պարգեւ մըն է եւ գլխաւոր առանցքը կը կազմէ Սփիւռքահայութեան: Հայ եկեղեցին իր ազգային բովանդակութեամբ եղած է եւ պէտք է չարունակէ ըլլալ հայ հաւատքի արտայայտիչը, հայ ոսկեղինիկ լեզուի, աւանդութիւններու եւ բարքերու անաղարտ պահապանը: Հայ եկեղեցւոյ կոչումը առաջին հերթին անշուշտ հոգեւոր է, ինչպէս բոլոր եկեղեցիներու կոչումները, իսկ իր ազգային կոչումն ու դերը, հայ ժողովուրդին յատուկ քաղաքական դէպքերը հարկադրած են առանձնելու եւ իւրաքանչիւր հայ եկեղեցւոյ, ան իր դերը լիուլի կատարած է յօդուտ առաւելապէս հայ ժողովուրդին:

Ուստի Ծննդեան տօներուն եղանք Քէօլն, Միւնխէն, Համպուրգ, Պեռլին, Նէօյվիտ, Կէօթինկըն եւ այլ քաղաքներ: Ամէն տեղ պատարագներէ յետոյ հաւատացեալներ կազմակերպուած էր: Հայկական համեղ ճաշեր, փոքրիկներու կողմէ արտասանութիւններ եւ երիտասարդներու կողմէ հայկական տարազներով պարեր: Բնական է որ ամէն տեղ խօսելու առիթ ունեցանք եւ քաջալերեցինք երեխայ հայկական ոգին եւ բարի մաղթանքներ բերինք: Այս հաւաքոյթներու ընթացքին նկատելի է գերմանական կաթոլիկ եւ լուտերական (աւետարանական) եկեղեցիներու պատասխանատու անձերու ներկայութիւնը: Անոնք որ ծանօթ են մեր պատմութեան, սրտանց կը փափաքին որ մեր եկեղեցին չարունակէ պահել իր անձնականութիւնը, լաւագոյնս արտայայտելու համար իր հոգեւոր եւ ազգային արժէքները՝ յօդուտ ընդհանրական եկեղեցւոյ: Պէռլինի հաւաքոյթին եւ պատարագին ներկայ էր Հայոց Եր փոխանորդ. Լէոնհուսի դուստրը եւ Տիկին Լաթերման, որ հոգեկան մեծ գոհունակութեամբ կը մասնակցէր հանդիսութեանց: Հայոց հրաւէրներու նոյն խումբն էր, որ Ցունուար 13-էն մինչեւ Ցունուար 15 Գահէլի Աւետարանական Ակադեմիայի մէջ, հայկական չաբաթ մը կազմակերպած էր, որու ընթացքին ելոյթ կ'ունենային զանազան մտաւորականներ, որոնք հիացումով կ'արտայայտուէին հայ ժողովուրդի մասին: Այդ օրերուն Գերմանիոյ զանազան մասերէն հայ երիտասարդներ ներկայ գտնուած են, ժամերգութիւն կատուած է եւ կեդրոնական Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ՝ Մեսրոպ Ս. Վրդ. Գրիգորեան, բանախօսած է գերմաներէն լեզուով, հայ եկեղեցւոյ եւ ազգային պատմութեան չուրջ:

Սոյն ձեռնարկներու ընթացքին նկատելի է որ հայերէն լեզուի հետեւող մա-

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒՊԱՐ ԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

———×———

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ըստեղծուեցաւ 1924-ին, Պրիւսէլի մէջ, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն ստանձնած է նպաստելու երիտասարդ Հայերու մասնաւոր զարգացման, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու:

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, Հիմնարկութիւնը նախապատուութեամբ պիտի յատկացնէ 1984 - 1985 տարեշրջանին համար, վեց կրթաթոշակ, իւրաքանչիւրը՝ 75·000 պելժիական ֆրանք, ուսանողներու որ արդէն վկայուած են «Մասղըը»ի համապատասխան տարեճանով մը, եւ կը փափաքին դոկտորական աւարտաճառ մը պատրաստել կամ լրացուցիչ մասնագիտութիւն մը ստանալ Եւրոպայի համալսարանի մը կամ հետազօտութեանց կեդրոնի մը մէջ: Կրթաթոշակը կրնայ մէկ տարի եւս վերանորոգուիլ սահմանին մասին երկու ուսուցիչներու նպաստաւոր կարծիքը առնուելէ վերջ:

Թեկնածուները պէտք է դիմեն հետեւեալ հասցէին, զաղղիերէն կամ անգլերէն ձեռագիր նամակով, զրկելով նաեւ իրենց վկայագրերն պատկերը, տարեկան համար հարցաթուղթ մը, զոր լեցուած վերադարձնելու են Մայիս 1-էն առաջ: Ընտրութիւնը կը կատարուի Յունիսի սկիզբը:

ŒUVRE des BOURSIERS ARMENIENS
A. S. B. L.
Fondation Boghos Noubar Pacha
Avenue Louise, 192
B-1050 BRUXELLES (Belgique)

ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

———×———

Սփիւռքի գաղութներու պատմութեան մէկ հիմնական էջը զառնալու վրայ է: Ճանիկեան եւ Ճանիկեանները վերջին օղակներն են այն տարաբախտ սերունդին որ մանկութիւն չճանչցաւ: Ճաշակեց կեանքի լեզին կանուխէն, զնաց մղձաւանջէ մղձաւանջ, բայց միշտ պայքար մղեց ապրելու եւ երբեք չդադրեցաւ վաղուան կառուցումը երազելէ: Իր առօրեայ ազնիւ աշխատանքի կողքին կատարեց ազգային հանրային ծառայութիւններ: Յոգնիլ չգիտցաւ: Տուաւ իր լաւագոյնը փոխանցելով հայու ոգին, հայ հողին սէրը երիտասարդ սերունդին՝ որպէսզի ան տոգորուած եւ պինուած հայկականութեամբ՝ ամուր պահէ չարուճակութեան չղթան:

Կարապետ Ճանիկեան ծնած է Սեբաստիա, 1900-ին: Իր կեանքի ուղին զինքը տարած է Սեբաստիայէն Պոլիս, Կեսարիա եւ դարձեալ Պոլիս, ուր 1920-ական թուականներուն արդէն մտած է ազգային գործերուն մէջ: 1923-ին անցած է Յունաստան եւ նոյն տարին Ֆրանսա: Ժամանակ մը Թուլուզ ապրած է հուսկ՝ Մարսէյլ: 1927 թուականէն ի վեր Կարապետ Ճանիկեան որպէս հոգաբարձու, երեսփոխան Ազգ. Առաջնորդարանի, անդամ Ազգ. Կեդր. վարչութեան, անդամ կրթական յանձնախումբերու եւ որպէս անդամ Հ. Ց. Դ.եան՝ բերած է իր գործօն մասնակցութիւնը հանրային կեանքին:

Նկարագրով համեստ, բարեացակամ, չրջահայեաց բայց նոյն տեն բծախնդիր, խառնուածքով՝ հանդարտ, համբերող, իր արտայայտութիւններուն մէջ եւ արարքներուն մէջ միշտ չափաւոր, ըզգոյշ, իր յարաբերութիւններուն մէջ միշտ համակերպող, պատշաճող, սակայն անդիւղող՝ իր համոզումներուն եւ իր հաւատացած ճշմարտութիւններուն մէջ, Կարապետ Ճանիկեան երբեք փառք չէ փնտռած, այլ աշխատած է իր կարողութեան սահմաններուն մէջ եւ որպէս մի ոմն գինուորագրեալ՝ իր քարը բերած է այս գաղութին կազմութեան եւ կազմակերպման մէջ: Իր վաստակը մեծ է Դաշնակցութեան շարքերէն ներս: Երկար տարիներ վարած է պատասխանատու պաշտօններ, որպէս անդամ Շրջանային Կոմիտէի, որպէս պատգամաւոր Շրջանային Ժողովներու: Թէպէտ քիչ մը մոռցուած, բայց ոչ բոլորին կողմէ, քանի իր պատկանած խումբի ընկերներու անունով, Սէր - Թերոմի Հայաստան խումբ, Սիմոն Աւտոյեան, ճիշդ խօսքերով վեր առաւ անոր Դաշնակցականի ոգին, համոզումները եւ ընդգծեց կատարած բազմաթիւ ծառայութիւնները: Կարապետ Ճանիկեանի վաստակը մեծ է ազգ. եկեղեցական կեանքին մէջ, ուր եղած է բոլոր ճակատներուն վրայ, տագնապներուն մէջ, ուր ճանչցած տաք եւ պաղ օրեր, մնալով սակայն միշտ ամուր՝ հիմնական սկզբունքներուն վրայ: Հարատային Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը չատ բան կը պարտի Կարապետ Ճանիկեանին, եւ անկասկած թէ վաղը, պատմութիւնը պիտի արձանագրէ ամբողջ անցուդարձերը եւ ճշդէ դերակատարնեբուն պատասխանատուութիւնները: Այս առթիւ, ինչպէ՞ս չկրկնել իր սրատպին բազմանքը՝ «տեսնել Հարաւ. Ֆրանսայի Թեմը միասին եւ միահամուռ, վերակենդանացած կառոյցով եւ լծուած դրական ու չինարար աշխատանքի» եւ որուն իրագործման համար ոչ չանք եւ ոչ ալ ժամանակ խնայեց: Իր ողջութեան չունեցաւ ուրախութիւնը եւ զոհունակութիւնը իր փափաքը իրականացած տեսնելու, մաղթենք որ, օր մը, իր հոգին հրճուի անդէնականին մէջ:

Կարապետ Ճանիկեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունուար 9-ին, Սէն - Թերոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցին: Թաղման արարողութեան ներկայ էին՝ Սարգիս վրդ. Դաւիթեան՝ Ժողովրդապետ հայ կաթողիկէ համայնքին, Գարեգին վրդ. Պէքճեան, Եղիշէ Աւագ քհնյ. Փանոսեան՝ հոգեւոր հովիւ, Շահան խաչակիր քհնյ. Տէտէեան, Վեր. Ց. Հելվաճեան: Գարեգին Վրդ. Պէքճեան իր դամբանականին մէջ վեր առաւ Կարապետ Ճանիկեանի ազգային գործունէութիւնները եւ յատկապէս ընդգծեց անոր ունեցած սէրը եւ յարգանքը հանդէպ հայկական աւանդական արժէքներուն՝ եկեղեցի, դպրոց, ընտանիք: Յօսք առաւ նաեւ Կարօ Յովսէփեան:

Կարապետ Ճանիկեան կրնայ ունենալ այն գոհունակութիւնը թէ իր կեանքը պարապ չէ անցած: Հաւատալով իր ժողովուրդի ապագային, չուրջ՝ վաթսուն տարի ծառայեց նուիրական խոյանքներու:

Յարգանք իր յիշատակին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՓԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

1

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Աբդ, այդ գիշեր, Պրաթֆիչ կը սպասէր դրանը առջեւ Վաակկաուէի այն փոքրիկ պանդոկին, ուր իջեւանած էր կոմսուհի Յէվուչքան: Պատահեցաւ որ իշխանուհին նոյն գիշերը թատրոնը գտնուի: Հօֆպուրկ տանող ամենամօտիկ ճամբան Վաակկաուէէն կ'անցնէր. հետեւաբար, թատրոնէն դուրս եկած ատեն, գինքը տանող կառքը այդ ճամբան բռնեց: Կոմսուհին դրան առջեւ, տեսաւ Պրաթֆիչի նուկներու մեծամասնութիւնը հայերէն չգիտցող ծնողքներու զաւակներն են, ինչ որ յուսադրիչ եւ քաջալերելի երեւոյթ է:

Ժողովուրդներ կան, որոնք իրենց անցեալով կը հպարտանան եւ կը խորհին որ անցեալը բաւական է, իրենց բարենիչ տալու եւ աշխոյժ պահելու: Փառաւոր անցեալ մը կրնայ չքեղ ապագայ մը կերտել, եթէ ժողովուրդ մը կարենայ վառ պահել իր նկարագիրն ու ազգային դիմագիծը, այլ խօսքով իր տեսիլքն ու զեգացիկ իդէալները: Մեր նախնիք, պատմութեան ընթացքին, ի դին ամէն զոհողութիւն, պատնէշի վրայ ամուր կանգնած են եւ մեզի կտակած են անմեռ ոգի մը. մեր պարտքն է այդ ոգիի պահպանումը եւ անաղարտ փոխանցումը: Հայց. եկեղեցւոյ դերերէն մին է իրախոյսը եւ զօրացումը այդ ոգիին: Ժողովրդավար եկեղեցի մըն ենք: Լաւ յատկանիշ մըն է այդ մեծ հաստատութեան համար, պայմանաւ որ այդ կոչումը լաւ ըմբռնուի: Ժողովուրդի եւ հոգեւորականի սերտ գործակցութիւնը անհրաժեշտ է: Իւրաքանչիւրը սակայն իր դերն ու բաժինը ունի: Անոնք զիրար լրացնող տարրեր պէտք է ըլլան եւ ոչ թէ խաչաձեւող: Այնտեղ, ուր դերերու չփոթութիւններ կը կատարուին, քաոս կը ստեղծուի, գործը չի յառաջանար եւ ժողովրդավար բառը կը պարպուի իր իսկական իմաստէն: Ցանկալի է որ նորակազմ գերմանահայ գաղութը նկատի առնէ այս պարագան եւ ամուր հիմքերու վրայ դնէ իր կառոյցը:

Ընդարձակ այս տարածքին վրայ ընելիքներ չատ կան: Հայերէն լեզուի եւ պատմութեան ուսուցման գործը առաջնակարգ տեղ պէտք է գրաւէ: Մեր բոլոր ճիգերը այդ ուղղութեամբ պէտք է ընթանան: Տիրող էքումէնիք ոգիի չնորհիւ մեր առջեւ բաց են կաթողիկէ եւ աւետարանական եկեղեցիներու եւ սրահներու դռները: Բնական է որ կրօնականի կարիքը կայ եւ կը հաւատանք որ մօտիկ ապագային նոր մշակներ պիտի ունենայ գերմանահայութիւնը: Ջիրար հասկցող եւ նոյն խոհյներով անած՝ գործակից ներու չնորհիւ եւ նախաձեռնութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակին, կարելի պիտի ըլլայ ծաւալուն աշխատանք կատարել ի փառս Հայց. Եկեղեցւոյ եւ յօգուտ գերմանահայ համայնքին:

ԴԱՒԻԹ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

կաքօ: Արքունիքի մէջ բազմաթիւ էին այն անձերը, որոնք չահ ունէին իրար ձգելու իշխանական ամոլը, որպէսզի իշխանուհին չդիտնայ թէ այդ պահուն իր ամուսինը կը զբաղէր գեղանի բոլնեիացի կնոջմով: Զէին մոռցած նաեւ իրեն յայտնելու թէ Ռոտոլֆ յաճախ իր սիրային ժամադրութիւններուն կը դրծածէր Պրաթֆիչը, զոր կը ճանչնար ամբողջ Վիէննային պէս:

Ցիշեց որ ամուսինը մերժած էր իրեն ընկերանալ թատրոն երթալու համար եւ տուած պատրուակն ալ չատ քիչ համոզիչ էր: Այս բոլորը նկատի առնելով, իշխանուհին անմիջապէս համոզուեցաւ որ Ռոտոլֆ հոն էր, այդ պանդոկին փակ փեղկերուն տակին:

Առանց տատամսելու կառքը կեցուց, իջաւ եւ Պրաթֆիչին դիմելով, հրամայեց որ գինքը Հօֆպուրկ տանի: Ներգ կառապանը խիստ չփոթեցաւ. ինչպէ՞ս կըրնար չհնազանդիլ իշխանուհիին. մնաց որ եթէ մերժէր, գայթակղութիւնը բացորոշ էր: Իշխանուհին կրնար պանդոկին դուռը զարնել. մէկ ակնթարթի մէջ կացութեան ծանրակչիռ հանգամանքը չափեց եւ հաճելի ժպիտով մը պատասխանեց.

- Ձերդ Բարձրութեան հրամաններուն պատրաստ եմ:

Իշխանուհին հրամայեց իր կառապանին եւ սպասաւորին, որոնք կայսերական կառքը: Արքունիքի մէջ բազմաթիւ էին այն անձերը, որոնք չահ ունէին իրար ձգելու իշխանական ամոլը, որպէսզի իշխանուհին չդիտնայ թէ այդ պահուն իր ամուսինը կը զբաղէր գեղանի բոլնեիացի կնոջմով: Զէին մոռցած նաեւ իրեն յայտնելու թէ Ռոտոլֆ յաճախ իր սիրային ժամադրութիւններուն կը դրծածէր Պրաթֆիչը, զոր կը ճանչնար ամբողջ Վիէննային պէս:

Ցիշեց որ ամուսինը մերժած էր իրեն ընկերանալ թատրոն երթալու համար եւ տուած պատրուակն ալ չատ քիչ համոզիչ էր: Այս բոլորը նկատի առնելով, իշխանուհին անմիջապէս համոզուեցաւ որ Ռոտոլֆ հոն էր, այդ պանդոկին փակ փեղկերուն տակին:

Առանց տատամսելու կառքը կեցուց, իջաւ եւ Պրաթֆիչին դիմելով, հրամայեց որ գինքը Հօֆպուրկ տանի: Ներգ կառապանը խիստ չփոթեցաւ. ինչպէ՞ս կըրնար չհնազանդիլ իշխանուհիին. մնաց որ եթէ մերժէր, գայթակղութիւնը բացորոշ էր: Իշխանուհին կրնար պանդոկին դուռը զարնել. մէկ ակնթարթի մէջ կացութեան ծանրակչիռ հանգամանքը չափեց եւ հաճելի ժպիտով մը պատասխանեց.

- Ձերդ Բարձրութեան հրամաններուն պատրաստ եմ:

Իշխանուհին հրամայեց իր կառապանին եւ սպասաւորին, որոնք կայսերական

(Շար. 28)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄՆԵՐ

———

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ
ՀԱՅԿԱԶ ՇԱՀԻՆԵԱՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ դիրով պարգեւատրուած է Ներքին նախարար Հայկազ Սրապիոնի Շահինեան, ի գնահատութիւն «Իրաւապահական մարմիններում կատարած բազմամեայ ակտիւ աշխատանքի»:

ՖՐՈՒՆԶԻԿ ՄԿՐՏՉԵԱՆ

Խորհրդային թատերական արուեստի զարգացման մարզին ներս ունեցած վաստակին համար, Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատրոնի դերասան Ֆրունզիկ Մուշեղի Մկրտչեանի չնորհուած է Խորհ. Միութեան ժողովրդական արուեստագէտի կոչում:

ԽՆԿՕ ԱՊԵՐ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հանրապետութեան դաստիարակութեան գործին մէջ ունեցած ծառայութիւններու, գիտական, հետազօտական, հրատարակչական գործունէութեան ի գնահատութիւն, Խնկօ Ապէր մանկական գրադարանը պարգեւատրուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ գիրով:

×

ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

———×———

Ի յաւերժացումն Արամ Խաչատրեանի յիշատակին, Հայաստանի Մշակոյթի նախարարութիւնը հաստատած է երաժշտի անունով մրցանակ մը՝ որ երեք տարին անգամ մը պիտի տրուի երաժշտի մը, ի գնահատութիւն անոր վաստակին եւ կարեւոր մէկ գործին:

«Արամ Խաչատրեան» մրցանակի առաջին դափնեկիրը դարձած է Էդգար Յովհաննիսեան՝ ժողովրդական թեմաներով խմբերգներու շարքին եւ թիւ 4 լարաւոր քառեակին համար, որոնք երաժիշտին վերջին շրջանի լաւագոյն գործերէն են: Իրրեւ աշակերտ Արամ Խաչատրեանի, որու ղեկավարութեամբ աւարտած է Մոսկուայի Երաժշտանոցը, Է. Յովհաննիսեան մեծ աշխատանք կը տանի իր ուսուցչին կարգ մը գործերու ամբողջացման ու տարածման ուղղութեամբ: Ասոր վառ ապացոյցը դարձաւ «Դիմակահանդէս» բեմապարը, որուն բեմականացման մէջ մեծ է Է. Յովհաննիսեանի վաստակը:

Յունուար 20-ին, Մշակոյթի նախարարութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է մրցանակի յանձնումը, յատուկ արարողութեամբ: Բացումը կատարելով նախարար Գ. Առաքելեան նշած է, թէ Էդգար Յովհաննիսեան կը պատկանի այն երաժիշտներու դասուն, որոնք կը զարգացընեն խորհրդահայ երաժշտական մշակոյթը, կը գրեն անոր պատմութեան գեղեցիկ էջերը: Ունկնդիրներու լայն շրջանակներու ծանօթ են անոր բեմապարերը, սիմֆոնիք, դործիական եւ ձայնային գործերը: «Սասունցի Դաւիթ» Օպերա-բեմապարը պարգեւատրուած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակով. զանազան մրցանակներու արժանացած են երաժիշտին այլ գործերը:

Ողջոյնի խօսք արտասանած են Հայաստանի Երաժիշտներու Միութեան նախագահ Եդուարդ Միրզոյեան (որ նաեւ նախագահն է մրցանակի յանձնախումբին) եւ Ա. Յարութիւնեան:

Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Էդգար Յովհաննիսեանի չնորհակալութեան խօսքերով:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՐԿՈՒ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒՆԵՐ
ՍԱՐԳԻՍ ԵԻ ՎԱՎԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Գրեց՝ Տօքթ. Թորոս Թորանեան
Նիւ - Եորք, 1983

(Շար. Ա. Էյէն)

կ'ուզեն այն տպաւորութիւնը ստեղծել թէ Թուրքիոյ մէջ փոխբամասնութեան հարց մը գոյութիւն ունի:

Կարգ մը չրջանակներ ալ չանսիրու - թիւն ցոյց կուտան թուրք արուեստին մէջ Հայերու բացառիկ դիրքը մատնանշելու, այնքան որ նոյնիսկ կը պնդեն թէ թուրք ճարտարապետութիւնն ու նկար - չութիւնը Հայերու շնորհիւ զգեցած է նոր յառաջդէմ տարազներ:

Հատորի մը մէջ ուր Պալեան ընտանիքին Օսմանեան ճարտարապետութեան ծիրէն ներս բերած նպաստին մասին կը խօսուի, ծայրայեղ չանսիրութեամբ մը կարելի կ'ըլլայ հաչակաւոր թուրք ճարտարապետներու հայ ըլլալը ըսել ու պնդել թէ արժէքաւոր թրքական երկեր ստեղծուած են միշտ հայ ճարտարապետներու կողմէ:

Եւ ապա դիտական ու չանդուկն ընթացքով մը:

Նոյնիսկ այսպիսի անձեր ասելի առաջ երթալով բիւզանդական յուշարձաններէ Այա Սոֆիան, Սելճուքեան չրջանի գործ Սահիպ Աթայի մզկիթէն (Գոնիա) ան - դամ հայ ճարտարապետներու գործեր ըլլալով ցոյց կուտան:

Այս զարդարուն դիրքին մէջ այս մէտրէսէին ճարտարապետն ալ, Քիլիւք պին Ալաուլլահ, որպէս հայ յիշուած է. ճիշդ չէ:

Պնդումներ կան որ Սինան եւս հայ է. անշուշտ ճիշդ չէ: Տազանդի մը համար որ չինած է 147 մզկիթ ու 280 զանազան չէնքեր, պնդել թէ թուրք չէ, ոչ թէ ազիւութեան, այլ զուտ նպատակի մը մը արդիւնք կրնայ ըլլալ:

Նոյնպէս բոլորովին սխալ է ըսել թէ Պրուսայի Կանանչ մզկիթը չինողն ալ եղիազար անուն հայ վարպետ մըն է. որովհետեւ այդ մզկիթին վրայ արձանագրուած է ճարտարապետին անունը, չինուած է Համը Իվազ Փաշային կողմէ: Արտաքին ու ներքին յարդարանքը կը պատկանի Մէճնուն Մէհմէտի, եւ Նաքքաշ Ալիի: Երբ այս բոլորը յստակօրէն կ'երեւին ցուցատախտակին վրայ, չինութիւնը ցոյց տալ որպէս հայ վարպետի մը գործը որպիսի՞ յանդգնութեան մը արդիւնք է:

Այս չէ ամէնը. Սուլթան - Ահմէտի մզկիթին ճարտարապետը, ինչպէս ծանօթ է բոլորին, Սէտէֆքեար Մէհմէտ Աղան է. իսկ Պալեաններու ընտանիքին մասին պատրաստուած այս հատորին մէջ այս հոյակապ չէնքը Մելիքեան Աատուր կոչուած հայ ճարտարապետի մը կը վերագրուի:

...Ի՞նչ է նշանակութիւնը բոլոր այս չանքերուն:

Ցոյց տալ թէ մեր մշակոյթը, վերջին չրջանին, նոյնիսկ աւելի հին չրջաններուն հայկական ուրապեստութե՞ն են - թակայ էր: Ինչ է այս կարգի անընդհատ պնդումներու եաին թաքնուած իրականութիւնը:

Հետեւեալ ձեւով վերջացնենք մեր գրութիւնը: Այս չանդուկն ձեռնարկին հեղինակը Բարս Թուղլաճը կը կոչուի եւ ծագումով հայ է: Անշուշտ Թուրքիա ապրող ու աշխատող հայկական ծագումով անձ մը ըլլալ չանցանք չէ, սակայն մեր ալ իրաւունքը չէ՞ հարց տալ թէ ի՞նչ է նպատակը ա՛յս աստիճան չափազանցուած եւ հակա - դիտական չանքերով հրապարակ դալուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Աբաքի Գմբէթեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ, կիրակի, Փետրուար 5-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին եւ իր հօր՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆԻ

մահուան 15-րդ տարելիցին ի յիչատակ:

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիչատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Միսաք Միրզէ իր անմոռանալի ուսուցչին Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 27-րդ տարելիցին եւ կնոջը՝ Արտեմիսի մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՑԼ. - Յակոբ Պապիկեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները «Յառաջ»ի բարգաւաճման Փիլիպպոս Գոյաճեան, Սիւզան Փարթամեան 100-ական Ֆրանք, Յակոբ Խաչիճեան 50 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Աւետիս Լուսպարոնեան Սիմոն Գուչարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէրին (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

FETE SCOUTE
de la Région LYON — DECINES
Dimanche 5 Février
à 15 heures
SALLE MOLIERE
18, quai de Bondy — LYON 5e
○ CHANTS ԵՐԳԵՐ
○ SKETCHES ԶԱՒԵՇՏ
○ DANSES ԳԵՂԱԿԱԿԱՆ FOLKLORIQUES ՊԱՐԵՐ
○ BUFFET ՊԻՒՖԷ
ENTREE LIBRE ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հայկական երաժշտութեան խումբ
Ensemble de Musique Arménienne
Concert au centre
MANDAPA
6, rue Wurtz — 75013 PARIS
Samedi 4 Février
à 20h 30

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին տարելիցը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՋՄՐԱՆ ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ
Bellefontaine

Կազմուած Ֆաչի Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի Արժանթէօյի մասնաճիւղը ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի Փետրուար 18, Շաբաթէն մինչեւ Կիրակի 26-ին կը կազմակերպէ ընտանեկան ձմեռնային արձակուրդ մը կայանին մէջ: Տեղերը սահմանափակ են, փափաքողները կրնան հեռաձայնել՝

799 - 41 - 19 եւ 799 - 92 - 35

ԳՐԱՄԵՆԵԿԱՅԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12
SF semiral france

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

○ ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ···

ՃՈԽ
ամէհէ ԹԱՐՄ ապրանքներ
ԸՆՏԻՐ
ALIMENTATION GENERALE
PRODUITS D'ORIENT
MASSIS BLEUE
S.A.R.L. BALTAIAN & Cie
Ouvert tous les jours, sauf le dimanche et le lundi matin
27, RUE BLEUE 75009 PARIS - TÉL. 824.93.86 - MÉTRO : CADET

TIMAG
La Troupe Théâtrale de Hamaskaïne
présente
ՄՈՒՇԵՂ ԻՇԽԱՆԻ
«ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»
«LE ROI DE CILICIE»
de MOUCHEGH ICHKHAN
Dimanche, 5 Février, 1984, à 15h 45, Salle Rossini
Hôtel de Ville IXe, 6, rue Drouot, 75009 PARIS
métro : Richelieu - Drouot
Levée de rideau à 16 h. précises
Réservation : Mme. Fourtune 584 - 57 - 18

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47



"Բացառիկ գեղէ «Յառաջ»ի յաճախորդներուն"

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
4
SAMEDI
4 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՍԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.628
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.628

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԸ ԳՏՆԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ՁԵԿՈՒՅՑԸ

Ցանօթ է, որ Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը յատուկ զեկոյց մը հրապարակած էր, Փարիզի ոճրային Ասեանի դատավարութեան մէջ, որպէս ամօթալի էջ մը պիտի մնայ: Թուրքիա երբեմ պիտի չմոռնայ այս զզուելի խաղին դերակատարները եւ անոնց որոնց աչք գոցեցին» («Յառաջ», Փետրուար 3): Նոյն զեկոյցին մէջ, Անդարայի կառավարութիւնը կը չեշտէր նաեւ թէ «ֆրանսական Պետութիւնը պատասխանատուութիւնները չէ կատարած ահաբեկչութեան դէմ պայքարին մէջ, միջազգային բեմին վրայ»:

Այս զեկոյցին բովանդակութիւնն է, զոր ֆրանսական կառավարութիւնը անընդունելի գտած է եւ Արտաքին Նախարարութիւնը, զայն մերժած, Փետրուար 2-ին, յատուկ հաղորդագրութեամբ մը, ուր կ'ըսէ.. «Չենք կրնար ընդունիլ Թուրք Արտաքին Նախարարութեան զեկոյցին արտայայտութիւնները, յանուն Ֆրանսայի ժողովուրդին տրուած դատական վճիռի մը նկատմամբ»:

× Երեքշաբթի օրուան վճիռին առթիւ, զեկոյցներ հրապարակած են («Մաքէն» կ'արձագանգէր, Փետրուար 3) Հ. Յ. Դ. Կ. Կ.ն եւ Հայ Դատի Յանձնախումբը, առաջինը յայտնելու համար ֆէ անհա - ճոյ անակնկալ մը եղած է իրեն համար (ի դէպ, «Մաքէն» Դաշնակցութեան լինչ ըլլալը բացատրելու համար, կը կոչէ սա սահմանումը՝ ռեֆորմիստ հայկա - կան...), երկրորդն ալ զտնութիւնը կ'արտայայտէ:

Այս վճիռին առթիւ, եղած խորհրդածութիւններուն արձագանգելէնք երէկ ալ, հրատարակելով նաեւ «Մունտ»ի քրոնիկին վերջին մասը: Նոյն Իւիւին մէջ (Փետրուար 2), հետաքրքրական էր նաեւ, Պոճիոյի (որ ծայրէ ծայր հետեւեցաւ դատին) վերլուծումը: Կը դէր, ի մէջ այլոց. - «Ոճրային ասեանը ուրիշ բարդ իմաստ մը ուզեց տալ իր վճիռին, բոլոր պատահներուն համանման պատիժ մը տա - լով: Պատիժի այս համակամութիւնը, ամբաստանեալները լռելեայն ուզած էին, առաջ դնելով իրենց «անձնասպան դոր - ծողութեան» քաղաքական բնոյթը: Մէթր Լըքլէրն ալ ուզած էր իր պաշտպանողականով, բացատրելով թէ չորս Հայերը «միացած էին արարքին մէջ» եւ թէ իրաքանչիւրը մաս մը առած էր բոլոր պատասխանատուութիւններէն, նաեւ թուրք պահակի մահուան, որու համար միայն կիւզէլեան մեղադրուած էր...: Արդեօք երդուեալները ուզեցի՞ն ցոյց տալ իրենց հակացողութիւնը Հայերու կողմէ ղրուած ղրկապատճառներուն հանդէպ - ամբաստանեալները մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց վայլեցին - դործուած արարքներուն հանդէպ զնահատման խառնուածքն մը պահելով հանդերձ: Այս խառնուրդը, որ հակառակ իմաստով վճիռի մը տպաւորութիւնը կուտայ, կարծել տուաւ ներկայ Հայերուն, որ իրենց ճիգերը ի դերեւ եւան և թէ առեանը հապճեպ զանազանած էր չորս ամբաստանեալները, առանց ազնիւ ղրկապատճառի հասարակ ոճրագործներէ: Պէտք է յիշել, սակայն, այս դատավարութենէն, որ ան թոյլ տուաւ հայ գաղութին, բացի ամպիոն ներկայանալէ, լրացնելու իր մխաստանութիւնը եւ ներքացնելու իր խորհրդածութիւնը բիրտ ուժի ապդեցութեանց մասին»:

Երբ՞նի թէ Պոճիո աւելորդ լաւատեսութիւն մը ցուցաբերած էըլլար, իր այս խօսքերով:

Հուսկ, Փետրուար 3-ի «Մունտ»ի մէջ լոյս տեսած, սա չահեկան «օրը օրինը»:

AU JOUR LE JOUR

PAGE

Après la condamnation à sept ans de prison des quatre Arméniens auteurs d'une prise d'otages au consulat de Turquie à Paris, Ankara a réagi avec virulence. On y déclare que ce jugement est «*une page honteuse*» pour la France.

Puisqu'il est question de page, de honte et d'histoire, on peut - sans excuser le terrorisme - juger la réaction turque malvenue. Les pages sanglantes emplissent làbas de forts volumes chaque jour enrichis des sentences capitales prononcées à la chaîne.

Sans honte apparente, il est vrai, pour ceux qui les rédigent.

BRUNO FRAPPAT
«LE MONDE», 3 Février

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ մէջ ծանր միջադէպ մը պատահած է, առջի դիշեր, բուռն վիճաբանութիւններէ ետք եւ ի վերջոյ ընդդիմութեան երեք երեսփոխաններ «պարզ դիտողութեան» արժանացած են, որ ամէնէն փոքր պատիժն է: Կրնան միշտ մասնակցիլ նիստերուն եւ խօսք առնել, բայց կը զրկուին իրենց հատուցումնե - րուն կէսէն, մէկ ամիս: Ծեծուած հարցը՝ միշտ մամուլի օրինագիծն է եւ շատ մթնօրինակ սկիզբ մը ետք, ձայները բարձրացած են: Ընդդիմութեան երեսփոխանի մը մէկ խօսքն է, որ պատասխան համայնավար երեսփոխանի մը ըսածին, որ վերջին կաթիլը պիտի ըլլար: Համայնավար կառոյն, շատ մը ուրիշ խոսքերու կարգին, յանկարծ դառնալով ընդդիմադիր Մաուրիէնի, կը բացագանչէ. - «Ո՞ւր էր ձեր փաթրոնը, Հերսան, զրաւման չրջանին», և ուրիշ ընդդիմադիր մը՝ Թուպոն կը պատասխանէ՝ «Հապա Միթերանը»: Այս վերջին խօսքն է, որ նախատական նկատուած է Ազգ. Ժողովի դիւանին կողմէ: Առարկութիւնն այն է, որ խնդրոյ առարկայ եղած է Հանրապետութեան Նախագահին դիմադրական անցեալը: Ոմանք, մեծամասնութեան թէ ընդդիմութեան կողմը, փորձած են «անոյշի կապել», բայց կարելի չէ եղած: Ընդդիմադիր երեք երեսփոխաններուն առաջարկուած է ետ առնել իրենց խօսքերը, ընդունած են, պայմանաւ որ մեծամասնութեան երեսփոխաններն ալ ետ առնեն, ասոնք մերժած են: Նման պատիժ չէր կիրարկուած Ժողովին մէջ 1950-էն ի վեր: Ամէն պարագայի մէջ, այս կացութենէն ոչ մէկ կողմ կը չահի, կը տուժէ ժողովրդավարութիւնը, որու հիմնական սկզբունքն է՝ հակառակորդին յարգանքը: Կասկած չկայ, որ ընդդիմութիւնը կը բազմապատկէ փոքր միջադէպերը ուշագրնելու համար մամուլի օրինագիծին քուէարկութիւնը, բայց կասկած չկայ նաեւ թէ այդ օրինագիծը առաջնահերթ հարց մը չէր երկրին համար եւ մեծամասնութիւնն ալ քիչ մը «ձախաւեր» դործ տեսաւ այդ առընչութեամբ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑՈՒՑ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20 / 27)

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ
ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ
«ԱՐԱՐԱՏ» ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՆԴԻՍԱՅԱԾ

Ծովափնեայ Գագրա քաղաքին մէջ վերջ գտած են Շոթթա Եամանիձէի յիշատակին նուիրուած ոտնագնդակի մրցում - ները, որոնց մասնակցող պատանեկան 12 խումբերու կարգին էր նաեւ Երեւանի «Արարատ» մանկա - պատանեկան դպրոցին խումբը, որ չահած է Բ. մրցանակը: Մրցաշարքին լաւագոյն յարձակող հրա - չակուած է «Արարատ»ի մարզիկներէն Արմէն Սարգսեան, իսկ լաւագոյն թէքնիք ունեցող մարզիկը՝ Արմէն Տոնոյեան:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ Արուեստ»ի նոր (80-րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

ԽԱՉԻԿ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ
Սփիւռքահայու ֆրոնիկ

ԱՌԼԻՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ Փրէզիտանը

ԵՒ

Զորս նկարիչներ. -

Արամ Ալեսեան, Արշակ Գ., Ռուբէն Նաճարեան, Ալեքս Պերլեան՝ *իրենց նկարչութեան մասին:*

ԿԱԼՈՒԱԾԱՏԷՐ ԵՄ ԵՍ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՂԱՅԵԱՆ

Լաճջին վրայ խաղաքին,
Ուր դարերը ցուցահանդէս են սարքած,
Ա՜փ մը հող ալ ես ունիմ...
Այնքա՜ն հպարտ եմ հիմա,
Իմ անունիս հո՜ղ մը կայ...
Հարուստ եմ ես,
Մեծահարո՜ւստ,
կալուածատէր եմ արդէն,
Կ'ատեմ աղքատութիւնը մրոտ,
Ո՞վ է ան որ կը յանդգնի ըսել ինձ..
«Եկւոր ես դուն, հո՞ղ չունիս...»:
Օ՜, սիւնափառ պատառ մը հո՜ղ ունիմ ես,
Որուն ներքեւ գա՜նձ մը կայ,
Ուր ամէն օր եկամուտ մը երկնային՝
Իմ հոգիիս, մտածումիս, ներշնչումիս՝
Անհունօրէն վա՜րկ կը բանայ...
Կալուածս իմ՝
... Գերեզմանին է մայրիկիս,
Սի՜ւն մը ամբողջ ունեցածս թանկագին,
Որուն տակը, ափ մը փոս՝
Ինծի համար տիեզերքէն ալ մե՛ծ է...

*
* *

Օ՜, հեզնութիւնը կեանքիին,
Երբ երանոյ էի դեռ
Կ'ուզէի նաւ մը շինել իրեն անուանի սիրելի
Բայց, սե՜ւ եկան օրերն հին,
Ու ո՛չ մէկ ծով ուզեց ճողփալ...
Նաւն ընկղմած է հիմա:
Կ'ուզէի պալա՜տ մը կերտել,
Դեռ երազ էր, ա՛ն ալ փլաւ...
Յանկարծ, աղքա՜տ, տաբագիր՝
Վիճակախաղը զարկաւ,
Կալուածատէ՜ր եղայ ես,
Եւ նաւ, պալատ, ե՛ւ հայրենիք ե՛ւ երազ՝
Շիրի՜մ մըն է,
Ափ մը աճի՜ւն անոր տակ՝
Հարստութիւնս համակ...

«ՄԱՔՐԱՋՐՈՒԱԾ» ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ (*)

«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՒԱՆՑ ԵՐԳԻ»

Գրեց՝ ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Որքան ալ բնական իրողութիւն մը թուի, ուրախալի երեւոյթ մը ըլլալէ չի դադրիր Արեւմտահայ ժամանակակից դրագէտներու երկերուն հրատարակումը Հայաստանի մէջ: Եթէ հեղինակը արդէն դադրած է գոյութիւն ունենալէ՝ անոր գործին հայրենիքի մէջ հրատարակումը դնահատանքի եւ ճանաչումի վկայութիւն մը կը դառնայ, իսկ երբ դեռ կենդանի է՝ առաւել ստեղծագործական խթան մը կրնայ հանդիսանալ, հոգեկան բաւարարութիւն մը պարգեւելով հեղինակին: Այսուհանդերձ, ամէն հրատարակութիւն վերծ չէ, դժբախտաբար, սուեերոտ կողմերէ:

Հայաստանի մէջ Շահան Շահնուրէն առաջին անգամ 1963-ին լոյս տեսած էր հատոր մը, որ կը բովանդակէր «Նահանջը առանց երգի» վէպը եւ հինգ պատմուածքներ: Երեւոյթի մը տարողութիւնը ունէր այս հրատարակութիւնը, քանի առաջին անգամ ըլլալով Շահան Շահնուր կը ծանօթացուէր հայրենի ընթերցողներուն:

Յանդավառիչ այս իրադարձութեան առթիւ, ժամանակին դրեթէ անտես առնուեցաւ այն «դրաքննութիւնը» - մաքրագրումը - որուն ենթարկուած էր «Նահանջը»: Ընդհանրապէս թոյլատրելի չէ եւ ոչ ալ հաճելի արուեստի գործ մը տեսնել պակասաւոր ներկայացումով, իսկ Շահան Շահնուրի նման խստապահանջ դեղագէտ մը դասականացած մէկ գործի մկրատումներու ենթարկելը արտօնելի չէր կրնար ըլլալ: Հրատարակութեան մէջ հինգ - վեց տեղեր խմբագրին գրիչը իր ներկայութիւնը զգալի դարձուցած է, ջնջելով երկու տողէն մինչեւ ... հարիւր տող: Գլխաւոր վիրաբուժութեան ենթարկուած մասը կը վերաբերէր Նարեկացին «անուանարկող» նշանաւոր հատուածին:

Այդ թուականին, հատորը կազմած էր Շահնուրի գործին լաւածանօթ՝ սիրելի գրող Սեւէան Ալաջալեան: Որքան ալ մերժելի սեպուէր մաքրագրուած «Նահանջ»ի մը դաղափարը, հրատարակութեան առընչութեամբ մեր քաղած լուսաբանութիւնները՝ իրենց գործնական նկատառումներով մեզմած էին մեր ժխտականը զգացումը. նոյնիսկ կրցած էին համոզիչ դառնալ, - նախընտրելի էր որ հայրենի ընթերցողներուն առիթը տրուէր, հոգ չէ թէ քիչ մը թերի վիճակով, «Նահանջ»ը կարդալու, քան թէ անժամանակ պահանջկոտութեամբ մը զանոնք ամբողջովին զրկելու: Մեզի կը մնար նոյնիսկ չնորհաւորանքի խօսք մը ընել, մանաւանդ որ երկրորդ հրատարակութեան՝ «վատահօրէն պիտի վերականգնէր վէպին ամբողջականութիւնը»:

Քանի տարիներ եաք, ահա կը վերատպուի Շահնուր, երկհատոր, 20·000 տպաքանակով: Առաջին հատորը լոյս տեսաւ 1982-ին եւ կը բովանդակէ հեղինակին «Նահանջը առանց երգի» վէպը, «Յարալէզներու դաւաճանութիւնը» պատմըւածքներու հատորը եւ Շահնուրի Ա. մէն Լիւզէն գրչանունով ֆրանսերէն արձակ հատորին՝ Transfert nocturne-ի թարգմանութիւնը, զոր կատարած է բանաստեղծ Աբրահամ Ալիքեան:

Պիտի ուզէինք դրապէս անդրադառնալ այս հրատարակութեան, եթէ երբեք մեզի վերապահուած չըլլար տեղ անակընկալը - այս անգամ իսկապէ՛ս անըսպասելի: «Նահանջ»ը արտատպուած է նո՛յն անընդունելի ձեւով՝ թերի եւ վիրաւոր:

Մեզի համար դադրած են այլեւս հասկընալի ըլլալէ չարժառիթները, որոնք թնաւ նոյնը չեն կրնար ըլլալ այսքան երկար ժամանակաշրջանէ մը ետք: Ըմբռնելի չեն, նոյնպէս, արուեստի, ազգային թէ քաղաքական այն ազօտ չարժառիթները, որոնք 1982 թուականին կը պարտադրեն մեքենական մօտեցում մը՝ վէպի տարին եւ ոգիին: Աւելին. «Նահանջ»ի սոյն հրատարակութիւնը տարօրինակ եւ հակասական դրութեան մը կը մատնէ նոյնինքն խմբագիր - պատասխանատուները:

Թոյլ արուած է որ վէպին մէջ լոյս տեսնեն Սուրէնի սա տեսակ զրդռիչ դատումները:

«Ըսի, հայրենիքի մը գաղափարը շատ անգամ գարշապար մըն է»:

«Հայրենիքի մը գաղափարը շատ անգամ աւանդավէպ մըն է»:

Սակայն ջնջուած է յաջորդող տողը. «Այդ սուտին տեղ դրեր ենք կեղծիքը - Մեր ամբողջ պատմութիւնը ապացոյց»:

Տպուած է. «Աղիքներուն ճիչին տեղ դրեր ենք արցունքներ - Մեր բոլոր բանաստեղծները ապացոյց»: *Բայց քիչ մը վար ջնջուած է հետեւեալը.* «Գաղափարականին տեղ դրեր ենք կաղապարներ - Մեր բոլոր գիրքերը ապացոյց»:

Ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ:

Ի՞նչ չափով եւ ո՞ր կշիռով կը կատարուի «յանձնարարելի» եւ «ոչ - յանձնարարելի» տողերուն դնահատումը ... ընթերցողներուն հաշուոյն:

«Մաքրաջրուած» է հետեւեալ ծանօթ ամբողջ հատուածը, չուրջ 17 տող.

«Հայը ունի լաւ ճկարիչներ, բայց ոչ ճկարչութիւն», եւայլն:

Ընթերցողը մերթ չուարումի կը մատնուի երբ ուզէ բացատրել տպուած եւ չպուած մասերուն տարբերութիւնները: Երբեմն միակ տարբերութիւնը չէչտին մէջ կը գտնուի, մինչ ջնջուած մասերը կը թուին արդիւնքը ըլլալ աւելի քմայքի մը քան թէ անխուսափելի հարկադրանքի:

Մեծ անպատեհութիւն մը չէ պտնուած, օրինակ տպելու՝

(Հայերը կը տեսնեմ) «եսամոլ, անճաճասէր, անմիաբան, նապարավաճառ» *ու սակայն վանելի գտնուած է՝* «պզտիկ, գաճաճ, տխեղծ: Իւրաքանչիւրը անդիմադրելի պաշտամունքը ունի իր կաշիին, իր մորքին» *տարազումը:*

Այս բոլորէն եաք, այլեւս «բնական» է որ ջնջուած ըլլայ նաեւ Նարեկացիին վերաբերեալ ամբողջ հատուածը, հարիւր տող:

Գրական երկի մը պարագային երբեք անհրաժեշտ չէ համաձայն ըլլալ հեղինակին յայտնած բոլոր կարծիքներուն: Պայման չէ նաեւ համաձայն ըլլալ Շահնուրի բոլոր դատումներուն: «Նահանջ»ի պատգամն իսկ արդէն այդ է - Համաձայն չըլլալ՝ սակայն մտածել, վերաքննել եւ դատել: Ըլլալ չափահաս եւ անկախապաշար:

×

1973, *Մարտ 14 թուակիր ինծի ուղղուած նամակով մը Շահան Շահնուր չէր ծածկեր իր հրճուանքը ի լուր Հայաստանի մէջ իր «Երկեր»ուն գտած յաջողութեան, երբ գրասէրները - ըստ Հայաստանէն անծանօթ նամակագիրի մը - կը խուժէին վաճառատուները խլելով «Շահան Շահնուր»ները...: Սակայն կ'աւելցնէր.* «Բացի տպագրական կոպիտ սխալներէ, *երկերուս բացատրողականները (օտար բառերու եւ ասութիւններու) շատ անգամ անճիշդ են (...) կարելի չէ լեզու մը իւրացնել բառարանով. մանաւանդ ժողովուրդին առօրեայ լեզուն (...) եթէ խելք ըրած ըլլային ինծի ցոյց տալ, նախ քան տպագրութիւնը, իրենց աշխատութիւնը, անշուշտ սիրով պիտի կատարէի անհրաժեշտ ուղղումը:*

Բնագիրս ենթարկուած է յապաւումներու, ըստ քաղաքական - ազգային աշխարհահայեացքի մը»: (...): Ու Շահնուր կ'աւելցնէ համեստութեամբ մը. «Այս mutilation - *ները (հաշմում, խեղաճիւ) զիս պիտի ճեղէին, եթէ Նահանջը ըլլար կատարեալ եւ անթերի (բայց լաւ կ'ըլլար որ յիշէին, ծանօթութեան մը մէջ, թէ բնագիրը կրած էր յապաւումներ):*

Ահա քանի տարի եաք անհրաժեշտ դարձաւ այս տողերուն հրատարակումը՝ իրենց ամբողջ այժմէականութեամբը, որովհետեւ «Երկեր»ուն վերջին հրատարակութեան մէջ ինչ որ չի դադրիր դեռ ամէնէն աւելի զարմանալին ըլլալէ, «քաղաքական - ազգային աշխարհահայեացքով» մը կատարուած յապաւումները չեն, որքան հոն տեղ գտած սխալ բացատրողականներուն նոյնութեամբը կրկնումը, հակառակ իր ժամանակին եղած դիտողութիւններուն: Ի՞նչ անհրաժեշտութիւն կար, այդ պարագային, խմբագիրի մը նշանակումին, եթէ երբեք ասոր ներկայութիւնը զգալի պիտի գառնար միայն իր ախտոտալի անտարբերութեամբը:

Այսպէս՝ Cordon s'il vous plait-*ն թարգմանուած է՝* «Խնդրեմ հերթ կանգնեցէք», *բացումները յանկարծ աւելի թանձրացան ու առարկայօրէն բարձրացան, երբ երկուսով էին մնացել եւ զրուցեցին: Ասենք, դա զրոյց էլ չէր Շնէուրի համար, այլ կախարդական մի ունկնդրութիւն, որ կեանքում շատ քիչ է լինում:*

Իսկ հիմա, լոյսը դեռ չբացուած, Գարեգին սրբազանը յայտնուեց չտաբում: Անսովոր լուրջ էր ու մտամփոփ: Զգարմացաւ որ Շնէուրն արդէն տեղում է կազմ ու պատրաստ: Գերմաներէն ոչ - ջունեց, հարցրեց՝ կարեւոր նորութիւն չկա՞յ, եւ տեղեկանալով, որ Թուրքերն առոյգ պատրաստւում են յարձակման (դիւները որսած թուրք սպան էր հաղորդել, որ յարձակուելու են առաւօտեան նամազից անմիջապէս յետոյ), չտապեց խօսք ասել զօրքին:

- Ո՞ւր է այդ սարքը, որով պիտի ճառախօսեմ:

Կապիտանը սիրալիր բռնեց նրա թեւը, տարաւ նստեցրեց անկիւնում տնկած սեզանի կողքին եւ մեառաղահիւս, տանճանման մի բան դնելով առաջը, բացատրեց:

- Ա՛յ, այսպէս նստած կը խօսէք, եւ սա ձեր խօսքը կը տանի, կը սփռի զօրամասերում:

- Աստուած երկար կեանք չնորհի դրա ստեղծողին, - մրմնջաց սրբազանը եւ տեղը յարմարեցրեց, չակեց իրեն, ինչպէս ամենասրբազան պատարագից առաջ:

Ըստ երեւոյթին, զօրամասերն էլ էին զգուշացուած. հրամանատարները պիտին, որ սրբազանը ռադիոյով պիտի խօսի Վարդանանց ճակատամարտի մասին: Հոգեւորականները՝ եպիսկոպոսներ ու քահանաներ, տիրացուներ եւ հոգեւոր ճեմարանի սաներ, պիտին եւ զօրաջոկատները նախապատրաստել էին: Ամէնուրեք սպասում էին հրաշքին: Եւ երբ խրամատներում ու Սարդարապատեան դաշտի վրայ, Արարատեան երկրի զանգերի զօդանջները ուղեկցութեամբ, տարածուեց Գարեգին սրբազանի երգեցիկ ձայնը՝ մի քիչ խռպոտած ռադիոլիքների խշրտոցով, բոլորը ծունկի իջան խոնարհ եւ երկիւղածութեամբ հայացքները դարձրին դէպի երկինք, կարծես այնտեղից էր, որ յորդում էր աստուածառաք ձայնը:

- ...Արդէն քանի հարիւրամեակ հայ ժողովրդի ու նրա առաքելատիր եկեղեցու համար սրբազան է այս օրը՝ իրրեւ հայրենիքի, ազգի, մեր հաւատի ու սուրբ մայրենիի համար ազգովին կռուելու եւ նահատակուելու օր:

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՄԱՐԴԻԿ...

—×—

ԽՄԲ. - «Գրական Թերք»ի Նոր Տարուան թիւին մէջ «Ոզնի» երգիծաթերթի խմբագրապետ Արամայիս Սահակեան դրուագներ կը պատմէ խմբագրութեան առօրեայ կեանքէն: Կուտանք յօդուածը, պահելով լեզուն:

×

Նոր տարուայ առթիւ «Գրական Թերթ»ից առաջարկեցին յիշել ծիծաղաշարժ դէպքեր՝ կատարուած յատկապէս «Ոզնի»ում աշխատելուս վերջին երկու տարուայ հետ: Սիրով յիշեցի: Ահա դրանցից մի քանիսը:

× *Մի անծանօթ կին զանգեց խմբագրութիւն: «Լիֆտի վարչութիւնի՞ց է», - հարցրեց: «Ցաւօք՝ ոչ, - ասացի, - բայց կարող եմ հեռախօսի համարն ասել»: Եւ ասացի: «Հասցէ՛ն էլ ասա», - պահանջեց կինը: Հասցէն էլ ասացի: «Ի՞նչ տրանսպորտով գնամ»: Տրանսպորտի տեսակն էլ ասացի: «Մինչեւ ե՞րբ են աշխատում»: Ժամն էլ ասացի: «Պետի ազգանունն ի՞նչ է»: Դա էլ ասացի: «Իսկ կ'օգնե՞ն», - հարցրեց կինը: «Այդ մէկը չգիտեմ», - ներողութիւն խնդրեցի ես: «Ինչո՞ւ չգիտես, ապո՛ւշ», - ասաց կինը եւ լսափողը դրեց: Ահա եւ լաւագոյն պատասխանը...*

× *Մի ընկեր 25 տարի աշխատում է նոյն հիմնարկում, օգտուելով նոյն հեռախօսից: Ըստ որում՝ միշտ զովում է իր արտակարգ յիշողութիւնը: Վերջերս իր հեռախօսի համարը զրեցի թղթի վրայ եւ տուեցի իրեն, ասելով. «Մի անգամ էլ (պէտք է ըլլայ՝ դուռը բացէ՛ք): Engueuler ընեմ - «Քեզ մեքենայի տակ դնեմ, բառայի՝ լափեմ» (պէտք է ըլլայ՝ յանդիմանեմ, ըշտամբեմ): Bébé rose. enfant terrible - «վարդագոյն մանկիկ, սարսափելի երախայ (պէտք է ըլլայ՝ մանկամիտ եւ չարաճճի): Bleue - կապոյտ (կը նշանակէ Բանուորի կապոյտ շապիկ): Mauvais sujet - «վատ թեմա» (կը նշանակէ՝ ստահակ): Chopine - «Մեծ բաժակ» (կէս լիթր գինի): Եւայլն, եւայլն:*

Ալեքսանդր Թօփճեան հայրենի նոր սերունդին արժէքաւոր եւ լրջախոհ մէկ ուսուցանն է, որ յարգանք ներշնչած է իր դաստիարակներով:

Մեզի եւ իրեն պէտք է խնայուէր իր անուան երեւումը, որպէս խմբագիր, դրքին շապիկին վրայ:

(*) «ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ», երկեր երկհատորով - Գիրք առաջին, «Սովետական Գրող» հրատարակչութիւն, Երեւան, 1982: Խմբագիր՝ Ալ. Թօփճեան: Տպաքանակ՝ 20·000:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՅՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱԻԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

- Ես չեմ կասկածում, որ մենք յաղթելու ենք, Դանիէլ: Աւելի քան համոզուած եմ ... Մեր ազգն առաջին անգամ պիտի յաղթի իր թշնամուն: Պատկերացնո՞ւմ ես, առաջի՛ն անգամ ... Եւ հնարաւո՞ր է մտածել, որ այդպիսի յաղթանակը ձեռք բերուի առանց զոհերի ... Իսկ եթէ լոկ մի զոհ պիտի տանք, թող ես լինեմ այդ մէկը ... Միայն թէ Թուրքին Արաքսից այն կողմ քշելուց յետոյ ... Գոնէ այդ մէկը տեսնեմ: Համաձա՞յն ես, - ասաց Պօղոսբէկը եւ եղբայրօրէն սեղմուեց զօրավարին: - Ի՞նչ ես մունթռուչ արել:

- Ես էլ համոզուած եմ, որ յաղթելու ենք: Ա՛յ, այստե՛ղ, - Դանիէլբէկը ցուցամատով ցոյց տուեց քունքը, - այստեղ ամէն ինչ իր տեղն է եւ ասում է՝ յաղթելու ենք, ուրիշ կերպ էլ չի կարող լինել ... Իսկ սիրտս, սիրտս մի տեսակ է:

- Է՛, - անհոգ ձեւանալով խօսեց Պօղոսբէկը, - մի տեսակ է՞լ չլինի. այս ամբողջ ռազմաճակատի տէրն ու պատասխանատուն:

- Զէ՛, Պօ՛ղ, բոլորովին ուրի՛շ տեսակ, - յանկարծ թափ տուեց իրեն Դանիէլբէկը, կարծես պիտի թօթափէր ողնաշարի մարքերը: - Երանի՛ թէ ամէն ինչ այնպէս լինի, ինչպէս ծրագրել ենք:

×

Ալեքսանդր Շնէուրը սկզնապէս կարծում էր՝ ինքը պիտի Գարեգին սրբազանին անակնկալի բերի ռադիոելոյթով: Սակայն ռազմաճակատի հրամանատարը թուրքիկ խորհրդակցութեան ժամանակ այդ անակնկալը յօդս ցնդեցրեց իր յայտարարութեամբ, եւ ինչպէս չափով կապիտանի տրամադրութիւնն ընկաւ:

Բանն այն էր, որ վերջին օրերի հանդիպումները Շնէուրին ոչ միայն բարեկամացրել էին սրբազանի հետ, այլեւ դարձրել էին նրա երկրպագուն: Լսած ներից ու տեսածներից կազմած պատկերացումները յանկարծ աւելի թանձրացան ու առարկայօրէն բարձրացան, երբ երկուսով էին մնացել եւ զրուցեցին: Ասենք, դա զրոյց էլ չէր Շնէուրի համար, այլ կախարդական մի ունկնդրութիւն, որ կեանքում շատ քիչ է լինում:

Իսկ հիմա, լոյսը դեռ չբացուած, Գարեգին սրբազանը յայտնուեց չտաբում: Անսովոր լուրջ էր ու մտամփոփ: Զգարմացաւ որ Շնէուրն արդէն տեղում է կազմ ու պատրաստ: Գերմաներէն ոչ - ջունեց, հարցրեց՝ կարեւոր նորութիւն չկա՞յ, եւ տեղեկանալով, որ Թուրքերն առոյգ պատրաստւում են յարձակման (դիւները որսած թուրք սպան էր հաղորդել, որ յարձակուելու են առաւօտեան նամազից անմիջապէս յետոյ), չտապեց խօսք ասել զօրքին:

- Ո՞ւր է այդ սարքը, որով պիտի ճառախօսեմ:

Կապիտանը սիրալիր բռնեց նրա թեւը, տարաւ նստեցրեց անկիւնում տնկած սեզանի կողքին եւ մեառաղահիւս, տանճանման մի բան դնելով առաջը, բացատրեց:

- Ա՛յ, այսպէս նստած կը խօսէք, եւ սա ձեր խօսքը կը տանի, կը սփռի զօրամասերում:

- Աստուած երկար կեանք չնորհի դրա ստեղծողին, - մրմնջաց սրբազանը եւ տեղը յարմարեցրեց, չակեց իրեն, ինչպէս ամենասրբազան պատարագից առաջ:

Ըստ երեւոյթին, զօրամասերն էլ էին զգուշացուած. հրամանատարները պիտին, որ սրբազանը ռադիոյով պիտի խօսի Վարդանանց ճակատամարտի մասին: Հոգեւորականները՝ եպիսկոպոսներ ու քահանաներ, տիրացուներ եւ հոգեւոր ճեմարանի սաներ, պիտին եւ զօրաջոկատները նախապատրաստել էին: Ամէնուրեք սպասում էին հրաշքին: Եւ երբ խրամատներում ու Սարդարապատեան դաշտի վրայ, Արարատեան երկրի զանգերի զօդանջները ուղեկցութեամբ, տարածուեց Գարեգին սրբազանի երգեցիկ ձայնը՝ մի քիչ խռպոտած ռադիոլիքների խշրտոցով, բոլորը ծունկի իջան խոնարհ եւ երկիւղածութեամբ հայացքները դարձրին դէպի երկինք, կարծես այնտեղից էր, որ յորդում էր աստուածառաք ձայնը:

- ...Արդէն քանի հարիւրամեակ հայ ժողովրդի ու նրա առաքելատիր եկեղեցու համար սրբազան է այս օրը՝ իրրեւ հայրենիքի, ազգի, մեր հաւատի ու սուրբ մայրենիի համար ազգովին կռուելու եւ նահատակուելու օր:

(Շար. 60)

ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ
ԱՐԱՕՍ ՈՒՂԻ

(ԿՎԻ ՂՍՈՒՍՏՈՑՈՒՄ)

Ի. ՍՍՍՈ

1

ՎՃՈՒՆՂԱՆ ՂՐՉՈՒՀԸ ՍԱԼ

Մի փոքրիկ պնակը շրջուած սրճեփով ու ջրի սափորով ամբողջ մի գիշեր դրուն մնաց ու ոչ ոքի ոչինչ հետաքրքրեց: Ոչ ոք չհարցրեց, թէ ինչո՞ւ է այդ պնակը այդպէս դրուած: Ոչ ոք չհարցրեց, թէ ինչո՞ւ է այդ սափորը ջրով լիքը: Ոչ ոք չհարցրեց, թէ ինչո՞ւ է այդ սրճեփը այդ սափորի մէջ: Ոչ ոք չհարցրեց, թէ ինչո՞ւ է այդ պնակը այդ սրճեփով ու սափորով միասին դրուած: Ոչ ոք չհարցրեց, թէ ինչո՞ւ է այդ պնակը, սրճեփը ու սափորը

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թազւորօֆ եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ԹԱԳՒՈՐ ԹԱԳՒՈՐՕՖԻ

(վաղեմի դպիր Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ) մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25-ին, 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Փետրուար 7, ժամը 13·45ին Փարիզի Ս· Յովհ· - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ՝ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի դերեզմանատունը (ժամը 15-ին)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գր· Թոլեան Էտուար Ձէզիրեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի 100-ական Ֆ· կը նուիրեն Դըպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ըստանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՎԱԼԱՆՍ· - Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 100 Ֆ·։

ՄԱՐՍԻԼ· - Պ· Յարութիւն Տէրոյեան 100 Ֆ·։

ՏԻՍԻՆ - Պ· Ռուբէն Կէնճոյեան 100 Ֆ·։

ՄԱՐՍԻԼ· - Կարապետ Պոլիկեան 100։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Լիզա Մոստիչեանի մահուան առիթով, Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի· - Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղըճեանէ 500 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մխիթկվկլեանէ 200 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գոյումճեանէ 200 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Մարթինէ 150 Ֆ·։

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍ· - Տէր եւ Տիկին Ց· Գասպարեան 500 Ֆ· կը նուիրեն Փարիզի հայ բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :

Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Զմեռ է

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈՂՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

à l'étoile

Concessionnaire
AUSTIN ROVER

Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER

CHAMPS ELYSEES

OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի Հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 10-ին Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

SPECIALITES
CAUCASIENNES
ARMENIENNES
GRECQUES

OUVERT
TOUS LES JOURS
MIDI
et SOIR

99 bis, Ave. de Verdun — 92130 Issy-les-Moulineaux

RESTAURANT CAUCASE

TÉL : 638. 96. 30

Mr. GUEVORKIAN

ՀԱՄՈՎ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

VENDREDI ET SAMEDI SOIR
SPECTACLE DANSANT AVEC ORCHESTRE
MINAS, musique grecque, bouzouki, valses, accordéon

l'Association Culturelle et Educative
HAMASKAÏNE

continue

LES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS

17, rue Bleue, 75009 Paris

Mercredi 8 Février à 20h 45

Histoire de la photographies, les photographes arméniens

avec :
Pierre TER SARKISSIAN
J. C. KEBABDJIAN
Michel PAZOUMIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ քաղաքի Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· - Տէր եւ Տիկին Թահմազեանէ 200 Ֆ· Լիզպոնի հինգ անձնական երիտասարդներու հոգեհանգստեան առթիւ, Տիկին Կիրակոսեանէ 100 Ֆ· իր ամուսնոյն ողջակիզման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Թահմազեանէ 100 Ֆ·։

×

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ· - Ազգի Տիկին Կարապետ Ճանիկեանի, Տէր եւ Տիկին Ս· Ճանիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հ· Ճանիկեանի եւ զաւակին, Տէր եւ Տիկին Փիլաբ Շալճեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝ Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ, նաեւ ցաւակցութիւններ Տէր եւ Տիկին Ցովակիմեանի, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեանի, Տէր եւ Տիկին Շահինեանի (Վալանս) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին, Պ· Աստուր Յովակիմեանի մահուան առթիւ եւ ընկերուհի Տիկին Արաքսի Յուսիկեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իր քրոջ Տիկին Վերգին Ճերահեանի մահուան առթիւ (Պէյրութ)։

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար

մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14·30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Me INVALIDES)

կը մասնակցին Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը։

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով։

Հայ Աբիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր։

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«La Jalousie du Barbouillé»
(գաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ։

Մուտք՝ 35 Ֆր· — Երախաներուն մուտքը ձրի է

OPTIMA Tours

VOYAGES
PRINTEMPS 84
EN ARMENIE

— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)

— du 5 au 19 Mai

— du 2 au 16 Juin

Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / / GEORGIE / LENINGRAD)

Renseignements et Inscriptions :

A PARIS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON

VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
5
DIMANCHE
5 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 80

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.629 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.629

«ՓՐԻԶԻՏԱՆԸ»

Մ փ ի ս ու - ֆ ա հ ա յ ո ւ ք ր ո ն ի կ

Հիւգշաբթի, Յունուար 12, 1984

Այս խորագրին տակ օրագրային ընոյթ ունեցող տողեր գրի առած եմ Ամերիկայի արեւելեան եւ արեւմտեան ծովեզերքներուն վրայ, նոյնիսկ՝ օդանաւերու եւ ուրեմն «օդին» մէջ, սակայն առաջին անգամն է որ Ամերիկայի կեդրոնէն կը գրեմ : Ինձի համար ալ համեմատաբար նոր փորձառութիւն մըն է Նիւ Եորքէն, Պոսթընէն ու Լոս Անճըլըսէն հեռու ապրիլ, Ամերիկայի «Հարթլէյնա»ին կամ «սրտահոդ»ին վրայ, ինչպէս կ'ըսեն իրենք, երբ կը խօսին երկրի հսկայ կեդրոնին մասին : Արդարեւ, այս տողերը գրի կ'առնեմ Միչիկընի նահանգի Ան-Արպըր քաղաքին մէջ :

Կը ձիւնէ : Հոս ձիւնը կը տեղայ այնպէս, ինչպէս Փարիզի մէջ պիտի անձրեւէր՝ գարնան օր մը, - 15 վայրկեան, կէս ժամ, մէկ ժամ կը ձիւնէ, կը դադրի : Օդը կը պաղի, գէօյէն վար 3 կամ 5 կամ 10 աստիճան, ապա՝ կը տաքնայ, եւ ձիւնհալ մը կրնայ սկսիլ, նոյնիսկ հալեցնել ձիւնին մէկ մասը : Ապա՝ 48 ժամ կամ 72 ժամ եառ, նորէն կը սկսի ցրտել, նորէ՛ն կը ձիւնէ . . . : Երբեմն, ձիւնամրրիկները մէկ գիշերուան մէջ 25 կամ 50 սանթիմեթր ձիւն կրնան դիզել գետնին վրայ, բայց ցարդ բախտաւոր եմ : Յունուար 2-ի գիշերը հոս հասայ, եւ անցեալ տասը օրուան ընթացքին օդը նոյնը եղած է հոս, ինչ որ է «մեր կողմը», այսինքն՝ Նիւ Եորք - Պոսթըն առանցքին վրայ, Ատլանտեան Ովկիանոսին մօտ : Եւ այս համեմատաբար մեղմ օդը արտօնեց ինձի որ փոխադրամիջոցներու դժուարութիւններով չզբաղիմ, այլ կարենամ դիւրաւ տեղաւորուիլ եւ նոր գործունէութեան անցնիլ հոս՝ Միչիկընի Նահանգային Համալսարանին մէջ, ուր եկած եմ չորս ամսուան համար, իբր այցելու փրոֆէսէօր՝ ամերիկեան եւ հայ գրականութեան : Տարբեր կէտեր մը կ'ապրին նման համալսարանի մը մէջ թէ՛ աշակերտները, թէ՛ ալ փրոֆէսէօրները : Բացատրելու համար թէ ինչո՛ւ կը պատահի այդ, պէտք է մանրամասնօրէն ներկայացնել ամերիկեան - համալսարանական եւ նոյնիսկ ընդհանուր կրթական սիստեմը :

Ամերիկեան համալսարանական սիստեմը բարդ է եւ բազմատեսակ : Կան համալսարաններ, որոնք կը կոչուին, առելի ճշդրտօրէն՝ ճիւղերը գոլէճ, «կըրտսեր լսարան», եթէ կ'ուզէք : Հոն կու գան երկրորդական վարժարաններէ յաճախ կազդացող ուսում մը ստացած պատանիներ : Կը բարելաւեն իրենց դիտելիքները՝ կենսական ճիւղերու մէջ (լեզու, թուաբանութիւն, հիմնական դիտութիւններ, պատմութիւն) եւ կը սկսին սորվիլ նոր, սովորաբար գործնական ճիւղերու հետ կապ ունեցող նախնական դիտելիքներ, - - հաշուեսարքային (ֆոմփիւթըր), հաշուապահական, հիւանդապահական, եւն. : Երկու տարի հոն ուսանելէ ետք, աշակերտ մը կրնայ դիմել չորս տարուան դասընթացք ունեցող «պաքալաւրը»-ի վկայական տուող դպրոցներու : Եթէ ընդունուի եւ նիշերը լաւ են, կը մտնէ քառամեայ դպրոցի մը երրորդ դասարանը, եւ կրնայ առանց տարի կորսնցնելու չրջանաւարտ ըլլալ, տարեկիցներու հետ, երբ կ'ամբողջացնէ չորս տարուան դասընթացք :

Պէտք է նշել որ ամերիկեան ուսումը չի նմանիր Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի, սա իմաստով, - նախակրթարանները (6-էն 12 տարեկաններու համար) նախնական ծուլարաններ են, ի բաց առեալ մի քանի ահռելի սուղ անձնական դպրոցներէ :

Գրեց՝ ԽԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Հոն աշակերտը հազիւ կը սորվի գրել - կարդալ, թուաբանութիւն, թերեւս . . . մարզանք, մարզական խաղեր, պարել, երաժշտական գործիք մը նուագել, եւլն. : Եթէ բաղդատենք Միջին Արեւելքի մեր համեստ կոչեցեալ, բայց խակապէ՛ս յառաջացած նախակրթարաններու հետ, հազիւ թէ կարելի ըլլայ բաղդատութեան եզր մը գտնել : 1956-ին, Հալէպի Հայկազեան նախակրթարանը աւարտող մը (որ էի ես) կ'ուսանէր հայերէն, արաբերէն, ֆրանսերէն, Հայոց պատմութիւն, կրօնք, թարիխ կամ արաբական պատմութիւն, թուաբանութիւն եւ դեռ ուրիշ դաս մը, ուր թէ՛ աշխարհագրութիւն կար, թէ՛ ալ քաղաքացիի մը բարոյական ու քաղաքական պարտականութիւնները կ'ուսուցանէին : Միջին Արեւելքի հայ դպրոցներու հոգաբարձուները չատ լաւ գիտէին թէ չատե՛ր երրորդ դասարանէն ետք կ'ելլէին, փոսպանի կամ թոռնաճի - մեֆթահիէի աշկերտ ըլլալու . ուրիշներ՝ չէին չարունակեր իրենց ուսումը՝ նախակրթարանէն ետք : Եւ ուրեմն նախակրթարանին կը մնար օժտել աշակերտները՝ առեւտրական կեանքի պահանջած նախնական բոլոր դիտելիքներով, ինչպէս նաեւ հայերէնով : Մկրտիչ Մկրտիչեանի նման հայերէնի ուսուցիչ մը՝ Հայկազեանի մէջ, լեզու սորվեցնելը սուրբ առաքելութիւն մը կը նկատէր, միաժամանակ՝ պահանջկո՛տ առպարէզ մը : Այսօր, Միացեալ Նահանգներու մէջ չատ մեծ է թիւը երկրորդական վարժարաններէ չրջանաւարտներու՝ որոնք անգլերէն չեն դիտեր նոյնքան լաւ, որքան մենք դիտէինք հայերէն լեզուն՝ երբ կ'աւարտէինք նախակրթարանը :

Ամերիկայի երկրորդական վարժարաններն ալ, եթէ անոնց հսկայ մեծամասնութիւնը բաղդատենք Հալէպի Քառէն-Եվիէ

(Շար.ը Դ էջ)

Գրեց՝ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Մարսէյլ, Սէն Շարլ : Շոգեկառքէն իջնող ճամբորդին առջեւ կը բացուի տեսարանը Միջերկրականի մայրաքաղաքին :

Ձերմակի վրայ սեւով ներկուած քաղաք մը : Ծովին կապոյտը պահուըտած ըլլալ կը թուի դէմդ պարզուող անանձնական կառոյցներուն ետեւը : Ակնարկը հոս ճերմակի նմանող երկար սանդուխներն են, որոնք կ'ուղղուին դէպի պուլվար ս'Ամէն :

Ծով, նաւահանգիստ՝ բացակայ են . վերապահուած՝ երկրորդ արարին : Զգուշութեամբ կ'իջնեմ այդ սանդուխներէն որոնք Այզէնչմանի «Սէն-Փէտերսպուրկ» ֆիլմին մէջի, այլեւս պատմական սանդուխները կը յիշեցնեն : Կը պակսի երապային կառքը որ խելագարուած ամբոխներուն առաջին զոհն էր այդ դլուխ-գործոց ժապաւէնին մէջ : Այզէնչմայն, սանդուխ, եւ ահա՝ պուլվար ս'Ամէն :

Առինքնող ոչինչ ունի այս անհրապոյր պողոտան ուր խանութները կը նմանին Ֆրանսայի որեւէ քաղաքի խանութներուն ու քովէդ անցնող մարդոց մէջ բացակայ են Մարսէլ Փանեօլի նկարագրած Մարիւսները, Սէզարները կամ ալ կէրինի եղբայրներուն առասպելատիպ «հերոսները» :

Բայց պուլվար ս'Ամէնը բեմը քօղարկող վարագոյր մըն է : Բուն դերակատարները դոնելու համար պէտք է վար առնել վարագոյրը՝ ծանօթանալու համար անոր այլազան թաքստոցներուն մէջ դործող անձերուն : Երանի պարզ դբօսաշրջիկ մը ըլլայ ու անհոգի պտըտէի ու պրպտէի այն բոլորը՝ որոնք ժապաւէններու եւ դիրքերու ճամբով հրապուրած էին զիս : Ազգային եւ կուսակցական դործով եկած էի հոս : Այսինքն կոճկուած բաճկոնով եւ փողկապով մէկը՝ որուն քայլերը ստիպողաբար դէպի ակումբ կամ Առաջնորդարան կ'ուղղուին, ուր վստահաբար բացակայ պիտի ըլլային Րէմիւն եւ Փանեօլը, ինչպէս եւ Կէրինի եղբայրներու մութ սիրադործութիւններուն դերակատարները :

- Օրհնեցէ՛ք Սրբազան :

- Աստուած օդնական :

Արդէն պաշտօնիս մէջն եմ եւ կը զդամ որ դիւրաւ դուրս պիտի չգամ այս չրջանակէն : Մնաք բարո՛վ Րէմիւ, Մարսէլ Փանեօլ, Կէրինի . կարելի է օր մը կը հանդիպինք իրարու, հիմա զբաղած եմ լուրջ գործերով :

- Ինչպէ՞ս է կացութիւնը . ընտրութիւնները ե՞րբ են :

- Ի՞նչ ընտրութիւն . հոս ընտրուածներ կան բայց ո՛չ ընտրութիւն : Սո՞ւրճ մը :

- Մէկ չաքարով :

Սրբազանին մօտ միչտ վարդապետ մը կ'ըլլայ որ աւետարանին խօսքերը մէկդի դրած՝ աւելի մատակարար մըն է . մէկ կամ երկու չաքարով սուրճեր չինելը իր մասնագիտութիւնն է : Քանի՛ քանի գործիչներու սուրճ չինած է :

Ահարոնեան ակումբը հեռու չէ Առաջնորդարանէն : Ընկերները կը սպասեն ինձի : Բոլորն ալ լուրջ մարդիկ : Պատին վրայ եռագոյն դրօշակ մը : Կը հարցնեմ թէ ո՞ւր է մեր դրօշակը, այսինքն կարմիրը : Զարմացած երեսս կը նային : Շինծու ժըպիտները աւելի կը ժժդունին : Արդեօք այս գործիչը կարմի՞ր է : Կը զդամ հարցումիս : Ինչո՞ւս պէտք : Ցօնք չինելու եկած եմ, աչք չհանեմ : Անցինք օրակարդին : Ըստ էութեան եւ ըստ կարգի անվերջ խօսակցութեան դուռը բացուած է : Երկու ժամ վերջ նոյն տեղն ենք :

Զիս զարմացնողը ա՛յն է որ Մարիւսին քաղաքին մէջ Հայերը մնացած են անհաղորդ՝ անոր երդիծական մտայնութեան : Բոլոր խօսակցութիւնները կը յանդին եւ կեդեցեին խորանին : «Պուլվար Օտտոյի եկեղեցին մերն է, Սէն Թ'Անթուանինը՝ Փըթի Փուէ սրճարանը : Փրէզիտանը հոն պիտի չըլլայ : Մե՛ղք : Փաթիխի մը գաւաթին առջեւ պիտի վերապրիմ այն վայրկեանները՝ զոր իրեն հետ անցուցած եմ : Պիտի յիշեմ իր թաւ ձայնով ըսած խօսքերը ու պիտի ցաւիմ՝ որ վերջակէտ մը դրուած է այդ իմաստուն խօսքերուն : Իսկ վերջը պիտի անցնիմ մայթին միւս կողմը, հոն ուր կը գտնուի ակումբը, լըսելու համար ըստ կարգի եւ ըստ էութեան ըսուած ու հազար անգամ ծամծմուած խօսքերը :

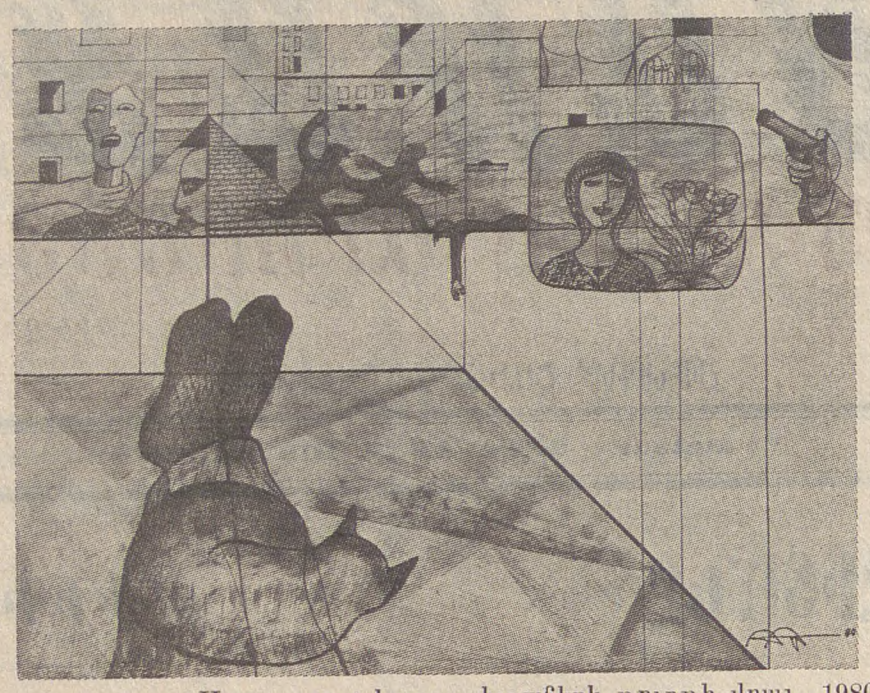
Իր մահով մեր կուսակցութիւնը ծանր կորուստ մը կը կրէ : Մեր ժողովներու համեմը, որ Այնթապէն եկած էր, բացակայ պիտի ըլլայ այլեւս ու երբ օրակարգերը ճապաղին ու եկեղեցիներու խորանները չուկայի վերածուին, հոն պիտի չըլլայ ան՝ որ զգաստութեան հրաւիրէ բոլորս :

Աղնուական էր իր կեցուածքով, փխիսոփայ՝ իր կենցաղով : Բարի էր՝ սրտով : Միայն բարեկամներ չունէր, բայց այդ միւսները չէզոքացնելու զաղտնիքը ունէր : Մութին մէջ ըսուած բամբասանքներուն կարեւորութիւն չէր տար : Կը մտածէր, անկասկած, որ կեանքը ճահիճ մըն է՝ ուր պահուած գոհարներ կան : Ու երբ դիպուածաւ գտնէր նման գոհար մը, կը մոռնար ճահիճը ու կ'երգէր կեանքը :

Աղայեանին երգը վերջ գտաւ : Դժուար է հարազատ արձագանգը տալ այդ երգին երանգներուն : Պատուական Հա՛յ մը մեռաւ՝ առա՛նց փողի, առա՛նց թմբուկի : Մարսէյլը քիչ մը եւս ամայացաւ : Սուգի մէջ են իր սիրելի ազգականներն ու գինքը սիրողները : Սուգի մէջ եմ նաեւ ես, որ դեռ երէկ լման էի, իսկ այսօր իր մեկնումով կը զգամ որ չունիմ այն՝ ինչ որ էական էր ինձի համար, ընկեր մը՝ զոր սիրած ու յարգած էի :

Ա. Փ.

ԱՐԱՄ ԱԼԵՍԵԱՆ



«Home, sweet home», իւղաներկ թուղթի վրայ, 1980

Եթէ պարզօրէն անդրադառնանք նկարչութեան մասին, կրնանք ըսել որ ան մտքի, աչքի եւ ձեռքի միջոցաւ հոգեկան պահանջներէ բխած արտայայտութեան կերպերէն մէկն է:

Մանուկը, արդէն իսկ իր շրջապատուած միջավայրէն ապաւորուած, իր նախնական զգացումներով, ազատ համարձակ, պարզ գիծերով, զուտ գոյներով, կը սկսի մրոտել թուղթերը՝ նկարագրելով իր ներաշխարհը: Հոն կը գտնենք միայն զուտ բնազդը: Ժամանակներու ընթացքին տղոց բոլոր գծագրութիւնները գրեթէ իրարու կը նմանին. բայց ատոնց եւ զանազան նկարչական չարժումներու միջեւ կարելի է որոշ զուգահեռ մը գտնել: Նկարիչները, թերեւս անգիտակցաբար, շատ անգամ, իրը բնազդի ակ, ներշնչուած են տղոց գծագրութիւններէն: Օրինակ, Փիքասօ, ակնարկելով իր մէկ գործին ըսած է թէ չատեր քանի մը տարի կը տքնին գծելու Րաֆայէլի նման՝ մինչ ինք ամբողջ կեանք մը ջրած է գծելու մանուկի մը նման: Ասոր գրօշմը կը տեսնենք չատ մը գեղարուեստական չարժումներու մէջ, ինչպէս՝ ֆովիզմ, ար պուիւթ, ար նայիֆ, գերիրապաշտութիւն, վերացական արուեստ եւայլն...: Մանուկը քանի մեծնայ եւ իր միտքը քանի կազմաւորուի՝ իր տրամաբանութեան աճումով կրնայ կորսնցնել բնազդը: Ան կը ջանայ ճշդութիւնէն իր նկարածը նմանցնել այն ինչին՝ զոր կը նկարէ: Իր առաջին մտահանդիսութիւնը կ'ըլլայ՝ ընդօրինակել դուրսի աշխարհը, որուն պատճառով հետզհետէ կը կորսնցնէ իր սանձարձակ բնազդը:

Բայց եթէ իր մտքի կազմաւորման հետ այդ բնազդը տեւէ եւ ապրի, այն ատեն իր առջեւ կը բացուի նկարչութեան հորիզոնը:

Ո՞վ է նկարիչը: Անձ մը՝ այս պայմանները լրացնող, որ անխոնջ աշխատանքով կը մշակէ իր արուեստը՝ կազմելով իրեն յատուկ ոճը: Ան իր աշխատանքը առաջ կը տանի, զանազան թէքնիքներու ուղեգուծութեան տակ՝ փնտռելով միշտ կատարեալը, վերանորոգելով իր մտահանդիսութիւնները՝ հասնելու համար իր ձգտումին:

Ինչպէս բնութիւնը, արուեստագէտն ալ անվերջ փոփոխութեան կ'ենթարկուի՝ առանց իր եսը կորսնցնելու: Ան միշտ իր ազատութիւնը կը պահէ՝ չարունակելով նոր պրպտումներ կատարել, ստեղծագործել՝ եռանդով: Բայց, երբեմն իր անհատականութիւնը չկորսնցնելու մտահոգութեամբ, կրկնութիւններու կը մատնուի, ուր կը կաչկանդուի իր ազատութիւնը, ինչպէս եւ հնարամտութիւնը:

Ակներեւ է որ տարբեր շրջաններու նկարչական զանազան չարժումներ եւ դէպրոցներ հայելին եղած են իրենց ժամանակակից զանազան յեղաշրջումներուն՝ քաղաքակրթական, փիլիսոփայական, գիտական, ընկերային եւ այլ երեւոյթներու ազդեցութիւնները կրելով: Ուրեմն՝ կարելի չէ ըսել, թէ այլեւս արուեստը, այսօր, որեւէ ոճի մը պարագային, հասած ըլլայ իր գագաթնակէտին, քանի որ միշտ պիտի ըլլան փոփոխութիւններ եւ արտայայտութեան անսահման կերպեր, այնքան ատեն որ մարդը կը գոյատեւէ:

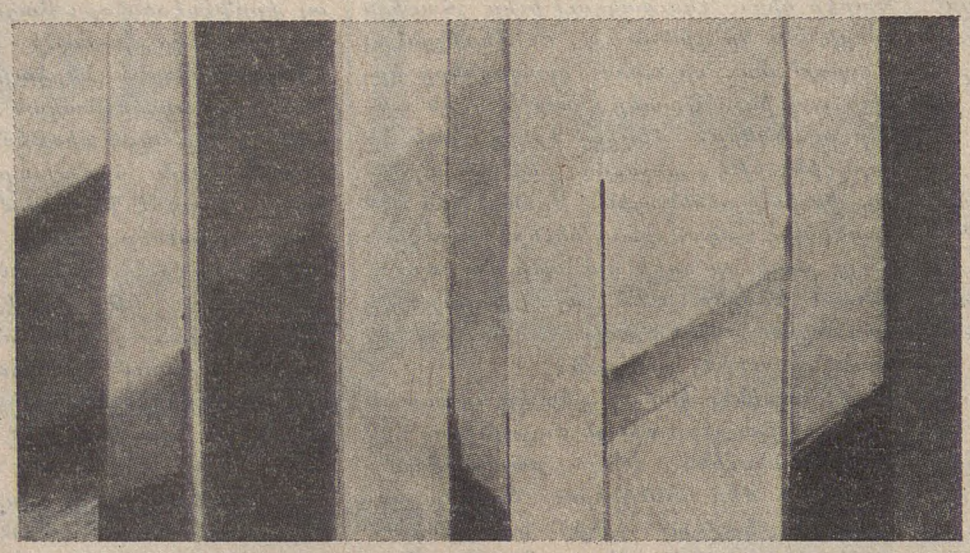
Աչքը չատ անգամ կը մերժէ դիտել եւ տեսնել նորութիւնները: Ընդհանրապէս, անոնք հանրութեան խորթ կը թուին. բայց իրականին մէջ ոչ մէկ չարժում անմասն կամ թեթեւամտութեան արդիւնք է, եթէ նոյնիսկ անհասկնալի թուի առաջին ակնարկով: Բնական է, որ ամէն անձ, մեկնած իր ճաշակէն, չկարենայ համաձայնիլ, սիրել եւ ընդունիլ բոլոր տեսածները. բարեբախտաբար...: Եթէ ոչ՝ արուեստը իր խմաստը կը կորսնցնէ: Բայց արուեստին դեղափտական հիմերը անխախտ են: Ամէն նորութիւն՝ ըսել չէ թէ հասած կրնայ ըլլալ իր նպատակին: Ժամանակի ընթացքին, անոնց մեծ մասը՝ զտուելով, կրնայ ոչնչանալ: Ուրեմն, ժամանակը կը դառնայ անոնց լաւագոյն դատաւորը:

Նկարիչը որքան որ կը ստեղծագործէ առանձնութեան մէջ, նոյնքան անհրաժեշտ կը զգայ հաղորդուիլը՝ հանրութեան: Այս վերջինն ալ, ուրեմն, իր կարգին իր դերը ունի նկարիչին նկատմամբ: Ան որ կը հետաքրքրուի նկարչական արուեստով, փափաքելի է որ կարենայ յաճախ այցելել զանազան թանգարաններ եւ ցուցասրահներ, կարենալ մարզելու համար իր աչքը՝ առանց զոհանալու նկարչութեան մասին կարդալով միայն:

Նկարիչին համար ցաւալի է տեսնել անձեր, որոնք անտարբեր եւ համառօտ ակնարկով մը կը դիտեն իր գործերը ու կ'անցնին: Բայց ինքն ալ դիտակից ըլլալու է՝ թէ իր բոլոր գործերը անպայման չեն կրնար դնահատուիլ: Նկարիչին եւ հանրութեան միջեւ քննադատին դերն ալ կարեւոր է՝ հասուն, դիտակից եւ չինիչ քննադատութիւնով կարենալ լուսաբանելու համար ժողովուրդը:

Համոզուած եմ որ եթէ նոյնիսկ անհամաձայնութիւն ստեղծուի նկարչական զանազան չարժումներու եւ հոսանքներու միջեւ, ան ոչ թէ հակասական, այլ լրացուցիչ տարր է արուեստի աշխարհին մէջ:

ԱՐՇԱԿ Գ.



Suite- «Կապակցութիւն», իւղանկար, 1983

Նկարչութեան մասին խօսիլ կ'ենթադրէ հարցեր յարուցանել, բառերու ընդմէջէն դրսեւորել նկարիչին մտահոգութիւնները, յստակացնել: Անոնք ընդհանրապէս նկարիչի մը գործին մէջ գաղտնի կը լուծուին, զանոնք կը զգայ ներքին տրամաբանութեամբ՝ գործի ընթացքին:

Տալ մտքին ու զգացումին պատկերները խօսքով կամ գիրով, դժուար պարտականութիւն մըն է: Մանաւանդ որ նկարիչին ենթագիտակիցին մէջ ամէն ինչ կ'երթեւեկէ առանց բառի կարիքին: Հոն, գիծը, գոյնի չափին հետ, կը խրի խորքին մէջ զեղք դրսեւորելու համար:

Բառերու մտերմութիւնը բանաստեղծին կը պատկանի, մինչ գոյներունը՝ նկարչին:

Նկարչական գործերու թափանցելու լաւագոյն միջոցը հաւանաբար պիտի ըլլայ՝ դիտողին մասնակցութիւնը: Առանց այդ արարքին, դիտողը պիտի ունենայ միայն հաճելի ոչ - հաճելի զգացումը ու պիտի ըլլայ խօսակցութիւն մը ինքզինքին հետ, զեղեցիկի ու ճաշակի յարաբերական կեցուածք: Արուեստի գործը, սակայն, կը կարդացուի գիրքի մը պէս ու հարկաւոր է զայն ընթեռնուլ նկարչական լեզուի պատրաստութեամբ մը:

Պատմութիւն, մարդկութիւն ու ճշդտումներ կը զարդարեն անցեալը, բայց Այսօր-ը նորոգուող էջին մէջ կը զետեղէ նորոգողը ու ան կը կերտէ հաւաքական իր էութիւնը՝ մինչեւ անհատական լինելութեան հասնիլը:

Ինչ որ կը մատածենք՝ ա՛յն կը տեսնենք: Դրսեւորել ներքին պահանջներէ մղուած արտայայտութիւն մը ու զատաւորել զայն սպիտակ պատուոյ տարածքին, համոզումի եւ նկարագրի փորձառութեան հետ, հոն նկարիչը կը ստեղծէ իր իսկ սահմանները մերկացնող վայր մը, կերպաւորում մը առանձնութեան մէջ, ու պատառը կը վերածուի պատկերը նկարիչին:

Արուեստագէտը երբ կը սկսի ճշդել իր իսկ կերպարը, ստիպուած կ'ըլլայ անցեալի պատմութեան հետ ապրած պահերը դնել ու մխրճուիլ ներկայ վիճակին տարածութեան մէջ. հոն որոշում մը ունի՝ ձերբազատելու բոլոր կապանքներէն, պայքար մը՝ առանալու իրաւն ու ազատութիւնը:

Նկարչական փորձարկութիւններս հասցուցած են զիս այն համոզումին, թէ այսօր նկարիչ մը պէտք է մերժէ յաւելեալ բոլոր մեկնաբանութիւնները, պատկերաւոր ձեւաւորումները, նկարագրականը, քարոզչականը եւ ուրիշ ստիպողութեան ծառայելու զգացումը: Հասնի պատառի ոչինչ-ին՝ գտնելու համար Միւս-ը՝ Մերժումին ծնող, լուութեան յանգող: Այն իսկ պէտք է զուրս պահէ ճարտարութիւնն ու թեքնիքը գործի էութենէն, ինչպէս կօշիկը՝ աղօթավայրէն: Լուութեան այս պահերն են որ կը կերտեն մարդը, յարաբերութիւնն ու գործը:

Տարիներու որոնումները երբեք չեն կորսուիր. խաղերն անգամ կը խտանան սակաւագոյնին մէջ, կը վերածուին լոյսի: Հոն է որ կը յօրինուի չափանիշը, կ'արձանագրուի բնազդներուն հասունութիւնը ու կը նշմարենք «Ես»ը նկարիչին:

ՄԵՐ ԽՈ

20րդ դարու Սփիւռքը ամէնէ բնո
մութեան մէջ: Այս չրջանին է որ Հայ
խումն ու ամբողջ երկրագունդ տար
հետեւանք դարասկիզբի պատմական
պանդխն, կը գառնայ աննախընթաց՝ իր

Նման պարագայ մը Սփիւռ մէջ
նոր կացութեան մը: Այդ ուղղութեամբ
ցցուեցան.- Փիլիքական գոյատեւումը
պանումը: Գրականութեամբ է որ ամէ
ուեցաւ մշակութային եւ ստեղծագործ
կան, կարգ մը նկարիչներ եւս, պլաս
ապրեցան այս հատագական փոփոխութ
գործերը չանցան անձնականի եւ ինքնա
առած 1920ական տարիներու կէտրոն
րը, անկէ քանի մը տարի ետք մասին
գէտներու Միութիւն»ը եւ ապա 1960
կազմուած «Թորոս Րոսլին» միութիւն
խմբաւորում մը չէ հիմնուած՝ երբեք
ունեցող հեռաւորութիւնը հարթակ
մէջեւ:

Կազմելով մեր խումբը, կ'փափ
փորձելով լեցնել այդ բացը ու հաս
մէջեւ հաստատել անհրաժեշտ տպ
ուեստագէտներուն մէջոցաւ: Այ հիմ
բարու՝ միացնելու համար մեր ուժերը
մեր ջանքերը:

Մեր խումբին կազմութեան
առաջնահարդ կէտ մը, որ հիմնած
ցութեան եւ ոչ թէ նկարչական ոչ ո
բի անդամներուն կողմէ: Մեզ միաց
նամանութիւնն է, ըստ որուն Սփիւռքի
ինքն իր վրայ զոց սենեակ մը ըլլէ
զուրս զայ ու զառնայ ներզոլական
Սփիւռքի եւ անոր չրջապատի փոխ

Այս ուղղութեամբ ձեռնարկ են
մը: Այժմ սկսած ենք փարիզի եւ
ութիւնները ներկն, պիտի ձգտինք մ
համար Ֆրանսայի եւ, երբ պայման
հայահոծ կեդրոններուն:

Այս հիման վրայ է որ մերժ
նենք կազմակերպելու համար, միաս
հետ, ցուցահանդէսներ այլոց վ
ի մտի ունենալով հայ եւ ոչ-հայ աս

Մեր առաջին ձեռնարկը իրագործ
31-ին՝ հանդիպում մը ունենալ Սա
ւարտական երեք դասարաններ աշ
կու ժամ տեւող այս հանդիպման ընթ
չորսէն քառանական գործ, մեր զոլ
նըչող, որոնց ընկերացած են մէկ ի
ները եւ մեկնաբանումները: Պէտ է
հետեւէին աշակերտները, ուշադիր է
ւարտին կարգ մը ուսանողներ արո
թիւնը՝ այլազան հարցումներ պղել
ցերու առընչութեամբ:

Այս առաջին քայլէն ետք, մեր
ձեռնարկել. այս անգամ մեր գործե
խմբային առաջին ցուցահանդէսի մ
տեմբեր 1-էն 8, Փարիզի Ալէք հան
մէջ: Ներկայացուցած էինք մօտ 30 գ
գծանկար: Բացման օրուան հետ
թիւնը մեզի մտածել կու տար թէ մեր
ինք հասարակութեան նկատմամբ ա
ջին օրուան կլոր սեղանը համախմբե
թիւ մը, ուր ծեծուեցան հիմնական հ
կառոյցի, արուեստագէտ - մշակող
ուեստագէտ - հայկականութիւն տար

Կարելի է ըսել, որ Սփիւռքի դե
գաշտ մըն է: Անհրաժեշտ է մտել
Մենք կը հաւատանք ասոր ու կ'ջան
ձեռքեր դան օժանդակելու այս ազն

Ներկայ մեր գրութեամբ, ուզե
ւանդական քննադատական ընկալո
նել մեր միտքերն ու գործը՝ քիչ
հաղորդակցութեան ու հանդիպում
ակնարկներնիք:

ՕՍՔԸ

...բնորոշն է հայ ժողովուրդի պատ... Հայերու դանդուածային տեղափո... տարածքին հաստատուելը՝ իբրեւ ...ան իրազարձութիւններուն եւ ըս... ...ի՝ իր բնոյթով ու տարողութեամբ:

...մէջ Հայերը դէմ յանդիման դրաւ ...համը երկու հիմնական պահանջներ ...մը եւ ազգային ինքնութեան պահ... ...մէնէն առելի, այս պայքարը մըզ... ...զործական դեմիններու վրայ: Սա... ...ութիւնը: Բայց եւ այնպէս, իրենց ...թակայականի սահմանները: Զանց ...րուն չուրջ հիմնուած «Անի» խում... ...մին առած «Հայ Ազատ Արուեստա... 1960ական տարիներու վերջերուն ...թիւնը, գեղարուեստական որեւէ ...րձեցնելու համար միշտ պայքարած ...րակութեան եւ արուեստագէտին

...խափաքինք քայլ մը առաջ երթալ, ...հասարակութեան եւ արուեստին ...ալը՝ նոյնինքն նկարիչներուն, ար... ...հման վրայ է որ մօտեցած ենք ի... ...երը ու հատաքարար առաջ տանելու

...մէջ դոյութիւն ունի հասարակաց ...ած է մեր գաղափարներու մերձակ... ...ոճի մը վրայ՝ կիւրարկուած խում... ...ացնող ազդակը, մեր ձգտումներու ...ի մէջ արուեստը պէտք է դադրի ...լէ եւ իր կրաւորական կացութենէն ...կան՝ հաստատ դեր մը խաղալով ...վութային կեանքին ներս:

...ենք գործունէութիւններու չարքի ...եւ, ապագային, եթէ մեր կարելի... ...ք մեր ծիրը ընդլայնել մօտենալու ...աններուը ձեռնտու ըլլան, Սփիւռքի

...ործունէութիւնները առաջ կը տա... ...նակ, հանդիպումներ հանրութեան ...վայրերու եւ քաղաքներու մէջ՝ ...ասարակութիւնը:

...ործեցինք անցեալ տարուան Մայիս Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ...աչակերտներուն հետ: Շուրջ եր... ...ընթացքին լուսարձակած ենք մեր ...ղարուեստական ընթացքը յատկա... ...իրաքանչիւրին բացատրութիւն... ...է նշել թէ ըլլութիւնը, որմով կը ...ու էր եւ խրախուսիչ: Հանդիպումի ...արունակեցին իրենց հետաքրքրու... ...ղելով աշխատանքի եւ դոյնի հար...

...ադրեցինք այլ գործունէութեան մը ...ծերը ներկայացնել հանրութեան՝ ...լ մը, ինչ որ տեղի ունեցաւ Դեկ... ...անուկեան Մշակութային կեդրոնին ...ոն գործ՝ իւղանկար, ջրաներկ եւ ...գիսատեռներու ստուար ներկայու... ...մերձեցման այն քայլը որ առած է... ...արդէն արդիւնաւոր էր: Իսկ վեր... ...ցեց հետաքրքրուղներու նկատելի ...ան հարցեր, ինչպէս՝ մշակութային ...իրող - հասարակութիւն ու հայ ար... ...արազանները:

...ղեղարուեստական կեանքը խոպան ...ալել խոստումներով լի այս հողը: ...կրեանք որ մօտիկ ապագային այլ ...ստումին:

...ցինք դուրս գալ գեղարուեստական ...ոցքէն ու մեր խօսքերով ներկայաց... ...որ կրնայ աւելի չօչափելի դարձնել ...ամի պարագաները, որոնց վերը

«Ակ» խմբագրում

ԱԼԵՔՍ ՊԵՐԼԵԱՆ

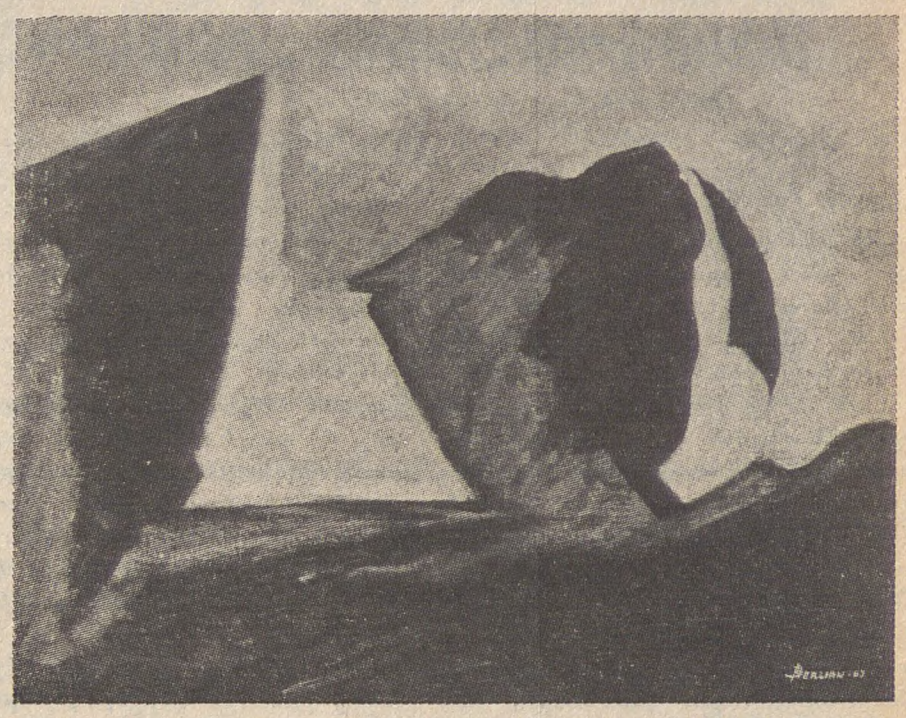
Վերածնունդէն սկսեալ, արուեստագէտին մեծարումով եւ իր անձին պաշտամունքով, երբ ան ստացաւ այն կարեւորութիւնն ու դիրքը որ վերապահուած էր մշակոյթի այլ բնագաւառներու ներկայացուցիչներուն, արուեստագէտը ստեղծադործեց նաեւ ինքնիրեն համար՝ իր ապրումները, միտքը, յոյզերն ու ներաշխարհը պարզելով: Ներկայ արուեստի մարդը կը մնայ ստեղծագործական նոյն ծիրին մէջ, ուր ան կը փորձէ ձեռք բերել արտայայտչական եւ նկարչական ինքնորոյն լեզու ու, լաւագոյն պարագային, այլ դուռ մը բանալ գեղարուեստական նոր բնագաւառի մը վրայ, որ ցարդ կը մնար անյայտ՝ ստեղծելու համար տեսնելու նոր ձեւ մը:

Այս իմաստով է որ հետաքրքրուած եմ ստուերներով, առանձինն առնուած ու իրենց ամբողջութեանը մէջ կամ որպէս հատուած, անոնք աւելի զարկ կու տան մեր երեւակայութեան եւ մտքին. անոնց մէջ կը տեսնենք տարբեր բաներ՝ աւելի հարուստ եւ զուտած, քան թէ այն մարմիններուն վրայ՝ որոնք աղբիւրն են անոնց: Ստուերի մը մէջ դիծի կամ ձեւի մը փոփոխութիւնը, նման ամպերուն, րոպէ առ րոպէ կը ստեղծէ այլ կերպարանքներ, պատկերներ, աշխարհներ: Ասոնք, նկարչական արտայայտութիւն ստանալով՝ պատկերայինէն անկախ, կը զգենուն ուժականութիւն եւ կենդանութիւն: Ըստուերներու մէջ կը դտնուին ձեւեր եւ կերպարանքներ արթնցնող անհուն կարելիութիւններ՝ անակնկալներով լի:

Պատի մը վրայ մատներու եւ ձեռքերու խաղերուն ստուերները տեղէ տեղ կը ստեղծեն այլազան կերպարներ, որոնք իրենց կարգին կը ստանան տարբեր բնոյթ՝ եթէ սփռուին հորիզոնական յատակի մը կամ ուղահայեաց պատուռի մը վրայ: Այս երկու ուղղութիւններուն միջեւ գըտնուող մակերեսներու աստիճանական փոփոխումը՝ դէպի առաջ, ետ, վար, վեր, կամ մէկ կողմ, իւրաքանչիւր կէտին կը յատկացնէ տարբեր ձեւ եւ չրջագիծ: Փոքրագոյն բազմացումը կամ նուազումը իրարու մօտ կամ իրարու վրայ դտնուող մարմիններու՝ ստուերները կը յարափոխէ. նոյնն է պարագան՝ երբ տեղափոխուի անոնց վրայ արձակուող լոյսը: Եւ այսպէս, անվերջ չարան մը կը ստեղծուի ձեւերու եւ չրջագիծերու, որոնք չեն դադրիր տարածուելէ եւ ուռճանալէ:

Այս այլազան ձեւերուն, դիծերուն եւ միջոցներուն միջեւ դոյութիւն ունեցող յարաբերութեան իւրաքանչիւր փոփոխութիւնը կը ստեղծէ նաեւ նոր վիճակ. մեղմ ու զգայուն կերպարանք մը, բարեփոխման ենթարկուելով, կրնայ դառնալ յարձակունակ: Ասոր վրայ կու գայ աւելնալ իրականի (մարմինները յատկանշող) եւ ոչ իրականի (անոնց ստուերներուն) հաներելուկը՝ երբ դտնուինք միայն ստուերներու առջեւ՝ առանց որ կարենանք ճշդորոշել անոնց աղբիւրը: Կամ, եթէ ստուերի մը մէկ հատուածը փոխադրենք պատատուի վրայ՝ դոյներ աւելցնելով ձեւերէն ներս, կը դտնուինք «թակարդ»ի մը առջեւ, որ անվերջ խաղի մը բնոյթն ունի, քանի ան, ի բաց առեալ չրջագիծերը, դոնէ, ոչ մէկ ձեւով ստուերէ մը սերած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու՝ հակառակ այդպէս ըլլալուն: Ասկէ՝ խախտումը մեր տեսողութեան, պատկերացումին եւ տրամաբանութեան միջեւ դտնուող կապին:

Ստուերներուն կ'անդրադառնայ Պէնվենութօ Չէլլինի՝ երբ անոնցմէ մեկնելով ինք եւ իր ընկերները կը կատարեն գծանկարներ՝ աւելի կատարեալ կերպով ձեռք բերելու մարմնական կարգ մը դիրքաւորումներու դժուար բռնուող չրջագիծերը: Իսկ, մեր ժամանակներուն, Արշիլ Կորքի 1940ական տարիներու սկիզբներուն երկու առիթով կ'ակնարկէ ըստուերներու փոխաբերական եւ պատկերներ արթնցնող յատկութիւններուն՝ երբ նկարագրելով իրենց պարտէզը, հարց կուտայ թէ ուրկէ՞ կու գային զիրար խաչաձեւող այդ բոլոր ստուերները, նման Փաօլօ Ուչէլլոյի նկարներու նիզակահարներուն: Մինչ, այլ տեղ, անդրադառնալով իր վերջին որմնանկարներուն Պէն Մարտընի այժմ անդոյ «Րիվիէրա» դիւերավայրին համար, կ'ըսէ, թէ ո՞ր մարդը մթնշաղին չէ կանդնած եւ դիտելով իր երկար ըստուերի այլակերպած ձեւը՝ անկէ չէ կազմած տարօրինակ եւ չարժող ու յաճախ երեւակայական մտապատկերներ:



«Ստուեր - նկար», իւղաներկ, 1983

Փոխադրումի, փոխաբերութեան այս երեւոյթին յաճախ անդրադարձած ենք մեր կեանքի տեւողութեան՝ առանց որ կեդրոնանանք կախարդանքի այս պարագային վրայ: Ասկէ՝ ոեւէ անհատի մը կարելիութիւնը զարկ տալու իր երեւակայութեան եւ ձեւերու ուժականութիւնն ու խորքը բռնելու կարողութեան, նոյնինքն իր անձնական միջոցներով՝ առանց արտաքին միջամտութեան: Ասիկա դաշտ մըն է, ուր անձ մը կրնայ իւ գործ դնել իր երեւակայական եւ խմացական ամբողջ կարողութիւնները ու արուեստագէտը ինքը դառնալ: Նկարել կամ գծել գիտնալու հարկ չկայ՝ հոն հասնելու համար: Աղատագրելով մեր երեւակայութիւնն ու միտքը մարմիններու արտաքին երեւոյթներու կաշկանդումներէն եւ պայմանաւորումէն՝ աւելի կարելիութիւնը կ'ունենանք դալէլու բացարձակութեան, զըտուած իրականութեան՝ մինչ այդ մեր միտքին մշուշով քօղարկուած:

Ստուերները իրենց ներքին օրէնքը ունին՝ որ մաս կը կազմէ տիեզերականին, որ լոյսի եւ չօչափելի մարմիններու դոյութեամբ պայմանաւորուած է: Եւ արդեօք պատմութիւնը, երկիրները, ընկերութիւններն ու մարդկային խմբաւորումները, Սփիւռքը, ստուերներու նման չէ՞ն, որոնք, ժամանակին տարածութեան վրայ սփռուելով եւ անոր թաւալումով, միշտ կը ստանան նոր կերպարանք եւ կամ սահելով՝ տեղ կու տան նոր ստուերներու:

Արուեստը, ինչ ձեւի ալ ըլլայ, իրականութենէն անկախ դոյութիւն մը կամ արտայայտութիւն մը չէ: Ան ազատութեան մարմնացումն է, ազատագրումի միջավայր մը, որուն դոյութիւնը անհրաժեշտ է նոյնքան մարդուն՝ որքան արուեստագէտին համար:

ՌՈՒԲԷՆ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

Ոեւէ արուեստագէտ չի կրնար զարգացնալ իր ժամանակի զգայնութենէն դուրս, ինչպէս՝ որեւէ զգացում ինքզինք չի հասատատեր՝ իր անմիջական միջավայրէն դուրս: Այով իսկ կարելի չէ երեւակայել արուեստագէտը՝ երանութեան մէջ ապրող, առանձին աշխարհի մը բացուած. ան կը զգայ ու կ'ապրի իր ներաշխարհը՝ առանց անտարբեր մնալու ժամանակի թրթռացումին ու դէպքերու թաւալումին նկատմամբ, ազդակներ՝ որոնք հոգեվիճակը պիտի վերածեն ներաշխարհի եւ մըղեն՝ արտայայտուելու: Արդէն ժամանակի այդ պիտակցութիւնն է որ, վերջին հաշուով, կու տայ իրեն տարածուելու եւ ընդհանուրին մէջ ինքզինք հաստատելու անհրաժեշտ աչքն ու լեզուն:

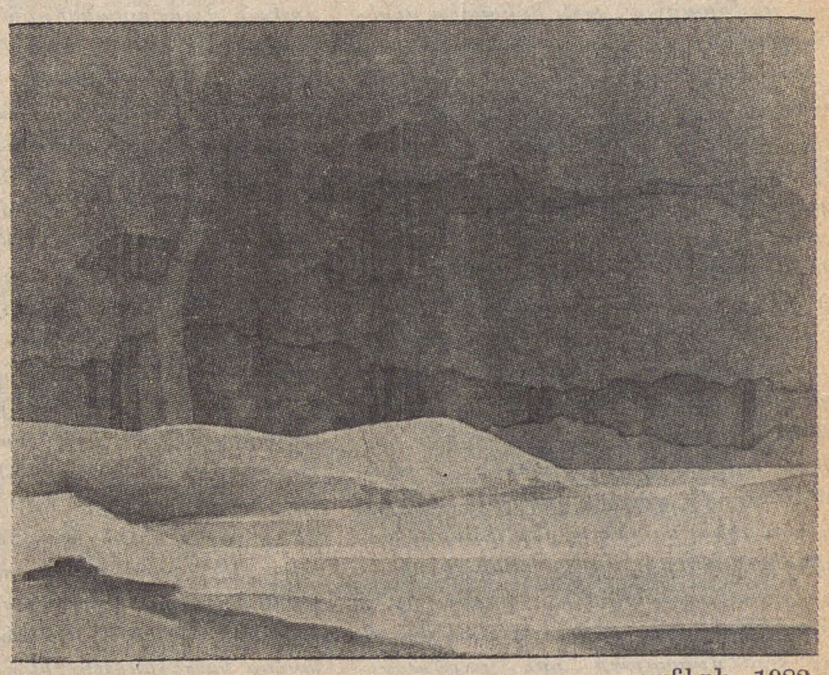
Արուեստը, որով, առաւելաբար ներաշխարհի եւ հոգեվիճակի արտայայտութիւն, եւ առով իսկ՝ ենթակայական, չեռեւակայուիր մտածուած, կազապարուած: Արուեստագէտը կու տայ՝ ինչ որ կը զգայ, կ'ապրի, այսինքն՝ փորձառութիւնը, կեանքի խո՛ր փորձառութիւնը՝ ուրախութեան, երջանկութեան, տառապանքի, որ պիտի ուժգնութիւնը բերէ մեր նըշած զգացածին, ապրածին: Այդ փորձառութիւններու միաձուլումն է որ, կազմելով անհատը, պիտի դառնայ, մտաեւեռումի գծով, տեսակ մը ենթագիտակցութիւն. հոն է որ պիտի զարդանայ՝ իրենց դոյնով ու ձեւով:

Խօսեցանք ենթակայութեան մասին: Այո՛, կա՛յ ժամանակը, կայ ժամանակի զգացողութիւնն ու փորձառութիւնը, բայց, ժամանակին մէջ, կայ վայրկեա՛նը. զոր ստեղծած ենք՝ զայն զգացա՛ծ ենք որովհետեւ: Այսինքն՝ ժամանակին մէջ մե՛ր ժամանակը՝ ուր կ'ապրինք ուժգնօրէն, միացած եւ հաղորդակից նիւթին, դէպքին, դէմքին կամ գաղափարին: Արուեստագէտին համար կարեւորը, անշուշտ, կարենալ փոխանցելն է այդ պահը՝ յայտնաբերելով ինքզինք, այսինքն՝ նորութիւնը, կեանքի սովորական իրականութիւններուն բերելիք իր լոյսը. այլապէս ամէն ինչ պիտի ըլլար նմանութիւն, կապկում, չատ չատ՝ գիտութիւն:

Կարելի է ներչնչումին չհաւատալ, բայց միայն դիտութիւնը կը մնայ չոր, ուր փոխանակ ներաշխարհի մը հետ հաղորդուելու՝ կը զգանք, կը նշմարենք ճիգն ու արհեստը իրագործումին. այսինքն տեսակ մը նմանութիւն, ձեւաւորում՝ առօրեական անդրադարձներու: Հաղորդուիլ՝ կը նշանակէ մասնակցիլ: Ստեղծագործը յայտնաբերելու, մեր նշած իւր վայրկեանը ապրելու հաճոյքն է որ մեզ կը մօտեցընէ մեծերուն՝ տեսակ մը մասնակցելու, չարունակելու, ամբողջացնելո՛ւ արարողութիւնը՝ որ միշտ ներքին է եւ երբեք օդուցական, վերջացած՝ ուր այլեւս չվերադառնանք:

Այս մօտեցումով է որ, թերեւս, ստեղծագործութիւն մը կը դառնայ ջերմ ու հաղորդական, ստորոգելիները՝ առանց որոնց գործ մը պիտի ըլլար, առաւելագոյնը, լաւ իրագործուած աշխատանք մը:

Անշուշտ պէտք է կարենա՛լ յօրինել, ինչ որ կը կոչենք, այս պարագային, արհեստ իրագործումը, չտանիլ սակայն հոն՝ որ մեռնի ոգին, բանաստեղծութիւնը, - մէկ խօսքով ստեղծագործութիւնը՝ - այդ անսահմանելին, անորոշը, միշտ ապագան՝ խոստումի պէս. ոչ թէ ապրածի, յագեցածի փորձառութիւն՝ որ մահ կը թելադրէ, այլ վերածնունդ, վերստեղծում նշող մանուկի լաւատեսութիւն:



ջրաներկ, 1982

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ՊԱՀԱՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂՈՎ

(Շար. և վերջ)

Ձեռնարկի գործադիր կոմիտեի նախագահ Գրիգոր Գրիգորյանը, որ ներկայացնում էր Ամերիկայի Հայ դեմոկրատական կուսակցության Նյու Յորքի մասնաճյուղը, հետևյալ հայտարարությունն արեց.

«Մենք ամենայն հավատով ենք մոտենում մեր գործին, հավատալով, որ մեր ձեռնարկը ոչ միայն կարող է ապահովել մեր կուսակցության ֆինանսական հիմքերի ամրապնդումը, այլև կնպաստի մեր ազգային գաղափարների տարածմանը ամերիկահայ երիտասարդության շրջանում: Մենք ենք այն կարծիքին, որ մեր կուսակցության ներկայիս ղեկավարությունը ունակ է ոչ միայն պահպանելու մեր ազգային ավանդները, այլև զարգացնելու դրանք՝ հարմարեցնելով ժամանակակից պահանջներին: Մենք հավատում ենք, որ մեր կուսակցությունը կարող է ապահովել ամերիկահայ երիտասարդության ազգային դաստիարակությունը, ինչպես նաև ամերիկահայ գաղութի ներքին կյանքի կազմակերպումը: Մենք ենք այն կարծիքին

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7
MARDI
7 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.630 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.630

ՓԱՐԻԶԻ
ԶՈՐՍ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ
ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՉԵԿՈՅՑԸ

—×—

ՀՄԲ. փետր. 3ի եւ 4ի մեր թիւերով արձագանգ հանդիսացած Էիճէ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնական գեկոյցին, Փարիզի ոճրային ատեանին վճիռին առթիւ (հօգեվարքի տարի արգելափակում), տալով այն հատուածները միայն, զորս տեսած Էիճէ: Ստորեւ, թարգմանաբար թրք. մամուլէն, կու տանք ամբողջութիւնը: Յիշեցէք, եթէ հարկ է, որ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը մերժեց այս յայտարարութիւնը, անընդունելի գտնելով հոն արտայայտուած մտքերը:

ԱՆԳԱՐԱ, փետր. 1։ «Յունուար 24ին, փարիզի մէջ սկսած է մեր հիւպատոսարանը 1981, Սեպտ. 24ին ղրաւոններու դատավարութիւնը եւ յանցագործներուն դժբախտաբար իրենց գործած յանցանքին հետ բոլորովին անհամեմատական պատիժներ տրուած են:

«Դիւանագիտական հատուածութիւն մը որ կը գտնուի Ֆրանսական հողամասի վրայ եւ զոր Ֆրանսա պարտաւոր է իր պաշտպանութեան տակ պահելու, զէնքի ուժով գրաւուած է, պաշտօնեայ մը ըսպանուած, ուրիշ մը ծանրապէս վիրաւորուած, պաշտօնատան ամբողջ կազմը 15 ժամ մահուան սպառնալիքով որպէս պատանդ վար դրուած, եւ ոչ միայն այս բոլորին, այլ նաեւ Ֆրանսական պետութեան դէմ ալ յանցանք գործուած է: Այս յանցագործները միմիայն Դական տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են:

Այս ձեւով խնդրոյ առարկայ դատավարութիւնը անպայման որպէս ամօթալի էջ մը պիտի անցնի Ֆրանսական արդարութեան պատմութեան մէջ:

«Միւս կողմէ երբ այսքան ծանր յանցանք մը գործողներ պէտք եղած ձեւով չեն պատժուիր, այս կը նշանակէ թէ միջազգային գետնի վրայ ահաբեկչութեան դէմ պայքարին մէջ պետութիւններ չեն կատարած իրենց վճռական պարտականութիւնը: Կասկած չկայ թէ ասոր ժխտական ու վտանգաւոր հետեւանքները պիտի կրեն թէ՛ այս թոյլ վերաբերումը ցոյց տուղները, եւ թէ միջազգային հաւաքականութիւնը:

«Ոճրագործ ահաբեկիչներու դատավարութեան ընթացքին, պաշտպանութեան կողմէ դէպքերուն բոլորովին անկապ ու անկախ հունի մը առաջնորդուիլը, այս բանին արտօնութիւն տրուիլը, եւ բեմադրուած խաղին մինչեւ վերջը չարուն նակուիլը, նոյնիսկ այս ուղղութեամբ իրենց գտած քաջալերանքը, դատաւորին ասպարէզին համար ալ ժխտական կէտ մը կը հանդիսանայ:

«Բարոյական վկաներով, որոնց ճշդութիւնը իրենք միայն կը հաստատեն, եւ կեղծ պատմութեան հեղինակութիւններու մասնակցութեամբ որոնք իրենց պատրաստն ու հռչակը կը պարտին 1915ի դէպքերուն չահադործումին, դատարանը վերածուեցաւ ոճրագործներ դատող ատեանի մը աւելի՝ քաղաքական փորձառի մը, ուր պատմութիւնը կը խեղաթիւրուէր: Ասոր քով կայ նաեւ այն իրողութիւնը որ ժիւռիի անդամները որոնք Ֆրանսացի ժողովուրդին եւ հանրային կարծիքին բուն ներկայացուցիչներն են, հակառակ բեմադրուած բոլոր խաղերուն, անօրինած են աւելի ծանր պատիժներ, ինչ որ դատախազը պահանջելու յանդգնութիւնը չէր կրցած ցոյց տալ: Միայն այս կէտը անգամ բաւական է ցոյց տալու թէ հայկական չրջանակներու յամառ ատրերը այլեւս հեռուհեռէ կը կորսնցնեն իրենց ազդեցութիւնը հանրային կարծիքին վրայ, եւ բեմադրուած խաղերը ապարդիւն կը մնան: Եւ բուն դրդապատճառը այն բուռն հակազդեցութեան զոր հայ մարտիկները ցոյց տուին վճռական արձակուելէն ետքը, անկասկած այս պէտք է ըլլայ:

«Թուրք ժողովուրդը պիտի չմոռնայ որ ե՛չ այս տղեղ խաղը բեմադրողները, ո՛չ ալ այս խաղին կոյր ձեւացողները: Կասկած չունինք թէ այս դատավարութեան արդիւնքը Ֆրանսական արդարադատութեան տեսանկիւնէն խղճահարութիւն կը պատճառէ ամէն խղճամիտ Ֆրանսացիի»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՃԵՄԱՅԷԼ ԻՆՉՊԷՍ ԿՐՆԱՅ ՓՐԿԵԼ ԼԻԲԱՆԱՆԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ Է, ՌՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ՏԵՂԱՆ

ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈՒՆ ՏԻՐԸ՝ ՍՈՒՐԻԱ

100 մեռեալ, թերեւս աւելի, 400 վիրաւոր, թերեւս աւելի, Թիւեր, որոնք դադրած են իմաստ իսկ ունենալէ, երբ հարցը կը վերաբերի Լիբանանի: Ութ, ի մօտոյ 9 տարի է, որ մահը հանապազօրեայ ապրումն է, եթէ կարելի է ըսել, Լիբանանցիին: Ամէն անգամ, որ յոյս մը կը ծագի, ամէն ինչ կրկին կը խանգարուի: Այնքան չատ են, անոնք որոնք չեն ուզեր որ Լիբանանը խաղաղի, որ աւելորդ իսկ դարձած է յոյսեր ունենալ:

Ամէն անգամ որ տեղի կը տրուի ձնումպըլաթի մէկ պահանջին - ընդունելով որ այդ պահանջը իսկապէս իրն ըլլայ - տիւրզի պարագլուխը նոր մը կը գտնէ: Վերջինն է՝ ճեմայէլի հրաժարումը: Նախքան այդ կառավարութեան հրաժարումն էր, ինչ որ եղաւ արդէն, Ուազզան իր հրաժարականը տուած ըլլալով, չարաթ օր եւ նախագահն ալ զայն ընդունած:

Շիի Ամալ չարժումը կոչ ըրած էր բանակի անդամներուն (մեծ մասամբ՝ Շիի) որ այլեւս չհնազանդին իրենց հրամանատարութեան, նախապէս ալ կառավարութեան երեք մահմետական նախարարներն ալ հրաւիրուած էին հրաժարելու, ինչ որ եղած էր նախքան Ուազզանի հրաժարումը: Նախկին վարչապետ՝ Ռաշիտ Սոհլ մինչեւ իսկ կ'առաջարկէ, որ Ուազզան գտնէ քաշուի, որպէս «ոճրագործ»:

Ճեմայէլ, այլեւս բոլորովին առանձին է: Արեւմուտքէն ալ յոյս չի կրնար ունենալ, քանի յատակ է թէ Լիբանանը այնքան կարեւոր չէ Ռեկընի համար, ընտրապայքարի մըատեն...: Այսուհանդերձ, ճեմայէլ ճառ մը խօսած է կիրակի իրիկուն, կոչ ընելով՝ վերկութեան կառավարութիւն մը կազմելու համար եւ ութ կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացնելով: Ելոյթին ընթացքին, թնդանօթները լռած են, ու անմիջապէս վերսկսած, երբ վերջացած է: Ճեմայէլ կ'ուզէ, որ հաչուութեան ժողովը վերըսկսի ժբընեւ, բոլոր հոսանքներու միջեւ: Իր ծրագրին կէտերէն մէկն է, իսրայէլեան ուժերու քաշուիլը: Բայց, աւելի քան երբեք անել կացութիւն մըն է, որ կը սիրէ: Բուն բանալին Սուրիոյ ձեռքն է, անշուշտ եւ ճեմայէլ ոչ մէկ յենարան ունի:

Այս լուրերու սկիզբը, կը գրէինք, 100 մեռեալ, թերեւս աւելի, 400 վիրաւոր, թերեւս աւելի, ճիշդ է որ աղբիւրէ աղբիւր, ինչպէս միշտ ամէն ինչ կը փոխուի եւ Հերըլտը, երկուշաբթի առաւոտ կը գրէր թէ 150 մեռեալ կայ եւ 561 վիրաւոր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԷՄՈՆ-ՔԱՏԱՖԻ հանդիպումէն ետք, Տրիպոլիս, Լիբիոյ ղեկավարը յայտարարած է, որ Զաուի համար՝ երրորդ մարդ մը պէտք է գտնել, աւելցնելով թէ Ֆրանսայի արտաքին նախարարն ալ համաձայն է իրեն:

ԻՐԱՆի դատական դերագոյն խորհուրդը հաղորդած է, որ Թուտէհ կուսակցութեան (գաղտնի) քանի մը անդամները (թիւ չի տար) մահուան դատապարտուած են: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, 13 մահավճիռ արձակուած է:

ԶՈՑԳ ՄԱՑՐԵՐ ունեցող երախայ մը ծնաւ, բժշկական նախընթաց մը ստեղծելով, բայց նաեւ յետագայի համար բարոյական եւ առեւտրական գետիններու վրայ, որոշ բարդութիւններ: Բոլորովին ամուլ կին մը, համաձայնեցաւ, որ ամուսնոյն սերմը սրսկուի այլ կնոջ մը արգանդին մէջ, ուր բեղնաւորուելով հինգ օր ետք, ձուիկը փոխադրուած է ամուլ կնոջ արգանդը: Բնականոն յղութենէ մը ետք, մանուկը որ ծնած է, երկու մայր ունի, բժշկական գետնի վրայ, աւելի «փոխ-տրուած» մօրմէն կրնայ ժառանգել: Այս «տեղափոխումը» կատարուած է Քալիֆորնիա, կ'արժէ 4էն 7 հազար տոլար, ցարդ վարձու փորերը անանուն են եւ ամսական 250 տոլար կը ստանան այն չրջանին ընթացքին, ուր բժշկական անհրաժեշտ քննութեանց կ'ենթարկուին:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ Հոլանտա հասած է, պաշտօնական այցելութեան եւ երեքշաբթի օր ալ ճառ մը պիտի արտասանէ, Լա Հէ, խորհրդարանին առջեւ: Կը կարծուի որ Ֆրանք-Եւրոլանտական մերձեցում մը կրնայ օգտակար ըլլալ Եւրոպայի համար:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ Ա. կայանը, կիրակի օր, Փետր. 5ին, ժամը 19էն 20, 7/7 իր յայտագրին մէջ, տեղ մըն ալ տուած է «Հայկ. Ջերմ»ին: Օրուան վկան էր՝ Մարէք Հալթէր, լեհ Հրեայ մը: Արտայայտուեցան հայ ծանօթ երկու բանբերները (Փափազեան, Թորանեան), Թուրքիոյ դեսպանը, մամուլի կցորդը: Ցիչուեցան արարքները 1975էն ի վեր: Հալթէր ըսաւ թէ 20րդ դարը ճանչցած է երկու ցեղասպանութիւն՝ Հայերուն եւ Հրեաներուն, բայց ընդունելով հանգերձ թէ Հայերը չարդուած են, հարց կուտայ.- «Արդեօ՞ք բոլոր միջոցները տեղին են: Ոչ մէկ դաղափար մանուկի մը կեանքը կ'արժէ»: Ցայտագրի վերջաւորութեան, Հալթէր ըսաւ թէ 1936ին, իր տեսածն ու ապրածը կը գրէր 10 հազար տպաքանակ ունեցող թերթի մը մէջ, այսօր մեռնիսները պատճառ են որ այլեւս ոչ ոք կրնայ ըսել թէ լուր չունի Հայերու կամ հրեաներու ցեղասպանութենէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԻՄ

Հայաստանի գերագոյն խորհուրդի պլենիումի որոշումով Վլադիմիր Միհրեզիտոմի նշանակուած է Նախարարաց Խորհուրդի նախագահի առաջին տեղակալ:

ՎԱՋԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՆԱՄԱԿ ՄԸ ԳՐԱԾ Է ԽՈՄԷՅՆիի

Ամենայն Հայոց Վազգէն կաթողիկոսը անձնական նամակ մը գրած է, վերջերս, Խոմէյնիի, անոր ուշադրութեան յանձնելով հայ գաղթօդներու եւ հայկ. այլ հարցերու նկատմամբ կիրարկուած սեղմումները, յոյս յայտնելով որ հարկ եղած կարգադրութիւնները կ'ըլլան:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 20 / 30)

ԼԱՒԱԳՈՑՆ ԵՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄ 1985Ի ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻԻ

Հայաստանի երաժիշտներու եւ Գրողներու միութիւնները, ինչպէս նաեւ ըմփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէն միասնաբար կազմակերպած են լաւագոյն երգի եւ բառերու մրցում մը, 1985ին Երեւանի մէջ տեղի ունենալիք «Սփիւռքահայ հայրենասիրական կազմակերպութիւնների զեղարուեստական խմբերի» փառատօնին առթիւ: Մրցումի դափնեկիրներուն համար սահմանուած են երեք մրցանակներ՝ Ա. 1000 ռուբլի, Բ. 750 ռուբլի եւ Գ. 500 ռուբլի: Մրցումին կրնան մասնակցիլ Հայաստանի եւ Սփիւռքի երաժիշտներն ու գրողները: Նիւթերը պէտք է ներկայացնել մինչեւ 1984 Յունիս 1, հետեւեալ հասցէով՝ Երեւան, Ալավերդեան փողոց, թիւ 37, Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէ: Արդիւնքները կը պարզուին Յուլիսին:

×

«ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ» ԱԿՈՒՄԲԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Լենինականի մէջ կը բանի «Պարոյր Սեւակ» գրական ակումբը, որուն հիմնադիրներն են՝ մեծ մասամբ՝ ճարտարագէտներ: Նախագահն է Յովհաննէս Ղըլչեան: Ակումբը կը կազմակերպէ զանազան թեմաներով երեկոյթներ, որոնցմէ վերջինը տեղի ունեցած է քաղաքի չինարարներու մշակոյթի պալատը՝ «Աչուն, թախիծ եւ սէր» թեմայով: Դործադրուած է երաժշտութենէ, բանաստեղծութենէ եւ պարէ բաղկացած յայտագիր մը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՓՈՒԹՊՈԼ

Պոնտի - Ու.ֆի.Ա. Ալֆորվիլ	2 - 2
Օ.Սէ Պառամէքթ - ՀՄԸՄ Ֆրանս	1 - 5
ՀՄԸՄ Արծիւ - Սէն-Թրուիէզ	0 - 0
Ա.Ս.Ս. Իսի - Անթոնի խաղը յետաձգուած էր:	

Փոն-տը-Շերիի մէջ ՀՄԸՄ Լիոն-Տէսին Քաննէն պարտուեցաւ 1ի դէմ 2 կէտով եւ դուրս մնաց 1/16րդ աւարտականներէն: Խաղը վերջացած էր 1 - 1 արդիւքով եւ երկարաձգումէ ետք է, որ Քանն նչանակեց յաղթական կէտը:

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Էս-Սէ Ա. 2000 - ՀՄԸՄ Փարիզ	63-70
ՀՄԸՄ Ֆրանս - Ալգաս-Լօրէն Փարիզ	62-72

1984-Ի ՍԵՄԻՆ

ՈՂՋՈՒՅՆ ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒ ՈՍՏԱՆ ԼՈՍ ԱՐՄԵՆՈՍԻՆ

ԳՐԵՑ՝ ՀՐԱՆՏ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՕՆԹ. - Ստորեւ կը հրատարակենք Հրաման Սիմոնեանի յօդուածը՝ հաղուած Լոս - Անճըլըսի «Նոր Հայ» շաբաթաթերթէն: Ձեռք բաժներ Պ. Սիմոնեանի հրա - ռելաւճի զգացումները՝ հարիւր առ նարիւր: Ան կը ներկայացնէ աշխոյժ, խըճողուած, կայտառ միութենական կեանքի մը մանրամասն պատկերը, եւ պէտք է ըսել որ ծագումով Իրանահայ, 1950-ական թուականներուն Լոս - Անճըլըս հաստատուած Սիմոնեան տեղւոյն «մուխթար»ը կը նկատուի, եւ աւելի քան ռեւէ ուրիշ անհատ, ծանօթ է այս քազմապիսի հաստատութիւններու անցեալ ու ներկայ գործունէութեան: Կը յարգենք իր հեղինակաւոր գիտելիքները, բայց եւ այնպէս չենք կրնար իրեն չափ խանդավառ ըլլալ, երբ կը նշմարենք թէ ինչպէս Լոս - Անճըլըսի մէջ կը տեսնենք կրկնապատկերը Պէյրութի եւ Միջին - Արեւելքի խառնիճաղանճին, ոչ - հանրօգուտ մրցակցութեան, եւայլն...: Միայն մամուլի եւ դպրոցներու կայտառութիւնն է որ կրնայ խանդավառել մեզ՝ ինչպէս գիտէք, առտուց դոյզն վարանումի: Մնացեալը թէ՛ կ'ուրախացնէ, թէ՛ ալ երբեմն կը տրտմեցնէ:

×

Աւելի քան երեսուն տարիէ ի վեր ակընդէմ կը հետեւիմ գաղութիս տարեդարձեան, ամէն օր հաշուելով մեր համբանքը, նուաճումներն ու ձախորդութիւնները:

1984-ը կը դիմաւորեմ բերկրանքով, ուրախութեամբ եւ մեծ հաւատքով: Անկիւնադարձային տարի մը բոլորեցինք, զբլել - անցնելով անցեալի բոլոր հաշուե - կշիռները՝ բարոյական եւ նիւթական բրնաղաւառներու տարածքին: Ամբողջ ամիս մըն է որ աչքէ կ'անցընեմ մեր հարուստ «հայելին»՝ մամուլը, ուր կը ցոլայ պատկերը յարղանք պարտադրող բազում իրագործումներու: Մեծ գաղութ է Լոս - Անճելըսը, մեծ իր տարածութեամբ եւ նըւաճումներով: Մեր բոլոր յարանուանութեանց առաջնորդարանները, թեմերը՝ 70 վարչութիւններ, 50 դործօն կղերականներ, 21 եկեղեցիներ, 11 դպրոցներ ամէնօրեայ, 180 ուսուցիչ - անօրէններ, 20 թերթեր - ամսագրեր, 5 ծխական - թեմական պարբերաթերթեր, 3 ռատիօ - ժամեր, 3 հեռատեսիլի յայտադրեր, 10 Հայ կեդրոններ եւ ակումբներ եւ 50 միլիոն տոլար արժողութեամբ կալուածներու հարստութիւն. (օրուան չուկայի արժէքներու դնահատումով):

Մեր քաղաքական կուսակցութիւններու կայտառ դործունէութիւնը եւ Հայ Դատի աննախընթաց այժմէականացումը մեծապէս ոդջունելի է:

Հ. Յ. Դ.ը իր վարչամեքենայով կը հաշուէ տասնեակներով մարմիններ՝ իր «Ասպարէզ» պաշտօնաթերթով, կեդրոնական կոմիտէով, Մի կոմիտէական մարմինով, 13 կոմիտէներով, Հայ Դատի կեդրոնական Մարմնով եւ 8 մասնաճիւղերով, պրեսնեակով, բազմաթիւ կեդրոններով, Հ. Ե. Դ.ի 13 երէց եւ կրտսեր ուխտերով եւ միլիոնի սահմանները վազուց անցած կալուածներով, ինչպէս նաեւ բարոյական աչքառու ներդրումներով ու դործունէութեամբ:

Ռ.Ա.Կ.ը իր վարչամեքենայով - օրգան «Նոր Օր»ով, ակումբներ, Շրջանային Վարչութիւն, Հայ Դատի իրաւանց մարմիններ, Արմենական Երիտասարդական չարժում, քաղաքական դործունէութիւն, եւ բազում այլ ներդրումներ՝ տեսանելի է եւ չօչափելի:

Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը նոր լծած հրապարակ, ինքզինք պարտադրեց իր ժրաջան դործունէութեամբ, ուշքի բերելով բոլորը եւ լճացած ջուրերը խառնելով: Եւ այսօր անոր դործունէութիւնը քաղաքական դեռնի վրայ Հայ Դատի իրր երդեւեալի, կը տանին լուրջ - օրգան «Մասիս»ը ակումբներ, երիտասարդական «Կայծ» չարժում, Հայ Դատի Մարդկային Իրաւանց Շարժում եւայլն:

Հ. Օգնութեան Միութիւնը (Հ. Օ. Մ.) մեծ չարժում է այսօրեայ, բազմաթիւ մասնաճիւղերով, բազմահարիւր անդամուհիներով, հանրային, հասարակական, օդնութեան կեդրոններով եւ դործերով:

Իրանահայ Միութիւնը իր կեդրոնով, դրական - դեղարուեստական, երդչախումբ - պարախումբի, թատրոնի, ընկերային այլ վարչութիւններով, նկարչական, տիկնանց օժանդակ, տարեցներու բաժանմունքով, եւ հազար անդամներով՝ հսկայական ներդրում ունի մերօրեայ իրականութեան մէջ:

Նոր Սերունդ Մշակութային Միութիւնը՝ բազմազան եւ այլազան դրական - դեղարուեստական, հանրային - հասարակական ձեռնարկներով եւ դործունէութեամբ:

Թէքէեան Մշակութային Միութիւնը, երեք մասնաճիւղերով, Շրջանային Վարչութեամբ, հարիւրաւոր անդամներով, կեդրոններով՝ աչքառու եւ առաջնորդող դեր ունի մեր իրականութեան մէջ:

Հ. Բ. Ը. Մ.ը՝ իր բազմաթիւ մասնաճիւղերով, բազմահարիւր անդամներով, իր կեդրոններով, դրասենեակներով, մշակոյթի բնագաւառներէն՝ Սարդարապատի երաժշտութեան, երգի եւ պարի անասմպլով, թատերական նուաճումներով, նկարչական ցուցահանդէսներով, հրատարակութիւններով, յոբելեաններով, հանրային սպասարկութեան դործունէութեամբ, դաստիարակչական, դրական հաւաքոյթներով, նոր կեդրոն - համալիրի մը կառուցման աշխատանքներով եւ մեծ հարստութեամբ՝ ակնածանքի արժանի ներկայութիւն մըն է:

Հ. Կ. Հ.ը հայ կրթական ծրագիրներու աչքառու հովանաւորն է, որուն դործունէութիւնը պլած - անցուցած է անցեալի հաշուեկշիռները: 1983-ին Հիմնարկութիւնը ստացած է քանի մը աչքառու կըտակներ. վերջինը՝ Ալ Թուերբինը, աւելի քան մէկուկէս միլիոն տոլար: Հ. Կ. Հ.եան 1983-ի հայ դպրոցներուն կատարած յատկացումները հարիւր հազարի կը հասնին: Արդիական դրասենեակ, պաշտօնեայ: Ունի 85 անդամներ՝ 500 տոլար տարեկան անդամավճարով:

Համազդայինը՝ իր բազմաճիւղ ցանցով, դրական - մշակութային դործունէութեամբ եւ նոր ծրագիրներով մեծ դործ կատարած է ու կը կատարէ: Յոբելեան, դեղարուեստական - մշակութային ձեռնարկներ, երդչախումբեր, պարախումբ, թատրոն, նկարչական ցուցահանդէսներ, հրատարակութիւններ: Ունի 8 մասնաճիւղեր եւ Շրջանային Վարչութիւն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հսկայ ցանցը՝ երեք հազար մարդիկ, սկաուտ եւ այլ անդամներ. հրատարակութիւն, Ողիմպիական - ներ, բանակումներ, հանդէսներ, մարզական դործունէութիւն, աշխոյժ եւ մեծ չարժում: Տասնեակ մասնաճիւղեր, Յաղթանակի պարահանդէսներ, ֆութպոլ, պասքէթպոլ եւ բազում այլ երիտասարդական դործունէութիւններ:

Հ. Մ. Մ., թէեւ նորակազմ, սակայն աչխոյժ այս միութիւնը կարճ ժամանակի մէջ ունի իր ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի առաջնակարգ խումբերը, ըմկատուտական չարժում, տիկնանց միութիւն եւ այլ մարմիններ եւ դործունէութիւններ:

Առաւել կամ նուազ չափով աչխատող դործունեայ միութիւններու անունները պիտի յիշենք, որոնք իրենց տարիներու դործունէութեամբ տեղ դրաւած են մեր ազգային համատեղութեան մէջ՝ կըրթական, մշակութային, դրական եւ այլ ձեւի պիտանի դործունէութեամբ: Այսպէս՝

«Արարատ» Տարեցներու Տունը, Լոս - Անճըլըս եւ Իկըլ Ռաք. - 150 տարեցներ, անօրէնութիւն, վարչութիւն եւ միլիոն - ներու հասնող նոր համալիրի կառուցման ծրագիր:

Արմէն Միութիւն, Հայաստանէն նոր ժամանած հայրենակիցներու համապարծակցութեան նուիրուած միութիւն:

«Գրական Խմբակ»:

Հայ Համալսարանասարտներու Միութիւն, դործունէութեան տարեկան ծրագիրներով:

Հայ - Ամերիկեան Ընկերակցութիւն:

Համ - Ամերիկեան Տարեցներու Խորհուրդ:

Հայ - Ամերիկացիներու քաղաքական դործունէութեան Միութիւն:

Հայ - Ամերիկեան Միսթլ Իսթ Գլապ:

Հայ - Ամերիկեան Թատերական եւ համաչխատական Ընկերակցութիւն:

Հայ - Ամերիկեան Ռատիօ - ժամ, Ֆիլատանեան Ռատիօ եւ Թ. Վ., Հայ Թելեժամ, Էրեբունի պատկերասփիւռ:

Արմինէն Էսէմպլէ:

Ա. Պ. Ա. Գ. Ա. - Հայ Առեւտրական. ներու դործակցութեան ընկերակցութիւն:

Արմինէն Գոնկրէս:

Հայկական Հեռացանկի Ընկերութիւն:

Արմինէն Ֆիլմ Ֆաունտէյշըն:

Ա. Ն. Զ. Ա. - Արմինէն Նէչընըլ Քօմիթի Թու Էյտ Հոմլէս Արմինիընց:

Արմինէն Բրօթհէրհուտ Սօսայիթի - Արմինէն Լոյըրզ Ասոսիէյշըն: (Փաստաբանական միութիւն):

Հայ Ճարտարվեմականներու Հաւաքակցութիւն:

Հայ Բանտարկեալներու Պաշտպան Մարմին:

Թրիփլ Էքս Ֆրաթերնիթի (եղբայրական) Հայ Մասոններ:

Քեսապի Կրթական Ընկերակցութիւն եւ Քէմփ Քեսապ:

Րաֆֆի, Զէյթուն, Տարօն - Տուրուբերան, Վասպուրական, Սասուն, Մարաշ, Ուրֆա, Մալաթիա, Այնթապ եւ տասնեակ մը այլ հայրենակցական միութիւններ:

Անցեալ տարի հայ գաղութը ունեցած է 300 մէկն տեսակի մշակութային ձեռնարկներ:

Հպանցիկ, չատ արագ այս ակնարկով արդարութիւն ըրած չենք ըլլար՝ վերյիչեալ մէկն մի դործօնի պատկերը տալու դերով: Իւրաքանչիւրին մասին տասընեակ էջեր ունինք դրած, որոնց համադումարը դրքի մը մէջ ամփոփելու միտքը ունինք, ծրագիրը եթէ կ'ուզէք, ուր պիտի տրուին կազմերու, հասցէներու, հեռաձայններու եւ այլ մանրամասնութիւններ՝ հարստութեան, անդամներու թիւի եւ պիւտճէի:

Նոր Տարուան սեմին կեանքի եկած են հինգ այլ միութիւններ, ինչպէս Սունդուկեան Թատրոն, Վարդան Աճէմեան Թատրոն, Հայ Եմ երիտասարդական, «Մխրանի Գօտի» մշակութային ամսագիր, եւայլն:

Կը տեսնէ՞ք, սիրելի ընթերցողներ, որքա՜ն յոդնեցուցիչ դործ է այս հսկայ հաւաքականութեան տարած աչխատանքը: Կը յոդնիս կարդալէն, կը յոդնիս դրելէն: Աստուած իմ, այս որքա՜ն միութիւններ, այս որքա՜ն տարածուն դաչտ:

300 միութիւններ, վարչութիւններ, մասնաճիւղեր եւ տասը հազար անդամներ Լոս - Անճըլըսի 78 քաղաքամասերու մէջ բնակող 250 հազար Հայութեան ծոցին մէջ:

71 դրոշներ, հեղինակներ, 300 անձեր՝ մամլոյ խմբագիր - թղթակիցներ, աչխատակից, դրաչար, սրբագրիչներ: Բազմաթիւ դրատուներ:

Տասնեակ մը հայ դասական երգիչ - երգչուհիներ: Տասնեակ մը հայ էաղրատային եւ հայ աչուղական երգիչներ: Տասնեակ մը դերասան - դերասանուհի·

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

(ՀԱՏՈՒԱԾ՝ ՀԱՄԱՆՈՒՆ ՎԱԻԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ՎԷՊԻՑ)

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

Հայոց սպարապետ Վարդանն ու սրբազան ուխտին հաւատարիմ նախարարները, Հայոց Հոդեւորականներն ու ազատները, հայ ոստանիկն ու չինականը միակամ ու միահամուռ Աւարայրի դաչտն էին դնացել՝ իրենց հաւատն ու ազգային ինքնութիւնը պաշտպանելու մաղձեանց մոնթամոլ բռնութիւնից: Անհաւասար էին ուժերը: Պարսից անհամար զօրքի եւ ռազմական փղերի դէմ՝ հայ փոքրաքանակ զօրքը, նրա հետ էլ՝ պաշտպանչէն աշխարհազօրը: Սակայն հայութիւնը կռուեց մինչեւ վերջին չունչը, նահատակուեց Աւարայրի դաչտում, ապա ողջ մնացած փշրանքներով ամրացաւ իր բերդերում ու անտառներում եւ ապրեց, դիմացաւ... Թշնամին, որ պարսիկ ուծացնող կռապաշտն էր, տեսաւ եւ համոզուեց, ապա ականջին օղ արեց, թէ Հայը կը մեռնի - կը նահատակուի, սակայն չի հրաժարուի իր հաւատից ու ազգային ինքնութիւնից:

Եւ այսօր, Վարդանանց հերոսական պատերազմի ու սուրբ նահատակութեան օրը, երբ պիտի ոգեկոչէինք մեր նախընեաց անթառամ յիշատակը, երբ պիտի մեր սրբարաններում խաղաղ ծխար նրանց փառքի համար վառուած խունկը, մեր հայրենի եղերքը անքում է նոր բռնակալի ոտքի տակ, մեր արեւը մռայլուել է նրա բերած վառօդի ծխից, մեր դետերն ու աղբիւրները վարարել են նրա հեղած արիւնից ... Եթէ Պարսիկն Աւարայր էր հասել մեր հաւատն ու ազգային ինքնութիւնը վերացնելու, այսօրուայ Թշնամին մեր ազգի կէսը կոտորել եւ միւս կէսն է ուզում ոչնչացնել... փոխուել են ժամանակները, փոխուել են ազգերն ու ցեղերը: Աւարայրում մեր դէմ կանգնած էր Թշնամին, որ միայն բռնակալ էր: Աւարայրում մեր դէմ կանգնած բռնակալն ուզում էր ոչնչացնել մեր լեզուն ու հաւատը: Թուրքը մեզ է ոչնչացնում: Ուրեմն, այստեղ նահատակութիւնն էլ չի կարող օգնել, որովհետեւ մեր նահատակութիւնից յետոյ ոչ մի հայ չի մնայ, որպէսզի բարի յիշի սարդարապատեան նահատակութիւնը: Պատմութեան դասերն այլեւս անզօր են այսօրուայ մեր ազգային ազէտի առաջ: Այսօր միայն յաղթանակն է, որ պիտի հայութիւնը փրկի վերահաս կործանումից: Ուրեմն, կռուենք ու յաղթենք, յաղթենք ու ապրենք՝ ի հեճուկն դարաւոր թշնամու...

Արամատներում ծունկի եկած պինուտութիւնը համակ ուշադրութիւն էր, լսում եւ ոգեկոչում: Օդը լիքն էր զանդերի զօդանջներով ու սրբազանի խօսքերով, որոնք պինուորին էին հասնում ո՛չ միայն լսելիքով, ո՛չ միայն իրրեւ հնչիւններ, որոնք պէտք է ըսել, ընդունել կամ չընդունել: Նրանք մարզկանց մարմիններն էին լցնում բոլոր զգայարանքներով, դառնում էին յորդոր, սուրբ մղում, արեան եռք ու կրակ ... Եւ յետոյ էլ զարմանալի էր, թէ յարձակման հրամանն ինչո՞ւ է ուշանում...

- Կռուենք ու յաղթենք, յաղթենք ու ապրե՛նք, - դարձեալ գնդաց սրբազանի ձայնը...

Գնդապետ Պօղոսբէկ Փիլոմեանը վախենում էր՝ լինեն անհամբերներ եւ առանց սպասելու վերին հրամանի կռուի հերոսին երէկուայ պէս: Ուզում էր զգուշացնել... Եւ նրան կանխեց ինքը՝ սրբազանը, պինուորութեան կոչելով կարգապահութեան ու աջալրջութեան: Սակայն վերջին խօսքը նոյն յորդորն էր, որ սքսուեց, տարածուեց ճակատի վրայ:

- Կռուենք ու յաղթենք, յաղթենք ու ապրենք:

Լոյսը դժկամութեամբ էր սկսում Աւարատեան դաչտի վրայ: Գեղարքունեայց լեռնապարի թիկունքից արեւակն արնոտ պռունկը հանեց, եւ Աւարատի ձիւները ողողուեցին հուրհրատող չառագոյնով: Ռազմաճակատի ամբողջ դծի վրայ, Աբրաքսի եղեղնուտներից մինչեւ Աւրազծի փէչերը, հայ պինուորութիւնը երդում էր լուռ, հայեացքն Աւրարատին, երդում էր՝ կռուել եւ յաղթել, յաղթել եւ ապրել: Երդում էր ու հաւատում ... Այդ առաւօտ առաւել քան հաւատաւոր էր հայ մարդը: Այդ առաւօտ Հայոց ճակատի վրայ թափուում էր այն լոյսը, որ ոչ թէ արեգակից էր գալիս՝ այդ անխորտակ անտարբեր լուսամուտից, այլ երկնքի անտես անհուններից եւ լցնում էր իւրաքանչիւր Հայի սիրտը, գիտակցութիւնը, դառնում հաւատ ու յոյս, ուժ ու վճռականութիւն:

- Առաւօ՜տ Լուսոյ, - Հայոց սուրբ լերան ճաճանչները հայեացքով գրկած՝ մրմնջում էին հոդեւորականները, եւ սրբանց հետ աղօթք էին կարդում հայ մարդիկ ռազմադաչտում ու թիկունքում, ամէնուրեք, որ կային, ապրում էին եւ պիտի ապրէին, պիտի ապահովէին հայ ցեղի յարատեւումը: - Առաւօ՜տ Լուսոյ եւ դու, բացուող արդար օր, եղիր Հայի՛ օր, Հայի՛ օր, խափանիր Թուրքի բերած աղէտը...

- Հայի՛ օր, Հայի՛ օր, - ասես մռնչում էին Աւրարատի խորախոր անդունդները, որոնց անճապանդն էին զանպերի զօդանջները, հաւատաւոր Հայութեան հոգու խորերից պոռթկացող ցասման վճիռը եւ յոյսի ամենավաճառակ լոյսը:

(61 եւ վերջ)

ԱՐՁԱԿԱՐԿ

ՀԱՅՏ ՈՒՆԻ

(ԳԱՂՏՆԻ ՎԱԿ)

Ի. ՍԱՍՈՒՆԻ

1

ՆՀԱՆԱԿՎԱԾ ՍԻՐԵԼԸ

- Գիտեմ ի, Հասիկ ի ինչ միտքով, ասում ես ինձ, որ ես ամուսնանամ։ Ինչպես ասացի քեզ ի սկզբանե, ես չեմ ուզում ամուսնանալ։ Ես ուզում եմ ազատ ապրել, ինչպես ուզում եմ, ինչպես ինձ հաճելի է։ Ամուսնությունը ինձ համար կապանք է, որ ոչ մի կերպ չեմ ուզում կրել իմ վզիս։

Հասիկ լռեց։ Նրա դեմքը ստացավ արտահայտություն, որ ցույց էր տալիս, թե նա ոչ մի խոսք չի ուզում լսել։

Ռուբենը, որ ամուսնության մասին խոսելիս ոտքի էր կանգնել, նորից նստեց աթոռի վրա։ Նա ոչ մի խոսք չասաց։ Նա միայն ծխում էր։ Ծուխը ամպերի պես բարձրանում էր նրա գլխի վերևից։ Նա ուզում էր ծխել, մինչև որ ծխախոտը վերջանա։ Հետո նա ուզում էր ոտքի կանգնել, հագնել վերարկուն և գնալ։ Նա ուզում էր ամեն ինչ անել, միայն թե չխոսել։

Հասիկ ոտքի կանգնեց, մոտեցավ Ռուբենին, ձեռքը դրեց նրա ուսին և ասաց.

- Ռուբեն, ես ուզում եմ, որ դու ինձ ասես, թե ինչու ես չես ուզում ամուսնանալ։ Ես ուզում եմ իմանալ պատճառը։

Ռուբենը ոչինչ չպատասխանեց։ Նա ոտքի կանգնեց, ձեռքը տարավ գրպանը, հանեց ծխախոտի տուփը, վերցրեց մի ծխախոտ, դրեց բերանը, վառեց լուցկին, ծխեց։ Հետո նա ձեռքը տարավ գրպանը, հանեց գրպանի թաշկինակը, սրբեց ճակատը, նորից դրեց գրպանը

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թազւորոփ եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները յաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ԹԱԳԻՈՐ ԹԱԳԻՈՐՈՓԻ

(վաղեմի դպիր Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25-ին, 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, Փետրուար 7, ժամը 13·45ին Փարիզի Ս· Յովհ· - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ՝ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի դերեզմանատունը (ժամը 15-ին)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Այրի Տիկին Ազնիւ Տէր - Մխրճեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չնորհակալութեամբ կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղի - կով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

ԼԻՈՆԻ

Ս· ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Պատուհաններու բարեզարդման ուրախ առթիւ, Կիրակի, Փետրուար 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Այս առթիւ, բարերար՝ Տէր եւ Տիկին Մարզար եւ Արփինէ Մարզարեանի նուէ - ջեցլոց հոգիներուն համար, յատուկ պատարագի, վարչութիւնը հոգեհան - դիստեան պաշտօն կատարել կուտայ հե - տեւեալներուն համար· - Գրիգոր եւ Լուի - զար Մարգարեան, Ստեփան եւ Մաբրուհի Գարայակոբեան, Տիգրան եւ Հռիփսիմէ Փափազեան, Նազարէթ եւ Հռիփսիմէ Մարգարեան, Պետրոս, Շահնիկ եաղուպ - եան, Յարութիւն եւ կիւլիզար Գարայո - կոբեան, Գրիգոր եւ Եւփիմէ Էրզրում - եան, Աբամ եաղուպեան, կարապետ եւ Վէրոնիճ Զէրճէշեան, Պօղոս եւ Փայլուն Գոշգոշեան, Մկրտիչ Սամաթպէեան, Վա - դարշակ եւ Օսկիան Մարգարեան, Ադամ եւ Յակոբ Էրզրումեան, Ստեփան եւ Ագ - նիւ Կազէրեան, ինչպէս նաեւ Մարզար - եան, Գարայակոբեան, Էրզրումեան, Եա - ղուպեան եւ Գաբրիէլեան ընտանիքներու հին եւ նոր ննջեցելոց հոգիներուն հա - մար։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Արծրունի Զրուշեան սրահին մէջ Փետրուար 11, Շաբաթ ժամը 21-ին, նախագահութեամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Նիւթ՝ Յափշտակուած հոգիները - զըր - ւազներ հայ իրական կեանքէն։

Կը բանախօսէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ· ՊԼԷՃԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակու - թասէր հասարակութիւնը։

APPEL pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive, de préférence du 4 au 11 Février.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
10 West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Ծրագրի» ի նպաստ Մու - բատ - Ռափայէլեան նախկին աշակեր - տաց Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է· - Յակոբեան (Փարիզ), Թիր - եաքեան (Ալֆորվիլ) 1000-ական Ֆ·, Լո - քամեըլի (Գլիչի), Թէրզեան (Լէսբարը - Մէտօք), Լէրեան (Ալֆորվիլ), Ամէմեան (Ալլօզ), Պալեօզեան (Նիս), Տէր - Յա - կոբեան (Կարշ), Ներսէսեան (Մոնլէրի) 500-ական Ֆ·, Կէօզլիմեան (Արժանթէօյ) 400 Ֆ·, Ղազարեան (Արնուվիլ) 350 Ֆ·, Դաւիթ Ժան (Նանթէր), Աչըկիւրեան (Իվէր) 300-ական Ֆ·, Քիւրքճեան (Փա - րիզ), Նալչաճեան (Սաննուա) 250-ական, Սուճեան (Բիւթօ), Ներսէսեան (Շաւիլ), Սարեաւտեան (Պօպինի), Քարաքաչեան (Մարսէյլ), Յարութիւնեան (Մարսէյլ) 200-ական Ֆ·, Գասպարեան (Մէթրօ) (Պուլօնը) 150 Ֆ·, Ժամկոչեան (Մար - սէյլ), Սինանեան (Անիէր), Յակոբեան (Լիոն), Քիւթալեան (Մարսէյլ), Թորիկ - եան (Կուսէնվիլ) 100-ական Ֆ·, Թորո - վանտէրեան (Ֆրանքօնվիլ) 50 Ֆ·։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ա.ԻԱՆԳԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

ԼԻԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷՎՎԱՃԵԱՆ
Հանդիսավար՝ վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին

Սեղանները ապահովել հեռախօսե - լով· - 780 82 58
985 36 53

Ճաշագին՝ 100 Ֆ·։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին տարե - դարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վար - չութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 10-ին Շաթօ տէ Ֆէօրի սրահներուն մէջ։

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14·30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (M° INVALIDES)

Կը մասնակցին Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը։

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանոփ (Պել - ժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով։

Հայ Արիները, Արենոյէները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկա - յացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր։

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«*La Jalousie du Barbouillé*»
(զաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ։

Մուտք՝ 35 Ֆր· Երախաներուն մուտքը ձրի է

DEMANDE D'EMPLOI

ANCIEN COMMERÇANT, 44 ANS, MARIE, DEUX ENFANTS, CONNAISSANT LE FRANÇAIS, L'ANGLAIS, L'ALLEMAND, LE TURC, EXPERIENCE COMMERCIALE ET COMPTABILITE MATIERES VOUDRAIT SECONDER CHEF D'ENTREPRISE.

Tél. : M. DUHANYAN Michael
303 - 16 - 63 (après 17h)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օր· Նազարեան կը փնտռէ Պ· Լեւոն Հայկի Մեղրապեանը։ Ծնած է 1915ի չուրջ Երեւան եւ ներկայիս Ֆրանսա կ'ապրի։ Լուր ունեցողներէն կը դրել· ·

Mlle. NAZARIAN
6, rue Morère — 75014 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ՄԻՈՒԱԿ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր խումբին գնդակահարման 40րդ տարելիցին

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ
Կիրակի, Փետրուար 26
ԺԱՄԸ 11ին, աւանդական արարողութիւն Իվրիի դերեզմանատան մէջ
կազմակերպութիւն՝
MGEVRE et ANACR
Բարձր հովանաւորութեամբ
Հանրապետութեան Նախագահ

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄԻԹԵՐԱՆԻ

պաշտօնական մեծարանք, ժամը 15ին
MONT VALERIEN
նախագահութեամբ՝
ROLAND DUMAS

ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ
անձնական ներկայացուցիչ Ֆ· Միթերանի կողմէ
մասնակցութեամբ··
Ռազմիկներու ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԼՕՐԷՆ-ի
Պաշտպանութեան ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԿԱԹՒԼ-ի
Ուղերձներ հայ թէ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու կողմէ
Ժամը 20ին, պաշտօնական ճաշ
Hôtel Intercontinental

ACA : 32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժեռմէն Ս· Սահակ - Ս· Մեսրոպ եկեղեցին ստացած է փոխան ծաղկեպսա - կի հետեւեալ նուիրատուութիւնները ղր - կացեալ՝ կարապետ ճանիկեանի մահ - ւան առթիւ· - Այրի Տիկին Հայկուհի ճա - նիկեան եւ զաւակները եկեղեցւոյ 500 Ֆ·, «Ծառայ»ի 500 Ֆ·, Այրի Տիկին Հայկու - հի Շալճեան եւ զաւակները «Ծառայ»ին 250 Ֆ·, Տէրտէրեան Բարթող եկեղեցւոյ 350 Ֆ·, Ռօժէ Պարսաթի 300 Ֆ·, Կապոյտ Խաչի Սէն - Ժէռմէն վարչութիւնը, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Տիկին եւ Օրիորդ Վարպետեան, Փիլոյեան եւ Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դա - ւիթեան 200-ական Ֆ·, Ժանօ Յովհան - նէսեան, Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան, Մարզարեան ընտանիք 150-ական, Աստ - ուածատուր Քէօսէեան եւ Կարօ Յովսէփեան «Ծառայ»ին 100-ական Ֆ·, Պ· Նուպար Տէր - Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Պետք Կարապետեան, Պ· Յակոբ Յովսէփեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան, Թիւ - թէլեան ընտանիք, Գէորգ Պօյաճեան, Ժիրայր Մարզարեան, Փիլոյեան ընտա - նիք, Տէր եւ Տիկին Սիրունեան, Սիրար - փի Մարգարեան եւ զաւակները, Տիկին Նուարդ Պէրպէրեան, Աբամ Սահակեան, Ժորժ Գասպարեան եւ Մահտի 100-ական, Ժամկոչեան Գօսթան, Պզտիկեան Զարեհ, Շալճեան Վրոյր, Յարութիւն Պօյաճեան, Կարօ Փօլատեան, Մանկիեան ընտանիք, Համբարձում Ենովքեան, Տէր եւ Տիկին Նիքօլա, Աբրահամ Մանկասարեան, Յովհաննէս Տէրտէրեան, Վարդգէս Գա - զեն, Ռօպէր Դաւիթեան, Ժակ Յովհան - նէսեան 50-ական Ֆ·, Այրի Տիկին Էօր - տէքեան, Տէր եւ Տիկին Սանթր Ենովք - եան 30-ական Ֆ·, Գարաուայիկեան «Ծա - ռայ»ին 50 Ֆ·։

l'Association Culturelle et Educative
HAMASKAÏNE

continue

LES MERCREDIS BILINGUES
de la MAISON de la CULTURE
ARMENIENNE DE PARIS

17, rue Bleue, 75009 Paris

Mercredi 8 Février à 20h 45

Histoire de la photographies, les photographes arméniens

avec :

Pierre TER SARKISSIAN
J. C. KEBABDJIAN
Michel PAZOUMIAN

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :

Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5.- Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
8
MERCREDI
8 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.631 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.631

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԷՏՔ Է ԱՊՏԱԿ ՄԸ ՏԱԼ ՖՐԱՆՍԱՅԻ...»

ԿԸՍԷ ՓՐՈՓ. ԱՔՍՈՅ

———×———

ԽՄԲ. Ինչպէս գրած էինք, թուրք մամուլը թոյն կը թափէ Ֆրանսայի գլխուն, 4 Հայ երիտասարդներուն տրուած վճիռէն ի վեր. Պաշտօնական թէ անպաշտօն յայտարարութիւններ գիրար կը հրմշտըկեն: Ոչ ածական մնացած է թրքերէն բառամթերքին մէջ ֆրանսայի հասցէին, ոչ ալ առաջարկ, դասը տալու համար այդ «կեղծ բարեկամին»: Ստորեւ ֆանի մը նրբմոյշներ ետք կարօտիք:

———

ՀԻՒՐԻՅԷԹ (ՓԵՏՐ. 4)

«ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԵԿԱԾ Է ՇԱՒԱՋՈՒՆ ԱՊՏԱԿ ՄԸ ՏԱԼՈՒ ԿԵՂԾ ԲԱՐԵԿԱՄ ՖՐԱՆՍԱՅԻ»

ԱՆԳԱՐԱ. - Իրաւապիտական հիմնարկի նախագահը փրոֆ. Մուամմէր Ազօյ ըսած է թէ ֆրանսացի դատախազն ու դատաւորը, որոնք դատեցին հայ ահաբեկիչները, որպէս «ոճիրի մեղսակից ու ապագայ ոճիրներու դրդիչ պիտի անցնին համաշխարհային արդարութեան պատմութեան ու առելութեամբ պիտի յիշուին»:

Փրոֆ. Ազօյ իր յայտարարութեան մէջ ըսած է նաեւ թէ «չատոնց հասած է ժամանակը կեղծ բարեկամի մը երեսին լէցնելու ապտակը որուն արժանի է» եւ փափաք յայտնած որ Ֆրանսայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները նորազարգի աստիճանի լլկուին:

Անզարայի փաստաբանական կաճառին նախկին նախագահներէն եւ Թուրք իրաւապիտական հիմնարկի նախագահ փրոֆ. Մ. Ազօյ հայ ահաբեկիչներու դատավարութեան եւ 7 տարի արգելափակման մասին հետեւեալ ձեւով արտայայտուած է.

«Իրաւապիտութեան վկայականի տէր «ոճրագործներու մեղսակիցներ եւ դրդիչներ» պատմութեան էջերուն որպէս «մեծ յեղաշրջում» արձանագրուած Ֆրանսական յեղափոխութեան երեք դրօշակիններ մէկը «արդարութեան» դաղափարը Փարիզի մէջ սպաննելով, ցոյց տուած են «խաչակիրներու ոգին» ի. դարուն վերակենդանացնելու առընութիւնը»:

Փրոֆ. Ազօյ յայտնելով թէ արուած ծիծաղելի պատիժը ամէն եառ նման արարքներու մղող պարագայ մը պիտի հանդիսանայ, ըսած է. «ամօթալի կեցուածք մըն է բարեկամական յարաբերութիւններ չարունակել պետութեան մը հետ որ ակներեւ կերպով թուրք դիւանագէտներու դէմ ցեղասպանութեան քայլերը կը հանդիսանայ»: Փրոֆ. Ազօյ փափաքած է, որ ինչպէս Իսրայէլի հետ եւս յարաբերութիւնները լլկուին ներկայացուցչական մակարդակի:

×

ՄԻԼԼԻՅԷԹ (ՓԵՏՐ. 4)

ՀՈՆ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԴԱՏԸ ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՒ

Փարիզի դատարանին մէջ ԱՍԱԼԱՆի չորս անդամներուն եօթնեակի տարուան բանտարկութեան վճիռը կարգ մը դէպերու համաձայն «բացի Ֆրանսայէ, ոչ ոքի զոհունակութիւն պատճառելէ զատ, կերպով մը օրինակը հանդիսացաւ նաեւ Փարիզի արտաքին քաղաքականութեան մերձեցումին որ չատ մը նրբերանգներ կը պարզէ ու յաճախ դժուար է ըմբռնել»:

Վերջին դատավարութիւնը որ վերջակէտը կ'ըլլար մօտաւորապէս 2 տարի առաջ ԱՍԱԼԱՆի նախայարձակներու կողմէ Թուրք հիւպատոսարանին դէմ գործուած ահարբքին, միաժամանակ նիստերուն հետեւող դէպերու կարծիքով կը չեշտէր նաեւ երեք այլ կէտ եւս:

Առնցմէ առաջինը Ֆրանսայի կողմէ «ցեղասպանութեան» վարկածին յստակօրէն լուացուելու պարագան է, երկրորդը՝ դատավարութեան տրուած քաղաքական բնոյթը զոր կարելի չէ ինդրոյ առարկայ ընել, երրորդն ալ, այն իրողութիւնը, թէ դատաւորներու եւ ժիւռիի անդամներուն կողմէ տրուած վճիռին եաին թաքնուած էին «պետական չահեր»:

Դատավարութեան առաջին օրն իսկ ամբաստանեալներու պաշտպան փաստաբաններուն «ցեղասպանութեան» մասին յայնօրէն արտայայտուիլը, իսկ աւելի եաք, դատարան ներկայացող վկաներու երկար չարքին պատմածներով, մեկնաբաններու կարծիքը այն է թէ ամբաստանեալի տեսնները դրաւողներէ անդին «իրականութեան մէջ ուղղակի յայտնի եղած է թէ հոն Թուրքիոյ դատն էր որ կը տեսնուէր»:

Հակառակ այս բոլորին, այն չրջանակները որոնք յայտնած էին թէ «նոր չէր» այս ամէնը, պահ մը յոյս ունէին թէ դատաւորներու կազմին ընկերակցութեամբ ժողովրդական երդուեալներու տալիք վճիռը «օրինակ» պիտի հանդիսանար:

Անոնք որ կ'ըսեն թէ դատավարութեան «քաղաքական բնոյթ»ը անվիճելի էր ու «հասարակ յանցանք»ի պարագան միչտ երկրորդական կը մնար, դիւրութեամբ այս կացութիւնը կը վերագրեն ինչպէս դատախազ Շ. Միչոնի ամբաստանագրին, նոյնպէս դատարանին կողմէ ընդունուած «մեղմացուցիչ պարագաներու»:

Կարգ մը փաստաբաններ կը մտածեն չեն թէ Ֆրանսայի «պետական չահերուն պատճառաւ» դատախազը Գ. Կիւզելեանի համար «միայն տասը տարի բանտարկութիւն պահանջած է», «մինչդեռ քաղաքական բնոյթէ զուրկ» դատավարութեան մը ընթացքին պատիժը պէտք էր 15 տարի ըլլար: Սակայն Ֆրանսայի մէջ, ուր ընդհանրապէս «թեթեւ» նկատուեցան պատիժները, կան նաեւ անձեր ալ որոնք չատ «խիստ» որակեցին դանոնք:

Երբ կարգ մը չրջանակներ կ'առաջարկէին ուշադրութիւնը դարձնել «դատախազին պահանջած պատիժներուն», հասկընալու համար թէ ինչ հակում ունէր կառավարութիւնը, հետաքրքիր է. կայանի աչխատակիցներէն Փօլ Լբֆէվրն էր որ առաջին անգամ հանրութեան բացէ ի բաց յայտնեց թէ «պետութեան չահերու նկատումը» կրնար հայ ահաբեկիչներուն դատավարութեան եաին թաքնուած ըլլալ:

Անոնք որոնք ուշադրութիւն կը հրաւիրէին Մոնտէ անցեալ օրուան խմբագրականին ուր նոյն տպատորութիւնը դանել կարելի էր, այդ մեկնաբանութեան մէջ կը նչէին հետեւեալ արտայայտութիւնը. «վճիռը չատ ծանր պիտի թուէր հայ դատը պաչտպանողներուն, իսկ չատ թեթեւ՝ թուրք կառավարութեան»:

Այլ մեկնաբաններու կարծիքին համաձայն դատարանը իր տուած պատիժներով ընտրած է «միջին ճամբայ» մը. այնպէս որ դատախազին ամբաստանեալներու համար պահանջած ընդհանուրը 29 տարուան բանտարկութիւնը դատաւորներու եւ ժիւռիի անդամներուն կողմէ եօթնեակի տարիի վերածուելով արուած է ընդհանուր գումարը 28 տարիի հասնող պատիժ:

Կարելի՞ է ըսել թէ փարիզի դատարանին դատաւորը երբ անպատեհ կը նկատէր «ահաբեկիչ» բառին դործածութիւնը, Ֆրանսա ասկէ եաք որոշած է պայքարիլ ահաբեկչութեան դէմ:

Երբ Մոնտ օրաթերթը փարիզի կեցուածքը «յանդուգն» կ'որակէր, Արդարուածքը «յանդուգն» կ'որակէր, Արդարութեան Պալատին նրբանցքներուն մէջ կատաղի վիճաբանութիւն մը «Մխլեյէթի թղթակիցին կ'ըսէր թէ վճիռը հակառակն ըլլալով դատախազին ու ամբաստանող կողմին պատհանին, «չունէր ահաբեկչութեան արդելք հանդիսացող բնոյթ մը»:

ՄԻՇԵԼ ՓԷՐԼՄԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՎԱՐ ԱՌՆԵԼԻՔ ՄԱՐԴԸ՝ ԱՄԻՆ ՁԵՄԱՅԷԼ

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻԻՆԵՐ,
ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ԶՈՀԵՐ

ԵԹԷ ԵԼՔ ՄԸ ԿԱՅ, ՈՐԻՐ Է

———×———

Այլեւս ինչ որ ալ ըսուի Լիբանանի մասին, նորութիւն չէ: Երկրին հետ բառերն ալ մաչեցան, ինչը տարի է, այնքան կըրկնուեցաւ՝ «Լիբանանի հոդեվարքը», «Լիբանան կը մեռնի, հասէ՛ք», «կատաղի կըռիւներ», «Պէյրութ կրակի մէջ», չմոռնալով անհամար հրադադարները, «չունչ առնելու» համար, եւայլն, եւայլն, որ ինչ որ ալ պատահի այլեւս ոչ կը զարմացնէ, ոչ կը ցնցէ, ոչ իսկ կարծես կրնայ յուզել: Բազմազգեան ուժերը զոհեր կուտան, ֆրանսացի վայրաչունչ մը եւս մեռաւ, առանց իսկ մասնակցելու կըռիւներուն: Փետր. 6, երկուչաբթի, ամբողջ օրը կռիւները սաստիկ եղած էին, 90 մեռեալ եւ 100է աւելի վիրաւոր: Գիշերը համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր, բայց երեքչաբթի վաղ առաւօտեան կռիւները վերսկսած էին Պէյրութի մէջ ալ, նոյն սաստկութեամբ: Տիւրզի ձայնասփիւռին համաձայն, արեւմտեան Պէյրութ, որ ցարդ մահմետականներու ձեռքն էր, անցած է ծայրայեղ ձախ ապստամբ մահմետականներու ձեռքը: Ներկայիս, օրուան թչնամին՝ Ամին Ձեմայէլն է, որու դէմ ամէն տեսակ կոչ կ'ըլլայ: Վալիտ Ճումպլաթ, յայտարարած է թէ «վար առնելիք, մաքրելիք մարդն է: Ձայն պէտք է դատել որպէս ոճրագործ: արիւնարբու մենատէր մըն է»: Ցոյս ունի, որ Ամին Ձեմայէլի ցաւակցական հեռագիրը չուտով կը ղրկուի: Դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր կ'ըսուին Ձեմայէլի հասցէին. - Օրատուրի ոճրագործը, Պէյրութի Ներոնը, եւլն., եւլն.: Հերքելու համար Ձեմայէլի «վերջաւորութեան սկիզբն է», մինչ լրագրողները կրկին վերլուծումի անցած են, դանելու համար, այս նոր բռնկումին բուն պատճառը: Լիպերասիոն կը դրէ որ բազմաթիւ յանցաւորներու, նուազադոյնը չէ Ամին Ձեմայէլ, որ երբ իշխանութեան դլուխ կու դար, բաւական վարկ կը վայելէր, նոյնիսկ ամէնէն լքուած համայնքը որ չիլի համայնքն է, ուզած էր պահպանել Պեյրութի օրինաւորութիւնը, բայց Ձեմայէլ չարունակած է կաթսորութիւն չտալ: Հիմա, արեւմտեան Պէյրութ աւերակի կը վերածուի ժամէ ժամ, բանակը ոչինչ կրնայ ընել, բազմազգեան ուժին երկդիմի դերը թոյլ չի տար, որ բան մը ընէ եւ կը թուի թէ Ձեմայէլի ձախողութիւնը վերածուած է նաեւ արեւմուտքի ձախողութեան:

Ինը տարուան մէջ, առաջին անդամն է, որ Շիիները այս ձեւով կը դրաւեն բեմը: Եւ չատեր համաձայն են ընդունելու համար, որ համբերատար եղած են: Բոլորն ալ կողմնակից չեն իսլամական յեղափոխութեան եւ ընդհանրապէս չեն հեռանար իրենց պետին՝ Նապիհ Պերրիի դիրքէն: Այս վերջինը, ցարդ, համայնքներու համակեցութեան համամիտ մէկն էր, բայց հաւատար դեռնի վրայ, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ բնակչութեան 43 %ը կը կազմեն եւ իշխանութեան մէջ երրորդ կարգի վրայ կու գան, մարոնիներէն եւ սիւննիներէն վերջ: Առնց

l'HUMANITÉ

ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Փետր. 7ի Իւմանիթէի մէջ, Թերթին Մոսկուայի Թղթակիցը հետեւեալ տողերը նուիրած էր Մինաս Աւետիսեանի. -

AVETISSIAN L'ARTIFICIER

Correspondant permanent : GÉRARD STRIFF

MOSCOU. — Si le hasard vous conduit ces jours-ci à Moscou, il est trois rendez-vous que vous ne devez manquer sous aucun prétexte.

Première étape : la maison des peintres d'U.R.S.S. Cette grande bâtisse blanche, le long de la Moskova, à deux pas du pont de Crimée. Grimpez au premier étage et tournez à droite. Auparavant, quittez vos pelisses, moumoutes et autres chapkas. Car, ici, vous entrez dans un monde de moiteur parfumée, un pays torride et coloré : celui du peintre arménien Minas Avetissian (1928-1975). Plus d'une centaine de ses œuvres (toiles, sanguines, esquisses de décor) vous attendent.

Avetissian est le peintre du soleil. Dire de lui qu'il est Arménien ne suffit pas. Il est du village de Djadjour. Plus exactement, il est de l'arrière-cour de la maison de Djadjour en Arménie soviétique. Cette arrière-cour et ce village qui reviennent si souvent dans ses toiles.

Avetissian est un artificier : ses couleurs ? Le jaune, le bleu, le rouge. Sa vie d'artiste durant, semble-t-il, il joua avec ces tons. Avec audace et bonheur. Ses arbres bleus qui grimpent entre des maisons rouges vers un ciel jaune sont d'une déroutante beauté.

Avetissian est aussi un illusionniste. Il a, en effet, la manie d'encadrer ses personnages, La femme est à la fenêtre. Le viellard sous un porche. La silhouette dans une ruelle. Et voilà que l'on devine un autre tableau dans le tableau... Des toiles gigognes, en quelque sorte.

Un musée Avetissian s'est ouvert il y a quelques mois en Arménie. C'est à présent au tour de Moscou de lui rendre hommage.

———

մէջ, կան անշուշտ ծայրայեղ խմբակներ, ինչպէս՝ Ամալ, որ ուղղակի Իրանի յեղափոխութեան պահակներէն կախում ունին: Օրինապաչտ Պէյրթի, իր կարգին կը միանայ Ճումպլաթի:

Վերջին օրերու կացութեան ամէնէն յատկանչական կէտն այն է, որ կռիւները երբեք այսքան քաղաքացիական, միջ - համայնական բնոյթ չէին առած: Նոր է որ բուն պատկերը կը պարզուի, բուռն առելութիւնները չիի, իւրզի, սիւննի եւ մարոնի կը պոռթկան: Դեռ կան, այս ամբողջին եաին, չուանը քաչողները, մանաւանդ Սուրիա եւ Իսրայէլ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՀԻՒՐԻՅԷԹ փետրուար 4ի իր թիւին մէջ կը դրէ թէ, Թուրքիոյ պարսկական սահմանին վրայ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են 3 փետր. կէս գիշերէն եաք, մինչեւ առաւօտեան կանուխ ժամերը. այս միջոցառումներուն պատճառը եղած է լրատուութիւն մը, որուն համաձայն հայկական հինգ հոդինոց խմբակ մը ահաբեկչական արարք մը ծրագրած էր: Լրատուութենէն եաք Կիւրպուլաքի սահմանի դուռը փակուած է հինգ ժամ եւ մաքսատան չրջակայքը մանրազնին խուզարկուած: Թէեւ խուզարկումներու ենթակայ եղած են նաեւ բոլոր այն ճամբորդները որոնք պարսկաստան պիտի անցնէին, կամ հոնկէ կ'ուզէին Թուրքիա մտնել: Այս չրջանին մէջ բազմապատկուած է ապահովութեան ուժերու քանակութիւնը եւ նոյնիսկ յատկանշական ուժեր բերուած: Առաւօտեան ժամը եօթնին երթեւեկը վերսկսած է:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԵՒՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Ա.

ԽՄԲ. - «Ծառայ»ի Դեկտեմբեր 20, 21 եւ 22-ի թիւերով տուած Էինճ փրոֆ. Արթիւն Յ. Աբսալեանեան ուսումնասիրական գործերէն ճմոյշ մը՝ «Անգլիոյ խոստումները 1917-1918 տարիներուն» խորագրով, ուր կը ներկայացուէր հայկական պարագան: Ստորեւ՝ պատմաբանին կատարած պրպտումներէն ուրիշ հատուած մը, ուր կը ներկայացուի Անգլիոյ խաղացած դերը Ղարաբաղի հարցին մէջ:

Փոխադարձ անվստահութիւնը, մրցակցութիւնը եւ մէջընդմէմ պատերազմները դժուարացուցած էին Անդրկովկասի կարճատեւ հանրապետութիւններուն՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ադրբեջանի յարաբերութիւնները: Հողային անհամաձայն պահանջները հայթայթած էին պայթուցիկ կացութեան մը համար անհրաժեշտ ուժանակը. կացութեան մը՝ որ կարելի չէր եղած հանդարտեցնել բանակցութիւններու եւ իրաւախոհութեան միջոցաւ Հանրապետութիւններու ղեկավարութեանց յախուռն ազգայնապաշտութեան եւ ճակատագրապաշտութեան պատճառով: Ամէնէն լուրջ տարակարծութիւնը տեղի կ'ունենար Լեռնային Ղարաբաղի շուրջ, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի հակասող պահանջներուն պատճառով: Երբեմն մը՝ որ կ'ընդդրկէր Էլիզաւեթպոլ նահանգի ճիւղայայ, Շուշի, Ճիւանչիր եւ Էլիզաւէթպոլ գաւառներու լեռնային մասերը: Անգլիա, որ առաջին Աշխարհամարտէն եռք Անդրկովկասը կը գրաւէր, Ղարաբաղի պայքարին չուրջ արուած որոշումին մէջ Ադրբեջանի ի նպաստ հիմնական դեր մը խաղաց: 1919-ի կէսերուն ձեռք բերուած իրավիճակը, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի կարմիր Բանակի հակակշռին տակ իյնալէն եռք, 1920-ին, հիմնականին մէջ անփոփոխ մնաց: Յամենայնդէպս, «Ղարաբաղի հարցը» կը շարունակէ լարուած պահել Որ. Հայաստանի եւ Ադրբեջանի յարաբերութիւնները եւ, միւս կողմէ՝ խորհրդային կառավարութեան առջեւ կը դնէ ազգայնական պահանջներու հարցը:

Ընդհանրապէս Անդրկովկասի հողային տարակարծութիւններուն առընչութեամբ եւ ի մասնաւորի Ղարաբաղի հարցին պրծով անգլիական կառավարութեան վարած քաղաքականութեան չարժառիթները շատ բարդ կը թուին՝ զանոնք կարենալ բացատրելու համար վերջերս առաջ քաշուած տեսութիւններով: Ռիչըրտ Հ. Ուլման կը պատճառաբանէ, թէ անգլիացի այն զինուորականները, որոնք նախապէս Եւրոպայի մէջ ծառայած էին, կողմնորոշուած էն եռք, 1920-ին, հիմնականին մէջ անփոփոխ մնաց: Յամենայնդէպս, «Ղարաբաղի հարցը» կը շարունակէ լարուած պահել Որ. Հայաստանի եւ Ադրբեջանի յարաբերութիւնները եւ, միւս կողմէ՝ խորհրդային կառավարութեան առջեւ կը դնէ ազգայնական պահանջներու հարցը:

Ընդհանրապէս Անդրկովկասի հողային տարակարծութիւններուն առընչութեամբ եւ ի մասնաւորի Ղարաբաղի հարցին պրծով անգլիական կառավարութեան վարած քաղաքականութեան չարժառիթները շատ բարդ կը թուին՝ զանոնք կարենալ բացատրելու համար վերջերս առաջ քաշուած տեսութիւններով: Ռիչըրտ Հ. Ուլման կը պատճառաբանէ, թէ անգլիացի այն զինուորականները, որոնք Հնդկաստանի կողմէ, բայց չի փոխարկուբը: Իրբեւ հակասութիւն՝ Պրէսթոն Ս. Պուէ կ'ընդգծէ, թէ անգլիացի զինուորականներու անցեալը յատկանշական որեւէ դեր չխաղաց անգլիական քաղաքականութեան ձեւաւորման մէջ: Ղարաբաղի պարագան կը տկարացնէ իր պատճառաբանութիւնը: Աւելին. պատմաբանները մոռցած են չեշտելու ա՛յն իրողութիւնը, որ Անդրկովկասի մէջ կարգուկանոնը պարտադրելու պարտականութիւնը ունեցող անգլիացի զինուորականները բաւարար զինուորներ չունէին՝ թշնամի Ադրբեջան մը կարենայ հակակշռելու համար: Այսպէս, Ղարաբաղի քաղաքականութեան ճշդման մէջ գործնապաշտութիւնը չատ կարեւոր դեր մը խաղաց, որովհետեւ Ադրբեջանը հանդարտ պահելու գծով Անգլիոյ ցուցաբերած ճիգերուն համար ոչինչ այնքան կործանարար կրնար ըլլալ, որքան Հայաստանի ի նպաստ արուած որոշում մը:

Ղարաբաղի չուրջ գոյութիւն ունեցող հայեւադրբեջանական տարակարծութիւնները նախապէս ուսումնասիրուած են: 1918-ի առաջին կէսին, Լեռնային Ղարաբաղը կը ղեկավարուէր միջազգային տեղական խորհուրդով մը եւ փաստօրէն ինքնավար էր: Էլիզաւեթպոլ նահանգին մէջ, իսլամ Ադրբեջանցիները (թաթար) քրիստոնեաներէն երկու անգամ աւելի թիւ կը հաշուէին, բայց Հայերը կը կազմէին Լեռնային Ղարաբաղի բնակչութեան եօթանասուն առ հարիւրը: Վրաստանի, Ադրբեջանի եւ Հայաստանի 1918 Մայիսի անկախութեան յայտարարութիւններէն եռք, Ադրբեջանի կառավարութիւնը, օսմանեան բանակներու օժանդակութեամբ, կը փորձէր իր ղեկավարութեան տակ առնել Ղարաբաղը, Պաքու քաղաքը (որ կը պատուէր քաղաքական Ռուսերուն եւ Հայերուն հակակշռին տակ) եւ Էլիզաւեթպոլի Զանգեզուր գաւառը: Թուրքերը, որոնք արդէն իսկ կցած էին Ադրբեջանի Հանրապետութեան կազմին, ինքզինքնին կը նկատէին Անգլիոյ «փոքր դաշնակիցը»: Իրբեւ փաստ այդ յաւակնութեան՝ անոնք կը նշէին Առաջին Աշխարհամարտի ընթացքին Թուրքերուն դէմ իրենց մղած դիմադրութիւնը եւ պատերազմի ընթացքին իրենց ի նպաստ դաշնակիցներուն կատարած բազմաթիւ խոստումները: Այսպէս, անոնք կ'ակնկալէին, որ անգլիական ուժերը օժանդակեն իրենց՝ վիճելի հողամասերը Հայաստանի Հանրապետութեան կցելու համար, փոխանակ Ադրբեջանի, որուն կառավարութիւնը պատերազմի ընթացքին Թուրքերուն հետ գործակցած էր:

Ղարաբաղի Հայերը եւ Հայաստանի կառավարութիւնը Թոմսընի որոշումին չուրջ իրենց առարկութիւնները ներկայացուցին: Անոնք խնդրեցին Թոմսընէն եւ զօրավար Ճորճ Մօրիսթիէր. Ուղղըրէն (Անդրկովկասի անգլիական ուժերուն ընդհանուր հրամանատար) եւ անգլիական կառավարութենէն, որ Զանգեզուրը եւ Ղարաբաղը դուրս հանեն ադրբեջանական դերիշխանութենէն: Բոլոր կոչերը նոյն պատասխանը ստացան. Հայերը պէտք է ընդունին Թոմսընի կատարած ժամանակաւոր կարգադրութիւնները, մինչեւ Փարիզի Խաղաղութեան Որոշը զօրավիին կողմէ Անդրկովկասեան հողային տարակարծութիւններուն վերջնական լուծումը:

ԱՐԹԻՆ Ց. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԴՈՒՆ ՍՊԱՆԱՑԻ՞ ԵՍ

—×—

22 Հոկտեմբեր 1983 Շաբաթ

Կը սխալիս Մալեա՛ն, սիրելի ու անհատացած բարեկամ: Ամէն տեղ Հայ կայ: Եւ ամէնէն լաւ գո՛ւն պիտէիր այս ճշմարտութիւնը: Որովհետեւ կ'ապրէիր Լիբանանի մէջ: Լիզպոնի մէջ Հայեր չկայի՞ն: Բայց քանի՞ հոգի...: Երբ հինգ քաղաքի մը մէջ տասը մէկ կամ երկու Հայեր կը գտնուին, կը նշանակէ թէ Հայ չկայ այդ քաղաքին մէջ: Բարեբախտութի՞ւն, թէ դժբախտութիւն: Լա՛ւ, գիտեմ, լաւ Հայ մըն ես եղեր, չատ պիտի տառապիս ապրելով քաղաքի մը մէջ ուր Հայեր չկան: Գուիչնհակ, նոյնիսկ Մարիա, կամ մանաւանդ Թանժէ, հոն ոչ մէկ Հայու անուն պիտի հնչէ օդին մէջ, ոչ մէկ Հայու անուն պիտի գտնես հեռաձայնի գրքին մէջ: Փաղցը պիտի քալես առանց սպասելու որ կարենաս Հայու մը հանդիպիլ այս կամ այն անկիւնը, եւ առաջին անձը, որուն հետ գործ պիտի ունենաս, պիտի հարցնէ հետաքրքրութեամբ.

- Դուն Սպանացի ես, չէ՞:

Գլուխը պիտի չարժես.

- Ոչ, ես Հայ եմ, պիտի պատասխանես, կոխելով բառերուն վրայ:

Մարդը պիտի նայի պահ մը քեզի, դէմքդ

դաշնակիցը»: Իրբեւ փաստ այդ յաւակնութեան՝ անոնք կը նշէին Առաջին Աշխարհամարտի ընթացքին Թուրքերուն դէմ իրենց մղած դիմադրութիւնը եւ պատերազմի ընթացքին իրենց ի նպաստ դաշնակիցներուն կատարած բազմաթիւ խոստումները: Այսպէս, անոնք կ'ակնկալէին, որ անգլիական ուժերը օժանդակեն իրենց՝ վիճելի հողամասերը Հայաստանի Հանրապետութեան կցելու համար, փոխանակ Ադրբեջանի, որուն կառավարութիւնը պատերազմի ընթացքին Թուրքերուն հետ գործակցած էր:

Ղարաբաղի Հայերը եւ Հայաստանի կառավարութիւնը Թոմսընի որոշումին չուրջ իրենց առարկութիւնները ներկայացուցին: Անոնք խնդրեցին Թոմսընէն եւ զօրավար Ճորճ Մօրիսթիէր. Ուղղըրէն (Անդրկովկասի անգլիական ուժերուն ընդհանուր հրամանատար) եւ անգլիական կառավարութենէն, որ Զանգեզուրը եւ Ղարաբաղը դուրս հանեն ադրբեջանական դերիշխանութենէն: Բոլոր կոչերը նոյն պատասխանը ստացան. Հայերը պէտք է ընդունին Թոմսընի կատարած ժամանակաւոր կարգադրութիւնները, մինչեւ Փարիզի Խաղաղութեան Որոշը զօրավիին կողմէ Անդրկովկասեան հողային տարակարծութիւններուն վերջնական լուծումը:

ԱՐԹԻՆ Ց. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

(Շար. 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՑԸ

—×—

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱԽԱԳԵԱՆ

Ջրաղացը վաղուց էր փլուել, չարքից դուրս եկել: Դռանը, որի որի ոտքոտ փայտերը ծերացել էին, փչփչոտ դարձել, փականգ չկար: Բայց ոչ ոք ներս չէր մտնում: Անլծուած էին համարում: Բոլոր անկիւններում աարդերը, որքան չբնորհք էին ունեցել, ոտացան էին ձգել: Ոտացները, լքուածութեան այդ կպչուն ապացոյցը, արեւ օրերին, երբ չողքը ջարդուած պատուհանից ներս էր սպրդում, ծխածանի գոյներ էր առնում, գրաւելով մենակ ու մոլոր ճանճերին:

Դրսում խանդակից վեր, առուն էր, որը ճիւղ տուած գալիս, ջրաղացին էր հասնում Մամուռից: Առուն վաղուց ջուր չէր տեսել, քարուքանդ էր եղել, չնայած Մամուռը առաջուայ պէս կար - կաչում էր հեռուում, ասես ինչ - որ հըրաչքով պահուել էր ժամանակից, ժամանակի հետ էլ հոսում էր:

Ինքը՝ ջրաղացպանը՝ Քոռ Մխոն, մի քանի տարուայ մէջ ծերացել էր: Քայլք էր դնացել ու եկել, տեսել չահել կինն ու տղան մեռած են: Սունկ էին կերել: Տարին անձրեւային էր, ձորում, Մամուռի եղերքին փռուած ուռիների տակ սունկ չատ կար: Մխոն դիմացա՞ւ: Չէ՛, չդիմացաւ: Վշտից ալ աչքին, ինչպէս լմաննողներն էին ասում, սեւ լուր իջաւ: Մի աչքը կուրացաւ, չնայած չար լեզուները ասում էին, թէ լա՛ւ էլ տեսնում է, բայց նայած ինչ ...

Նա թողեց ջրաղացը, թողեց ամէն ինչ...

Նա թողեց ջրաղացը, թողեց ամէն ինչ, քաշուեց: Ո՞ւմ համար աշխատի, ինչի՞, երբ աշխարհը այսպէս փուչ է: Հա՛մ փուչ, հա՛մ տառը...

Երբ մէկ - մէկ հին ծանօթները հան - դիպելիս ասում էին, թէ դեռ չահել ես, թէ չպիտի թող տաս, որ օձախիղ ծուխը մարի, նա յուսահատ օրօրում էր գլուխը: Ո՞ւմ է պէտք իր ծուխը որ ծխացնի, ո՞ւմ է պէտք ժառանգը: Մլքե՞ր ունի, ինչ է, անե՞ր, բաղե՞ր: Ջրաղացն էլ անիծուած է: Բայց երբ չատ էին զոռում, դիմում էր իր վերջին ու հիմնաւոր պատճառին, ասես, որ կինը կ'ուզի իրեն, Քոռ Մխոյին:

Ամէն ժամանակ իր ժամանակն ունի, ամէն պահանջ իր պահանջը: Կեանքի բան է: Իսկ կեանքը, ինչքան էլ ուզում ես ապրի, մէկ էլ տեսար, քեզ համար անհասկանալի էր, անհասկանալի էլ մնաց: Եւ դա նրանից է, որ ամէն ինչ իր տեղը ունի կեանքում, ամէն ինչ՝ ունի իր ոսկէ ժամանակը...

Երբ սկսուեց պատերազմը, ամէն ինչ փոխուեց: Ոնց որ չուռ տաս: Ամէն ինչ քչացաւ ու փչացաւ: Քչացաւ հացը, չորը, աշխատող ձեռքը: Տզամարդը քչացաւ:

Քոռ Մխոն յիշեց Ջրաղացը: Աւելի չուտ յիշեցնել տուին: Մարդիկ սոված էին: Հաց էր պէտք: Հացի համար՝ աւելի: Նրանց ձեռքերը երբեմն գիւղից բերած գարի էր ընկնում, երբեմն՝ մանրած սիսեռ: Պատահում էր մէկ - մէկ էլ՝ ցորեն: Երկանքով գրանք հո չէ՞ս աղա: Իսկ քաղաքում Ջրաղաց չկար: Մէկը կար, Քոռ Մխոյինը, Զանգուի ձորում, էն էլ քանդուած էր, մոռացուած, անիծուած...

Չէր ուզում: Չգիտես ինչու, Ջրաղացի մասին խօսք լինելիս կնոջն էր յիշում, տղային: Բայց մարդիկ կպան, տիպե - ցին: Քոռ Մխոն համաձայնեց: Իրեն համար չէր, մարդկանց համար: Կարգի դցեց նովը, տախտակները փոխեց, փտել էին, դուռը պնդացրեց, մաշուած կէս - կոտոր չախչախը իր ձեռքով տաշեց, վինեց: Ներսում, պատի տակի թախտը նորոգեց՝ աւերելով սարդերի թաղաւորութիւնը: Տնից մինդարբան բերեց, որ դործ լինելիս մէջնով տուն, մինչեւ թափարաչ չդնայ: Ախր, տանը իրեն ո՞վ էր սպասում, որ...

Երբ Մամուռից կապած Ջուրը քչքչաց ու աղմկեց նովի մէջ, չառաչեց, երբ քարը պտտուեց աչխարհի պէս, Քոռ Մխոյին ոնց որ մի աչխարհ տային: Ի՛նչ անցել էր, անցել էր: Հոգում կոծրան էր մնացել: Մի բան էր պակաս: Զախչախի երգը, ախր, ուրիշ բան է, ուրիշ բան է էդ անտէրը...

Գործ էլ եղաւ: Մարդիկ աղուն էին ճարում ու բերում էին: Քանի դնաց, չատացան Ջրաղաց եկողները: Հօ՛, մենակոնդից չէին: Որտեղից ասես Ջանգուի ձորը չէին գալիս. Շիլաչի Մահլից, Ցունջալղից, նոյնիսկ Սարի Թաղից:

Եւ կանայք էին գալիս: Տղամարդը քիչ էր: Որտեղ տղամարդը քիչ էր, հնուց Քոռ Մխոն կարող էր իրեն տղամարդ գտալ: Տղամարդուն, ախր, կինն է տղամարդ դարձնում: Նայում են, մի ուրիշ տեսակ են նայում: Ոնց որ հիչ չեն տեսել: Առանց մարդ մնացած կնկայ հայեացքով:

(Շար. 1)

ՊԱՏԿԵՐԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՈՒՂԻ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՎԻՊ)



Բ. ՍԱՍՈՒՆ

2

ՊՈՄՎԱԳ

Հոգատարն այգեպետեղն կատաղի մրցակցության դէմ, Ծառն ապրիլեան ցրտերուն հետ կռիւի մէջ էր ամբողջ գարնան ու ամառուան ընթացքին: Ամէն տարի նոյնը կ՚ըլլար: Ծաղիկներ կու տար, պտուղ չէր տար: Ծառ մը պէտք է ունենայ ոչ միայն գեղեցիկ ծաղիկներ, այլեւ պտուղ: Ծառ մը որ ծաղիկ կու տայ, բայց պտուղ չի տար, ինչպէ՞ս կրնայ ներկայանալ իր տիրոջ առջեւ: Ինչպէ՞ս կրնայ նայիլ անոր աչքերուն մէջ:

Հոգատարը ամէն առաւօտ կ՚երթար ծառին մօտ, կը քննէր զայն, կը փորձէր գտնել պատճառը, որ ծառը պտուղ չէր տար: Ամէն անգամ որ ծառին մօտ կ՚երթար, կը տեսնէր որ ծառը ամչցած կը նայէր իրեն: Ծառը կ՚ուզէր ըսել. «Ներէ՛ ինծի, որ պտուղ չեմ տար, բայց ես ինչպէ՞ս կրնամ պտուղ տալ, երբ ամէն անգամ որ ծաղիկ մը կը բացուի, ձմրան ցուրտ քամին կու գայ եւ զայն կը թափէ գետին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՏԻՍԻՆ.- Ալիս Գարակէօզեան 200 Ֆ. կը նուիրէ իր հօրը՝ Խորէն Գարակէօզեանի յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Ալագեանց, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Գլիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Մերուժան Փանոսեան կը նուիրեն 200 Ֆ. Փարիզի եկեղեցւոյ, 200 Ֆ. Իսիի եկեղեցւոյ (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Լիզա Մոստիչեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Աբման Եոհիգաբոյաչեան եւ Տիկին Բարգէն Թէրզեան 100ական Ֆ. կը նուիրեն կարմիր Խաչին (ատանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Մխիթար Ծրագրի» ի նպաստ Մուրատ-Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է.- Գործունեան (Փարիզ) 1500 Ֆ., Տէրվիշեան (Փարիզ), Ճենտերճեան (Լիոն) 1000 ական Ֆ., Զիկոյեան (Գլամար) 600 Ֆ., Ճեպեճեան (Փարիզ), Անդրէասեան (Փարիզ) 500ական, Գասիկան (Վիլ ա'Աւրէ) 400 Ֆ., Գրիգորեան (Նիս), Դաւիթեան (Մարսէյլ), Մեճճեան (Լիոն), Տէր - Պապեան (Մարսէյլ) 300ական Ֆ., Զանտոմենեկօ (Անթոնի), Ներքոյեան (Միւլհէյզ), Միքայէլեան (Իէր), Ժիրնասեան (Վիշի), Ժիրնասեան (Վիշի), Ազապապեան (Պոպինեի), Զուգուրեան (Մարսէյլ), Զորպաճեան (Մարսէյլ) 200ական Ֆ., Թուզեան (Անիէր) 150 Ֆ., Սահակեան (Մարսէյլ), Ղուկասեան (Քանն), Մինասեան (Վէրնու), Քուզուճեան (Շաթիյոն), Թաչատուրեան (Էշիրոլ) 100ական Ֆ.:

APPEL pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive, de préférence du 4 au 11 Février.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
10 West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ԿԸ ՓՆՏՌՒԻ

Օր. Նազարեան կը փնտռէ Պ. Լեւոն Հայկի Մեղրապեանը: Ծնած է 1915-ի չուրջ Երեւան եւ ներկայիս Ֆրանսա կ'ապրի: Լուր ունեցողներէն դրել.-

Mlle. NAZARIAN
6, rue Morère — 75014 Paris

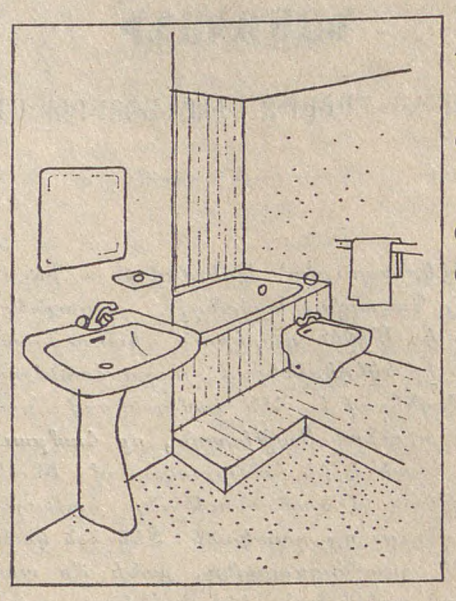
ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Աբծրունի Ջրբաչեան սրահին մէջ Փետրուար 11, Շաբաթ ժամը 21-ին, նախագահութեամբ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Նիւթ՝ Յափշտակուած հոգիները - դէպքերը հայ իրական կեանքէն:

Կը բանախօսէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՐՃԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակութասէր հասարակութիւնը:



Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵԻԱՅԼՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԷ'Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

RESTAURANT L'ARARAT

GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES

MENU : 95 F VIN COMPRIS

25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE

Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers

POUR RESERVER : 91 - 24 - 99
(FERMÉ LE DIMANCHE)

A L'OCCASION DE LA FÊTE DES VARTANANK

DINER DANSANT

organisé par la section de Paris du Parti S.D. HENTCHAKIAN
et la jeunesse «NAZARPEK»

avec la participation de

VIKEN

LE DIMANCHE 12 FEVRIER de 18 h. 30 à 1 h.
au BOWLING de PARIS, Jardin d'Acclimatation
Route de Madrid, Bois de Boulogne, Paris 16e M° Sablons

Réservation : 874 - 24 - 65
770 - 38 - 63

Participation aux frais : 150 F

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏՄԱԳՈՒԱՆԻ
ԼԻՈՆԻ
Ս. ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Պատուհաններու բարեզարդման ուրախ առթիւ, կիրակի, Փետրուար 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՃԵԱՆ - ԱՑՎԱԶԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷՎՎԱՃԵԱՆ
Հանդիսավար՝ վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին

Սեղանները ապահովել հեռախօսելով՝
780 82 58
985 36 53

Ճաշագին՝ 100 Ֆ.:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 10-ին Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ:

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

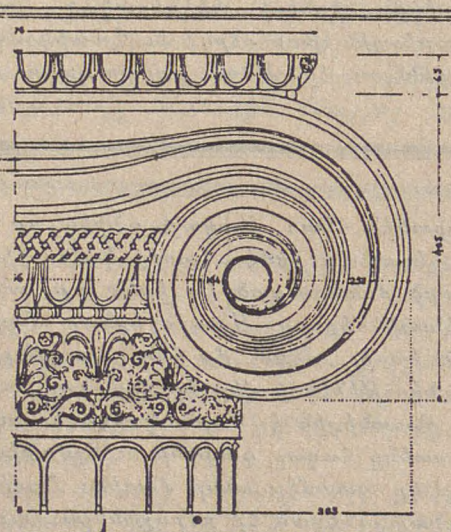
s'adresser :

Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

JFDjermaghian

ARCHITECTURE INTERIEURE
HABITATION AGENCEMENT
COLLECTIVITES
CREATION DE MODELES

8 Rue des Lyonnais 75005 PARIS
Tél 336 33 09
Afrique & M.O. po box 10003
Nairobi KENYA



arteriors paris
interior designers

CHORALE NAïRI

Direction K. YANBEKIAN

— Cours de solfège
— Vocalises
— Chants

○ Concerts prévus ○

Les répétitions ont lieu les Mardis et les Vendredis, à 20h 30 au :

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, — 75017 Paris

Pour tous renseignements : Tél:375.01.73

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Cours de Littérature de la Diaspora

« La littérature arménienne en France »
1925 - 1950

par **K. BELEDIAN**

PROGRAMME

Lundi 13 février	**V. Chouchanian** III
Lundi 27 février	**H. Gostantian** poèmes
Lundi 12 mars	**H. Gostantian** II
Lundi 26 mars	**H. Gostantian** III
Lundi 30 avril	**G. Poladian** roman
Lundi 14 mai	**G. Poladian** II

Ces cours ont lieu au

Centre Universitaire Dauphine, Porte Dauphine
de 18 h. 30 à 20 h. 30
salle P. 106 premier étage

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԱՐԱՐ ՍԱԿԱԳԻՆԸ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1-ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Մահազդ	300	(355,80)
Հոգեհանգիստ	200	(237,20)
Շնորհակալիք	200	(237,20)
Հարսնիք, նշանտուք	200	(237,20)
Ծնունդ	200	(237,20)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս դիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
9
JEUDI
9 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.632 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.632

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԿՈՉՈՒԱԾ ԴԱՏԱՒՈՐԸ ՉԻ ՆՄԱՆԻՐ ՓԱՐԻԶԻ ԴԱՏԱՒՈՐԻՆ...»

—×—

ԽՄԲ. - Երկու ևմոյշ եւս թրքական մամուլէն, որ ուր օրէ կը շարունակէ իր մաղձը թափել Ֆրանսայի վրայ, չորս հայ երիտասարդներու դատապարտումին առթիւ: Ահմէտ Գապաբլը միևչեւ իսկ տը կոլէն կը ճառէ, որու հանդէպ այնճան ապերախտ եղեր է Ֆրանսան: Գալով Մումճուի, պատմութեան դատաստանին կը սպասէ···:

—

ԹԷՐՃԻՒՄԱՆ (ՓԵՏՐ. 4)

ՏԸ ԿՕԼԷՆ ԵՏՔ՝ ՖՐԱՆՍԱ ՄԵՌԵՐ Է···

Կասկած չկայ որ Ֆրանսայի ժողովուրդը բաղկացած է - ինչպէս ամէն ժողովուրդ - բարի ու արժէքաւոր անհատներէ: Կայ Ֆրանսա մը որ հայրենիքն է պիտութեան ու արուեստի մեծ գէմքերու, որոնք աշխարհին տուած են նոր գաղափարներ, նոր զգայողութիւն:

Սակայն այս ժողովուրդին կառավարութիւնը փճացած է, արդարութիւնը անդունդը ղլորած, մեծ մարդիկը կ'երեւի չատ նուազած, եւ Ֆրանսա մնացած է անճարակ վարիչներու ձեռքը:

Ֆրանսա մը՝ որ իր հանրապետութեան նախագահովը, դատաւորովը, դատախազովը, ժիւրիովը, ձայնատիւրով ու հեռատեսիլովը, մամուլովը այս աստիճան կրնայ տոքրնանալ յանուն Ա.ՍՕԱԼԱՅի քանի մը ահաբեկիչներու, մեզի համար կըրնայ դոյութիւն ունենալ միմիայն իր նախկին, մեծ մշակոյթով, ո՛չ սակայն իրր պետութիւն:

Հանրապետութեան հանդուցեալ նախագահին Ձ. Սունայի հետ այցելած էինք Ֆրանսա. Օրլիի օդակայանին մէջ Տը Կոլ որ դիմաւորած էր մեր նախագահը, հոյակապ ճառ մը արտասանած ու ըսած էր. «Արեւմուտքի ամէնէն մեծ ու հին պետութեան Ֆրանսայի, ու արեւելքի մեծագոյն ու ամէնէն հին պետութեան թուրքիոյ տեւական ու անկեղծ մտերմութիւնը, անհրաժեշտ պայմանն է երկու հոզմասերու խաղաղութեան ու մարդկութեան ապահովութեան համար»:

Ըսել է թէ Ֆրանսայի փճացած տերութիւնները որոնք չդնահատեցին ու վըշտացուցին նոյնիսկ Տը Կոլը, իրականութեան մէջ անտարբեր են ամէն բարոյական, արդարութեան, առաքինութեան արժէքին: Պատմութիւն ալ չեն գիտեր, քաղաքականութենէ ալ հեռու են:

Տը Կոլէն ետք, Ֆրանսական վարչական կազմը վերջացած, մեռած է: Հոն ուր պետութիւնը ոգի եւ ուղեղ չունի, արդարութեան, դիւանագիտութեան ալ նշոյլն իսկ չի մնար:

Եթէ մնացած ըլլար··· երկու կտոր Հայուն որոնց մեծամասնութիւնը ապահովարար չի վաւերացներ ահաբեկչութիւնը- քուէներուն սերոյն տակաւին «մեծ» կարծուած Ֆրանսական պետութիւնը, իր Միթերանով, կառավարութիւնով եւ մամուլով կրնա՞ր զոհել 45 միլիոններոց Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը, որուն պատմութիւնը վկան է Անոյ ամենահզօր պետութիւններէն մէկը ըլլալուն:

«Ոչինչ» նկատել բան մը որ «ոչինչ» չէ, նշան է ոչնչութեան: Անկասկած այսօրուան Ֆրանսան որ անմտութեան, եւ առաքինութեան պակասին հետեւանք «բացակայ» նկատելով Թրքական դոյութիւնը, իր արդարութիւնը է ապահ կը դնէ Ա.ՍՕ.Ա.Լ.Այի ոճրագործներուն թէ՛ մեզի եւ թէ ամբողջ աշխարհին համար այլեւս իրապէս «ոչինչ» կը նշանակէ:

Այս պատճառաւ ալ Թուրք սպաններու քաջալերութեան, ամբողջ աշխարհի տարածքին անիշխանութեան զօրավիզ կանգնելու, մարդկութեան թշնամին՝ ահաբեկչութեան զարկ տալու մարզերուն մէջ իր պետութիւնը, կառավարութիւնը, ձայնատիւրը, հեռատեսիլն ու գաւառաբաններ զործիք գարձուցած ըլլալու պատրուակով ներկայի Ֆրանսական պետութեան հետ խզելու ենք մեր բոլոր դիւանագիտական, առեւտրական, մշակութային եւ հարատարարուեստի յարաբերութիւնները: Եւ թէ ամէր գառնալու ենք Ազգաքին Նախարարութեան մը որ այս պետութեան մասին (նոյն պատճառաբանութեամբ) կարեւոր բողոքել եւրոպական խորհուրդին եւ Միացեալ ազգերու կազմակերպութեան:

Ա.ՀԱՄԼԷՏ ԳԱՊԱԲԼԸ

×

ՃՈՒՄՀՈՒՐԻՅԷԹ (ՓԵՏՐ. 4)

ՃԱԿՏԻ ՄՈՒՐԸ···

Ֆրանսական արդարադատութեան համար անկասկած ճակտի մուր մըն է հօթնական տարուան բանտարկութեան այն պատիժները, որոնք տրուեցան Փարիզի ծանր յանցանքներու դատարանին կողմէ հայ ահաբեկիչներու, որոնք գրաւած էին մեր հիւպատոսարանը, սպաննած ապահովութեան պաշտօնեայ Ճ. Խոզինը եւ վիրաւորած ուաղ հիւպատոս Գայա Ի-նալը:

Ճակտի մուր մըն է որովհետեւ աշխարհի վրայ ոչ մէկ պատժական օրէնք այսքան թեթեւութեամբ նկատի կ'ունենայ դրաւումի դէպք մը որ մահով վերջացած է: Մարդասպանութեան, աշխարհի ամէնէն կողմը ամէնէն ծանր պատիժները կը տրուին: Նոյնն է պարտպան Ֆրանսական պատժական օրէնքին մէջ եւս: Մարդասպանութիւնը միայն եթէ «անտեղի դըը - դումներ» կատարուած ըլլան գերծ կը պահուի ծանր պատիժներէ ու սրուելիք պատիժը կը գեղչուի:

Փարիզի մեր հիւպատոսարանին դրա - ւումը, պաշտօնեայի մը սպանութիւնը եւ մեր ատաղ հիւպատոսին վիրաւորուիլը, ո՞րպիսի «անտեղի դրդումի» մը հետեւանք է:

Ամէնէն կ'երեւի թէ հայ ահաբեկիչներ ու Փարիզի դատաւորը այս ահաբեկչական արարքը կը կապեն «Հայկ. ցեղասպանութեան» նման պատմական իրականութիւններ խեղաթիւրող վարկածի մը ու կը միտին այս բեմադրութիւնը նկատել «անտեղի դրդումի» մը: Նման մերձեցում մը նախ Ֆրանսան նեղ կացութեան պիտի մատնէ. Ֆրանսան որ դաղթատիրական նախկին պետութիւն մըն է: Եթէ իբրեւ խնդրոյ առարկայ «անտեղի դրդումի» տեսութիւնը ուրեմն, օրինակի համար ալժերիացի հայրենակիցներ իրաւունք պիտի ունենան ահաբեկչական արարքնե - րու դիմելու Ֆրանսայի դէմ: Որովհետեւ ոչ միայն Ալժերիացիներ, այլեւ Ֆրանսական դաղթատէր իշխանութեան լուծին տակ տառապած Ասիոյ ու Ափրիկէի բոլոր ժողովուրդները չատ հաշիւ կ'ունենան պահանջելիք Ֆրանսայէն:

Այսպէ՞ս մտածենք հիմա մենք որ անկախութեան պատերազմէն առաջ ապրեցանք նաեւ Ֆրանսական դրաւումը:

Ահաբեկչական արարքները մարդկութեան դէմ գործուած յանցանքներ են: Եթէ քաղաքական ներում գտնուի այս տեսակի յանցանքներու, անկարելի կ'ըլլայ մարդկութիւնը պահպանել ահաբեկչական արարքներէ:

Կան համաձայնութիւններ զոր ստորագրած է նաեւ Ֆրանսան, ինչպէս՝ 1937ի ահաբեկչութիւնը կանխելու, 1963ի «օդանաւներու մէջ գործուած յանցանք - ներու», 1970ի «օդանաւերու ապօրէն գրաւումը կանխելու» եւ 1971ի Մոնրէալի համաձայնութիւնը որ կը վերաբերի օդակայանի գործողութիւններու կանխումին,

(Շար.ը Դ. Էջ)

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Մոր ցաւով կը հաղորդենք, որ Երեքշաբթի իրիկուն, Փետր. 7, ժամը 9-ին, Փարիզի Առաջնորդարանի իր յարկաբաժնին մէջ, սրտի տագնապի մը զոհ գացած է Սերովբէ արք. Մանուկեան, կաթողիկոսական պատուիրակ արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց եւ առաջնորդ Փարիզի: Սերովբէ արք., որ դեռ երկու օր առաջ, կը հեռաձայնէր մեզի հաղորդելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Ծոմէյթիի գրած նամակին տուրը, յորնութեան զգալի նշաններ ցոյց տուած է, նոյն իրիկուն իսկ (Փետր. 6, Երկուշաբթի): Յաջորդ օրը, ուզած է անպայման նախապատրաստել յուղարկաւորութեան արարողութեան եւ հոն ալ չատ աւելի ծանր անհանգստութիւն մը ունեցած է ու փոխադրուած բնակարանը: Քանի մը ժամ ետք, Սերովբէ արք. ինկած է խոհանոցին մէջ եւ հակառակ չուտափոյթ բժշկական խնամքներու եւ ՍԱՄԻԻի, կարելի չէ եղած զինքը փրկել:

Սերովբէ արք. կը պատկանէր Ապրիլեան սերունդին, այսինքն այն սերունդին, որ մանկութիւն չունեցաւ: Մնած է 1908-ին, Վասպուրականի Մվաստան գիւղը, որբացած եղեռնի օրերուն իսկ, Սերովբէ արք., աւազանի անունով՝ Արփիար, նախ պիտի անցնէր որբանոցէ որբանոց, Պատրայի եւ Պաղտատի չրջանը, ապա 1924-ին կը մտնէր Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց: 1930-ին, կը ձեռնադրուէր կուսակրօն քահանայ ձեռամբ պատրիարքական տեղապահ՝ Մեսրոպ եպիսկ. Նշանեանի: 1931-ին, որպէս Կիւլպէնկեան սան կը դրկուէր Լոնտոնի համալսարանը, հետեւելու համար աստուածաբանութեան եւ Ս. գրական մեկնողական դասընթացքներու: 1935 - 36-ին, դասաւանդած է Անթիլիասի Դպրեվանքը, նախքան Երուսաղէմ վերադառնալը, ուր 1936-ին կը նշանակուէր Ս. Թարգմանչաց վարժարանի տեսուչ: 1946-էն 50, համատեղութեամբ կատարած է Ժառանգաւորաց վարժարանի տեսչութիւնը, ապա վանական իշխանութիւններու կողմէ նշանակուած է Ս. Տեղեաց նուիրակ: Գէորգ Զ. կաթողիկոսը կը հատատաէ նուիրակի իր պաշտօնը եւ երկու տարի, որպէս կաթողիկոսական պատուիրակ, Սերովբէ արք. կը չրջի Եւրոպա, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկա, յանձնուխեամբ կատարելով իր առաքելութիւնը: 1953-ին, Գէորգ Զ. զինքը կը նշանակէ արեւմտեան Եւրոպայի պատուիրակ եւ այդ հանգամանքով կու գայ Փարիզ, ուր կը գառնայ նաեւ առաջնորդ:

Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուէր 1955, Հոկտ. 6-ին, էջմիածնի մէջ, ձեռամբ Ամենայն Հայոց նորընտիր կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա.ի, չորս եղբայրակիցներու հետ, որոնց մէջ էր՝ Պոլսոյ Շնորհք պատրիարքը: Սերովբէ արք. անդամ էր նաեւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ այդ հանգամանքով ալ յաճախ կ'երթար Մայր Աթոռ:

1983, Մայիս 24-ին Փարիզի մէջ, յատուկ ընդունելութեան մը ընթացքին, զոր իր ներկայութեամբ կը պատուէր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Ներքին նախարար Կասթոն Տըֆէռ պատուոյ լէգէոնի չքանշանը կը յանձնէր Սերովբէ արք.ի՝ գնահատութիւն անոր գործունէութեան եւ ծառայութեանց:

Այս անակնկալ կորուստին առթիւ, այլ մտերմամտութիւնները, ինչպէս թաղման կարգադրութիւնները, կուտանք յետագային: Գոյժը հաղորդուած է անմիջապէս Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին: Գիւտ եպիսկ. որ Միացեալ - Նահանգներ կը գտնուէր, Փարիզ կը վերադառնար Զորեքշաբթի օր իսկ:

Սերովբէ արք.ի վախճանումով, Հայց. Առաք. Եկեղեցին կը կորնցնէ իր արժանաւոր հոգեւորականներէն մէկը, որ կէս դար չարունակ ծառայեց վասն՝ կրօնի եւ հայրենեաց, իսկ մեր գաղութը՝ եկեղեցական առաջնորդէն անդին, պիտի փնտռէ այն ժողովրդական ու սիրուած դէմքը, որու ներկայութիւնը ու հայրական խօսքը, եկեղեցւոյ խորանէն թէ՛ հանդէսներու բեմերէն, անբաժան ու աւանդական դարձած մասն էր մեր ազգ. կեանքին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՊԻՔՐՈՒԹԻ արեւմտեան գօտին, ինչպէս կրեցինք, չինիերու ձեռքն է դրեթէ ամբողջութեամբ: Ձեռք առած են ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւ պաշտօնական ինչ որ կայ: Նախագահ Ռեկըն որոշեց, որ ամերիկեան ուժերը պարպեն քաղաքը եւ տեղաւորուին Պէյրութի բացը գտնուող նաւերուն մէջ, ուրկէ սակայն կրակելու իրաւունք ունին, երբ բազմապատկեն որեւէ ուժ կրակի առնուի սուրիական դիրքերուն կողմէ: Դեսպանատան պաշտօնէութեան մէկ կարեւոր մասն ալ մեկնած է: Օդակայան եւ նաւահանգիստ բաց են, բնակչութիւնը նկուղներու կամ բնակարաններու մէջ ապաստանած է: Երեքշաբթի գիշեր, համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր: Լա Հէի մէջ ալ, նախագահ Միթերան յայտարարեց թէ, Լիբանանի պաշտպանները չենք եւ առաջարկեց որ բազմապատկեն ուժերը փոխարինելու ՄԱԿ-ի կապոյտ սպաւարտաւորներու կողմէ: Ճեմայել դեռ կը յուսայ, ի՞նչ, որմէ՞ յոյսնի չէ: Գալով Ճումպլաթի, Մոնտի մէջ, էրիք Ռուլօ կը գրէր՝ ախորժակը ուտելով կը բացուի և յատկանշական է, անոր մէկ խօսքը «Լիբանանեան պետութիւնը անցած - գացած ըմբռնում մըն է իր սահմանադրութեամբ եւ ներկայ կառոյցով»:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ օժանդակութիւնը որեւէ ձեւով պիտի չնուազի Միացեալ - Նահանգներու կողմէ, որոնք մերժեցին եղած այդ առաջարկը ճնշում բանեցնելու համար Թուրքիոյ վրայ, կիպրոսի հարցին առընչութեամբ: Ռեկըն 934 միլիոն տոլար ուզեց քոնկրէսէն, Թուրքիոյ համար (ներկայիս՝ 755 միլիոն է):

ՋՕՐ ՕՎԻՑԻՍ, Թեհրանի նախկին կառավարիչը, որ ծանօթ էր Շահին օրով ալ «Թեհրանի մսագործը» անունին տակ, այնքան անհնայ ձեւով «կը զսպէր» ընդդիմութիւնը, սպաննուեցաւ, եղբօրը հետ, Փարիզի 16րդ թաղամասին մէջ: Մահափորձին տէր եղաւ իսլամական ճիհատը, բայց արարքին հեղինակները, 2 - 3 հոգի, որոնք մէկական զնդակով ըսպաննեցին երկու պարսիկները, կրցան խոյս տալ: Բոլոր պարսիկ ապաստանեալները վախի մէջ կ'ապրին արդէն, Պանի Սատր իսկ, թէեւ կ'ըսէ թէ չի վախնար բայց կը գիտակցի թէ կեանքը վտանգի մէջ է: Ճիհատը յայտարարած է նաեւ թէ «պատիժները պիտի չարունակուին» եւ Շահին տղուն ալ կարգը պիտի գայ:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Անդրկովկասի անգլիական զինուորական հրամանատարութիւնը մնայուն կերպով անտեսեց հայկական ելոյթները: Հայերուն այն պատճառաբանութիւնները, թէ իրենց հարցը հիմնուած է ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին եւ անտեսական, աշխարհագրական ու պատմական նկատառումներու վրայ, հանդիպեցան խուլ ականջներու: Անգլիացի զինուորական իշխանութիւնները փորձեցին տրամաբանութեան, հաւակացողութեան եւ ըսպառնալիքներու լեզուով Հայերուն ընդունել տալ Յունուարի կէսերուն Թոմսընի կատարած ժամանակաւոր կարգադրութիւնը: Ղարաբաղի անգլիական զինուորական առաքելութիւնը եւ Պաքուի հրամանատարութիւնը չառին այն կորուկ միջոցառումները, որոնք անհրաժեշտ էին՝ Ղարաբաղի դէմ ուղղուած ազգրբէյնական զինուորական գործողութիւնները կասեցնելու համար: Ազգրբէյնական կառնունաւոր դումարտակները, ազգրբէյնական-քրտական անկանոն ուժերու աջակցութեամբ, 1919ի Յուլիսի սկիզբը Շուշի մտան: Սպաննուեցան հարիւրաւոր հայ քաղաքացիներ, իսկ բազմաթիւ հայ գիւղեր կողոպտուեցան ու քանդուեցան:

Լեռնային Ղարաբաղի մնացեալ շրջաններուն համար, Շուշիի ճակատագիրը կը բացայայտէր ազգրբէյնական ուժերու գերակայութիւնը: Անոնք պատրանաթափ եղած էին Ղարաբաղի գործնապէս օժանդակելու կամ անգլիական քաղաքականութիւնը յեղաշրջելու Հայաստանի կառավարութեան անկարողութենէն: Ղարաբաղի Հայերը կը դիմագրաւէին հետեւեալ երկընտրանքը՝ կա՛մ չարունակել դիմադրութիւնը, ինչ որ վստահաբար պիտի յանդէր յաւելեալ պատուհասներու եւ մահերու, կամ ալ համակերպիլ անգլիական քաղաքականութեան: Լեռնային Ղարաբաղը, արտաքին օժանդակութեան բացակայութիւնը նկատի ունենալով՝ կ'ընտրէր երկրորդ ուղին: Երկարատեւ եւ մանուածապատ բանակցութիւններէ ետք, 1919 Օգոստ. 22ին կնքուած համաձայնագրով մը, Ղարաբաղի Հայերը կ'ընդունէին ազգրբէյնական գերիշխանութիւնը:

Նոյն ամսուան ընթացքին, անգլիական ուժերը սկսան քաշուիլ Անդրկովկասէն եւ, նկատի ունենալով, որ Փարիզի Խաղաղութեան Որհրդաժողովը լրջօրէն ոչ մէկ ձեւով զբաղեցաւ անդրկովկասեան հանրապետութիւններու հոգային տարակարծութիւններով, 1920ի գարնան Ղարաբաղի Հայերը զարձեալ ըմբոստացան: Հայկական կառավարութիւնը կանոնաւոր զօրքեր զրկեց՝ Ղարաբաղի Հայութեան օժանդակութեան փութալու նախանձախընդրութեամբ, բայց ճակատամարտը դադրեցաւ, երբ տասնըմէկերորդ կարմիր Բանակը քալեց Պաքուի վրայ եւ Ազրբէյջանը հռչակուեցաւ Որհրդային Հանրապետութիւն մը: Հայաստանի Հանրապետութիւնը, անտալով Որհրդային Ռուսիոյ եւ Որհրդային Ազրբէյջանի անտնով տասնըմէկերորդ կարմիր Բանակին կողմէ տրուած սպառնական վերջնագիրին իր ուժերը պարտադրաբար ետ քաշեց Ղարաբաղէն, որ զարձաւ Որհրդային Ազրբէյջանի ինքնավար մէկ մասը:

Ղարաբաղի նկատմամբ որդեգրուած անգլիական քաղաքականութիւնը ընդհանուր վրդովում առաջացուց Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ: 1919ի վերջաւորութեան, Երեւանի մօտ անգլիական զինուորական ներկայացուցիչ տեղակալ-գընդապետ Ճոն Ս. Փլոմէրն կը տեղեկագրէ.

«Ես կը կարծեմ, թէ Ղարաբաղը Ազրբէյջանին յանձնելու ճայլը բոլոր հարուածներուն ամէնէն լեղին էր: Հայերուն համար Ղարաբաղ կը նշանակէ նոյնիսկ իրենց կրօնքէն աւելին, ըլլալով իրենց գիդին օրրանը եւ աւանդական վերջին ամրոցը, երբ իրենց երկիրը ներխուժուած ըլլայ: Անիկա ամէն ձեւով հայկական է եւ Հայաստանի ամէնէն զօրաւոր մասը՝ թէ՛ ելմտական, թէ՛ զինուորական եւ թէ ընկերային առումով:

«Հայերը ունեցան ա՛յն զգացումը, որ անգլիացի «դաշնակից»ը դաւաճանեց իրենց դատին»:

Անդրկովկասի մէջ անգլիական միջամտութիւնը կատարուած էր 1918 Օգոստոսի վերջաւորութեան, Տէյվիտ Լոյտ Ճորճի պատերազմական դահլիճի որոշումով, հաստատելու համար անգլիական անմրցակից հսկակչիռ մը Կասպից Ծովուն վրայ եւ ապահովելու Թուրքիոյ ենթարկումը՝ Մուտրոսի զինադադարի պայմաններուն: Պաքուի գրաւումը եւ զօրավար Ճորճ Միլնէի «Սալոնիքա ուժ»ի 27րդ զօրագունդին Պաթում հասնիլը նաեւ մաս կը կազմէին անգլիական աւելի ընդարձակ ծրագրի մը, որ կը նպատակադրէր կապեր հաստատել Պալքաններու, Հարաւային Ռուսիոյ եւ Վոլկայի ճակատի հակաբոլշեւիկ տարրերուն հետ: 1918ի վերջաւորութեան, անգլիական կառավարութիւնը չուրջ 33 հազար հոգի զրկած էր Անդրկովկաս, բայց Անդրկովկասի հանրապետութիւններուն նկատմամբ հսկնալի կամ հեռատես քաղաքականութիւն մը չէր կրցած յօտակագնել: Մինչ անգլիական գունդերը կը սկսէին զրաւել Պաթում-Պաքու գիծը, Անգլիոյ Խաղաղութեան Որհրդաժողովի պատուիրակութիւնը Փարիզ կ'երթար առանց Անդրկովկասի հանրապետութիւններու ճանաչումին եւ առանց հոգային հակասական պահանջներու լուծումներուն չուրջ յստակ ուղեցոյցներ ունենալու:

Անդրկովկասի հանրապետութիւններու նկատմամբ իր վարելիք քաղաքականութեան գծով որուած միակ ցուցմունքը, որ Թոմսընն կ'ունենայ, հասաւ Անդրկովկաս իր ժամանումէն մէկ չարաթ ետք: Պատերազմական նախարարութիւնը անգլիական զինուորական հրամանատարութեան կը հրահանգէր յայտարարել, թէ Անգլիոյ նպատակն է պահպանել կարգ ու կանոնը եւ ամրապնդել զինադադարի պայմանները Փարիզի Խաղաղութեան Որհրդաժողովին կողմէ, մինչեւ չրջանի այս հանրապետութիւններու ապագային ճշդումը: Մինչ անգլիական կառավարութիւնը կ'անտեսէր Անդրկովկասի հանրապետութիւններու հոգային տարակարծութիւնները, Պաքու ժամանելով՝ Թոմսընն ատիպուած էր անմիջականօրէն դիմագրաւել այդ տարակարծութիւնները: Հետեւաբար, ան կ'անդրադառնար, թէ Անդրկովկասի մէջ խաղաղութիւնը եւ կարգ-կանոնը ապահովելու համար, առաջին հերթին պէտք է հարթել այդ տարակարծութիւնները. ուստի Լոնտոնէն իրեն փոխանցելի ապագայդներու չդոյութեան պատճառով, ան իր անձնական համոզումները յայտարարեց իբրեւ կառավարական քաղաքականութիւն:

Անդրկովկասի հանրապետութիւններու նկատմամբ իր վարելիք քաղաքականութեան գծով որուած միակ ցուցմունքը, որ Թոմսընն Լոնտոնէն առացաւ, հասաւ Անդրկովկաս իր ժամանումէն մէկ չարաթ ետք: Պատերազմական նախարարութիւնը անգլիական զինուորական հրամանատարութեան կը հրահանգէր յայտարարել, թէ Անգլիոյ նպատակն է պահպանել կարգ ու կանոնը եւ ամրապնդել զինադադարի պայմանները Փարիզի Խաղաղութեան Որհրդաժողովին կողմէ, մինչեւ չրջանի այս հանրապետութիւններու ապագային ճշդումը: Մինչ անգլիական կառավարութիւնը կ'անտեսէր Անդրկովկասի հանրապետութիւններու հոգային տարակարծութիւնները, Պաքու ժամանելով՝ Թոմսընն ստիպուած էր անմիջականօրէն դիմագրաւել այդ տարակարծութիւնները: Հետեւաբար, ան կ'անդրադառնար, թէ Անդրկովկասի մէջ խաղաղութիւնը եւ կարգ-կանոնը ապահովելու համար, առաջին հերթին պէտք է հարթել այդ տարակարծութիւնները. ուստի Լոնտոնէն իրեն փոխանցելի ապագայդներու չդոյութեան պատճառով, ան իր անձնական համոզումները յայտարարեց իբրեւ կառավարական քաղաքականութիւն:

Ազրբէյնի վարչապետ Ֆաթալի Խան Խոյսքի, դիտակցելով արեւելեան Անդրկովկասի մէջ խաղաղ պայմանները վերահաստատելու գծով անգլիական մտահոգութեան, ամբաստանեց Հայերը՝ իբրեւ Զանգեզուրի եւ Լեռնային Ղարաբաղի մէջ տագնապի չարունակման դրդապատճառները: Իր կարգին, Թոմսընը Նոյեմբեր 29-ին Ազրբէյնի կառավարութեան կ'արտօնէր իր դունդերը օգտագործել պաշտպանողական նպատակներու՝ իբրեւ Հայերու դէմ պաշտպանողութեան միջոց: Խան Խոյսքիի համոզելու կարողութիւնը կրնայ ազդած ըլլալ Թոմսընին վրայ, բայց ուրիշ նկատառումներ հիմնական դեր ունէին Անդրանիկի դէպի Զանգեզուր քաշուելու պահանջին եւ Ղարաբաղը Ազրբէյնի դերիշխանութեան տակ դնելու իր որոշումներուն մէջ: Ազրբէյնի պահանջներուն Թոմսընի ցուցաբերած աջակցութիւնը մասնակի կերպով կը պատճառաբանուի իր ա՛յն դնահատումով, թէ իր հակակշիռն տակ գտնուող անգլիական փոքրաթիւ ուժը չէր կրնար պահպանել չրջանին խաղաղութիւնը: Պաքուի անգլիացի փոխ հիւպատոս Ռոնալտ Մաքդոնըլլ, որ անձնապէս մտանգցած էր հայ-ազրբէյնական հոգային տարակարծութիւնները հարթելու անգլիական ճիգերուն, կ'ընդունի, թէ «Հայերը վստահաբար ստացան կարգ մը շատ խիստ կշտամբանքներ (Թոմսընէն), բայց իրենց դէմ գոյութիւն ունեցող զգացումները (Ազրբէյնի մէջ) այնքա՛ն զօրաւոր էին, որ կասկածելի է, թէ զօրավար Թոմսըն երբեւիցէ կարենար Ազրբէյնի մէջ որեւէ տեսակի կարգ-կանոն հաստատել, եթէ չունենար իր ունեցած կեցուածքը»: Այսպէս Թոմսըն Անդրանիկին կը հրահանգէր Զանգեզուր վերադառնալ, որովհետեւ պլշեւիզմը արագ կը տարածուէր Ազրբէյնի մէջ: Երկար հիւսքերը իջնում էին մինչեւ բարակ մէջքը: Բարակ մէջք ունէր Ազունը, բարակ յօնքեր, որոնք քթարմատին, ծիծեռնակի թեւերի պէս սեւ, գալիս, գրկում էին իրար: Սեւ աչքեր ունէր Ազունը ու . . . սեւ բախտ:

Եղած - չեղած, հինգ օր ապրեց իր Վաղինակի հետ, ջահել, սեւապեխ Վաղինակի, որին չհասցրեց նոյնիսկ մի կարդին սիրել: Ի՞նչ սիրել, երբ նրան առաջին անգամ նշանդրէքին տեսաւ: Ու մէկ էլ՝ հարսանիքին: Հինգ օր եւ Վաղինակին բանակ տարան: Բոլորին տարան, կռիւ էր, նրան էլ հետները: Երբ Վաղինակը դնաց, աշխարհը դատարկուեց Ազունի համար: Ոնց որ երախայի ձեռքը խաղալիք տան ու հինգ րոպէից խլեն: Ախր, դեռ ջահել էր Ազունը, դեռ իր խաղը չէր խաղացել: Սիրել էր ուզում արդէն, սիրուել էր ուզում: Ու մենակ մնաց . . .

Կեսուրը՝ Հռոմոմը լաւ կին էր: Նա էլ էր Մաքրավանքից: Տարիներ առաջ Մուկուչը փախցրել էր նրան, եւ, հակառակ նրա ծնողների կամքի, քաղաք բերել: Եւ ապրել էին նրանք՝ Մուկուչը եւ Հռոմոմը երկար, խաղաղ ու բարի կեանքով: Այնքան էին ապրել, որ նամանուել էին իրար ոչ միայն բնաւորութեամբ, այլեւ արտաքինով: Ջնայած Մուկուչը ուժեղ էր, պահանջկոտ, իսկ Հռոմը քաչուռ, ամաչկոտ, բայց տան գլխավորը Հռոմոմն էր: Նրա խօսքը խօսք էր: Եւ ոչ թէ նրանից, որ Մուկուչը չէր կարդ կնոջ վրայ: Չէ, սիրո՛ւց էր:

Երբ Վաղինակին տարան, մորմոքից Հռոմոմը: Մորմոքից եւ Մուկուչը: Ջահել - ջիւան տղան դնաց: Դա մի ցաւ: Միւսը աչքի առաջ էր: Ջահել - ջիւան հարսը մնաց: Նրանք, որ կեանքում միայն կողք - կողքի էին ապրել, երբեք բաժան չէին եղել, չատ ցաւեցին մենակ մնացած Ազունի համար:

- Վա՛յ իմ Ազունիկս, - ասում էր Հռոմոմը Մուկուչին, - մենակ մնաց: Առջեայ պէս էլ չի դունդունում: Առաուտ առաջ նրան խղճայ, նոր մեզ:

Բայց Առաուտ չխղճաց: Տղայի նամակը կարուեց: Ջեկաւ: Ցաւը դնաց, մեծացաւ:

Ծանր օրերին, երբ ընտանիք կայ, քիկուղ երեք հոգուց, հոգսը ցաւը մեղմացնել է տալիս: Հոգսից ցաւը թուլանում է: Ապրել է պէտք: Տանը աչխատող ձեռք չկար: Թոշակը լիներ: Մաքրավանքից Ազունի մայրը մի քանի հաւուճիւ ուղարկեց: Ջմորթեցին, պահեցին: Ջու չին ծախում, աչխատած փողով գարի, եգիպտացորեն էին ճարում:

(Շար. 2)

ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵ՞Р ԹԷ...

—×—

Անցեալներս, ընկերային հարցերու վերաբերեալ յօդուածով՝ խօսած էինք վրի խաւի չարագործներու նորահնար առեւտրական առպարէզներուն մասին: Այս անգամ խօսինք վերի խաւին, աւելին՝ վրի խաւի ընտրանիի պատկանող դիտական առպարէզի որոշ չրջանակներու «քաղաքագործութիւններուն» մասին: Պարզապէս՝ առանց ընդհանրացնելու. բաղդատական մը ընելու եւ, մանաւանդ, չհամար, ընկերութեան բարոյական անկումը, թէ վերի եւ թէ վարի խաւերուն մէջ: Փաստը, պարագայական ընդհանուր երեւոյթ մըն է, բայց ինչպէս պիտէք միշտ դլխէն կը սկսի...:

Այստեղ գործ ունինք, ժողովրդավարական վարչակարգի ախտերու՝ Միացեալ - Նահանգներու՝ դիտական չրջանակներէ ներս՝ վաստամոլութեան կամ պարզապէս չհամոլութեան հիւանդութենէն վարակուած անձերու հետ, որոնք չեն վարանիր, խարերայութեան եւ կեղծարարութեան դիմել, մինչեւ իսկ հանրութեան կեանքին եւ առողջութեան հետ խաղալ, անձնական չահերու ակնկալութեամբ:

Առանցքէ մին, հռչակաւոր Հարվարդ համալսարանի դասախօսներէն՝ հանրածանօթ դիտնական մը, ռէֆթրաֆթասխի խորագիրով, որուն ծանր հիւանդութեան մասին, բոլորովին յերիւրածոյ տեսո-

վերահաստատել բնականոնութիւնը: Աւելի՛ն. որպէսզի անգլիական հրամանատարութեան դէմ Ազրբէյնի թշնամութիւնը չարթնցնէ, Թոմսըն դէմ արտայայտուեցաւ զինուորական այն օժանդակութեան, որ պատերազմական նախարարութիւնը կ'առաջադրէր տալ Անդրանիկին: Այս հարցին չուրջ ան յայտ. «Մտադիկ սխալ կարծիք պիտի կազմեն, թէ անգլիական կառավարութիւնը Հայերը կը գիտէ թաթարներուն դէմ»:

Սակայն Սուլթանովի ընդհանուր կառավարիչ նշանակումին առընչութեամբ Թոմսընի հաւանութիւնը աւելի դժուար է բացատրել: Ան ծանօթ էր Սուլթանովի ծայրայեղ փրօ-թրքական զգացումներուն եւ Հայերու հանդէպ իր խոր ատելութեան: Ասիկա ճիշդ ձեւը չէր՝ չնչելու կամ տանձելու համար Զանգեզուրի եւ Ղարաբաղի Հայերուն թշնամութիւնը հանդէպ Ազրբէյնի կառավարութեան: Մաքսոնըլ ըսդուշացուցած էր Թոմսընը, թէ Սուլթանով «չատ վրիժառու անձ մըն է, երկար ժամանակ խաղաղութիւնը պահպանելու համար»: Թերեւս ան համաձայնեցաւ Սուլթանովի նշանակումին, որովհետեւ վերջինը «ծնունդով կամ ամուսնութեամբ տեղւոյն բէկերու մեծ մասին հետ իր ունեցած կապերուն պատճառով՝ չատ պարաւոր խարիսխ մը ունէր Շուշիի մէջ»:

ԱՐԹԻՆ Ց. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՅԸ

—×—

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱԽԱԳԵԱՆ

Ու մինչ Ջրաղացի քարը պտտւում էր, չաչում, չառաչում էր Ջուրը, երգում չախչախը, նստում էր Քոռ Մխոն, իր թախտին, մէջքը յենում պատին, ու ալրի փոչին իջնում էր առանց էն էլ նոսր ու ճերմակ մազերին: Փստացնում էր ծխախոտը, որ փաթաթում էր լրագրի կոպիտ թղթով, ու թէ մօտը մարդ էր լինում, կնճռոտելով ճակատը, ասում էր.

- Է՛, աչխարքս ոնց որ Ջաղացքի քար, պտտւում է, համ՛ պտտւում: Իսկ մարդա՝ ազուն: Պտտւում է քարը, ազունը ալիւր է դառնում, փոչի հող...

- Մխիթար, էլի մինակ ես: Ախր, ղըժա՛ր է, - ասում էին, փորձելով նրան մօտեցնել իրական կեանքին:

- Մխո, ա՛յ Մխո, բա առանց կին ո՞նց կ'եղնի ո՞նց:

- Քանի տարի ո՞նց է եղել: Հը՞, - հարցնում էր, - աչխարքս էս քարի պէս պտտւում է, մարդը ոնց որ ազուն: Փըչըրւում է էղպէս, փոչի է դառնում:

- Ա՛յ մարդ, էղպէս չի լինի: Որ ապրում ես, պիտի ապրես:

- Ինչի չի լինի, քուրս: Կը լինի: Հայհայս գնացել է, ի՞նչս է մնացել:

- Մնացել է, մնացե՛լ է, - վրայ էին բերում կանայք ու ժպտում: - Մի բան հօ մնացած կը լինի՞:

- Հի՛, հի՛, - ծիծաղում էր Քոռ Մխոն: Մի բան, քուրս ճիշդ ես ասում, մնացած կը լինի, բա ո՞նց: Թէ որ ցորեն չկայ, գալգալոս հօրեն, գարի հօ կա՞յ, սիմինդ հօ կա՞յ...

Իսկ կանայք, երես առածները, նոյնիսկ չոյում էին նրա ուսը, մէջքին թըփթըփացնում: Ցետոյ նայում էին ուղիղ աչքերի մէջ ու վրայ բերում.

- Ախր, առանց կնկայ տղամարդու օրը օր չի: Մի վրէդ նայի, գլխիդ նայի, ափող-թաիող չունես, լուացող-հադցնող չունես, ո՞նց կ'եղնի:

- Առանց տղամարդու էլ կնկայ բանը բան չի, - տաքանում, ողեւորւում էր Քոռ Մխոն այդ փաղաքուչ խօսքերից: Եւ ինքն էլ էր մեկնում ձեռքը: Փորձում էր մխիթարել առանց ամուսին մնացած կանանց:

Ազունին գիւղից հարս բերեցին Մաքրավանքից: Երկար հիւսքեր ունէր, ամուր, ուժեղ, պահանջկոտ, իսկ Հռոմը քաչուռ, ամաչկոտ, բայց տան գլխավորը Հռոմոմն էր: Նրա խօսքը խօսք էր: Եւ ոչ թէ նրանից, որ Մուկուչը չէր կարող կնոջ վրայ: Չէ, սիրո՛ւց էր:

Երբ Վաղինակին տարան, մորմոքից Հռոմոմը: Մորմոքից եւ Մուկուչը: Ջահել - ջիւան տղան գնաց: Դա մի ցաւ: Միւսը աչքի առաջ էր: Ջահել - ջիւան հարսը մնաց: Նրանք, որ կեանքում միայն կողք - կողքի էին ապրել, երբեք բաժան չէին եղել, չատ ցաւեցին մենակ մնացած Ազունի համար:

- Վա՛յ իմ Ազունիկս, - ասում էր Հռոմոմը Մուկուչին, - մենակ մնաց: Առջեայ պէս էլ չի դունդունում: Առաուտ առաջ նրան խղճայ, նոր մեզ:

Բայց Առաուտ չխղճաց: Տղայի նամակը կարուեց: Ջեկաւ: Ցաւը գնաց, մեծացաւ:

Ծանր օրերին, երբ ընտանիք կայ, քիկուղ երեք հոգուց, հոգսը ցաւը մեղմացնել է տալիս: Հոգսից ցաւը թուլանում է: Ապրել է պէտք: Տանը աչխատող ձեռք չկար: Թոշակը լիներ: Մաքրավանքից Ազունի մայրը մի քանի հաւուճիւ ուղարկեց: Ջմորթեցին, պահեցին: Ջու չին ծախում, աչխատած փողով գարի, եգիպտացորեն էին ճարում:

(Շար. 2)

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ԳՈՒՆ 50 ԼՈՒԾ

(ԿՆՔԱՀԱՏՈՒԹՅՈՒՆ)

Բ. ՍԱՆՈ

2

ԹՈՒՅԼ

Երեք օր միջև, Օփենա պոռը էր բերի
Ինչպես պատրաստում ամ պիտոյ ու պղպեղ
Ես ամենից լավ գիտեի, իմ պատճառով
Ամբողջ գյուղը ծիծաղեց ինձ վրա
Ես ոչինչ չգիտեի ոչ խոհարարության
Ոչ էլ տնտեսության մասին
Ես ուզում էի միայն ամուսնանալ
Ինչպես բոլոր աղջիկները
Ես ուզում էի ամուսնանալ
Որպեսզի ինձ համար էլ
Ամեն առավոտ ծուխ բարձրանա

(Շար· Ա· Էջէն)

այս բոլորը ահաբեկչութիւնը անջատած են «քաղաքական յանցանք»ի պարագային: 1971ի «ահաբեկչական արարքները կանխելու եւ պատժելու համաձայնութիւնը» եւս հարկ տեսած է նշելու թէ ահաբեկչութիւնը ներհակ է միջազգային շահերու:

Ա.ԵԼԻ հետաքրքրականը այն է որ նոյն դատարանը 1977, Նոյ· 16 թուակիր «Պատէր - Մայնհօֆ»ի վճիռով այս ձախակողմեան հակումով զերմանացի ահաբեկիչները» հասարակ յանցաւոր կը նկատէր:

Ֆրանսական արդարութեան մէջ, ահաբեկչական այս յանցանքը եթէ գործուած է Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ, կը դադրի «հասարակ յանցանք» ըլլալէ ու հիմնուելով խեղաթիւրուած պատմական իրողութիւններու կ'առընչուի «անտեղի զբօսդում»ի նման պատճառաբանութիւններու, սակայն այլ ահաբեկչական արարք մը իր քաղաքական գաղափարականէն զտուելով «հասարակ յանցանք» կը նկատուի: Ինչպիսի՞ «երկու չափ, երկու կշիռ» է այս:

Մ.ԹԵրան որ ներքին իր նախարարը կ'ընտրէ Ֆրանսական մափիայի փաստաբաններէն, արտաքին քաղաքականութեան մէջ «ամերիկեան աշխարհակալութեան» կը գործակցի, իսկ ներսն ալ որպէսզի կարենայ սիրաշահիլ հայկ· մափիան, Հայերը խրախուսող ու դատարանները իր ազդեցութեան ենթակայ դարձնելու նպատակով քաղաքական ճառեր կը խօսի:

Սակայն ծով չմոռնայ, թրքերէն առած մը կայ որ կ'ըսէ· «հով սերմանողը, փոթորիկ կը հնձէ»: Օր կ'ըլլայ հայկ· ահաբեկչութիւնը, որուն այսօր զօրավիզ է ինք հակաթուրք բնոյթով արարք մը ըլլալուն համար, միանալով միջազգային ահաբեկչութեան, Մ.ԹԵրանի կառավարութեան պլիսն ալ փորձանք կ'ըլլայ:

Ձենք գիտեր այսօր ու վաղը լուսամիտ Ֆրանսացին ի՞նչպէս պիտի պաշտպանէ յանուն իրաւագիտութեան, յանուն մարդկութեան ու ժողովրդավարութեան գործուած այս ամօթներն ու յանցանքները: Ֆրանսացի լուսամիտ տարրը մեզմէ աղէկ դիտէ թէ պատմութիւն կոչուած այն մեծ դատաւորը չի նմաններ Փարիզի դատաւորին որ դատեց հայ ահաբեկիչները:

ՈՒՂՈՒՐ ՄՈՒՄՃՈՒ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մաննիկ Մոսոիչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Նոր Կեսարիոյ Ֆոնտին նուիրած են· - Գէորգ Սասունեան, Տիկին Հռիփսիմէ Վէզիրեան 200ական Ֆ·, Գալֆայեան եղբայրներ, Պ· Արամ Խաչատուրեան, Տիկին Թիմի Պարթեւեան 100ական Ֆ·, Պ· Յակոբ - Գրիգոր 50 Ֆ·:

×

Տիկին Արփինէ Սէֆէրեան 250 Ֆ· կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաչանի մասնաճիւղին, իր մօր՝ Տիկ· Մարի Ակոճայեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սիմոն Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Տիւրման եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Բարսեղեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շիւքիւրեան եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ դրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌԱՓԱՑԷԼ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ
(ծնեալ Մանիկ Փափազեան)
մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր· Եւա Մկրտիչեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Փետր· 12-ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆՆԱ ԳԱԼՖԱՑԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Այս առթիւ, իր մօրը յիշատակին, Օր· Եւա Մկրտիչեան 1000 Ֆ· կը նուիրէ Փարիզի Համազգայինին եւ 1000 Ֆ· Դպրոցասէրին (ատենալ «Ցառաջ»էն):

ՓԱՐԻԶ
Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՏԵԱՌՆԸՆԴՈՒՆԱՋ

Երկուշաբթի, Փետր· 13-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, ՏԵԱՌՆԸՆԴՈՒՆԱՋ-ի հանգիսաւոր Նախատօնակ, Աղդաստան եւ Մոմավառութիւն կը կատարուի:

×

Երեքշաբթի, Փետր· 14-ին, ՏԵԱՌՆԸՆԴՈՒՆԱՋ է· Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանըն Քրիստոսի ի Տաճարն:

Այս առթիւ պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ՝
ՄԻՒՌՈՆ վրդ· ԳԼՎԼԳԵԱՆ

APPEL
pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive, de préférence du 4 au 11 Février.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
10 West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ա.ՒԱՆԳԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

կիրակի, Փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE
67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՒՃԵԱՆ _ ԱՃՎԱՃԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷՒՎԱՃԵԱՆ
Հանդիսավար՝ Վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին

Սեղանները ապահովել հեռախօսելով՝ 780 82 58
985 36 53
Ճաշագին՝ 100 Ֆ·:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ·· Այրլ Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան եւ զաւակները 500 Ֆ·, Այրլ Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները 250 Ֆ·, Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղ, Կապոյտ Խաչի Սէն Ժէրմէի մասնաճիւղ 200 ական Ֆ·, Աստուր Քէօսէեան, Սիմոն Աւտոյեան, Յակոբ Էսկիճեան, Վահրամ Ճառայեան, Ջաւէն Միլտոնեան, Կարօ Յովսէփեան, Գուրգէն Փիրանեան, Ժապ Պօղոսեան, Ալպէռ Պօղոսեան, Փիլոյեան ընտանիք, Ե· Տէրտէրեան, 100ական Ֆ·, Գէորգ Մխոքճեան, Կարպիս Յարութիւնեան, Մկրտիչ Պիւլկիւրեան, Միսաք Աւտոյեան, Պաղտասար Տիրատուրեան 50ական Ֆ·, Այրլ Տիկին Խօրասէքեան, Սանթր Ենովքեան 30ական Ֆ·, Միքայէլեան եւ Տայիկեան (Փարիզ) 400 Ֆ·:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները· - Տոքթ· Ս· Սիմոնեանէ 500, կայանին եւ ժմրան կայանին առթիւ՝ Տիկին Ա· Սէֆէրեանէ՝ ի յիշատակ իր մօր Տիկ· Մարի Ակոճայեանի՝ 250 Ֆ·, Տիկին Լ· Մխճանեանէ 200 Ֆ·, Տիկին Խաեանէ՝ ի յիշատակ իր մօր՝ 250 Ֆ·, Տիկին Աբրահամեանէ 150 Ֆ· եւ Տիկին Պարսամեանէ 500 Ֆ·:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ
ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԼԻՈՆԻ
Ս· ՅԱԿՈԲ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

Պատուհաններու բարեզարդման ուրախ առթիւ, Կիրակի, Փետրուար 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ՋԱՓԱՐԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը, գաւաթ մը թէյի շուրջ, երկուշաբթի, Փետր· 13, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորական ժողովի վերաբերեալ:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ Փետրուար 11, Շաբաթ ժամը 21-ին, նախագահութեամբ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Նիւթ՝ Յափշտակուած հոգիները - դէպ ուղիներ հայ իրական կեանքէն:

Կը բանախօսէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ· ՊԷՐՃԵԱՆ

Մարսէյլի Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ մշակութասէր հասարակութիւնը:

ԳՐԱՄԵՆԵԿԱՑԻՆ
ՁԵՐ ՊԻՏՈՑՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵՋԻ

SF semiral france

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

○ ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՅԼՆ···

Direction : M & Mme Bédikian

SEVAN

RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK

○ Սանթուր՝ Սեբուհան Ա Գ Ե Ա Ն
○ Հայկ· Ս Ե Ի Ա Ն նուագախումբ
○ Երգչուհի վրայ կը նուագէ Վ Ա Հ Է

Ե Ւ
ՊԵՏԻԿ
իր երգերով

ԱՐԵԻԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒՑԱԿ

1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 Fermé le lundi

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5 - Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
10
VENDREDI
10 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրաւցառա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 15.633 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.633

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏՈՒՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31/ՓԵՏՐ. 6)

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի ծննդեան վաթսունամեակն է Պարոյր Սեւակի: Հայաստանի արուարձական, կրթական եւ մշակութային հաստատութիւններու մէջ տեղի կ'ունենան պրական երեկոյթներ, նուիրուած բանաստեղծին կեանքին ու պրական վաստակին: Հանդիսաւոր նիստ կը գումարուի պարնան՝ «Արամ Խաչատրեան» սրահին մէջ: կը կազմակերպուի գիտական նստաշրջան մը՝ Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկին եւ Գրողներու Միութեան կողմէ: Մոսկուայի Գրողներու Միութեան տունը տեղի կ'ունենայ բանաստեղծութեան երեկոյթ մը, նուիրուած Պարոյր Սեւակի: Հայաստանի մամուլը, ձայն-հեռատեսիլը լայն էջեր ու յայտագիրներ կը նուիրեն տարաբախտ բանաստեղծին:

×

ՊԹՀՈՎԷՆ ՍՐԱՀԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ

Դիլիջանի մէջ կը գտնուի Խորհ. Միութեան երաժիշտներու Միութեան տունը, որ երկու տասնամեակէ ի վեր դարձած է ստեղծագործական կեդրոն մը: Հոն հանդըստանալու եւ արուեստի գործեր արտադրելու կու գան խորհրդային զանազան հանրապետութիւններէ եւ արտասահմանէն արուեստագէտներ: Ցիշենք Շոստակովիչն ու Արամ Խաչատրեանը, Փիթըր Փիրսը, Անինա Զեկէդոս, Մարտիրոս Սարեանը, Մարսէլ Մարսօն, Անիս Բարաջանեանը եւ ուրիշներ՝ որոնք Դիլիջանի մէջ կերտած են դասական դարձած գործեր: Հոն տեղի կ'ունենան արուեստի զանազան մարզերու նուիրուած միջազգային հանդիպումներ: Բնականաբար նման կեդրոնի մը համար անհրաժեշտ է կառուցումը նոր համերգասրահի մը: Այդ պահանջէն մեկնելով էր, որ որոշուած էր կառուցանել հայկական սրբատաշ քարի ու ապակիի համադրութեամբ չէնք մը, որ ունենար 600 տեղնոց սրահ մը, փորձի սենեակներ եւ այլ յարմարութիւններ: Շէնքին կառուցումը աւարտած է արդէն: Սրահը կոչուած է Պէթհովէնի անունով: Հանդիսաւոր բացման ներկայ եղած են Դիլիջանէն եւ Երեւանէն ներկայացուցիչներ, արուեստագէտներ եւ հիւրեր: Բացումը կատարած է Եղուարդ Միրզոյեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է երաժիշտ Տիմոն Որննիկով: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Պէթհովէնի գործերէն նմոյշներու մեկնաբանութեամբ:

×

ՅԱԿՈԲ ԿՈՋՈՅԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալ. Միասնիկեան զբաղաբանին մէջ բացուած է յուշահանդէս մը, նուիրուած Վալէրի Բրիւսովի ծննդեան 110ամեակին: Ռուս բանաստեղծ - թարգմանիչին անունը կապուած է հայ ժողովուրդի, անոր գարաւոր մշակոյթին հետ: Ան լրջօրէն ուսումնասիրած է հայ ժողովուրդի պատմութիւնն ու զրականութիւնը, ծանօթացած անոր մշակոյթին վերաբերող բազմաթիւ հարուստ զրականութեան եւ սորված է հայերէն լեզուն: Իր անխոնջ աշխատանքին արդիւնքը եղաւ 1916ին Մոսկուա հրատարակուած «Հայաստանի պոէզիան» ծաղկաքաղը, որով ան ռուս ընթերցողներուն ներկայացուց հայ բանաստեղծներու ամբողջ համաստեղութիւնը՝ Նարեկացիէն մինչեւ Վահան Տէրեան: Յուցահանդէսին ներկայացուած են նաեւ Բրիւսովի «Հայաստանի պոէզիան եւ նրա միասնութիւնը դարերի ընթացքում» պատմագրական ակնարկը, «Հայ ժողովրդի պատմական բախտի տարեդարձին» աշխատութիւնը, Հայաստանի Ակադեմիայի լոյս ընծայած «Հայաստանի եւ հայ կուլտուրայի մասին» գիրքը, կարդ մը արժէքաւոր այլ ուսումնասիրութիւններ: Ուշադրութիւն կը գրաւեն Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան հրատարակութիւնները: կարդ մը նիւթեր կը տեղեկացնեն, որ 1915-1916 թուականներուն Վալէրի Բրիւսով հանդէս եկած է Մոսկուա, Պետերբուրգ, Երեւան, Թիֆլիս եւ Բաքու՝ հայ դրականութեան եւ Հայաստանի պատմութեան վերաբերեալ դասախօսութիւններով: Այցելելով Հայաստան, ան ուսումնասիրած է հնութիւններն ու պատմական վայրերը: Յուցահանդէսին ներկայացուած է Բրիւսովի բանաստեղծութիւններու գրքոյկը, ուր տեղ գտած են «Հայերին», «Արարատը Երեւանից», «Հայաստանին», «Արարատ»ին, «Տիգրան Մեծ» եւ այլ գործեր: Յուցադրուած են կարդ մը նիւթեր, որոնք կը խօսին Յովհաննէս Յովհաննիսեանի, Յովհաննէս Թումանեանի, Ալեքսանդր Շիրվանզադէի, Վահան Տէրեանի եւ այլոց՝ Վալէրի Բրիւսովի հետ ունեցած կապերուն մասին: Հայաստանի կառավարութիւնը 1923ին ժողովրդական բանաստեղծի կոչում շնորհած է Բրիւսովի, որուն անունը կը կրեն Երեւանի ռուս եւ օտար լեզուներու մանկավարժական հիմնարկը, կարդ մը գպրոցներ եւ թաղամաս մը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԲԱԶՄԱԶԳԵԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ԶԳԵՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԻՇՏ ԶՈՀԵՐ

—×—

Ամէն անգամ երբ կացութիւնը կը վատթարանայ Լիբանանի մէջ, տեզացին կը կարծէ որ հասած է վատթարագոյնին սահմանին: Ցաճախ ըսած են. - «այսքան դէշ չէր եղած, աւելի դէշ չի կրնար ըլլալ»: Բանի մը ամիս ետք, կը պատահի աւելի դէշը եւ այն աստն կը պարզուի, որ ինը տարի ետք, Լիբանանցին դեռ չէ հասած յոռեգոյնին: Ջորեքշաբթի օր, նոյնն էր մթնոլորտը Պէյրութ, երբ կրցանք հեռաձայնային կապ հաստատել արեւելեան չրջանին հետ: Մինչ կը լսուէր ամերիկեան ամրակածութեանց ձայները, մեզի կը նկարագրուէր իսկապէս ծանրակշիռ կացութիւն մը: Մեռեալներու մէջ (Պուրճ-Համուտ) կային նաեւ երկու Հայեր եւ 8-9 վիրաւորներ, որոնց անունը ճշդելն իսկ անկարելի էր: Երկու չրջաններու միջեւ անցքը բացարձակապէս փակ է եւ մէկ գօտին միւսէն բնաւ լուր չունի, ոչ ալ արեւելեան չրջանը թերթի երես կը տեսնէ: Դպրոցները փակ են:

Մնացեալը կը նկարագրուի Ֆրանսական մամուլին մէջ: Բազմազգեան ուժերը երթալով կը պարպեն քաղաքը: Առաջին մեկնողներն եղած են Անգլիացիք, որոնք հինէն «կծիկը դնելու» ազգային եղանակ մը ստեղծած են նոյնիսկ (Փիլ ա լ'անգլէզ) յետոյ՝ Ամերիկացիք, Իտալացիք, կը մնան միայն Ֆրանսացիք: Ապահովութեան խորհուրդը կը քննէ Ֆրանսական առաջարկը բազմազգեան ուժերը փոխարինելու ՄԱԿ-ի ուժերուն կողմէ, մինչ այդ Շիիները կը տեղաւորուին արեւմտեան Պէյրութ եւ Ամալի գինուորականներուն առաջին գործն եղած է թալանի տալ սրճարան, գինետուն թէ գիշերարոյն եւ ջարդուփշուր ընել ալքոլի բոլոր շիշերը: Թղթակիցները կը յայտնեն թէ Քոմոտոր պանդոկին (այդ պանդոկը կը մնան անդրեւաքսոն մամուլի թղթակիցները) պառը Փեփսի-Քոլա-ի և Սեվըն-ըփ-ի շիշերը ուխքիի եւ պուրպոնի շիշերուն տեղը գրաւած են: Զայնասփիւռ եւ հեռատեսիլ գադրեցուցած են Ֆրանսերէն յայտարերները:

Լիբանանցին, մանաւանդ՝ քրիստոն - եայ, կրնայ խորհրդածել արեւմտեան «իր բարեկամներուն» մասին, առանց մոռնալու անոնց առաջինը՝ Ամերիկա, որուն համբ առաւ, տարիներ առաջ, Պարսից Շահը: Ի վերջոյ, ձեմայէլ ալ խորհի հաւանաբար, որ երբ մարդ Ամերիկայի պէս բարեկամ մը ունենայ, այլեւս թշնամի պէտք չունի...: Ռեկըն ալ կրնայ խորհրդածել լիբանանեան իր քաղաքականութեան ձախողութեան վրայ, թէեւ իր վերջաւոր մտահոգութիւնը ներկայիս՝ ընտրապայքարն է եւ լքելով Լիբանանը, կ'ուզէ Դեմոկրատներու ձեռքէն առնել հնոյկ հեռանալու պահանջը, որ մաս կը կազմէ Մընտէյլի քաղաքական ծրագրին:

Տեղւոյն վրայ, ամէնէն բարոյալքուածներն են՝ քրիստոնեաները: Եթէ ձեմայէլ քաշուի, կամովին, բոլորովին երեսի վրայ ձգուածի վիճակին մէջ կ'իյնան եւ 1943-ի ուխտն իսկ (նախագահը՝ միշտ մարոնի պէտք է ըլլայ) խնդրոյ առարկայ կը դառնայ:

Աւելի քան երբեք, Լիբանան պայթումի մօտ է: Ոչ մէկ լուծում անմիջական կը թուի, ոչ մասնատումը, ոչ ձեմայէլի վարչակարգին տապալումը, ոչ ալ նոր Լիբանանի մը ծնունդը: Թէեւ, տեղւոյն վրայ ապրողը, այլեւս մէկ բաղձանք ունի՝ վերջնա՛յ, որեւէ ձեւով, բայց՝ վերջնայ:

Կաթողիկոսական պատուիրակի ընդհ. փոխանորդը,

Կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը,

Վարչական խորհուրդը,

Եկեղեցիներու հոգաբարձութիւնները.

Եւ ամբողջ եկեղեցական դասը

խոր վշտով կը ծանուցանեն անակնկալ վախճանումը իրենց հոգեւոր հօր՝

ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի,

Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Միաբան Երուսաղէմի առաքելական Աթոռի Ս. Յակոբեանց միաբանութեան,

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդի,

Ֆրանսական պատուոյ լէգէոնի ասպետ

որ պատահեցաւ Առաջնորդարանի իր բնակարանը, երեքշաբթի, Փետր. 7, ժամը 21-ին:

Վերջին օծումը եւ թաղման կարգը կը կատարուին Շաբաթ, Փետր. 18-ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Այս կիրակի, Փետր. 12, հոգեհանգստեան ազօթք կը կատարուի Ֆրանսայի բոլոր հայկ. եկեղեցիներուն մէջ, հոգեղոյս Սրբազանին յիշատակին:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՒԼՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, օր-ցերեկով կրկին մահափորձ մը կատարուեցաւ, երկու Պարսիկներէն տղու 24 ժամ ետք: Այս անգամ արաբական միաց. Իշխանապետութեանց դեսպանն էր՝ Խալիֆա Ահմէտ Ալ - Մուպարաք, 37 տարեկան, որ լինկաւ իր Մերսէտէսին առջեւ, գլուխէն ստացած մէկ գնդակով: Դիւանագէտը անմիջապէս Սէնթ Անն հիւանդանոցին ջղավիրաբուժական բաժանմունքը փոխադրուած է, ուր սակայն կարելի չէ եղած վերկել: Արարքին տէր եղած են «արաբ յեղափոխական ջոկատները»: Ան համոզումը կայ, որ կրկին Թեհրանի վարչակարգը կայ մահափորձին ետեւ:

ԱՆԴԱՍՅԻ ֆրանսական մշակութային հիմնարկը պարպուած է Ջորեքշաբթի օր, որովհետեւ հեռաձայնով անանուն խօսակից մը յայտնած էր թէ ռումբ մը կայ, որ ժամը 19·30-ին պիտի պայթի: 300 հոգի կար ներսը, որ դուրս ելած են, բայց ոստիկանութիւնը բան չէ գտած:

ԹՐՔ. ՀԵՌԱՏԵՍԻԼ

«ԱՆԻԾԵԱԼ ԸԼԼԱՅ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԺԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ»

—×—

Փետր. 1-ին, Թրքական հեռատեսիլը յայտադիր մը ներկայացուցած է չորս հայ երիտասարդներու դատավարութեան մասին: Յայտագիրը պարզած է թուրք ժողովուրդին հակազդեցութիւնն ու ընդվզումը արուած վճիռին առթիւ: Մասնաւորուած է Ֆրանսայի նախագահ՝ Ֆ. Միթերանի վիէնի մէջ արտասանած հայանպաստ ճառը եւ ըսուած թէ տնօրինուած պատիժը կանխամտածուած էր, աւելցնելով, - «Անիծեալ ըլլայ Ֆրանսայի աժան արդարադատութիւնը»:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Գ.

Ադրբեջանի հողային պահանջներուն նկատմամբ Թոմսընի ունեցած նպաստաւոր կեցուածքին մէջ կար նաեւ վերջին եւ կարեւոր նկատառում մը. ան կը փափաքէր տեսնել հաստատումը զօրաւոր, ընդարձակ եւ փրօ-անգլիական Ադրբեջանի մը: Հնդկաստանի մէջ ծառայած ըլլալով, ան քալածանօթ էր Ասիոյ չուրջ անգլեւռուսական աւանդական մրցակցութեան եւ թշնամի էր Ռուսիոյ: Այժմ, երբ Ռուսիա կը դանուէր քաղաքացիական պատերազմի մը թոհուբոհին մէջ, ան կ'ուզէր անգլիական հովանաւորութիւնը տարածել նոյնինքն ասիական Ռուսիոյ հարաւային սահմաններէն ներս ապրող խալամներուն վրայ: Այս տեսակէտը կը բաժնուէր Անդրկովկասի մէջ գտնուող եւ Հնդկաստանի մէջ ծառայած անգլիացի շատ մը զինուորական պատասխանատուներու կողմէ: Այս քաղաքականութեան ամէնէն ծայրայեղ արտայայտութիւնը եղած էր գնդապետ Բլօտ Սթոքս, որ Պաքուի մէջ քաղաքական պաշտօնատար մըն էր եւ Սեպտեմբեր 20ին Անդրկովկասի մէջ Անգլիոյ բարձրագոյն պատուիրակ նշանակուած էր:

Արտաքին նախարարութեան մէկ յուշագիրին համաձայն, «գնդապետ Սթոքս (...) ուժգնօրէն ջատագովեց ստեղծումը իսլամական Պետութեան մը, որ պիտի տարածուի Տաղստանի հիւսիսային սահմանէն մինչեւ Պարսից Ծոց, իսկ արեւելքէն՝ Սեւ ծովէն սկսելով մինչեւ Կասպից ծով եւ անկէ անդին, որպէսզի կարելի ըլլայ ընդգրկել ռուսական կեդրոնական Ասիոյ թիւրքմէն մահմետականները: Նմանօրինակ Պետութիւն մը գլխաւորաբար բնակեցուած պիտի ըլլայ շիի համայնքին պատկանող իսլամներով եւ (...) թշնամի պիտի ըլլայ Փոքր Ասիոյ մէջ սիւննի որեւէ թուրք Պետութեան: Կ'ակնկալուէր որ այդ շիի Պետութիւնը պիտի յեղուն Անգլիոյ վրայ եւ ստեղծէ ապահովութեան գօտի մը՝ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ ասիական տիրապետութիւններուն մի - ջեւ...»:

Թոմսըն նաեւ կը յուսար, որ Ադրբեջանի կառավարութեան պահանջներուն հանդէպ անգլիական համակիր կեցուածք մը պիտի տարհամոզէ զայն հետեւելէ փրօ-թրքական ուղղութեան մը: Աւելին, նմանօրինակ քաղաքականութիւն մը ան նկատի ունէր իբրեւ քարոզչական միջոց մը՝ ի նպաստ Անգլիոյ, որուն կայսրութիւնը կը հաշուէր իսլամ մեծամասնութիւն մը: Թոմսըն յորդորեց Լոնտոնը, թէ՝ Անդրկովկասը կը կանգնի երկու հարցերու ծայրը, ռուսականին եւ, մեզի համար աւելի կարեւոր, մահմետական ուժի ազատային միջեւ: Իսլամ մեծ ուժերէն երկուքը զաղրած են գոյութիւն ունենալէ. Ռուսիա, Թուրքիա եւ միայն մենք մնացած ենք: Մենք պիտի ընդունե՞նք այդ կացութիւնը, պիտի պաշտպանե՞նք Թուրքիոյ մէջ իսլիֆային աշխարհիկ իշխանութեան մնացորդը, պիտի տեսնե՞նք Պարսկաստանի եւ արաբական թագաւորութեան իրազործումը, որեւէ բան պիտի ընե՞նք ռուսական հանգուցեալ կայսրութեան իսլամներուն համար: Պէտք չէ մոռնալ, որ Անդրկովկասի բնակչութեան կէսը իսլամներէ բաղկացած է: Անոնք զիմած են մեզի. Թուրքմէններու, Պախարաներու, Ինւանեներու եւ նոյնիսկ Պաշխիրիաններու ներկայացուցիչները Թիֆլիս եւ Պաքու եկած են ու խնդրած՝ անգլիական պաշտպանութիւնը եւ օժանդակութիւնը: Հետեւաբար, Անդրկովկասը մեզի համար կրնայ կարեւոր ըլլալ...

Ան կ'ընդունէր, թէ Անդրկովկասի մէջ չարունակուող անգլիական զինուորական ներկայութիւնը Անգլիոյ համար տնտեսական եւ զինուորական ծանր բեռ մը պիտի ըլլայ եւ կրնայ պատճառ դառնալ Ռուսիոյ ատելութեան եւ Ֆրանսայի նախանձին: Յամենայնդէպս, ան կը նախընտրէր չրջանը պահել անգլիական զինուորական, հակակշիռին տակ եւ կը զուշացնէր Լոնտոնը, թէ իբրեւ դունդերուն քաշուիլը «Անդրկովկասի մէջ պիտի դիւուի իբրեւ դաւաճանութիւն մը»:

Թոմսըն Հայերու եւ Անդրկովկասի խալամ զանազան ժողովուրդներու միջեւ գոյութիւն ունեցող թշնամութեան առընչութեամբ կոյր չէր: Ան կը հաւատար թէ այնքան ատեն որ իսլամ մեծ համայնք մը Հայաստանի մէջ կ'ապրի եւ զօրաւոր հայ փոքրամասնութիւն մը Ադրբեջանի մէջ կը մնայ, երկու հանրապետութիւններուն կառավարութիւնները միջամուխ պիտի ըլլան միջ-ցեղային իրերայաջորդ բախումներու եւ պիտի չկարենան կայուն պայմաններ իրենց վարչակարգն ու անտեսութիւնը: Ան վստահ էր, որ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովը պիտի հոչակէր անդրկովկասեան Հայաստանի Հանրապետութեան միացումը թրքական Հայաստանի: Այսպէս, ան ո՛չ մէկ պատճառ տեսաւ, Անդրկովկասի մէջ հայկական հողային պահանջները գոհացնելու համար, նկատի ունենալով ապագայ ամբողջական Հայաստանի հողային ընդարձակ տարածութիւնը: Ան կը փափաքէր էլիզաւէթպոլ նահանգի Հայերը փոխադրել Հայաստանի Հանրապետութեան կարս եւ Երեւան նահանգները եւ անոնց դիւղերը վերաբնակեցնել Հայաստանի մէջ ապրող իսլամներով: Երկու հանրապետութիւններուն համար ալ այս քաղաքականութիւնը նպաստաւոր պիտի ըլլար:

Անհրաժեշտ էր փոխադրութիւնը, բայց ոչ լայն տարողութեամբ: Օրինակ, Ղարաբաղի հայկական խոռոչը չէ կրնար մարսել, ոչ ալ՝ Երեւանի չուրջ գտնուղ խալամական վայրերը, այնպէս՝ ինչպէս որ են: Երբ ամէնէն ծանր պարագաները լուծուին, ցեղերը հանդարտօրէն պիտի տեղաւորուին կամ կամաւոր կերպով պիտի զաղթեն դէպի իրենց հայրենակիցներուն կողմէ զեկավարուող երկիրները:

Այս զաղափարները չատագովողի իր կեցուածքին մէջ Թոմսըն առանձին չէր: Երբ 1919 Մարտ 10ին ան փոխարինեց Ֆորեսթիէր - Ուոլքերը՝ իբրեւ Թիֆլիսի բանմոնքի հրամանատար, եղաւ Անդրկովկասի մէջ գտնուող անգլիական բոլոր ուժերուն ռազմավարական հրամանատարը: Պաքուի մէջ իր չաջորդը՝ տեղակալ-գնդապետ (յետագային զօրավար) Տիկսի Ինկլիս Շութըլվորթ, բառացիօրէն կը հետեւէր Ղարաբաղի հանդէպ իր վարած քաղաքականութեան: Աւագ գնդապետ - զօրավար Ուիլերմ Պիչ (Կովկասի մէջ անգլիական զինուորական լրտեսական բաժանմունքի վարիչ), հակառակ Հայերու բարօրութեան հանդէպ իր երեւութապէս դրսեւորուած մտահոգութեան (կամ ալ այդ պատճառով՝) Թոմսընէն քայլ մը աւելի անդին անցաւ եւ չատագովեց Երեւանի նահանգը Ադրբեջանի Նախիջեւանի դաւառի սահմաններէն ներս առնելու տեսակէտը: Այս քաղաքականութեան դծով իր տուած պատճառաբանութեան դծով իր տուած պատճառաբանութիւնները եւ զայն գործադրելու համար իր առաջարկած ձեւերը կը նմանէին Թոմսընի առաջ քաշած տեսակէտներուն:

Երեւանի նահանգին հարաւ - արեւելեան մասը կը պարունակէ բարձր համեմատութեամբ թաթարներ եւ հետեւաբար կ'առաջարկուի, որ Նախիջեւանի չրջանը տրուի Ադրբեջանի. այսպէս զիջելով այս չրջանը, ինչպէս նաեւ Շուշիի եւ կերասի չրջանները՝ այս վայրերու Հայերը փոխադրելով Կարսի նահանգը եւ զանոնք փոխարինելով Կարսի, Երեւանի (եւ թերեւս Պաթումի) նահանգներու իսլամներով:

Էլիզաւէթպոլ նահանգի գծով Հայերու ներկայացուցած պահանջներուն եւ Ախալքալաքի (Թիֆլիսի նահանգին մէջ) առընչութեամբ անոնց կատարած առաջարկներուն կարեւորութիւն պէտք չէ տրուի: Հայերը պէտք է մեծամիտ գոհանան՝ առանալով Պորչալան եւ այն հողամասը, զոր պիտի առանան Փոքր Ասիոյ մէջ:

Թոմսըն, Շութըլվորթ եւ Պիչ առացան իրենց զերազատներուն չատյ ազակցութիւնը: Անդրկովկասի անգլիական ուժերուն յաջորդական հրամանատարները՝ զօրավար Ֆորեսթիէր - Ուոլքերը, նոյնինքն Թոմսըն եւ ձորձ Փորի անտարբերութեամբ դիմաւորեցին Հայաստանի կառավարութեան եւ Ղարաբաղի Հայերուն կատարած անհամար խնդրանքները, ազատելու համար վերջին չրջանը ազդրեջանական զերիչխանութենէն՝ մինչեւ Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի վերջնական որոշումը: Հայաստանի կառավարութիւնը նաեւ պիտի չկարենար դիմումներ ձեռք բերել Սեւ ծովու անգլիական բանակի հրամանատարէն՝ զօրավար Ճորճ Միլնէն, որուն հրամանատարութեան ծիրէն ներս կը գտնուէին Թուրքիա, Անդրկովկասի եւ Անդրկասպիցի անգլիական ուժերը: Միլն յայտարարեց, թէ տեղական տագնապներու վերաբերող հարցերը պէտք է լուծուին Անդրկովկասի անգլիացի զինուորական իչխանութիւններուն հետ: Լոնտոնի Արտաքին նախարարութեան եւ Փարիզի Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի անգլիական պատուիրակութեան մօտ կատարուած հայկական խնդրագիրները նոյնչափ ապարդիւն դուրս եկան:

Անգլիոյ Արտաքին նախարարութիւնը եւ Խաղաղութեան Խորհրդաժողովի անգլիական պատուիրակութեան քաղաքական բաժանմունքը, որոնց Ղարաբաղի Հայերը եւ յիչեալ Խորհրդաժողովին մատուցած Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը Ղարաբաղի հարցը ներկայացուցին, 1919ի առաջին կիսուն արդէն մեկուսացած էին Անդրկովկասեան դէպքերուն պատճառով: 1919 Փետր. 28ին Լորտ Քըրզընն կը գժգոհէր, որ ինք մարդ չունի զաղափար մը ունենալ Անդրկովկասի անցուդարձերուն մասին: Իր տեղակալ-դիւանագէտները դիւաւորարար կու գային Պատերազմական նախարարութեան եւ Կովկասի զինուորական հրամանատարութեան միջեւ փոխանակուած հեռագիրներու պատճէններէն, բայց այս տեղեկութիւնները իրեն կը հասնէին այլ հեռագիրներու հետ խառնուած վիճակով մը. հետեւաբար, ան չէր կրնար կացութեան մասին յստակ պատկերացում մը ունենալ: Տեղեկատուութեան իր միւս աղբիւրները կը բաղկանային «հնդկական նախարարութենէն զրկուած ամենօրեայ ամփոփ գեկուցումէ մը... (եւ) Արտաքին նախարարութեան շաբաթական Արեւելեան Տեղեկագիրներուն մէջ տեղ գտած պատահական ակնարկութենէ մը, որ երեւան կ'ելլէր որ ամենիչ դժուար թէ զարդափար մը ունենանք Կովկասի մը գոյութեան մասին»:

ԱՐԹԻՆ Յ. ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

(Շար. 3)

LIVRES REÇUS

SOVIET ARMENIAN POETRY

in memory of Paruir Sevak's sixtieth anniverary
Compiled and translated from the armenian
by MISCHA KUDIAN

Mashtots Press — London, 1984

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽՈՐՇԱԿԱՀԱՐ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. Գիրք

Հեղինակ՝
ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔ. ԲԱՅՏԻԿԵԱՆ
Պէյրութ, 1983

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՑԸ

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱԻԱԳԵԱՆ

Երբ ջրաղաց տանելու բան էր լինում, սկզբում Մուկուչն էր գնում: Բայց մեծ էր: Ոտքերի ուժը պակասել էր: Ցոզնում էր ձորն իջնելիս կամ բարձրանալիս: Աղունը ինքը սկսեց տանել:

Քոռ Մխոն նստեցնում էր Աղունին թախտին, հարցնում էր տնից - տեղից, թէ Վաղինակից նամակ ինչի չկայ ... Սկզբում Աղունը խլչկոտում էր, թարս - - թարս նայում ալրաթաթախ այդ մարդուն, որը նստում էր կողքին ու խօսեցնում: Ցետոյ կամաց - կամաց սովորեց: Տեսաւ, որ ուրիչ կանայք էլ են նստում: Ի՞նչ կայ որ: Նստում էր թախտին, մինչեւ ալիւրը մաղւում էր:

Աղունը նայում էր Քոռ Մխոյին ու խղճում էր: Մենակ մարդ է, վրան՝ զբոսքը ալրոտ, կեղտոտ, մազերը փոչոտ: Ուտելիք էլ չունէր: Եփող չկար: Եւ Աղունը, երբ գալիս էր, մէկ - մէկ հետը բան - ման էր բերում՝ բաղարջ, խաչիլ, ինչ պատահէր: Մի օր էլ, կեսուրից թաքուն, մի մաքուր, ճիշդ է, թեւերը կարկատած, բայց մաքուր չապիկ բերեց:

- Վաղինակինն է, - ասաց, - հագիր: Քոնը, տես, քրքրուել է:

- Չի լինի, Աղուն, ախր, ոնց ...

- Կը գայ, նորը կ'առնի, ոչինչ:

Եւ Քոռ Մխոն վերցրեց:

- Երբ մէկ էլ գաս, մեծ տոպրակ բեր, - ասաց, - ալիւր կը տամ: Սպիտակ ալիւր: Լա՞ւ:

- Աղունը նորից ջրաղաց գնա՛ց, - բամբասում էին Թաղի կանայք, որոնք իրենք էլ նրանից ետ չէին մնում: Գալիս էին: - - Տեսնես ինչի՞ եղած չեզածը միանգամից չի բերում, պահում է, որ չուտ - չուտ գայ, համ՞:

- Աղունը, համ՞, - ծիծաղում էին եւեւից: - Աղունը ուրի՞շ ազուն ունի ազատ ...

- Բա էդ Քոռ Մխո՞ն ... Աստմ է, թէ աչքը չի՛ տեսնում: Բա՛... էն էլ ո՞նց է տեսնում, թափառպէօզը...

Աղունը չլսելուն էր տալիս: Նրա սեւ աչքերը լցւում էին, յօնքերը ծիծեռնակի թեւեր, միացած քթարմատին, ձգւում էին, ղլուխը արհամարհանքով թափ էր տալիս, ու հատ հիւսքերը պարարւում էին բարակ մէջքին:

Հոռոմը իր հոգսի մէջ, աչքը տղայի ճամբին, հաւուճիւի հետ, տան հոգսով ու գործով, երբ բաներ էին ականջին հասնում, փնթփնթում էր քթի տակ, չղիտես, հարսին էր դատապարտում, թէ դատարկ խօսք ու զրոյց տարածողներին: «Ձո՛ւ, ջո՛ւ, ջո՛ւ», - կանչում էր հաւերին, կուտ տալիս ու այնպէս հանդիստ, անվրդով էր այդ բոլորից յետոյ ձայն տալիս, որ Մուկուչը, թէ բարկացած էր լինում, ուզում էր մի - երկու բան էլ ինքը, ասի, սկսւում էր, լռում: Կնկայ գործ է, Թող կնիկը պատասխան տայ: Իսկ Հոռոմը գիտէր իր բանը: Թէ ձէն տուեցիր, թէ սրտիդ մօտ ընդունեցիր, պըրծա՛ւ: Վրայ կը տան: Մարդ երկու ձեռք ունի, երկու բերան կարող է փակել, իսկ դատարկ խօսացող ինչքա՞ն ուզես կայ:

- Աղուն, - ասաց Հոռոմը, - մի էս անճարին ջուրը դիր: Ձու չկայ որ թուխս դնենք: Կոթկոթում է, կոթկոթում, հանդրսատնալ չի ուզում: Գլխներս տարաւ...

Եւ Աղուն մեկնեց կոկոացող, տաքացած հաւին:

- Բա մեղք չի՞, աղէ - բռնկուեց Աղունը: - Ախր, թուխս է ուզում նստի: Չո վատ բան չի՞ անում: Խեղճը ճուտ ու ճիւ է ուզում ունենայ, համա թող չէք տալիս: Բա մեղք չի՞, աղէ:

- Ցա՛, - զարմացաւ կեսուրը: Հարսը հլու էր, կամակատար: Չէր հակառակ - ւել երբեք: - Ցա՛, քեզ ի՞նչ եղաւ, աղջի:

Ձեռքի փետուրը անցկացրեց կոկոցող, անհանգիստ թխսականի քթածակով: Մի կոմիլ մօտրեց, միւսով հանեց հաւը՝ անասվոր, սկսեց թափ տալ գլուխը, ցանկանալով ազատուիլ փետուրից:

- Տա՛ր, քեզ եմ ասում, տա՛ր կուրը...

- Մե՛ղք է, - կրկնեց Աղունը դողդողալով: - Նայիր, սիրտը ո՞նց է խփում: Ջոպ է ուզում: Դրա համար էլ, մարդ, էսպէս տաք է: Ու սիրտն էլ զարկում է, ո՞նց է զարկում...

- Ցա՛, չէ՞ս ուզում տանի, - Հոռոմը չզայրացաւ: Ձէ՛, զայրանալ չէիտէր:

Հարսի ձեռքից վերցրեց հաւը, բակից դուրս եկաւ:

Հենց դրան մօտ առուն էր: Սառը, պըղլել ջուր էր գալիս: Հաւին կոխեց ջուրը, պահեց, որ դուրս չգայ: Իսկ ինքը մաքրի հետ էր: Ոնց որ Աղունը փսխուել է: Աչքերը թաց էին, երբ ասաց, թէ մեղք է: Ո՞վ է մեղք, կոթա՞ղը, թէ հենց ինքը Աղունը:

(Շար. 3)

ԱՐՇԱԿ ՉՈՊԱՆՅԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՎԱ ՀՆԱՑՈՂ ՀՈՂԱՑՈՒ ԱՐՎԵՍՏԸ

1983, Դեկտեմբեր 21ին, Իսրայել Գոպ-Տեղ-Գոպ կոչուած ընդհանուր հաւաքի ներկայ էին Իսրայելի Գրողներու Միութեան անդամներ, Իսրայելի Հրատարակիչներու Միութեան ներկայացուցիչներ, գրականագէտներ, գրադատներ եւ գրականութեան սիրահարներ։ Ներկայ էին նաեւ Իսրայելի Հանրապետութեան Նախագահ Յ. Հերցոգ եւ անոր տիկինը։ Ներկայ էին նաեւ Իսրայելի Ազգային Գրադարանի տնօրէնութեան անդամներ։ Ներկայ էին նաեւ Իսրայելի Գրականութեան Հիմնադրամի ներկայացուցիչներ։ Ներկայ էին նաեւ Իսրայելի Գրականութեան Հիմնադրամի ներկայացուցիչներ։ Ներկայ էին նաեւ Իսրայելի Գրականութեան Հիմնադրամի ներկայացուցիչներ։

—×—

ԱՐՇԱԿ ՉՈՊԱՆՅԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՎԱ ՀՆԱՑՈՂ ՀՈՂԱՑՈՒ ԱՐՎԵՍՏԸ

Ա. ՄԱՍՆ



(ԳԱՂԱՓԱՐ ՅԱՋԳ)

3

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Այս պատմութիւնը, որ մեզի հետաքրքրական կը թուի, հիմնուած է ճշմարիտ դէպքերու վրայ։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։

ՄՈՏԱԿ ԾՐԱԳԻՐ

Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։

Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։ Ան կը պատմէ Հայոց Պատմութեան ամենէն ողբերգական շրջաններէն մէկուն մասին։

ՄՈՏԱԿ ԾՐԱԳԻՐ

Պ. Հայկ Ալանեան, Այրի Տիկին Սաթենիկ Հայթայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սարխոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թոմմաս Ալանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պալեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍՈՂԻԿ ԱԼԱԼԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Լաւազաճեան)

մահը, որ պատահեցաւ փետր. 7-ին, 89 տարեկանին:

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, փետր. 10, ժամը 16ին, Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիրոֆլէյի պեըեզմանատունը:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱԶ

Երկուշաբթի, փետր. 13-ին, երեկոյեան ժամը 5-ին, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱԶ-ի հանդիսաւոր Նախատօնակ, Աւետաստան եւ Մոմավառութիւն կը կատարուի:

×

Երեքշաբթի, փետր. 14-ին, ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱԶ է. Տօն Քառասնօրեայ Գալստեանըն Քրիստոսի ի Տաճարն:

Ակս առթիւ պատարագ կը մատուցուի: կը պատարագէ՝

ՄԻՒՌՈՆ վրդ. ԳՐՎԼԳԵԱՆ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ. - Գեղամ Խոսրովեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ի բարգաւաճման, ընկերները՝ կարապետ Ճանիկեանի եւ Յակոբ Պապիկեանի յիշատակին:

×

Տիկին Լիզա Մոստիչեանի յիշատակին, Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ կեսարացիներու Հայրենակցական Միութեան եւ 100 Ֆ, «Ծառայ»ին: Նոյն ախուր առթիւ Տիկին Զարուհի Պապիկեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչէ Անիէռ - Պուա - Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է 200 Ֆ. Պ. Լօզպէքեանէ (Քոլոմպ), եւ 200 Ֆ. Պ. Տուզմանեանէ (Քոլոմպ):

×

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները՝ Քիւլչէեան եւ Դարբինեան ընտանիքները Պաղտասար Քիւլչէեանի յիշատակին 300, Տիկին Քիւլչէեան, Թաքուլ Կիրակոսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ.:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 12-էն սկսեալ, ՀՄԸՄ Ֆրանսի Սկաուտական աշխատանքները տեղի կ'ունենան Մխիթարեան վարժարանէն ներս:

26, rue Troyon — SEVRES

ԾՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, պատթ մը թէյի շուրջ, երկուշաբթի, փետր. 13, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, պատգամաւորական ժողովի զեկուցում:

MEETING

DU
MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN
ET DU
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

Avec la présence de tous les avocats du prcès «VAN»

Rendez-vous : Lundi 13 Février, à 20h 30,
Grande Salle de la Mutualité
24, rue St. Victor — 75005 Paris
Métro : Maubert - Mutualité

A L'OCCASION DE LA FÊTE DES VARTANANK

DINER DANSANT

organisé par la section de Paris du Parti S.D. HENTCHAKIAN
et la jeunesse «NAZARPEK»

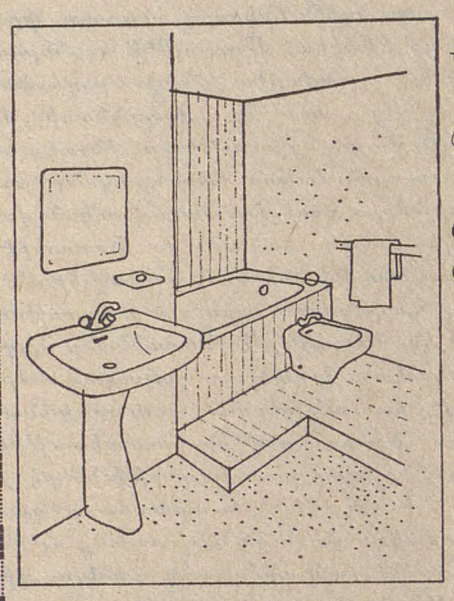
avec la participation de

VIKEN

LE DIMANCHE 12 FEVRIER de 18 h. 30 à 1 h.
au BOWLING de PARIS, Jardin d'Acclimatation
Route de Madrid, Bois de Boulogne, Paris 16e M° Sablons

Réservation : 874 - 24 - 65
770 - 38 - 63

Participation aux frais : 150 F



Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵԻԱՅԼՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԻ՛Ր ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅԵՏԱՋԳՈՒԱԾ Է

Սերովբէ արք.ի վախճանման պատճառաւ յետաձգուած է Գարեգին վրդ.ի բանախօսութիւնը (Շաբաթ, ժամը 21-ին):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԸ

Կիրակի, փետրուար 12, ժամը 13-ին՝

Restaurant LA CAPPADOCE

67 bis, quai Blanqui, 94140 Alfortville

Autoroute A4, 1ère sortie, Pont de Charenton bord de Seine, Métro Charenton-Ecoles, prendre le bus 103 et descendre à l'arrêt de la Mairie d'Alfortville.

ԼԻԶ ԳԱՎՈՒՒՃԵԱՆ - ԱՃՎԱՃԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Կը յանձնուի՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ
Կը նախագահէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՒՍԱՆԵԱՆ
Կը բանախօսէ վերապատուելի՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷՎՎԱՃԵԱՆ
Հանդիսավար՝ վահան Նաւասարդեան
Գեղարուեստական բաժին
Սեղանները ապահովել հեռախօսելով՝ 780 82 58
985 36 53
Ճաշավճարը՝ 100 Ֆ.:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ձմեռ է

ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99

Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille:

tél. (42) 89.27.47



"Բացառիկ գեղջ «Ծառայ»ի բաժանորդներուն"

ԱՄԷՆ ԱՆԳԱՄ ԹԱՐՄ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ԸՆՏԻՐ

ALIMENTATION GENERALE

PRODUITS D'ORIENT

MASSIS BLEUE

S.A.R.L. BALTAIAN & Cie

Ouvert tous les jours, sauf le dimanche et le lundi matin

27, RUE BLEUE 75009 PARIS - TÉL. 824.93.86 - MÉTRO : CADET

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11-12
SAMEDI-DIMANCHE
11-12 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.634 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.634

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱՄԱԼԻ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ՏԷՐՆ Է ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ ԿՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻՆ, ԱՃԱՊԱՐԵԼՈՒ ՀԱՐԿ ԶԿԱՑ...

—×—

Ֆրանսա կ'ուզէ որ ՄԱԿ-ի ուժերը ժամ առաջ Պէյրութ երթան, բայց Նիւ-Եորքի Ազգաժողովին անդամները, Ֆրանսական առաջարկը առած նստած են, ի՞նչ պէտք կայ աճապարելու, կամաց - կամաց, եւ մինչ խորհրդակցութիւնները կը տեւեն, կարելի է բան մը կը պատահի Պէյրութ եւ Նիւ-Եորքի «դիւանագէտները» որոշում տալու հարկ չեն ունենար իսկ : Ապահովութեան Խորհուրդն ալ կը խուսափի ֆրանսական առաջարկով զբաղիլ, քանի խորհրդային վէթոյի մը հաւանականութիւնը կայ : Ուրեմն, ուէյք էնտ սի (սպասել եւ տեսնել...), քանի մը տասնեակ զոհ աւելի, բան չի փոխեր... Ամերիկեան նաւատորմը կը շարունակէ իր ռմբակոծութիւնները եւ ըստ ուրբաթ առաւօտ հասած լուրերուն, քար ու քանդ եղած էր սուրիական հրամանատարութեան կեդրոնատեղին եւ հրամանատարն ալ՝ սպանուած :

Պէյրութի մէջ բոլոր դեսպանատունները կը փակուին, պատնէշին վրայ էր՝ Ֆրանսա : Արեւմտեան Պէյրութի ոչերն է չի Ամալ շարժումի պետը՝ Նապիհ Պէրրի, որ առայժմ չափաւոր կը թուի ըլլալ, ինչ որ հակասական է նաեւ չիիներու վերջին գործունէութեանց հետ : Ամէն կողմէ կը զննահատուի, իր վարուելակերպը, օրինապահութեան յարգանքը, մոռնալով իսկ թէ ամէն բան տակնուվրայ ընողն էր : Լրագրողներուն կը յայտարարէ թէ ձեռնայէն է, որ դինքը մղեց զէնքի գործածութեան, բայց չուզեր վարչակարգը տապալել զինու զօրութեամբ : Այնքան կ'ուզէ լաւ յարաբերութիւններ ունենալ թղթակիցներուն հետ, որ օգակայանը ժամ մը բանալ տուած է, որպէսզի Լառնաքայէն կարենայ հասնիլ Մխալը - Իսթի օդանաւակայանը, քանի մը տասնեակ լրագրողներով : 4 տարի է, որ Պէյրութի հրապարակ եկած է, Մուսա Սադրի «անհետացումէն» ի վեր : Փաստարան է, Ֆրանսական դաստիարակութիւն ստացած եւ Ամերիկուհիի մը հետ ամուսնացած : Սադրի օրով ծնած է նաեւ Ամալը, որ սկիզբը զինուորեալներու շարժում մըն էր միայն, Շիւուառնեերով զբաղելու կոչուած :

Ճումպլաթ նոյն չափաւոր լեզուն չի գործածեր : Առջի օր կ'ուզէր որ ձեմայէլ սպաննուի, այս անգամ կ'առաջարկէ որ անձնասպան ըլլայ (Քատաֆի ալ նոյնը առաջարկած էր Արաֆաթի), եթէ իսկապէս Լիբանանի բարիքը կ'ուզէ : Պէրրի կը նախընտրէ որ ձեմայէլ հրաժարի կամ նախագահական շրջանը 6էն 2 տարիի իջնէ : Ամերիկացիք արդէն «լուրջ թեկնածուներ» ունին եղեր ըստ սաուտական օրաթերթ՝ Ալ Շարք ալ Ավզաթի, յանձինս՝ Ռեմոն Էտտէի եւ Տանի Շամունի, երկուքն ալ Հանրապետութեան նախկին նախագահներու զաւակ :

×

ՈՒՐԲԱԹ ԱՌՏՈՒ

ԱՆՏՐՈՒՈՎ ՄԵՌԱԾ

ԿՐ ԿԱՐԾՈՒԻ

—×—

Ծանօթ է որ հիւանդութիւններն ու մահերն ալ պետական գաղտնիքներու մաս կը

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ

(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31/ՓԵՏՐ. 6)

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՄԵԾ ՇՈՒՔՈՎ ԿՐ ՆՇՈՒԻ

Այս տարի ծննդեան հարիւրամեակն է Դանիէլ Վարուժանի : Այս առթիւ կեանքի կոչուած է յոբելէնական յանձնախումբ մը՝ պատշաճ կերպով նշելու համար հարիւրամեակը : Յանձնախումբին մաս կը կազմեն Վարդգէս Պետրոսեան (նախագահ), Սուրէն Աւետիսեան, Նորայր Ադալեան, Ստեփան Ալայաճեան, Գուրգէն Առաքելեան, Գրիգոր Աստարեան, Արամ Գրիգորեան, Վահագն Դաւթեան, Պերճ Զէյթունցեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Յարութիւն Կարապետեան, Լորիս Կրոյեան, Նորա Յակոբեան, Վարդգէս Համապասեան, Սիմոն Հախումեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Լիւդվիկ Ղարիբջանեան, Բորիս Մկրտիչեան, Գեղամ Մուղնեցեան, Ստեփան Պօղոսեան, Եդուարդ Զրբաչեան, Համօ Սահեան եւ Ռոբեր Վարդանեան : Ծրագրուած է կարգ մը հանդիսութիւններ : Այսպէս, բանաստեղծին կեանքին ու գործին նուիրուած գիտական նստաշրջան մը կը կազմակերպէն Հայաստանի Ակադեմիայի գրականութեան հիմնարկը եւ Գրողներու միութիւնը : Հայաստանի մամուլը, ձայն - հեռատեսիլը լայնօրէն կ'անդրադառնան Դանիէլ Վարուժանի քերթողական վաստակին, լոյս կ'ընծայուին բանաստեղծին գործերէն ծաղկաքաղ մը՝ հայերէն եւ ռուսերէն, ինչպէս նաեւ անոր գրական ժառանգութեան նուիրուած գիտական աշխատութիւններ : Մոսկուայի Գրողներու Տունը տեղի կ'ունենայ բանաստեղծին նուիրուած երեկոյթ մը : Ձեռնարկները վերջ կը գտնեն Երեւանի «Արամ Խաչատրեան» սրահին մէջ գումարուած հանդիսաւոր նիստով մը :

×

ՊԱՐՈՑՐ ՍԵՒԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

«... Պարոյր Սեւակի տաղանդը պատկանում է ժողովրդին : Հայաստան երկրի գարաւոր տառապանքն էր իմաստաւորել այդ տաղանդը : Իր մեծ նախորդների՝ Նարեկացու ու Շնորհալու, Սիամանթոյի ու Զարենցի ոգին էր, որ հարազատ որդու իրաւունքով ժառանգել էր նա : Կոմիտասեան անլռելի զանգակատան արձագանգներն էին նրբհում նրա արեան մէջ, որ արթնացան ու հնչեցին այնքան ուժգին, այնքան հարազատ ու հայրենահունչ... հնչեցին, իրենց զօրանշները փռելով ամբողջ ժողովրդի հոգում՝ մայր Հայաստանից մինչեւ Սփիւռքի ամենահեռաւոր ծայրերը...» : Վահագն Դաւթեանի այս խօսքերը գարձած են Ալ. Միասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած ցուցահանդէսին բնաբանը : Պարոյր Սեւակի ծննդեան վաթսունամեակին նուիրուած ցուցահանդէսին ներկայացուած է բանաստեղծին ամբողջ վաստակը : Այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւեն Սեւակի անդրանիկ՝ 1948-ին լոյս տեսած «Անմահները հրամայում են» բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն, «Սիրոյ ճանապարհ», «Մարդըն ափի մէջ», «Եղիցի լոյս» գիրքերը : Ներկայացուած են Պարոյր Սեւակի գրչին պատկանող «Անհաշտ մտերմութիւն», «Երգ երգոց», «Եւ այր մի՝ Մաշտոց անուն», «Եռաձայն պատարագ» պոէմները, «Անլռելի զանգակատուն» պոէմը, «Սայաթ Նովա» ընդարձակ մենագրութիւնը, բազմաթիւ յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ, Մոսկուա, Սոֆիա, Պէյրութ, Թեհրան եւ այլուր հրատարակուած գիրքեր եւ այլ նիւթեր :

×

ՏՐԴԱՏ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԸ ՎԷՊԻ ՀԵՐՈՍ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը քանի հազար տպաքանակով լոյս ընծայած է Գէորգ Դեւրիկեանի «Տրդատ ճարտարապետ» վէպը : Որպէս նիւթ ընտրելով Ժ. դարու Հայաստան աշխարհը եւ յատկապէս անոր մայրաքաղաք Անին, հեղինակը այդ համայնապատկերին վրայ գծած է դարաշրջանի մեծ դէմքերն մէկուն՝ Տրդատ ճարտարապետի կերպարը, անոր գործունէութիւնը հայրենի հողին վրայ : Օգտուելով Ստեփանոս Տարօնացի Առաղիկ պատմիչի քանի մը ժլատ

կաթողիկոսական պատուիրակի բնդհատ փոխանորդը,
կրօնական ընկերակցութեան ներկայացուցչական ժողովը,
վարչական խորհուրդը,
Հոգեւորական դասը եւ
Հոգաբարձութիւնները

խոր վշտով կը ծանուցանեն անակնկալ վախճանումը իրենց հոգեւոր հօր՝

ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կաթողիկոսական պատուիրակ Հայոց Եւրոպայի,
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի
Միաբան Երուսաղէմի առաքելական Աթոռի Ս. Յակոբեանց միաբանութեան,
Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի,
Ֆրանսական պատուոյ լէգէոնի սպասէտ

որ պատահեցաւ Առաջնորդարանի իր բնակարանը, Երեքշաբթի, Փետր. 7, ժամը 21-ին :

Վերջին Օծման կարգը կը կատարուի ի ժամ Սուրբ Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր, 18 Փետրուար, ժամը 10-ին : Որմէ ետք,

Հոգելոյս Սրբազան Հօր Թաղումը կը կատարուի, ժամը 2-ին, Բէր Լաշէզի Գերեզմանատան մէջ եւ մարմինը կ'ամփոփուի Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդներու Դամբարանը :

Ոչ ծաղիկ եւ ոչ ծաղկեպսակ. նուիրատուութիւններ ընել՝ յօգուտ Մայր Եկեղեցւոյ :

×

Այս Կիրակի, Փետր. 12, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի բոլոր հայկ. եկեղեցիներուն մէջ, հոգելոյս Սրբազանին յիշատակին :

Շնորհք պատրիարքի հրահանգով, այս Կիրակի, Փետր. 12-ին, Պոլսոյ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ «Զեռնադրութեան իր եղբօր» Սերովբէ արք.ի յիշատակին :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ուրբաթ ժամը 11·30-ին, Արտաքին Նախարար՝ Շէյսոն յայտարարած էր, Պրիւսէլի մէջ, թէ Եուրի Անդրոպով մեռած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԱ՝

ԱԹԻՆԲի Թրքիշ Էղլայնզի գրասենեակին վրայ անզէն յարձակում մը կատարած են 15 Թուրքեր, դէմքերը ծածկուած, բողոքելու համար Թուրքիոյ մէջ կիրարկուած հալածանքին դէմ : Ցայտարարած են թէ այդ արարքը կը կատարեն յանուն Թրքական յեղափոխական վեց խումբերու եւ յանձնուած են ոստիկանութեան, առանց դիմադրութեան : Ոստիկանութեան մէկ բանբերը ըսած է թէ, ոմանք քիւրտ ծագում ունին եւ քաղաքական ապաստանեալ են Յունաստանի մէջ : Լրագրողներուն յայտարարած են թէ ուզած են միջազգային ուշադրութիւնը հրաւիրել Թուրքիոյ մէջ շարունակուող բռնատիրութեան վրայ : Միաժամանակ, դուրսը, ուրիշ Թուրքեր ցոյց մը ըրած են եւ լոզունգներ արտասանած : Թուուցիկներ ալ բաժնած են, ուր կը դատապարտուի վարչակարգ մը որ «սարսափի եւ զանգուածային սպանութեան» դրութիւն մը հաստատած է : Թուուցիկը ստորագրած են . - Տէվրիմճի իշեան (յեղափոխական զարթնում), Տէվրիմճի Քուռթուլուչ (յեղափոխական ազատագրում), Տէվրիմճի Սոլ (յեղափոխական ձախ), Թուրք յեղափոխութեան ուղի եւ Քավա եւ Փարթիզան : Թուրքիոյ արտաքին նախարարը դիմած է Յունաստանի, որ ամրապնդէ ապահովութեան միջոցները Թուրք հաստատութեանց շուրջ :

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ, հեղինակը յաջողած է վերստեղծել կերպարը Տրդատ Ճարտարապետին, որ իր արգասաբեր գործերով նոր փառք մը բերաւ հայ ժողովուրդի կառուցողական հանճարին : Պատկերացուած են Տրդատի ուսումնառութիւնը, բազմակողմանի գործունէութիւնը, որուն արդիւնքը եղան Արգինայի տաճարը, Հաղբատի Ս. Նշան եկեղեցին, Մարմաշէնի համադրոյթը, ապա նաեւ Անիի հզօր տաճարը՝ Մայր տաճարը, Սբ. Գրիգոր Պարթեւ պարիսպները, Հովուի եկեղեցին, հիւրատունները, արքայական ապարանքը, կամուրջները եւ այլ կառոյցներ : Հեղինակը լայն տեղ տուած է Տրդատի ճարտարապետի դէմ վասպուրական, անոր ծանօթութեան՝ Մանուէլ Ճարտարապետի հրաշակերտներուն եւ առաջին կարգին՝ Աղթամարի տաճարին : Նկարագրուած է Տրդատի գործունէութիւնը Կ. Պոլիս, ուր նորոգեց Ս. Սոֆիայի տաճարի պատերը եւ կառոյց երկրաշարժէ փլած գմբէթը : Գէորգ Դեւրիկեան այս բոլորը պատկերացուցած է ժամանակի պատմական դէպքերու համայնապատկերին վրայ, յատկապէս չեչտելով հայ - բիւզանդական յարաբերութիւնները, հայ Բագրատունիներու պայքարը արտաքին թշնամիներու ու ներքին պառակտիչներու ոտնձգութիւններու դէմ : Վէպին մէջ տեղ տրուած է նաեւ ժամանակի մտածողութեան ու գաղափարախօսութեան, մշակոյթին ու դպրութեան, արհեստներուն, երկրագործութեան ու առեւտուրին : Գործածուած են դրաբարն ու միջին հայերէնը, ինչպէս նաեւ հին դուռանական երգերն ու հայրէնները :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ

Դ. եւ վերջին մաս

*Արտաքին նախարարութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարները նոյնիսկ ֆըրդրնէն նուազ տեղեկութիւններու ծանօթ էին: Ճորճ Ֆիտսթոն, որ Աբեւելեան Բաժանմունքի (որուն հակակշռին տակ կը գտնուէին Պալքաններու, Մէյջին Արեւելքի, Պարսկաստանի եւ Կովկասի վերաբերող հարցերը) աւագ պաշտօնատարն էր, Փետրուար 6-ին կը յայտնէր. «Մինչեւ վերջերս, գործնական բոլոր նպատակներուն համար Կովկասը գրեթէ ամբողջովին դուրս եղած է Արտաքին նախարարութեան տեսադաշտէն», նկատի ունենալով, որ անգլիական գունդերուն կողմէ դրաւուած Անդրկովկասը կը գտնուէր պատերազմական նախարարութեան պատասխանատուութեան ծիրին մէջ: Երջանին մէջ չկային Արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչներ եւ այն բոլոր տեղեկութիւնները, զորս արտաքին նախարարութիւնը կը ստանար, կու գային Պատերազմական նախարարութենէն: Քիւսթոն կը դժգոհէր, թէ Անդրկովկասի անդրադարձող հեռագիրները Պատերազմական նախարարութեան կողմէ անկանոն կերպով կը ստանայ: Ան նաեւ կը հաւատար, որ ճակատագրական չատ մը նիւթեր երբեմն գաղտնի կը պահուէին: Ինչ կը վերաբերի հնդկական նախարարութենէն ստացած տեղեկագիրներուն, Քիւսթոն կը պնդէ, որ ինք երբեք զանոնք չէ տեսած, ոչ ալ՝ «երբեւիցէ լսած»: Ան կ'աճապարէ աւելցնելու, թէ չարաթը անգամ մը ղըրկուած Արեւելեան Տեղեկագիրները Արտաքին նախարարութեան պատասխանատուները չէին ղրեր, այլ անոնք կը խմբագրուէին պատերազմական գաղիմի քարտուղարութեան կողմէ:

Արտաքին նախարարութիւնը եւ Պաղտադրութեան Մեծ Բրիտանիոյ անդլիական պատուիրակութեան քաղաքական բաժանմունքը անտեղեակ էին այն չարժառիթներուն, որոնք կը վերաբերէին Ղարաբաղի ժամանակաւոր վարչութեան գծով Թոմսընի տուած որոշումներուն: Տեղեկութեանց համար անոնք կապ հաստատեցին Պատերազմական նախարարութեան հետ, երբ հայկական բողոքները հասան Փարիզ եւ Լոնտոն: Պատերազմական նախարարութիւնը չբացայայտեց Ղարաբաղի չուրջ տուած իր որոշումին պատճառները, բայց հարցականի տակ դրաւ Պաղտադրութեան Մեծ Բրիտանիոյ Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան նախագահ Աւետիս Ահարոնեանի հեղինակութիւնը եւ կատարած պատճառաբանութիւնները:

Արտաքին նախարար Արթիւր Ձէյմս Պալֆուր, որ երբեք Պաղտադրութեան Մեծ Բրիտանիոյ անդլիական պատուիրակութեան անդամ հայկական բողոքներով ոդողուած էր, Քըրզընէն կը պահանջէ Ղարաբաղի հարցին գծով Պատերազմական նախարարութեան բոլոր տեղեկութիւնները: Պատերազմական նախարարութեան պատասխանը լաւ կը բացատրէ իր կեցուածքը. այսպէս, Պալֆուրի պահանջին իրրեւ պատասխան՝ զինապետ Ուիլըըմ Թուայթ, որ անօրէնն էր Պատերազմական նախարարութեան զինուորական լրտեսութեան բաժանմունքին, կը ներկայացնէ Թոմսընին կողմէ ղրկուած հեռագիրի մը պատճէնը, ուր կը յայտարարուէր, թէ «Ղարաբաղի հայկական ճեղքը պէտք չէ ձգել որ բաց մնայ»: Այս քաղաքականութեան համար Թոմսընն լուսաբանութիւններ չի տար: Փոխարէնը ան կը չղթայադերձէր նախատական եւ մանուածապատ իօսքի արշաւ մը՝ ընդդէմ Ղարաբաղի Հայերուն եւ Հայ Ցեղափոխական Դաշնակցութեան, որ Հայաստանի Հանրապետութեան զեկավար կուսակցութիւնն էր:

Իրողութիւնը այն է, որ Ադրբէջանի մէջ չատ մը Հայեր յուսախաբ եղած են, որ անգլիական գրաւումը վրէժխնդրութեան առիթ մը չէ: Անոնք կը տատամսին ընդունելու, թէ Պաղտադրութեան Մեծ Բրիտանիոյ Մեծ Բրիտանիոյ Մեծ Բրիտանիոյ

ԿՈՒՇՏԱՎԱՃԱՌ

ԳՆՈՏ ՏՕՆԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ա. ՍՍՍՌ ԳԱ թղթակից-անդամ Ա. Ա. ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ ելույթը

Ընկերներ, ինչպես գիտեք, Հայկական ՍՍՀ Գիտությունների ակադեմիան ստեղծվել է 1943 թվականին, Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին։ Ակադեմիայի ստեղծումը մեծ նշանակություն ունեցավ հայ ժողովրդի մշակույթի զարգացման համար։ Ակադեմիայի ստեղծումից հետո մեր հանրապետությունում գիտական հետազոտությունները ծավալվեցին ավելի լայն չափերով։ Ակադեմիայի կազմում ստեղծվեցին գիտական նոր հաստատություններ, ընդլայնվեցին գոյություն ունեցող գիտական հաստատությունները։ Ակադեմիայի կազմում ներկայումս կա 15 գիտական հաստատություն։ Ակադեմիայի գիտական հաստատությունների կազմում աշխատում են 1000-ից ավելի գիտական աշխատողներ, որոնց մեջ 200-ից ավելի գիտությունների դոկտորներ և պրոֆեսորներ, 500-ից ավելի գիտությունների թեկնածուներ և դոցենտներ։

Ակադեմիայի գիտական հաստատությունները հրատարակում են 20 գիտական պարբերական հանդես։ Ակադեմիայի հրատարակչությունը 1943 թվականից ի վեր հրատարակել է 1000-ից ավելի գիտական աշխատություններ։

Ակադեմիայի գիտական հաստատությունները ունեն հարուստ գրադարաններ, որոնց մեջ կան հազվագյուտ ձեռագրեր և հնատիպ գրքեր։ Ակադեմիայի գրադարանները ունեն 1 միլիոն 200 հազար միավոր գրքեր և ամսագրեր։

Ակադեմիայի գիտական հաստատությունները ունեն նաև հարուստ թանգարաններ։ Ակադեմիայի պատմության թանգարանում պահվում են հազարավոր հնագիտական նյութեր, որոնք ներկայացնում են մեր հայրենիքի հնագույն անցյալը։ Ակադեմիայի գրականության և արվեստի թանգարանում պահվում են հայ գրականության և արվեստի նշանավոր գործիչների ձեռագրերը, անձնական իրերը, նկարները և այլն

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

ՆԻՍ. - Տիկին Սիրանույշ Զէյպեկեան իր ամուսնոյն Խաչիկ Զէյպեկեանի մահուան տարեդարձին առթիւ (Փետր. 9) 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տիկին Կիւլենիա - Ժիւլիէթ Զապուքճեան 50 Ֆ կը նուիրէ կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին կարապետ Ճանիկեանի յիշատակին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱԶԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, Շորեքշաբթի, Փետր. 15, ժամը 15-ին, Մարսէյլի մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 12-էն սկսեալ, ՀՄԸՄ Ֆրանսի Սկաուտական աշխատանքները տեղի կ'ունենան Մխիթարեան վարժարանէն ներս:

26, rue Troyon — SEVRES

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Իսի-Գլամաո և Շրջաններու մասնաճիւղին
Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Ի Մ Ը
Իսի լէ Մուլինոյի Քաղաքապետարանի
Թատերասրահին մէջ
Դեկտեմբեր 31-ին
Մանրամասնութիւնները տառերին

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Կը ներկայացնէ Լիոնի Սիկալ սրահին մէջ 60 Ավենիւ տը Սաֆս Լիոն 3-րդ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐՐ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4-ին, կէսօրէ հաք ժամը 3-ին:

Բեմադրութիւն՝ Թորոս ՍՊԻՏԱՆԵԱՆ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատունը կամ խումբին անդամ - անդամուհիներուն:

EVOCATION HISTORIQUE
du 18 février 1921

Lors d'un repas
le samedi 18 février, à 20 h. 30
à la *M. C. A. de PARIS*
17, rue Bleue 75009 PARIS

Renseignements : Tél. 782 43 94

F.R.A. NOR SEROUND
GROUPE AVEDIS AHARONIAN



SPECIALITES
CAUCASIENNES
ARMENIENNES
GRECQUES



OUVERT
TOUS LES JOURS
MIDI
et SOIR

99 bis, Ave. de Verdun — 92130 Issy-les-Moulineaux

RESTAURANT

TÉL : 638. 96. 30

CAUCASE

Mr. GUEVORKIAN

ՀԱՄՈՎ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱՔ ՃԱՇԵՐ ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

VENDREDI ET SAMEDI SOIR
SPECTACLE DANSANT AVEC ORCHESTRE
MINAS, musique grecque, bouzouki, valses, accordéon

MEETING

D U
MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN
ET DU
COMITE DE SOUTIEN AUX PRISONNIERS POLITIQUES ARMENIENS

Avec la présence de tous les avocats du prcès «VAN»

Rendez-vous : Lundi 13 Février, à 20h 30,
Grande Salle de la Mutualité
24, rue St. Victor — 75005 Paris
Métro : Maubert - Mutualité

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

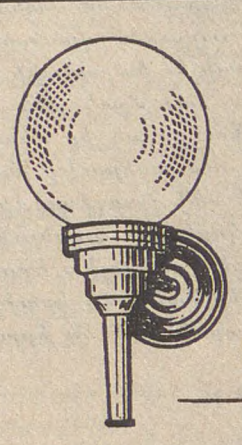
ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԻ

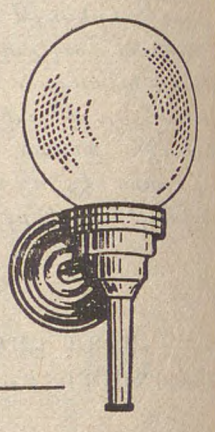
Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

Au programme : Œuvres symphoniques et vocales de
KOURKEN M. ALEMSHAH et GANATCHIAN-APRIKIAN
avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (MEZZO)



RESTAURANT
L'ARARAT

GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES



MENU : 95 F VIN COMPRIS

25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE

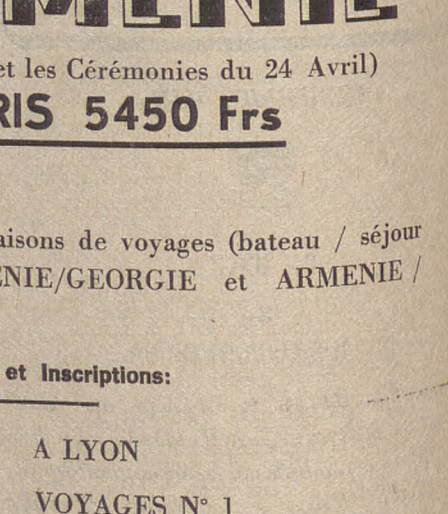
Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers

POUR RESERVER : **91 - 24 - 99**
(FERMÉ LE DIMANCHE)

JFDjermaghian

ARCHITECTURE INTERIEURE
HABITATION AGENCEMENT
COLLECTIVITES
CREATION DE MODELES

8 Rue des Lyonnais 75005 PARIS
Tél 336 33 09
Afrique & M.O. po box 10003
Nairobi KENYA



arteriors paris
interior designers

OPTIMA Tours

VOYAGES PRINTEMPS 84

EN ARMENIE

— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)

PRIX : PARIS / PARIS 5450 Frs

— du 5 au 19 Mai
— du 2 au 16 Juin

Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / / GEORGIE / LENINGRAD)

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON

VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
14
MARDI
14 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.635 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.635

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԴՐՈՒՈՎԻ ՄԱՀԷՆ ԵՏՔ

ՅԱՋՈՐԴՆ Է՝ ՋԵՐՆԵՆԿՈ

—×—

Սորհրդային վարչակարգի հինգերորդ դեկավարը, անկասկած, իր դրոշմը պիտի չձգէ : 15 ամսուան չրջանի մը ընթացքին, Անդրոպով, հազիւ տասը ամիս հրապարակը զբաւեց, ապա, 1983 Օգոստոս 13-էն ի վեր, չուք մըն էր, որու հիւանդութեան մասին ալ ոչ մէկ տեղեկութիւն կը տրուէր : Երբեմն երբեմն պաղարտութեան մասին կը խօսուէր, որքան ալ անբնական ըլլայ վեց ամիս տեւող «հարբուխ» մը : Ի վերջոյ, Ուրբաթ առաւտու, պաշտօնական դեկոյց մը կը հաղորդէր թէ Եուրի Անդրոպով, մեռած էր, նախորդ օրը, 69 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան եւ կը հաստատուէր թէ երիկամունքի, չաքարախտի, արեան զերճնշումի, հուսկ՝ սրտի անբաւարարութեան ազդակները քայքայած էին առողջութիւնը, մինչեւ մահը, որ պատահած էր ընչաւութեան դաշրոմէ :

Պաշտօնական դեկոյցէն քիչ առաջ է, որ լուրը կը տրուէր Պրիւսէլի մէջ, Շէոսկի կողմէ, (որու արձականգած էինք, մեր նախորդ թիւով՝ վերջին ժամուն), եւ այս ալ դիւանագիտական կափ մըն է, որ չատ նեղը դրած էր Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը : Արդարեւ, կը թուի որ Շէոսն տեղեկացած է, ուզակի Մոսկուայէն, թերեւս Ֆրանսական դեսպանատան միջոցաւ, երբ ժողովի նստած էր Պրիւսէլ, ու կը նախագահէր Հասարակապետութեան մէկ ժողովին ԱՄՓ-ի (Ափրիկէ, Քարայիպ, Խաղաղական) երկիրներու հետ եւ անմիջապէս ընդհատելով նիստը, կարդացած է իրեն տրուած թղթիկ մը, յայտնելով թէ Անդրոպով մեռած է : Սրդ, Ֆրանսայի նախարարը անգիտացած է թէ Կրեմլինը դեռ չէր հաղորդած լուրը պաշտօնապէս եւ դիւանագիտական բարքերը կը պարտադրեն, որ օտար նախարար մը չտայ լուր մը նախքան խնդրոյ առարկայ իշխանութիւնները : Քէ ո՛Օրսէին կը մնար սրտնց մաղթել որ լուրը հաստատուի, ինչ որ եղած է 45 վայրկեան ետք եւ ամէն մարդ չունչ մը քաշած է : Շաբաթ առաւօտեան փարիզեան մամուլին ամէնէն սրամիտն էր՝ «Լիպերասիոն,» որ Պրաւդա-ի առաջին էջը կապկելով, տեղ - տեղ կիւրեղեան տառերով, կը հաղորդէր Անդրոպովի մահը, այնպէս ինչպէս կ'ենթակայէր թէ պիտի հաղորդէր Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը : կը խորագրէր՝ «Սորհրդային ժողովուրդին օրինակելի զաւկին», ապա ա լա Պրաւդա, անդրադառնալու համար Անդրոպովի :

*15 տարի վարելէ ետք ՓԱ - ԿԸ - Պի-ն, Անդրոպով պիտի յաջորդէր Բրեժնեւի, հարցականներու չարք մը բանալով Արեւմուտքի համար : Ի՞նչ պիտի ընէ, ի՞նչ պիտի փոխէ, ի՞նչ պիտի բլլան Սորհ. Միութիւն - Արեւմուտք յարաբերութիւնները : Հարցականներ, որոնք անպատասխան մնացին ու կրկին զրուեցան Ուրբաթ օր իսկ : Թէեւ փորձեց բարեփոխումներու ձեռնարկել, գլխաւորաբար կաշառակերութեան եւ ապականած գրբութեան մը մէջ, անտեսութենէն ներս, բայց եւ այնպէս, մեկնած օրն ալ նոյնքան անծանօթ է, որքան՝ եկած օրը : կը մնայ, ինչպէս պիտեղ կուտայ «Մոնտ»ը փակագիծ մը, պահելով իր խորհրդաւորութիւնը : Ի հակադրութիւն իր չորս նախորդներուն, անձնաւորութիւն մը չեղաւ : Ծնած էր 1914ին Սարավրոպոլի չըրջանը : Ծագումին մասին չատ խօսուած չէ, ծնած չրջանը յունական ներկայութիւն կայ, բայց չատ աւելի հաւանական նըկատուած է հայկական իր ծագումը եւ ճչդուած թէ բուն մականունը՝ Անդրոեան է (աւեղին, երբ իշխանութեան գլուխ եկաւ, գրած էինք այս մասին, առաջին աղբիւր ունենալով Լոնտոնի Սընտէյ Թայմզ, որմէ ետք, հայկ. ծագումին կ'անդրադառնար վէ - ԻՍ - ՏԷ) : կենսագրութիւնը չատ մանրամասնութիւն չի տար, կ'ըսուի թէ ուղեվարձած է, գուցէ նաեւ կայարանապետ : Ծանօթ իսկ չէ թէ քոյրեր, եղբայրներ ունեցա՞ծ է : Պատանութեան, կոմսոմոլի, չրջանին քարտուղար կը դառնայ, ապա աւելի մեծ չրջանի մը եւ կը սկսի իր հըրապարակային բուն ասպարէզը : Եարոսլաւի չրջանին Ա. քարտուղար կը դառնայ 1938-ին եւ հոնկէ կը սկսի իր գործակցութիւնը ոստիկանութեան հետ : Բայց մինչեւ գերագոյն իշխանութեան հասնիլը, ճամբան չատ երկար է եւ կարելի է նկատել թէ ոչ ոք այնքան երկար ժամանակ դրած է հասնելու համար պիրքի մը, ուր այնքան քիչ պիտի մնար : 1945-ին, կը նչանակուի Կարելիոյ Հանրապետութեան կուսակցական Բ. քարտուղար, բայց 1950-ին ազատելով հանդերձ մաքրագործումէն, կը ստիպուի իր «աւտոկրիտիկան» ընել : Շնորհակրկումի չրջանը որ կ'ապրի Սթալինի մահէն ետք, հակասական կերպով պիտի օժանդակէ իր յառաջխաղացման : Դեսպան է Փեչտա, 1954-էն ետք : Այդ պաշտօնին դլուխն է 56-ին, բայց ամէնէն սեւ օրերուն Միկոյեան եւ Սուսլով կը հասնին վարելու համար զործողութիւնները : կը թուի, որ ինք է սակայն Քաասրը զնողը իշխանութեան գլուխ, այն համոզումով թէ Սթալինի նախկին զոհ մը, աւելի յարմար է քան չատ խորհրդայնամիտ Մուէնիխը, որ Մոսկուայի նախընտրութիւնն ունէր : Մոսկուա վերադառնալէն ետք, կուսակցական մեքենային մէջ, իր յառաջդիմութիւնը աւելի արագ է, մինչեւ 1967, երբ Բրեժնեւ զինքը կը դնէ քաղաքական ոստիկանութեան գլուխը : Հոն պիտի մնար մինչեւ Բրեժնեւի մահը, 1982 Նոյեմբերին, երբ կը ստանձնէր կուսակցութեան զեկավարութիւնը : Ինչպէս ըսինք, քիչ բան ծանօթ է իր մասին : Խելացի, պաղ, խիստ բնաւորութեան տէր, բարոյախօս անձ մը կը նկատուի :

×

Անդրոպովի ազգային յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի օր, ի ներկայութեան բազմաթիւ օտար պատուիրակութեանց : Ֆրանսան կը ներկայացնեն Նախարարապետ Մօռուա եւ Արտաքին Նախարար՝ Շէոսն : Ժորժ Մարչէ կը գլխաւորէ կուսակցական պատուիրակութիւն մը : Տիկին Թաչըր կը ներկայացնէ Մեծն - Բրիտանիան, մինչ Ռեկըն

(Շար.ը Դ. Էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ք. ԳՈԼՈՄՊՈՍ, ԿԱՎԱԹԱՍԱՐԱՑԻ ԼԻՍԷՆ ԵԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ . . .

ԽՄԲ. - Թրբերէն թերթերը կը շարունակեն իրենց մաղձը թափել Ֆրանսայի գլխուն, Փարիզի դատավճիռին առթիւ : Այս անգամ Ռաուֆ Թամէրն է, որ «Թէրճիւման»ի փետրուար 9-ի թիւին մէջ, իր գոհունակութիւնը կը յայտնէ Պոլսոյ Կալաթասարայի ֆրանսական լիսէի տեսչութեան Նախագահ Միթերանի գրած մէկ նամակին առթիւ : Դեռ ուրիշ խորհրդածութիւններ ալ կ'ընէ· ճանի որ սկիզբէն, հպարտութեամբ կը յիշէ թէ «երբ Գոլոմպոս Ամերիկան կը գտնէր, մենք կալաթասարայը ունէինք» :

×

ՁԱՅՆԸ՝ ՈՐՈՒՆ ԿԸ ՍՊԱՍԷԻՆՔ

«Երբ Գոլոմպոս Ամերիկան կը գտնէր մենք ունէինք կալաթասարայը» :

Այո . . . դէպի ետ թերթատելով օրացոյցը կը տեսնենք թէ երբ չնորհիւ Ֆրանսացիներուն «Մարաշ «հերոս» կը կոչուէր, մենք ունէինք կալաթասարայը» :

Ուրեմն այս խորարմատ դիւութեան - կրթութեան բոյնէն Միթերանի զրկուած դրութիւնը չատ կարեւոր է :

Այսօր սիւնակս պիտի յատկացնեմ անոր :

×

Ցանուն կալաթասարայ Լիսէի Ուսումնական Խորհուրդին, Ինան Գրաչի ստորագրած դրութիւնը բծախնդրութեամբ ընտրուած բառերով «մակարդակ» մը կը ցոլացնէ եւ «դիտակից ընտրութեամբ» մը բացառութիւն նկատելով Ֆրանսացի Լուս Մեծամասնութիւնը որ չի քաջալերը հայկ. ահարեկչութիւնը, կը պարզէ նաեւ նրբամիտ դիւանագիտութիւն մը :

Կը կրկնեմ այն մասը զոր ամենակարեւորը նկատեցի.

«Ֆրանսայի վայել ընթացք մը չէ ապիւնոտ ձեռքերով հայ ահաբեկիչներու իրաւունքը նկատել սպանութիւնը այն անմեղ մարդոց, որոնք հեռուէն կամ մօտէն որեւէ առընչութիւն չունին անցեալի դէպքին հետ : Այս՝ Թուրքիոյ եւ ամբողջ աշխարհին մէջ աւելի եւս կը մթագնէ Ֆրանսայի պատկերը որ արդէն այս մարզին մէջ շատ փայլուն չէ . . . կը նսեմացրնէ թէ՛ Ֆրանսացիները, եւ թէ փրանսական մշակոյթը : կը հաւատանք թէ ձեր հայրենակիցները անձամբ չեն վաւերացրներ այս կեցուածքը եւ որպէս ճշմարիտ Ֆրանսացիներու ձայները կ'ընդունինք զայն պախարակողներու ձայները» :

×

Ահաւասիկ . . . Միթերանի այս տեսակ հակազդեցութիւն մը ցոյց տրուեցաւ այն պատուհանէն որ առաջինն էր արեւմուտքին բացուած . . .

Կալաթասարայի Ուսումնական Խորհուրդը որ կը պարփակէ թէ՛ վարժարանը, թէ մարզական ակումբը, լուրջ հիմնարկ մըն է, ուրեմն բովանդակ կալաթասարայի ընտանիքը պէտք է ունկնդրէ այս ձայնին . . .

Ահկէ զատ . . . այլ կրթական հաստատութիւններու եւս որոնք Ֆրանսայէն ներշնչուած ծանօթ ուսանողական շարժումներու բոյնը դարձած էին, առիթ կը ներկայանայ այսօր անիշխանականութենէ ձերբազատած ըլլալու հանգամանքով «պախարակելու ամէն տեսակի անիշխանութիւն» . . . :

Այսպէս է, Ֆրանսա քանի որ այսօր նոյնիսկ զրկուած է ինքզինքը քննադատելու կարողութեան ամէր լուսամիտ դէմքերէ, ամենամեծ բարեկամութիւնն է այս զոր կարելի է ցոյց տալ . . .

Կալաթասարայէն բարձրացած ձայնը այս պատճառով որքան կարեւոր նոյնքան եւս խմաստալից է . . .

×

Մէյ մըն ալ 23 տղաք կան :

23 որբեր . . .

Առանք հայկ. ահաբեկչութեամբ անհայր կամ անմայր մնացած զաւակներն են մեր դիւանագէտներուն . . .

Այն զաւակները որոնք պիւրոքրասիին բիրտ անիւներուն մէջ մինչեւ որ յաջողին իրենց որբ ըլլալու պարագան վաւերացնելու որոշ թուշակ մը կապուի իրենց, դժբախտաբար «կեանքը կը չարունակուի» . . . :

Դպրոցը կը չարունակուի :

Հագուստ - կապուտ, անունդ, գերբ, տետրակ, բոլորը կը չարունակուին . . .

Թէեւ իրենց հայրերուն յուղարկաւորութիւնը բոլորիս ներկայութեան կատարուած է պետական հանդիսութեամբ, աւելի'ն ճառերով, որոնց հեռատեսիլէն հետեւեցանք, սակայն տակաւին 12 տղոց համար չեն ամբողջացած անհրաժեշտ թղթածրարները որոնք փաստելու պիտի ծառայեն իրենց ծնողքին «պատահանութեան ընթացքին նահատակուած ըլլալու պարագան . . . տակաւին այդ թուղթերը «փաստուելու նպատակով» դռնէ դուռ կը դեգերին . . .

Որքան ցաւալի է . . .

Պետութիւնը դնած է 100 հազինոց «նահատակներու թաղ մը» դերեզմանատան մէջ մեր այն դիւանագէտներուն համար, որոնք հաւանական է որ ոճրափորձի զոհ դառնան, սակայն ներկայի 23 որբերուն «առօրեայ» նախնական կարիքները լըքած են պիւրոքրասիի քմայքին . . .

Կալաթասարայի Ուսումնական Խորհուրդը հոս եւս պատուարեր պատասխանատուութիւն մը յանձն առած է . . .

Եղած կամ ըլլալիք յատկացումները թող փոքր կարկատան մը դառնան, անդին 23 տղոց ուսումի եւ ապրուստի ծախքերը Խորհուրդը պիտի հոգայ . . .

Մաղթելով որ այս թիւը վաղը 24, 25, 26 եւայլնի չբարձրանայ, մնայ 23-ին վերայ, այս տխուր տեսարանը կը ձօնենք Միթերանի . . .

Մէկ կողմը Ֆրանսական քաջալերութեամբ սպանուած մեր դիւանագէտները, միւս կողմը այս որբ տղաքը զոհ իր կուրծքին սեղմէ Կալաթասարայի Ուսումնական Խորհուրդը . . .

Ինչ ընեմ եթէ այս տեսարանն ալ պիտի չկարենայ սթափեցնել Ֆրանսան . . .

Թող մարդկութիւնը ամօթ զգայ . . .

Ինչ զուգադիպութիւն, այսօր Մարաշի «Հերոս» անուանումին 11-րդ տարեդարձն է եղեր . . .

Այս Մարաշը առանց պատճառի չհերոսացաւ անշուշտ . . .

Արդեօք ինչպէս եղաւ . . .

Միթերան նախ այս մասին պէտք է մտածէ . . .

Իսկ յետոյ կրկին ականջ տալու է Կալաթասարայէն բարձրացող ձայնին . . .

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՒԹԻԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն մեր ժողովուրդին կը յայտնենք թէ Հոգելոյս Տ. Սերովբէ Արք. Մանուկեանի մարմինը, Երեքշաբթի, Փետրուար 14-էն սկսեալ կը գետեղուի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, որպէսզի հաւատացեալները առիթն ունենան իրենց յարգանքը մատուցանել եւ աղօթել իրենց բազմերախտ Առաջնորդին հոգւոյն համար :

Եկեղեցին բաց է Երեքշաբթի, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը առաւօտեան ժամը 10-էն մինչեւ յետմիջօրէի ժամը 3-ը միայն :

Ուրբաթ օր, Փետրուար 17-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին տեղի կ'ունենայ հանդուցեալ Սրբազանին Թաղման Տան Կարգը եւ Հոկումը :

×

Վերջին Օծման կարգը կը կատարուի ի ժամ Սուրբ Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր, 18 Փետրուար, ժամը 10-ին : Որմէ ետք,

Հոգելոյս Սրբազան Հօր Թաղումը կը կատարուի, ժամը 2-ին, Բէր Լաշէզի Գերեզմանատան մէջ եւ մարմինը կ'ամփոփուի Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդներու Դամբարանը :

Ոչ ծաղիկ եւ ոչ ծաղկեպսակ· Նուիրատուութիւններ ընել՝ յօգուտ Մայր Եկեղեցւոյ :

ԴԻՒԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԻ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

———×———

Հաներակրթական եւ պրոֆեսիոնալ դպրոցի ռեֆորմի հիմնական ուղղութիւնները ընդհ. խորհուրդին տակ, այժմու և ապագայի հեռանկարներուն պատշաճող ուսումնական նոր ծրագիր մը կը ներկայացնէ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն:

Նկատի առնելով, որ ծրագիրը կը վերաբերի այլ Հանրապետութիւններու չարքին նաեւ Հայաստանի, կը փորձենք, հիմնական առաջադրութեանց կողքին պարզել նոյնպէս գլխաւոր կէտերը:

Նպատակը: Առաւել բարձր աստիճանի հասցնել ուսման մակարդակը: Նկատի ունենալ երկրին տնտեսութեան, դիւութեան եւ այլ ճիւղերուն զարգացումը: Հետեւաբար, իւրաքանչիւր ճիւղին եւ ենթաճիւղերուն համար ապահովել համապատասխան թիւով որակեալ մասնագէտներ: Մարքս - լենինեան զուգահարաբար զինուած, ինչպէս կ'ընդգծուի:

Ծրագիրէն մէկքերում մը.

Հարկաւոր է ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր ճիւղերը դուրս բերել գիտութեան ու տեխնիկայի ամենաառաջատար բնագծերը, իրականացնել արտադրութեան լայն աւտոմացում, ապահովել աշխատանքի արտադրողականութեան արմատական բարձրացում, համաշխարհային լաւագոյն ճմոյշներու մակարդակով արտադրանքի թողարկում:

Այս նպատակները իրականացնելու համար անհրաժեշտ կը նկատուի, որ ապագային լինող ճարտարագէտը, մասնագէտը, բանուորը ապահովէ ամենաժամանակակից կրթութիւն, բարձր ինտելեկտուալ եւ փիզիկական զարգացում, արտադրութեան գիտատեխնիկական ու տնտեսական հիմունքների խոր իմացութիւն, աշխատանքի նկատմամբ գիտակցական, ստեղծագործական վերաբերմունք:

Ներկայացուող ծրագիրով տարրական դպրոց կը սահմանուի 1էն (եօթը տարեկաններ) 4րդ կարգերը (նախապէս 1էն 3րդը): Ուրեմն՝ տարրականին մէջ մէկ տարուան յաւելում, որպէսզի անչափահասները առաւել ժամանակ ունենան սորվելու կարգալ, գրել եւ հաշուել:

Այսպէս սահմանուող ոչ - լրիւ միջնակարգ դպրոցը, ըսենք՝ բաժինը, 5-էն 9րդ կարգերը (աւարտականները 15 տարեկաններ) կ'ապահովէ միջնակարգէն ցած ուսման մակարդակ: Ըստ ծրագիրին, այս տարիքի տղոց եւ աղջիկներուն կարելիութիւն կը տրուի որոշելու իրենց յետագայ ճիւղը, համապատասխան իրենց նախասիրութիւններուն եւ ընդունակութիւններուն: Կողմնորոշում, ինչպէս կ'ընդգծուի: Իննամեայ դպրոցը բազա (ֆրանսերէն պազ) է հանդիսանում տարբեր կանալներով (քանալներ) իրենց ճիւղերը որոշելու:

Իններորդ դասարաններու չբջանաւարտները ընդունակութիւններն ու նախասիրութիւնները կը ճշդուին համաձայն արտադրութեան, դիւութեան եւ այլ մարզերու պահանջներուն:

Այժմու տարբեր բնոյթի դոյութիւն ունեցող մասնագիտական ուսումնարանները մէկ անունի տակ կը համախմբուին՝ միջնակարգ պրոֆեսիոնալ - տեխնիկական ուսումնարան, աւելի կարճ՝ միջնակարգ պրոֆտեխուսումնարան, քան մասնագիտութեանց բաժիններու:

Միջնակարգ հանրակրթարան եւ մասնագիտական, - պրոֆեսիոնալ, - դպրոցը կ'ընդգրկէ 10 - 11րդ դասարանները՝ այն ապահովում է երիտասարդութեան ընդհանուր միջնակարգ կրթութիւնը, նրա աշխատանքային եւ պրոֆեսիոնալ պատրաստումը:

Ծրագիրը չեչոլը կը դնէ դասաւանդութիւններու, - դասագիրք եւ այլ, - դիւրասահ դարձնելու անհրաժեշտութեան վրայ: Կը մատնանշէ՝ վերացնել ուսումնական ծրագրերի եւ դասագրքերի գերբեռնուածութիւնը...:

Ցատուկ ուշադրութեան կը յանձնուի ռուսերէնի տիրապետումը այլ ազգութիւններու երիտասարդութեան մօտ: Պարտադրութիւնը անուղղակի ճամբով իրողութիւն կը մնայ: Կը ճշդուի՝ ռուսաց լեզուին ազատ տիրապետելը պէտք է նորմա դառնայ միջնակարգ ուսումնական հաստատութիւններն աւարտող երիտասարդների համար: Բանաձեւը ճկուն դարձուածք կը գործածէ, քանի կը գրէ, թէ լրացուցիչ միջոցներ ձեռնարկել բարելաւելու մայրենի լեզուի հետ մէկտեղ ռուսաց լեզուն սովորելու պայմանները, որը սովետական մարդիկ կամովին ընդունելի են որպէս ազգամիջեան հաղորդակցման միջոց:

Ծրագիրը կ'առաջադրէ դասարաններու աշակերտութեան թիւը մանկավարժական հիմունքներով հաստատել: 1էն 9րդ դասարաններուն մէկ աստղ թիւը աստիճանաբար կրճատելով հասցնել 30-ի, իսկ 10-էն 11-րդ դասարաններուն մէկ 25-ի:

Ծրագիրը կը նախատեսէ հանրակրթարանի ուսումը սկսիլ առաջին դասարանները հաստատելով 6 տարեկաններով: Կ'ըսուի՝ ենթադրւում է դպրոցում վեց տարեկանից երախաների ուսուցմանն անցնելը աստիճանաբար, մի շարք տարիների ընթացքում, սկսած 1986 թուականից...

Հոս ճշդում մը: Ինչպէս առեղին կը գրէինք «Ցառաջ»ի մէկ, 11ամեայ ուսման դրութիւնը՝ Ա. դասարանը 6 տարեկաններով սկսելու, պէտք է իրականութիւն դառնար 1985-ին: Անորոշ ճշդումը պարզ այն պատճառով, որ չենարարութիւնը, - դպրոցներու չէնքերը, դասարաններու ըստեղծումներ, ուսուցչութիւն, - չեն համապատասխաններ նախատեսուած եւ ակընկալուած արդիւնքներուն:

Ուրեմն՝ տարիներու առաջադրութիւնը իրականացնելու համար պէտք է կեանքի կոչել նախապայմանները:

Ա. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՏԷՐԸՆՏԱՍ

Այս տօնն է նշանաւոր, վասնզի այդ տօնին է թէ հեթանոսական եւ թէ քրիստոնէական: Հեթանոսական է, վասնզի Միհրը այսինքն հուրը՝ կրակի այս աստուածը, որ երբեմն պաշտելի էր, վերահին կը յիշատակուի: Կրակի այս հանդէսը - աքէշ կիճէսի, զոր Հայք ամէն տարի ճիշդ Փետր. 14-ին կը կատարեն, ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ այն սովորութիւնը որ կար հեթանոս Հայերուն մէջ, որոնք տարին մէկ անգամ, դուցէ ձմրան մէջ, կը բոլորէին կրակին չուրջ եւ երկրպագելով ցընծութեամբ կը տօնէին հուրը, կրակը: Մինչեւ այսօր այն հարսներ եւ փեսաներ, որոնք հերու ամուսնացած են, կրակի բոցերու վրայէն կը ցատքեն թեւ թեւի տուած, որպէսզի հուրիները, հրեղէն զաւակներ ծնին, իսկ մանկտին ի տես այդ տեսարանին կ'երգեն ծափահար «Քրիստոս փառաց» տաղը: Միայն գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ չէ, որ խարոյկներ կը վառուին, այլ եւ աստուածային տաճարներու մէջ լոյս կը վառի. ամէն Հայ քրիստոնեայ պարտական է իր մոմը աւազ սեպհականի կանթեղի կամ բեմի եւ կամ առեանի եռատեղնեան աշտանակին լուսէն վառելով՝ այդ վառ մոմով իր տունը մտնել եւ իր տան ճրագը այդ լուսով վառել:

Բայց ինչո՞ւ ռամկութիւնը կ'անուանէ այդ տօնը տէրընտաս. արդեօք Տեառնընդառաջին պատմական ազատագո՞ւմն է, բայց այս քրիստոնէական բառն ալ Տօնացոյցին մէջ յիշուած չէ, այլ հոն գրուած է «Տօն ռասնօրեայ զալստեան Քրիստոսի ի տաճարն»: Մի՛ գուցէ այս հանդէսը չարունակութիւնն ըլլայ այն հանդէսին զոր Հայերն ի պատիւ Միհրի, կրակի աստուածոյն կը կատարէին, հաւատալով թէ նոյն օրը Տիր աստուածն իրենց գործերը, չար կամ բարի, կը գրէ, ուստի հանդէս կը կատարէին, որպէսզի այդ Տիր՝ բան աւանդութեան եւ Գրոց աստուած, իրենց անուններն ու գործեր ուղիղ եւ արդար գրէ: Լուսաւորիչ հին տօները ջնջելէ ճարհատ՝ վերածեց հին Վարդավառը Քրիստոսի Պայծառակերպութեան, իսկ Տէրընտասը, այսինքն Տիրի հանդէսը Տեառնընդառաջի, վասնզի Սիմէոն ծերունին նոյն օրը Հայ սրտերու սիրական մէկ բառն արտասանած էր տաճարին մէջ, լոյս անուանելով Քրիստոսը, եւ հեթանոս Հայն, որ քրիստոնէացած էր, եւ տակաւին իր լոյս աստուածներուն փարած էր, յանկարծ Սահակ Պարթեւի բերնէն կը լսէր. «Լոյս ի լուսոյ, ճառագայթ փառաց, հուր կենդանի» բառերն ու տաղերը: Այսպէս հին դրուածներն Տիրն ու Միհրը յիշելով ազգու կերպով կրկին կը տիրէին ժողովրդեան սրտին:

×

Տեառնընդառաջին Վանեցիներն Տեղադառաջ կ'ըսեն:

Նախատօնակին օրը տէրտէրը յատկապէս ժամ կը հրաւիրէ նոյն տարուան մէջ ամուսնացող փեսաները, որոնք ժամերգի առեն չպիտի հագած, մեղրամոմ ի ձեռին, յատենի կը կենան: Այս երեկոյ թաղերուն մէջ խարոյկ կը վառի եւ ելեկտրական թափօրն նոր փեսաները հետեւորդ ունենալով՝ երեք անգամ խարոյկին չուրջը կը դառնայ երգելով ու տաղելով: Փեսաներ եւ հարսեր կը ցատքեն երեք անգամ խարոյկին վրայէն:

Գիշերը նորապսակներու բակին մէջ խարուկահանդէսներ կ'ըլլան: Բակին մէջ դէզ մը փայտ կը վառի, բոցը մինչեւ կոթ**ղիք կը հասնի**, եւ ահա պսակադիր քահանայն չուրջառգելեալ՝ կ'առաջնորդէ նորահարսին ու փեսային դէպ առուչանը, եղանակելով «Մարմնացեալդ» չարականը եւ «Քրիստոս փառաց» տաղը:

Յետոյ առաջին անգամ տան մամիկն է որ կը փորձէ ցատքել խարոյկի բոցերուն վրայէն, եւ իր քղանցքի ճոթը կ'այրէ, որպէսզի Զարբեր իր տան չմօտենան կիներ, գեռատի մանկիկ ի դիրկ կը փոխեն ոստնուլ, իրենց եւ իրենց զաւկի փչերը թօթվելով կրակին մէջ, հաւատալով թէ հոն, այդ կրակին մէջ կ'այրին իրենց ցաւն ու զօռերը: Կրակի ու լոյսի սիրահար ճիժպիժներ կը թրվռան կրակին չուրջ վառ մոմ ի ձեռին կամ ճրագ, կիներ օրն է անհով եւ անճիւն: Այս օրուան մեկնութիւնն մինչեւ միւս Տէրընտաս կը պահուի դպրոցներու եւ դասարկներու մէջ, որպէսզի տղաքն անմեղաբնական ըլլան իրենց:

Տաք երկիրներ ապաստանած սարեկներ այսօրուընէ կը սկսին վերադառնալ իրենց բոյնը: Սարեկները անձեղներու պէս չարանչան են, մանաւանդ այսօր: Երբ մարդ մը այսօր սարեակ տեսնէ, պահ դրխոտութեան պիտի դիմէ, եւ քանի հատ որ տեսնէ, այնքան տարի պիտի մնայ պանդուխտ:

Երբեմն մանչեր եւ աղջիկներ կ'երթան խարոյկին չուրջը դառնալով դառնալով.

«Տէրընտաս, մարդ իննի տաս,
Ես խնդամ, ու դուն լաս»:

Ով որ բան մը կը փափաքի, զայն նոյն տարուան մէջ առնելու համար, անոր կատր մը նետելու է կրակին մէջ: Ան խախտ հաւատք է այս:

Այլ Տէրընտասի հանդէսի դիչերն աղջիկներն առելի արտատրուի են երկրպագողները, որոնք ակնայեա կը սպասեն տեսնելու համար թէ արդեօք Տէրընտասի կրակին մոխիրը դէպի ո՛ր կողմ պիտի տարածուի, ա՛լ այն կողմի արտերը առատ պիտի անդաստանի օրհնութենէն յետոյ պիտի բեղմնաւորին: Կրակին մոխիրն հաւատացող կը ցանեն, որպէսզի հաւերն ածան ըլլան:

Շատ տեղ այս կրակները տանիքներու վրայ կը վառեն, ուր նոր փեսան հարսնեկան նարօտն ի գլուխ եւ հարսն յերեսի քող կը սպասեն տաներէցին, որ դայլայլեսակ մը կրկնապսակ կը կատարէ եւ վերահին ձեռնտուութիւն կ'ընէ կրակին առջեւ. ապա տուն մտնելով հարսնիքի նման կը սկսին կերուխում եւ ուրախութիւն ընել, իբր թէ նոր հարսնիք մը ըլլայ ան:

Ուրիշ մէկ սովորոյթ... Երեկոյեան ընթրիքէն յետոյ տան տիկինը ժամուն մէջ վառած իր մեղրամոմէն քանի մը կաթիլ կը թորէ իր մանչերու արախչիներուն եւ իր աղջիկներու լաչակներուն մէջ, որպէսզի այս գիշեր շատ ըսուած աներեւոյթ ոգին որեւէ կերպարանքով տուն չմտնի ու չտանի անոնցմէ մին, եւ անոր անդամ չտալու համար, երդիքներու լուսամուտը իրր կալլիչ գործածուած տախտակը կը թաղիքի կտորը կրակին մոխրով՝ կը թաւէն:

Տէրընտասի կրակն, ինչպէս կը հաւատան մերիններն, իր հետ կը բերէ օդերու բարեխառնութիւն, հունձքերու առատութիւն, արտերու արդասաւորութիւն եւ ամուսիններու օրհնութիւն: Շարունակութիւնն է այս այն հաւատքին, որ մեր տիներն ունէինք, կրակէն սպասելով ամէն բարիք, եւ զոր Քրիստոնէութիւնն անփոփոխ պահած է, չէ ջնջած:

Կայ ուրիշ սովորոյթ մը եւս... Տէրընտասի իրիկունը նոր փեսաներու մայրերն իրենց զրպաններն ապահովներով՝ դրամով բովրած կուտով եւ խիծաղով լի՝ երթան կ'երթան եւ վերնատան մէջ կը ձրձխեն իրարու նետելով զանոնք: Ալ հոն թշուառ դպրվիններ եւ ժխոր:

Նոր փեսաներն ժամերգէն վերջ տեսակ մրգեղէններով լի ծրարներ ըստացած՝ իրենց ծնողքներուն հետ իրենց տներուն տունը կ'երթան, ուր մինչեւ կէս գիշեր մեծ ուրախութիւններ կը վայելեն. այս արարողութիւնը «Ղևոնդեան պատարագ» կ'անուանեն, այսինքն փեսան կապանքէ փրկել, որ ինչպէս նշանաւոր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁՐԱՂԱՑԸ

———×———

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱԽԱԳԵԱՆ

Այդ մաքով էլ ես եկաւ, կանգնեց բակի մէջտեղը: Կանգնեց, նայեց: Մուկուչը ծածկի տակ փայտ էր ջարդում օջախի համար: Նայեց հարսին: Աղունը մոլոր կանգնած էր:

- Ջո՛ւր, ջո՛ւր, - կանչեց հաւերին, կուտուեց:

- Փեսը ջարդեցի՛, - ասաց Մուկուչը:

- Մուկուչ, - զլխով արեց Հոռոմը: - Աղունը էսօր չի ուզում ջրաղաց գնալ: Դու էլ, էլ դու գնա: Հասկացա՞ր:

- Ե՞ս գնամ, - զարմացաւ Մուկուչը, - ես, հա՞:

- Ի՞նչ կայ: Աղունը ոնց որ լաւ չի: Հա՛, լաւ չի:

- Գնամ, - ասաց Մուկուչը պատրաստակամ: - Կօշիկներս հագնեմ: - Եւ ներս մտաւ տուն:

- Աղուն, ինձ նայի, - ասաց Հոռոմը - էդպէս կը լինի՞:

- Ի՞նչ է եղել, որ...

- Հէչ, ի՞նչ: Թխականի համար լացեցրել: Քի՞չ բան է, աղջի:

Նայեց վերեւից ներքեւ: Ցետոյ ներքեւից վերեւ: Ջահել է, սիրուն: Աչքերը՝ սեւ, յօնքերը ծիծեռնակի թեւեր կարծես հիւսքերը հասնում էին մինչեւ բարակ մէջքը: Նայեց մէկ էլ: Բայց մէջքը ոնց որ էլ բարակ չի, հը՞:

- Աղուն, մի էս կողմ արի: Պատուի, հը՞:

Աղունը գլուխը կախեց ու հէնց այդպէս էլ, առանց Հոռոմի կողմը նայելու ասաց.

- Հաւը մեղք էր: Ձուերը ուտում էք, իրեն էլ ջուրը դնում:

- Դո՛ւ էլ ես մեղք, Աղուն, - ասաց Հոռոմը: - Ձես դիմանում մենակ, չես դիմանում...

- Ես էլ չունէ-կենդանի եմ, մարէ: Ո՞նց կը լինի, ախր: Դիմանո՞ւմ եմ: Համա յոնջա չեմ, որ ամէն տարի դուրս գամ: Ասում ես ապասիր, ապասում եմ: Վաղինակին եմ ապասում, համա խեր - խարար չկայ: Ես ի՞նչ մեղք ունեմ, ասա...

- Կաց, աղջի, Վաղինակիս հետ քանի՞ օր մնացիր:

- Եսիմ... լինըդ դիտես, էլի:

- Ասում ես, եսի՞մ: Ու ջրաղա՞ց ես ղրկում:

- Մարէ, ասում ես դնա՛, գնում եմ: Ձես ուզում, չեմ գնայ:

- Ալամ աշխարհս խօսում է:

- Սո՛ւտ են խօսում, - ասաց Աղունը լցուած: - Ես Վաղինակին եմ սպասում: Ու էս էլ... մարէ, Վաղինակից է: Ին Ատուած:

- Ցա՛, - զարմանքից Հոռոմը պպզեց տեղում: - Աղջի, ճի՞շդ ես ասում:

Ուզում էր ճիշդ լինի: Ի՞նչ բախտ կը լինէր, թէ ճիշդ դուրս դար, թէ հարսը չխաբէր: Բայց պառաւ Հոռոմը հաւատում էր Աղունին:

- Երդուի՛ր, Աղուն, երդուիր:

- Ի՞նչ երդուեմ, մարէ, ինչի՞ համար, ո՞ր սուտ խօսքիս, ո՞ր մեղքիս: Երախան երազում տեսնելն է մեղք: Կեանքում երախան ինդուրթիւն է, ուրախութիւն: Երախան տուն է լցնում, երախան կամուրջ է դառնում, բա՛, մարէ:

Աղուն, Աղուն, դու էդ ինչ աղջիկ ես, մատաղ: Ուրախացրիր: Ասում ես իմ Վաղինակից է: Ասում ես... - եւ անսպասելի ժպիտը աչքերում մարեց: - Բա էն խօսք - - խորաթա՞ն, էն...

- Ադէ, դու քո սրտին նայէ: Սիրտդ ի՞նչ է ասում: Ուրիշի լեզուին մի նայէ: Մարդիկ չար են դարձէ... Վա՞տ բան է թառը, հը՞: Բա չէ՞ս ուզում, որ քո տանն էլ օրդոջ լինի, քո օջախի ծուխը ծխայ:

- Վա՛յ, էն հաւը առում սառեց, - ասաց Հոռոմը, քանի որ հարսին էլ ասելու բան չունէր:

(Շար. 4)

ԸՐՈՓԱԿ ՊՐՈՖԻԼՔ

ՏԷՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

իր գործերը կը ներկայացնէ մինչեւ Մարտ 3, կալըռի կոռոզաւն, 52 Փօպ· Սէնթ Ք'Օնորէ (Փարիզ 8)։

ատեն նոյնպէս ամուսնութենէն յետոյ ժամանակ մը չէր կրնար երթալ իր աներոջ տունը, մինչեւ որ աներն պաշտօնական կոչունքով չդրանայ անոր ոտքը, անոր երթեւեկութիւնը չծոյլատրէ, այսօր արդիլքի այդ կապանքը կը խղուի։

Այս Տէրնտասի օրն երեխէք ժամ կը տարուին, ուր և դիրկ դայեկին կ'օրհնուին։ Իսկ մայրը յետոյ իր ազգականներուն կ'երթայ իր երախային հետ, որոնք երախային աչուկը պաղնելէ յետոյ՝ այլ եւ այլ նուէրներով մայրն ու տղեկը կը չնորհաւորեն։

Տեառնընդառաջի օրն ի Սղերդ կ'ըսւի Մեվլիտ։ Ինչպէս նաեւ դրեթէ բոլոր արարախօս կամ քրդախօս Հայերու մէջ։ Այս օրին առաջին երեկոյթին կիներ եւ աղջիկներ մէկ մէկ լապտեր և ձեռին՝ կը մտնեն ժամը, նոյնպէս Էրիկմարդիկ եւ տղեկներ երկուքական կամ երեքական ծեծուած չոր փայտեր՝ այսինքն մարխեր առած, որոնք արուեստական կերպով չինուած են, եւ զորս խաթիրա կը կոչեն, որ չատ դիւրավառ է, ժամ կը մտնեն։ Երբ քահանաներն «Քրիստոս փառաց»ի տպերգութիւնը կը սկսին, յայնժամ ամէնքն միահամուռ, էրիկ ու կին մարդեր, մանչ ու աղջիկ կը յարձակին քահանային վրայ, անոր ձեռքի մոմէն կը վառեն իրենց մարխերն ու ճրագներն, եւ իսկոյն խառնիխուռն վազելով՝ ճրագներն ու մարխերն առանց մարելու կ'երթան եւ իրենց այգիներուն եւ արտերուն մէջ հրավառութեան հանդէս կը կատարեն մին - չեւ կէս գիշեր, որպէսզի նոյն տարւոյն բերքը առատ ըլլայ։

Իսկ չատեր, մանաւանդ կիներ եւ կոյսեր մոմերու պատրոյգներուն մուխերը ծարիր - սիւրմէ - ընելով իրենց աչերու թարթիչներուն կամ ընքուխներուն կը քսեն դեղեցիկ երեւելու կամ աչացաւէ վերծ մնալու համար։ Մոմերուն տուկներն ալ խնամով կը պահուին իբր յուռութ ի բոյժ ցաւերու։

Տիրընդէզի ծիսոն ու կրակով կ'այրուին Շուտա եւ Խոնջոլոզ կամ Խարախոնճոլոզ ըսուած դիւանը, որոնք իբր թէ կ'երեւին նոր տարուան սկիզբէն մինչեւ այսօր։ Ի Զուզա Տէրընտասի կ'ըսուի Տոռոնջատոռոնջ, ի Հին - Զուզա Տառինջ - Տառինջ, իսկ Երեւան Տէրընտասէջ կամ Տանտասէջ, ուր երբ երեկոյին Աւետարանի սա տողը կարդացուի· «Եւ ընդ քո անձն իսկ անցցէ սուր», բոլոր ունկնդիրներն իսկոյն կ'այրեն իրենց լաթի մէկ կտորը կամ խոնջանի ծայրը, որպէսզի ապա մնան Զարէֆ։

ՎԱՀԱՆ ՎՐԴ· ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—×—

ԼԻՈՆ· - Փետր· 5, Կիրակի կէսօրէ ետք, Արուեստի Պալատին մէջ՝ Սալ Մոլիէր, տեղի ունեցաւ Լիոնի եւ Տէսինի Հայ Արիներու կողմէ կազմակերպուած տարեկան հանդէսը, զոյգ եռագոյններու եւ սկաուտական դրօշակներու հովանիին տակ։ Ներկայ էին Լիոնի եւ չրջակայքի հոգեւոր հովիւ Նորվան եպիսկ· Զաքարեան եւ պատուելի Յակոբեան, բոլոքական համայնքին կողմէ։

Հանդիսութիւնը վարեց Արամ Ղազարեան։

Բացումը կատարուեցաւ քանի մը տասնեակներու հասնող արի եւ արենոյշներու կողմէ «Հայ ապրինք եղբարք մարդկութեան մէջ» խմբերգով։

Շրջանի խմբապետ Ա· Տօնապետեան քանի մը խօսքով բացատրեց հայ սկաուտներու նպատակը եւ դերը· «նախ որ է եւ պէտք է ըլլայ, հաւատարիմ մնալ իր հայրենիքին եւ մայրենի լեզուին· պէտք է հնազանդի իր ծնողքին եւ իր պետերուն· ուղղամտօրէն եւ առանց այլեւայլի· պէտք է ըլլայ մաքուր իր մտածելակերպով հանդէպ բոլորին· իր նշանաբանն է՝ «Միշտ պատրաստ»»։

Հանդէսին առաջին մասը սկսաւ պրոտոյա մը դարերու մէջէն· լուսապատկերներով ցոյց տուին Հայոց փառաւոր պատմութեան էջերը· Նոյ Նահապետէն, տապանէն՝ Արարատի բարձունքը· մինչեւ Արտաշէս աշխարհակալ· Տիգրան Մեծ, Տրդատ Թագաւոր, մինչեւ քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան աշխարհէն ներս· Վարդան Մամիկոնեան, Մեսրոպ Մաշտոց՝ հայերէն գիրերու դիւտը· Կիլիկեան Թագաւորութեան վախճանը։ պէտք է ըսել որ բաւականին լուրջ աշխատանքի կը կարօտէր այս բոլորը։

Ցոյց արուեցան անցեալ տարի Բանաստայի համաշխարհային ճամբարէն տեսարաններ, ուր կը տեսնենք հայ արիներու եւ արենոյշներու մասնակցութիւնը մեր ազգային եռագոյն դրօշակով։

Անահիտ Տօնապետեան մայրենի լեզուով եւ մաքուր առոգանութեամբ պատմականը ըրաւ ճամբարին, թէ ինչպէս 150 երկիրներ իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ամէն չորս տարին անգամ մը՝ այդ միջազգային Սկաուտներու ճամբարին, ուրուն մաս կը կազմեն հայ արիները։ «Ամէն օր մեր վրանները կ'այցելէին օտար սկաուտներ տեսնելու եւ ծանօթանալու համար Հայուն, եւ մենք մեր եռագոյն դրօշակով հաստատեցինք մեր ինքնութիւնը»։

Ասոք արուեցաւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած հայ արիներու ընդ· պետին՝ դուքսը խօսեցաւ այս ճամբորդութեան եւ Լէմպէրկի մէջ անոր բնակութեան մասին։ Ցետոյ անունը տուաւ ԺԱ· զօրաբանակի սպայակոյտի պետին ու աւելցուց·

- Այս մարդը մերիններէն է· կրնաս անոր մէկ երկու բառ խօսիլ։

- Ինչի՞ մասին, հարցուց յանկարծ Ռոտոլֆ։

- Օ՛, հաճելի խօսք մը, պատասխանեց արհիռւքը անփոյթ եղանակով, տեսնելով որ չատ հեռուն գացած է։

Ռոտոլֆ չպնդեց, սակայն դէշ տպաւորութիւն մը կրեց այս փոքրիկ միջադէպէն։

Կառախումբին մէջ «այս մարդը մերիններէն է» խօսքը միտքը ինկաւ եւ վրդովիչ հանդամանք մը ստացաւ։ Իր տենդահար մտքին մէջ, չարաշուք իմաստ մը զգեցաւ· «մերիններէն»· արհիռւքը եթէ դաւադիր մը մատնանշել ուզէր, ուրիշ ձեւով չէր կրնար արտայայտուիլ։ Դաւադի՞ր մը· ուրեմն դաւադրութի՞ւն մը կար, դաղտնի համաձայնութի՞ւն մը արհիռւքին եւ գործօն բանակի բարձրաստիճան սպաներուն միջեւ։

Ռոտոլֆի մտքին մէջ լոյս մը ծագեցաւ մութին խորը պատրաստուող բանի մը մասին։ Վա՛յ սատանայ, իր զարմիկը որ միմիայն գաղափարներով հետաքրքրուող երեւոյթն ունէր, ուրեմն գրական բուռղի երեւոյթն ունէր, ուրեմն դրական միտք մըն էր· գիտէր թէ բախտը պէտք է օգնէր, եւ պատեհ առիթի մը, պէտք է նիւթական ուժ ունենալ ձեռքին մէջ։ Զինուորական չարժում մը, արիւնահեղութիւն մը, ամէնէն աւելի զգուանք կը պատճառէր Ռոտոլֆին, որ օրինապահ գինուոր մըն էր։ Մինչեւ հիմա միամտօրէն խորհած էր որ կրնար անվտանգ խօսիլ ամէն բանի մասին։ Հիմա կը տեսնէր որ խօսքերը անդիմադրելիօրէն կը ձգտէին արարքներու։

Զայրացաւ խորհելով որ ինքը, գահաժառանգ իշխան ու բանակի մարալեխտ, կրնար դաւադիրներու պետ մը ըլլալ։ Զինուորական ըմբոստութիւնները աղուոր կը վայլէր Ռուսերուն, այդ մեղմաբարոյ, նենգ ու անողոք ասիացիներուն· անոնց պատմութիւնը լի է այսպիսի դէպքերով։ Ի՛նքը, Հապսպուրկ մը, երբեք կարող չէր· զայրոյթէն բորբոքեցաւ իր զարմիկին դէմ, որ գինքը անպատուութեան ճամբէն կ'ուզէր տանիլ· ու վճռեց վերագառնալուն պէս ամբողջ մտածումը յայտնել անոր, նոյնիսկ խզում մը նախատեսելով։

Կալիցիոյ մէջ աւելի ու աւելի լեցուեցաւ· սակայն տարօրինակ հակադրութեամբ մը, մեծ հաճոյակատարութեամբ վերաբերուեցաւ ԺԱ· զօրաբանակի սպայակոյտի պետի հետ։ Եւ սակայն անհանդրստութեամբ զայն կը դիտէր· «Դաւաճա՞ն մըն է» կը հարցնէր ինքզինքին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆԻ ՏՕՆ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ

Մանկութեան աշխարհի յիշողութիւններու մէջ ամէնէն թանկագինն ու նուիրականը մայրենի լեզուով առաջին գիրքի ինքնուրոյն ընթերցումն է, առաջին հանդիպումը ըրական հերոսի հետ։ Ահա թէ ինչու մասնաւոր իմաստ ստացած են «Այբբենարան»ի նուիրուած տօները, որոնք աւանդաբար տեղի կ'ունենան Գրողներու Տունը։ Այս անգամ հանդիսութիւնը վարած են մանկագիրները Սուրէն Մուրադեան, Յակիկ Հրաչեան, Երուանդ Պետրոսեան, Սամուէլ Կոսեան, Ռուբէն Շահոյեան, երաժիշտ Էմմա Միհրանեան, «Սովետական Գրող» հրատարակչականի մանկա - պատանեկան գրականութեան բաժնի վարիչ Գէորգ Դեւրիկեան։ Սրտբաց պրոյց մը տեղի ունեցած է աշակերտներու եւ անոնց առաջին գիրքերու հեղինակներուն միջեւ։ Գրողները խորհուրդներ տուած են երախաներուն, թէ ինչպէս կըրնան աւելի լաւ սորվիլ, բովանդակալից անցընել ազատ ժամանակը, ինչ տեսակ գիրքեր պէտք է ընթեռնուլ եւայլն։ Գրողները կարդացած են իրենց գործերէն, խօսած են անոնց մասին եւ գիրքեր նուիրած աշակերտներուն։ Հանդիպումը վերջ գտած է «Հասկեր» եւ «Միութեան» ազգագրական խումբերու եւ աշակերտական համերգով։

×

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի կառավարութեան առընթեր կազմուած եզրաբանական կոմիտէն իր հերթական նիստին քննութեան ենթարկած է հրատարակուող Հայկական Սովետական Հանրագիտարանի ոճին վերաբերող հարցերը։ Յանձնախումբին մաս կը կազմեն ծանօթ լեզուաբաններ եւ բանասէրներ։ Փրոֆ· Աշոտ Սուքիասեան, որ կը գլխաւորէ Երեւանի պետական համալսարանի հայերէն լեզուի ամպիոնը, նշած է թէ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող 14 ինքնատիպ գիրերէն մէկը հայերէն տառերն են, զորս ստեղծած է Մեսրոպ Մաշտոց եւ որոնք մինչեւ այսօր ոչ մէկ էական փոփոխութիւն կրած են։ Երեւանի Մատենադարանը կը գտնուին անգնահատելի մատծողներու բազմաթիւ աշխատութիւններ, որոնք պահպանած են միայն հայերէն թարգմանութեամբ։ Անոնց մէջ կան յոյն, հրեայ եւ պարսիկ հեղինակներու գործեր։ Մայրենի լեզուն ցոյց կու տայ հայ ժողովուրդի բարգաւաճումը։ Լեզուի հարցերով կը զբաղին հետազօտական երեք հիմնարկներ՝ լեզուի, գրականութեան եւ հին ձեռագրերու։ Հայերէն լեզուի դասաւանդման մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի աւելի քան 1500 հանրակրթական եւ 13 բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ։ Իւրանքաչիւր հայ աչակերտ եւ ուսանող տիրապետելով հայերէն լեզուին, անհրաժեշտ կը համարի գիտնալ նաեւ ռուսերէնը։ Հայաստանի Սահմանադրութեան 72րդ յօդուածին համաձայն· Հայաստանի պետական լեզուն հայերէնն է։ Պետական հոգատարութիւն ցոյց կը տրուի հայերէն լեզուի բազմակողմանի զարգացման նպատակով եւ կ'ապահովուի անոր գործածութիւնը պետական եւ հանրային մարմիններու, մշակոյթի եւ լուսաւորութեան հիմնարկներու մէջ։

×

ՍՈՎԵՏԱՇԷՆ ԳԻՒՂԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

Սովետաշէն (նախկին Զանախչի) գիւղին դպրոցը բոլորած է իր ութսունամեակը։ 1903-ին է, որ կը բացուէր նախակըրթարանը՝ մէկ դասարանով, ուր կը յաճախէին վարդաչատ, Լուսաչող, Լանջառ, ինչպէս նաեւ Եղէգնաձորի չրջանի գիւղերէ երախաներ։ Ութսունամեայ իր գոյութեան ընթացքին վարժարանը տուած է աւելի քան 2·000 չրջանաւարտներ, որոնց կարգին՝ Պարոյր Սեւակ, տոքթ· Ալբեր Աբիստակէսեան, թարգմանիչ Գէորգ Մարտիրոսեան, աչխարհագրագէտ Հրաչեայ Նազարեան, քիմիագէտ Սէյրան Թաղեւոսեան եւայլն։ Դպրոցի ն ախկին սաներէն չատեր ներկայիս կը դասախօսեն Երեւանի եւ Մոր· միութեան զանազան քաղաքներու բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ։ Երկու տարի առաջ կառուցուած է վարժարանի նոր չէնքը, զանազան յարմարութիւններով։ Գիւղին մէջ հանդիսութեամբ մը նչուած է վարժարանին 80ամեակը։ Ասոք առած են դպրոցին տեսուչը՝ Վարդգէս Գրիգորեան, նախկին սաներ եւ զանազան չրջաններէ եկած հիւրեր։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Շաղափ գիւղի մչակոյթի տան «Շաւասխ» ազգագրական երգի ու պարի համոյթի ելոյթով։

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ· ՄԱՍ

3

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գահաժառանգ իշխանը, եթէ իր զարմիկին ամբողջ խաղը չէր գուշակեր, գոնէ բաւական յստակատես էր տեսնելու որ ժան Սալվաթօր հազար մեքենայութիւններ կը նիւթէր· մինչեւ ո՞ւր պիտի երթար· Ռոտոլֆ չէր ուզեր հասկնալ, վախնալով որ կը խզուի անոր հետ, անկէ վերջ որո՞ւ հետ ապատօրէն պիտի խօսակցէր։

Կալիցիա մեկնելէն առաջ, արհիռւքին ան խոհեմ մէկ բառը արթնցուց իշխանին կասկածը եւ զայն դգուչացուց։ Արհիռւքը խոստացած էր Ռոտոլֆի համար ստանալ Ֆրանսայի համաշխարհային ճամբարէն տեսարաններ, ուր կը տեսնենք հայ արիներու եւ արենոյշներու մասնակցութիւնը մեր ազգային եռագոյն դրօշակով։

Ռոտոլֆ չպնդեց, սակայն դէշ տպաւորութիւն մը կրեց այս փոքրիկ միջադէպէն։

Կառախումբին մէջ «այս մարդը մերիններէն է» խօսքը միտքը ինկաւ եւ վրդովիչ հանդամանք մը ստացաւ։ Իր տենդահար մտքին մէջ, չարաշուք իմաստ մը զգեցաւ· «մերիններէն»· արհիռւքը եթէ դաւադիր մը մատնանշել ուզէր, ուրիշ ձեւով չէր կրնար արտայայտուիլ։ Դաւադի՞ր մը· ուրեմն դաւադրութի՞ւն մը կար, դաղտնի համաձայնութի՞ւն մը արհիռւքին եւ գործօն բանակի բարձրաստիճան սպաներուն միջեւ։

Ռոտոլֆի մտքին մէջ լոյս մը ծագեցաւ մութին խորը պատրաստուող բանի մը մասին։ Վա՛յ սատանայ, իր զարմիկը որ միմիայն գաղափարներով հետաքրքրուող երեւոյթն ունէր, ուրեմն գրական բուռղի երեւոյթն ունէր, ուրեմն գրական միտք մըն էր· գիտէր թէ բախտը պէտք է օգնէր, եւ պատեհ առիթի մը, պէտք է նիւթական ուժ ունենալ ձեռքին մէջ։ Զինուորական չարժում մը, արիւնահեղութիւն մը, ամէնէն աւելի զգուանք կը պատճառէր Ռոտոլֆին, որ օրինապահ գինուոր մըն էր։ Մինչեւ հիմա միամտօրէն խորհած էր որ կրնար անվտանգ խօսիլ ամէն բանի մասին։ Հիմա կը տեսնէր որ խօսքերը անդիմադրելիօրէն կը ձգտէին արարքներու։

Զայրացաւ խորհելով որ ինքը, գահաժառանգ իշխան ու բանակի մարալեխտ, կրնար դաւադիրներու պետ մը ըլլալ։ Զինուորական ըմբոստութիւնները աղուոր կը վայլէր Ռուսերուն, այդ մեղմաբարոյ, նենգ ու անողոք ասիացիներուն· անոնց պատմութիւնը լի է այսպիսի դէպքերով։ Ի՛նքը, Հապսպուրկ մը, երբեք կարող չէր· զայրոյթէն բորբոքեցաւ իր զարմիկին դէմ, որ գինքը անպատուութեան ճամբէն կ'ուզէր տանիլ· ու վճռեց վերագառնալուն պէս ամբողջ մտածումը յայտնել անոր, նոյնիսկ խզում մը նախատեսելով։

Կալիցիոյ մէջ աւելի ու աւելի լեցուեցաւ· սակայն տարօրինակ հակադրութեամբ մը, մեծ հաճոյակատարութեամբ վերաբերուեցաւ ԺԱ· զօրաբանակի սպայակոյտի պետի հետ։ Եւ սակայն անհանդրստութեամբ զայն կը դիտէր· «Դաւաճա՞ն մըն է» կը հարցնէր ինքզինքին։

Կանուխէն վիեննա հասաւ, արդէն իսկ յոգնաբեկ։ Իրեն ուղղուած նամակները գինքը գերադրդուեցուին։ Անտարակոյս ամէն կողմ, արդելքներու պիտի հանդիպէր Անհամ հանդիպում մըուներցաւ կնոջը հետ։ Իշխանուհին զոհի մը դիրքը կը պահէր այդ պահուն· քիչ կը խօսէր եւ չատ կը հառաչէր· «Ոչ մէկ բնական բան այս կնոջ մօտ· խորհեցաւ Ռոտոլֆ, պիտի ըսեմ որ աւելի նախընտրելի է իր բարկացած վիճակին մէջ»։ Այս բոլորը աւելի կը ջղայնացնէին գինք։

Աւելի հանդիստ պահ մը անցուց երբ կոմս Հայօս գինքը տեսնելու եկաւ· պարզ, առանց մեծ դալափարներու եւ մեքենայութեանց անատակ մարդ մըն էր։ Ռոտոլֆ յաճախ որպէս կը հրաւիրէր զայն· կոմսը եկած էր գինքը հրաւիրելու հացկերոյթի մը զոր կազմակերպած էր նոյն գիշերն իսկ Զախէրի ճաշարանը։

- Մենք մեզի պիտի ըլլանք, բաւ կոմս· դուք, Ֆելիքսը եւ ես· սակայն պոհեմուհի մը գտած եմ, Մարինքան· նորեկ մըն է Վիեննայի մէջ, քիչ մը վայրագ թերեւս, սակայն հիանալի ձայնով· երբ երգէ, ձեզ հեռուները կը տանի։

(Շար· 35)

(Շար· Ա· Էջէն)

կը ղրկէ իր փոխ - նախագահը՝ Պըշ: Եւրոպացի բազմաթիւ նախարարապետներ ալ կ'ներթան, ինչպէս Քոհլ, Մարիօ Սոարէս, Վիլոշ, Փալմէ: Իտալիոյ եւ Ֆին - լանտիոյ նախագահներն են՝ Փերթինի եւ Քոյվիսթօ որոնք կը ներկայացնեն իրենց երկիրները:

Մինչեւ թազման հանդիսութիւնները, խորհրդային ժողովուրդը կը տոզանայ դագաղին առջեւ:

Երկուշաբթի առաւօտ, դեռ ծանօթ չէր յաջորդին անունը: Մոսկուայի արեւմտեան շրջանակներու լուրերուն համաձայն, Կ· Կոմիտէի նիստեր տեղի ունեցած էին 48 ժամէ, առանց արդիւնքի: Այն տպաւորութիւնը կայ թէ վիճաբանութիւնները չատ կ'երկարին, ինչ որ կը նշանակէ թէ դիւրին - դիւրին չեն համաձայնիր անունի մը շուրջ, որ ընդհան - րապէս Ջերնենկոն կը կարծուի: 72 տարեկան է, եւ բրեժնեւեան նկատուած: Բայց խորքին մէջ, մեծ հարց մը պէտք չէ ըլլայ այս յաջորդութիւնը, քանի որ խորհրդային մեքենան այնպէս է որ հաւանական չէ որ մարդ մը բան մը փոխէ անփոփոխ քաղաքականութեան մը մէջ:

Վերջին պահուն կը հաստատուէր որ Ջերնենկո ընտրուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

Պէյրութի մէջ, երկուշաբթի առաւօտ համեմատական հանդարտութիւն մը կը տիրէր, նախորդ օրուան եւ գիշերուան չատ բուռն բախումներէ ետք: Հեռաձայնով կապ հաստատելով արեւելեան գօտիին հետ, տեղեկացանք թէ ընդհ· կացութիւնը չատ ծանր է եւ ժողովուրդը խիստ մտահոգ: Աւելի քան 20 հազար հոգի, հեռացած են արեւմտեան Պէյրութէն զանազան ձեւերով: Անցքը միշտ փակ է, միայն օրուան մէջ քանի մը անդամ, Ֆրանսացի զինուորներու հակողութեան տակ եւ ժամեր ապահովէ ետք է, որ որոշ անձեր կրնան Թանգարանի անցքէն արեւելեան Պէյրութ մտնել: Կիրակի առաւօտ, Անթիլիասի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ ոգեկոչուած է Մորէն Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցը:

ԽՈՒԼԻՕ ՔՈՐԹԱԶԱՐ արժանթինցի ըմբիշը, որ Ֆրանսահպատակ դարձած էր 1981-ին եւ Փարիզ կ'ապրէր, մեռած է առջի օր: Ծնած էր Պրիւսէլ 1914-ին: Արտասովոր ըմբիշ մը կը նկատուի, որ կտրած է տարօրինակին բոլոր ճամբաները ու պահած միշտ դառն իմաուռ մը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ էր հեռատեսիլի Ա· կայանի 7/7 կիրակնօրեայ յայտարարին վիան, Փետրուար 12-ին եւ ոմանք չեն վարանիր 10-ի վրայ 10 չնորհելով իրեն, յաշող գտնելով իր մասնակցութիւնը եւ հանդարտ, բայց վճռական մեկնաբանութիւնները: Որոշ հեռաւորութիւն մը ցոյց տուաւ Ճեմայէլի նկատմամբ, չեչտելով թէ Ֆրանսա կապ կը պահէ բոլոր հոսանքներուն հետ, Ջաուն ալ Ջաուի ժողովուրդին հարցն է: Ներքին ճակատի վրայ, Միթերան ըսաւ թէ կուսակցական վէճերու մէջ պիտի չմխրճուի:

ՆԱԽԱՆՁԻ ՀԵՏԵԻԱՆՔՈՎ ողբերգութիւն մը պատահած է Լիոնի թէթ տ'Օռի կենդանաբանական պարտէզը: Ափրիճ Սուլթանի 11 տարու կինն է՝ Սոնիա, որ կիրակի օր նախանճելով իր ամուսնոյն սաոր - անոր աչք նետելէն, զայն հրած է աւազանին մէջ եւ երբ խեղճ Սուլթան, ճարահատ փորձած է դուրս ելլել, Սոնիա, անողոք ետ մղած է եւ 35 վայրկեան զուր ճիգերէ ետք, առիւծը «հոգին աւանդած է» զոհ սիրային ողբերգութեան մը:

×

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

Շաբաթավերջի խազերու արդիւնքներն են· -

ՓՈՒԹՊՈԼ

Հ· Մ· Ը· Մ· Ֆրանս - Էթուալ սը Տրանեի	2 - 0
Ի Ի- ժի - Ա· - Ալֆորվիլ - Լը Պուռժէ	1 - 1
Ա· - Էմ Պոն - Քոնաէյլ - ԱՍՍ· - Իսի	3 - 0
Քանն - Հ· Մ· Ը· Մ· Արծիւ	3 - 0

×

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ

Հ· Մ· Ը· Մ· Փարիզ - Շընըվիէռ 80 - 62

Իռոնաէյլ - Քութիւռ - Հ· Մ· Ը· Մ· Ֆրանս 78 - 71

Ա՛յրի Տիկին Տիգրան Քէօսէեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մինասեան զաւակներն ու թոռները, Օր· Ասղիկ Քէօսէեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր, մօրեղբօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 10-ին, 53 տարեկանին, յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շորեքշաբթի, Փետրուար 15, ժամը 10-ին Իսիի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քուրսէլ - լէ Ժիզոր (Լուօի Նահանգ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ»· - Մեր ցաւակցութիւնները Օր· Ասղիկ Քէօսէեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

Օրիորդներ՝ Վեհանոյշ եւ Քնարիկ Իսթանպոլցեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Իսթանպոլցեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ - մօր եւ ազգականին՝

ՎԱՐԴԱՆՈՇՇ ԻՍԹԱՆՊՈԼՑԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Սահատէքեան)

մահը յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 14, երեքշաբթի օր, ժամը 13·45-ին, որմէ յետոյ մարմինը կ'ամփոփուի Առնուվիլի պերեզմանատունը ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ասր Շիրինեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղիկով, նուիրատուութեամբ կամ ղրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ

մահուան եւ յուղարկաւորութեան առթիւ:

Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Տիկին Մարի Շիրինեանի մահուան առթիւ· - Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սինանեան 300 Ֆ·, Տիկին Վարդանոյշ Խարեան 200 Ֆ·, Տիկին Մարի Սարաֆեան 200 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գալաֆեան 150 Ֆ·, Տիկին Մայտա Ալեանաք 100 Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Սողիկեան 100 Ֆ·, Պրն· Արամ Երանոսեան 70 Ֆ·:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Վ· Քիւմելեան 100 Ֆ· ի գնահատութիւն Առլէն Փափազեանի յօդուածին «Փրէզիտանը» (Միաք եւ Արեւմուտ, Փետրուար 5) չատ սիրելի Յարութիւն Աղայեանի յիշատակին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ· - Տէր եւ Տիկին Թոնի Մուրատեան, ինչպէս ամէն տարի, իրենց ծնողաց յիշատակին, Վարդան եւ Սատա Մուրատեանի, կ'ընեն հետեւեալ նուէրները· - 500ական Ֆ· Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, Մարսէյլի Կապոյտ Խաչին, «Ցառաջ»ին եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (այս վերջինը ստանալ «Ցառաջ»էն):

×

Պ· Գէորգ Գէորգեան իր քրոջ՝ վարանիկ Կրոնտիրայի մահուան (Պոլիս) առթիւ 100 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆՈՒԷՐ

Ոմն 1000 Ֆ· կը նուիրէ Նիսի Ս· Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ պայծառութեան (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 50 Ֆ· «Ցառաջ»ին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

le C. R. D. A.

recherche pour le Centre de Documentation Arménien de Paris une personne pour un emploi à mi-temps.

— Capacités de dactylographie et secrétariat
— Bonne connaissance générale de l'histoire et de la culture arméniennes
— Sachant parler, lire et écrire l'arménien
— Contact facile avec le public
— Esprit d'initiative

Adresser C. V. à C.D.A. : 36, rue de Trévise — 75009 Paris

Devant l'affluence au C.D.A., nous rappelons au public que le Centre est ouvert du mardi au samedi de 14h à 18h.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Իսի-Լլամատ և Շրջաններու մասնաճիւղին
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Իսի լէ Մուլինոյի Քաղաքապետարանի
Թատերասրահին մէջ
Դեկտեմբեր 31-ին
Մանրամասնութիւնները ատենին

×

Գարնանային ձաչ-պարահանդէս, կազմակերպուած՝ Հ· Բ· Ը· Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կողմէ, Մարտ 24, Շաբաթ, ժամը 20·30-էն ակսեալ, Օթէլ Քոնքորտի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները՝ յետագային:

×

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին:

EVOCATION HISTORIQUE
du 18 février 1921

Lors d'un repas
le samedi 18 février, à 20 h. 30
à la *M. C. A. de PARIS*
17, rue Bleue 75009 PARIS

Renseignements : Tél. 782 43 94

F.R.A. NOR SEROUND
GROUPE AVEDIS AHARONIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, Շորեքշաբթի, Փետր· 15, ժամը 15-ին, Մարսէյլի մշակութային Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14·30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Mo INVALIDES)

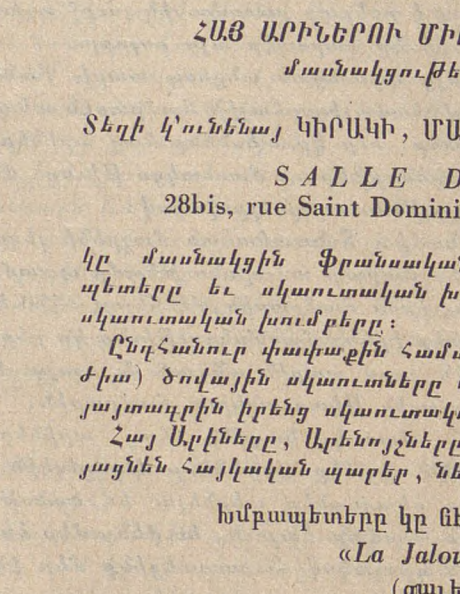
կը մասնակցին Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը:

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով:

Հայ Աբիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր:

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի «*La Jalousie du Barbouillé*» (զաւեշտ մէկ արար) *խնամուած բեմադրութեամբ:*

Մուտք՝ 35 Ֆր· Երախաներուն մուտքը ձրի է



Sté
Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՅԼՆ

ՎԱՍՏԱՀԵԼԻ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
15
MERCREDI
15 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.636 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.636

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԵԹՈՏԸ ԱՅՍ ՉԷ ԵՂԵՐ...

—×—

ԱՄԲ. - Դեռ կը շարունակուին Փարիզի դատավճիռին արձագանգները, թուրք մամուլին մէջ: Այս մէկն ալ՝ «ճնշմունքի»էն, ուր երկուս Պալեր, սովորա - կան յանկերգէն դուրս, երկու գիւտ կ'ը - նէ. - Նախ Պոլսոյ ոչ մէկ Հայու ձեռք դրուեր է (ըստ երեւոյթին, այս «լաւա - տեղեակ» լրագրողը տեղեակ չէ թէ Ապ - րիլ 24 մը եղած է, ուր Վարուժանէն մին. չեւ Զօհրապ, ամբողջ մտաւորականու - թիւն մը սպանդանոց կը բշուէր), յետոյ երկրորդ գիւտ մը, որ իսկապէս հետա - քրքրական է. - Եթէ կառավարութիւնը ուզէր ցեղասպանութիւն ընել, այս ձեւով չէր ըներ, կ'ըսէ, թէեւ մին ձեւին մա - սին ալ, խելք մը չի տար, բայց կր պար - զուի իրեն համար, որ այս ձեւը շատ եր - կար տեւած է...

×

Ցօդուածագիրը Փարիզի վերջին դատա - վարութեան վերլուծումը կ'ընէ եւ կը դրէ որ երկու հարցեր կան, որոնք զըլ - խացաւ զարճած են Արեւմուտքին: Հրէա - կան հարցը, - Հայերու հարցը: Հրեանե - րու վրայ ի գործ դրուած մեծ ցեղաս - պանութիւնը արդիւնք էր արեւմտեան դրամատիրութեան կողմէ յանցաւոր մը գտնելու փութկոտութեան: Դրամատի - րական կարգերը փրկելու համար յանցա - ւոր մը գտնել պէտք էր եւ Հրեաները ընտրուած էին որպէս յանցաւոր: Վարչա - կարգը իր մեղքերուն հաշուեցուցակը վճ - ռարել տուած էր Հրեաներուն:

Հայկական հարցն ալ երեւան ելած էր 19-րդ դարու վերջաւորութեան, երբ աշխարհակալութիւնը սանձարձակ կ'ար - շաւէր: Առիկա արդիւնքն էր աշխարհա - կալութեան ներքին պատակառումներուն եւ հակասութիւններուն: Քաղաքական զանազան խաղերու համար արեւմտեան Պետութիւնները ու Ռուսերը չհապաղեցի - ցին Հայերը, եւ առոր իբր հետեւանք, ջիբար կոտորել տուին Թուրքերուն ու Հայերուն:

Այս վերլուծումներուն վրայ կենալէ ետք, յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Փարիզի դատավարութեան ու կը դրէ թէ կարելի չէ զարմանալ արդիւնքին վրայ: Քաղաքական մօտիկ անցեալը ցոյց կու - տայ որ Ֆրանսացիները Կիլիկիոյ մէջ ալ միշտ զրգռած են Հայերը եւ իրենց շար - քերուն մէջ տեղ տուած են հայկական զօրքերու:

Ցօդուածագիրը կը շարունակէ հետեւ - եալ տողերով. -

«Պատմական լոյսերու տակ, Փարիզի դատավարութիւնը զարմանալի չի թուիր: Իրականութեան մէջ, Թուրքիա, փոխա - նակ զարմանալու կամ բարկանալու, պէտք է պաղարիւն կերպով մօտենայ այս խնդրին: Նախ Թուրքիա, հետեւելով բը - նական օրէնքներու, լաւագոյն կերպով պէտք է պատրաստէ իր ինքնապաշտպա - նութիւնը: Որովհետեւ Փարիզի կատա - կերգութենէն վերջ հաւանական է որ հայ ահաբեկիչները սաստկացնեն իրենց կա - տաղութիւնը:

Բայց Թուրքիա ստիպուած է դժուար կռիւ մըն ալ մղել դիւանագիտական դետ - նի վրայ: Աւտր համար ալ պայման է գիտական մերձեցում ցոյց տալ հայկա - կան խնդրին, պատմական ճշմարտու - թիւնները յայտնել ամբողջ աշխարհի եւ լուրջ ուսումնասիրութիւններ առաջ տա - նել:

Ա. աշխարհամարտի օրերուն, երբ

ՏՈՄՍ

Ծերուկներ

Արեւմտեանները կը սխալին ծագրելով այն դերքը, որ կը ներհուի ծերերուն խորհրդային դեկավարութեան մէջ: Նախ, պէտք է տրամաբանական ըլլալ. - կա - րելի չէ միաժամանակ երրորդ տարիքի ներմուծումը պահանջել ընկերութեան մէջ եւ քննադատել այն երկիրները, ո - րոնք յաջողած են: Ապա, Ռեկրն, բաւա - կան լաւ ցոյց կուտայ թէ կարելի է եօ - թանասունոց ըլլալ եւ վայրկեան կերպով դեկավարել մեծ պետութիւն մը: Վերջա - պէս, սխալեմի մը մէջ, ուր փաթրոնին ժամանակաշրջանը սահման չունի - բացի պատմութեան արկածի մը պարագային - խոհեմ չէ պատանիներ հրապարակ նե - տել, երբ ծանօթ չէ թէ ի՞նչպէս պիտի ծերանան:

Ցեռոյ, ինչ որ ալ ըլլայ իրենց տարի - քը, բոլոր անոնք, որոնք իշխանութեան դլուխ կուգան նոյն պատրանքն ունին՝ այն որ յաւիտենականութիւնն ունին իրենց առջեւ: Այս տեսակէտով, բոլորն ալ երիտասարդ են:

ՊՐԻՒՆՕ ՖՐԱՓՓԱ

«Լը Մոնտ» (Փետրուար 14)

Թուրք բանակը Արեւելքի մէջ կը կուռէր ռուսական բանակին դէմ, Հայերը ապըս - տամբած էին Վանի մէջ եւ զինեալ դի - մադրութիւն ցոյց տուած էին: Հայ հրոս - ախումբերը կ'արշաւէին Թրքական դիւ - դերու վրայ ու կը կոտորէին: Երբ բա - նակը կռնակէն զարնուիլ սկսաւ, Իթթի - հատական կառավարութիւնը 1915 Մա - յիս 27 Թուակիր «Տեղահանութեան Օրէնք»ով որոշեց ջրջանի Հայերը աքսորել դէպի Սուրիա: Տեղահանութեան ընթաց - քին դէպքերը դուրս ելան հակակշռի սահմաններէն, ատոր վրայ աւելցած էին նաեւ հիւանդութեան, սովի ու ցուրտին աւերները: Շատ մարդ մեռած էր: Թա - լաթ փաշա ըսած էր որ Հայկական կո - րուստը երեք հարիւր հազարի չուրջ էր: Պատմաբան Արնոլտ Թոյնպի Հայոց կո - րուստը կը դնահատէր որպէս 500 - 600 հազար: Թուրքերն ալ մեծ կորուստներ տուած էին: Հայ հրոսախումբերը մեծ ջարդեր ի գործ դրած էին Թրքական դիւ - դերու մէջ:

Իսկ Հայոց կողմէ յառաջ քշուած ցե - ղասպանութեան պնդումը պոչաւոր սուտ մըն է: Որովհետեւ միայն Արեւելեան ջրջանի Հայերն էին որ աքսորուած էին, ձեռք չէր դպցուած Պոլիսի եւ Իզմիրի նման քաղաքներու մէջ ապրող Հայերուն: Մնաց որ եթէ կառավարութիւնը ցեղաս - պանութիւն մը ի գործ դնել ուզէր, ա - տիկա չէր ըներ տեղահանութեամբ մը որ ամիսներ պիտի տեւէր եւ որուն վրայ ուշադրութիւն պիտի կեդրոնացնէին աշ - խարհի բոլոր Պետութիւնները: Կը նա - խընտրէր նուազ ազմկալի տարբեր միջոց մը:

Թուրքիա Հայկական խնդրին մէջ եր - կար տարիներ չարժման չենցաղ եւ տիւ - կա առիթ տուաւ դիմացի կողմին, որ - պէսզի պատմական ճշմարտութիւններ խեղաթիւրումի ենթարկուին:

Անպայման ամէնէն խելացի գործը պի - տի ըլլայ քաջութեամբ քալել այս խընդ - րին վրայ, հրապարակել այն կեղտոտ խաղերը որոնք ցաւալի դէպքերու առեղ - ծումին պատճառ հանդիսացած էին, մեծ վնասներ պատճառելով նաեւ Թուրքե - րուն»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐՀ. ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՂԵԿԱՎԱՐԸ՝ ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ՉԵՐՆԵՆԿՈ

Ծերապետութիւնը կ'ամբապնդուի, քա - նի 69 տարեկան Անդրոբովի կը յաջորդէ 73 տարեկան՝ Չերնենկո: Ծնած Սիպիր, ինք կը խօսի իր մանկութեան մասին, յայտնելով թէ 12 տարեկանին հարուստի մը քով աշխատած է, ապրուստը ապա - հովելու համար: Պատանի, կը մտնէ հա - մայնավար երիտասարդութեանց լիկային մէջ: 1926-ին, թէ կ'ուսանի, թէ՛ կ'աշ - խատի: Աւելի ուշ կը մտնէ կուսակցու - թեան չարքերը: Երբ կը սկսի Գերմանիոյ հետ պատերազմը, Կրասնօյարսկի (իր ծննդավայրը) կուսակցութեան կոմիտէի քարտուղար է, կ'ուզէ կամաւոր երթալ կռուիլ, բայց բոլոր դիմումները կը մեր - ժուին:

Սթալինկրատէն ետք, դաստիարակիչ կը նշանակուի կուսակցութեան պաշ - տօնատուներ պատրաստելու համար: Ա - ւելի ուշ, քարտուղար կը դառնայ Ռու - սիոյ չրջանային կոմիտէութեան, ապա քարոզչութեան ճիւղի պետ, Մոլտավիոյ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին մօտ: Հոն՝ կը հանդիպի Բրեժնեւի:

Կեդր. Կոմիտէի անդամ է 1976-էն ի վեր եւ քաղաքական բիւրոյի անդամ՝ 1978-էն: Երկար ատեն, Բրեժնեւի յաջոր - դը կը նկատուէր, երբ տեղը առաւ՝ Անդ - րոբով:

Իր ժամանումը, ամէն պարագայի մէջ, փոփոխութեան, բարեփոխման այլ մա - նաւանդ՝ յեղաչրջման յոյսեր չի կրնար ներշնչել: Մնաց որ, ինչպէս կը դրէինք երէկ, խորհրդային քաղաքական մեքե - նան, վերջին չրջանին առաւելաբար, ան - դոյն եւ անդիմագիծ դեկավարներու նա - խընտրութիւնն ունի, թաղականի տիպար - ներ կամ ինչպէս կը սիրեն ըսել այլա - խոհները՝ մէկ ոտպոյին կը յաջորդէ ու - րիշ ոտպօ մը: Տարիներ հարկ են, դի - տել կուտայ «Մոնտ», որպէսզի անոնք աւելի անհատական դիծեր ցոյց տան, ո - րոնք կրնան քաղաքական նշանակութիւն մը ունենալ: Նման մէկն էր Խրուչչեւ, որ իսկական բարենորոգող մը յայտնը - ւեցաւ: Չերնենկո, լաւ համբաւ չունի: 1982-ին արդէն, տեսակ մը «նոր Սուսլով» նկատուած էր, խստապահանջ պահակը ուղղափառութեան: 1982-ին, յօդուած մը ստորագրած էր, ուր կը զգուշացնէր որեւէ լքումի դէմ, Աֆղանիստան: Անց - եալ Յունիսին, կեդր. Կոմիտէի առջեւ արտասանած ճառը նեղմիտ պահպանո - ղականութեան մը տիպար նմոյշն էր:

Աւելցնենք, եթէ հարկ էր, որ Չերնեն - կո միաձայնութեամբ ընտրուած է:

ՋԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՒՎրի մուտքին, ապակիէ բուրգը պիտի չինուի, հակառակ եղած բողոքնե - րուն եւ ծագած դժգոհութեան ժողո - վուրդին մէջ ալ: Արդարեւ Նախագահ Միթերան հաւանութիւնը տուաւ չին - ամերիկացի Իոհ Մինկ Փէյ ծրագրին, հա - կառակ անոր որ այս ճարտարապետն ալ կը մերժէ հանրութեան ներկայացնել բը - նական մեծութեամբ մաքէթ մը: Ելմտա - կան նախարարութեան ռիւ տը Ռիվոլիի պարպելէն ետք, յոյս կար, որ այդ տը - րամադրելի բաժինները նախ եւ առաջ օգտագործուին եւ ոչ թէ Նափոլէոն բա - կին մէջ բարձրանար բուրգ մը, բոլորո -

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՓ.Ի ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻԻ

Ցաւերժացնելու համար յիշատակը հո - գելոյս Տէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, որոշուեցաւ իր վախճանման տխուր առ - թիւ կատարուած բոլոր նուիրատուու - թիւններով հաստատել հիմնադրամ մը - ֆոնտ մը - որպէսզի անով կարելի ըլ - լայ իրագործել հոգելոյս սրբազանին սըր - տին միչտ մօտ եղող ազգօգուտ ծրագիր - ները:

ԴԻՒԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհրդահայ գրականութեան զարգաց - ման բերած իր նպաստին ի գնահատու - թիւն Ստեփան Ալաջալեան պարգեւատըր - ուած է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ դիպլոմով:

×

«ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ

Երեւանի հեռատեսիլը պատկերասըփ - ռած է «Արամ Խաչատրեան» ժապաւէնը, չորս մասերէ բաղկացած: Փաստանկա - րին հեղինակները՝ բեմադիրներ Լեւոն Վաղաչեան, Գրիգոր Մելիք - Ասլանեան եւ երաժիշտ Եղուարդ Միրզոյեան, յա - ջողած են ցայտուն դարձնել երաժիշտին խառնուածքը եւ կերպարը:

×

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՊԱՏԿԵՐԱԳԻՐՔ

Մոսկուայի մէջ հրատարակուած է Յա - կոբ Յակոբեանի նկարչական գործերուն նուիրուած պատկերագիրք մը՝ «Սովե - տական արուեստի վարպետները» մատե - նաշարէն, որ լոյս կ'ընծայէ միայն ա՛յն վարպետներուն նուիրուած գիրքերը, ո - րոնց գործերը մտած են խորհրդային կերպարուեստի ոսկէ փոնտը: Նկարիչը քսան տարի առաջ եղիպտոսէն ներգաղ - թած է Հայաստան, ուր ներկայիս կը հա - մարուի լաւագոյն նկարիչներէն մէկը: Անհատական ցուցահանդէսներ տուած է Փարիզ եւ Վիէննա:

վին այլափոխելով Լուվրի մուտքը եւ Սիւլլի տաղաւարը, որ այլեւս տեսանելի պիտի դառնայ ապակիէ բուրգին ընդմէ - ջէն: Բանավէճը դեռ չէ փակուած, բայց նախագահին համաձայնութենէն ետք, յետ քայլի յոյս չկայ: Ըստ երեւոյթին, Ֆրանսայի նոր նախագահները իրենց դրօշմը կ'ուզեն ձգել ոչ թէ երկրին պատ - մութեան մէջ, այլ մայրաքաղաքին չնոր - հելով «տեսարժան» նորանոր վայրեր՝ Փոնփիտուէն Միթերան...:

ՁԱՒ ՎԱՐՁԱԿՈՒԹԻ օրով է, որ Լը Փէն հրապարակը կը գրաւէ եւ նոյնիսկ ժողո - վըրդականութիւն ալ կը վայելէ, 20-րդի նման անապատելի թաղամասներու մէջ իսկ: Երկուշաբթի իրիկուն, «Ճշմարտու - թեան ժամը» յայտագրին հիւրն էր, հա - կառակ համայնավար կուսակցութեան ընդդիմութեան: Յայտագրին պատասխա - նատուն կ'առարկէր, իր կարգին, թէ 1981 Մայիսէն ի վեր, Լը Փէն միակ նո - րութիւնն է...: Ազգ. ճակատի պարագը - լութը կ'ուզէ որ իրենց երկիրը վերա - դառնան բոլոր օտարները, որոնք աշխա - տանք չունին, իսկ անոնք որոնք ունին Ֆրանսացիի մը փոխանցեն եւ ելլան եր - թան: Լը Փէն հռչակեց նաեւ «ոչ ցեղա - պաշտ եմ, ոչ ֆաշիստ, ոչ ալ ծայրա - յեղ»: Կը մնայ համոզել...:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

———×———

Մոսկուայի Ֆինանսի ի Ստատիսկան, վիճակագրական տուեալները կը հրատարակէ Խորհ. Միութեան բնակչութեան, տնտեսութեան, գիտութեան, կրթութեան եւ այլ երեւոյթներուն մասին:

Կը հիմնուի երկիրին կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան ապահոված եւ հայթայթած տուիրներուն վրայ: Ինչպէս կը մատնանշուի ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒԵՐՈՎ՝ 1982-ին, Ֆրանսերէն վիրքին մէջ, լոյս տեսած անցեալ տարի:

Հատորէն քաղելով կը ձգտինք ներկայացնել տուեալներ Հայաստանի եւ Հայերու մասին, յարակից ծանօթութիւններով:

Հայաստանի բնակչութիւն, առ Յունուար 1983-ին ինչպէս իր տեղին կը գրենք «Ծառայ»ի մէջ՝ 3·220·000: Անդրկովկասի միւս երկու Հանրապետութիւններէն Վրաստան, նոյն թուականին կը ներկայացնէ 5·135·000 բնակչութիւն, իսկ Ադրբեջան՝ 6·400·000: Այս վերջնոյն ընդլայնման մէջ, բնականաբար, կը յիշատակուի Նախիջեւանի ԻՍՍՀ-ն, 257·000 բնակչութեամբ եւ 5·500 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ: Ցնչենք ճշդումի կարգով, թէ Թուրք-Ադերիները տարիներու եւ տասնամեակներու ընթացքին, կ'աչխատին եւ կը յաջողին այլազան միջոցներով Հայ տարրը դուրս մղել: 1970-ի մարդահամարով, Հայերու թիւը կը պարզէ 5828, ներկայացնելով ընդլանի բնակչութեան 2·9 տոկոսը: Իսկ ներկայի՞ս ... Լեռնային Ղարաբաղը ինքնավար Մարզ ըլլալով, յիշատակութեան չարժանանար դիրքին մէջ: Ցամենայն դէպս, 1970-ի մարդահամարին, Լեռնային Ղարաբաղի հայութիւնը 130·000 կը պարզէ 151·000ի հասնող ընդհ. բնակչութեան մէջ: ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ չաբաթաթերթի մէկ յօդուածէն քաղելով, 1981ի վերջերը, ընդլանի բնակչութիւնը 165·000 կը ներկայացնէ: Ոչ մէկ յիշատակութիւն Հայերու թիւին մասին:

Դաշնակցային Հանրապետութիւններու մայրաքաղաքներու եւ կէս միլիոնէ աւելի բնակիչ ունեցող քաղաքներուն մէջ, Երեւան, իր 1·095·000 բնակչութեամբ, 1983 Յունուարին, Անդրկովկասի մէջ Ադրբեջանի եւ Վրաստանի մայրաքաղաքներուն կը յաջորդէ: Բագու՝ 1·638·000, առանց հաշուելու համանուն քաղաքին խորհրդային ենթակայութեան տակ գտնուող մարզերը: Թիֆլիս՝ 1·125·000:

Գիրքին ցանկին համաձայն, Հայերու թիւը Խորհ. Միութեան մէջ, 1979 Յունուար 17ի մարդահամարին տուեալներով, 4·151·000 կը ներկայացնէ: Իսկ զուտ Ադրբեջանցիներունը՝ 5·477·000, եւ Վրացիներունը՝ 3·571·000 :

Անցոզակի կը մատնանշենք, - քանի ծանօթ կը մնայ բոլորին, թէ Հայաստան իր 29·800 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ, ամէնէն փոքր Հանրապետութիւնը կը շարունակէ մնալ Խորհ. Միութեան մէջ: Ցանկէն քաղելով, առ ի տեղեկութիւն՝ Ադրբեջան 86·600 քառ. քիլոմեթր, իսկ Վրաստան՝ 69·700:

Ի դէպ ցանկին համաձայն, Հայերը իրենց թիւով Խորհ. Միութեան ազգերուն մէջ 8րդ տեղը կը գրաւեն: Կարգով առաջին եօթը տեղերը, - Ռուսեր, Ուկրանացիներ, Ուզբեկներ, Բիելոռուսներ, Ղազախներ, Թաթարներ եւ Ադրբեջանցիներ: Վրացիները՝ 9րդ տեղը, Հայերէն ետք:

Ռուսերէնի տարածումին մասին: Ծանօթագրութիւն մը կը մատնանշէ, թէ ռուսերէնը կարեւոր դեր կը կատարէ ազգերու, ժողովուրդներու մերձեցումի հոլովոյթին մէջ: 1979-ի մարդահամարին ժամանակ, 153·500·000 հոգի կը յայտարարէ թէ իր մայրենի լեզուն ռուսերէնն է. այս թիւին մէջ՝ 137 միլիոնէն շատ քիչ աւելին Ռուսեր եւ 16 միլիոնէն քիչ առաւել այլ ազգերու պատկանողներ: Փակագիծով կը մատնանշուի, - 1970-ի մարդահամարին նոյն յայտարարութիւնը կ'ընէն 141·800·000 անձեր: Ուրեմն՝ ռուսերէնը մայրենի լեզու նկատողներու թիւը աստիճանաբար կ'աճի: Նոյն ծանօթագրութեան մէջ այլ մանրամասնութիւն մը 1979-ի մարդահամարին կապակցութեամբ, - ամէն զոյգ, այսինքն՝ 153,5 միլիոնէն անդին, 61·300·000 հոգի կը յայտարարէ, թէ շատ լաւ կ'իւրացնէ ռուսերէնը եւ զայն կը նկատէ իր երկրորդ լեզուն: 1970-ին՝ նոյնը կը մատնանշէն շուրջ 42 միլիոն անձեր:

Դաշնակցային Հանրապետութիւններու ճարտարարուեստի արտադրութեան տարողութեան մէջ, Հայաստան 1980-էն 1982 կ'արձանագրէ 11 տոկոսի յաւելում. այս գետնին վրայ հաւասար դիծի վրայ կը մնայ Մոլտաւիայի հետ: Երկուքէն՝ մէկ տոկոսով առաւել Ադրբեջան: Երկու տոկոսով ցած՝ Վրաստան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻՏԵԼԻՔ ԳՈՐԳԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

———×———

Բ. Աչխարհամարաէն եաք մեծ թափ ըստացաւ գորգի արուեստը: Տարիներէ ի վեր մեծաքանակ գորգ արտադրող երկիրները եղած են Պարսկաստան, ապա՝ Թուրքիա, ինչպէս նաեւ Կովկասեան երկիրները: Ներկայիս հրապարակը ողողած է Փաքիստանի, Հնդկաստանի, Չինաստանի, Ռումանիոյ, Թուրքիոյ եւ այլ երկիրներու արտադրութիւններով՝ որոնք որակով չատ ցած են, եւ ժամանակի ընթացքին կը կորնչցնեն իրենց փայլը: Պէտք է նշել, թէ անոնց նախչերը ընդհանրապէս հին գորգերէ ընդօրինակուած են:

Փնտռուածները գարուս սկիզբը աչխատուած գորգերն են: Սարուք, Թէպրիզ, Քէչան, Հերիզ, Սինէ-Քիրման, ինչպէս նաեւ Թրքական Կէօրէս, Մելէս, Գուլա, Ուչաղ, Պերկամա, ասոնք աւելի ԺԹ. գարու գորգեր են: Կովկասեաններու մէջ Հիլա, Շիրվանները, Գարապաղ, մասամբ մըն ալ Թիւրքմէն Պուխարան, Հայկական քուպան չատ հաղուագիւտ՝ ԺԹ. գարուն, միայն թանգարաններուն մէջ կարելի է գտնել:

Գորգի մասնագէտ ըլլալու համար անպայման պէտք է դիտնալ նորոգել, ճըշդելու համար հիւսուած վայրը: Նորոգել չգիտցող գորգի մասնագէտը կը նմանի նուագել չգիտցող երաժիչտի: Վերջին տարիներուն լոյս տեսան չատ մը հրատարակութիւններ· բայց արդար ըլլալու համար պէտք է նշել, որ անոնց մեծ մասը ընդօրինակութիւններ են: Ներկայիս չատ դիւրին եղած է մասնագէտ կամ հնդնագէտ դառնալ, քանի որ ո՛չ քննութիւն կայ, ո՛չ ալ խիստ հսկողութիւն:

Ամէն հին գորգ արժէք չունի, մանաւանդ՝ եթէ հիւսուածքը նուրբ չէ: Գորգի մը չինուածքը դանդաղ կամ արագ իրաթեամբ, - ամէկ գառ, այսինքն՝ 153,5 միլիոնէն անդին, 61·300·000 հոգի կը յայտարարէ, թէ չատ լաւ կ'իւրացնէ ռուսերէնը եւ զայն կը նկատէ իր երկրորդ լեզուն: 1970-ին՝ նոյնը կը մատնանշեն շուրջ 42 միլիոն անձեր:

Դաշնակցային Հանրապետութիւններու ճարտարարուեստի արտադրութեան տարողութեան մէջ, Հայաստան 1980-էն 1982 կ'արձանագրէ 11 տոկոսի յաւելում. այս գետնին վրայ հաւասար դիծի վրայ կը մնայ Մոլտաւիայի հետ: Երկուքէն՝ մէկ տոկոսով առաւել Ադրբեջան: Երկու տոկոսով ցած՝ Վրաստան:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԿՐՆԱՊՍ ՀԱՄՆԻԼ ԳԵՂԵՑԻԿԻՆ

———×———

23 Հոկտեմբեր 1983 Կիրակի

Ոչ դրամով կը ստեղծուի, ոչ աչխատանքով: Ուրիշ ոչ մէկ բանով կը ստեղծուի եթէ ոչ ժամանակով ու անցեալով: Հին չէնքե՛ր, անցեալէն, պատմութենէն մնացած չէնքե՛ր: Ամրողջ սա կեդրոնական Գոփէնհակի մէջ քանի՛ հատ նոր ու արդիական չէնք կայ արդեօք: Ամէն պարագայի ոչ իսկ մէկ հատ այն բոլոր տեղերը, ուրկէ կ'անցնի մեր «Վիքինկպլիս»ը, Վիքինկներու անունով մկրտուած օթօպուսը, որ քաղաքին տեսարժան վայրերը կ'այցելէ մի առ մի: Հինէն, պատմութենէն փոխանցուած չէնքեր, աննկարագրելի գեղեցկութեամբ, տպաւորիչ ու զգլխիչ: Օթօպուսին պատուհանէն մէկ աչ կը նայիմ, մէկ ձախ, հիացած, զարմացած: Կնոջս հետ միասին հազիւ կը հասնինք իրարու մատնանչելու սա կամ նա կառոյցը, ամէն մէկը ճարտարապետական տարբեր ոճով բարձրացած մէկ-մէկ գլուխ-գործոց, արուեստի անկրկնելի իրագործում: Ճարտարապետական կոթողնե՞ր են ասոնք, թէ ոչ քանդակազործութեան հրաչալիք· արուեստի բոլոր տարրերը իրարու հետ ճուլուած են ի-զոցներուն երկու կողմը չարուած այս անհամար չէնքերուն մէջ, որոնք երբեմն յանկարծ իրարմէ կը հեռանան, տեղ կը բանան հրապարակի մը, որու կեդրոնին վրայ կը բարձրանայ այս կամ այն ճիսմբարձ թագաւորին յուչարձանը:

Ինչ առաջ պանդոկի սենեակէս կը դիտէի կեդրոնական կայարանի չէնքը: Մտքիս մէջ լաւ մը կը քանդակէի անոր իրաքանչիւր մանրամասնութիւնը, խորհելով որ այդ չէնքը քաղաքին գեղեցկադոյն քանի մը կառոյցներէն մէկն էր: Քառանկիւնաձեւ մուտքի բաժնին չորս պատերը, վարէն, վերէն եւ կատարէն բարձրացող աչտարակները միջնադարեան բերդի մը նմանցուցած էին զայն: Ամենաբարձր աչտարակին վրայ կար ոսկեզօծ ժամացոյցը, որ կը հնչէր իրաքանչիւր քառորդ ժամը անգամ մը: Իսկ վարը, մուտքի դրան վրայ, ելեկտրական կարմիր լոյսով քուարց ժամացոյց մը այդ պահուն ցոյց կուտար ութ քառանը: Առաւօտ կանուխ էր դեռ Կիրակի օրով, բայց հեռուէն կար կայարանի մուտքի դրան առջեւ: Անհամար երիտասարդներ, էջմիանի նմանող իրենց երիտասարդական տարազով ու բաճկոնով, յաճախ ալ տոպրակ մը կախած իրենց կռնակէն, կը մրանէին չէնքէն ներս, հաւանաբար մեկնելով դէպի արձակուրդի վայրեր:

Հիմա սակայն կը տեսնեմ որ կեդրոնական կայարանի վառաւոր չէնքն անգամ անչուք կը մնայ այն պատկառազդու կառոյցներուն քով, որոնցմով լեցուն է Վեղերեայ այս հին քաղաքը: Օթօպուսը, որ մեզ պիտի պտըտցնէր տեսարժան վայրեր, ճամբայ ելաւ հոյակապ հրապարակէ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՂԱՑԸ

———×———

ԷԴՈՒԱՐԴ ԱԻԱԳԵԱՆ

- Գնա, աղջի, գնա խեղճին բեր: Հաւաքած են մի քանի ձուն տակը կը դնենք: Մերացու է, բա ի՞նչ: Դու էլ ջրաղաց դընա: Քանի օրէ չես գնացել: Համ էլ էն Քոռ Մխոյին ասա, թէ գործ է անում, թող լաւ անի, ալիւրը բարակ մաղի: Մուկուչ, աղունը բեր, հարսը ջաղաց գնայ: Եւ խօսացողի էլ աչքը թող Քոռ Մխոյի աչքի օրին ընկնի...

Աղունը թաքուն նայեց կեսուրին: Միւս կնիկների նման չի, ուրիչ է: Դիչեր - ցերեկ ցաւը ներս արած՝ հաւ ու ճիւի հետ է: Չէր ժպտում: Տղայից նամակ չկար: Հիմա ժպտաց:

- Մա՛րդ, - ձայնեց, - քեզ ի՞նչ եղաւ: Ինքը ներս գնաց, տոպրակը բերեց:

- Ծանր կըլինի, աղջի, - ասաց ու կիսեց:

- Ծանր չի, - մէջ ընկաւ Մուկուչը, - հօ վաղն էլ չի՞ գնալու:

- Ծանր է ասում եմ: Քո՛ գործը չի: Երբ աղունը ջրաղաց մտաւ, տոպրակը դործումէն կ'արժեւորուի, ինչպէս նաեւ մաչած մասերուն նորոգութենէն: Լաւագոյն աչխատողները՝ նորոգութեան մարզին մէջ, եղած են Հրեաները, մանաւանդ՝ աղջիկները: Նոր գորգ հիւսող գործաւոր մը միջին հաչուով օրական կրնայ եօթը հազար կապ կապել: Որքան բարակ է գորգը, այնքան դժուար է աչխատանքը· ի վերջոյ, նման գնահատում կարելի է՝ նկատի առնելով գորգի մը մեծութիւնը: Կայ նոյնպէս բուրդին պատրաստութիւնը, ապա տեգիեահի վրայ քաչելու գործը:

Հին գորգերու պարագային, յաճախ կը պատահի որ ժամանակի ընթացքին նոյն գորգին վրայ երկու տարբեր գոյներ մէջտեղ ելլեն: Երբ բուրդը կը պակսի, հիւսողը կը ստիպուի նոյն գոյնէն ուրիչ բուրդ գործածել: Ժամանակի ընթացքին նոյն գոյնին երկու տարբերակները չէզտուած կերպով կը զանազանուին իրարմէ, կը տրուի Ապրաչ բնորոչումը:

1930էն եաք, գորգերը լուալու համար դեղեր սկսան գործածել, մեղմացնելու համար մանաւանդ կարմիր գոյները: Ասիկա ըրին օրուան պահանջին գոհացում տալու համար: Ներկայիս ալ դեղ կը գործածուի· իսկ նման դեղերով լուացուած գորգերը ժամանակի աւերին նուազ կը դիմանան ու աւելի արագ կը մաչին: Բ. Աչխարհամարէն առաջ, ասիտով գորգ լուալու ամէնէն հռչակաւոր մասնագէտը Շահինեանն էր, Լոնտոնի մէջ:

Լաւագոյն եւ դիմացկուն գորգերը բարակ եւ որակաւոր բուրդէ հիւսուածներն են: Եթէ լաւ խնամուին, երկու - երեք սերունդ կը դիմանան: Պէտք է զգուչանալ գանոնք ազատ պահելէ, որովհետեւ կ'ենթարկուին ցեցերու յարձակումին: Վտանգաւոր է նաեւ ընտանի կենդանիներու ազատութիւնը: Գորգի թշնամիներէն է նաեւ խոնաւութիւնը:

Գորգ մը պահպանելու համար պէտք է լուալ տալ պարզ կուրով՝ 5 - 6 տարին անգամ մը: Նորոգել տալ մանաւանդ, երբ եզերքներն ու գլուխի կոզմերը սկսին քակուիլ, վերջը կրնայ ուչ ըլլալ: Նուազագոյն ծախքով կարելի է կասեցնել այդ քակուիլը: Երբ կապերը սկսին քակուիլ, ծախքին համեմատութիւնը կը փոխուի: Պէտք է ըսել նաեւ, թէ կարգ մը ազգեր կը մաքրուին, բացի մելանէ: Ասպիրաթէօրը վնաս չի տար գորգին:

Արժէքաւոր բարակ գորգերը կը ներկուին եթէ մաչած են, նորոգելը անկարելի ըլլալուն պատճառով: Ծախող վաճառականը պարտաւոր է տեղեակ պահել գնողը: Մեծ գորգերը կարելի է պահանջուած չափով պզտիկցնել, եթէ նախչերը ճեղնուտ են. բնական է՝ գնողին համաձայնութեամբ:

Ուսի վրայ գորգ ծախողները հասարակ մեքենայով չինուած գորգեր միայն կը վաճառեն: Արեւելքի մէջ գորգավաճառութիւնը հարուստի մենաչնորհ էր:

Տուն մը՝ առանց գորգի, կը նմանի առանց նկարի պատի մը: Պէտք է գորգերը գնել տուն մը չկահաւորած: Գորգերուն չափերը, գոյները, արժէքը սահմանափակ են: Մնացածը աւելի դիւրին է ճարել:

ԳԻՈՐԳ ՊԱԳՐՃԵԱՆ

ԱՐՈՒԱՐԻ ՄԸ

Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար: Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար: Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար:

Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար: Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար: Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար:

Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար: Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար: Ան կը նստէր ծառի մը տակ, ուր ամէն գիչեր կը գար:

(Շար. 5 եւ վերջ)

մը, չքեղազգոյն պանդոկներէն մէկուն առջեւէն, քաղաքին կեդրոնական հրապարակին վրայ: Տարիքոտ առաջնորդուհի մը, մերթ զերմաներէն, մերթ անգլերէն բացատրութիւններ կու տայ այն զեղեցկութիւններուն մասին որոնց առջեւէն կ'անցնինք կամ պիտի անցնինք: Իր բացատրութիւնները լեցուն են պատմական անցուդարձերով. թագաւորներու անհամար անուններ, անհամար թուականներ ու պատերազմներ, մերթ յաղթանակով, մերթ ալ դառն պարտութեամբ վերջացած: Նս սակայն չատ ականջ չեմ կրնար տալ այն պատմութեան որ տարիքոտ առաջնորդուհին կողմէ կը պատմուի թատերական չեշտով ու ոճով, ամէն անգամ որ կ'անցնէինք կոթողային յուշարձանի մը կամ առասպելային պալատի մը առջեւէն: Անկարելի է լսուած ուշադրութեամբ թէ՛ մտիկ ընել, թէ դիտել միաժամանակ: Մէկը կամ միւսը պիտի կատայ անպայման: Ու կը նախընտրեմ դիտե՛լ, քան մտիկ ընել, որովհետեւ դիտելու ատեն պէտք է կրկնեմ ես ինծի. «Տե՛ս սա չէնքին ճակատը, տե՛ս սա զարզաքանդակներուն գեղեցկութիւնը, տե՛ս սա յախճապակիներով զարդարուն դուռը, տե՛ս սա ոսկեզօծ պատմական զինանշանը»: Եթէ ես ինծի հետ այսպէս չխօսիմ, դիտած ու տեսած պիտի չըլլամ այդ բոլորը: Այդ բոլորը պիտի չքանդակուին մտքիս մէջ: Ահ սա դատաման օթօպիւսը, որ արագ, չատ արագ կը քալէ: Կը քալէ հազիւ արտօնելով որ թանգարանի մը պարտէզին մէջտեղ տեսնեմ Ռոտէնի նշանաւոր «Մտածող Մարդը»: Կը քալէ առանց պահ մը կանգ առնելու համբաւաւոր Թիվոլի ճեմապարտէզին դրան առջեւ, կամ առանց արտօնելու որ ըմբոշխնեմ Թիվոլիի Արքայական Թատրոնի դրան ափիշները ...: Որքա՜ն լաւ կ'ըլլար եթէ պուտ մը դանդաղէինք սա զարմանալիօրէն տարբեր չնքերուն առջեւ, որոնք իրենց կարմիր աննման կղմինդրներով եւ բարձրասլաց սուր տանիքներով աքանչելի տէքօռ մը կրնային կազմել լաւ լուսանկարի մը համար: Բայց անկարելի է, օթօպիւսը արագօրէն կ'անցնի բոլոր զեղեցկութիւններուն առջեւէն, եւ որքան արագ կ'անցնի անոնց առջեւէն, որքան չարտօներ կու չտու կուռ ըմբոշխնումը անոնց, ինծի համար կարծես այնքան աւելի կը բազմապատկուի անոնց զեղեցկութիւնը:

Բայց ե՞րբ կրցեր ենք հասնիլ աշխարհի զեղեցկութիւններուն, մեզմէ հեռու ըլլան անոնք, կամ մեր քթին տակ: Զեղեցիկը զեղեցիկ չէ՞ պարզապէս անոր համար որ, կարծես, Թէքէեանական ասութեամբ, մեր քովէն կ'անցնի կ'երթայ աչք մը հազիւ քթթելով, կամ որուն քովէն մե՛նք կ'անցնինք կ'երթանք ապշահար, անգամ մըն ալ իրարու չհանդիպելու համար:

Ռ. Հ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

Նիւ ԵՈՐՔի մէջ, Յունուար 13-ին, վախճանած է Վարդան Ա. ՔՀՆ. Մկըրեան: Աւազանի անունով Կարապետ, ծնած էր 1921-ին՝ Պազտասա: Նկախակըրթութիւնը ստացած է Հալէպ: 1936-ին մտած է Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի Ժառանգաւորաց վարժարանը, որուն Ընծայարանի բաժինը աւարտած է 1943-ին: 1947-ին անցած է Միացեալ Նահանգներ եւ յաճախած Սիպլըի Ուեսթըըն Եպիսկոպոսական ճեմարանը եւ Նորթ-Ուեսթըըն համալսարանը, ուրկէ ստացած է Մագիստրոս Արուեստից վկայականը: 1948-ին քահանայ ձեռնադրուած է: Պաշտօնավարած է զանազան չրջաններ: Ունեցած է բեղուն գործունէութիւն մը: Հեղինակն է բանաստեղծութեան պրակի մը:

×

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ, Փետր. 2-ին, իր մահկանացուն կնքած է իրաւաբան եւ ուսուցիչ Արա Կիւրէն, 59 տարեկանին: Ծնած էր Պոլիս: Նախակրթութիւնը ստացած է Հինդլեան վարժարանը. աւարտած է Մխիթարեան Լիսէն եւ իրաւաբանական լսարանը եւ մաս կազմած Փաստաբանական կաճառին: Քանի տարի ուսուցչական պաշտօն վարած է: Գրած է թատերական երկեր. աշխատակցած «Մարմարա»ի եւ «Ռուլիս»ի: Տարիներ անդամակցած եւ աշխատած է համայնական մարմիններու մէջ:

×

Նիւ ԵՈՐՔի մէջ, Յունուար 18-ին մեռած է Թէքէեան Մշակ. Միութեան բարեբարուհի Նուարդ Եուսուֆեան, 84 տարեկանին: Ծնած էր Կ. Պոլիս: 1923-ին անցած է Միացեալ Նահանգներ եւ հաստատուած Նիւ Եորք: 1964-ին յանձն առած է Պէյրութի Թէքէեան վարժարանին մէջ երկու դասարաններու կառուցման ծախքը, իսկ 1980-ին Թէքէեան Մշակ. Միութեան նուիրած է Նիւ Եորքի իր բնակարանը: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 21-ին, Նիւ Եորքի Ս. Վարդան եկեղեցին, ուր դամբանական մը խօսած է Թորգոմ Արք. Մանուկեան:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ «Մեսրոպեան» վարժարանի նոր վայրի պաշտօնական բացումը կատարուած է Յունուար 9-ին: Խօսք առնելով տեսուչը՝ Արամ Պուլղուրճեան, անդրադարձած է վարժարանի 18ամեայ կեանքին ու արձանագրած յաջողութեան: Հանդիսութիւնը վարած է Վիգէն Պալեան: Խօսք առած են հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Մինաս Օհաննէսեան, Ուսումնական Խորհուրդի ատենապետ տոքթ Վահրամ Սեւաչերեան, Հ.Ց.Դ. «Դրօ» Կոմիտէութեան անունով Մայքլ Մինասեան, Ծնողա-Ուսուցչական կազմին կողմէ էմիլի Աճէմեան, Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութեան կողմէ Նուարդ Մուրատեան, դրուատելով վարժարանին դերը հայ կեանքին մէջ: Թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ եպիսկ. Թապաղեան, իր խօսքը ուղղելով աշակերտներուն՝ ըսած է. «Այս նոր մթնոլորտը ձեզի համար սքանչելի առիթ մը թող ըլլայ, որպէսզի նոր հոգիով, թարմ մտքով ընկալէք ինչ որ ձեզի կը տրուի ուսուցիչներէն: Օտար վարժարաններ բազմաթիւ են, բայց դուք բախտաւոր էք որ ձեզի կը տրուի առիթը հայօրէն դաստիարակուելու եւ մեծնալու»:

×

ԿԼԻՆՏԻՑԻ «Վահան եւ Անոյշ Շամլեան» վարժարանի հոգաբարձութիւնը, Յունուար 14-ին, ճաշ մը տուած է ի պատիւ բարերար Ժորժ Ադամեանին, վարժարանի սրահին մէջ: Բացումը կատարելով հոգաբարձութեան ատենապետը՝ Սաեփան Գալատայեան, դրուատէլ եղաւ բարերարին արժանիքները (հարիւր հազար տոլար նուիրած էր վարժարանին), նշած է թէ ներկայիս դպրոցը ունի 559 աշակերտ. այս թիւը պիտի բարձրանայ 850ի, որուն համար ալ ծրագրուած է կառուցանել նոր չէնք մը: Խօսք առած է տեսուչը՝ Վարդգէս Ղազարեան: Բարերարը, չնորհակալութիւն յայտնելէ եաք իրեն ըղած պատիւին համար, չեչտած է. «Մեր նողքներս մարդկային առաքինութեանց նմոյշներ եղան, հպարտօրէն կառչած մնացին իրենց հայկականութեան եւ այդ ոգին արմատաւորեցին իմ մէջս: Վերջերս երբ ինքզինքս զղացի այնպիսի վիրքի մը մէջ, ուր կրնայի ազգիս օգտակար ըլլալ, տուրք մըն է որ վճարեցի ոչ միայն հայ ժողովուրդին, այլեւ ծնողքիս»: Դրուատանքի խօսքեր արտասանած է թեմին Առաջնորդը:

×

ՈՒԱՐԹԱՒՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 15-ին, տեղի ունեցած է Հ.Օ.Մ.-ի Պոսթընի չրջանի չորս մասնաճիւղերու հաւաքոյթը՝ Մընրնդեան առթիւ: Բացումը կատարած է Միջ-Մասնաճիւղայինի ատենապետուհին՝ Շուշան Լաչինեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առած եւ միասնականութեան կոչ ըրած է Ռոզին Փաթըրսըն:

×

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՑԻ «Բագրամեան» սրահին մէջ, Յունուար 21-ին, տեղի ունեցած է հայ կաթողիկէ համայնքի եկեղեցաշինութեան յանձնախումբի ձեռնարկը: Ներկայ եղած են չուրջ 200 հոգի, որոնց կարգին՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Քանատայի կաթողիկէ Հայոց առաջնորդ Ներսէս եպիսկ. Սէթեան, Յովհաննէս վարդապետ Դերձակեան, Ղուկաս վրդ. Աւաքելեան (Պոսթընէն): Հանդիսութիւնը վարած է Մայք Մինասեան: Խօսք առնելով Առաջնորդը՝ ի մէջ այլոց ըսած է. «Կաթողիկէ հայ համայնքը հետամուտ է չինելու ա՛յն, ինչ որ հարկաւոր է Հայուն: Արդարեւ, արեւելքէն չբերինք մեր կալուածները եւ հոս, Ամերիկայի այս ափերուն վրայ, աւելի կենսական է հայկական եկեղեցին, որուն չուրջ հայ ժողովուրդը համախմբուած՝ պահած է իր ազգային ինքնուրոյն դիմագիծը»: Խօսք առած են Ղուկաս վրդ. Աւաքելեան, Էմի Հօշարեան եւ Պօղոս Գուրկեան չեչտելով հայ եկեղեցւոյ դերը ազգապահպանման մէջ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Լոս Անճըլըսի «Կոմիտաս» երաժշտական դպրոցի լարաւոր քառեակը, երգիչներ Աիս Հարմանեան, Գէորգ Թերճանեան եւ Գրիգոր Գասպարեան: Ստեղծուած խանդավառ մթնոլորտի մէջ եղած նուէրներէն զոյացած է 30 հազար տոլար՝ ի նպաստ եկեղեցւոյ չինութեան:

×

ՀԱԼԷՊի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ նչուած է Շահան Շահնուրի ութսունամեակը, կազմակերպութեամբ Թէքէեան Մշակութային Միութեան, Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութեան եւ Ազգային Մշակ. Միութեան: Բացումը կատարած են մէկեր Նազար Նազարեան (ապրաերէն) եւ Հայկ Գուլումճեան (հայերէն): Տիկին Ենովա Պետեան վերլուծած է Շահնուրի արձակ էջերը: Բանախօսած է Վահէ Վահեան չեչտը դնելով Շահան Շահնուրի դաղափարներուն վրայ:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԷՍԻ Իրանահայ Միութեան կեդրոնին մէջ, Յունուար 20-ին, տեղի ունեցած է բեմադիր եւ դերասան Մանուէլ Մարութեանի նուիրուած երեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Իրանահայ Միութեան եւ «Նոր Հայ» չաբաթաթերթին: Բացումը կատարած է Քարմէն Մարթին, ակնարկ մը նետելով Մ. Մարութեանի գործունէութեան վրայ: Հանդիսութիւնը վարած է Լեւոն Գասպարեան: Մեծարեալին կենսագրականը ներկայացուցած է «Նոր Հայ» չաբաթաթերթի խմբագիր՝ Սարգիս Մաճառեան: Բանախօսած է Բիւզանդ Կոստեան՝ ի մէջ այլոց նչելով. «Մանուէլ Մարութեան բազմակողմանի տաղանդով օժտուած դերասան մըն է, մեր մեծ դերասաններու չարքին: Ան միաժամանակ արժէքաւոր գրագէտ է, բանաստեղծ, թատերագիր, մտաւորական ու հանրային գործիչ: Մ. Մարութեանի արմատները ժողովուրդին մէջ են. իր լեզուն ժողովրդական եւ գրական լեզուի համեզ խառնուրդ է: Երբ կը կարդանք իր գործերը, կը տեսնենք որ իր իսկական կեանքը եղած է բեմի կեանքը»: Կարդացուած են հաստուածներ մեծարեալին գործերէն: Հուսկ՝ խօսք առնելով Մարութեան, ըսած է. «Կեանքիս մեծ մասը անցուցած եմ բեմերու վրայ. բեմին ոսկորները մաչեցուցած են ոսկորներս, իսկ ես մաչեցուցած եմ բեմին ոսկորները»: Երեկոյթը վերջ գտած է հիւրասիրութեամբ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

3

ԿԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

- Սիրելիս, չպիտի գամ, ըսաւ Ռոտոլֆ, յոգնած եմ եւ կալիցիոյ մէջ չափէն աւելի խմցուցին ինծի. աս ալ ասպարէզիս մէկ մասը կը կազմէ եւ անոնց ըմպելին լաւագոյններէն չէր. ամբողջ օրը գործեր ունիմ եւ կանուխ պիտի պառկիմ:

- Ահա աղուոր որոշումներ, ըսաւ Կոմս Հոյօս քահ քահ մը փրցնելով. սակայն երբ օրը պիտի անցընէք փոչեթաթախ ծուղթերու վրայ, երբ տաճն անգամ պիտի զայրանաք Շթրաւզըն Ռինկի (պատերազմական նախարարութեան փոզոցը) վրայ, ինչ որ ես ընեմ, ինչ որ ըսեմ, ինչ որ ընեն ուրիշները, ոչ մէկ ուշադրութիւն պիտի դարձնէք:

- Թող ձեզի համար երդէ, գալով ինծի, պիտի չանամ քնանալ:

- Վերջապէս, եթէ քուներնիդ չգայ, դիտէք թէ ուր կրնաք մեզ գտնել:

Ռոտոլֆ ձանձրանալի օր մը անցուց, ընթրիքին ներկայ էր Ալպրէխթ արհիւղուքը, որուն ազդեցութիւնը դեռ մեծ էր պատերազմական նախարարութեան մէջ: Այս ծերունին չատ խօսեցաւ այնքան որ Ռոտոլֆին չդիզուն գայ: Ցիշեց Ժան Սալվաթօրին մէկ խօսքը. «Հօրդ հետ վերջապէս կարելի է հասկացողութեան մը գալ. սակայն Ալպրէխթ հօրեղբայրը ամբողջ բանակը ձեռքին մէջ ունի. պէտք է տապալել զայն»:

Վերջապէս դիւերը Ռոտոլֆ յաջողեցան խոյս տալ. պահ մը սենեակը անցաւ, յետոյ Լօշէքի առաջնորդութեամբ, Զուիցերիացիներու բակին երկաթէ դուռնէն մինակը դուրս ելաւ: Ժօզէֆս Փլացի անկիւնը մասնաւոր կառք մը կը սպասէր իրեն. ներս մտաւ, կառապանին բան մը փսփսաց եւ ձիերը ճամբայ ելան:

Քանի մը վայրկեան վերջ, Ռոտոլֆ կառքէն կ'իջնէր Վիեննայի ամենաոգեւոր մէկ փողոցին մէջ: Անկէ մտաւ դռիհի մը մէջ, պարզուկ երեւոյթով տան մը դեռնայարկը, կիսաբաց դուռ մը հրեց եւ ծառաներու սանդուխէ մը երկու յարկ վեր ելաւ, ազատ դուռ մը բախեց եւ մտաւ ընդարձակ յարկաբաժին մը, որուն բազմաթիւ սենեակները լուսաւորուած էին:

Իշխանին թուեցաւ որ երբ սենեակի մը առջեւէն կ'անցնէր, որուն դուռը չուտով պոցեցին, երկու երեք հոգի կը փորձէին պահուըտիլ: Իշխանին տրամադրութիւնը աւրուեցաւ, չափազանց բարկացաւ ու մըտաւ աշխատասենեակի վերածուած սենեակ մը, ուր Ժան Սալվաթօր իրեն կը սպասէր:

Լէմպէրկի սպայակոյտի պետի մասին, արհիւղուքին ըսած խօսքէն վերջ, Ռոտոլֆ որոշած էր աւելի խոհեմ չարժիլ եւ խորամանկութեան դիմել հակնալու համար թէ մինչեւ ուր արհիւղուքը տարած էր իր ձեռնարկը, հետեւաբար հիպ մը ըրաւ ինքզինքին վրայ եւ երկու զարմիկներուն միջեւ խօսակցութիւնը հանդարտօրէն սկսաւ:

Այդ դիւերը Միլլի Շթիւպէլ ներկայ չէր. Ռոտոլֆ անոր բացակայութիւնը աղէկ նըշան մը չհամարեց. անտարակոյս Ժան Սալվաթօր կ'ուզէր քաղաքականութեան մասին խօսիլ:

Արհիւղուքը այդ պահուն չատ փափուկ դրութեան մը մէջ կը գտնուէր: Ռոտոլֆին կարծածէն չատ աւելի գալտնօրէն աշխատած էր: Հիմա անհրաժեշտ էր զոհացում տալ իր անհամբեր կուսակիցներուն, զանոնք համոզելով որ կայսերազուն իշխանը իրենց հետն էր: Հետեւաբար վճռած էր իր զարմիկին ներկայացնել ստանձնելիք պատասխանատուութիւնը, սակայն դիտէր թէ ինչ նախազգուշութեամբ չարժելու էր:

Ռոտոլֆ հիմա համակրանքով կը խօսէր ստորադաս սպաներու մասին, համեստ դասակարգէ մարդիկ, որոնք առհասարակ լաւ դաստիարակուած էին, տեղեակ էին կայսրութիւնը բաժնող ընկերային եւ քաղաքական մեծ խնդիրներուն եւ ընդհանրապէս կուսակից ազատական դաղափարներու:

- Ահա մեր ամէնէն ամուր յենարանը, ձիա՛ննի, ըսաւ Ռոտոլֆ, դործածելով այն փաղաքչական անունը, որով իր բարեկամուհին զինքը կ'անուանէր:

Ձիաննի ուսերը թօթուեց.

- Մեր կողմը պիտի անցնին, երբ պատերազմը չահինք, սակայն անոնց չէ որ կը վստահինք. մեզի «հարուածող դուներ» պէտք են:

(Շար. 36)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Փետրուար 19-ին, ի ժամ Ա. պատարագի Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հոգելոյս՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը պատարագէ՝
ԳԱՐԵԳԻՆ Վ.ՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ
Կը քարոզէ՝
ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նուարդ Ասլանեանի (Սէն Շամօն) մահուան առթիւ կը նուիրեն Մարսէյլէն՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Սարեան 350 Ֆ. «Ցառաջ»ին, Վալանսէն՝ Այրէ Տիկին Գոհար ձիքեմեան 150 Ֆ. «Ցառաջ»ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Խե-Գլամառ և Շրջաններու մասնաճիւղին
Պ Ա Ր Ա Հ Ա Ն Դ Է Մ Ը
Իսկ 15 Մուլհնոյի Քաղաքապետարանի
Թատերասրահին մէջ
Մարտ 31-ին
Մանրամասնութիւնները յաջորդով

×

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

եւ 6-րդ տարեդարձ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի։ Կիրակի, Մարտ 4, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ։

EVOCATION HISTORIQUE
du 18 février 1921

Lors d'un repas
le samedi 18 février, à 20 h. 30
à la *M. C. A. de PARIS*
17, rue Bleue 75009 PARIS
Renseignements : Tél. 782 43 94

F.R.A. NOR SEROUND
GROUPE AVEDIS AHARONIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վահրամ Մոսոիչեան, Պ. Ժորժ Մոսոիչեան եւ Օր. Անն - Մարի Պուժիւ, Պ. Լօրիս Մոսոիչեան, Տէր եւ Տիկին Սեբուվէ Պուրմայեան եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼԻԶԱ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն - Լուի թաղականութեան նախկին անդամները կ'ողբան մահը Յակոբ Պապիկեանի, որ իր օժանդակութեամբ մեծապէս օգտակար եղած է տեղւոյն եկեղեցւոյ պայծառութեան։

Այս առթիւ, ցաւակցութիւն ներկայացնելով ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, փոխան ծաղիկի 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր հիմնադիր ընկերուհի Ովսաննա Կոնոյեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Կարօ Կոնոյեանի, Տէր եւ Տիկին Յաւակ Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռրնիկ Կօթիէ եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Քօլէթա եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մաղիաէ եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կոնոյեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Կոնոյեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Արամ Կոնոյեանի եւ զաւկին, Թրիքեան ընտանիքներուն, նաեւ ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Յ. Յովակիմեանի, Տէր եւ Տիկին Շահինեանի, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեանի, Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝ Աստուր Յովակիմեանի մահուան առթիւ, ընկերուհի Արաքսի եւ Յովհաննէս Յուսիկեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Տիկին Վերգին Ճերահեանի մահուան առթիւ, նոյնպէս ընկերուհի Հայկուհի Ճանիկեանի, Ս. Ճանիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հ. Ճանիկեանի եւ զաւկին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճըեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեանի եւ զաւակներուն կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ։

APPEL pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
210, West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 10-ին Շաթօ տէ Ֆլէօրի սրահներուն մէջ։

Concert

Vendredi, 2 Mars, Abbaye Saint-Victor

ENSEMBLE INSTRUMENTAL de PROVENCE

direction : Clément ZAFFINI

CHORALE SAHAK MESROP

direction : Khatchig YILMAZIAN

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche.-

1.- Des animateurs spécialisés, agés minimum de 21 ans pour son camp itinérant d'adolescents de 14 et 15 ans pour Juillet et Août 1984.

2.- Des animateurs brevetés pour sa colonie de vacances de Bellefontaine pour Juillet et Août 1984.

s'adresser :
Croix Bleue
17, rue Bleue — 75009 PARIS
Tél. : 824. 46. 57

Ո Գ Ե Կ Ո Ջ Ո Ւ Մ

ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր խումբին գնդակահարման 40րդ տարելիցին

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ
Կիրակի, Փետրուար 26
ԺԱՄԸ 11ին, աւանդական արարողութիւն Իվրիի գերեզմանատան մէջ
կազմակերպութիւն՝
MGEVRE et ANACR
Բարձր հովանաւորութեամբ
Հանրապետութեան Նախագահի

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄԻԹԵՐԱՆԻ

պաշտօնական մեծարանք, ժամը 15ին
MONT VALERIEN
նախագահութեամբ՝
ROLAND DUMAS

ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ
անձնական ներկայացուցիչ Ֆ. Միթերանի կողմէ
մասնակցութեամբ..
Ռազմիկներու ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԼՕՐԻՆ-ի
Պաշտպանութեան ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԿԱԹԻԼ-ի
Ուղերձներ հայ թէ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու կողմէ
ԺԱՄԸ 20ին, պաշտօնական ճաշ
Hôtel Intercontinental

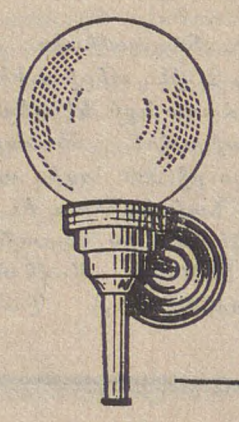
ACA : 32, rue de Trévise, 75009 PARIS

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Ազգ. Առաջնորդարանը ստացած է հետեւեալ նուէրները կարապետ Ճանիկեանի մահուան առթիւ. - Այրէ Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան եւ զաւակները 500 Ֆ., Մարգարեան ընտանիք 200 Ֆ., Ժանօ Յովսէփեան 150 Ֆ., Կէօնճեան ընտանիք, Ժիրայր Մարգարեան, Զարեհ Պզտիկեան, Արամ Շէխիկեան 100-ական Ֆ., Տամլամայեան, Թօպէր Դաւթեան 50-ական Ֆ., Տայիկեան եւ Միքայէլեան (Փարիզ) 300 Ֆ.։ Յակոբ Կէօնճեանի հոգ. առթիւ՝ Զարեհ Պզտիկեան 50 Ֆ., Այլ նուէր՝ Տիկին Փարիզ Արմաղանեան 50 Ֆ.։

×

Մարսէյլի Համազգային Կրթ. կեդրոնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.. - Մարսէյլի Ս. Թադէոս եկեղեցիի միջոցաւ՝ 100 Ֆ., Պ. Վաղինակ Մխոքճեանէ (Լիոնէն) սաներու հաշւոյն 600 Ֆ., Մարսէյլի Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցիի միջոցաւ՝ 400 Ֆ., Պ. Կարօ Պիլեզիկճեան (Փարիզէն) 1500 Ֆ., Տիկին Քնարիկ Ճարութիւնեան (Մարսէյլէն) 200 Ֆ., Պ. Կարապետ Ոսմէտեան (Մարսէյլէն) Պ. Մարգարեանի մահուան առթիւ 500 Ֆ., «Մեսրօ» ընկերութենէն, Տիկին Մեսիքեանէ (Մարսէյլէն) 2000 Ֆ., Պ. Հրաչ Սիսեռեան (Փարիզէն) 250 Ֆ., Պ. Արսէն Թեճիրեան (Մարսէյլէն) 500, Տիկին Վարսենիկ Մելքոնեան (Մարսէյլէն) 100 Ֆ., Պ. Վարուժան Սարգիսեան (Լիոնէն) 2000 Ֆ., Պ. Կարպիս Գուլումեան (Մարսէյլէն) 2000 Ֆ., Տեսինի Հայ Մշակոյթի Տուն 5000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ամենակ - Ալպէր Ներկիզեան (Լիմոնէ - Լիոն) 5000 Ֆ., Պ. Պալէ Անթուան (Սէն-Թրոփէնէ) 500 Ֆ., Պ. Ալպէր Աչճեան սաներու հաշւոյն (Փարիզէն) 1500 Ֆ., Պաղտասարեան ընտանիք (Մարսէյլէն) իրենց մեծ - հօր մահուան առթիւ՝ 1500 Ֆրանք։



RESTAURANT
L'ARARAT

GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES

MENU : 95 F VIN COMPRIS

25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE

Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers

POUR RESERVER : **91 - 24 - 99**
(FERMÉ LE DIMANCHE)

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célebrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5 - Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը..

Ա. - «Ցառաջ»ի վարչութիւնը դիտութիւն ստեղծելու համար նուիրատուութիւն եւ բարեսիրական հաստատութեան յատկացուած աշխատանք մը ստանձնած է փոխանցելով նուէրները, սակայն կազմակերպութեանց յատկացուած գումարները պէտք չէ ղրկուին «Ցառաջ»ի անունով այսուհետեւ՝ ոչ «Ցառաջ»ի անունին չէ եւ ոչ ալ Չէք - փոսթալի իր թիւին, այլ ուղղակի կազմակերպութեանց անունով կամ «Ցառաջ»ին ղրկուելիք միայն *մանտա - քառթով*։

Ասիկա շատ պարզ ու հասկնալի պատճառներով՝ հաշուապահական եւ տուրքի բարդութիւններ չստեղծել «Ցառաջ»ին։

Բ. - Նուիրատուութիւնները կը յայտնուին թարթուիլ «Ցառաջ»ի կողմէ, երբ իրենց յանձնուած են գումարները կամ ստացած են կազմակերպութեանց կողմէ։ Այս երկար պարագաներէն զատ, որեւէ նուէր չի յայտարարուիր։ Կազմակերպութիւններ ալ կը խնդրուի չուշացնել իրենց գումարները, երբ նուէրներ եղած են «Ցառաջ»ի միջոցաւ։

Գ. - Կը խնդրուի խմբագրատուն այցելել կամ հեռաձայնել միայն կէս օրէ ետք բացի *թերթին հետ կապ ունեցող ստիպողական պարագաներէ*։

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
16
JEUDI
16 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.637
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
59e ANNÉE — No 15.637

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՆԴՐՈՒՈՎԻ ՎԵՐՋԻՆ
ՀՐԱԺԵՇՏ ՏԱԼԷ ԵՏՔ

ՉԵՐՆԵՆԿՈ ՅՈԳՆԱԾ ԵՐԵՒՅԱԾ Է...

×

Խորհրդային զեկավարներու առողջական վիճակը չատ կը զբաղեցնէ արեւմտեան չրջանակները եւ հետեւաբար չատ աւելի քան բուն իսկ խորհրդային ժողովուրդը, որ այնքան չի մտահոգուիր եկող - գացողով։ Այս անգամ ալ, թղթակիցները նկատած են որ արարողութեանց ընթացքին Չերնենկո յոգնած երեւցած է, պահ մը ձեռքը դժուար վերցուցած է եւ դամբանականը արտասանած ատեն ալ, քանի մը անգամ կմկմացած է։ Լիպէ կը ճղէ նոյնիսկ որ խորհրդային հեռատեսիլը կարած է ելոյթին այն մասերը, ուր նոր զեկավարը կը վարանէր, թեթեւ հազ մը կ'ունենար եւայլն։ Արտասահմանէն 150 պատուիրակութիւններ եկած էին եւ Շուփինի մահերդով է, որ Անդրոպով վերջին անգամ կ'անցնէր կարմիր հրապարակէն եւ Կրեմլինի պատերուն տակ, կը դնէր իր վերջին կայանը՝ Կալինինի եւ Մերժինսկիի մէջտեղ։

Այս հանդիսութիւններէն հետք, ցուցակութիւններ ներկայացուած են եւ տեսիլ ունեցած են կարգ մը հանդիպումներ նոր զեկավարին եւ զանազան Պետութեանց պատասխանատուներուն հետ։ Իւրաքանչիւրին հետ, կարճ չփումէ մը ետք, Չերնենկո տեսնուած է փոխ - նախագահ Պըշի հետ, որ «օգտակար եւ չինարար» որակած է այդ տեսակցութիւնը, ապա Փիլիր Մոռուայի հետ, Քոհլի, Տիկին Թաչըրի։

×

Ինչպէս գրուեցաւ եւ չատ ալ կը գրուի տակաւին, ծերապետութեան (ժերոնթոքրատի) այս դրութիւնը, որ կը կիրարկուի Ուաշինկթընէն Մոսկուա, բաւական մեծ հոսեցնել կուտայ մանագէտներու թէ լրագրողներու։ «Լիպերասիոն»ի մէջ, ուր սրամտութիւնը երբեք չի բացակայիր, անկախ նիւթէն, այս հարցին մասին կը գրուէր, Զորեքշաբթի առտու, որ ամերիկահայ զոյգը (Ռեկըն 73, Չերնենկո եօթը ամիս պակաս) մրցանիշ չի կոտրեր, քանի, կ'ըսէ թերթը հիւթ - փարատին զլուխ է՝ Մոմէյնի (83), կը հետեւին Պուրկիպա (79), Տէնկ Ցիաօփինկ (79), Հուֆուէթ - Պուանեի, Սթիվընս (ամէն մէկը՝ 78), եւայլն, եւայլն։ Անգլիացի հանրածանօթ ծերաբան՝ Հոաքինսըն դժդոհելիք չատ բան չի գտներ այս կացութեան մէջ, ոչ ալ մտահոգուելիք, միայն մէկ վտանգ կը տեսնէ, սրտի տագնապէն զատ, ցնդիլը... ։ Բայց, պայծառատես ծերունիներն ալ չեն պակսիր, ինչպէս՝ Թրթօ (88), Ֆրանքօ (83) ինչ որ կրնայ որոշ ապահովութիւն մը տալ։

ՊԷՅՐՈՒԹ՝ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ

×

Ապահովութեան խորհուրդը նիստ մը պիտի գումարէ եւ որովհետեւ Խորհրդային զեկավարներու առողջական վիճակը չատ կը զբաղեցնէ արեւմտեան չրջանակները եւ հետեւաբար չատ աւելի քան բուն իսկ խորհրդային ժողովուրդը, որ այնքան չի մտահոգուիր եկող - գացողով։ Այս անգամ ալ, թղթակիցները նկատած են որ արարողութեանց ընթացքին Չերնենկո յոգնած երեւցած է, պահ մը ձեռքը դժուար վերցուցած է եւ դամբանականը արտասանած ատեն ալ, քանի մը անգամ կմկմացած է։ Լիպէ կը ճղէ նոյնիսկ որ խորհրդային հեռատեսիլը կարած է ելոյթին այն մասերը, ուր նոր զեկավարը կը վարանէր, թեթեւ հազ մը կ'ունենար եւայլն։ Արտասահմանէն 150 պատուիրակութիւններ եկած էին եւ Շուփինի մահերդով է, որ Անդրոպով վերջին անգամ կ'անցնէր կարմիր հրապարակէն եւ Կրեմլինի պատերուն տակ, կը դնէր իր վերջին կայանը՝ Կալինինի եւ Մերժինսկիի մէջտեղ։

Այս հանդիսութիւններէն հետք, ցուցակութիւններ ներկայացուած են եւ տեսիլ ունեցած են կարգ մը հանդիպումներ նոր զեկավարին եւ զանազան Պետութեանց պատասխանատուներուն հետ։ Իւրաքանչիւրին հետ, կարճ չփումէ մը ետք, Չերնենկո տեսնուած է փոխ - նախագահ Պըշի հետ, որ «օգտակար եւ չինարար» որակած է այդ տեսակցութիւնը, ապա Փիլիր Մոռուայի հետ, Քոհլի, Տիկին Թաչըրի։

×

Ինչպէս գրուեցաւ եւ չատ ալ կը գրուի տակաւին, ծերապետութեան (ժերոնթոքրատի) այս դրութիւնը, որ կը կիրարկուի Ուաշինկթընէն Մոսկուա, բաւական մեծ հոսեցնել կուտայ մանագէտներու թէ լրագրողներու։ «Լիպերասիոն»ի մէջ, ուր սրամտութիւնը երբեք չի բացակայիր, անկախ նիւթէն, այս հարցին մասին կը գրուէր, Զորեքշաբթի առտու, որ ամերիկահայ զոյգը (Ռեկըն 73, Չերնենկո եօթը ամիս պակաս) մրցանիշ չի կոտրեր, քանի, կ'ըսէ թերթը հիւթ - փարատին զլուխ է՝ Մոմէյնի (83), կը հետեւին Պուրկիպա (79), Տէնկ Ցիաօփինկ (79), Հուֆուէթ - Պուանեի, Սթիվընս (ամէն մէկը՝ 78), եւայլն, եւայլն։ Անգլիացի հանրածանօթ ծերաբան՝ Հոաքինսըն դժդոհելիք չատ բան չի գտներ այս կացութեան մէջ, ոչ ալ մտահոգուելիք, միայն մէկ վտանգ կը տեսնէ, սրտի տագնապէն զատ, ցնդիլը... ։ Բայց, պայծառատես ծերունիներն ալ չեն պակսիր, ինչպէս՝ Թրթօ (88), Ֆրանքօ (83) ինչ որ կրնայ որոշ ապահովութիւն մը տալ։

Մխութիւնը իր հաւանութիւնը տուած է ՄԱԿ-ի ուժերը զրկելու փոխարինելու համար բազմազգեան ուժերը, վախ չկայ որ վէթօ մը անել կացութեան մատնէ ժողովականները։ Մինչ այդ, Զորեքշաբթի առտու, կը հաղորդուէր որ Պէյրութի ամբողջովին պաշարուած է, ռիւզվի եւ չիի միացած եւ միայն նախագահական պալատն է, որ իր անկախութիւնը կը պահպանէ։ Ձեմայէլ միտք չունի քաշուելու եւ դեռ կը փորձէ հաշտարար լուծումի մը յանգիլ, կառավարութիւն մը կազմել։ Տեսնուած է նախկին նախագահ Ֆրէնճիէի հետ, ծանօթ սուրիամիտ, եւ այս հանդիպումը վերջին փորձ մը կը նկատուի քաղաքական ելք մը գտնելու, զինուորական պարտութենէն փրկուելու համար։ Բայց այդ պարտութիւնը ամբողջական է, քանի լիբանանեան բանակը չի կռուիր իսկ, առարկելով թէ չիի կամ սիւրպի «եղբայրներ են»։

Քաթայէպները չատ դժգոհ են Ֆրանսայիներէն (եւ ո՞չ Ամերիկացիներէն), եւ Ալ - Ամալ օրաթերթը չի վարանիր գրել թէ Ֆրանսացիք քա՞նի լիբանանցի մեռեալ ծախած են արաբական աշխարհի եւ թէ «Ֆրանսական քաղաքականութիւնը այնպէս ինչպէս կը զործադրուի այսօր, պէտք է զժոխք երթայ թէ ոչ Ֆրանսան դժոխք պիտի տանի...»։

Մնաց որ Քաթայէպներուն չի յիշուեր հանրաքարէ քաղաքական բարոյականի դաս տալ Ֆրանսայի կամ ուրիշ մէկուն, քրիստոնեաներուն ձեռքերուն վրայ ալ բաւական արիւն կայ և խղճերու մէջ ալ «ծախուած մեռեալներ»...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՆԱ ԱՆՏԻՐՍԸՆ, որ վաթսուն տարի Լանաց աշխարհը համոզել, որ մեծ - դքսուհի Անաստազիան է, այսինքն Նիկոլա Բ. ցարին միակ վերապրած աղջիկը, Էկատերինպուրկի ջարդէն հրաշքով ազատած, մեռաւ Վիրճինիոյ մէկ հիւանդանոցը, 82 տարեկանին։ Պատմութիւնը սկսած է, Պերլին, 1920 Փետրուար 18-ին, այսինքն ցարական ընտանիքին սպանութենէն մէկուկէս տարի յետոյ, երբ քանի մայ պարմանուհի մը ինքզինքը Լրանցքը կը նետէ։ Կ'ազատեն, հիւանդանոցէն ետք, կը փոխադրեն յիմարանոց մը։ Չի խօսիր, անուն չի տար։ 1922-ին է, որ իրեն հետ խնամուող կին մը, կը յայտնէ ցարին մէկ նախկին սպային, որ ճանչցած է Նիկոլայի մէկ աղջիկը։ Հոնկէ կը սկսի հէքեաթային պատմութիւն մը։ Երբ լուրը կը տարածուի, աշխարհի ամէն կողմէն կուգան առտուելու։ Մէկը՝ ան է կ'ըսէ, ուրիշ մը ոչ, ու այդպէս կը տեւէ 60 տարի։ Հօրաքոյրն ալ չի ճանչնար։ Տարիներու ընթացքին, բոլորովին կը խենթանայ, ու այդպէս ալ կը մեռնի։

Իրաքի հիւսիսը առեւանգուած երկու Զուիցերացիները կրնան ազատ արձակուիլ, եթէ 60 Քիւրտեր, որոնք դնդակահարուելու վտանգին տակ են Պարսիկներու կողմէ, ազատ ձգուին եւ ութ հազար քիւրտ գաղթական կարենայ ետ դալ։ Այս պայմանները կը դնէ քիւրտ դեմոկրատ Կուսակցութիւնը, պահանջելով նաեւ որ դադրին Քիւրտերու հրապարակային մահացումները, Իրաքի մէջ։

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ համար նոր ցանկ մը մէջտեղ պիտի գայ, կազմուած մարդոցմէ, որոնք քաղաքական որեւէ հոսանքի չեն պատկանիր։ Այս սէուիր, ինչպէս կ'ըսեն լրագրական ոճով, առաջին անգամ հրապարակուեցաւ «Մոնտ»ի կողմէ, Երեքշաբթի իրիկուն, մէկ էջնոց ծանուցումի մը ձեւին տակ։ Ազդին պատասխանատու Հաստատութիւնը կը մերժէ որեւէ մանրամասնութիւն տալ։ Այս մարդոց նշանախօսքն է՝ յաչողիլ Եւրոպան։

ԵՐԵՒԱՆ ◄► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓրԷՍ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7 - 9)

ՄԻՆԱՍ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԿՈՑԹ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Նկարիչներու Տունը (*), աւելի քան մէկուկէս ամիս է, որ տրամադրուած էր Մինաս Աւետիսեանի վառ ու ինքնատիպ արուեստին, ցուցադրելով թանգարաններէ եւ մասնաւոր հաւաքածոներէ հաւաքուած գործեր՝ նկար, դրծանկար, որմնանկար, յարդարական աշխատանքներ եւայլն։ Ցուցահանդէսին մէջ կարելի էր տեսնել, գրած է մոսկուացի արուեստաբան Գ. Սիլանտեւա, Մինասի՝ իր ժողովուրդի ոգին եւ անոր դաժան պատմութիւնը ցոլացնող յուզական գործերը։ Նկարիչին բնորոշ պատկերի երանգային ընկալումը, անոր գոյներու պայծառութիւնը ոչ ոք անտարբեր կը ձգէին։ Ջալուռի մէջ, գրած է արուեստաբանը, ուր ծնած ու մեծցած է Մինաս Աւետիսեան, այսօր ալ կ'ապրին մարդիկ՝ որոնք տեսած են ցեղասպանութեան սարսափները։ Ժողովուրդի տառապանքները, անոր ցաւը մարմնաւորուած է Մինաս Աւետիսեանի դրամատիկ կերպարներուն մէջ։ Ցուցահանդէսի փակումէն առաջ տեղի ունեցած է Մինասի յիշատակին նուիրուած երեկոյթ մը։ Նկարիչին մասին խօսած է արուեստաբան Ալեքսանդր Կամենսկի, նշելով որ «հայ նկարիչը մշակեց գոյներու միջոցով կերպարը տեսնելու նոր դեղագիտութիւնը»։ Խօսք առած են խորհրդային արուեստագէտներ։ Ցուցադրուած է նկարիչին նուիրուած ժապաւէն մը, որուն բեմադիրն է Մարատ Վարժապետեան. երաժշտութիւնը՝ Էդգար Ծովհաննիսեանի։ Երեկոյթը վերջ գտած է զեղարուեստական բաժնով, ուր հանդէս եկած են Լիսիցեան քոյրեր՝ հայկական ժողովրդական երգերով, երաժիշտ Անդրէյ Գեւորգեան, բանաստեղծ Աչոտ Սահրադեան եւայլն։

(*) Փետրուար 8-ի «Յառաջ»ով արձանագրած էինք Իմանիթէի թղթակցութեան։

×

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՑԹ

Արարատ քաղաքի ճարտարարուեստական - դիտարուեստի ուսումնարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Պարոյր Սեւակի։ Դասախոսած է Վազգէն Մնացականեան, ներկայացնելով Պարոյր Սեւակի դրականութեան յատկանիշները։ Ցուշեր պատմած է Ռուբէն Զարեան։ Կարդացուած են ընտիր էջեր բանաստեղծին գործերէն։

×

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ

Երեւանի Համալսարանի հրատարակչականը «Ուսանողի Գրադարան» մատենաշարով լոյս ընծայած է Ֆրանսական բանաստեղծութեան ծաղկաքաղ մը՝ «Ֆրանսական պոէզիա» խորագիրով։ Թէեւ մօտ քսան հեղինակներ, որոնց գործերուն թարգմանութիւնները կատարած է հատորը կազմող եւ յառաջաբանն ու ծանօթագրութիւնները գրողը՝ Հենրիկ Բախչինեան, նոր կը թարգմանուին, սակայն Ֆրանսական բանաստեղծութեան հետ հայ ընթերցողներու ծանօթութիւնը հին պատմութիւն ունի։ Թարգմանութիւններ կատարած են Յովհաննէս Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան, Եղիշէ Չարենց, Պարոյր Սեւակ, Վահան Թէքէեան, Արշակ Զօպանեան, Սողոմոն Տարօնցի, Գեղամ Սարեան, Նահապետ Ռուսինեան, Ռուբէն Սեւակ, Դանիէլ Վարուժան, Սիպիլ, Համօ Սահեան, Սարգիս Վահագն։ Հատորը կ'ընդգրկէ 70 բանաստեղծներէ աւելի քան 300 գործերու թարգմանութիւններ։ Ներածականի եւ ծանօթագրութիւններու խմբագրութեան մէջ օգտագործած են տուեալ հեղինակներու երկերու Ֆրանսերէն, ռուսերէն եւ հայերէն հրատարակութիւնները։ Ծաղկաքաղին մէջ առնուած են նաեւ Արմէն Լիւպէն (Շահան Շահնուր) եւ Ռուբէն Մելիք։

×

ՌԱԶՄԻԿ ԴԱՒՈՅԵԱՆԻ ՆՈՐ ԵՐԿԸ

Ռազմիկ Դաւոյեանի հետ իւրաքանչիւր հանդիպում մասնաւոր հաճոյք է բանաստեղծութեան համակիրներու համար։ Այս իմաստով ալ խոստմնալից է այն պոէմը, որ պիտի նուիրուի Հայոց հեթանոսական դիւցազնավէպին։ «Նպատակս դիւցազնավէպի բուն վիճակի վերականգնումն է», կ'ըսէ բանաստեղծը եւ կը խոստովանի, որ այդ աշխատանքը պատշաճ ձեւով իրականացնելու համար մտաւոր ուժերու հետ պէտք է հաւասարապէս ունենալ նաեւ ֆիզիքական պատրաստութիւն։ «Ըստ իս, կ'ըսէ ան, միայն այդ միասնութեամբ կարելի է յաղթահարել այն բազում դժուարութիւնները, որ տեսնում եմ հիմա, դրծըն սկսելու այս հեռաւորութիւնից»։ Ռ. Դաւոյեան երկար տարի է քաղած, հաւաքած եւ քննած է այն պատառիկները, որոնք գոյութիւն ունին Մովսէս Խորենացիի երկին մէջ, Հայոց հին հէքեաթներու, առասպելներու եւ դիցաբանութեան մէջ։ Այս նոր գործը, անշուշտ, կ'ամբողջացնէ այն հարուստ «Պատկերաշար»ը, որով դէպի ընթերցողի սիրտը ճամբայ հարթած է Դաւոյեան։ Նման հանդիպում մը տեղի ունեցած է վերջերս, երբ հրապարակ ելած եւ գրախանութներէ անմիջապէս «չքացած»է բանաստեղծին «Պղնձէ վարդ» հաւաքածոն, հատատելով Ռազմիկ Դաւոյեանի բանաստեղծական 25ամեայ ուղին եւ անոր վերելքը։ «Պղնձէ վարդ»ը բանաստեղծութիւններու եւ պոէմներու հետաքրքրական դիրք մըն է՝ հին ժամանակներու եւ արդիականի քերթողական «հոդեր»ով բեռնաւորուած։ «Ես չատ սիրում եմ նրանում զետեղուած «Թորոս Ռոսլինի դասը» պոէմը կը նչէ բանաստեղծը։ Մինչեւ պոէմին հասնելը, կինոսեանարիս եմ դրել, որը զեռեւս էկրանային կեանք չի ստացել։ Ըստ երեւոյթին իմ պոէմի պայմանական անդրաշարժումների բանաստեղծական չարադրանքը հնարաւոր չեղաւ տեղաւորել արձակի չրջանակներում։ Գրքում զետեղուած միւս պոէմը («Հայապատում») խորհրդանշաններով ստեղծուած զրեթէ անսիւժէ գործ է»։

«Պղնձէ վարդ» ը Ռազմիկ Դաւոյեանի՝ հայերէն եւ ռուսերէն լոյս տեսած 15րդ գիրքն է։ Առաջին անգամ ան ընթերցողին ներկայացուցած է «Իմ աշխարհը» 100 էջնոց գիրքը (1963ին)։ Ապա յաջորդաբար լոյս տեսած են՝ «Մուսերների միջով», «Ռեքուիեմ», «Ինչ էր եղել», «Կեղևեղ բաց արա», «Տաք սալեր», «պոէմներ» եւ այլ հաւաքածոներ։

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ
ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՎՃԻՌԸ՝ ԱՊՐԻԼ 19ԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՆԻՍՏԻՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ. - Յունուար 21/22-ի մեր թիւով հաղորդած էինք թէ Լոս-Անճելըսի 12 հոգինոց դատակազմը «յանցաւոր» հռչակելէ ետք (Յունուար 4) Համբիկ Սասունեանը, Յունուար 18-ին սահմանած էր ցկեանս բանտարկութեան պատիժ մը, զոր դատաւորը վերջնապէս պիտի հռչակէր Փետրուար 14-ին: Այժմ կը պարզուի որ այդ վերջնական վճիռը պիտի տրուի միայն Ապրիլ 19-ին: Ստորեւ, դատավարութեան վերջին նիստին մանրամասնութիւնները հաղուած «Ազատարէզ»ի Յունուար 20-ի թիւէն:

×

Դատարանը ծայրէ ի ծայր լեցուն էր Հայերով եւ մամլոյ գործակալութեանց թղթակիցներով:

Պաշտպան փաստաբան Փօլ Կիրակոսի պահանջին ընդառաջելով, դատաւոր Հենրի Նելսըն ըսաւ թէ առաջարկուած պատիժին առընչութեամբ իր որոշումը պիտի յայտնէ Ապրիլ 19-ին:

Դատախազ Լէյլ Բուպըն բուռն կերպով առարկեց եւ պահանջեց որ դատաւորը աւելի կարճ ժամանակամիջոցի ընթացքին յայտնէ որոշումը, սակայն դատաւոր Նելսըն ըսաւ թէ անգամ մը եւս կ'ուզէ լրջօրէն քննել հարցը, հետեւաբար, ամփոփարելու պէտք չկայ:

Ապա պաշտպան փաստաբան Փօլ Կիրակոս պահանջեց, որ դատաւորը ունկընդրութեան յատուկ նիստի մը թուականը որոշէ, չեղեալ նկատելու համար Համբիկի դէմ կատարուած ամբաստանութիւններէն երկուքը՝ սպրճանակ գործածած ըլլալն ու թաքստոցէն գործադրութիւն կատարած ըլլալը, նկատի ունենալով որ դատակազմը միաձայնութեամբ չէր կրցած որոշում տալ վերոյիշեալ ամբաստանութիւններուն մասին:

Դատախազ Լէյլ Բուպըն դատաւորին յայտնեց, որ դատախազի գրասենեակը այս հարցին առընչութեամբ չէ որոշած թէ ինչ քայլեր պիտի առնէ:

Մանդատներու համաձայն, դատախազները կրնան դատաւորէն պահանջել, որ նոր դատակազմ մը նշանակուի, յանձնելու համար վերոյիշեալ երկու ամբաստանութիւններու հարցը եւ կամ կրնայ յառաջիկային անգամ մը եւս նոյն ամբաստանութիւնները ուղղել Համբիկին դէմ, ինչ որ կրնայ հակազդեցութիւն ունենալ արձակուած վճիռին վերաքննութեան ենթարկուելու առաջարկին վրայ:

Այսուհանդերձ, դատաւոր Նելսըն յայտնեց, թէ Փետրուար 14-ին ունկընդրութեան յատուկ նիստ մը պիտի դատարկուի, լսելու համար կողմերու առարկութիւնները:

Յունուար 18-ի նիստին, Համբիկ Սասունեան պաղարիւն կ'երեւէր եւ սեւեռուն նայուածքով՝ ուշադրութեամբ կը հետեւէր դատակազմի պատասխանատուին, երբ ան առաջարկուած պատիժը կը կարդար:

Դատաւորը արտօնութիւն տալէ ետք, որ դատակազմը դուրս ելլէ դատարանէն, խօսքը ուղղելով ներկաներուն յայտնեց, թէ հայ ժողովուրդը յուսախար եղաւ Համբիկի դէմ արձակուած վճիռէն, եւ ինք չատ լաւ կը հասկնայ Հայոց յուսախարութիւնը, որովհետեւ ժողովուրդը հաւատաց, որ Համբիկ արդար դատավարութիւն մը չունեցաւ: Ապա, դատաւոր Նելսըն ըսաւ թէ ինք կը կարծէ որ Համբիկ արդար եւ անկողմնակալ դատավարութիւն մը ունեցաւ եւ նահանջի օրէնքներով՝ չզրկուեցաւ ամբաստանեալի մը արդար իրաւունքներէն:

Շարունակելով, դատաւոր Նելսըն դիտել տուաւ որ Համբիկի դէմ արձակուած վճիռը կարելի է վերաքննութեան ենթարկել, ապա ան դնահատանքի խօսք ուղղեց հայ համայնքին, որ մօտէն հետեւեցաւ դատավարութեան եւ զուսպ ու լուրջ կեցուածք ցուցաբերեց դատարանէն ներս:

Դադարէն ետք, ժողովուրդի բացակայութեան, դատաւորը հանդիպում մը ունեցաւ դատակազմի անդամներուն հետ:

Դատարանէն դուրս, դատակազմի անդամները խուսափեցան թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելէ:

Սասունեանի Պաշտպան Յանձնախումբի բանբեր Տիկին Յասմիկ Տէրտէրեան թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով, յայտնեց թէ դատակազմը Համբիկ Սասունեանը դատապարտեց պարզապէս Հայ մը ըլլալուն համար: Համբիկի դատավարութեան ընթացքին «Հայկական Հարց»ն ալ դատավարութեան կ'ենթարկուէր, եւ հակառակ տարձակուած վճիռին ու առաջարկուած պատիժին, հայ ժողովուրդը պիտի չարունակէ աշխատանքը, գործի լծելով իր տրամադրութեան տակ գտնուղ քաղաքական եւ դիւանագիտական բոլոր ուժերը, եզրափակեց Տիկին Տէրտէրեան:

Մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, դատախազ Լէյլ Բուպըն թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով ըսաւ, թէ Քալիֆորնիոյ նահանգին մէջ երկու ամէնէն ծանր պատիժներէն մէկն է որ պիտի առաջարկուէր Համբիկին դէմ, եւ ինչ ալ որ ըլլար առաջարկը, ինք պիտի դոհանար եւ այժմ ուրախ է որ դատակազմը դատապարտելէ ետք Համբիկը, ցկեանս բանտարկութիւն առաջարկեց:

Բուպըն չարունակելով, ըսաւ թէ անպաշտօն եւ կարճ հանդիպում մը ունեցած է դատակազմի անդամներուն հետ, որու ընթացքին տրուած վճիռին չուրջ տեղեկութիւններ պահանջած չէ անոնցմէ, սակայն դատակազմի անդամները հարցումներ ուղղած եւ կարգ մը լուսաբանութիւններ պահանջած են իրմէ, թէ ո՞վ կ'որոշէ ներկայացուած փաստերուն նկատի առնուիլը կամ չառնուիլը, ինչպէս նաեւ ուզած են դիտնալ թէ ինչո՞ւ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԾԱԼՔԵՐԷՆ

×

Եւրոպական ընտրութիւններու նախապատրաստական գործողութիւնները ու սակարկութիւնները, չարաթներէ ի վեր սկսած են արդէն, եւ ինչպէս գիտէք երկու ընդդիմադիր կուսակցութիւններու երկար ու ալեկոծ բանակցութիւններէ ետք, պարատաղրեալ համաձայնութիւն մը գոյացաւ՝ միացեալ ճակատ կազմելու Սիմոն Վէյլի հրապուրիչ հրամանատարութեան տակ՝ հակառակ Փէ-էմ-ի ընդհանուր քարտուղարին բացայայտ եւ ժխտքարի աւելի զուսպ դժգոհութեան... Չէ՞ որ Սիմոնն Վէյլ - չեմ դիտեր ինչո՛ւ - մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ, հանրային կարծիքին առջեւ. հետեւաբար երկու կողմերն ալ կը յուսան չահագործել այս դրամապլուխը, բայց առանձնաբար: Եկուր տես որ, Տիկին Վէյլ՝ վստահ իր ուժին եւ համբաւին, անժրիտելի կամայականութեամբ, միացեալ ճակատ կը պահանջէ եւ ... ընդդիմութեան պարագլուխները, խոնարհաբար կը հնազանդին: Իւ - Տէ - Լիֆ չի համարձակիր ցանկ կազմել, առանց Սիմոն Վէյլի առաջնորդութեան, որովհետեւ այդ պարագային, չատ լաւ գիտէ իր զբաղումն գալիքը. իսկ էմ - Փէ - էմ-ը աւելի թաքուն նպատակներ կը հետապնդէ, որոնք առ այժմ, մեզի համար իրապէս թաքուն կը մնան:

Այժմ կարգը եկած է ձախ - կեդրոնական ճակատ մը կազմելու հարցին. երկար ժամանակէ ի վեր, երկու համբաւաւոր թէճօրներ՝ Խոկառ եւ Մօռիս Ֆոռ, սատրերկրեայ աշխատանք կը տանին այդ ուղղութեամբ՝ նախագահին օրհնութեամբ... Իրապէս, Մլթերան բոլորովին անտարբեր չէ մնացած այս փորձառու զոյգին ծրագիրներուն նկատմամբ, ընդհակառակն, որովհետեւ խորքին մէջ, ձախ - կեդրոնական զօրաւոր խմբակցութեան մը յաջողութիւնը, զինքը լուրջ մտահոգութենէ մը կ'ազատէ, երբ համայնավարները ... անցնինք: Արդարադատութեան բանակցութիւններու եւ սակարկութիւններու չրջանը բացուած է եւ կը չարունակուի. ներկայիս, զոյգ Ֆոռերու դէմ կը ցցուի աւելի քան 40 տարեկան Տընի - Պուրէն, հանրածանօթ եւ փայլուն փաստաբան մը, որ մաս կը կազմէ Ձախ - Արմատական կուսակցութեան վարչական մարմնին, եւ վարկ կը վայելէ ո՛չ միայն այս կուսակցութեան մէջ, այլեւ վարչական կեդրոնէն կոչուած Արմատականներու վարչական չրջանակներուն մօտ: Հրաւառական անցեալ մէկ քանի պատմական - քաղաքական արժէքաւոր գործեր եւ ստորագրած բազմաթիւ լուրջ տեսութիւններ, ձախ մամուլին մէջ: Իր համբաւն ու դիմագիծը դարձեալ կը դառնան, որպէս ձախ - կեդրոնական իրաւեսի եւ արդիական տեսաբանը՝ որուն պատասխանատուութիւնն ու անհաչտութիւնը կասկածէ վեր են: Պուրէն, եւրոպական առաջին ընտրութիւններուն՝ համամիտ չէր եղած միացեալ ճակատ կազմելու ընկերվարականներուն հետ. այս անգամ, իր տեսակէտը կը նախընտրուի, եւ Ձախ - Արմատականները կը ներկայանան առանձին ցանկով. հոս է որ կը նշմարուի զոյգ Ֆոռերու գործունէութեան պատճառը: Քաղաքականութեան մէջ ձախերուն քայլատեղեակ՝ աւելի քան 40 տարիներ, քաղաքական ելեւէջներու մէջ թրծուած, այս վարպետ քաղաքագէտները կը յուսային ցանկին գլուխ անցնիլ, այս համոզումով թէ, կրնան իրենց հետ քաշել ո՛չ միայն Վալուազիէններու կարեւոր մէկ մասը, այլ եւ նախկին Արմատականներու զգալի մեծամասնութիւն մը. արդ, Ձախ - Արմատականները կը մերժեն այս ինքնակոչ թեկնածուներու առաջնորդութիւնը, եւ չախչախիչ մեծամասնութեամբ կ'առաջարկեն իրենց թեկնածուները, Տէլօրի եւ Ռոքարի անձերուն մէջ, որոնք ներկայացնելու են ձախ - կեդրոնական ճակատը:

Ռուս երիտասարդուհին չաճախ կը կանչէր իր քովը, ու ծովահայեաց իր ամրոցին մէջ անոր համար պատրաստել կուտար ամէն ինչ զոր կրնար փափաքիլ ան. ախորժահամ ուտելիքներ, կերպասներ, ոսկիներ, զոյնզգոյն քարեր, երաժշտութիւն, հեռաւոր երկիրներէ բերուած անզուգական թռչուններ, ու գինքը սիրող Յանին կրակոտ գգուանքը: Իր կեանքին բազմատեսակ յոգնութիւններէն ետք իր ժամանակը կ'անցընէր անոր քով հանդչելով ,զուարճանալով, ու գիտէր թէ, որդին Ալկալա առանց արատաւորելու խանութեան պատիւը, այդ հողերուն վրայ, մէկ ծայրէն միւսը պիտի շրջէր գայլի մը նման, ու ամէն արշալոյս պիտի վերադառնար հարուստ գինամբ - թերքով, նոր հարճերով, նոր համբաւով. իսկ իր եաին պիտի թողուր միայն հրդեհ, մահ, արիւն ու սարսափ:

Օր մը Ալկալա վերադարձաւ արշալոյսի մը, ու օրերով տօնուեցաւ իր յաղթութիւնը: Թերակղզիին բոլոր մեծամեծներուն մասնակցեցան խրախճանքին, նեաարձակութեան մրցումներ կազմակերպեցին որպէս թիրախ գործածելով դերիներու աչքերը, գովեցին Ալկալալայի յանդգնութիւնը, անոր որ փորձանքն էր թշնամիներուն, իսկ երկոյ խանութեան գլխաւոր սիւնը: Ամէնէն աւելի հրճուած էր տարեց խանը: Զինքը կ'երջանկացնէր տեսնել իր տղուն հերոսութիւնը ու մտածել որ իր մահէն ետք խանութիւնը պիտի մնար ապահով ձեռքերու մէջ:

Իր երջանկութեամբ գինով՝ ուզեց ցոյց տալ բոլոր մեծամեծներուն տղուն հետ դէպ իր սէրը, ու անոնց ներկայութեան բաժակը վերցնելով ըսաւ.

- Ո՛վ քաջասիրտ որդիս Ալկալա. փա՜ռք Աստուծոյ: Ան ինձի ցոյց տուաւ թէ երիտասարդութիւնս փոխանցուած է տղուս, այլեւս գիտեմ թէ պիտի չարունակեմ ապրիլ երբ այլեւս աչքերս դարձրին արեւը տեսնելէ ու սիրտս կեր ըլլայ որդիներուն: Հազա՛ր փառք Աստուծոյ որ ինձի պարգեւած է անվախ, մտացի առիւծի նման զաւակ մը ... ո՛վ Ալկալա, ըսէ թէ ինչ կ'ուզես ինձմէ, պիտի կատարուին բոլոր փափաքներդ:

Տակաւին չէին լռած Յանին խօսքերուն արձագանգները երբ Ալկալա ոտքի կանգնեցաւ, կրակներ ժայթքելով իր արծիւի աչքերու պէս չողացող, ածխանման սեւ աչքերէն, ըսաւ.

- Կ'ուզեմ որ ինձի տաս ռուս դերին հին:

(Շար. 1)

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԹԱՆԸ ՈՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

×

Մ. ԿՈՐՔԻ

...Ժամանակ մը Մոսոլայմա էլ Ասւապ անուն Մրիմի խան մը կ'ապրէր, որ ունէր Թոլայք Ալկալա անուն որդի մը...

Այս խօսքերով սկսաւ պատմել կոյր մուրացիկը կռնակը տուած հաստաբուն կաղամախիին՝ Մրիմի - յիշատակներով հարուստ այդ թերակղզիին - ատանդութիւններէն մէկը, մուրացիկներու խումբ մըն ալ չուրջը, նստած այլեւս աւերակ դարձած պալատան քարերուն վրան, պինդը կ'ունկընդրէր: Օրը իրիկնանալու վրայ էր. արեւը լուռ, կ'իջնէր դէպի ծով. անոր չողերը կ'իյնային՝ աւերակներուն չուրջի թաւուտներէն անցնելով ու չուքեր ձգելով բաղեղներով, մամուռներով պատած քարերուն վրայ: Հովը կ'երգէր ծիր կաղամախիներուն կատարներուն՝ տերեւներ թափելով անոնցմէ:

Կոյր մուրացիկը կը պատմէր զողզողացող ձայնով մը, ու քարացած իր դէմքին կնճիռները ոչինչ կ'արտայայտէին, եթէ ոչ անդորը: Իր զոյ սորված խօսքերուն զուգահեռ, ունկնդիրներու երեւակայութեան մէջ կը գծագրուէր հին օրերու զգացական ճոխ տպաւորներով լեցուն կեանքը:

- Խանը տարիքոտ էր, բազմաթիւ կիներ ունէր իր կանանոցին մէջ: Բոլորը կը սիրէին զինքը: Որովհետեւ իրենց տէրը կրակոտ էր եւ հզօր. ամէնքը կը զգային իր հուրը երբ կը զգուէր, կը սիրէր զիրենք: Կիները՝ նոյնիսկ խորշոմած դէմքերով, ճերմակ մազերով, միշտ կ'ախորժէին այն այրերէն, որոնք կրակոտ գգուանքներով կը սիրեն. որովհետեւ զեղեցկութիւնը նուրբ մարթով մը ու չէկ այտերով չի սահմանափակուիր, այլ կը կայանայ ուժին մէջ:

Իր բոլոր կիները կը սիրէին Յանը, իսկ ան միայն այն ռուս աղջիկը որ բերած էր Դնեպրի բացատաններէն. միւս կիներէն աւելի, որոնք հոն եկած էին գանազան երկիրներէ, զեղեցիկ էին զարնան ծաղիկներուն նման ու իրենց կեանքէն գոհ, այդ ընդարձակ կանանոցին մէջ, ան կը սիրէր այդ աղջիկը: Յանը կը հրամայէր որ համեղ կերակուրներ պատրաստեն իր կիներուն համար, եւ կ'արտօնէր որ անոնք զուարճանային ապատօրէն:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

ՀԱՆԴԵՐՁ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ ԿՅԱՆՔԻՑ)

Ֆ. ՊԱՍՈ

3

ՀԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Փոսով իմպրեսիոնիստական իսկական ներկայացում։

- Չէր կարելի ավելի տարօրինակ սկսել, քան ծանոթանալ ինքնասպանության հետ, մտածեց նա։ Եթե մարդ ինքնասպան է լինում, ուրեմն նրա մեջ ինչ-որ բան կոտրվել է, ինչ-որ բան մեռել է։ Ինչպե՞ս կարելի է ինքնասպանի հետ ծանոթանալ։ Ինչպե՞ս կարելի է նրան հարցեր տալ։ Ինչպե՞ս կարելի է նրա հետ խոսել։ Ինչպե՞ս կարելի է նրան նայել։ Ինչպե՞ս կարելի է նրան ձեռք տալ։

Ֆիլմը սկսվում է ձնհալի ժամանակ։ Ձյունը հալչում է, գետերը վարարում են, ամենուր ցեխ է։ Ամենուր ցեխ է նաև Ֆրանսիայի հյուսիսում գտնվող Ռուբեի ածխահանքերի շրջանում։ Ֆիլմի հերոսները՝ ածխահանքերի բանվորները, ցեխի մեջ են։ Ցեխի մեջ են նաև նրանց տները։ Ցեխի մեջ են նաև նրանց մտքերը։ Ցեխի մեջ են նաև նրանց հոգիները։ Ցեխի մեջ են նաև նրանց սրտերը։ Ցեխի մեջ են նաև նրանց սերը։ Ցեխի մեջ են նաև նրանց ատելությունը։ Ցեխի մեջ են նաև նրանց կյանքը։ Ցեխի մեջ են նաև նրանց մահը։

Ֆիլմի սյուժեն ածխահանքերի բանվորների գործադուլի մասին է։ Գործադուլ է հայտարարվում 1981 թվականի մայիսի 1-ին։ Գործադուլը տևում է 23 օր՝ 24 մայիսից մինչև 14 հունիս։ Գործադուլի պատճառը (ֆիլմի հերոսների պահանջները) հետևյալն է։ Ածխահանքերում աշխատանքի ընդունվելու տարիքը 18 տարի

Այրի Տիկին Էլիզա Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Վալանթէն եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Նալպանտեան եւ զաւակը, Պ. Զաւիկ Նալպանտեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

(Մեծ Նոր Գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 13-ին, 82 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 16, ժամը 14-ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Վէլիզիի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չընդունուելով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զապէլ Փէշտըմալճեան, Պ. Սիմոն Փէշտըմալճեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 19, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԻՒՒԱԷԼ ՓԷՇՏԸՄԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի նահանգին Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողով կը գումարէ, Հինգշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 15·30-ին՝ ֆաֆէ Թուուս Փորք, մեթրօ Քատէ։ Շատ կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առաւց է իր դպրոցին համար. - Այրի Տիկին Վարդուհի Որոնճով 100 Ֆ.։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Սէն Ժէրմէի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուութիւններու համար. - Տէր եւ Տիկին Ռընէ Քիւրտիճեանէ իրենց մօր հոգեհանգստեան առթիւ 100, Տէր և Տիկին Փիլպէր Քիւրտիճեանէ նոյն առթիւ 100 Ֆ.։

×

ԼԻՈՆ. - Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առաց է Տէր եւ Տիկին Յովակիմեանէ 200 Ֆ. Նոր Տարուան առթիւ, Տէր և Տիկին Սարգիսեանէ 500 Ֆ., Պ. Սարգիս Թորոսեանէ 50 Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Փետրուար 19-ին, ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի հոգելոյս՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

յիշատակին։

Կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԼՓՃԵԱՆ

Կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան իր ամուսնոյն՝ Թաթուլ Ինճէեանի եւ իր ծնողաց՝ անմոռանալի յիշատակին՝ 100ական Ֆ. կը նուիրէ՝ Դպրոցասէր վարժարանին, կարմիր Խաչին (ատանալ «Ծառայ»էն) եւ «Ծառայ»ին։

×

Կարապետ Ձանիկեանի յիշատակին, Նուպար Նիկողոսեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան (ատանալ «Ծառայ»էն)։

ՆՈՒԷՐ

ԼԻՈՆ. - Տէր եւ Տիկին Զաւիկ Համբարձումեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառայ»ին իրենց սիրելի ընկերոջ՝ Պարգեւ Քէօրօղլեանի ապաքինման առթիւ (Օպէն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պառաւեան ընտանիքին իրենց մօր եւ կեսրոջ՝ Ա-բրահամ Պառաւեանի մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 200 Ֆ. Տէսինի Թոստոմ Պատանեկան Միութեան։

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարի Ճորճաէֆ - Օհանեանի իր կեսրոջ մահուան առթիւ եւ կը նուիրէ 200 Ֆ. Տէսինի Հայկ. Թաղոյին։

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ակիլպաւի *մահուան առթիւ. - Օննիկ Ճառայեան, Վահրամ Ճառայեան, Ուսուիկ Սրապեան, Կարօ Յովսէփեան 100-ական Ֆ., Յակոբ Պապիկեանի մահուան առթիւ. - Յովսէփ Օհանեան, Ճանիկեան ընտանիք, Կարօ Յովսէփեան 100-ական Ֆ., Յակոբ Խաչիճեան 50 Ֆ.։ Արմենակ Մաւուկեանի հոգեհանգստեան առթիւ. - Գեղամ Հորոյեան 100 Ֆ.։*

APPEL pour SASSOUNIAN

Hampig Sassounian vient d'être condamné à perpétuité à Los Angeles. Il a besoin de votre soutien. Envoyez vos télégrammes au juge avant la sentence définitive.

H. SASSOUNIAN INNOCENT
SOYEZ INDULGENT.

Juge H. Nelson
Criminal Court Building
210, West Temple street Room 15/311
Los Angeles California 90012

F.R.A. NOR SEROUND

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Ծուխատանի համբորդութիւններուն, Կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը։ Այս առթիւ կը ցուցադրուին շարժանկարները։

HAY DISC

UN PETIT MAGASIN
UN GRAND CHOIX
de

— DISQUES, CASSETTES
— VIDEOCASSETTES
— CARTES DE VŒUX
— FOULARDS
— GADGETS
— CADEAUX etc...

tout est arménien

venez voir, choisir ou simplement visiter
nous seront heureux de votre visite
ouvert du lundi au samedi de 14 à 18 h. 30

31, RUE LAMARTINE, 75009 PARIS
tél. 878 22 79

Métro :
CADET / NOTRE DAME DE LORETTE

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e

DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ

ՍԻՓԱՆ, - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳԱՀՈՒՄԲԻ

Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN

Au programme : Œuvres symphoniques et vocales de
KOURKEN M. ALEMSHAH et GANATCHIAN-APRIKIAN
avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (MEZZO)

le C. R. D. A.

recherche pour le Centre de Documentation Arménien de Paris une personne pour un emploi à mi-temps.

— Capacités de dactylographie et secrétariat
— Bonne connaissance générale de l'histoire et de la culture arméniennes
— Sachant parler, lire et écrire l'arménien
— Contact facile avec le public
— Esprit d'initiative

Adresser C. V. à C.D.A. : 36, rue de Trévise — 75009 Paris

Devant l'affluence au C.D.A., nous rappelons au public que le Centre est ouvert du mardi au samedi de 14h à 18h.

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille.
tél. (42) 89.27.47



"Բացառիկ զեղչ «Ծառայ»ի թաժանորդներուն"

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Ծոլինէ Զիլինկիրեան 300, Պ. Վահէ Զիլինկիրեան 2000 Ֆ., Պ. Դէորգ Պաքըճեան 5000 Ֆ., Պ. Ա. Կառավարեան 50, Տոքթ. Սերժ Սիմոնեան 1000 Ֆ., Պ. Զաւիկ Էմիրզայեան 20·000 Ֆ., Պ. Սիմոն Յովնանեան 1000 Ֆ., Տիկին Արշալոյս Խանտանեան իր ամուսնոյն յիշատակին՝ 250 Ֆ., Տիկին Սեդա Մեսճեան 200 Ֆ., Պ. Խոսրով Բելոյեան իր կնոջ մահուան առթիւ 600 Ֆ., Պ. Ժան Պօղոսեան 300, Պ. Արման Նշանեան 1000 Ֆ., Պ. Գէորգ Պարսամեան 500 Ֆ., Պ. Ժիրայր Մահտեսեան 500 Ֆ., Պ. Ժորժ Խրլոփեան 500, Տիկին Հայկուհի Խայեան 200 Ֆ., Պ. Ադամ Պօծաքեան 1000 Ֆ., Տիկին Սաթաճեան իր ամուսնոյն մահուան 5-րդ տարելիցին առթիւ 500 Ֆ., Տիկին Պահատուրեան 200, Տիկին Զրբաշեան 500 Ֆ.։

EVOCATION HISTORIQUE

du 18 février 1921

Lors d'un repas
le samedi 18 février, à 20 h. 30
à la *M. C. A. de PARIS*
17, rue Bleue 75009 PARIS

Renseignements : Tél. 782 43 94

F.R.A. NOR SEROUND
GROUPE AVEDIS AHARONIAN

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ առաց է. - Պ. Ա. Հարբուէեան 3000 Ֆրանք, Պ. Ռ. Կարապետեան 2000 Ֆ., Պ. Հ. Զուլհակեան 1500 Ֆ., Ռ. Տալաքիւքեան ընկ. 1200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աղնաուրեան Աղապէկեան քոյրերը, Պ. Ժ. Պաղտիկեան, Պ. Փափազեան (Վիչենայէն), Պ. Ց. Եկէնեան, Կիւլպէնկեան Հիմնարկ 1000-ական Ֆ.։

imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
17
VENDREDI
17 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.638 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.638

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՁԵՄԱՅԷԼ ՏԵՂԻ ԿՈՒՏԱՅ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ԲՈԼՈՐ ԿԱՊԵՐԸ ԽԶՈՒԱՆՔ ԷԻՆ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԵՏ

—×—

Զորեքշաբթի իրիկուընէ սկսեալ, քիչ մը ետք եւ հեռաձայնային ոչ մէկ կապ կար Լիբանանի հետ եւ փարիզեան մեռիաներն ալ չէին կրնար ստոյգ լուրեր տալ: Կ'ըսուէր թէ Ձեմայէլ համակերպած է չեղեալ հռչակել Իսրայէլի հետ կնքած համաձայնագիրը (Մայիս 17): Ցետոյ պիտի ներկայացուի սուտտական ծրագիր մը ուժի կէտերէ բազկացած: Կը պարզուի որ նախադահն ալ ուրիշ ելք չունէր, քանի որ Ամերիկա, հաւատարիմ՝ իր աւանդութեան, երեսի վրայ ձգեց պինքը: Ամերիկան, ամէնէն առաջ քաշեց իր մադիսզները, հեռուէն ռումբերը նետելու համար եւ խօսքով դոնէ կողքին մնալու Իսրայէլ - Լիբանան դաշինքին: Ֆրանսա, բանի եւ գործով, հրաժարած է Ձեմայէլէն, քանի նախագահ Միթերան բացէ ի բաց յայտարարեց թէ բոլոր հոսանքներուն հետ կապ կը պահէ, ապա պատուով մեկնելու ձեւ մը կը փնտռէ, այդ պատճառով կ'առաջարկէ, որ ՄԱԿ-ի ուժերը փոխարինեն բազմազգեան ուժերը, ապահովելէ ետք խորհրդային հաւանութիւնը, ինչ որ կրնայ «թունաւոր նուէր» մը ըլլալ Մոսկուայի կողմէ: Հոս սակայն Ուաշինկթընն է այլեւս, որ գլուխ կը բռնէ:

Տեղւոյն վրայ, չարթուան գլխաւոր դէմքն է Ամալի պարագլուխը՝ Նապիհ Պէրրի: Կը թուի որ, եթէ ոչ ամէն բան, գոնէ շատ բան իրմէ կախում ունի այլեւս: Պէրրի երկար կը բացատրէ Մռնուէի մէջ իր դիրքը: Բանակը, իրեն համար, երկրին բանակը չէ այլ՝ Քաթայէպներու եւ այնպէս ալ կը գործէ, ինչ որ ստիպած է իրեն զէնքի դիմել: Կը պատմէ որ երբ Փետրուար 2-ին, Մար Միխայէլի եկեղեցին, զոր կը պահէր բանակը, իրենք գրաւած են, ակնկալած է, որ բանակը հակայարձակման անցնի, վերագրաւելու համար զայն: Սրդ, փոխանակ ատոր, կ'ըսէ Պէրրի, բանակը 18 ժամ ամրակոծած է ժողովրդական թաղերը: Ասիկա «պատմական ոճիր» մրն է: Կ'ուզէ որ մարոնիները պատասխանատու ընթացք մը ունենան պահելու համար նախագահի պաշտօնը: Ստիպուած է այլեւս հաստատել թէ Ձեմայէլի նման նախագահ մը, անընդունելի դարձած է: Զուզեր տապալել, այլ կ'ուզէ որ հրաժարի, մնալով սահմանադրական ձեւակերպութեանց մէջ: Թող ուրիշ նախագահ մը ընտրեն Մարոնիները: Ինդրոյ առարկայ չըներ 48-ի ուխտը, այսինքը չի պահանջեր որ նախագահը չիի ըլլայ: Խոմէյնիի համար, կ'ըսէ որ կրօնական իշխանութիւն մըն է, որու հանդէպ քաղաքական ենթարկումի հարց չկայ: Կը գնահատէ Միթերանի նոր դիրքը:

Այդէն պարագայի մէջ, միշտ անել կայ ութիւն մը կը տիրէ եւ ելք ալ չի տեսնուիր, առայժմ:

ՁԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄի մէջ սպաննուած է Ամերիկացի մը, որ տեսուչն էր Սինայի բազմազգեան խաղաղապահ ուժերուն: Մահափորձին տակ եղած է ծայրայեղ համայնավար կազմակերպութիւն մը՝ համայնավար կուսակցութիւն, որ կը թուի կարմիր Զոկաւներէն ծնունդ առած ըլլալ: Այս արարքը ցոյց կուտայ թէ Իտալիա չէ յաջողած արմատէն մաքրել ահաբեկչութիւնը, բայց այն համոզումն ալ կայ, որ նոր սերունդ մըն է, որ սկսած է կազմակերպուիլ, հաւանաբար նուազ քաղաքականացած եւ արմատիր զինակցելու Մաֆիային կամ այլ խմբակցութեանց հետ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍի մէջ, Իրանի դեսպանը թեթեւօրէն վիրաւորուած է թակարդուած ծրարով մը, ուր զէրք մը կար: Թեհրանի համար, պատասխանատուն՝ սիոնիստ գործակալներու կազմակերպութիւնն է:

ՏՈԼԱՐԸ անսովոր անկում մը արձանագրեց Զորեքշաբթի օր, 8,44-էն իջնելով 8,30-ի: Բաւած էր որ Ռեակընի օրերին տարաւթեան մասին չշուկներ ըլլան, թէեւ արագօրէն հերքուած, որպէսզի սակաբանները նման հակազդեցութիւն մը ունենան: Գերմանական մարքը, ընդհակառակն, կը չարունակէ բարձրանալ եւ 3 Ֆր. 08-ի հասաւ Զորեքշաբթի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԳԱՐԼՍՊԷՐԿԻ ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ

—×—

1983 Հոկտեմբեր 23, Կիրակի

Զբօսաշրջական մեր օթօպիւսը Գոփէնհակէի տեսարժան վայրերուն առջեւէն կը տողանգէ անցնելով կամուրջներու վրայէ կամ իրերայաջորդ չքեղ հրապարակներէ, լեցուն՝ պատմական յուշարձաններով: Օգը շատ պայծառ չէ, բայց արեւը երբեմն կը ժպտի ամպերուն եռեւէն, առանել փայլ ու գոյն չնորհելով այն գեղեցիկ տեսարաններուն, որոնք կը տողանցեն մեր խոշոր բացուած աչքերուն առջեւէն:

Թանգարա՞ն մըն է արդեօք այն, որմէ ներս կը մտնենք հիմա: Քարակերտ երկու հսկայ փիղեր կանգնած են ճամբուն երկու կողմերը: Մարդու քանի մը հասակի բարձրութեամբ այդ զոյգ փիղերը իրենց գլխուն վրայ կը կրեն պատշգամ մը, չէնք մը, որուն տակէն անցնելով կը մտնենք ներս, դէպի ընդարձակ բակ մը: Բակը զարդարուած է գեղեցիկ յախճապակիներով ու արձաններով, որոնք կը շրջապատեն մեզի անցք տուող երկու կամարներ: Թերեւս ալ թանգարան չէ, այլ պալատ մը, կ'ըսեմ ես ինծի: Բայց ոչ մէկն է, ոչ ալ միւսը: Մեր առաջնորդը մեծ հպարտութեամբ կը պատմէ որ հիմա կը մտնենք Դանիոյ ամէնէն նշանաւոր հաստատութիւններէն մէկուն չէնքէն ներս: Գարլսպէրկի գարեջուրի գործարանը:

Գարլսպէրկ:

Այս անունին շատ պիտի հանդիպինք, եթէ քիչ մը մնաք Գոփէնհակէի մէջ: Այսպէս կը պատմէ մեր առաջնորդուհին, որ հիմա ամենաբարձր թռիչքին հասցուցած է թատերական իր ոճը, իր ազգային հրապարատութիւնը դպուող այս հաստատութիւնը մեզի ծանօթացնելու փութկոտութեամբ: Երկրին ամենամեծ ճարտարարուեստը: Գարեջուր: Բան մը, որ երկիրը նշանաւոր դարձուցեր է անոր աննման ու նուրբ յախճապակիներէն առաջ: Այո՛, մեր առաջնորդուհին չի մոռնար պարբերաբար զովել Դանիոյ համբաւաւոր յախճապակիները, որմէ անմոռանալի գեղեցկութիւններ տեսանք ու դեռ պիտի տեսնենք հանութներու ցուցափեղկերուն մէջ: Բայց երբ օթօպիւսը կ'անցնի երկու կամարներուն տակէն, եւ երբ մեր աչքերուն առջեւ կը պարզուի գարեջուրի գործարանին անծայրածիր չէնքերը, կը զգամ որ սովորական հաստատութիւն մը չէ այս մէկն ալ, Գարլսպէրկի գարեջուրի գործարանը:

- Ահաւասիկ մեծանուն ընտանիքի մը գործը, կը պատմէ մեր առաջնորդուհին: Մօտ 140 տարի առաջ հիմնուած այս հաստատութիւնը այսօր այլեւս ամբողջ երկրին մէջ գարձած է մշակոյթի, դիտութեան ու արուեստի հիմնարկութիւն մը: Գարլսպէրկ հաստատութիւնն է որ մեր երկրին մէջ թատրոններ, թանգարաններ, դպրոցներ կը բանայ, մշակութային ձեռնարկներ կ'ընէ, ցուցահանդէսներու սրբարհներ կը բանայ, արուեստագէտներ կը քաջալերէ, մրցանակներ կը հաստատէ, հանրային չէնքեր կը նուիրէ քաղաքին, բարեսիրական հաստատութիւններ կը հիմնէ:

Մեր առաջնորդուհին կը խօսի խանդավառ բառերով երբ ես կը նայիմ գործարանին ալացիկ զոյգ ծխնելոյզներուն, որոնք մերթ կը տեսնուին, մերթ կը կորսուին: Իր պատմածները համակրանք մը սեղծած է իմ մէջ հանդէպ այս հաստատութեան: Ընտանիք մը ահաւասիկ, կ'ըսեմ ես ինծի, որ ժողովուրդէն առածը ժողովուրդին վերադարձնելու ձեւ մը գտեր է: Ո՞վ ուր, յանկարծ կը յիշեմ Կիւլպէնկեանի անունը. Գալուստ Կիւլպէնկեանի, որ քարիւղէն շահածը ծառայեցուցած է գեղարուեստի ու մշակոյթի պաշտպանութեան: Մօտաւորապէս նոյն բառերով չէ՞ր որ պիտի արտայայտուէր Լիզպոնի մէջ զբօսաշրջական օթօպիւսի մը առաջնորդուհին, երբ իր յաճախորդները պիտի անցընէր Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան առջեւէն: Այո՛, մօտաւորապէս նոյն բառերով պիտի արտայայտուէր, առանց սակայն, աւա՛ղ, գոնէ պահ մը անդրադառնալու մէկուն եւ միւսին միջեւ գտնուող տխուր տարբերութեան մը...:

Եւ մեր տարիքոտ առաջնորդուհին ժպտուն նախատաստութեամբ մը կ'եզրակացնէ Գարլսպէրկի մասին իր բացատրութիւնները:

- Սիրելի հիւրեր, ամէն անգամ որ բաժակ մը գարեջուր խմէք, յիշեցէք որ մարդկութեան ու մշակոյթի ծառայութիւն մատուցած կ'ըլլաք:

Ինդուք մը ծայր կուտայ օթօպիւսին մէջ: Ինօքը զուարթութիւն պատճառած է զբօսաշրջիկներուն, մանաւանդ քանի մը Ամերիկացիներու, որոնք իրարու հետ կատակել կը սկսին, խոստանալով այդ գիշեր բաժակ մը աւելի խմել ճաշասեղանին վրայ...:

Ի՞նչպէս չժպտիմ: Մտածումս յանկարծ արդէն թռիչք առած է դէպի մեր սիրելի ծննդավայրը: Օրը Կիրակի է, եւ հիմա մեր թաղերէն ո՛վ գիտէ որ մէկուն մէջ սիրոյ սեղան մը սարքուած է: Սեղանները լեցուն են ճոխ ազանդերներով ու մանաւանդ օղիի շիշերով: Մեր ժողովուրդին բարի զաւակները վարժարանի մը, եկեղեցիի մը, որբանոցի մը օգնելու կամեցողութեամբ բոլորուած են սեղաններուն չուրջ եւ անվերջ բաժակ կը բարձրացնեն: Քանի կը բարձրացնեն բաժակները, այնքան աւելի լայն կը բանան իրենց քառկները: Քանի կը տաքցնեն իրենց գլուխները, այնքան աւելի առատօրէն կուտան դպրոցին, եկեղեցիին, որբանոցին:

- Այո՛, կ'ըսեմ ես ինծի, խմեցէք սիրելիներ: Մշակոյթին ծառայելու ամէնէն ընտիր ու օգտաշատ միջոցը ա՛յդ է այլեւս: Խմեցէ՛ք:

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ԹԱՑՈՒԱԾԱՆԴԱԿԸ

Վայոց Զորի բնաշխարհը հարուստ է ձեռակերտ եւ անձեռակերտ յուշարձաններով, որոնք ժամանակներու արձագանգը պահած մութ քարանձաւներ են, ժայռակերտ ամրութիւններ ու պարիսպներ, խորունկ կիրճեր, քարակոփ խոյակներ որմեր, կիսաւեր ու կանգուն վանքեր, իջեւանատուներ: Հարիւրամեակներ առաջ այս աշխարհին մէկ իր հրաշակերտները կանգնեցուցած է Մոմիկ ճարտարապետ: Անոնցմէ մէկը՝ բնութեան անկրկնելի այդ կերտուածքը, որուն մուրճ ու բրիչ չէ դպած, իսկապէս կը նմանի դիմաքանդակի՝ ժամանակին դիմացած, կորովի դէմք, ալեծածան մօրուք, դէպի հեռուները ուղղուած խրոխտ հայեացք: Վայոց ձորցիները անձեռակերտ այս յուշարձանին մէջ մարմնացած կը տեսնեն հայ ժողովուրդի առասպելական հերոսներէն մէկը՝ Վարդան Մամիկոնեանը, որուն անունով կը կոչուի դիմաքանդակը: Ժայռակերտ այս յուշարձանը կը գտնուի Ջերմուկի մօտ, Արփա գետի խորունկ կիրճին մէջ:

տէր եղած է ծայրայեղ համայնավար կազմակերպութիւն մը՝ համայնավար կուսակցութիւն, որ կը թուի կարմիր Զոկաւներէն ծնունդ առած ըլլալ: Այս արարքը ցոյց կուտայ թէ Իտալիա չէ յաջողած արմատէն մաքրել ահաբեկչութիւնը, բայց այն համոզումն ալ կայ, որ նոր սերունդ մըն է, որ սկսած է կազմակերպուիլ, հաւանաբար նուազ քաղաքականացած եւ արմատիր զինակցելու Մաֆիային կամ այլ խմբակցութեանց հետ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍի մէջ, Իրանի դեսպանը թեթեւօրէն վիրաւորուած է թակարդուած ծրարով մը, ուր զէրք մը կար: Թեհրանի համար, պատասխանատուն՝ սիոնիստ գործակալներու կազմակերպութիւնն է:

ՏՈԼԱՐԸ անսովոր անկում մը արձանագրեց Զորեքշաբթի օր, 8,44-էն իջնելով 8,30-ի: Բաւած էր որ Ռեակընի սրահին տարաւթեան մասին չշուկներ ըլլան, թէեւ արագօրէն հերքուած, որպէսզի սակաբանները նման հակազդեցութիւն մը ունենան: Գերմանական մարքը, ընդհակառակն, կը չարունակէ բարձրանալ եւ 3 Ֆր. 08-ի հասաւ Զորեքշաբթի:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի ՎԵՐՋԻՆ ՕԾՈՒՄԸ

Վերջին Օծման կարգը կը կատարուի ի ժամ Սուրբ Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր, 18 Փետրուար, ժամը 10-ին: Որմէ ետք,

Հոգելոյս Սրբազան Հօր Թաղումը կը կատարուի, ժամը 2-ին, Բէր Լաշէզի Գերեզմանատան մէջ եւ մարմինը կ'ամփոփուի Եւրոպայի Հայոց Առաջնորդներու Դամբարանը:

Ցաւերժացնելու համար յիշատակը հոգելոյս Տէր Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, որոշուեցաւ իր վախճանման տխուր առթիւ կատարուած բոլոր նուիրատուութիւններով հաստատել հիմնադրամ մը - ֆոնտ մը - որպէսզի անով կարելի ըլլայ իրագործել հոգելոյս սրբազանին սրբտին միշտ մօտ եղող ազգօգուտ ծրագիրներ:

ԴԻՒԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ - ԲԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ «ՄԱՐԱՑ ԻՇԽԱՆԸ»

Սեբէոս, Կոստաս Բ.ի (641 - 668) գահակալութեան հինգերորդ տարին (646) տեղի ունեցած դէպքերուն մասին խօսելով կը հաղորդէ տեղեկութիւն մը՝ որ կը վերաբերի բիւզանդա - մարական յարաբերութիւններուն: Ան կը գրէ, որ կայսրը «արձակեաց ի Հայս այր ոմն իշխան, անուն Թումա: Սա եկեալ ոչ կամէր եղծանել զուխան, որ ի մէջ կայսեր եւ իշխանին Մարաց ... եւ խաւսեցաւ ընդ նմա ի խաղաղութիւն: Եւ առ ի նմանէ ինչս բազումս եւ խոստացաւ նմա երդմամբ, զի տացէ տանել զԹէոդորոս կապանաւք ի պաղատն, զի նա էր իշխան աշխարհիս Հայոց»: Սեբէոս այնուհետեւ կը պատմէ Թէոդորոս Ռշտունիի ձերբակալման եւ անոր յաջորդած դէպքերուն մասին:

Լէօ ճիշդ կը մեկնաբանէ Սեբէոսը· ան իրաւամբ կը գրէ· «Հայաստան է գալիս Թումա անունով մի պաշտօնեայ, որ յանձնարարութիւն ունէր, ի մէջ այլոց, եւ բանակցութիւն վարելու Մարաց իշխաններից մէկի հետ, որ Աւտպատականի սահմանների վրայ էր ապրում»: Կարգ մը հետազօտողներ կը դնեն, որ խօսքը կը վերաբերի Արաբներու հետ կնքուած հաշտութեան: Սակայն նման կարծիք, հակասելով ազբիւրի հաղորդման, կարելիութիւն չընծայեր ճիշդ բացատրելու խընդրոյ առարկայ ժամանակաշրջանի Հայաստանի քաղաքական վիճակի եւ բիւզանդա - մարական յարաբերութիւններու ուսումնասիրութեան հետ կապուած հարցերը:

Սեբէոս իր երկի այլ գլուխներու մէջ եւս կը պատմէ Մարերու, անոնց գրաւած տարածութեան, ինչպէս նաեւ անոնց իշխանին մասին: Այնպէս որ ոչ մէկ հիմք կայ Մարերուն վերաբերող տեղեկութիւնները վերագրելու Արաբներուն: Ըստ Սեբէոսի, Աւտպատականի իշխանները ե· դարու 30-ական թուականներուն եւ 40-ական թուականներու սկիզբը յաջորդաբար եղած են Խոռոխ Որմիզդ («իշխան Մեծ Աւտրպատական աշխարհի»), անոր որդին՝ Ռոստոմ («իշխան ի կողմանս Աւտպատականի»), որ գլխաւորած էր «զաւր աշխարհին Մարաց») եւ, ըստ երեւոյթին, Խոռոխազատ՝ զոր Աւտպատական նահանջած պարսկական զօրքի մնացորդները, Ռոստոմի սպանութենէն եաք, իրենց զօրավար ընտրած էին:

Խալիֆայութեան հարուածներու տակ Աւտպատականի կարեւոր մասը նուաճուեցաւ 643-ին: Սակայն երկրի մնացեալ մասը, ըստ արաբ պատմիչներու (Թապարի, Իպն ալ - Ասիր), չնորհիւ իր ամրութեան դուրս մնացած էր խալիֆայութեան տիրապետութենէն: Ամենայն հաւանականութեամբ, խօսքը կը վերաբերի «Մարաց ամուր աշխարհի» տարածութեան, որ, ըստ Սեբէոսի, տակաւին չէր նուաճուած խալիֆայութեան կողմէ:

«Մարաց իշխան»ը Սեբէոս կրկին կը յիշատակէ յետագայ դէպքերու կապակցութեամբ: Պատմիչը կը գրէ, թէ «Մարաց իշխան»ը ապստամբելով «ի տեղի մի ամրացաւ, եւ խնդրեաց երդումն Յիսմայելացւոցն, եւ զնաց յանապատն ի Ծառայութիւն Իսմայելացւոցն»: Իր երկի ԾԱ. դլուխի մէջ դարձեալ յիշատակելով «Մարաց ամուր աշխարհը» («Ապստամբեցան (Ե· դարու 50-ական թուականներու առաջին կէսին) Մարք ի Ծառայութենէն Իսմայէլի եւ սպանին զիշխանն հարկապահանջին արքային Իսմայէլի, ապաւէն եւ թիկունս իւրեանց արարին զամուրս աշխարհին Մարաց, զանառաս խորաձորս, զվիհս, զվիմուտս, եւ զխորաձորս դժնդակս՝ որ զգետովն Գազայ եւ զլերամբն Մարաց, զժիր եւ զքաջ ազգացն զաւրութիւնս, որ բնակեալ էին ի նոսա, Գելն եւ Դելումն»), Սեբէոս, բնականաբար, «Մարերու իշխան»ը այլեւս չի յիշատակեր, քանի որ վերջինս, պարտուելով Արաբներէն, դնաց անոնց մօտ ծառայելու, ինչպէս կը տեղեկացնէ պատմիչը ՀԱ. գլուխին մէջ: Հետաքրքրական է, որ նշուած հատուածին մէջ բերուած պատմաշխարհագրական տեղեկութիւնները որոշ չափով կը համապատասխանեն Անանիա Շիրակացիի (610 - 685) երկին մէջ պահպանուած հետեւեալ տեղեկութիւններուն. «Պտղոմէոս զՄարս յելից (եւ ի հարաւոյ) Կասպից (ծովու) ասէ բնակել· եւ զոր ասեն ընդ մի իշխանութեամբ, եւ ոչ ուրեք զտանին Մարք· բայց Պտղոմէոս ասէ զաշխարհս սոցա՝ Կասպ, Բազուչ, Գելք, Դելումք· եւ Ռի եւ Ահմատան քաղաքք են Մարաց»: Ի հարկէ, ըստ Պտղոմէոսի (83 - 161) տուեալներուն, զորս յետագային կը մէջբերէ Անանիա Շիրակացի, Մարերու գրաւած տարածութիւնը շատ աւելի ընդարձակ եղած է, քան ըստ Սեբէոսի հաղորդման: Եւ այս բնական էր, քանի որ անոնցմէ իւրաքանչիւրը իր դարաշրջանին համապատասխանող տուեալները կը հաղորդէր:

Ս. Կանայեանց, ուսումնասիրելով հայկական աղբիւրներու (Կորիւն, Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ, Մովսէս Խորենացի, Սեբէոս եւայլն) հաղորդումները, յանգած է այն եզրակացութեան, որ «Մարաց ամուր երկիրն ... Աւտպատականից արեւմուտք էր, Ուրմիոյ ծովից ոչ շատ հեռու, հաւանօրէն դէպի արեւմուտք, Կորդուքից եւ Մահկերտունից դէպի արեւելք»: Սեբէոսի մէկ հաղորդումին («Թագաւորեցոյց Աբշակ զորդի իւր զԱբշակ Փոքր կոչեցեալ ի վերայ աշխարհիս Հայոց ի Մծբին քաղաքի: Եւ զատուցանէ նմա սահմանս զԱրեւստան առ երկրաւն Տաճկաց եւ առ երկրաւն Ասորւոց, եւ զկապուտկեայ առ Կիւղիկեաւ, մինչեւ ցեզր ծովուն մեծի Արեւմըտից· եւ ցհիւսիսոյ կողմանէ ի լեառն մեծ Կովկաս, որ ձգի ընդ կողմանս արեւելից եւ անցանէ առ սահմանաւն առ ամուր աշխարհսն Մարաց, եւ հասանէ ի լեառն Զարասպ, եւ անցանէ առ Նոր Շիրակ երկրաւն») հիման վրայ Ս. Կանայեանց յանգած է հետեւեալ հետաքրքրական եզրակացութեան. «Մարաց աշխարհը Զարասպից էլ արեւելք սլիտի տարածուած լինէր»: Եթէ յիշենք նաեւ Սեբէոսի մէկ այլ հաղորդումը Հերակլ կայսեր (610 - 641) Աւտպատականէն անցած եւ այնուհետեւ վերադարձին վերաբերող ուղիներուն մասին («զառնայ առ ամուր աշխարհսն Մարաց զայ հասանէ ի Փայտակարան»), ապա վերոյիշեալ նիւթերու հիման վրայ կարելի է եզրակացնել, որ տուեալ ժամանակաշրջանին «Մարաց ամուր աշխարհը» իր մէջ կ'ընդգրկէր Աւտրպատականի լեռնային, դժուար մատչելի շրջանները եւ կը ներկայացնէր իրանական քանի մը ցեղերու միաւորում:

Հայաստանի հանդէպ Բիւզանդական կայսրութեան վարած քաղաքականութիւնը իր էութեամբ մնացած էր նուաճողական նաեւ այն ժամանակաշրջանին, երբ արեւելեան նուաճողը՝ սասանեան Պարսկաստանը, փոխարինեց հարաւէն եկած Արաբական Խալիֆայութիւնը: Սասանեաններու թագաւորութեան անկումի պայմաններուն մէջ Աւտրպատականը, ապա նաեւ «Մարաց իշխանութիւնը» բաւական ինքնուրոյն դարձած կին:

Է· դարու 30-ական թուականներու կիզբները Սմբատ (Խոսրով - Շում) Բագրատունիի որդին՝ վարազտիրոց, իսկ 40-ական թուականներուն՝ Հայոց իշխան Թէոդորոս Ռշտունի, անկախ քաղաքականութիւն վարելով, բախեցան կայսրութեան եւ Աւտրպատականի, այնուհետեւ՝ «Մարաց իշխանութեան բուռն դիմադրութեան: Վարազտիրոցը հալածեցին բիւզանդական զօրավար Մժեժ Գնունի եւ Աւտրպատականի իշխաններ Խոռոխ Որմիզդ եւ Ռոստոմ: Կայսրութեան նուաճողական քաղաքականութեան արդիւնքը էր Մժեժ Գնունիի համագործակցութիւնը Աւտրպատականի իշխաններուն հետ եւ այնուհետեւ «զուխան, որ ի մէջ կայսեր եւ իշխանին Մարաց», զոր Թումա «ոչ կամէր եղծանել»: Կարելի է տեսնել, որ պատկերը կը կրկնուէր, միայն այն տարբերութեամբ որ Վարազտիրոց ճարահատ՝ Հայաստանէն հեռացաւ կայսրութիւն, իսկ Թէոդորոս Ռշտունի ձերբակալուեցաւ ու տարուեցաւ Կ. Պոլիս: Կայսեր կարծեցեալ անտեղեակութիւնը Թէոդորոս Ռշտունիի ձերբակալութեան կապակցութեամբ կրնար միայն խորամանկ դիւանագիտական քայլ ըլլալ: Թէոդորոս Ռշտունիի արդարացնելը, թոշակ յատկացնելը եւ «ընդունելութիւն յարքունեաստ» կարգելը, իսկ այնուհետեւ անոր «զնոյն իշխանութիւն զաւրավարութեան» տալով մեծ պատիւով Հայաստան ղրկելը կը հետապնդէին մէկ նպատակ՝ Հայաստանը պահել որպէս կախեալ երկիր մը՝ կայսրութեան քաղաքական ոլորտին մէջ: Սակայն միջազգային դէպքերու փոփոխութեան հետեւանքով, երբ նուաճումներու նախաձեռնութիւնը խալիֆայութեան կողմը անցած էր, կայսրութիւնը՝ Հայաստանի մէջ, բացի քաղաքական խառնաշփոթ ստեղծելէ, չօչափելի որեւէ արդիւնքի չհասաւ: Կը թուի, թէ Բիւզանդական կայսրութեան եւ «Մարաց իշխանութեան» միջեւ կնքուած դաշինքը, առարկայականօրէն, պէտք է ուղղուէր իր նուաճումները ընդլայնող խալիֆայութեան դէմ, սակայն ընդհակառակն՝ անիկա ուղղուեցաւ արաբական նուաճումներուն դիմադրող Հայաստանի դէմ: Խալիֆայութեան յառաջխաղացումով կը չքանայ բիւզանդա - մարական քաղաքական մեքենայութիւնները Հայաստանի հանդէպ: Ժամանակի շրջանի մը մէջ, երբ անհրաժեշտ էր համախմբել ուժերը դիմադրելու համար հարաւէն թէ արեւելքէն եկող նուաճումներու մահացու վտանգին, Բիւզանդական կայսրութիւնը, դարեր շարունակ, չանք ու եռանդ չխնայեց խափանելու Հայաստանի երկու մասերու վերամիացման եւ հայկական կեդրոնացած պետութեան վերահաստատման գործը:

Է· ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԹԱՆԸ ՈՒ ԻՐ ՈՐԴԻՆ

—×—

Մ· ԿՈՐՔԻ

Վարը ահռելի էր ալիքներուն ժխորը· ոչ աղջկան իյնալուն ձայնը, ոչ ճիչ մը, ոչ ալ ուրիշ ձայն լսուեցաւ: Խանը ժայռերէն վար կախուած ականջ տուաւ մութ անդունդին· անհուն պարապութեան մէջ ուր ծովը կը միանար ամպերուն, ալիքները կը դոռային· հովը կ'ալեկոծէր Խանին մօրուքը: Ալկալլա ձեռքերով ղէմքը ծածկած, լուռ, քարացած կանգներ էր հօրը դլխուն վերեւ: Ժամանակը կը յառաջանար, հովէն հալածուած՝ ամպեր կը վազէին երեսու եռեւէ: Մութ էին անոնք ու մռայլ, ինչպէս ժայռի մը վրայ երկարած Խանին մտածումները:

- Երթա՛նք, հայր, ըսաւ տղան:

- Կեցի՛ր ... փափսաց Խանը· կարծես բաներ մը կը լսէր:

Նորէն երկար ժամանակ մը անցաւ: Վարը ալիքները կ'երեւեփէին, հովը կը չայէր ժայռերուն վրան:

- Երթանք, հայր...

- Ինչ մը եւս սպասէ...

Ալկալլա միջոց մը վերջ կրկնեց նորէն·

- Երթանք հայր...

Խանը չէր ուզեր բաժնուիլ այն վայրէն ուր կորնչուցած էր վերջին օրերու իր երջանկութիւնը:

Սակայն ամէն բան վերջաւորութիւն մը ունի: Խանն ալ հաւաքելով իր բովանդակ կորովը, տեղէն ելաւ, պռատեց իր յօնքերը, խռպոտ ձայնով·

- Երթանք ... ըսաւ:

Սկսան քալել, սակայն քիչ վերջ Խանը կանգ առաւ:

- Ո՞ւր կ'երթամ ես եւ ինչո՞ւ: Կորսընգըննելէ եառ կեանքիս միակ ուրախութիւնը ինչո՞ւ ապրիմ այլեւս: Ծեր մարդ մըն եմ ես, ասկէ եառ ոչ մէկ կին կը սիրէ զիս: Զսիրուելէ եառ ինչո՞ւ ապրիլ:

- Հայր, հարստութիւնդ, համբաւդ կը բաւեն քեզի...

- Ինծի սիրածիս միակ համբոյրը տուր ու ամէնը քունդ թող ըլլան: Կնոջ մը սէրէն զատ, ամէն բան վախճանական է այս աշխարհին մէջ: Այն այրը որ չի սիրուիր, կը նշանակէ թէ չապրիր, արդահատանքով միայն կը դիտեն անոր զուր անցած տարիները: Մնաս բարով, զաւակս: Աստուած հետդ ըլլայ միշտ:

Այսպէս ըսելով Խանը դարձաւ դէպի ծով:

- Հա՛յր, հայր ... ըսաւ Ալկալլա: Ուրիշ բան չկրցաւ ըսել, որովհետեւ ինչ կարելի է ըսել, երբ մահը կը ժպտի մեզի կուն:

- Զգէ՛ զիս...

- Հապա Աստուա՞ծ:

- Ան դիտէ...

Խանը արագ քայլերով դնաց դէպի անդունդը ու նետուեցաւ վար: Տղան չկրցաւ արդելք ըլլալ, չհասաւ անոր: Ծովէն ձայն չեկաւ նորէն, ոչ ճիչ մը, ոչ ալ մարմնին իյնալուն ազմուկը, միայն ամէհի ձայնը միայն:

Ալկալլա երկար ատեն նայեցաւ վար, յետոյ ինքնիրեն մռնչաց·

- Աստուա՛ծ իմ, ինծի ալ հօրս նման ամուր սիրտ մը տուր:

Ցետոյ անհետացաւ դիւղերուն մութին մէջ...

Ահա այսպէս մեռաւ էլ Աւտպատ Խանը, ու իրեն յաջորդեց իր որդին Ալկալլա...

(Շար· 4 եւ վերջ)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒԸ ՆՈՐ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԻ ՄԸ ԱՌՋԵԻ

—×—

Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ· Աբծիւ համա... ձայնութիւնը համազազութային կոչում... ունեցող Փութպոլի մարզական ակում... մըն է: Հիմնադրութենէ ի վեր, կը վա... յելէ համայն գաղութի համակրանքը: Իր զանազան խումբերը, ամէն կիրակի, Մարսէյլի եւ Փրովանսի մարզադաշտերուն վրայ կը պաշտպանեն հայութեան գոյները: Նախապատերազմեան շրջանին Հ· Մ· Ը· Մ·ը ունէր պասքէթպոլի, հեծելարշաւի, սկաուտներու ճիւղեր: Տարիներու ընթացքին իր շարքերէն եկած ու անցած են բազմահազար երիտասարդներ, եկած ու գործած են հարիւրաւոր դիպուածներ: Հ· Մ· Ը· Մ·ը չատ չատերու համար եղած է դպրոց մը, ոչ միայն սփորթի, այլեւ հայկականութեան կապարգապէս կեանքի: Այսօր, իր առաջնութիւնը կը մրցի Տիվիզիոն ա'Ոնէօր դասակարգին մէջ, ինչ որ ինքնին քանի գործունէութիւն մըն է, քանի մարզիկները իրենց մասնակցին առանց որեւէ նիւթական վարձատրութեան եւ առաւել խումբը բաղկացած է հարիւրէն իննսուն եւ աւելի տոկոսով ծագումով հայ խաղացողներէ: Միայն մէկ «օտար» մը տեղ կը դտնէ խումբին մէջ որուն մարզիչը եւս հայ է: Առանց ազգայնամոլութեան կամ խտրականութեան երթալու բացառիկ երեւոյթ մըն է ասիկա Ֆրանսայի մէջ, քանի միլիոնանոց հայ գաղութներէ լայն մեծամասնութեամբ բաղկացած են ոչ Հայերէ, եւ կը վարձատրեն մարզիկները:

Այս քանի մը ընդգծումները ցոյց կուտան թէ Մարսէյլի Հ· Մ· Ը· Մ· Աբծիւ չնորհիւ իր յաջորդական պատասխանատուներու, դեկավարներու փութկոտութեան, քաղաքականութեան պահած է իր ազգային դիմագիծը հակառակ անխուսափելի դժուարութիւններու, որոնցմէ պզտիկ խաւորը՝ կեդրոնատեղիի մը պակասը: Ճաճախ սրճարանի մը եռեւի մութ սրահ մը կամ մարզադաշտին վրայ առժամեայ շինութիւն մը ծառայած են որպէս կեդրոնատեղի, հաւաքավայր: Այս վերջին տարիներուն, բարեբախտութիւն մը եղաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը, ընծայելով լայն կարելիութիւններ Հ.Մ.Ը.Մ. Աբծիւի զանազան գործունէութիւններուն: Սակայն, վաթսունամեայ միութեան մը համար սեփական կեդրոնատեղիի մը անհրաժեշտութիւնը զգալի է: Տարիներու այս ծրագիրն է որ այսօր իրագործումի վրայ է:

Արդարեւ Հ.Մ.Ը.Մ· Աբծիւը այժմ ան...

ՓՈՓՈԽԱՏԵՂԻ ՀՈՒՇԱՏԵՓԵՐԸ

ՎԱՂՈՒՑ ԹՈՒՂԱՐԿՈՒՄ Է ՆԱԽՆԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

(Շար. Ա. Էջէն)

նախարարապետ Ֆրաքիի հետ, ուրկէ, երեքշաբթի օր Տըպլին կ'անցնէր:

ՊՐԻՔՐԻի մէջ (Մարոնի պատրիարքութեան կեդրոն), Շաբաթ օր տեղի կ'ունենար նախատեսուած հանդիպում մը, բոլոր քրիստոնեայ պատրիարքներու միջեւ, բայց դէպքերու ընթացքը մասնաւոր տարողութիւն մը կուտար անոր: Այս ժողովին կը մասնակցէին Գարեգին Բ. եւ Ցոլհ. Պետրոս ԺԸ. եւ կարգ մը որոշումներ կը սրուէին ու կոչ մըն ալ կ'ըլլար ժողովուրդին, որ չյուսահատի եւ միութեան մէջ փնտռէ փրկութիւնը: Հետաքրքրութեան առարկայ, առած մեր տեղեկութեանց համաձայն, որոշուած է նաեւ հանդիպումները այլ հայմայնքներու պետերուն հետ եւ այս առընչութեամբ, Լիբանահայոց առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկոպոս տեսնուած է սիւն-նիներու եւ շիիներու պետերուն հետ: Երկու գօտիներու միջեւ Միւզէի անցքը բացուած է: Արեւմտեան Պէյրութի մէջ, շիիներն են շրջանին տէրը, բայց ձգած են որ բանակը շարունակէ պահել պետական եւ հանրային հաստատութիւնները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը հոգեվոյս Սերովբէ Արք. Մանուկեանի *վախճանման առթիւ, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ եկեղեցական պատկան մարմիններուն:*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Ճունաստանի ճամբորդութիւններուն, Կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը ցուցադրուին շարժանկարները եւ կը յարդարին մեր վերջերու ընկերուհիները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Պոնտոսի նահանգին Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողով կը գումարէ, Հինգշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 15·30-ին՝ Ֆափէ Թռուա Փորթ, մեթրօ Քատէ: Շատ կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կեսարիոյ եւ Շրջ. Հայրենակցական Միութիւնը շնորհակալութեամբ *ստացած է Տիկին Լիզա Մոստիչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեանէ 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեանէ 400 Ֆ.:*

ԿՕՒԶՈՒԻՒՆ

Դպրոցասէր Վարժարանը կարիքն ունի երկլեզու հաշուապահ - մատակարարի մը intendant(e), *հետաքրքրուողները դիմելու են տնօրէնութեան..*

L'école Tebrotzassere recherche un(e) intendant(e), bilingue arménien français.

Pour tous renseignements prendre contact avec la direction de l'école.

Ecole Tebrotzassere
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy
tél. 381 01 72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ հոգեճաշը Ծաղկազարդի առթիւ՝ Ապրիլ 15-ին:
- Ճաշը՝ Մայիս 6-ին:

×

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլ 29-ին:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Մեր ընթերցողներուն ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը.-

Ա. - «*Ցառաջ*»ի վարչութիւնը դիւրութիւն ստեղծելու համար նուիրատուներուն եւ բարեսիրական հաստատութեանց, յաւելեալ աշխատանք մը ստանձնած է փոխանցելով նուէրները, սակայն կազմակերպութեանց յատկացուած գումարները պէտք չէ ղրկուին «*Ցառաջ*»ի անունով, այսինքն՝ ոչ «*Ցառաջ*»ի անունին չէքով, ոչ ալ *Չէք - փոսթալի* իր թիւին, այլ չէքերը պէտք է ընել այդ կազմակերպութեանց անունով կամ «*Ցառաջ*»ին ղրկել միայն *մանտա - քառթով*:

Ասիկա շատ պարզ ու հասկնալի պատճառներով՝ հաշուապահական եւ տուրքի բարդութիւններ չստեղծել «*Ցառաջ*»ին:

Բ. - Նուիրատուութիւնները կը յայտնաբարուին «*Ցառաջ*»ի կողմէ, երբ իրեն յանձնուած են գումարները կամ ստացող կազմակերպութեանց կողմէ: Այս երկու պարագաներէն զատ, որեւէ նուէր չի յայտարարուիր: կազմակերպութիւններէն ալ կը խնդրուի չուշացնել իրենց գանձումները, երբ նուէրներ եղած են «*Ցառաջ*»ի միջոցաւ:

Գ. - կը խնդրուի խմբագրատուն այցելել կամ հեռաձայնել միայն կէս օրէ ետք, բացի *թերթին հետ կապ ունեցող ստիպողական պարագաներէ*:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ԼԻՈՆ

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի Հայ Ազգային Միութեան գործօն անդամներուն կը ծանուցանենք թէ յառաջիկայ Վարչական Ընտրութեան թուական որոշուած է Կիրակի, Ապրիլ 8, եւ հաւանական երկրորդ շրջանի ընտրութիւնը Մայիս 13-ին:

Այն անդամները որոնք կը փափաքին իրենց թեկնածուութիւնը առաջարկել, պարտին մինչեւ Կիրակի, Մարտ 11, ղրկուած ներկայացնել իրենց թեկնածուութիւնը, հետեւեալ հասցէին. -

295, Ռիւ Ամպէր Ֆիլիփ
կամ՝
40 Ռիւ տ'Արմէնի - *Լիոն Երրորդ:*

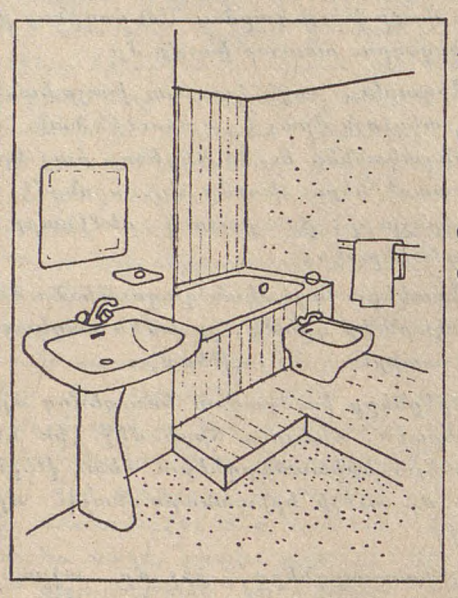
ԼԻՈՆԻ ՀԱՑ ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՇՈՒԵՔՆՆԻՉ ՑԱՆՉՆԱԽՈՒՄԲ

UGAB-LYON

La Section UGAB - Lyon Rhône - Alpes fait appel à des amateurs bénévoles pour la création d'une **troupe d'art dramatique.** Pour tous renseignements se mettre en rapport avec son responsable :

M. Kevork KABARADJIAN
96, rue de la Pagère, 69500 Lyon-Bron
tél. 842 20 24

Date à retenir :
Le Grand Dîner Dansant aura lieu le **Samedi 7 Avril à 20h.30** dans le cadre exceptionnel de la **SANGRIA** au **Casino de Lyon CHARBONNIERES,** animé par l'orchestre PAROS de VALENCE.
Réservation auprès des membres de L'UGAB de Lyon.



Sté Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱԴՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԱԶԱԴՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱԶԼՆ

ՎԱՍՏԱՀԵՑԷ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

PELERINAGE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

L'association nationale des anciens combattants d'origine arménienne organise, comme chaque année, un pélerinage à **EREVAN** pour célébrer dignement le 69ème anniversaire du génocide de 1915, perpétré par le gouvernement turc.

PROGRAMME

1.- Dépôt de gerbe au soldat inconnu.
2.- Le 24 Avril à Dzidzernagapert.
3.- 40ème anniversaire de M. MANOUCHIAN à l'école Manouchian.
4.- Gerbe au monument d'Antranik.
5.- Réception à l'Hôtel Armenia, entourée des personnalités du gouvernement, anciens combattants d'Arménie et de France.

Pour tous renseignements :
MIHRAN KEHIAYAN **642 73 10**
ARSENE TCHAKERIAN **618 44 54**

Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ

ՄԻՍԱԿ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր խումբին զինադադարման 40րդ տարելիցին

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ
Կիրակի, Փետրուար 26
ԺԱՄԸ 11ին, աւանդական արարողութիւն Իվրիի պերեզմանատան մէջ
կազմակերպութիւն՝
UGEVRE et ANACR

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՇ

ԺԱՄԸ 12.30 ԷՆ 15

վերապահուած միայն կազմակերպութեանց պատասխանատուներուն եւ Ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութեանց - ՀՐԱՒԻՐԻ ՎՐԱՑ - ի ներկայութեան

ԺԱՆ ԼՕՐԷՆԻ

ենթանախարար նախկին ռազմիկներու ներկայացուցիչ կառավարութեան

Ելոյթներ:

պաշտօնական մեծարանք, ժամը 16-ին
MONT VALERIEN

ի ներկայութեան
ROLAND DUMAS

ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ
անձնական ներկայացուցիչ Ֆ. Միթերանի

մասնակցութեամբ..

Ռազմիկներու ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԼՕՐԷՆ-ի
Պաշտպանութեան ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԿԱՓԷԼ-ի
Ուղերձներ հայ թէ Ֆրանսացի անձնաւորութիւններու կողմէ
Արտասանութիւններ եւ երգեր

ACA : 32, rue de Trévise, 75009 PARIS

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14·30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (Mo INVALIDES)

կը մասնակցին Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը եւ սկաուտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերը:

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանտի (Պելժիա) ծովային սկաուտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց սկաուտական ներկայացումներով:

Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր:

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«La Jalousie du Barbouillé»
(գաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ:

Մուտք՝ 35 Ֆր. Երախաներուն մուտքը ձրի է

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱ

ՄԱՅՐ, ԱՄԷՆ ԳՆՈՎ

Լուրը թարմ է եւ Միացեալ - Նահանգներէն կուգայ:

Ամուլ կին մը ծնած է զաւակ մը, օտարի մը ձուարջիչ ու արգանդը օգտագործելէ ետք:

Ճիշդ է որ անպտուղ կիներու ծննդաբերումը այլեւս գաղրած է չատ տպաւորիչ ըլլալէ: Փորձանօթային բեղնաւորումը (ֆեհոնտասիոն ին վիթրօ) հինգ տարուան «հնութիւն» մը ունի արդէն: Քալիֆորնիայէն հաղորդուած լուրը սակայն, նոր հեռանկարներ կը խոստանայ:

Դարմանական այս միջոցներուն նկատմամբ մը իգական ամլութեան ախտաբերը (փիզիոփաթոլոժի):

Պայմանագրական ընթացիկ ահմանումով, զոյգ մը ամուլ կը համարուի երբ երկամեայ եւ առանց բեղնարդել միջոցներու կենակցութենէ մը ետք՝ դեռ կը մնայ անզաւակ:

Եթէ ամլութեան պատճառը կինն է, հիմնական երեք պարագաներ կրնան ներկայանալ.

ա) Ձուարձակումի (օվիւլասիոն) խափանում.

բ) Ձուաճգումը բնական է, բայց կիթը (օվիւլ), բեղնաւորուելէ ետք, անկարող է ընթանալ դէպի արգանդ, փոքրու սովորական ճանապարհով.

գ) Ձուաթողն ու զաղթը անարգել կը կատարուին, բայց բեղնաւորուած ձուն չի կրնար խարսխել արգանդին մէջ:

Մեր քննարկած դարմանումները կը միջամտեն առաջին երկու պարագաներուն միայն: Երրորդ խաթարումը, դէթ առայժմ, դրզոհներու (օրմոն) նպաստով կը հարթուի առաւելաբար:

Երբ զոյգին է միայն խանգարուածը (ր. պարագայ), դարմանումը, որպէս յետին ճար, փորձանօթային բեղնաւորումն է: Այլ խօսքով, ամուլ կնոջ մէջ կը ստեղծուի արուեստական դաշտանաշրջան մը, որպէսզի ձուարձակումին օրը, մօտաւորապէս նաեւ ժամը, նախատեսելի ըլլան: Այս ծրագրումին չնորհիւ, ընդերաղէտի միջոցով (սելիոսոփ) (*) ձուարանէն կ'արտաբերուի թաղման պատրաստ ձուաբջիջը եւ քննասրուակի մը մէջ (էփրուվէթ) կը բեղնաւորուի ամուսնոյն սերմին հետ: Արգասաւորուած ձուն, յետոյ, հեշտոցի (վաժէն) ուղիով կը դեռեղուի արգանդին մէջ, ուր, բունաւորումի (ինիտասիոն) անհրաժեշտ պայմանները նախապատրաստուած ըլլալով, ան կ'ածի անվտանգ:

Երբ սակայն կինը ձուաթող չունի (ա. պարագան), բայց կը փափաքի անպայմանի «մայր» դառնալ, հարցը կը բարդանայ: Այս անել կացութիւնը դրդած է բժշկումի «նոր» միջոցը, որ սակայն նախորդէն նուազ «բնական» է եւ, ինչ որ հարցը կը կնճռոտէ, երրորդ անձի մը գործակցութեան կը կարօտի:

Ի՞նչ է սկզբունքը:

Ամուլ զոյգի մը այրը փորձանօթի մէջ արգասաւորած է բեղուն կնոջ մը ձուն (փորձանօթի օժանդակութեամբ, որպէսզի անանունութիւնը պահուի): Գոյացած սաղմը (ամպրիոն) զետեղուած է նոյն կնոջ արգանդին մէջ, ուր սկսած է աճիլ: Քանի մը օր ետք սակայն արուահանուած է, եւ փոխադրուած՝ ամուլ կնոջ արգանդին մէջ, ուր յղութիւնը զարգացած է բնականոն կերպով, մինչեւ առողջ մանչուկի մը ծնունդը:

Ձեռնարկին նորութիւնը երկրորդ փուլն է: Առաջինը, ինչպէս ակնարկեցինք, ընդհանրացած է այլեւս եւ տարին բազմահազար անգամ կը կրկնուի օրինաւոր, բայց անոնք ամոլներու միջեւ ալ, անոնց զաւակ մը պարզելու համար: Ինչ որ ցարդ չէր պատահած, արդէն իսկ բարդաւճ մարդկային սաղմի մը տեղափոխութիւնն էր ծոցէ ծոց: Փորձանօթային բեղնաւորումէն ետք, արդարեւ, կազմըւած սաղմը կարելի էր ուղղակի անոթը կնոջ արգանդին մէջ տեղաւորել, առանց փոխադրութեան խոչընդոտները դիմադրաւելու:

Սեղմօրէն դիտական ըմբռնումով, այս խիզախումը դարմանական այլ հնարներու նախատիպը պիտի հանդիսանայ: Հեռու չէ, հաւանաբար, այն օրը, երբ յառաջացած յղութեան մը սպառնացող հիւանդութիւններու պարագային՝ կարելի պիտի ըլլայ վտանգուած սաղմը առժամապար ուրիշ արգանդի մը մէջ պատսպարել, վիժումներ կամ հաշմութիւններ կանխելով:

Որքան «պարզ» կը թուին, հարեւանցի նկարագրութեամբ, այս նուաճումները, այնքան բարդ են, ընդհակառակն, անոնց կիրարկումով ծագած բարոյաբուսական հարցապնդումները, ոչ միայն կրօնական, այլ նաեւ դատաստերժ իրաւաբանութեան մը ծիրէն ներս:

Մեր ուշադրութիւնը պահ մը սեւեռենք Լոնկ Պիչի սերմագործութեան վրայ:

Ընդբայարոյց առաջին առարկութիւնը հիմնական տուեալ մը կը պահանջէ նախ յստակել: Ո՞վ է նորածինին մայրը:

Կենսաբանական տեսակէտով, ոչ մէկ տարակոյս. առաջին կինը: Օրինական դեռնի վրայ սակայն, ուր մարդկային տնօրինումներն ալ կը պատգամեն, հարցը կրնայ աղօտ հանդամանք մը ստանալ եւ, հետեւաբար, մեկնաբանութեան ենթարկուիլ:

Կարելի է, օրինակ, եղելութիւնը համարիլ որդեգրութեան տեսակ մը, ուր հոգեզաւակը ընտրուած է ծնունդէն առաջ իսկ: Ենթադրական ատեանի մը առջեւ, վարպետ իրաւագէտ մը թերեւս նոյնիսկ յաջողի որդեգրութեան սովորական եւ օրինաւոր ձեւէն ալ «դերազանց» ներկայացնել այս կերպը, քանի ամուլ զոյգը յանձնառու է զաւակը ընդունիլ, սեպենք, խեղանդամ ծնելու պարագային ալ (վտանգ մը որ արհամարհելի չէ անկասկած, մանաւանդ երբ նկատի առնուին դարանակալ արկածները՝ սաղմին արգանդէ արգանդ փոխադրութեան ընթացքին): Ամուլ քանի՞ ամոլ, արդարեւ, տրամադիր պիտի ըլլար ձեւաթիւր զաւակ մը որդեգրել...:

Կրօնական դիտանկիւնէն, եւ յատկապէս քրիստոնէական վարդապետութեան համաձայն, մայրանալու այս ոճը բարոյական ծանր իրաւազանցութիւն մը կը համարուի, քանի խորքին մէջ երախան ծնած է չնութեամբ: Օրինաւոր երկու ամուսիններուն յօժարութեամբ հանդերձ եկեղեցին չի կրնար վաւերացնել, իբրեւ արարք, արտասակ զուգաւորում մը, անկախ՝ անոր արդիւնքէն: Ապօրինի կենակցութեան արտասովոր այս ձեւն անդամ, հարցին էութիւնը չի բարեչրջեր:

Եկեղեցին, հետեւաբար, ի յառաջադուռնէ կը դատապարտէ սերնդագործելու այս ուղին: Մեղմիչ միակ պարագան, եթէ իսկապէս արդարացուցիչ մը կրնայ նկատուիլ, սաղմին ողջապահութիւնն է: Վիժում չկայ արդարեւ, որովհետեւ սաղմը չի սպաննուիր. կը տեղափոխուի պարզապէս:

Ուրիշ ենթադրութիւն մը:

Ի՞նչ կրնայ պատահիլ սակայն, երբ փոխադրութիւնը ձախողի կամ բնաւ չիրականանայ:

Պարագան չատ նոր ըլլալուն, պատշաճ իրաւակարգ մը չէ նախատեսուած տակաւին: Կարելի է երեւակայել սակայն, որ արգանդը առժամապար տրամադրած կինը պիտի պահանջէ վիժում եւ ... վերնատուց հատուցում: Թերեւս անզաւակ ամոլն ալ հատուցում ակնկալէ եւ հարցը ծրագրուածէն տարբեր եւ անախորժ հանդամանք մը ստանայ:

Ժամանակը չատ բան ցոյց պիտի տայ:

Առայժմ մեզի կը մնայ աքանչանալ զիտութեան այս խրոխտութեան վրայ, բայց միաժամանակ անդրադառնալ՝ թէ չանդրգնութիւնը անզամ մըն ալ կանխած է զայն բարեխառնող ծանրախոհութիւնը:

Իմաստութիւնը, հաւանաբար, հակակշիռի պիտի պահանջէր: Մանաւանդ բարձրչկութեան մէջ:

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(*) «Սելիոսոփ»ին բառացի հայացումը պիտի ըլլար «որովայնադէտ»: Կը նախընտրենք սակայն «ընդերադէտ» հոմանիշը, ոչ միայն որովհետեւ աւելի հնամառօտ է, այլ նաեւ իմաստով ալ աւելի նշգրիտ: Որովայնը չէ որ կը դիտուի արդարեւ, այլ անոր պարունակութիւնը, այսինքն ընդերքը կամ փորոտիքը: Օտար եզրաբանութեամբ ալ, աւելի ուղիղ պիտի ըլլար «սփլանխնոսոփ» ըսել կամ «վիսերոսոփ»: Կայ նոյնպէս «լափարոսոփ» բառը:

Բժշկութեան մէջ շատ են անփութութեամբ կամ նախապաշարումներով եւ թէլին fobիфonը ես ոչ մէկ տեղ չեմ գըտած:

Պատահած էր որ արուեստով խանդավառ բարեկամ մը, որուն համար Եւրոպա այցելելը անկարելի, անհասանելի երազ մըն էր, իմանալէ ետք թէ նոր էինք վերադարձեր Փարիզէն, հարցնէ ... սրխալմամբ.

- Լուվր ալ այցելելու առիթ ունեցա՞ք:

- Չէ՛, չիտակը, այս անգամ միայն Փարիզ մնացինք: Երկու չաբաթ ունէինք միայն եւ ժամանակ չեղաւ ուրիշ քաղաքներ ալ հանդիպելու: Չէք կրնար երեւակայել թէ որքան ընդարձակ է Ֆըբանսան: Յետոյ, դիտէք որքան ժամանակ կը խլէ չօփինկը:

×

Նախքան ճաշի անցնիլը հրաւիրեալներս, ոտքի վրայ, քանի մը պզտիկ խումբեր կազմած, կը զրուցենք դաւաթ մը խմիչքի չուրջ: Ծօսակիցներէս երկուքը ազգային մտահոգութիւններ ունեցող մարդիկ, հարցումներ կ'ուղղեն անդադար ու կը հետաքրքրուին մեր միւս դաղութներով, անոնց զժուարութիւններով, արձանագրած յաջողութիւններով, եւ կ'անդրադառնան օտար ափերու վրայ մեր ապրող դիմադիծին պահպանման աշխատանքներուն մէջ Հայրենիք - Սփիւռք յարաբերութեան բերած, բերելիք նպաստին կարեւորութեան: Լուռ է միայն պարոն Աբգարը՝ որ մեզ մտիկ կ'ընէ անտարբեր, կարծես բոլորովին ուրիշ ժողովուրդի մը, դաղութներու մասին ըլլար եղած խօսակցութիւնը: Ցիզիքական ներկայութիւն մը պարզապէս՝ որ չուրջիններուն համար կայ ու չկայ: Զինք եւս խօսակցութեան մասնակից դարձնելու փափկանկատութեամբ մը ներկաներէն մէկը կարճը կը նետէ այս անգամ իր ուղղութեամբ.

- Ըսել է վերջերս դո՛ւք ալ Հայրենիք այցելելու բախտը ունեցաք, պարոն Աբգար:

- Է հա՛, դացինք: Իրականութեան մէջ ես սկիզբէն չատ հաւէս չունէի երթալու, մայրս էր որ քանի մը տարի է զոհ կ'ընէր: Տարիքը առած կին է, ինչ կ'ըլլայ ինչ չըլլար, ըսի, տանիմ թող մուրազին հասնի, ուրախանայ:

(Շար. 1)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Լ. Բազիլի նուաճումները

—×—

Գերմանիոյ լաւագոյն երաժշտանոցներու կարգին կը պատկանի Հանոֆէրի երաժշտանոցը, որուն «Արդի երաժշտութեան օրերը» տեղի կ'ունենան ամէն տարի, արժանանալով մամուլի եւ հեռատեսիլի ու ձայնասփիւռի կայաններու ջերմ վերաբերմունքին:

Խիստ ուրախալի է որ այս տարուան «Արդի երաժշտութեան օրեր»ուն (փետրուար 1 - 5) հրաւիրուած էր նաեւ մխիթարեան հայազգի տաղանդաւոր երգահան Լուդվիկ Բազիլը: Փետր. 2-ին երաժշտանոցի մեծ դահլիճը լեցնող ունկնդիրները չեն, հունգարացի եւ գերմանացի երգահաններու ստեղծագործութիւնները զգան պատեհութիւնը ունեցան լսելու Բազիլի «Արարատ»ը՝ արիներգի համար (մեծ նակատարուհի՝ Մարլենէ Շթօլլ): Գեղատիպ յայտարերին մէջ յայտնի քննադատուհի Էլիզապէտ Շրաուցեր կը ներկայացնէր հեղինակին կենսագրականը սփոփ դիծերով եւ կը վերլուծէր երգահան նուրբ ձեւով:

Կատարը արժանացաւ թէ՛ ներկաներու եւ թէ՛ մամուլի ջերմ դնահատանքին: Գերմանիոյ յայտնի թերթերէն մին՝ Հանոֆէրչ Ալլկըմայնէ Ցայթունկը փետր. 4ի իր թիւին մէջ դրուատալից տողեր կը տրամադրէր Բազիլին:

Իրօք անծանօթ մը չէ ան երաժշտական հասարակութեան: Գերմանիոյ լաւագոյն լարային քառեակներէն մին՝ Ֆինդէյ քառեակը իր թիւ 1 եւ 2 քառեակները նուագած է, որոնք ձայնասփռուած են: Նոյնպէս ձայնասփռուած է Արմէն Տիւրանեանի մէկ թէմային վրայ իր դրած տարբերակումները Ջութակի համար (կատարող Ռօպերտ Ցիմանովի՝ կոնցերտմայսթէր Ժընեւի նուագախումբով): Ուրախալի է որ ձայնասփռումները ստանձնած են Նորրոշէյչ Բունտֆունկի, Ջէնտէր Ֆրայ Պէրլինի եւ Պայրիչէ Բունտֆունկի նման ծանօթ ռատիօկայանները:

Պէտք է խոստովանիլ որ Լուդվիկ Բազիլի ստեղծագործութիւններու հանդէպ զոյութիւն ունեցող հետաքրքրութիւնը չի ահմանափակուիր Գերմանիայով. Լի «Հինգ երգը» կատարուած է Լօզան, սոլրանօ Սիբվարդ Գազանճեանի կողմէ տեղւոյն Արդի Երաժշտութեան Միջազգային Ընկերութեան մօտ, Հարվարտի նուագախումբը Ռուբէն Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ նուագեց «Ուսմունք հայ երաժշտութեան, թիւ 1,2,3,4-ը» լարային նուա-

---

թիւր ըմբռնումներու վրայ կերտուած սխալ բայց ընդհանրացած եզրերը (մելոման, անեմի, ռիւմաթիզմ եւայլն, եւայլն): Նոր եւ յատկապէս հայերէն բառակազմութեան մէջ սակայն, փափաքին պիտի ըլլար իմաստի ճշդութիւնը յարգել: Դէք մենք այդպէս կը կարծենք:

դախումբի համար եւ Մ. Կերոլաի - Ազբուքրիա - երաժշտութեան վառատօնին հնչեց «Փառաբանութիւն»ը վոզլի, ջութի, թաւջութակի, երգչախումբի եւ ձայնի համար: Հայ երգահանի երաժշտութեան հանդէպ ցոյութիւն ունեցող հետաքրքրութեան մէկ ուրիշ ապացոյցն է նաեւ Պալարիոյ Պետական Գրադարանի ցարդ տպագրուած իր բոլոր նօթագրութիւնները դնելու որոշումը:

Ուրախալի է որ մեր աղդակիցի գործերը կը գնահատուին նաեւ երիտասարդութեան կողմէ: Էրլանկընի գպրոցներէն մէկը, որ յայտնի է իր երաժշտութեան մարզին մէջ ունեցած հմտութեամբ, իր հաստիքներէն մէկուն մէջ տեղ տուած էր բազիլի երգչախումբի համար գրած չորս երգերուն (խօսքերը՝ Վահագն Դաւթեանի «կարօտ» շարքէն): Տեղւոյն թերթը այս առթիւ կը գրէր թէ «նուագուեցան Հայոն եւ Թելէմանն, բայց ուշադրութեան կեդրոնը կը գրաւէին հայազգի Լուդվիկ բազիլի ստեղծագործութիւնները»: Նոյն երգչախումբը քանի մը ամիսներ վերջ հրապարակ հանեց ձայնասկաւ մը, որուն վրայ Պարդոկի եւ Օրֆֆի կողքին կար նաեւ Լուդվիկ Բազիլի վերոյիշեալ երգերէն մէկը:

Ուրիշ դէպք մը. 1983-ին տեղի ունեցաւ, ինչպէս ամէն տարի, երիտասարդ երաժիշտներու միջկերմանական մրցոյթը, որ յայտնի է իր բարձր որակով: Լարաւոր քառեակի մարզին մէջ կազմերէն մէկը երկրորդ մրցանակին արժանացաւ Բազիլի թիւ 3 լարային քառեակը նուագելով: Դափնեկիրներու աւարտական համերգի ընթացքին՝ դատակազմին խրնդրանքին ընդառաջելով հնչած է թիւ 3 քառեակը անդամ մը եւս: Մամուլը արտայայտուած է ըսելով թէ այդ երեկոյթին ամենատպաւորիչ ներկայացումն էր:

Լուդվիկ Բազիլի հոգեհարազատութիւնը դէպի հայ հոգեւոր երաժշտութիւնը արդէն ծանօթ է: Հոս յիշեցնենք իր կնքողային «Մատեան ողբերգութիւնը», որ գնահատուած էր Մանուկեան Մշակութային ֆոնտին կողմէ (ան առանձնած էր տրպաղրութեան ծախքերուն մեծագոյն մասը): Այս ուղղութեամբ իր տարած աշխատանքներուն վերջին հունձքը եղաւ Մովսէս Խորենացիի «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» երգը, որ հիմնուին մշակուած էր ձայնի, ջութակի, թաւջութակի եւ ֆակոտի համար: Կատարումը ծննդեան առթիւ տեղի ունեցաւ Միւնխէնի «Յուցասրահ Ժան»ին մէջ, որ կը պատկանի Վոլֆկան եւ Ժանէթ Նօյմանն ամուլին (այս վերջինը քոյրն է նկարիչ Ժան Գազանճեանի - Փարիզ -):

Ահաւասիկ ներկան: Իսկ ծրագիրնե՞րը: Նախ, կան համերգները՝ Մարտի ընթացքին Վիւրցպուրկի, Աշաֆֆընպուրկի, Շուայնֆուրթի եւ Յունիսին Միլանոյի մէջ: Պիտի հնչէ «Իմաճինի»ն՝ թաւջութակահարուհի Իրմինկարա Զէյմաննի կատարմամբ: Բայց ներկային կարեւորագոյնն է իր անդրանիկ ձայնապնակի պատրաստութեան աշխատանքները, որոնք չուտով պիտի վերջանան, մեզի եւ մեր երաժշտութեան տալով անմոռանալի գոհարներ:

Բ. Ֆ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ

Մոսկուայի «Սովետական Պիսատել» («Սովետական Գրող») հրատարակչական - նը Խորհ. Միութեան մէջ ամէնէն ծանօթ հասատատութիւններէն մէկն է, որ բացի ռուսական գրականութենէ, լոյս կ'ընծայէ նաեւ խորհրդային հանրապետութիւններու արձակագիրներու եւ բանաստեղծներու երկերու ռուսերէն թարգմանութիւնները: Հրատարակչականի Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու գրականութեան բաժնի վարիչը՝ Առնոլդ Տամ, պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի թղթակցի հարցումներուն՝ հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է հայ հեղինակներու 1983-ին լոյս տեսած գիրքերուն մասին: Այսպէս, 1983-ին ռուսերէն հրատարակուած է «Նոր ժամանակի հայ բանաստեղծները» հաւաքածոն, ուր տեղ գտած են Ժ-Ժ: դարու երկրորդ կէսի եւ Ի. դարու սկիզբի արեւմտահայ անուանի բանաստեղծներ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի, Պետրոս Դուրեանի, Միկրտիչ Պէշիկթաշլեանի, Դանիէլ Վարուժանի, Մեծարենցի, Սիամանթոյի, Վահան Թէքէեանի ընտիր գործերը: Այդ բանաստեղծներէն իւրաքանչիւրը ապրած ու ստեղծագործած է, բնականաբար, հայ մշակութային տարբեր կեդրոններու մէջ՝ Պոլիս, Վենետիկ, Փարիզ, Պրիւսէլ, բայց անոնց նկարագրին մէջ կան նոյնանման գիծեր. ամէն մէկը կ'ոգեւորուէր հայ ժողովուրդի միասնականութեան, անոր ազգային ինքնագիտակցութեան զարգացման, օտար լուծի դէմ պայքարելու գաղափարով: Հայ վիպերգական դրականութեան գագաթը՝ «Սասունցի Դաւիթ», բազմիցս հրատարակուած է ռուսերէն. ընթերցողները մանաւանդ կը հրապուրուին անոր լեզուով ու ոճով: Նոր հրատարակութեամբ «Սասունցի Դաւիթ»ը ներկայացուած է բանաստեղծ Վլադիմիր Դերժավինի թարգմանութեամբ: Գիրքին մէջ տեղ գտած են մանանգէտներու ընդարձակ մեկնաբանութիւններ: 1983-ին լոյս տեսած են Սուրէն Այվազեանի «Առաւօտ Լուսոյ» պատմական վէպը՝ Խաչատուր Աբովեանի մասին, Մուշեղ Գալշոյեանի «Մարութա սարի ամպերը» գիրքը, ուր տեղ գտած են «Իովսաւն» վէպը եւ կարդ մը պատմուածքներ: Խաչիկ Դաշտենցի «Ռանչպարներին կանչը», գրական քննադատներու կարծիքով, նշանակալի երեւոյթ մըն է վերջին տարիներու հայկական արձակ գրականութեան մէջ:

Հրատարակչականէն լոյս տեսած են նաեւ Կարէն Սիմոնեանի «Սիցիլիական պաշտպանութիւն» գիրքը, բանաստեղծ Հենրիկ Թումանեանի «Սէրը չի ծերանում» երկը, Թաւերդիր Աբրահամ Բարսեղեանի «Սիրոյ խճանկար» հաւաքածոն, Ազաւնիի «Շիրակ» վէպը, որուն երկրորդ հատորը պիտի լոյս տեսնէ 1984-ին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԷՈՐԳ ՄԵԼԻՏԻՆԵՑԻ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ

—×—

Գ. Մ. Գ. Մ.ի Դատակազմը կը յայտնէ, թէ անտիպ ձեռագիրներու հրատարակութեամբ կամ սպառած հատորներու վերահրատարակութեան համար ձեռագիրներ կամ գործեր ներկայացնելու 1984-ի տարեշրջանը բացուած է:

Անտիպ գործերու գնահատումին կրնան ներկայացուիլ ոչ միայն ձեռագիրներ, այլ նաեւ գիրքի ձեւի տակ լոյս չտեսած գործեր, հոգ չէ թէ պարբերական մամուլով լոյս տեսած ըլլան անոնք:

Վերահրատարակութեան հիմնադրամին նպատակն է հայ մշակոյթին համար արժէք ներկայացնող, հրատարակուած եւ սպառած գործերու վերահրատարակումը:

Գ. Մ. Գ. Մ.ի գնահատումին ու հրատարակութեան համար ձեռագիրներ կընան դրկել բոլոր հայ մտաւորականները, իրենց հայերէն կամ օտար լեզուով հեղինակած գործերը առաջարկելով Դատակազմին: Առաջարկուած ձեռագիրները կրնան վերաբերիլ հայ մշակոյթի գրական, լեզուական, պատմական, եկեղեցագիտական, բանասիրական եւ յարակից այլ կալուածներու:

Ձեռագիրները նախընտրելի է որ մեքենագրուած ըլլան եւ երեք օրինակով. կամ դէթ, գրուած ըլլան գիւրընթեռնլի ձեռագրով, եւ պէտք է Դատակազմին հասած ըլլան մինչեւ 1984 Հոկտեմբեր 30:

«Վերահրատարակութեան ֆոնտ»ին առաջարկուած գործերը Դատակազմին պէտք է հասած ըլլան մինչեւ 1984 Յուլիս 31:

Դատակազմին հասցէն՝

CATHOLICOSSAT ARMENIEN
ANTELIAS — LIBAN

ԴԻՒԱՆ
Գ. Մ. Գ. Մ.Ի ԴԱՏԱԿԱԶՄԻ

1984, Յունուար 20
Անթիլիաս

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹՐՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Հրանդ Էվլեան: Ծնած էր 1892-ին՝ Սեբաստիա: Շրջանաւարտ՝ տեղւոյն Աբամեան բարձրագոյն վարժարանէն: Ա. Աշխարհամարտին, պոլսոյ Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ Աբմաշի Դպրեվանքին մէջ սարկաւագ ձեռնադրուելով թէեւ ազատած է թրքական զինուորական ծառայութենէն, բայց յետոյ իր ամբողջ ընտանիքին հետ տարագրուելով՝ ճաշակած է բոլոր դառնութիւնները: 1920-ին անցած է Ամերիկա, նախ՝ Նիւ-Եորք, ապա՝ Լօրէնս, ուր նուիրուած է կուսակցական, եկեղեցական եւ կրթական աշխատանքներու: 1946-ին փոխադրուած է Պոսթըն:

×

ԳՈՐՏՈՊԱՁԻ մէջ, Յունուար 29-ին, մեռած է ընկ. Գրիգոր Երամեան, զաղութին ամէնէն հին անդամներէն մէկը, որ կարեւոր դեր խաղացած է զաղութի կազմաւորման եւ կազմակերպական կառոյցներու ստեղծումին մէջ: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յունուար 30-ին: Գերեզմանատան մէջ, յանուն Հ. Ց. Դ. կեդր. Կոմիտէի Կարպիս Մանուկեան դամբանականով մը վեր առած է ողբացեալին ծառայութիւնները:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Միւուէյ պանդոկին մէջ, Յունուար 14-ին գումարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւելեան Ամերիկայի 7-րդ Ներկայացուցչական Ժողովը, մասնակցութեամբ 10 մասնաճիւղերէ 40 ներկայացուցիչներու: Ներկայ եղած են նաեւ Հ. Ց. Դ. կեդր. Կոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. Վարչութեան, Քանատայի Շրջ. Վարչութեան, Ամերիկայի Արեւելեան Շրջ. Վարչութեան եւ այլ ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարած է եղիչէ Հոստեղեան: Կարդացուած են շրջաններու գործունէութեան միամեայ տեղեկագիրները: Շրջ. Վարչութեան տեղեկագրէն կը պարզուի, որ նախապատուութիւն տրուած է ներքին կազմակերպական զօրացման: Շրջանը ունի 558 մարդիկ: Մէջ-մասնաճիւղային ամառնային խաղերու վայրեր որոշուած են՝ Թորոնթօ (1984-ին) եւ Պոսթըն (1985-ին): Կեդր. Վարչութիւնը համազգային սկաուտական Գ. բանակումի կազմակերպութիւնը յանձնած է Արեւելեան Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան: Ժողովը թելադրած է Շրջ. Վարչութեան հաստատել շրջանային գրասենեակ մը, զարկ տալ սկաուտական շարժումին եւ ստեղծել հիմնադրամ մը: Կեդր. Վարչութեան ատենապետը՝ Վարդգէս Տէր-Կարապետեան, հաղորդած է, թէ Կեդր. Վարչութիւնը որոշած է պատուել Պետրոս Կարապետեանը Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոսկէ չքանչանով, ի գնահատութիւն անցեալին եւ ներկայիս իր տարած աշխատանքներուն:

ՓԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅԷՐԼԻՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

5

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ ՄԷՋ

- Լօ՛չէք, չըսես որ հոս եկած եմ, կ'արդիլեմ քեզի. այս օրերս մէկմէկ ալ կուդամ:

Քանի մը քայլ առաւ եւ աչք մը պտըտցուց սենեակին մէջ. աչքերը կանդ առին պրասեղանին վրայ, որուն կեդրոնը, կամարին եռեւ, մեռելի մը պլուխը կ'երեւար ծամածուռ դէմքով: Ուսերը թօթվեց, մօտեցաւ եւ աւելի դանդաղօրէն եւ ուշադրութեամբ նայեցաւ ու պլուխը դարձուց, պրչմանին մօտ, տարճանակ մը դրուած էր: Կայսրուհին զէնքը ցոյց տալով, ըսաւ.

- Եւ ասիկա հո՛ս կը ձգես, պէ՛չ բան է, պէ՛չ:

Յետոյ այնքա՛ն արագօրէն դուրս ելաւ, որ Լօշէք ժամանակ չունեցաւ դուռը բանալու, մինչ եաեւէն անուշահոտութեան ալիք մը կը տարածուէր: Ներսը նին մինակ մնալով, յուզումէն ծունկերը ուժաթափ, նստելէ աւելի ինկաւ աթոռի մը վրայ: Հանդարտութեան պէտք ունէր ըմբռնելու համար անցած դարձածին իմաստը:

Այդ տարին Հոկտեմբերի երկրորդ կիսուն, հինգշաբի օր մը կ'ընէր Վիէննայի մէջ: Փրաթէրի ծառուղիներուն մէջ, ծառերուն տակ, որոնց տերեւները հազիւ սկսած էին դեղնիլ, ձիաւորներ ու կառքով պտոյտ կատարողներ ժամադիր կ'երլայինն, եղանակին վերջին աղուոր օրերը վայելելու համար: Աչխարհիկ կամ զորձի մարդիկ եւ հանրածանօթ դերասանուհիներ հոն իրար կը հանդիպէին: Վայելուչ կառքով մը յաճախ այնտեղէն կ'անցնէր նրբահասակ կին մը, պոհեմուհիի տիպար, վայրագ դէմքով կին մը, որ չուրջը բնաւ չէր նայեր:

Քիչերը կը ճանչնային զայն: Միայն իրազեկները իրարու ականջ կը փսփսային թէ անիկա Ռուսիայէն եկած է, Մարինքա կը կոչուի եւ բարեկամ է կայսրուհիին հետ:

Գրեթէ ամէն օր կէս օրէ վերջ, պատուհանի վէյէրային չքեղ կառքը կ'անցնէր դիմաւոր ծառուղիէն. ոչ ոք այս հանճելի կնոջ հետ բարեւներ կը չռայլէր. Մառին միշտ կ'ընկերանար մօրը, երբեմն ալ մեծ քրոջը հետ:

Սակայն ան՝ որուն համար Մառին փըրթէր կուգար, չէր երեւար բնաւ: Անիկա կ'որսար, Փրակա էր, կամ Պուտափէշթ, Կրաց կամ Թերեւս Վիէննա, սակայն երբեք Փրաթէրի մէջ: Տանըհինգ օրէ ի վեր չէր յաճախեր կայսերական թատրոններն ալ, որոնց ներկայացումներուն միշտ կը հետեւէր Մառին, երբ իշխանը Պուրկ կը պտնուէր: Լառիշ կոմսուհիին հետ ունեցած տեսակցութենէն ի վեր, անդամ մը միայն զայն տեսած էր: Այդ պահը այնպիսի՛ հրճուանքով լեցուցած էր զինքը որ կարծես ամբողջ կեանքը պիտի լեցնէր. աւա՛ղ, չարաթ մը անցաւ բայց Մառին իշխանը չտեսաւ եւ սեւ մտահոգութեամբ լեցուեցաւ:

Ի՞նչ կ'արժէր ապրիլ Վիէննայի ամէնէն գուարթ ու ժպտատեսիլ տան մէջ, երբ յուսահատ էր: Ոչինչ սրտին կը խօսէր, ոչինչ կրնար զինքը զբօսցնել. ականջ կուտար այն պահուն միայն երբ իշխանին անունը կը տրուէր. սակայն նշմարեց որ յաճախ ցած ձայնով կը խօսէին իր ներկայութեան երբ իշխանը խօսքի նիւթ կը դառնար: Նախ վրդովեցաւ. արդեօք կը կասկածէի՞ն իր զգացումներէն. ո՛չ, անկարելի էր: Լարիչ Ուալէրսի այնպիսի վստահելի բարեկամուհի մըն էր, որ չէր կրնար տարակուսիլ անոր զաղտնապահութեան մասին. պատճառը ուրիշ տեղ փնտռելու էր: Ռօտօլֆի ներկայ կեանքին մէջ ի՞նչ խորհրդաւոր բան մը կար, որ այդքա՛ն խնամքով կը պահէին իրմէ: Դժբախտաբար Լարիչ կոմսուհին իր կալուածները զացած էր եւ Մառին չէր համարձակեր զայն հարցուփորձել այս խնդրի մասին: Եթէ տիկին Վէյէրան իր բարեկամուհիին պրով նամակ մը ատենար, առանց այլ եւ այլի պիտի բանար:

Հետեւաբար Մառին մտահոգ էր ու խռովուած. անյուսօրէն կը սիրէր, սակայն ո՛չ կրնար ո՛չ ալ կ'ուզէր իր սէրէն բաժնուիլ:

Այդ օր, քիչ մը յուսադրուած Փրաթէրը դնաց, իշխանը երկու օրէ ի վեր Վիէննա կը գտնուէր եւ ձի չէր նստած. գրեթէ երեք չարաթէ ի վեր իրար չէին հանդիպած:

(Շար. 41)

Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գրիգորեան, Պ. Յարութիւն Պարսիկեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Այճեան (Ամերիկա) եւ Փշիկեան ընտանիքները (Հայաստան եւ Լոս - Անճըլըս) ցաւով կը ծանուցա - նեն իրենց մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՋԱՐՈՒՀԻ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(ծնեալ՝ Ա.ՆԷՄեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 19, 87 տարեկանին, Պիշա Հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Փետրուար 23, ժամը 15-ին Պիշա հիւանդանոցը եւ մարմինը կը փո - խադրուի Սէն Թուէնի գերեզմանատու - նը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԻՍԻ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկե - ղեցւոյ ղեկանը կը հաղորդէ իր հետեւ - եալ ձեռնարկներու ժամանակացոյցը. -

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ. - 20.30-էն 22 ֆրանսե - րէն լեզուի դասեր հայ օտարերկրեայ պա - տանիներու համար:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ. - 9-էն 12 եւ 14.30-էն 16.30 հայերէն լեզուի դասեր 5-էն 12 տա - րեկան հայ մանուկներու համար: Երե - կոյեան՝ 19.30-էն 21.30 հայերէնի դասեր հայ պատանիներու համար:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ. - 19.30-էն 21.30 հայե - րէնի դասեր սկսնակներու համար:

ՇԱԲԱԹ. - 14-էն 16 հայկական պարի դասեր՝ երկու շաբաթը մէկ անգամ, 6-էն 12 տարեկան մանուկներու համար:

ԿԻՐԱԿԻ. - 10.30-էն 12 քրիստոնէականի դասեր հայ մանուկներու համար. երկու - շաբաթը մէկ անգամ:

Արձանագրութիւններու եւ մանրամաս - նութիւններու համար կը խնդրուի հեռա - ձայնել ժամը 13.30-էն 17.30:

Հեռաձայնի թիւն է՝ 644 - 28 - 52

ՆՈՒԷՐ

«Վան» գործողութեան բանտարկեալնե - րուն ի նպաստ Տիկին Կիւլեան 400 Ֆ. կը նուիրէ եւ Տիկին Վերգին Խաչատուրեան 300 Ֆ. (առանձալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչու - թիւնը թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բո - լոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Ջուլիատա - նի համերգութիւններուն, կիրակի, Փետ - րուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը ցուցադրուին չարժանկարները եւ կը յար - գուին մեր վեթերան ընկերուհիները:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

Այս կիրակի, Փետրուար 26, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգե - հանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

հոգւոյն հանգստեան համար, անոր մահ - ւան քառասունքին առթիւ:

կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

ի պիտութիւն ողբացեալ հոգեւորակա - նին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Այրի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճա - նիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թիւրայր Շալճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Փետ - րուար 26, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ եկեղե - ցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ովսաննա Կոնոյեանի *մահուան առթիւ՝ Կոնոյեան ընտանիք 300 Ֆ., Թիրէքեան եւ Համբարձումեան ընտանիք 100 Ֆ., Տէմիրճեան ընտանիք 50 Ֆ.: Ազնիւ Ծե - րուկեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Մարզար Ծերուկեան եւ զաւակները 500 Ֆ.:*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Դպրոցասէր Վարժարանը կարիքն ունի երկլեզու հաշուապահ - մատե - կարարի մը intendant(e), *հետա - քրքրուողներ դիմելու են անօրէնու - թեան..*

L'école Tebrotzassere recherche un(e) intendant(e), bilingue armé - nien français.

Pour tous renseignements prendre contact avec la direction de l'école.

Ecole Tebrotzassere
1, bd. du Nord, 93340 Le Raincy
tél. 381 01 72

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83. rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վար - չութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տէր եւ Տիկին Նաթիրեան Աւետիս 100 Ֆ., Տէր եւ Տի - կին Նաթիրեան Պետրոս 100 Ֆ. Վիբ - րիա Օհանեանեանի մահուան Ա. տարե - լիցին առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւ - եալ նուէրները. - Տիկին Մարգարեանի հոգեհանգստեան՝ ընտանիքը 50, Տիկին Վ. Աշճըպաշեանի հոգեհանգստեան Այրի Տիկին Պէյլէրեան, Վաստուրականի Հայ - րենակցական Միութիւն 100-ական Ֆ., Պ. Վ. Տէր - Վարդանեան, Պ. Գամպէր - եան, Այրի Տիկին Թ. Արսլանեան 50-ա - կան Ֆ., Պ. Յարութիւն Արսլանեանի հո - գեհանգստեան Արսլանեան ընտանիք 300, Տէր եւ Տիկին Փիրեան 100, Այրի Տիկին Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Գըլըճեան, Այրի Տիկին Սարգիսեան, Մկլլէմէճեան 50-ական Ֆ., Տիկին Անիս Կուտսուզեանի Թաղման առթիւ Կուտսուզեան ընտանիք 300, Զուքուրեան - Քաթունեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Խա - չիկեան 50-ական Ֆ., Պ. Արամ Տէրտէր - եանի հոգեհանգստեան առթիւ ընտանիքը 100 Ֆ., Պ. Յարութիւն Թուքունեան Նոր Տարուան առթիւ ի նպաստ դպրոցին 500 Ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ցա - ւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Խաթանպուլցեանի, Օր. Վ. եւ Ֆ. Խա - թանպուլցեանի իրենց մօր՝ Տիկին վար - դանոյշ Խաթանպուլցեանի մահուան առ - թիւ:

Prière aux personnes portant le nom de DELIBALTAYAN de se mettre en relation avec l'Etude COUTOT 21, Boulevard St. Germain 75005 PARIS, pour affaire de succession.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամի ընկերակցութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է՝ Պ. Կրա - գուսմճեան 800 Ֆ., Պ. Գ. Խաչիկեան 500 Ֆ., Պ. Գ. Նորատունքեան 500 Ֆ., Տիկին Յարութիւնեան 200 Ֆ., Տիկին Փա - ռանձեմ Փափազեան 150 Ֆ., Տիկին Սա - զոմոնեան 100 Ֆ., Պ. Շ. Ներսէսեան 100 Ֆ., Տիկին Ս. Պաղտասարեան 300 Ֆ., Պ. Ժ. Մէրտէլ 100 Ֆ.:

UGAB-LYON

La Section UGAB - Lyon Rhône - Alpes fait appel à des amateurs bénévoles pour la création d'une **troupe d'art dramatique.** Pour tous renseignements se mettre en rapport avec son responsable :
M. Kevork KABARADJIAN
96, rue de la Pagère, 69500 Lyon-Bron
tél. 842 20 24

Date à retenir :
Le Grand Dîner Dansant aura lieu le **Samedi 7 Avril à 20h.30** dans le cadre exceptionnel de la **SANGRIA** au **Casino de Lyon CHARBONNIERES,** animé par l'orchestre PAROS de VALENCE.
Réservation auprès des membres de L'UGAB de Lyon.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e
SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE
SOIRÉE ANIMÉE PAR :
Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ
Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

Ո Գ Ե Կ Ո Զ Ո Ւ Մ

ՄԻՍԱԿ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր խումբին գնդակահարման 40րդ տարելիցին

ՄԵԾ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ
Կիրակի, Փետրուար 26
ԺԱՄԸ 11ին, աւանդական արարողութիւն Իվրիի գերեզմանատան մէջ
կազմակերպութիւն՝
UGEVRE et ANACR

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՃԱՇ
ԺԱՄԸ 12.30 ԷՆ 15

վերապահուած միայն կազմակերպութեանց պատասխանատուներուն
եւ Ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութեանց - ՀՐԱՒԷՐԻ ՎՐԱՑ -
ի ներկայութեան
ԺԱՆ ԼՕՐԷՆԻ
ենթանախարար նախկին ռազմիկներու
ներկայացուցիչ կառավարութեան

Ելոյթներ :
պաշտօնական մեծարանք, ժամը 16-ին
MONT VALERIEN
ի ներկայութեան
ROLAND DUMAS
ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ
անձնական ներկայացուցիչ Ֆ. Միթերանի
մասնակցութեամբ -
Ռազմիկներու ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԼՕՐԷՆ-ի
Պաշտպանութեան ենթանախարար՝ ԺԱՆ ԿԱՔԷԼ-ի
Ուղերձներ հայ թէ Ֆրանսացի անձնաւորութիւններու կողմէ
Արտասանութիւններ եւ երգեր

ACA : 32, rue de Trévise, 75009 PARIS

RESTAURANT L'ARARAT
GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES
MENU : 95 F VIN COMPRIS
25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE
Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers
POUR RESERVER : **91 - 24 - 99**
(FERMÉ LE DIMANCHE)

CROIX ROUGE ARMENIENNE
Section ISSY - CLAMART
Soirée Dansante
au profit du Centre de Vacances de Normandie
sous la présidence du
Docteur Nora DER AGOPIAN-DAMLAMIAN
animée par l'orchestre Les GAIDZAG'S
Election de « Miss CROIX ROUGE »
— attractions surprises —
Le Samedi 31 Mars de 19 h. à l'aube
Au Théâtre Municipal d'Issy-les-Moulineaux
Réservation : 985 36 53 - 736 31 88
Participation aux frais : 50 F

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
23
JEUDI
23 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.642 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.642

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԵՌՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ (ռուքիէ) *չարժում* - *մը վերջ չէր դտած Զորեքշաբթի առաւօ*, *քանի որ Ֆիֆերմանի ինը առաջարկները միայն մասնակի գոհացում մը տուած են: Փոխադրութեանց նախարարը չատ բան ըրած է, բայց ոչ՝ ամէն բան: Այսինքն, կարգադրուած են այն հարցերը, որոնք կը վերաբերին մաքսային գործադուլնե* - *րուն, ինչ նահանջի երթեւեկութեան եւ աշխատանքի ժամերու արգելքներուն, բայց Մարտ 1-ին, 2-րդ ժամադրութեան մը ձգուած է կազդուի վրայ Թէ - Վէ - Ա-ին 100% զեղչումի հարցը: Ներկայիս, դեռ պատուարներ կը մնան Ֆրանսայի համ* - *բաներուն վրայ եւ Զորեքշաբթի նորեր կը բարձրանային փարիզեան շրջանները, դէպի օդակայան տանող ճամբաներուն վրայ: Բեռնատարները չեն ուզեր մինչեւ Մարտ 1 սպասել, առկախ հարցերուն հա* - *մար, այլ անմիջապէս անոնք ալ ձեռնել: Ֆիֆերման կ'ուզէ որ նախ ամէն բան կա* - *նոնաւորուի, ապա՝ մնացեալն ալ քըն* - *նըւի:*

ՄԻԽԱՒԻԼ ՇՈԼՈԽՈՎ, *խորհրդային «պաշտօնական» դրագէտը, որ Նոպէլի մրցանակը ստացած էր 1965-ին, մեռած է 79 տարեկանին: Գլխաւոր ծանօթ գործն է՝ Տոն փէգիպլը, թէեւ կարելի չէ եղած հաստատել թէ ինքն է բուն հեղինակը: Արդարեւ, չատերու համար Շոլոխով խա* - *բեբայ մըն է, որ ստորագրած է ուրիշի մը գրած գործը: Կ'ըսուի թէ Տոն փէգիպ* - *լը գրողը ճերմակ ռուս սպայ մըն է, ճեր* - *բակալուած, որ դնդակահարուելու պա* - *հուն, քանակի թուականներուն, ուրիշ բանտարկեալի մը յանձնած է ձեռագիրը: Այս վերջինը՝ քահանայ մը, հարցաքըն* - *նութեան ենթարկուած է յեղափոխին, կեփէուի ներկայացուցիչի մը կողմէ, ուր ուրիշ մը չէր, եթէ ոչ՝ նոյնինքն Շո* - *լոխով:*

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆԻ հրաժարեալ քաղաքապե - *տը (ընկերվարական) վիրաւորուեցաւ ու* - *ժէն, առջի գիշեր հրացով, մէկ կամ քանի մը անծանօթներու կողմէ: Սոլտանի Մարսէյլի Թիմոնն հիւանդանոցը փո* - *խադրուած է: Մահափորձին հեղինակնե* - *րը ծանօթ չէին, Զորեքշաբթի առաւօ*, *բայց բոլոր քաղաքական հոսանքները դա* - *տապարտեցին: Արարքէն քիչ առաջ, ընդդիմութեան միութեան թեկնածուն՝ Ժ. Փ. Քլօսթը յայտարարած էր թէ բան իր առած տեղեկութեանց «ծանրակշիռ դէպքեր կը պատրաստուէին քաղաքին մէջ»: Ցիշենք, որ թաղապետական այս ընտրութեանց Ա. շրջանին, կիրակի չը, Սոլտանի «դժուար» համեմատականի մը մնացած էր:*

ՏԻԱՐՊԼԷՒԻՐի բանտին մէջ, *100 քիւրտ բանտարկեալներ, որոնք ահաբեկիչ կը նկատուին, կամաւոր ծոմի դիմած են, բողոքելու համար չարչարանքներուն եւ պատիժներուն դէմ, որոնք կը կիրարկը* - *ւին բանտին մէջ:*

ՎԵՐՍԱՅԻՒի վերաքննիչատեանը վերջ տուաւ Մարսէյլի «բժշկական ներումնե - *րուն» հարցին, ազատ թողլով այն չորս յանցապարտ նկատուածները, որոնց մեղ* - *սակցութեամբ, բանտէն ելած էր Ռոպէր Քէնէնեան: Հաստատեց թէ թմրեցուցիչի այս առուծախ ընողը իսկապէս քանկեր ունէր եւ պէտք է ազատ ձգուէր:*

ՔԱՒԱՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ՑԵՏՈՑ

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ ԵՒ ՄԱՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

Կիրակի, բացառիկ չուքով է որ կ'ոգե - *կոչուի Միւնաք Մանուչեանի ընդդակահար* - *ման քառասնամեակը: Փարիզեան օրա* - *թերթերը լայն տեղ կուտան, բայց նաեւ այս առթիւ հաչուեյարդար մը հրապա* - *րակ ելած է, մատնութեան պատմութեան մը չուրջ:*

Երէկ անդրադարձած էինք «Մաքէն»ի յօդուածին, ուր Ժան Տաւիուլա խօսե - *լով Մանուչեանի դիմադրական գործու* - *նէութեան, ձերբակալութեան ու դնդա* - *կահարման պարագաներուն մասին, կը յայտնէր թէ Ֆելիփ Ռոպրիէօ կը կարծէր դիտնալ թէ մատնիչը Ժան Ժերոմ անու* - *նով համայնավար մըն էր:*

Ռոպրիէօ, պատմաբան է եւ հեղինակը՝ «Համայնավար կուսակցութեան ներքին պատմութիւնը» գործին, որու 4-րդ հա - *տորը լոյս կը տեսնէր Զորեքշաբթի օր եւ հոն է որ կը ծեծուի մատնութեան այս հարցը, որու սակայն հաստատ պատաս* - *խան մը չի բերեր Ռոպրիէօ: Ինք կը կաս* - *կածի որ մատնիչը այդ Ժերոմն ըլլայ, ծածկանունը՝ Միշէլ Ֆէնթիւշի մը, նախ* - *կին զեկավար Մ. Օ. Ի.ի (Մէն - տ'Էօվր իմմիկրէ):*

Այս քառասնամեակը պատճառ է ու - *րեմն, որ նահատակուած դիմադրականի մը յիշատակէն անդին, բանավէճեր ծա* - *դին եւ հաչուեյարդարներ կատարուին:*

Զորեքշաբթի առաւօ «Մաքէն»ի նա - *խորդ օրուան յօդուածին լրացուցիչ հետե* - *ւանք, «Իւմանիթէ» կուսակցութեան պաշ* - *տօնական մէկ զեկոյցը կը հրատարակէր, խորագրուած «Կարմիր Ազգը» (ռուս* - *ս) երէկ եւ այսօր, ուր ամբողջ ան* - *ցուդարձը կը վերագրուի հակահամայնա* - *վար ատելութեան արշաւին, որ կը մղուի եւ որու մաս կը կազմէ այս եղածը: Ֆը* - *րանսայի պատմութեան ամէնէն զեղեցիկ եւ ցաւոտ էջերէն մէկը, կ'ըսէ զեկոյցը, «այսօր աղտոտած է քաղաքական թըշ* - *ւառական հաչիւով մը» եւ այս ձեռնար* - *կը միայն արհամարհանքի արժանի կը տեսնէ:*

Ռոպրիէօ իր վարկածները կը հիմնէ նաեւ Ժերոմի յուշերուն անճշդութեանց վրայ: Այս վերջինը, որ կուսակցութեան «Ելմտական նախարարն էր», կ'ընդունի թէ ինք կը հայթայթէր զրամը Մանուչ - *եան խումբին: Այսօր հարցը այն է, թէ ո՞վ է այդ Ռոժէն որու մասին կը խօսի Մելինէ Մանուչեան. - «Եթէ Միշէլ Ֆէն* - *թիւշ, այլ անուամբ՝ Միշէլ, այլ ան* - *ուամբ՝ Ժան - Միշէլ, այլ անուամբ՝ Ժան Ժերոմ, այլ անուամբ՝ Ռոժէ Ժաք Տիւք* - *լոյի համար, այն Ռոժէն չէ, որ Մանուչ* - *եանի տուաւ այն հրահանգները, որոնք պինքը մահուան պիտի առաջնորդէին, Համայնավար կուսակցութեան ղեկավա* - *րութիւնը, թող ի վերջոյ, յայտնէ թէ ո՞վ կրնար ըլլալ այդ անձը որ այդքան խորհրդաւոր կերպով անհետացած է»:*

Այս հաչուեյարդարէն զատ, կարելի է, բարեբախտաբար, գտնել ղրութիւններ, որոնք միայն Մանուչեանի անձին ու գործին կը վերաբերին եւ որու մասին վկայութիւնները բերած է Արսէն Զաքըր - *եան, («Բոնւո»ի եւ այլ թերթերու մէջ, փետրուար 22), եւ Մելինէ Մանուչեան «Լիպերասիոն»ի (Փետրուար 22): Այս վերջինը կ'ըսէ թէ Միւնաք Օթելլօ մըն էր, բայց գինքը չէր սպաններ:*

Զորեքշաբթի առաւօ Ֆիկարօ ալ կ'անդ - *րադառնար մատնութեան հարցին, մինչ Լիպերասիոն իր նուիրած երկու էջերուն մէկ անկիւնը կը յատկացնէր նոյն հար* - *ցին, յայտնելով նաեւ թէ Արսէն Զաքըր* - *եան չէ համոզուած Ռոպրիէօյի ըսածնե* - *րէն:*

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆ Է՝ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

«ՈՏՔԻ Ե'Լ»

ԿԸ ՀՐԱՒԱՆԳԷ ԹՈՒՐՔ ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՄԸ

—×—

ԽՄԲ. - Յունուար 31-էն ի վեր (չորս հայ երիտասարդներու դատավարութեան վերջին - վճիռին - օրը) թուրք թերթերը դեռ կը շարունակեն անդրադառնալ ա* - *ւուր, միշտ թիրախ ունենալով Ֆրանսան եւ իր արդարութիւնը: Այս անգամ, փետրուար 21-ի «Միլլիյէթ»ի մէջ է, որ տոքթ. Հ. Կիւնուղուր, դատախազի վե* - *րածուած, կ'արտասանէ ամբաստանեալ մը ֆրանսական արդարութեան դէմ: Իւիֆ, աւարտելէ ետք Անգարայի համալսարա* - *նին իրաւագիտական ճիւղը, տոքթորան պատրաստած է Էքս - ան - Փրովանսի համալսարանին «Պետութիւններու իրա* - *ւագիտութիւն»ը ճիւղին մէջ: Զանց կ'առ* - *նենք յօդուածին առաջին մասը, ուր ան, իբրեւ մասնագէտ, կը թուէ այն բոլոր պատիժները, որոնք նախատեսուած են Ֆրանսայի պատժական Օրինագիրքին յօդուածներով, ահաբեկչական այս ա* - *րարքին ընթացքին գործուած իւրաքան* - *չիւր յանցանքի համար, ապա կ'անցնի խորհրդածութեանց: Ընդվզած է, ու* - *բուն յանցաւորը կը փնտռէ եւ, անշուշտ, կը գտնէ յանձին՝ Ֆրանսայի արդարա* - *դատութեան...:*

×

«Ամբողջ աշխարհ դատարանէ մը աւելի հայկ. քարոզչութեան համար վարձուած թատերաբեմի մը հանդիսատես եղաւ այդ մէկ չարթուան ընթացքին: Այս խաղին մէջ դեր ստանձնած էին ծանօթ դերակա - *տարներ, որոնց զօրավիղ էին հայկ. ծա* - *դում ունեցողներ: Դատավարութեան նա* - *խագահէն մինչեւ դատախազը, անկէ մինչեւ պաշտպան փաստաբանները ... Դերակատարները իրենց դերերը, որոնք նախապէս գրուած ու պատրաստուած էին, կատարեցին անթերի կերպով: Որոշ տեսակէտ մը «յաղողեցան» կարելի է ըսել: Նոյնիսկ Ֆրանսայի Հանրապետա* - *կան Նախագահը Ֆ. Միթերան երբ այս խաղը կը բեմադրուէր չկրցաւ մասնակից չըլլալ: Ան ալ նկատի առնելով երկու* - *երեք Հայու քուէն, ապագայի նախագա* - *հական ընտրութիւններուն, արդարու* - *թեան վրայ ազդեցութիւն բանեցնելու ձեւով խաղաց իր փոքրիկ խաղը:*

Դատարանին ներսն ու դուրսը լեցուն էր ծաղումով հայ Ֆրանսացիներով: Ժիւռիի անդամները բարոյական զերբնա - *կան ճնշումի մը ենթակայ էին: Դատա* - *ւորը չարաճնեց գործածութիւնը «ահա* - *բեկիչ» որակումին անոնց համար, որոնք անվարան կը դոչէին թէ ահաբեկիչներ են, թէ անվախօրէն պիտի չարունակեն իրենց արարքները անոնց համար, որոնք յաղթանակի խորհրդանշանը ցոյց կու* - *տային իրենց մատներով եւ Ա.ՍՍ.Լ.Ա.ի անդամներ էին, որպէս ամբաստանեալ դատարան ներկայացած: Նախագահող դատաւորը «պապէն աւելի պապա* - *կան» կը հանդիսանար ու գլխաւորու* - *թեամբ «Ֆիկարո»յի, նոյնիսկ Ֆրանսա* - *կան մամուլին կծու քննադատութիւննե* - *րուն նշանակ կը դառնար:*

«Պատմութեան» մը դատավարութիւնը տեսնուեցաւ Փարիզի մէջ ... ոչ թէ չորս ահաբեկիչներու: Անգամ ը եւս Ֆրանսա - *կան արդարադատութիւնը զործիք դար* - *ձաւ հայկ. խաղին: Վրաիրք, խնդրոյ առարկայ պատմութիւնը սխալ ճանչցը* - *ւած ու խեղաթիւրուած պատմութիւն մըն էր: Իսկ Թուրք կողմին փաստաբաննե* - *րուն եւ Թուրքիոյ հայ համայնքին ներ* - *կայացուցիչներուն կողմէ դատարանին մէջ փաստաթուղթերով ներկայացուած «ճշդրիտ պատմութեան պատկերն» ալ վրդովում պատճառած է դատակազմին, պաշտպան դէմքերու, դատախազին եւ սրահին մէջի ծագումով հայ ներկանե* - *րուն: Եւ որպէս հետեւանք բոլոր այս ազդակներով Փարիզի եղեռնագործա* - *նութեան ամբաստանեալները դատապար* - *ուած է ցմահական տարի բանտարկու* - *թեան:*

- Մեղմացուցիչ պարագաներ գոյութիւն ունէի՞ն: -

Վերը մեր թուած Ֆրանսական պատ - *ժական օրէնքի տրամադրութիւններուն համաձայն այս երկրին մէջ ուր մահա* - *պատիժ գոյութիւն չունի, պէտք էր ցկեանս բանտարկութեան դատապարտը* - *ւէին այս չորս ահաբեկիչները: Մինչդեռ նոյնիսկ դատախազը նման պատիժ մը պահանջած չէր: Թէեւ անաչառ դատա* - *կազմ մը անկածական կրնար դատախազին պահանջածէն աւելին անօրինել որպէս պատիժ: Հիմա պէտք է հարց տալ, արդ* - *եօք դէպքին մէջ, օրինաւոր կամ գնահա* - *տութեան արժանի մեղմացուցիչ պարա* - *գաներ կային: Դատակազմը ներողամիտ դարձնողը ամբաստանեալներուն մայրե* - *րուն արցո՞ւնքը եղած էր, թէ ոչ ցեղաս* - *պանութեան պնդումները որոնք կ'ներկա* - *րէին մինչեւ եօթանասուն տարուան անց* - *եալի մը, եւ որոնք որպէս որակ եւ քա* - *նակ վիճելի էին:*

Թիւով մօտ երեսուն Թուրք անմեղ դի - *ւանագէտներու հայ ահաբեկիչներու կող* - *մէ սպաննուած - մայրերն ալ եթէ ար* - *ցունք թափէին նոյն դատարանին մէջ, Ֆրանսական սառնասիրտ արդարադա* - *տութիւնը (եթէ կարելի է արդարադա* - *տութիւն կոչել զայն) արդեօք պիտի ազ* - *դուէ՞ր: Ահաբեկիչները դատարանին մէջ ոչ զղջում յայտնած էին, ոչ ալ այս մա* - *սին որեւէ արտայայտութիւն ունեցած: Նկատի ունենալով արարքին գործուած պարագան, պատահարը որեւէ մեղմա* - *ցուցիչ կէտ չունէր. չէր կրնար ալ ունե* - *նալ: Ուրեմն ինչո՞ւ ոչ թէ ցկեանս, այլ 7 տարուան բանտարկութեան դատապար* - *տում: Այս հարցումին Ֆրանսական ար* - *դարութիւնը երբեք պիտի չկարենայ ա* - *ռարկայական ու անաչառ պատասխան մը գտնել: Բանտարկեալները որոնք արդէն երկու տարիէ ի վեր արգելափակուած են, կարճ ժամանակ մը եւս պիտի ելլեն դուրս: Վրաիրք աւելի յանդուգն ու նոր արարքներ գործելու վճռակամութեամբ: Եւ պիտի դիտնան թէ օտար դիւանագէտ մը սպաննելու, Ֆրանսական Պետութեան պաշտպանութեան ենթակայ հիւպատո* - *սարան մը գրաւելու փոխարժէքը դիւրին կը վճարուի այս երկրին մէջ: Ոճրագոր* - *ծերուն համար ոչինչ է քանի մը տարի հիւրընկալուիլ Ֆրանսական բանտի մը մէջ, բաղդատմամբ այն հոյակապ գո* - *րոզչութեան զոր կ'ուզէն կատարել: Հիմա այս դէպքը անոնց հետ միասին համայն աշխարհ եւս անգամ մըն ալ ապրեցաւ:*

- Եղրակացութիւն -

Ֆրանսայի մէջ, երկիր մը որ ինքզինքը կը համարի արդարութեան համաշխար - *հային ախոյեանը, ուր ոչ մէկ կաշմա* - *կերպութիւն, ոչ իսկ փաստաբանական կաճառը հարկ տեսած է դատարանի վճի* - *ռը քննադատող զեկոյց մը հրատարակե* - *լու, կը մատնէ տխուր, նոյնիսկ ընդվզե* - *ցընող կեցուածք մը:*

Այս դատավարութիւնը Ֆրանսայի ար - *դարութեան պատմութեան մէջ պիտի մնայ որպէս ամէնէն ամօթալի էջերէն մին: Հիմա «դո՛ւն Ֆրանսական կարծեց* - *եալ արդարութիւն» դո՛ւն եւ բուն յան* - *ցաւորը, որովհետեւ քու այս վճիռովդ այսօրուընէ իսկ թիկունք կը կանգնիս հայ ահաբեկիչներու ապագայի արարք* - *ներուն: Համայն աշխարհը եւ բոլոր խա* - *զաղասէր ազգերը որոնք կը պախարա* - *կեն ահաբեկչական արարքները, հիմա քեզ կը դատեն, ոտքի՛ ե՛լ:*

ԱՐՆՕ ՀԱՄԼԷՆԻ ԵՒ ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ՊՐԷՕՆԻ LA MÉMOIRE RETROUVÉE* - Ն

Գրեց՝ Ա. ՊԻՁԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթ.)

Քանի մը ամիս առաջ Փարիզի մէջ վերոյիշեալ խորագրով լոյս տեսաւ «Հայկական հարցի» մեր ժամանակներու չքնաղին վերաբերեալ այս գիրքը (286 էջ): Թէպէտեւ խորագիրը աւելի վիպային է, քան թէ պատմական, բայց նիւթը նուիրուած է հայ ժողովուրդի այժմու կացութեան եւ ոչինչ ունի վիպային: Հեղինակները երկու Ֆրանսացի լրագրողներ են, որոնք մեկնելով ցեղասպանութենէն կը հանդիսին մինչեւ ափիւռքահայութեան նոր սերունդի ներկայ ցանկութիւնները՝ ըլլան անոնք ցեղասպանութեան ճանաչումը, թէ մշակութային արժէքներու պահպանումը կամ հայ ժողովուրդի հայրենիքին (կամ ճշդե՛նք մասնաւանդ, Արեւմտահայաստանի) վերաբնակեցումի գաղափարը: Այլ խօսքով, ըստիւռքահայութեան իրը դիտակից տարր «Լինել թէ չլինելու» խնդիրը:

Հեղինակներուն նպատակը եղած է «Հայկական ահաբեկչութիւնը» այժմու քաղաքական դէպքերու զարգացումներու ընդմէջէն ընթերցողներուն ներկայացնել եւ միջազգային հանրային կարծիքին ուշադրութեան յանձնել: Անոնք «Հայկական ահաբեկչութեան» ներքին ծալքերուն թափանցելով, լաւագոյնս կարենալ վերլուծելու համար, նախ կը չրջանան «ահաբեկչութեան» դրդապատճառները պրպտել: Սակայն քանի որ մէջտեղը «պատ» մը կայ, հեղինակները՝ իրը չէզոք անձեր, «ամբաստանեալ»ին ժօտ ալ չփումներ կատարած եւ անոնց պաշտպանողականն ալ մօտիկ ըրած են: Հետեւաբար այս տեսանկիւնէն խիստ հետաքրքրական վարկածներ եւ եզրակացութիւններ կը յայտնաբերեն ընթերցողնե-րուն: Հիմա որ «Հայկական դաշը» յառաջիկայ Ապրիլին (1) հետաքրքրական հունի մը մէջ մտնելու կը միտի, կը յուսանք որ Սփիւռքի մէջ ինքզինքին պատասխանատու դիրքի մէջ նկատող մեր հայրենակիցները պիտի կարենան օգտը-ւիլ Ֆրանսացի լրագրողներու թեր ու դէմ ներկայացուցած վարկածներէն, որոնց մասին մեր այս գրախօսականին մէջ պիտի չանդրադառնանք:

Նախ, ինչպէս ըսինք, հեղինակները պատմաբան չեն այլ լրագրող: Հետեւաբար չէին կրնար եղեր ուզած առենդ գաւաթի մը ուխքի բերել տալ սենեակը՝ նոյնիսկ եթէ պատրաստ ես որեւէ դին վճարելու: Ես անձնապէս ուխքի խմող չեմ, հարցը այդ չէ սակայն. կարեւորը սկզբունքն է ինծի համար:

- Սենեակները հանդստա՞ւ էին գոնէ:

- Մենք Եւրոպայի ամէնէն առաջնակարգ հօթէլները եղած ենք միշտ. առանց սենեակէ հոգ անչուշտ թէ կը զգաք տարբերութիւնը:

- Բայց սիրելիս, դուք ձեզ թուրիսթ պէտք չէ նկատէք այնտեղ: Դուք կը մոռնաք որ ձեր հարազատ Հայրենիքն է եւ հետեւաբար ճիշդ պիտի չըլլար որ նոյն աչքով դի ...

- Այդ ձեր ըսածները կը կարծեմ թէ երկրորդական են եւ չեն հետաքրքրեր գիս: Ես դրամ տուեր եմ եւ անոր համապատասխան ալ հօնփօր պահանջելու եւ ունենալու իրաւունք ունիմ կարծեմ:

Մորկընթաուի յիշատակները, (2) տոքթէօր Լեփսիւսի տեղեկագիրը (3) կամ վաւերագրերու հաւաքածոն (4) որոնք յաջորդաբար լոյս տեսնելով ատենօք, յուզեցին եւ ցնցեցին միջազգային հանրային կարծիքը պատկերացնելով եւ վկայելով հայկական ողբերգութեան ներքին ծալքերը: Արամ Աշտոնեանի նախիմ պէյի յուշերը եւս Ֆրանսացի լրագրողներու կողմէ նկատի առնուած են, որոնց վաւերականութիւնը թուրք պատասխանատու պաշտօնեաներու եւ լրագրողներու կողմէ այսօր, անհիմն եւ կեղծ կը նկատուի:

Իսկ նոր հրատարակութիւններէն օգտուած են մանաւանդ տոքթէօր Թէրնոնի եւ Ժան - Մարի Գառզուի հայկական ցեղասպանութեան յատկացուած գրքերէն որոնք թէեւ արխիւային պրպտումներու վրայ չեն հիմնուած, բայց նախապէս հրատարակուած լուրջ աղբիւրներէ լայնօրէն օգտուած ըլլալով, որոնցմէ ոմանք յիշեցինք վերեւ, վերջին տասնամեակին հայկական դատին ծանօթացման հարցին մէջ նպաստաւոր դեր մը ունեցան: Ֆրանսայի լրագրողներ՝ Համլէնն եւ Պրէօնի գրացուցակին մէջ կը գտնենք նաեւ թուրք ազգայնականներու կողմէ զինադադարի (1919 - 1920) տարիներուն հրատարակուած կարգ մը գրքերու անուններ, որոնց հրատարակութեան միակ նպատակն էր Իթթիհատական յեղուզակներուն հայ ժողովուրդի հանդէպ կատարած մեծ ոճիրը ծածկել եւ խեղաթիւրել:

×

Ֆրանսացի լրագրողներու գիրքը կը սկսի հայկական «ահաբեկչութեան» թուականով մը՝ 1975 Հոկտեմբեր 24, Փարիզի մէջ: Արդարեւ այդ թուականին - կամ աւելի ճիշդ տակէ երկու օր առաջ Վիէննայի մէջ - թուրք դեսպաններու դէմ կատարուած երկու մահափորձերէ յետոյ է որ մեր ժամանակներու հայկական դատը, եթէ կարելի է այսպէս կոչել, նոր ուղղութիւն մը առաւ որ մերթ ընդ մերթ կը յուզէ միջազգային հանրային կարծիքը, երբեմն ալ կը յուսադրէ կամ զգաստութեան կը հրաւիրէ այստեղ ու այն-տեղ ափառած հայկական բեկորներն ու պաղտնիները:

Ճիշդ վաթսուն տարի հայկական ցեղասպանութեան հանդէպ անտարբեր մընացող օտար հանրային կարծիքը, որուն լուսաբանելու, ծանօթացնելու կամ ուշքի բերելու համար, պէտք է խոստովանինք գրեթէ որեւէ լուրջ քայլ կամ ձեռնարկ ալ չէր տարուած, սկսաւ մեր օրերուս ակամայ հետաքրքրուիլ: Դիւանագիտական կամ քաղաքական շրջանակները որոնք ցարդ խուլ ըլլալ կը ձեւացնէին մարդկային առաջին հաւաքական ոճիրին հանդէպ չահագրգռուիլն ցոյց տալ սկսան, երբ թուրք դիւանագէտներ կամ պաշտօնեաներ յաջորդաբար հայ «գիճուռր» - ներու զնդակներուն տակ իյնալ սկսան:

1915-1918ի պատերազմին տարագրուած եւ կոտորուած մատնուած Թուրքիոյ Հայերը կոտորուած էին պարզապէս, որովհետեւ ապստամբած ըլլալով իրենց արժանի պատիժը գտած էին ... Այս եղած էր անցեալին թրքական եզրակացութիւնը և մինչեւ 10 - 12 տարի առաջ բնաւ հարկ ալ չէր տեսնուած Եւրոպայի մէջ խընդրին խորը պրպտել: Նոյնիսկ դիտենք օտար պատմաբանները, որոնք այսօր հայկական ցեղասպանութիւնը կ'ընդունին, 10 - 12 տարի առաջ թրքական վարկածը ընդունած էին իբրեւ ճշմարտութիւն: Անհրաժեշտ եղաւ որ վաթսուն տարիներ յետոյ դեռ սպասող դիտակից, անճնուէր, անհամբեր եւ մանաւանդ յանդուգն նոր սերունդ մը իր նախնիներուն արխուռնոտ ժառանգին տէր կանգնի ու իր յուչէա կորսուած կարծուած կամ աւելի ճիշդ՝ մոռցուած նրաւունքին համար դէնքի փարի որպէսզի թէ՛ հանրային կարծիքը տրամաբանէ ու համզուի հայկական եղեռնին ահաւորութեանը եւ թէ՛ անտարբեր դիւանագիտութիւնը ստիպուի դէպի անիրաւուած հայկական դատը:

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսենք նաեւ թէ այս մահափորձերը ոչ թէ միայն անակնկալ մը եղան օտարներուն, այլ նաեւ շատ մը Հայերու եւս, որոնք դեռ մինչեւ երէկ անճնաւորը եղած էին Արեւմուտքի զօրաւոր ճնշումի հոսանքներուն մինչեւ իսկ իրենց ծագումը մոռնալու աստիճան: Եթէ այս ահաբեկչական արարքները չըլլային վստահաբար այս երկու Ֆրանսացի լրագրողները եւս այսօր մեզի պիտի չհրամցնէին այս հետաքրքրական գիրքը:

Ֆրանսացի լրագրողները այս գրքին մէջ երկու դիմաւոր պարագայ կը չնան լուսաբանել.

Ա.- Օսմանեան կառավարութիւնը Հայոց հանդէպ ցեղասպանութիւն կիրարկա՞ծ է թէ ոչ.

Բ.- Հայ «ահաբեկիչները» իրօք անպատիժ ոճիրի մը արդարացատ մարտիկնե՞րն են թէ «միջազգային ահաբեկչական կազմակերպութիւններու» թակարդը ինկած միամիտ երիտասարդ գործակալները:

Այս պատճառաւ է որ, նախ պատմական տուեալներու չեզոքով, լրագրողները անկողմնակալ կերպով կը ներկայացնեն 1915-ի Օսմանեան կառավարութեան պատասխանատու դէմքերու կողմէ կանխամրտածուած ոճիրը որ սառնօրէն գործադրութեան դրած հայրենազուրկ եւ թափառական դարձուց Արեւմտահայաստանի Հայութիւնը:

Հոս կ'ուզենք չեշտել մեր կողմէ թէ, եթէ 1895 - 1896-ի կոտորածները նպատակ ունէին Հայերը այն աստիճան տկարացնել որ անոնք օր մը չկարենային մտածել իսկ Հայաստանը ազատային վերականգնել, 1915 - 1916-ի Եղեռնի թիրախն էր Թրքահայաստանը հիմնովին ջնջել եւ Թրքացնել: Անաստակ եւ յետմնաց Օսմանեան կառավարութիւնը այս միջոցը ընտրած էր իրը արմատական մի-

- Ներեցէք եթէ քիչ մը քարոզի համ կուտան ըսածներս, բայց դուք կը մոռնաք բարեկամ, թէ ինչ մեծ ոսոում է որ կատարուած է այնտեղ ամէն մարզի մէջ անցնող յիսուն - յիսունըհինգ տարինեռուն: Կը մոռնաք թէ ի՛նչ զոհողութիւններու, աշխատանքի ու զրկանքի դիմով է որ ձեռք բերուած է այսօրուան մեր ունեցածը՝ որ ո՛չ միայն չամչցներ մեզ, այլ իրաւունք կուտայ հպարտանալու: Դուք կը մոռնաք զանազանել էականն ու հիմնականը, այսինքն մեր ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութեան, ապահովութեան, անոր իմացական զարգացման եւ հոգեկան աղնուացման հետ կապ ունեցող կենսական հարցերը, նուաճումները՝ յարաբերաբար երկրորդական եւ ժամանակի ընթացքին դիւրաւ սրբագրելի մանրուք թերութիւններէն:

- Եղբայր, դուք ալ քիչ մը շատ կը չափազանցէք հոն եղածը: Ինչ է, մենք ալ մե՛ր դժուարութիւնները ունեցած ենք, ունինք դուրսը: Գիտէք, ես ազգային-կուսակցական խնդիրներու մէջ չեմ մրտներ բնաւ, չեզոք մարդ եմ, բայց եթէ պիտի, պակաս բան մը տեսնեմ՝ չեմ քաշուիր մատնանիշ ընելէ:

- Ես ձեզի ուրիշ, պարզ հարցում մը պիտի ընեմ, պարոն Աբգար: Կրնա՞ք մեզի ըսել թէ ինչ մասնակցութիւն բերած

ջոց հայ ազատագրական չարժումը պըսպելու համար: Ինչ որ յաջողութեամբ գործադրուեցաւ:

(Շար. 1)

1.- Թերեւս ընթերցողները անդրադարձան որ հոս կ'ակնարկենք Tribunal Permanent des Peuplesի գումարումին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ ամսուն Փարիզի մէջ:

2.- **Mémoires de l'Ambassadeur Morgenthau**, Paris, 1919.

3.- **Le Rapport secret du Dr. Johannes Lepsius sur les massacres d'Arménie**, Paris, 1918.

4.- J. Lepsius, **Deutschland und Armenien**, Potsdam ,1919.

(*) **Editions Mercure de France**, 1983, 82 F.

Չէզոք Աբգարը

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

- Գոհ մնա՞ց:

-- Գոհ մնալն ալ խօ՞սք է: Այստեղ միշտ հիւանդկախ կ'ինը հոն մէկ օրէն միւսը յանկարծ երիտասարդացաւ կարծես: Վայրկեան մը տեղը չնստաւ: Նոյնիսկ իմ չգացած տեղերս ինք գնաց տարբեր խումբերու միանալով: Ամէն օր պէտք է յիշեցնէի որ չատ չյողնեցնէ ինքզինք, քանի մը ժամ հանգիստ ընէ անպայման: Բայց որո՞ւ կ'ըսես: «Ամբողջ կեանքիս մէջ անգամ մը առիթ ստեղծուեր է Հայաստան այցելելու, կ'ըսէր, ան ալ հանդիսա ընելո՞վ պիտի անցընեմ. մէյ մըն ալ ե՞րբ պիտի տեսնեմ այս բոլորը: Հանդիսա ընելու ժամանակ չատ կ'ունենամ վաղը միւս օր առն վերադառնալէս եառք»:

- Պարոն Աբգար, ձեր ապաւորութիւնը ի՞նչ եղաւ Հայրենիքէն:

- Ի՞նչ պիտի ըլլայ ճանըմ, եթէ անկեղծօրէն իրականութիւնը ըսելու ըլ-

Շար. 2)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ «ԴԻՄԱԿ» ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ «ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՐՔԱՆ»

×

Փետրուար 5-ին, Փարիզի եւ չրջանակը Հայութիւնը անգամ մը եւս փաստեց որ հայ բեմին սէրը չէ խամրած տակաւին իր մէջ:

Փարիզի 9-րդ թաղամասի 400 հոգինոց Ռոսսինի սրահը բերնէ բերան լեցուած էր կարզապահ եւ ուշադիր բազմութեամբ մը: Բեմը բացուեցաւ ժամը ՅիսԿ. 16-ին ուշացողներ՝ ամէն արարին պատուհուեցան դուրսը սպասել, սպասրահին մէջ աստիճաններու վրայ տեղ գտնելու համար:

Հաճելի անակնկալ մըն էր թատերական, չափահաս եւ պիտակից հոծ հասարակութեան մը մէջ գտնուիլը, բայց աւելի մեծ հաճոյք էր տեսնել «Դիմակ» թատերախումբը այդ օրը իր առջին դիմակով:

Վեր առնել իւրաքանչիւրին յիշատակութեան արժանի, հակայական աշխատանքը՝ հրամցնելու համար մեզի սիրողներու այս առաջին քայլը, մանրամասնութեանց մէջ մտնել պիտի նշանակէ:

Ըսել, օրինակի համար, թէ այս չատ երիտասարդ եւ անփորձ խումբը միայն եօթը ամիսներէ ի վեր հակած է Մ. Իւխանի այս թատերական քիչ ծանօթ գործին վրայ: Թէ անոնցմէ մէկ մասին համար անսխալ հայերէնն առոգանութեամբ եւ չեշտաւորումներով արտայայտութիւնը պահանջած է բացառիկ ճիգ: Ըսե՞լ, թէ չըսել այլեւս, թէ այս սիրողները առանց բացառութեան իրենց առօրեայի մէջ կ'ապրին բեմէն չատ հեռու կեանք մը, բացի բեմադիրէն, Յասմիկ Սիրմէլեանէն, որ բեմական ուրիշ ասպարէզ մը ընդգրկած է արդէն:

Մանրամասնութիւններու այս անվիճելի չարքը ներկայացուած թատերական կտորին յաջողութեան նպաստող պատճառներ չեն անշուշտ:

Այսուհանդերձ՝ վերակենդանացնել այդ օրը ստեղծուած մթնոլորտը, զոր կրցան փոխանցել այս բուռ մը ազատն ու ազնիկները, «Կիլիկիոյ Արքային ընդմէջէն՝ այո՛ արդար է դանդաղիլ քիչ մը:

Շեղթայուած Արտաւազդի արդիական նացած տիպարն էր «Լեւոն Լ» որուն վեր-

ջէք, չեմ ըսեր Հայրենիքին, բայց գոնէ ձեր գտնուած գաղութի ազգային կեանքին այստեղ:

- Կը կարծեմ թէ ձեր հարցումը կայ չունի խնդրին հետ: Ըսի ձեզի, ես ազգային եկեղեցիս կը սիրեմ եւ մայրենի լեզուս չեմ մոռնար ուր որ ալ ըլլամ: Անուրիշ ի՞նչ պիտի ընեմ եղեր: Ես չէզոք մարդ եմ եւ ազգային գործերու չեմ խառնուիր: Գլխու ցաւ չեմ ուզեր, որովհետեւ խառնուածիդ պէս կողմ մը պիտի ըլլաս անպայման: Իսկ ես ասոր անոր հետ դէշ մարդ ըլլալու ոչ պատճառունիմ եւ ոչ ալ տրամադրութիւն:

- Բայց չէ՞ որ ձեր, այսպէս կոչուած, ազգային գործերը ձեզի, մեզի, այլ խօսքով իւրաքանչիւր դիտակից Հայու վրայ բաներեալ հարցեր են: Կ'երեւակայէք բնաւ թէ ինչ կրնար եղած ըլլալ մեր պատմութեան կեանքը - դպրոց, եկեղեցի, մշակութային, երիտասարդական, մարզական կազմակերպութիւններ, մամուլ եւայլն - եթէ ամէն մարդ, ամէն Հայ ձեզի պէս «չէզոք» եղած ըլլար՝ որպէսզի գլխու ցաւ չունենայ, որպէսզի ասոր անոր հետ դէշ մարդ չըլլայ եւ հանգիստը չխանգարուի:

(Շար. 2)

չին նախագասութեան իսկ հատնարար համաւոր մէկ տարբերակն էր՝ «ես աւերակաց որպէ՞ս թագաւորեմ»ին:

Հողային հարցերու վերաբծաբծման, հայրենազրկութեան, հոգեկան թոհիւքնե-րու թեւատման այս հրատապ օրերուն, Համազգայինի «Կիլիկիոյ Արքան» չէր կրնար ուրիշ բան ընել, եթէ ոչ քիչ մը եւս կոտացնել բորբոքած սրտերը եւ այժմէականութեան սիւնակները առատել եւս ճոխացնել:

Ի՞նչ էր «Կիլիկիոյ Արքան»:

Լեւոն, նիւթական հարկադրանքներու սանձը արձակած, հայրենասէր սեեցի երիտասարդ մը, կ'ուզէ վերապրիլ կիլիկեցի իր պապերու երազը «ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա...»:

Այս յաճախանքը անհանդիստ կ'ընէր ճարտարարուեստականացած աշխարհի իր չքնաղատը որ վազուց արդէն կապը խզած էր, ազատասիրութեան, պապենական օճախի, երազանքի եւ այլ ցնորապաշտ նկատուած ցանկութիւններու հետ:

Իր խելագարութեան մէջ փառաւոր էր Լեւոնը այդ ժուժկալ եւ զուսպ բեմադարձումի կեդրոնը: Երաժշտական խորքը եւ Հ. Եղիազանի «Կիլիկիա»էն խազեր մրմնջող ձայնը մեծապէս նպաստեցին Լեւոնի ապրումները փոխանցելու սրահին:

Տեղին է հոս նշել քանի մը անտեղի հաւաքական խնդուքներ, զորս պէտք է վերագրել հատնարար մեր հասարակութեան չատ յաճախ զուրկ տեսնելու վարժութեան:

Հակառակ անոր որ զուարթ արարներով, չատ իրապաշտ կերպով բեմադրուած, խեղկատակութիւններով լեցուն էր թատերգութիւնը, այսուհանդերձ պատդամ մը ունէր:

Հայրաբարոյ կամ բարոյապաշտ բնոյթով մը չէր ճնշեր ան հանդիսատեսին վրայ, այլ հետզհետէ մեզ կը բերէր եզրայրացնելու Լեւոնին եւ Զապէլին հետ, թրծուացնելու յուզական այն թաքուն լարը որ ուշ կամ կանուխ թաղուհիներու կամ տղայ. Ամանոսեաններու ընդմէջէն կը վարակէր նաեւ սրահը:

Ցուզիչ եւ տպաւորիչ էր նաեւ փոքրիկն Թալինի երկասացութիւնը Լեւոնի հետ, ջնջ հայերէնով այդ անմեղ նախադասութիւնները երէնց յատուկ տեղը գրաւեցին ընդհանուր մթնոլորտին մէջ:

Յափահարելի՛ ձեռնարկ մը:

Եթէ նժարին վրայ դնենք սկզնակ սիրողներու այս առաջին փորձը, իր արժանիքներով եւ անխուսափելի թերութիւններով՝ կը մտածենք որ աւելի քան գործական պիտի ըլլայ անոր արդիւնքը:

Այս 18 հոգիներէ բաղկացած խումբը պարտաւոր է արդէն իր կարելիութեան սահմանները հասցնել արուեստագիտութեան դռները, եթէ նկատի ունենանք ապագայի իրենց յախուռն ծրագրերը:

Համազգայինի ուրիշ մեծ թատերախումբերը աչքի առջեւ ունենալով, մեծ կորով եւ աննկուն կամք կը մաղթենք իրենց: Կը յուսանք որ ոչ միայն փարիզեան շրջանի, այլ նաեւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ունենան բեղուն գործունէութիւն:

ԷԼԷՆ ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ այցելած է (Ցունուար 28-ին) Արեւմտեան Ամերիկայի Էջմիածնի թեմի առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովհաննէեան: Ցունուար 29-ին Վաչէ Արք. պատարագած եւ քարոզած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ապա ընկերակցութեամբ թեմին առաջնորդ Գրիգորիս Եպիսկ. Բունիաթեանի եւ Պետրոս Հաճեանի այցելած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռամոս Մէխիայի մարզադաշտը եւ հիւրը եղած Վարչութեան: Ցունուար 31-ին Վաչէ Արք. այցելած է Դաշնակցութեան Տունը:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Փլաս տէ զ'Առթ մէջ, Ցունուար 15-ին, Երբեւ մենակատար հանդէս եկած է Ջութակահար Փիթըր Ունճեան՝ Մոնրէալի սէնֆոնիք նուագախումբին հետ, մեկնաբանելով Մոցարթի թիւ 3 քոնչերթօն: Երիտասարդ արուեստագէտը աշակերտած է Մանուկ Բարիկեանի, ինչ ջութակահար Վանիչէքի, Նիւ-Եորքի մէջ՝ Գալամեանի, ներկայիս կ'աշխատի Տորոթի Տըլէյի հետ: 1980-էն ի վեր առաջին ջութակահարն է Թոքիո քառեակին:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Նարեկեան կեդրոնին մէջ, Ցունուար 21-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը կրթական հինգ մշակներու՝ Ժորժ Ահմարանեան, 1930-ական թուականներուն պաշտօնավարած Պէյրութի Ս. Եղիա հայ կաթողիկէ վարժարանը, Անթուան Բէթիզեան՝ 32 տարի ուսուցչութեամբ զբաղած Աղէքսանդրիա եւ Մոնրէալ, Մանուկ Տէօվլէթեան՝ 45 տարի ծառայած որպէս դաստիարակ, Նազարէթ Սէֆէրեան՝ 30 տարի Պէյրութի պաշտօնավարելէ ետք, 1976-էն ի վեր կը դասաւանդէ Մոնրէալի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ ամէնօրեայ վարժարանը եւ տոքթ. Գէորգ Պաղճեան՝ կէս դարու վաստակով, որ ներկայիս կը դասախօսէ Մոնրէալի Ֆրանսական եւ անգլիական համալսարաններուն մէջ: Յայտարրի առաջին բաժնին «Ալիչան» թատերախումբը ներկայացուցած է Վազգէն Այդունիի (տոքթ. Գէորգ Պաղճեան) «Թաղականը» երգիծախաղը: Երկրորդ բաժնին, մեծարեալնեերուն նախկին աշակերտներէն իւրաքանչիւր ներկայացուցիչ խօսք առնելով անդրադարձած է իր ուսուցչի վաստակին: Փակման իր խօսքի աւարտին Եդուարդ Ծ. Վրդ. Գոբթիկեան մեծարեալներուն յանձնած է յիշատակի նուէրներ:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Սէնթ Րիճիս պանդոկին մէջ, Ցունուար 22-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի ճաշ մը, ի պատիւ առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեանին: Հայ ժողովուրդի արժանիքներուն դրուատիքը լրած է Փամելա Այլըթ՝ Սի. Պի. Էս հեռատեսիլի ընկերութեան կրօնական եւ մշակութային բաժնի փոխ-նախագահուհին: Օրուան պլխաւոր բանախօսը՝ տոքթ. Վարդան Գրիգորեան, վերլուծելէ ետք հայ իրականութիւնը՝ անցեալի եւ ներկայի լոյսին տակ, չէշտը դրած է ամերիկահայ զաղութի հոգերուն վրայ: Իր կարգին խօսք առնելով Մեսրոպ Արք. ի մէջ այլոց ըսած է. «Բառական իրապաշտ եմ՝ պիտնալու համար որ այս ծախահարութիւնները ինծի չեն, եւ օրը՝ իմ օրս չէ: Աւիկա հայ եկեղեցւոյ օրն է»: Ապա, զարգացնելէ ետք տոքթ. Վարդան Գրիգորեանի մտածումները, թելադրած է նոր սերունդին քալել ժամանակին հետ: Խօսք առած են Զարլզ Մխիթարեան եւ Օննիկ Մարաչեան: Գեղարուեստական յայտագրի դործադրութենէն ետք Առաջնորդին յանձնուած են յիշատակի երեք նուէրներ: Ողջոյնի խօսք արտասանած է փրոֆ. Րիչըրտ Ցովհաննէսեան:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ «Ցուսաբեր» ակումբի «Գարապաշեան» սրահին մէջ, Ցունուար 28-ին, տօնուած է «Երիտասարդական Օր»ը: Բացումը կատարած է Շանթ Կապկեան: Ցանուն Երիտասարդաց Կեդր. Վարչութեան խօսք առնելով Գուրգէն Բանեան ներկայացուցած է արդի հայ երիտասարդութեան վաստահուած առաքելութիւնը եւ անոր իրականացման ճամբուն վրայ անկէ ակնկալուած գիտակից կեցուածքը: Ուղերձ մը արտասանելով Գարլօ Կարապետեան անդրադարձած է Սփիւռքի հայ իրականութեան մէջ յուսալքիչ քանի մը երեւոյթներու: Բանախօսած է տոքթ. Սուրէն Պայրամեան վեր առնելով հայ երիտասարդութեան դերը մեր գոյապայքարին մէջ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են մանկական «Ճպուռ» երգչախումբը, Աղեքսանդրիոյ «Արմենիա» պարախումբը եւայլն: Ներկայացուցած են նաեւ Աւետիս Ահարոնեանի «Էլ մի աղօթիր»ի եւ Գէորգ Էմինի «Ցաւերժի ճամբորդը»ի հետեւեալ դուրգեամբ թատերախաղեր: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խրախճանքով:

×

ԳԱՀԻՐԷի Երիտասարդաց վարիչ մարմնի կազմակերպութեամբ, «Ցուսաբեր»ի Հելիոպոլսոյ ակումբին մէջ՝ Փետրուար 2-ին, տեղի ունեցած է դաստիարակչական միօրեայ սեմինար մը, մասնակցութեամբ 25 երիտասարդներու եւ պատանիներու: Ցայտագիրը բաղկացած է դասախօսութիւններէ, ընդհանուր զարգացման մրցումներէ, յեղափոխական եւ ազգային երգերու, ինչպէս նաեւ գծագրութեան մրցումներէ, «Մխիթար Սպարապետ» ժապաւէնի ցուցադրութենէ եւայլն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ՄԵՏԱՂԱԴՐԱՄՆԵՐ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Լենինականցի դերասահուհի Արուսեակ Սանոյեան Հայաստանի Պետմուզէեան Թանգարանին նուիրած է չուրջ 500 հին մետաղադրամներ՝ առանձնակ երկիրներու մէջ կորուսած: Ամէնէն հինը յունարէն մակադրութեամբ մետաղադրամն է, որ կը պատկանի Ն. Ք. 4-րդ դարուն: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Պարթեւներու Որոդէս թագաւորի դիմանրկարով դրամը: Պետմիչ Պլուտարքոսի տեղեկութիւններով Որոդէս հիւրընկալած է իր զաչնակցին՝ Հայոց Արտաւազդ թագաւորին կողմէ: Հայաստանի մայրաքաղաք Արտաչատի մէջ անոր ներկայութեամբ ցուցադրուած է Եւրիպիդէսի «Բաքոսուհիներ» ողբերգութիւնը: Առօրեայ գործածութեան, ազգագրական բազմաթիւ առարկաներու հետ մէկտեղ Հայաստանի Պետմուզէեան թանգարանին մէջ ներկայացուած են քանի մը հազար հնադարեան եւ միջնադարեան մետաղադրամներ, որոնց մեծ մասը յայտնաբերուած են Գառնիի, Դուինի, Արտաչատի, Էրեբունիի ամրոցի հնագիտական պեղումներու ընթացքին:

×

ԱԽՈՒՐԵԱՆ ԴԻՒՂԻՆ ԴՊՐՈՑԸ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԵԿԱՆ

Ախուրեան դիւղի միջնակարգ դպրոցը բոլորած է իր հիմնադրութեան հարիւրամեակը: Սկսած է մէկ դասարանով՝ երբեւ ծխական դպրոց: Ներկայիս հաստատութեան չրջանաւարտները կ'աշխատին ժողովրդական անտեսութեան եւ մշակոյթի զանազան մարզերու մէջ: Իր հիմնադրութեան հարիւրամեակին առթիւ եւ դաստիարակչական մարզէն ներս անոր ունեցած ծառայութիւններուն ի գնահատութիւն, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումը վարժարանը պարգեւատրած է պատուոյ դիրով: Իսկ վարժարանին տեսուչը՝ Ս. Կոթանեան, արժանացած է «Աշխատաւոր Արուեստի» մետալի:

ՏՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ
ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ԱՆՑԵԱԼԸ
Ե Ւ
ԽՐԱԽՈՒՍԻՋ ՆԵՐԿԱՆ
Սփիւռք, Հայաստան, հայ Դատ
Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ
Հրատարակութիւն Նիւի Հայ Մշակութային Միութեան:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ՄԱՅՔԼԻՒՆԿ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

5

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՕԿՏԵՄԲԵՐԻ ՄԷՋ

Մթթ՛ այլեւս ղինքը տեսնելու փափաք չունէր. Մառի ներօրէն ժպտեցաւ, իրաւ, այս պեղադէմ իշխանը, բազմաթիւ կիներու սիրոյ առարկան, ինչպէ՞ս պիտի ներէր ինքզինքը:

Արեւմուտ էր զրեթէ եւ վէցէրանեան կառքը ժամ մը պտըտելէ վերջ ճեմապարտէզին մէջ, վերադառնալու վրայ էր: Ռոսոլֆ չհար եւ Մառին դառնութեամբ լեցուեցաւ: Մայրը, զայն զունատ տեսնելով, հարցուց թէ արդեօք չէ՞ր մտած: Մառին աւելի երկարելու համար պատրուակ, պատասխանեց որ արդարեւ կը մսէր եւ թոյլատուութիւն խնդրեց քրոջը հետ հետիոտն պտոյտ մը ընելու: Պառոնուհի վէցէրա թոյլատրեց, սակայն կառքէն դուրս չելլալ. ոտքով պտոյտը կ'արհամարհէր:

Մառի եւ Հաննա անտառը մտան եւ բռնեցին ծառուղին եզերող կածանը: Այն պահուն երբ կը հասնէին կածանին դարձած տեղը, սահմանածայրէն քիչ մը մեկուսի, առջեւնին տեսան ձի մը, որուն վրայ նստած ձիաւորը, սպայ մը, վար հակած էր ու կը խօսէր կնոջ մը հետ, զոր մանկամարդ աղջիկները հազիւ նըշմարեցին: Ձիաւորը կռնակէն կը տեսնէին: Մառին քանի կը մօտենար անոր, այնքան սիրտը ուժգնօրէն կը զարնէր. երբ ձիաւորին հասան, ստիպուեցան քանի մը քայլ առնել, անոր եռեւէն դառնալու համար: Այդ վայրկեանին ձիաւորը շրջուեցաւ եւ Մառին Ռոսոլֆը ճանչցաւ: Կարելի է երեւակայել անոր չփոթութիւնը: Աչքերը վար առաւ, յետոյ բարձրացուց. Ռոսոլֆ քանի մը քայլ անդին իրեն կը նայէր եւ երբեք այնքա՜ն մօտիկ չէր զտնուած: Մէկ ակնարկով ճանչցաւ իշխանին խօսակիցը. այն տարօրինակ կինն էր, որուն հանդիպած էր Փրաթէրի մէջ, երբ կառքով մը կ'անցնէր: Անխորհուրդ բան մը լրած ըլլալու վախէն եւ ենթակայ զգացումներու յորձանքի մը զոր չէր կրնար վերլուծել, Մառի ետ դարձաւ:

Ինչպէ՞ս կրցաւ ճամբան չարունակել եւ պատասխանել քրոջը հարցումներուն, քրո՛ջը, որուն հետաքրքրութիւնը բուռն կերպով արթնցած էր այս անակնկալ պատահարէն: Ցիսուն քայլ չէին առած, երբ ձիաւորը տրաբշաւ անցաւ իրենց քովէն: Իշխանը քիչ մը իրենց կողմը դարձած էր: Մառին կարծեց թէ անիկա չատ թեթեւ բայց զգալի կերպով իր կողմը կը ծռէր:

×

6

ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Այս հանդիպումէն քանի մը օր վերջ, Ռոսոլֆ զիշերը ուշատեն Հոֆպուրկ վերադարձած էր: Ինանալու տեղ, սիկարէթ մը վառեց, երկնցաւ թիկնաթոռի մը մէջ եւ դատն մտածումներու անձնատուր եղաւ: «Հնդկաստանի խորէն եկած թըմբեցուցիչը» իր ուժը կորնցուցած էր եւ պէտք էր ուրիշ բան դտնել. ո՞ւր գիմել ... բալասա՞ն մը կրնար գտնել ... Լապտերի լոյսին տակ, մեռելի ոդորկ գանկը կը փայլէր եւ նայուածքները իրեն կը քաշէր: Թողուց որ մտքերը իրարու անցնին, ինքզինքին ըսաւ որ ամէն ինչ պէտք է մոռնար եւ ոչ մէկ տարօրինակ գաղափարի ետեւէ երթար: Ինչ որ ալ ըլլար, ինքզինքը պիտի տիրապետէր: Ինչո՞ւ ամէն ինչ չմոռնար, ինչո՞ւ չվերադառնար Փրաթէր, ինչո՞ւ չվերսկսէր իր կեանքը հոն ուր զայն ընդհատած է

Պ. Փանոս Աբովեան ցաւով կը ծանուցանէ իր կնոջ՝

ԿԻՒԼԻՒ - ԱԶՆԻՒ ԱԲՈՎԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Գասապեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 17-ին, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Փետրուար 24, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլէթի գերեզմանատունը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վենեթիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնը Ս. Ղազարի Հայկական Ճեմարանի հովանաւորութեամբ եւ գործակցութեամբ, այս տարի Օգոստոս ամսուան մէջ պիտի կազմակերպէ հայագիտութեան բարձրագոյն դասընթացքներ:

Նկատի առած անցեալի մէջ կատարուած սահմանափակ փորձերու մեծ յաջողութիւնն ու արդիւնքը եւ Սփիւռքահայ ուսուցիչներու մասնագիտանալու եւ այժմէականանալու կարիքը՝ վերոյիշեալ դասընթացքները ուղղուած են, հայագիտութեամբ զբաղողներու եւ մանաւանդ հայկական նիւթերու ուսուցիչ - ուսուցչուհիներուն:

Դասընթացքները կը սկսին Օգոստոս 1 Շորեքշաբթի օր, եւ կը վերջանան Օգոստոս 30 Հինգշաբթի օրը:

Մասնակցողներուն բնակութեան եւ ճաշի կարելիութիւններ պիտի տրուին, այս պատճառաւ տեղերը սահմանափակ են, հետեւաբար հետաքրքրուողներէն կը խնդրուի ամէնէն ուշ մինչեւ Ս. Զատիկ, իրենց գրաւոր դիմումները կատարել Վենետիկի Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութեան, եւ կամ դասընթացքներու քարտուղարութեան:

Այս տարուան հայագիտական դասընթացքները կը բաղկանան երեք գիտական մասերէ: Լեզուական, գրական ու պատմական: Վերջնական յայտագիրը եւ պայմանները բոլորին տրամադրութեան տակ են:

Դասընթացքներու վարիչ՝
Հ. ՓՐՈՖ. ԼԵՒՈՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

Հասցէ՝
Segreteria dei Corsi di Specializzazione
Armenologica
Dorsoduro 2596
30123 Venezia
ITALIA

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26,
Ի. ԿԻՐԱԿԻ ՁԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ ոօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ:

Յատարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանդիստ պիտի կատարուի Փարիզի եւ Շրջանին եկեղեցիներուն մէջ ծառայած՝ վախճանեալ Առաջնորդներու եւ Հոգեւորականներուն համար:

Փարիզի եւ շրջաններուն մէջ ծառայած հանգուցեալ Առաջնորդներն ու Հոգեւորականները եղած են. -

Վռամշապուհ Արքեպիսկ. Քիւլաբեան, Աբրաւաղղ Արքեպիսկ. Սիւրմէյեան, Գէորգ Արքեպիսկ. Իւթիւճեան, Գրիգոր Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքէրպէյենեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Մըն-տեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Յոյեան, Բարթող քհնյ. Թաղմատեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեան, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թոմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ. Թիւֆէնկճեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր եկեղեցւոյն ծառայած Հոգեւորականներուն՝ եւ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

à l'étoile
Concessionnaire
AUSTIN ROVER
Mini
METRO
M-G
TRIUMPH
ROVER
CHAMPS ELYSEES
OUVERT SAMEDI
CREDIT MAXIMUM
Gd choix de voitures
Occasions garanties
carrosserie mécanique
Service Après-vente
Pièces détachées
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, rue de TILSITT 380-55-11
amp

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, Rue de Perche — 75003 Paris

Այս Կիրակի, Փետրուար 26, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Հոգւոյն հանգստեան համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

Ի գիտութիւն ողբացեալ Հոգեւորականին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Արսլանեան Երեցեաններ 200 Ֆ. կը նուիրեն իրենց սիրելի բարեկամին՝ Սիրուն Պարոնեանի մահուան առիթով Շաւիլի եկեղեցիին (ստանալ «Ցառաջ»էն): Պ. Գազանճեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ. - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Ճունաստանի ճամբորդութիւններուն, Կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը յուշադրուին չարժանկարները եւ կը յարգուին մեր վերջերան ընկերուհիները:

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ
Անտիլիի եւ Մոնմորանսիի

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար: Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն ի յսնամէ: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հանելի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
Maisons de Retraite
à Andilly et Montmorency
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale,
Surveillance et soins médicaux permanents.
Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
Madame Mahdessian
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
tél. 878-02-99

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի հոգեհանգստեան պաշտօնը եւ հոգեհանգստեան ճաշկերոյթը՝ Ապրիլ 15-ին:
- Ճաշը՝ Մայիս 6-ին:

ARMENIE 1984
DÉPARTS — RETOURS

14 AVRIL	27 AVRIL
20 AVRIL	28 AVRIL
20 AVRIL	03 MAI
05 MAI	18 MAI
31 MAI	10 JUIN
30 JUIN	13 JUILLET
14 JUILLET	27 JUILLET
04 AOUT	17 AOUT
18 AOUT	31 AOUT
01 SEPT.	14 SEPT.
15 SEPT.	28 SEPT.
06 OCT.	19 OCT.
26 DEC.	08 JAN.

Nos voyages comprennent des séjours simples, et des circuits.
POSSIBILITE DE VOYAGES INDIVIDUELS... CONSULTEZ NOUS!

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS :

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261-51-13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860-13-66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95-90-12

Licence d'Etat A 1037 — Membre SNAV et APS

LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE
représenté par M. Roland DUMAS Ministre des Affaires Européennes
LE GOUVERNEMENT représenté par
M. Jean LAURAIN Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Défense chargé des Anciens Combattants
M. Jean GATEL Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Défense
LES ANCIENS COMBATTANTS, RESISTANTS ET VOLONTAIRES ARMENIENS
l'EGLISE ARMENIENNE
LES ASSOCIATIONS ARMENIENNES
(AAA, AAAS, CROIX BLEUE, CRDA, CSPPA, FRA-DACHNAG, GIA, HENTCHAKIAN, JAF, MNA, NOR SEROUND, UCFAF, UGAB, YAN'S CLUB...)
DES DELEGATIONS ARMENIENNES D'EUROPE ET D'ARMENIE
commémorent le

40e ANNIVERSAIRE
DE L'EXECUTION DE MANOUCHIAN

HEROS DE LA RESISTANCE
et des 23 fusillés du Groupe de l'Affiche Rouge
et honoreront la mémoire des milliers d'Arméniens
MORTS POUR LA FRANCE
le DIMANCHE 26 FEVRIER, à 16h, au MONT VALERIEN

PROGRAMME :

10h 30 : Départ des porte-drapeaux, Porte de Choisy
11h : Cérémonie organisée par l'ANACR et l'UGEVRE sur la tombe de MANOUCHIAN au cimetière d'Ivry pour les 23 fusillés du Groupe
12h 30 : GRAND DEJEUNER OFFICIEL en présence de Monsieur JEAN LAURAIN
Réservé aux personnalités françaises et arméniennes (sur invitation)
Allocutions : GENOCIDE ARMENIEN
AMITIE FRANCO-ARMENIENNE
16h-18h 15 : Grande Cérémonie officielle au Mont Valérien

Renseignements : PARIS:296.09.82 et 770.07.25
BAGNEUX:681.44.54
CLAMART, ISSY-LES-MOULINEAUX:645.13.36
ALFORTVILLE:376.55 89 - ARNOUVILLE:985.06.58
SEVRAN:332.47.20
Presse et Organisation générale : Antoine BAGHDIKIAN 507.13.38 - 953.40.84

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գնով «Ցառաջ»ի ընթերցողների"

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
24
VENDREDI
24 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցրագրատարած : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.643 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.643

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՃԵՄԱՅԷԼ՝ ԲՈՒՈՐՈՎԻՆ ԱՌԱՆՁԻՆ

Սաուաի - Արաբիոյ բոլոր բանագնաց - ները Դամասկոս գացին - եկան, դեր մը խաղալու համար սուրիական ծրագրին առաջարկներուն մէջ: Դամասկոս մեծ ժա - ղովը էր ութսուն ութ կէտերը: Չէր ընդուներ նախ որ՝ իր եւ իսրայէլեան բանակները նոյն մակարդակին վրայ դրուին: Նոր ծրագիրը այդ «սխալը» չէներ: Կը նախա - տեսէ, անշուշտ, Իսրայէլ - Լիբանան հա - մաձայնագրի ջնջումը, Ճեմայէլի մնա - յուն փոխարէն: Կը կարծուի որ դէպքերը հետեւեալ ընթացքը կրնան առնել. - Նա - խագահը նոր վարչապետ մը կը նշանա - կէ, օրինակ՝ Ռաշիտ Քարամէ կամ Թաք - քիէտին Սոլ (ընդդիմադիր): Անմիջապէս կը հռչակուի Իսրայէլ - Լիբանան դաշին - քին ջնջումը, յետոյ բոլոր հոսանքները Զուկերիոյ ճամբան կը բռնեն եւ հաշ - տութեան երկրորդ ժողով մը կը դումար - ուի: Ազգ. Միութեան գահլիճ մը կը կազ - մուի, տաղնապը կը լուծուի, Ճեմայէլ աթոռը կը պահէ: Այս ծրագրին դէմ են, ոակային, քրիստոնեայ պարագլուխները: Շամուն կը սպառնայ եւս առնել իր վրս - տահութիւնը նախագահին, եթէ սուրիա - կան ծրագիրը ընդունուի: Բայց ի՞նչ կ'ա - ռաջարկեն քրիստոնեաները: Կռնակ դար - ձընել Սուրիոյ, այլ խօսքով Իսրայէլի դիրքին իյնալ եւ Լիբանանի քրիստոնեայ հոզմասը (10%) Իսրայէլի արբանեակ մը կը դառնայ: Միւս ճակատն ալ, աւելի խելօք չէ: Պէյրութ (Շիի) համաձայն է սուրիական ծրագրին, պայմանաւ որ հա - րաւային արուարձանի ռճրային ռմբա - կոծութեան պատասխանատուները յայտ - նաբերուին եւ դատուին: Եթէ չընեն, ա - րտաքսէն, Ճեմայէլեան կը խոստանայ քաոսի վերածել երկիրը: Նոյնիսկ սիւն - նի Սայէպ Սալամ, չափաւոր, Ֆաչիստ կ'որակէ Քաթայէպները: Դամասկոսէն վերադարձին, Պէյրութ տեղնուած է Քա - րամէի եւ Ֆրանճիէի հետ, ապա յայտա - րարած թէ ի մտոյ օդանաւային երթե - ւեկը պիտի վերսկսի:

Միւս կողմէ, նոր համաձայնութեանց հիման վրայ, պաղեստինեան բազմաթիւ հիմնարկները կրկին գործօն կը դառնան, ինչ որ արգիլուած էր, կ'արտօնուի:

Արտաքին ճակատի վրայ, մեծ նորու - թիւն մը չկայ: Ամերիկա կը դադրեցնէ պէնքի հայթայթումը լիբանանեան բանա - կին, դիւանագէտները պայուսակները ժողված կը չուեն:

Զորեքշաբթի իրիկուն Ֆրանսացի վին - ուոր մը եւս զոհ գացած է, թնդանօթաճա - դութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԱՐԴԸ՝ Իվ Մոնթան, որ տիրական եւ տաղանդաւոր դէմք մըն է երգի եւ դերասանութեան ասպարէզին մէջ, սկսած է, այլ բեմ մը դրաւել՝ քա - ղաքական բեմը, եւ որովհետեւ չատ հա - մակրելի անձ մըն է, մտահոգիչ մրցակից մը կրնայ դառնալ, գլխաւորաբար, ընդ - դիմադիր այն երեք պարագլուխներուն, որոնք կարօտ սրտին՝ 88ի ընտրութեան կը սպասեն: Անթէն 2-էն, Մոնթան խօ - սեցաւ անտեսութեան մասին, մինչ կը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՀԱՏԻՏԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

—×—

«Գրական Թերթ»ի Փետրուար 10-ի թի - ւէն կ'լմանանք մահը Գէորգ Նազարի Հա - տիտեանի: Ծնած էր 1924-ին՝ Հալէպ: 1940-ին աւարտած է Կրթասիրաց վարժա - րանը եւ աշխատակցած «Զարթօնք», «Ա - րարատ» օրաթերթերուն եւ «Հայ Գիր», «Գայթ», «Մխածան» ամսագրերուն: 1946-ին ներգաղթած է Հայաստան եւ հաստատուած Լենինական: 1952ին աւար - տելով Երեւանի մանկավարժական հիմ - նարկի լեզուի լսարանը (Թղթակցու - թեամբ) Ֆրանսերէն եւ հայ գրականու - թիւն դասաւանդած է Լենինականի մի - նակարգ դպրոցներու մէջ: 1959-ին «Ա - րադած» տարեգիրքին մէջ լոյս տեսած է Դանիէլ Վարուժանի նուիրուած իր ըն - դարձակ ուսումնասիրութիւնը: Նոյն տա - րին լոյս տեսած է նաեւ Գէորգ Հատիտ - եանի «Ուրբն Սեւակ՝ կեանքն ու գրա - կան գործունէութիւնը» մենագրութիւնը: 1956-էն ի վեր անդամ էր Խորհ. Միու - թեան Գրողներու Միութեան: Աշխատակ - ցած է «Բանուոր», «Գրական Թերթ» եւ «Սովետական Գրականութիւն» թերթե - րուն: Վերջին տարիները Գէորգ Հատիտ - եան հայ գրականութիւն կը դասաւան - դէր Լենինականի Մ. Նալբանդեան ման - կավարժական հիմնարկին մէջ:

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ

(Շար.)

Հինգշաբթի, Փետրուար 23-ի իր թի - ւին մէջ «Մաքէն» քանի մը տողով կ'անդ - րադառնար համայնավար կուսակցութեան հրապարակած յայտարարութեան «Իւմա - նիթէ»ի մէջ (Փետրուար 22, եւ որու ար - ձագանգած էինք երէկ): Համայնավար կուսակցութիւնը առաւելաբար վրդոված էր «Մաքէն»է, որ ծանրանալով այն մտանութեան վրայ, որու զոհ գացած էր Մանուչեան, կ'ըսէր թէ Համայնավար կուսակցութիւնը «պատմութիւնը կը դրէ ուրիշներու մտքով»: Ի պատասխան հա - մայնավար կուսակցութեան յայտարարու - թեան, «Մաքէն» կը խոստանայ նոր փաստաթուղթեր բերել թղթածրարին, գալիք օրերու ընթացքին:

ներկայացուէր չինծու (փիքսիոն) յայ - տարիր մը: Կասկած չկայ թէ իտալացի համայնավար բանուորի այս տղուն գրա - ւած տեղը եւ համոզիչ լեզուն չատ դըժ - գոհ կը ձգեն համայնավար կուսակցու - թիւնը եւ «Իւմանիթէ»ն, որոնց համար անընդունելի է, որ մեռելները այս ձե - ւով տրամադրուին, իրենց նախկին ընկե - րոջ...:

ԲԵՌՆԱՎԱՐԵՐՈՒ հարցը չի կարպադ - րուիր եւ եթէ հոս հոն պատուանդաններ վերցած են, ուրիշ վայրեր կացութիւնը կը վաւերարանար Հինգշաբթի օր:

ՎԵՆԵՏԻԿի Ակադեմիայի ծանօթ կա - մուրջը, որ մէկն է քաղաքին երեք կա - մուրջներէն (Ռիալթօ, Ֆեռովիա) որոնք Մեծ Քանալէին վրայ են, առժամապէս փակուած է, վիճակը բաւական վտան - գաւոր նկատուելով, մանաւանդ որ տե - ղական օրէնքն խճողուած է բազմութեամբ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Կ'ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԱՆ Թէ ՋԻՐԵՆՔ ԾԱՆՕԹԱՑՆԵԼՈՒ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՅԱՆՁՆԵՐ ԵՆ...

—×—

ԽՄԲ. - «Թէրճիւման»ի (Փետր. 20) Ուաշինկթընի թղթակիցը դառնուբեամբ կը գրէ հետեւեալ տողերը:

*ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆ. - Երեւան եկած է որ Հայ մըն է եւ «նուիրեալ մը հայկ. հարց - ին» փոխ - նախադահը այն ընկերու - թեան - կրէյ էնտ Քրմփէնի - որուն Թուր - քիա տարեկան երեք հարիւր հազար տո - լար կը վճարէ, Ամերիկայի մէջ Թուր - քիան ծանօթացնելու եւ յատկապէս ԱՄՆ-ու Ներկայացուցչին մէջ յանուն Թուր - քիոյ առաջ տանելու համար լոպիի աշ - խատանքները:

63 տարեկան Պէյրլի Զորթեան ծագու - մով Հայ այս Ամերիկացին, նոյն ժամա - նակ ԱՄՆ-ու «Հայկ. Համագումարին (Արմենիըն Էսըմպլի) վարչական մարմ - նին մէկ անդամն է:

Զորթեան փոխ - նախագահն է «կրէյ էնտ Քրմփէնի» ընկերութեան որ ընկերա - յին յարաբերութիւններու մարզին մէջ աշխատանք կը տանի եւ որուն յանձնուած է ինչպէս ըսինք, տարեկան մօտ 300 հա - զար տոլարի փոխարէն ամերիկեան Ծո - րակոյտին հայկ. եւ յունական լոպինե - րուն դէմ կազմակերպել նման գործու - նէութիւն, ի նպաստ Թուրքիոյ: Զորթեան Գալիֆորնիոյ թերթերէն մէկուն յայտ - նած է թէ «զօրավիգ է ու գործօն կեր - պով մասնակից, Հայկ. Համագումարին ամէն գործունէութեան»:

- Թուրքիա տեղեա՞կ է:

Զորթեանի մասին որ մէկ կողմէն գոր - ծօն մէկ անդամն է Հայկ. Համագումա - րին եւ միւս կողմէ բարձրաստիճան մէկ պաշտօնատարը՝ ընկերութեան մը, որ առանձնած է Թուրքիոյ ի նպաստ գոր - ծունէութիւն տանիլ, Գալիֆորնիոյ թեր - թերէն մէկը, «Գալիֆորնիա Գուրիըը» երկար յօդուած մը հրատարակած է:

Ըսուած է թէ Զորթեան անցեալ Սեպ - տեմբեր ամսոյն Հայկ. Համագումարին վարչութեան անդամ ընտրուած է եւ մէկն է ութ հոգիներէ այն յանձնախումբին որ Գալիֆորնիոյ նահանգապետ Ճ. Տէօք - մէճեանի դիւանատունէութեամբ այցելութիւն մը տուած է Նախագահ Ռեյկընի ու խընդ - րած որ զօրավիգ կանգնի Հայերուն:

Նոյն գրութեան մէջ տեղ տրուած իր արտայայտութեան մէջ Զորթեան կ'ըսէ. «Կապ չունիմ այն համաձայնութեան հետ որ գոյացած է Թուրք ատեպ հիւպատոսա - րանին եւ մեր ընկերութեան միջեւ: Ինձ - մէ չպահանջուեցաւ որեւէ ձեւով գործել Թուրքերու համար: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ խնդիր ունեցայ այս մասին. սակայն կըր - նամ ունենալ: Այդ պարագային պատ - րաստ կ'ըլլամ նման հարց մը դիմադր - ելու»:

Այն հարցումին թէ Թուրքիա տեղեա՞կ էր իր վերոյիշեալ ընկերութեան փոխ - նախագահի պաշտօնը վարելէն, Զորթեան պատասխանած է. «Չեմ գիտեր թէ Թուր - քերը լուր ունի՞ն իմ պաշտօնէս, սակայն եթէ նոյնիսկ տեղեակ են, այս անակընկա - լել մը չըլլար ինծի համար: Անշուշտ ըն - կերութեան պաշտօնէութեան ցանկը ա - ռած են»: Հայկ. Համագումարին մէջ իր ստանձնած պարտականութեան մասին Զորթեան ըսած է թէ «ոչ ոք կը հետա - քրքրուի թէ ինչ կ'ընեմ անձնական կեան - քիս մէջ»:

Զորթեան հետաձայնի խօսակցութեան մը ընթացքին «Թէրճիւման»ի կրկնած է

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

JEUNE AFRIQUE

ԹՈՒՐՔ ՄԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՊԵՏՐՈՍ ԹԵՐԶԵԱՆԻ

—×—

Ժէօն Ափրիք չաբաթաթերթի Նոյեմբեր 16-ի թիւին մէջ (տե՛ս «Յառաջ» Նոյեմ - բեր 17) Պետրոս Թերզեան յօդուած մը ստորագրած էր. - «Հայերը՝ ցեղասպա - նութենէն՝ «արդարադատները», ուր հա - կիրճ պատմականի մը եւք Ապրիլեան Ե - ղեռնին, կ'անդրադառնար ժամանակակից դէպքերուն, ահաբեկչական կազմակեր - պութեանց եւ հայ ժողովուրդի իրաւունք - ներուն:

Թունաւոր ապրող թուրք մը՝ Ահմէտ Օ - կուզքան, դոհ չէ մնացած այս յօդուա - ծէն, եւ «Ազատամարտիկն մըն էր» խո - րագրուած գրութիւնով մը, կը պատաս - խանէ (Ժէօն - Ափրիք, Փետրուար 15, թիւ 1206), ինչ որ կը փաստէ, առնուազն, թէ Թուրքերուն համար դոնէ լռութիւնը՝ այլեւս ոսկի չէ: Ի՞նչ կ'ըսէ: Հին յան - կերդ մը, վերջերս չարադրուած եւ չըր - ջաբերականի երեւոյթ առած, քանի թեր - թէ թերթ, նոյն նախադասութիւնները, նոյն թիւերը, նոյն պատճառաբանութիւն - ները կը շրջին քաղաքէ քաղաք: Կը փոխ - ուին ստորագրութիւնները եւ Անգարայի փրոֆէսէօրը դեռսպանի կը վերածուի «Մոնտ»ի մէջ կամ Ահմէտի՝ Ժէօն - Ափ - րիքի:

Այս գրութեան կցուած է, անշուշտ, փիէր (Պետրոս) Թերզեանի պատասխա - նը, ուր ան հաստատելէ ետք թէ Թուրքը ամէն ինչ չուրանար, կը բերէ հարկ ե - ղած փաստերը, որոնք անառարկելի կեր - պով կը դրժեն Թուրքին ըսածները ու կ'եզրակացնէ. -

«Cependant, j'estime malgré tout — et cela me ramène à ma remarque du dé - but — que les démentis opposés au géno - cide par les responsables turcs depuis quelques années constituent un progrès par rapport au silence total observé pen - dant des décennies. Après un «oubli» typiquement freudien, la contradiction est un pas en avant vers le dialogue qui reste indispensable pour le réglement du contentieux arméno-turc. Ce dialogue ne peut s'instituer qu'à une condition : ni apologie du terrorisme, ni apologie du gé - nocide, mais strict respect des faits histo - riques et reconnaissance mutuelle des identités nationales.

թէ «ոչ մէկ կապ ունի Թրքական հաշիւին հետ». հաստատած է նաեւ ընկերութեան փոխ - նախագահ ըլլալու պարագան:

«Կրէյ էնտ Քրմփէնի» ընկերութիւնը հիմնուած է երկու տարի առաջ: Հիմնա - դիրը, Ռոպէրտ Կրէյ մէկն է նախապէս աշխատած նման կազմակերպութիւննե - րու մէջ եւ ծանօթ է որպէս մտիկ բա - րեկամը Նախագահ Ռեյկընի: Իր ընկերու - թիւնը կարճ աւելնէն մեծ յառաջացում արձանագրած է եւ դարձած Ուաշինկթը - նի մեծագոյն հաստատութիւնը:

Զորթեան որ նախապէս 13 տարի աշ - խատած է ձայնասփիւռի «Ամերիկայի Ձայնը» կայանին մէջ, երկու տարի ա - ռաջ անցած է այս ընկերութեան:

Կէտեր կը յայտնեն թէ եթէ նոյնիսկ Զորթեան ուղղակի պատասխանատու չէ իր ընկերութեան Թուրքիոյ ի նպաստ կատարած գործունէութեան, որպէս փոխ - նախագահ մօտէն կը հետեւի խնդրոյ առարկայ գործունէութիւննե - րուն:

ԱՐՆՕ ՀԱՄԼԷՆԻ ԵՒ ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ՊՐԷՕՆԻ
LA MÉMOIRE RETROUVÉE - Ն

Գրեց՝ Ա. ՊԱՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթ.)

Բ.

Համլէնի եւ Պրէօնի այս գրքին մէջ մեզ մանաւանդ հետաքրքրող գլուխները եղան անոնք ուր Ֆրանսացի լրագրողները տեսակցութիւններ կ'ունենան Թուրք կառավարութեան այժմու պատասխանատու գործիչներու հետ: Հայկական ցեղասպանութեան հարցը որ մինչեւ տասնեակ մը տարիներ առաջ Թուրքիոյ մէջ բնաւ չէր յիշուեր եւ ոչ ալ կը խօսուէր, այսօր Թուրք մամուլին մէջ ամենաչատ գրուած եւ ծեծուած նիւթն է: Բնականաբար իշխանութիւնները եւ լրագրողները սուտ ու փուտ բացատրութիւններով կը ջանան ճշմարտութիւնը աթոզել ու իրենց ժողովուրդը խաբել: Խիստ հետաքրքրական է արդարեւ Ֆրանսացի լրագրողներու Թուրք ծովակալ եւ պատմաբան Օրքունթի հետ ունեցած ասուլիսը: Ըստ Օրքունթի, Թալէաթ փաշայի Իթթիհատական կուսակցութեան վերջին ժողովին (1918) կատարած ինքնարտարացումի յայտարարութիւնը ճիշդ եւ անհերքելի փաստ մըն է եւ անհիմն ու անտեղի է նոյնիսկ վիճարանիլ այս մասին: Այսինքն Թուրք ծովակալ եւ պատմաբանը «միամտօրէն» առանց առարկելու կ'ընդունի մեծ ոճրագործին կեղծ յայտարարութիւնը եւ կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ օտարները եւ Հայերը դեռ կը պնդեն հակառակը, լեռնէն եւ ձորէն հայթայթուած «սուտ փաստաթուղթեր»ու յենլով եւ կը ճղնին դժբախտ Փաշային անմահ յիշատակը վարկաբեկել եւ սեւցնել: Հաշա՛տ, պիտի բէր Թուրք «փիլիսոփայ» Նաբէտտին Չօճա եթէ դիտնար թէ որքան ապերախտ եղած են այսօր աշխարհի չորս ծագերուն ցիրուցան եղած Հայերը, «բարեխնամ» կառավարութեան ամենամարդասէր Փաշայի յիշատակին հանդէպ: Այն փաշային որ նոյնիսկ պատերազմի ընթացքին, տարագրուող թշուառներուն հանդիսաւոր խորհելով հրամայեր է Միջագետքի եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ անոնց համար բնակարաններ շինել, ուտելիք եւ գործ հայթայթել (1), մինչ անպին խնդմ մահմեդականները անօթութենէ եւ հիւանդութենէ կը մեռնէին Անատոլուի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Օրքունթ «պղնուօրէն» պատասխանելով Ֆրանսացի լրագրողներուն մէկ հարցումին չնորհ կ'ընէ եւ դիտել կուտայ թէ բոլոր Հայերը չէին ըմբոստացած, իսկ Թուրք իրաւաբան՝ Փորոյ կը չեչտէ թէ «Դաշնակցական կուսակցութեան անդամ Հայեր կային, որոնք միաժամանակ ռուսական բանակին մէջ եւս կը ծառայէին: Եւ Թուրքերը բոլոր կողմերէն յարձակումի ենթարկուելով» կը չարունակէ ան, «չէին կրնար Հայերը ռազմաճակատին եւս ձգել» (տե՛ս էջ 73):

Միայն անհրաժեշտ էր հոս իրաւագէտ Փորոյի հարցնել թէ արդեօք Հայերը Օսմանեան բանակին մէջ զինուորագրուած չէի՞ն եւ թէ որքա՞ն էր անոնց թիւը: Իսկ Թուրք Արտաքին Նախարար Թիւրքմէնի դալով, ան դիտել կուտայ թէ հայկական խնդիրը այն ձեւով որ կը ներկայացուի Հայոց կողմէ բնաւ իրականութեան չի համապատասխաներ (տե՛ս էջ 73): Եւ Թուրք կառավարութիւնը օտար դիւանագիտական մարմինները եւ մամուլը լուսաբանելու մտահոգութենէն (՞) մղուած պրակ մըն ալ լոյս ընծայեր է: Մենք այդ պրակին մասին առենօք անդրադարձած ենք այս թերթին սիւնակներուն մէջ:

Թիւրքմէն յատակ կերպով կը մերժէ թէ տարագրուող Հայերու հանդէպ սպանութիւն փորձուած է (տե՛ս էջ 74): Իսկ եթէ չատ մը Հայեր մեռած են պատճառը որովհետեւ այդ տարի - 1915-ին թէ 1916-ին, - ձմեռը չատ խիստ եղած էր: Այս պնդումը բնականաբար խեղաթիւրութիւն մըն է եւ կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ օտարները եւ Հայերը դեռ կը պնդեն հակառակը, լեռնէն եւ ձորէն հայթայթուած «սուտ փաստաթուղթեր»ու յենլով եւ կը ճղնին դժբախտ Փաշային անմահ յիշատակը վարկաբեկել եւ սեւցնել: Հաշա՛տ, պիտի բէր Թուրք «փիլիսոփայ» Նաբէտտին Չօճա եթէ դիտնար թէ որքան ապերախտ եղած են այսօր աշխարհի չորս ծագերուն ցիրուցան եղած Հայերը, «բարեխնամ» կառավարութեան ամենամարդասէր Փաշայի յիշատակին հանդէպ: Այն փաշային որ նոյնիսկ պատերազմի ընթացքին, տարագրուող թշուառներուն հանդիսաւոր խորհելով հրամայեր է Միջագետքի եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ անոնց համար բնակարաններ շինել, ուտելիք եւ գործ հայթայթել (1), մինչ անպին խնդմ մահմեդականները անօթութենէ եւ հիւանդութենէ կը մեռնէին Անատոլուի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Թիւրքմէն յատակ կերպով կը մերժէ թէ տարագրուող Հայերու հանդէպ սպանութիւն փորձուած է (տե՛ս էջ 74): Իսկ եթէ չատ մը Հայեր մեռած են պատճառը որովհետեւ այդ տարի - 1915-ին թէ 1916-ին, - ձմեռը չատ խիստ եղած էր: Այս պնդումը բնականաբար խեղաթիւրութիւն մըն է եւ կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ օտարները եւ Հայերը դեռ կը պնդեն հակառակը, լեռնէն եւ ձորէն հայթայթուած «սուտ փաստաթուղթեր»ու յենլով եւ կը ճղնին դժբախտ Փաշային անմահ յիշատակը վարկաբեկել եւ սեւցնել: Հաշա՛տ, պիտի բէր Թուրք «փիլիսոփայ» Նաբէտտին Չօճա եթէ դիտնար թէ որքան ապերախտ եղած են այսօր աշխարհի չորս ծագերուն ցիրուցան եղած Հայերը, «բարեխնամ» կառավարութեան ամենամարդասէր Փաշայի յիշատակին հանդէպ: Այն փաշային որ նոյնիսկ պատերազմի ընթացքին, տարագրուող թշուառներուն հանդիսաւոր խորհելով հրամայեր է Միջագետքի եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ անոնց համար բնակարաններ շինել, ուտելիք եւ գործ հայթայթել (1), մինչ անպին խնդմ մահմեդականները անօթութենէ եւ հիւանդութենէ կը մեռնէին Անատոլուի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Օրքունթ «պղնուօրէն» պատասխանելով Ֆրանսացի լրագրողներուն մէկ հարցումին չնորհ կ'ընէ եւ դիտել կուտայ թէ բոլոր Հայերը չէին ըմբոստացած, իսկ Թուրք իրաւաբան՝ Փորոյ կը չեչտէ թէ «Դաշնակցական կուսակցութեան անդամ Հայեր կային, որոնք միաժամանակ ռուսական բանակին մէջ եւս կը ծառայէին: Եւ Թուրքերը բոլոր կողմերէն յարձակումի ենթարկուելով» կը չարունակէ ան, «չէին կրնար Հայերը ռազմաճակատին եւս ձգել» (տե՛ս էջ 73):

Միայն անհրաժեշտ էր հոս իրաւագէտ Փորոյի հարցնել թէ արդեօք Հայերը Օսմանեան բանակին մէջ զինուորագրուած չէի՞ն եւ թէ որքա՞ն էր անոնց թիւը: Իսկ Թուրք Արտաքին Նախարար Թիւրքմէնի դալով, ան դիտել կուտայ թէ հայկական խնդիրը այն ձեւով որ կը ներկայացուի Հայոց կողմէ բնաւ իրականութեան չի համապատասխաներ (տե՛ս էջ 73): Եւ Թուրք կառավարութիւնը օտար դիւանագիտական մարմինները եւ մամուլը լուսաբանելու մտահոգութենէն (՞) մղուած պրակ մըն ալ լոյս ընծայեր է: Մենք այդ պրակին մասին առենօք անդրադարձած ենք այս թերթին սիւնակներուն մէջ:

Թիւրքմէն յատակ կերպով կը մերժէ թէ տարագրուող Հայերու հանդէպ սպանութիւն փորձուած է (տե՛ս էջ 74): Իսկ եթէ չատ մը Հայեր մեռած են պատճառը որովհետեւ այդ տարի - 1915-ին թէ 1916-ին, - ձմեռը չատ խիստ եղած էր: Այս պնդումը բնականաբար խեղաթիւրութիւն մըն է եւ կը զարմանայ թէ ինչո՞ւ օտարները եւ Հայերը դեռ կը պնդեն հակառակը, լեռնէն եւ ձորէն հայթայթուած «սուտ փաստաթուղթեր»ու յենլով եւ կը ճղնին դժբախտ Փաշային անմահ յիշատակը վարկաբեկել եւ սեւցնել: Հաշա՛տ, պիտի բէր Թուրք «փիլիսոփայ» Նաբէտտին Չօճա եթէ դիտնար թէ որքան ապերախտ եղած են այսօր աշխարհի չորս ծագերուն ցիրուցան եղած Հայերը, «բարեխնամ» կառավարութեան ամենամարդասէր Փաշայի յիշատակին հանդէպ: Այն փաշային որ նոյնիսկ պատերազմի ընթացքին, տարագրուող թշուառներուն հանդիսաւոր խորհելով հրամայեր է Միջագետքի եւ Սուրիոյ անապատներուն մէջ անոնց համար բնակարաններ շինել, ուտելիք եւ գործ հայթայթել (1), մինչ անպին խնդմ մահմեդականները անօթութենէ եւ հիւանդութենէ կը մեռնէին Անատոլուի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Օրքունթ «պղնուօրէն» պատասխանելով Ֆրանսացի լրագրողներուն մէկ հարցումին չնորհ կ'ընէ եւ դիտել կուտայ թէ բոլոր Հայերը չէին ըմբոստացած, իսկ Թուրք իրաւաբան՝ Փորոյ կը չեչտէ թէ «Դաշնակցական կուսակցութեան անդամ Հայեր կային, որոնք միաժամանակ ռուսական բանակին մէջ եւս կը ծառայէին: Եւ Թուրքերը բոլոր կողմերէն յարձակումի ենթարկուելով» կը չարունակէ ան, «չէին կրնար Հայերը ռազմաճակատին եւս ձգել» (տե՛ս էջ 73):

Միայն անհրաժեշտ էր հոս իրաւագէտ Փորոյի հարցնել թէ արդեօք Հայերը Օսմանեան բանակին մէջ զինուորագրուած չէի՞ն եւ թէ որքա՞ն էր անոնց թիւը: Իսկ Թուրք Արտաքին Նախարար Թիւրքմէնի դալով, ան դիտել կուտայ թէ հայկական խնդիրը այն ձեւով որ կը ներկայացուի Հայոց կողմէ բնաւ իրականութեան չի համապատասխաներ (տե՛ս էջ 73): Եւ Թուրք կառավարութիւնը օտար դիւանագիտական մարմինները եւ մամուլը լուսաբանելու մտահոգութենէն (՞) մղուած պրակ մըն ալ լոյս ընծայեր է: Մենք այդ պրակին մասին առենօք անդրադարձած ենք այս թերթին սիւնակներուն մէջ:

որուն պատճառաւ Թանզիմաթի ֆերմանը 1856-ին անհրաժեշտ նկատուեցաւ: Այս ֆէրմանին ոգին էր Օսմանեան տէրութեան բազմակրօն ժողովուրդներու միջեւ դարերու ընթացքին գտնուող ընկերային խրամատը ջնջել: Հետեւաբար, թէեւ Թուրքի վրայ, Օսմանեան կայսրութեան մէջ այլազան կրօնքի պատկանող ազգերու եւ ժողովուրդներու հաւասարութեան սկզբունքը 1856-ին ընդունուեցաւ եւ այդ Թուականէն յետոյ կիրարկըւել սկսաւ: Իսկ հայ դեսպաններ եւ հիւպատոսներու գոյութիւնը լոկ առասպել է: Ոչ մէկ հայ դեսպան եղած է, թէեւ Եւրոպայի կարգ մը Օսմանեան դեսպանատնց մէջ քանի մը հայ խորհրդականներ եւ քարտուղարներ պաշտօնավարած են, ո բովհետեւ ֆրանսերէն լեզուին հմուտ էին: Եւ այդ Թուականներուն (19-րդ դար) այսօրուան եւրոպացի նկատուող Թուրքերուն մէջ մատով համրելու չափ քիչ էր Թիւրք անոնց որոնք օտար լեզու մը գիտէին:

Բ. համաչխարհային պատերազմէն յետոյ է միայն որ Թուրքիա եւ Թուրքերը իմ մեծ զարմացումս պատմական եւ աշխարհագրական տուեալներու իրր «Եւրոպա» եւ «Եւրոպացի» ըլլալ ազդ նկատուիլ սկսան: Թէպէտ ինչպէս ծանօթ է, անոնք ոչինչ ունին հաստարակաց, Եւրոպայի ժողովուրդներուն հետ, մինչեւ իսկ բացի Թրակիայէն բոլոր Փոքր Ասիան եւրոպական երկրամասէն անջատուած է:

Ի վերջոյ ըսենք որ ժամանակակից պատմութեան եղելութիւններուն, դէպքերու մանրամասնութիւններուն քաջատեղեակ մէկու մը համար, չատ ալ դըժուար չէ կէտ առ կէտ պատասխանել եւ ջրել Թրքական բոլոր այն անհիմն տեսակէտները որոնք այս գրքին մէջ կը յիշուին: Հետեւաբար նախ պէտք է ուշի ուշով ծանօթանալ եւ ուսումնասիրել Թրքական վարկածները եւ անոնց պատասխանները ունենալ: Թուրք պատասխանատու անձեր այսօր այնքան առաջ կ'երթան Հայերը զրպարտելու իրենց փաստաքին մէջ որ կը մոռնան նոյնիսկ որ կովկասս ռուսական հող էր եւ ոչ Թէ Թրքական: Անոնք խօսիս կը յարձակին ու կ'ամբաստանեն Հայերը որոնք 80·000 զինուոր տուեր են ցարական բանակներու եւրոպական զօրախումբերուն եւ 40·000 հայ զինուորներ ալ կովկասեան ճակատին վրայ կը գտնուին եղեր: Հապա Թուսատանի եւ Կովկասի Հայերը Օսմանեան բանակին մէջ պէտք էր ծառայէին:

(Շար. 2)

1.- Ամսորեալներու վիճակին իսկական նկարագրութիւնները մեր անտիպ փաստաթուղթերու հաւաքածոյին մէջ առնիերֆելի կերպով մի առ մի կը տողանցեն.տե՛ս **Les Grandes Piussances, l'Empire ottoman, et les Arméniens dans les archives françaises (1914-1918)**, Paris, **Publications de la Sorbonne**, 1983, էջեր 58-59, 128-134, 208-209, 286--290, 352-353, 529-532 եւ դեռ ուրիշներ:

2.- Տե՛ս էջ 74-75:

200 ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԵՂԱԳԻՏԱՐԱՆ

———×———

Ժողովուրդի մը փորձառութիւնը անուրանալի սերունդ կ'անցնի բանաւոր եւ գրաւոր կերպով: Գրաւոր յուշարձաններու պահեստանոցներ կը հանդիսանան դիւանները, ուր այդ նիւթերը կը հաւաքուին տարբեր ձեւերով եւ, ինչպէս անտարակոյս իւրաքանչիւրը, մեր ձեռքին տակ գտնուող դեղագիտարանն ալ ունի իր պատմութիւնը:

Ս. Պետերբուրգը հիմնադրուելով եւ մայրաքաղաք հռչակուելով, դէպի իրեն կը քաշէ մեծ թիւով արհեստաւորներ, վաճառականներ, արդիւնաբերողներ, որոնց համար կը ստեղծուին աշխատանքի նոր ոլորտներ եւ կարելիութիւններ:

Այս գտնուածներու հետ Պետերբուրգ հասան նաեւ Հայեր, որոնց համար 1779-ին, Լազարեաններու ջանքերով, Նեւսկի պողոտային վրայ կառուցուեցաւ Ս. Կարապետ հայկական եկեղեցին:

Եկեղեցական Խորհուրդի հաւաքած դիւանային նիւթերը հարուստ ու հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը պարունակեն Պետերբուրգի Հայ համայնքի ծննդեան եւ զարգացման պատմութեան վերաբերեալ: Այդ նիւթերը Հայաստանի կեդրոնական դիւանին տրամադրած է Լենինգրադի մարզի պատմութեան դիւանը:

Վերոյիշեալ փաստաթուղթերը վերամշակելու ընթացքին վերջերս յայտնաբերուեցաւ ճեռագիր դեղագիտարան մը, որ կրնայ թանկագին ադբիւր հանդիսանալ բժշկութեան եւ հայկական ժողովրդական բժշկութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան համար:

Դեղագիտարանի մասին տեղեկութիւնները կը սկսին 1931-էն, երբ ան Սուրբ այլ փաստաթուղթերու հետ միասին ձեռագիրը յանձնած է Լենինգրադի դիւանային դրասենեակին, իսկ վերջինս զայն փոխանցած է Ներքին քաղաքականութեան, մշակոյթի եւ կրթադաշտի Լենինգրադի պետական կեդրոնական դիւանին: Ձեռագիրը, որպէս անկարեւոր փաստաթուղթ, պահարման ժամանակ չէ տրուած, իսկ 1947-ին յանձնուած է Լենինգրադի մարզի պատմութեան դիւանին, ուրկէ փոխադրուած է Հայաստան:

Այս բոլոր տարիներու ընթացքին դեղագիտարանը դիւանային նիւթերու հետ հինդ անգամ մշակուած է: Ձեռագիրը ուսումնասիրողներու կողմէ օգտագործուած է երկու անգամ՝ 1948-ին եւ 1960-ին:

Աշխատութեան կցուած է Յովհան Վանանդեցիի պատկերը՝ «Տէր Յովհան Վանանդեցի մեծ վարժապետ եւ քերթող» մակագրութեամբ:

Ծանօթ է, որ Վանանդեցի ծնած է 1772-ին՝ Վան: Վանայ լիճի կուսէ կղզիներէն մէկուն վրայ գտնուող Աղթամարի վանքի մատենադարանին մէջ ծառայած է Գաւազան վարդապետի մօտ, որմէ սորված է կարդալ, իսկ գրելը՝ վանքի կոնդակապետէն: Անոր Ամիրզադէ անունը փոխած են Յովհաննէս, իսկ Վանեցի մականունը՝ Վանանդեցի, իրազործումներուն համար:

Մեր խօսակիցներէն պարոն Գեղամի վերջին այս հեղինակով խառն պոռթկումը կրնար փոխադարձ, վիրաւորական անհաճելի ակնարկութիւններու, արտայայտութեանց տեղի տալ՝ եթէ առնակիս զինաթափող, քաղցր ժպիտը անդադարար չփակէր հարցը.

- Հրամեցէք խնդրեմ ներս, տաքը պատրաստ է:

×

Այն առեն, ընդվզելով հանդերձ, չատ չանցած մոռցած էի մինչեւ անգամ Աբգարը: Ի վերջոյ ո՞վ կը հետաքրքրուէր, կը զրաղէր Հէզոզ Աբգարներով՝ որոնց ամբողջ կեանքը, ուշադրութենէ կեդրոնացած էր իրենց պզտիկ, անշքեան, անպէտ եւ փքացած եսերուն չորս միայն: Վերջերս անհանգիստ ուրիշ դէպք մը պատճառ եղաւ սակայն որ անգամ մը եւս մտածեմ Հէզոզ Աբգարին հետ ունեցած մեր վերջին հանդիպումին եւ այդ առթիւ տեղի ունեցած խօսակցութեան մասին:

(Շար. 3)

Ձէջոք Աբգարը

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

- Ուրիշին ընելիքը ի՛ր գիտնալիք բանն է. իսկ ես իրաւունք ունիմ կարծեմ իմ տեսակէտս ունենալու:

- Ինչ որ է, կէս մնաց ձեր ըսելիքը պարոն Աբգար, Հայաստանի ձեր այցելութենէն կը պատմէիք եւ չեզեցանք: Ուրիշ ինչե՞ր տեսաք նայինք Հայրենիքի մէջ:

- Տեսնելիք չատ մեծ բան մը չկայ արդէն: Սեւան զացինք, անօթի եւ ետ կանք:

- Ինչո՞ւ, փա՞ռկ էր ճաշարանը:

- Չէ եղբայր, բայ ըլլալը բաց էր, եւ հակառակ առա՛ր անօթի վերադարձանք: Սեւանի մէջ անպայման իշխան ձուկ պէտք է ուտէք ըսին: Բէք աղէկ, ապրս - պըրեցինք: Կէս ժամ վերջ երբ եկաւ ձուկը, կառաօնին ըսի որ լչմոն մը եւ առանց աղի քիչ մը հալած, տաք կարպ բերէ ձուկին վրայ լեցնելու համար: Մարդը «աչքի՛ս վրայ» բաւ ու գնաց: Ա՛լ ապահէ որ կարպն ու լչմոնը զան: Հինդ վայրկեան, տաքը, տաքնըհինդ, քսան...: Մեր միւս սեղանակիցները բոլոր վերջացուցին իրենց ճաշը, իսկ իմ կարպս ու լչմոնը պիտի զան: Երկրորդ յիշեցուցմէ մը քառորդ ժամ վերջ երբ առնք բերուեցան՝ ձուկս պապած էր արդէն եւ վրան համ - հոտ չէր մնացած: Զզայնութենէս ձգեցի սեղանը ու ելայ առանց ուտելու: Միւսները իրենց սուրճն ալ խմած էին մինչ այդ:

- Մատենադարան, պատմութեան թանգարան, համալսարան, Բիւրական, Ակադեմիա եւայլն այցելելու պատեհութիւն ունեցա՞ք:

- Չէ՛ չիտակը, առանկ տեղեր չզացի: Միւս պատահածներէն սիրտս այնքա՞ն կոտրած էր որ բոլորին ալ նալէյք ըսի:

- Այսինքն մատենադարանին, համալսարանին, Բիւրականին, թանգարանին, Ակադեմիայի՞ն...

- Է հա՛, հարկա՛ւ. ի՞նչ ըսել է, եղբայր, ես դրամովս խայտառա՞կ ըլլամ: Դուրսը առանկ բան կը տեսնէ՞ք երբեք: Մենք այնքան տարի է Եւրոպա կ'երթանք կուգանք, աշխարհէն այդքան ալ պէխապար մարդիկ չենք ի վերջոյ.- փառան տալի՞ր, ուզածդ ուզած տեղդ կ'ուղեսնաս: Ինչ որ է, կը կարծեմ թէ այդ բոլորին մասին խօսիլը աւելորդ է որովհետեւ կացութենէն բան մը չի փոխուիր: Մենք Հայաստանին բարիք չկամեցողը չենք: Ինչպէս կ'ըսեն այնտեղ, Հայրենիք կը կառուցանեն եղեր, լաւ կ'ընեն, Աստուած հետերնին ըլլայ, իրենց յաջողութիւնները լսելով կ'ուրախանանք: Միւս կողմէ, ինչո՞ւ սուտ խօսիմ սակայն, անդամ մըն ալ չեմ երթար: Հայաստանը մեր տեղը չէ:

- Պարոն Աբգար, չէ՞ք կարծեր որ հարցին ձեր մօտեցումն է որ սխալ է հիմնովին: Կարճ, երկու բառով բացատրեմ միտքս: Զարիֆին աղբիւրը այս պարապային ձեր ... չէզոքութիւնն է ըստ իս. այսինքն ձեր անտարբերութիւնը, անցեալէն ու ներկայէն կտրուած ըլլալն է ու այդ բոլորին օտարի մը աչքով ու հոգիով մօտենալը: Ինչպէս կ'երեւի, ձեզի համար չատ աւելի կարեւորութիւն ունին պանդոկի մը սենեակին մէջ ձեր ուզած առեն խմիչք ունենալու պերճանքն ու ճաշարանին մէջ հալած կարագին - չմոռնանք՝ առանց աղի - ժամանակին հասած չըլլալը, քան հայրենի ժողովուրդը ինք, իր ճակատագրով, նուաճումներով, չքեղ այն հաստատութիւններով՝ որոնցմէ մէկ - երկուքը յիշեցինք քիչ առաջ: Հաստատութիւններ՝ որոնցմով, ինչպէս ըսիք, հետաքրքրուա՞ծ իսկ չէք ձեր չէզոք կեցուածքով: Ի՞նչ բարեբախտութիւն Հայրենիքին համար որ դոնէ բարիք կը կամեն նաք եղեր, կ'ուրախանա՞ք եղեր հեռուէ հեռու՝ այնտեղ կատարուած նուաճում - ներուն, իրագործումներուն համար:

Մեր խօսակիցներէն պարոն Գեղամի վերջին այս հեղինակով խառն պոռթկումը կրնար փոխադարձ, վիրաւորական անհաճելի ակնարկութիւններու, արտայայտութեանց տեղի տալ՝ եթէ առնակիս զինաթափող, քաղցր ժպիտը անդադարար չփակէր հարցը.

- Հրամեցէք խնդրեմ ներս, տաքը պատրաստ է:

×

Այն առեն, ընդվզելով հանդերձ, չատ չանցած մոռցած էի մինչեւ անգամ Աբգարը: Ի վերջոյ ո՞վ կը հետաքրքրուէր, կը զրաղէր Հէզոզ Աբգարներով՝ որոնց ամբողջ կեանքը, ուշադրութենէ կեդրոնացած էր իրենց պզտիկ, անշքեան, անպէտ եւ փքացած եսերուն չորս միայն: Վերջերս անհանգիստ ուրիշ դէպք մը պատճառ եղաւ սակայն որ անգամ մը եւս մտածեմ Հէզոզ Աբգարին հետ ունեցած մեր վերջին հանդիպումին եւ այդ առթիւ տեղի ունեցած խօսակցութեան մասին:

(Շար. 3)



(ԿՅԱՆՔԻ ՆԿԱՐՈՂԸ)

ՄԵՔԵԼԻԿ

ԳԼՈՒԽ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ՆԱ ՄԱՍՈՒՆ

Մտածելով մանկության մասին՝ ես միշտ ինձ համար ամենից հետաքրքրական է համարում այն ժամանակաշրջանը, երբ ես սկսեցի գիտակցել իմ շրջապատը, ինքս ինձ և իմ տեղը աշխարհում։ Ինչպես ասում են՝ «մարդ ինքն իրեն ճանաչում է գործերի միջոցով»։ Ես ինքս ինձ ճանաչեցի այն ժամանակ, երբ ինձ համար ամենամեծ հարցը դարձավ այն, թե ինչ պետք է անեմ, որպեսզի ինձ ընդունեն մեծերի շարքը։ Ես ուզում էի ինձ ցույց տալ, որ ես արդեն մեծ եմ, ուզում էի, որ ինձ հարգեն, ինձ հետ հաշվի նստեն։ Ես ուզում էի, որ ինձ ոչ ոք չհամարի երեխա։ Ես ուզում էի ամեն ինչ անել ինքնուրույն։ Ես ուզում էի ինքս ինձ համար որոշել, թե ինչ է լավ, ինչ է վատ, ինչ է ճիշտ, ինչ է սխալ։ Ես ուզում էի ինքս ինձ համար ընտրել ընկերներ, ինքս ինձ համար ընտրել զբաղմունքներ։ Ես ուզում էի ինքս ինձ համար ընտրել ճանապարհ կյանքում։

Ես ուզում էի ամեն ինչ անել ինքնուրույն

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Արիս Գարայեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառայ»ի բարգաւաճման իր կնոջ՝ Մարի Գարայեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

×

ՊՈՐՏՕ - Պ. Հմայեակ Իչգալացեան իր սիրեցեալ կնոջ՝ Արմենուհի Իչգալացեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրէ 400 Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանին, 200 Ֆ. «Աչխարհ»ին (ըստանալ «Ծառայ»էն) եւ 400 Ֆ. «Ծառայ»ին:

ՀԱՑ ՆԱՒԱԿԻՆ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ (ԱՆԱՖՈՒ)

կը հաղորդէ՝

ՄԻՍԱՓ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

եւ իր ընկերներու նահատակութեան քառասնամեակին առթիւ կազմակերպուած ընդունելութեան ճաշը, Կիրակի, Փետր. 26, ժամը 13-ին, տեղի կ'ունենայ (ինչպէս յայտարարուած էր չորս ամիս առաջ):

3, փողոց տը Քասթիկլիօն, մէթրօ Թիւիլըրի:

Ողեկոչման արարողութեան աւարտին, ներեզմանատան առջեւ մասնաւոր օթօքար կը տրամադրուի ընդունելութեան մասնակցողներուն համար:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաչանի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երեքշաբթի, Փետրուար 28, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը: Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ - Լիոնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը թէյասեղանի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները եւ բոլոր անոնք որոնք մասնակցեցան Վենետիկի եւ Ծունաստանի ճամբորդութիւններուն, Կիրակի, Փետրուար 26-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի եկեղեցիին սրահը: Այս առթիւ կը ցուցադրուին չարժանկարները եւ կը յարգուին մեր վեթերան ընկերուհիները:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՓԱՐԻԶ
Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 26, Է· ԿԻՐԱԿԻ ԶԿՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ:

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն՝ Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ:

Ցաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի եւ Շրջանին եկեղեցիներուն մէջ ծառայած՝ վախճանեալ Առաջնորդներուն եւ Հոգեւորականներուն համար:

×

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 1, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն և վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի պատերազմին - 451 թ.:

Նոյն օրը է նաեւ Անուանակոչութեան տօնը՝ Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ կ'ողեկոչուի Վարդանանց յիշատակը:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ· ՎՐԴ· ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն, Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, զեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Պատարագին ներկայ կ'ըլլան մեր դրպրոցներու աշակերտութիւնը:

Մեր ժողովուրդին կը յիշեցնենք այս առթիւ, թէ ըստ Պետական Տնօրինութեան, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աչակերտ, պաշտօնեայ կամ աշխատաւոր) այդ օր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

×

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հինգշաբթի, Մարտ 1-ին, տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ Վեց վկայիցն: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին տեղի կ'ունենայ պատարագ:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Լիոնի եւ Շրջաններու յարգոյ հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի անխափ մասնակցելու հոգեպարար արարողութեանց:

ՀԱՑ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
13, Rue de Perche — 75003 Paris

Այս Կիրակի, Փետրուար 26, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Խաչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ կը մատուցուի եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

հոգւոյն հանգստեան համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը պատարագէ՝

ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ· ԿԱՊՐՈՑԵԱՆ

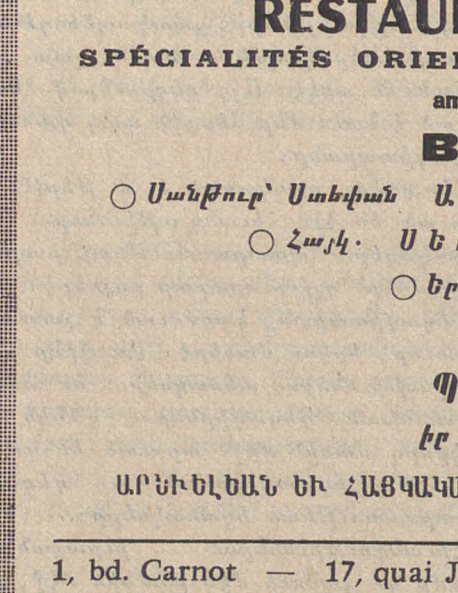
Ի վերուստ ողթացեալ հոգեւորականին յիշատակը յարգողներուն:

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Jeudi 1er Mars à 20 h. 30
CONFERENCE
du
Prof. GERARD DEDEYAN
sur
LA GRANDE ARMENIE
(12e - 14e siècle)
Pour ceux qui le souhaitent, un buffet campagnard est servi à partir de 19 h. 15
Prix : 40 F
Prière de s'inscrire impérativement avant le 26. 2. 84. tél. 278 - 31 - 93

RESTAURANT L'ARARAT
GRILL
SPECIALITES ARMENIENNES
MENU : 95 F VIN COMPRIS
25, Rue Henri-Tasso
13002 MARSEILLE
Place de Lenche (Panier)
au bas des escaliers
POUR RESERVER : 91 - 24 - 99
(FERMÉ LE DIMANCHE)

Direction : M & Mme Bédikian
SEVAN
RESTAURANT SEVAN
SPÉCIALITÉS ORIENTALES et ARMENIENNES
ambiance avec
BEDIK
○ Սանթուր՝ Ստեփան Ա Գ Ե Ա Ն
○ Հայկ· Ս Ե Ի Ա Ն նուագախումբ
○ Երգչուհի վրայ կը նուագէ Վ Ա Հ Է
Ե Ւ
ՊԵՏԻԿ
իր երգերով
ԱՐՆԻԵԼԵԱՆ ԵԻ ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵԻ ՃՈԽ ՃԱՇԱՑՈՒԾԱԿ
1, bd. Carnot — 17, quai J.-B. Clément, 94140 ALFORTVILLE
tél. 376 32 19 Fermé le lundi

LE PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE
représenté par M. Roland DUMAS Ministre des Affaires Européennes
LE GOUVERNEMENT représenté par
M. Jean LAURAIN Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Défense chargé des Anciens Combattants
M. Jean GATEL Secrétaire d'Etat auprès du Ministre de la Défense
LES ANCIENS COMBATTANTS, RESISTANTS ET VOLONTAIRES ARMENIENS
L'EGLISE ARMENIENNE
LES ASSOCIATIONS ARMENIENNES
(AAA, AAAS, CROIX BLEUE, CRDA, CSPPA, FRA-DACHNAG, GIA, HENTCHAKIAN, JAF, MNA, NOR SEROUND, UCFAF, UGAB, YAN'S CLUB...)
DES DELEGATIONS ARMENIENNES D'EUROPE ET D'ARMENIE
commémorent le
40e ANNIVERSAIRE
DE L'EXECUTION DE MANOUCHIAN
HEROS DE LA RESISTANCE
et des 23 fusillés du Groupe de l'Affiche Rouge
et honoreront la mémoire des milliers d'Arméniens
MORTS POUR LA FRANCE
le DIMANCHE 26 FEVRIER, à 16h, au MONT VALERIEN
PROGRAMME :
10h 30 : Départ des porte-drapeaux, Porte de Choisy
11h : Cérémonie organisée par l'ANACR et l'UGEVRE sur la tombe de MANOUCHIAN au cimetière d'Ivry pour les 23 fusillés du Groupe
12h 30 : GRAND DEJEUNER OFFICIEL en présence de Monsieur JEAN LAURAIN
Réservé aux personnalités françaises et arméniennes (sur invitation)
Allocutions : GENOCIDE ARMENIEN
AMITIE FRANCO-ARMENIENNE
16h-18h 15 : Grande Cérémonie officielle au Mont Valérien
Renseignements : PARIS:296.09.82 et 770.07.25
BAGNEUX:681.44.54
CLAMART, ISSY-LES-MOULINEAUX:645.13.36
ALFORTVILLE:376.55 89 - ARNOUVILLE:985.06.58
SEVRAN:332.47.20
Presse et Organisation générale : Antoine BAGHDIKIAN 507.13.38 - 953.40.84


Sté Hydro - Marcadet
GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE
SALLE D'EXPOSITION
258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08
Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ
ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱՊՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱՊՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՑԻՆ
ՎՍՏԱՀԵՑԻ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
Մատչելի պայմաններ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԹԱԹԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 210 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 450 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.644 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.644

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄՈՎ

ԲԵՌՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ չարժումը խառնակ պատկեր մը կը պարզէր, Ուրբաթ առաւտ, երկու սենաթքանները թէեւ հրահանգած էին, որ ամէն ինչ վերջ գտնէ, բայց կան ամանք որոնք ծայրայեղ են եւ ուրիշներ, որոնք «անկախ», այսինքն ոչ մէկ սենաթքայի անդամ : Կառավարութիւնը կ'ակնկալէ, որ յաղնին ու ձանձրացնան, մինչ ժողովուրդը կը սկսի մտահոգուիլ իր պարենաւորման համար : Մահացու արկածներ ալ պատահեցան, անհատներու կողմէ, որոնք կը փորձէին պատսար մը ճեղքել : Տըլոր, որ Մօրուայի Ազատիա կառարած այցելութեան պատճառով, զինքը կը փոխարինէ, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը տեղի պիտի չտայ : Ան ատեթիւ, բրիտանական մամուլը կը ձաղկէ Ֆրանսացիներուն «ծանօթ» անիշխանութիւնը եւ հաւատացում կը պահանջէ Համբան մնացած անգլիական բեռնատարներու համար, զուիցերական մամուլը (Թրիպիւն տը Ժընեւ) կը խորագրէ՝ «Յառնակութիւնը կը տարածուի», մինչ գերմանական Տի Ցայթ համար՝ «Ֆրանսա անկառավարելի երկիր մըն է» :

ՄՈՆԹԱՆ կը չարունակէ դրաւել մամուլ եւ ձայն - հեռատեսիլ : Յօդուածներն ու խմբագրականները այն տպաւորութիւնը կը թողուն թէ՝ «եաին բան մը կայ», այսինքն Մոնթան բոլորովին ինքնագլուխ գիպուածի հետեւանք չէ : Ոմանք նոյնիսկ մաքիաւելեան հաշիւներ կը վերագրեն ընկերվարականներուն, իբրեւ օձիքը ազատելու համար համայնավարներէն : Արդարեւ մինչ առաջինները (բացի սերէս Հոսանքէն) դովքը կը հիւսեն, համայնավարները կատղած են եւ քաղաքական բիւրոյի անդամներ չեն վարանիր իրենց վրդովումը արտայայտելէ : «Իւմանիթէ» էլ մը ամբողջ նուիրած էր : Հերզոկ, Ֆ. Բ-ի անդամ կը յայտարարէր «ազգային հրաժարումի ոգի մըն է, որ արտայայտուեցաւ, երբ որ կը կոչեմ՝ Միւնիխի մոայնութիւն մը անտեսութեան մէջ» : Մօրուա, Տըլոր, Պերեկովուա հետաքրքրական եւ դասախարակչական կը դրսեւնեն նման յայտարարներ :

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ պատերազմ մը կայ, որ կը չարունակուի թէեւ անտեսուած ու մոռցուած երեւոյթ մը ունի, ընդհանրապէս : Երբեմն երբեմն հրապարակ կուգայ, հակասական լուրերով, քանի Պաղտատ կը յայտարարէ իրաքեան յաղթանակները եւ հակայ կորուստներ Պարսիկներու մօտ եւ ճիշդ հակառակը կը յայտարարէ Թեհրան : Ոչինչ կարելի է դիտնալ ճշդրիտ կերպով : Ինչ որ սակայն հաւանականէն աւելի է, այն է որ չատ մեծ է զոհերու թիւը, աւելի քան հինգ հարիւր հազար : Ամէնէն մահացու պատերազմն է Բ. աշխարհամարտէն ի վեր : Կը տեւէ 40 ամիսէ :

ԼԻԲԱՆԱՆի մասին, Ուրբաթ առտու կը հաղորդուէր թէ նոր հրադադարի մը հրաւիրակումը անմիջական է, միաժամանակ Դամասկոսի եւ Պէյրութի մէջ, սաուտցի բանագնացին չանգերուն չնորհիւ : Փարիզէն, Ռեմոն Իտոէ կը թելադրէ որ կապոյտ սաղաւարտաւորները փոխարինեն Իսրայելացի եւ Սուրիացի : Նիւ - Եորքի Ազահովութեան Վորհուրդը պէտք է քննէր Ֆրանսական առաջարկը :

ԱՆԳԱՐԱՁԻ Մամաքի բանտարկեալները կամաւոր ծոմի դիմած են, բողոքելու համար չարչարանքի արարքներուն դէմ : Շուրջ 1500 ծայրայեղ - ալ եւ ծայրայեղական կայ Մամաքի զինուորական բանտը, մեծ մասը՝ նախկին ուսանողներ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾՈՎԱՊԱՐԻԿԸ

—×—

1983 *Հոկտեմբեր 23, կիրակի,*

*Քանի մը քառակոյտերու վրայ գետեղուած պրոնզեայ սա փոքրիկ ծովապարիկը քանի քանի անգամներ տեսած ենք լուսանկարներու վրայ : Բայց հիմա կարծես չեմ ճանչնար զայն : Այսքան փոքրի՞կ, այսքան դժուա՞ր նշմարելի է եղեր այդ ճուկ - աղջիկը : Ես հսկայ արձան մը կը կարծէի Գոփէնհակի խորհրդանշանը : Կէս մարդու հասակով պրոնզեայ ծովապարիկը քարակոյտին վրայ նստած է քովընտի, ծունկերը ծալած : Իր գեղեցիկ մազերը դէպի վար կը հոսին : Մէկ թեւով քարին կռթնած, ճուկի իր նուրբ պոչը դէպի քով երկարած է ան : Կ'ըսես որ գետ քիչ առաջ ելած է ծովէն, թափ թօց է, պահ մը կը հանդչի քարին վրայ ու չուտով դարձեալ ծով պիտի վերադառնայ : Բայց 1913-էն ի վեր հոն է ան, անշարժ ու քարացած : Զի խրտչիր ամերիկացի, հոլանտացի, ճարոն, գերմանացի ու հայ այն այցելուներէն, որոնք հիացումի բացագանչութիւն մը արձակեցին քիչ առաջ զայն տեսնելով ու փութացին անոր քով, աւելի մօտէն տեսնելու : Ամէն մարդ կարդով կը մօտենայ ու քովը կանգնելով կը լուսանկարուի ընկերակիցի մը կողմէ : Ծովապարիկը դլուխն անդամ չի վերցներ անոնց նայելու : Ակնարկը անդին դարձուցած, չտեսնել կը ձեւացնէ : Ու հետուէն, Գոփէնհակի նաւահանդիստին բացերը, նաւեր, տղեղօրէն ցամաք կը պարպեն իրենց ապրանքները : Կը խանդարեն արձանին բանաստեղծական դեղեցկութիւնը : Հո՞նկէ է որ կուգայ արդեօք արձանին տրտմութիւնը : Չեմ կարծեր : Ան արդէն կռնակ դարձուցած է աշխարհի բոլոր նաւերուն :

Ճարոն կին մը, որ կնոջս մօտ կանգնած է, ինծի կը նայի երբ կը չանամ կինս լուսանկարել այդ համբաւաւոր արձանին առջեւ : Ճարոն կինը ինծի չի նայիր իրականութեան մէջ, կը նայի քովս կանգնած ուրիշ ճարոնի մը, որ, նմանապէս, կը լուսանկարէ տեսարանը : Քիչ անդին ամերիկացի ամոլ մը, երախայ մը գրկած, կը փնտռեն մէկը որ չանճն պիտի առնէր գիրենք ընտանեօք լուսանկարել :

Օրեր վերջ, բոլոր այս մարդիկը իրենց տուները պիտի վերադառնան եւ պիտի ըսեն. մենք տեսանք Գոփէնհակի Լիտլ Թաղամասին աննշան մէկ ծովեզերքը քանդակուած ծովապարիկը : Տեսանք ո՛չ թէ լուսանկարի վրայ, ո՛չ թէ յախճապակիէ պնակի մը վրայ, կաշիէ դրամապանակի մը վրայ, ճամբորդական ամանդին յուշանուէրի մը վրայ : Տեսանք իր իրական դեղեցկութեան մէջ : Անոնք իրենց դիտածներէն չատ բան մոռցած պիտի ըլլան անտարակոյս, բայց այս արձանը պիտի չմոռնան : Որովհետեւ ամէն մարդ իրենց պիտի հարցնէ. ծովապարիկը տեսա՞ք :

Գարլսպէրկ դարեջուրի հիմնարկութեան անհմար նուէրներէն մէկն է այդ արձանը այս քաղաքին : Այդ անոյշ աղջիկը, այդ կէս ճուկ կէս աղջիկ արարածը ի՞նչ բան կ'ուզէ եկող գացողին, չեմ դիտեր : Բայց քաղաքէն հեռու սա թաղամասին մէջ առանձնութեան դատապարտուած հոգի մը կը յիշեցնէ ան ինծի : Առանձնութեան դատապարտուած հոգի մը, հակառակ այն անհմար այցելուներուն, որոնք աշխարհի ամէն կողմէն ամէն օր զայն տեսնելու կուգան :

Չէ՞ որ այդ միանութիւնը տասը վայրկեան միայն կը տեւէ : Չէ՞ որ ամէն մարդ քանի մը վայրկեան անոր նայելէ վերջ իր ճամբան կը չարունակէ ու կ'երթայ :

Շատ կը տպաւորուիմ նաեւ Կրունտվիկի ճարտարապետական ինքնատիպ ոճով կառուցուած եկեղեցիէն : Չեմ փորձեր նկարագրել զայն, հակառակ անոր որ

l'AFFICHE ROUGE

— STROPHES POUR SE SOUVENIR —

Vous n'avez réclamé la gloire ni les larmes
Ni l'orgue ni la prière aux agonisants
Onze ans déjà, que cela passe vite, onze ans
Vous vous étiez servis simplement de vos armes
La mort n'éblouit pas les yeux des Partisans.

Vous aviez vos portraits sur les murs de nos villes
Noirs de barbe et de nuit hirsutes menaçants
L'affiche qui semblait une tache de sang
Parce qu'à prononcer vos noms sont difficiles
Y cherchait un effet de peur sur les passants

Nul ne semblait vous voir Français de préférence
Les gens allaient sans yeux pour vous le jour durant
Mais à l'heure du couvre-feu des doigts errants
Avaient écrit sous vos photos MORTS POUR LA FRANCE
Et les mornes matins en étaient différents.

Tout avait la couleur uniforme du givre
A la fin février pour vos derniers moments
Et c'est alors que l'un de vous dit calmement :

Bonheur à tous, Bonheur à ceux qui vont survivre
Je meurs sans haine en moi pour le peuple allemand
Adieu la peine et le plaisir, Adieu les roses
Adieu la vie, Adieu la lumière et le vent
Marie-toi, sois heureuse et pense à moi souvent
Toi qui vas demeurer dans la beauté des choses
Quand tout sera fini plus tard en Erivan.
Un grand soleil d'hiver éclaire la colline
Que la nature est belle et que le cœur me fend
La Justice viendra sur nos pas triomphants
Ma Mélinée ô mon amour mon orpheline
Et je te dis de vivre et d'avoir un enfant.

Ils étaient vingt et trois quand les fusils fleurirent
Vingt et trois qui donnaient leur cœur avant le temps
Vingt et trois étrangers et nos frères pourtant
Vingt et trois amoureux de vivre à en mourir
Vingt et trois qui criaient la France en s'abattant.

ARAGON

Ամբողջ քաղաք մը քանի մը ժամուան մէջ պատռելէ վերջ կրնաս տարօրինակ արբեցութիւն մը զգալ մէջդ : Քաղաք մը եւս ահաւասիկ, որ իր կնիքը դրաւ յիշողութեանդ մէջ : Այսուհետեւ, իրիկուններդ, տանդ մաերմութեանը մէջ երբ պարբերաբար պիտի յանձնուիս երեւակայականի պատկերներու, պիտի կարենաս քալել Գոփէնհակի նեղ փողոցներուն մէջ ալ : Պիտի աքանչանաս ցուցափեղկերը լեցնող յախճապակեայ արձանիկներու վրայ, որոնք արուեստի հրաշալիքներ են : Պիտի նայիս պատկապրական գիրքերու ու իրերու խանութներուն կամ չարժանկարի աֆիշներուն : Պիտի յիշես ճամբորդական յուշանուէրներու անվերջանալի վաճառատուները եւ անոնց ցուցափեղկերէն յայտնուող վիքինկեան պատկերներ :

Ցետոյ սաւառնակ մը պիտի առնես ու պիտի թռչիս դէպի ուրիշ հորիզոններ, ծանօթ, անծանօթ :

Ռ. Հ.

ԱՐՆՕ ՀԱՄԼԷՆԻ ԵՒ ԺԱՆ-ՄԻՇԷԼ ՊՐԷՕՆԻ
LA MÉMOIRE RETROUVÉE - Ն

Գրեց՝ Ա. ՊԻՅԼԷՐԵԱՆ
(Պատմ. Գիտ. Տոքթ.)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ֆրանսայի լրագրողները Թրքական տեսակէտները պարզող «վաւերագրերը» կը բաղդատեն ոչ - հայ անհատներու պատմական վկայութիւններուն եւ ուսումնասիրութիւններ կատարողներու հետ որոնք իրարու չեն ալ համապատասխաններ: Անոնց եզրակացութիւնը յստակ եւ կտրուկ է: Անոնք բնաւ չեն տարակուսիր իսկ Օսմանեան կառավարութեան պատասխանատուներու Հայոց հանդէպ ցեղասպանութիւն կիրարկած ըլլալուն մասին (տե՛ս էջեր՝ 125 - 128): Համլէն եւ Պրէօն կ'ընդրակացնեն թէ այսօրուան Հայերուն նոր սերունդը չի կրնար այլեւս հանդիսատես մնալ անցեալի անիրաւութիւններու հանդէպ եւ այս իսկ պատճառաւ ի դին ամէն զոհողութեան կը ցանկայ իրականութիւնը ճանչցնել եւ ընդունիլ տալ միջազգային հանրային կարծիքին որպէսզի անոր բարոյական օգնութեան շնորհիւ իր կոխկրտուած իրաւունքը վերստանայ:

Այս գրքին մէջ կան նաեւ մեր կարծիքով կարգ մը անճիշդ տեղեկութիւններ: Կը կարծենք որ հեղինակի մը համար նախընտրելի է խուսափիլ անհիմն ծայրայեղութիւններէ անուշադ, եթէ ատոնք դիտմամբ չեն կատարուած: Ցնծենք քանի մը հատը միայն: Զոր օրինակ Թրքահայ ուսանող մը որ Ամերիկա իր ուսումը կը շարունակէ պարտադրուած է տեղւոյն Թրքական իշխանութիւններէն որպէսզի համալսարանի իր ուսումը կիսատ թողելով Թուրքիա վերադառնայ եւ զինուորական պարտականութիւնը կատարէ (1), մինչ իր տարեկից Թուրք ուսանողները կ'արտօնուին չարունակելու: Մենք չենք կարծեր որ ճշմարիտ ըլլայ: Անճամբ կը ճանչնանք Թրքահպատակ հայ ուսանողներ, որոնք հակառակ որ զինուորական տարիքը չատոնց զլած անցած են իրենց ուսումը կը չարունակեն արտասահմանի մէջ՝ Եւրոպա կամ Ամերիկա: Ֆրանսայի մէջ այսօր մինչեւ 26 տարեկան բարձրագոյն ուսումը չվրացնող ուսանող մը պարտադրուած է ուսումը կիսատ թողուլ եւ զինուորական ծառայութիւնը կատարել: Այս օրէնքը Թուրք ուսանողներու համար՝ 29-ն է:

Ֆրանսայի լրագրողները Սեպտեմբեր 6/7-ի պատմական գիշերուան մասին ալ կ'անդրադառնան: Նախ ճշդենք որ Թուականը 1955 է եւ ոչ թէ 1956: Կ'անդիտանանք թէ ուրկէ՞ քաղած են իրենց տեղեկութիւնները ըստ որոնց հակայոյն ցոյցերէ չետոյ, Պոլսոյ չուկային ոչ - իսլամներու պատկանող բոլոր խանութներուն, ի մասնաւորի Հայերուն (2), վրայ խաչով նշաններ գրուեցան ու խուժանը հրաւիրուեցաւ զանոնք հրկիզելու եւ կողոպտելու: Կը խորհինք որ պէտք չէ ըլլալ «Թաղաւորէն աւելի Թագաւորական»: Նախ բսենք որ այս խաչանշանի պատմութիւնը չինծու է: Կրնանք առանց այլեւայլի հաստատել թէ կառավարութեան կողմէ պատրաստուած այս ցոյցը պէտք չունէր խաչի նշաններով ոչ - իսլամներու խանութները զատորոշելու համար: Այդ դիչեր ամէն Թալանիչ խումբի (եւ հազարներով խումբեր կային այդ դիչեր) գլուխ պետական պաշտօնեայ մը կը գտնուէր իր քովը ունենալով հացկներու ցանկեր ու կ'առաջնորդէր իր խումբը մէկ խանութէն միւսը: Թալանիչներու նպատակն էր ըստ Պետութեան հրահանգին Թրքահպատակ՝ Հայ, Յոյն, Հրեաներու (3) խանութները քանդել: Իսկ երբ Ֆրանսայի լրագրողները կ'աւելցնեն նաեւ թէ խանութպաններն ալ սպանեցին, մեր կարծիքով «նպատակաւոր» կրնայ միայն ըլլալ: Կը կարծենք որ հայկական պատպաչպանելու համար պէտք չէ նաեւ պատմութիւնը հնարել: Մենք «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ Սեպտեմբեր 6 / 7-ի դէպքերուն մասին առնուազ լայնօրէն անդրադարձած ենք: Այդ դիչեր Պոլիս գտնուող եւ ժամերով փողոցները չրջելով բոլոր անցուդարձերուն իրազեկ եղող ականատես վկաները կրնան հաստատել որ ոչխարութիւնը չէր արտօնած քրիստոնեաներու սպանութիւնը: Այլապէս մոլեգնած ամբոխը չատ դիւրութեամբ Պոլսոյ եւ արուարձաններուն 250·000-էն աւելի ոչ - իսլամները պատրաստ էր գրեթէ մէկ գիչերուան մէջ ջարդելու ի վերին հակոզութեամբ ոստիկան զօրաց եւ զինուորներու: Մենք այդ դիչեր մանաւանդ խիստ ապդուած էինք Թուրք ժողովուրդին արտակարգ «կարգապահութեան» ականատես ըլլալով: Ան կամաւորաբար եւ հոզումով կատարեց այն ինչ որ իրեն Թելադրուեցաւ: Եթէ պատահեցան սպանութեան քանի մը դէպքեր հեռաւոր թաղերու մէջ աւելի անհատական քինախնդրութեան հետեւանքի արդիւնք էին եւ ոչ թէ պետական ծրագիր:

×

Այս գրքին մէջ ժամանակակից հայ «ահաբեկչական» գործունէութեան մասին լայն տեղ տրուած է: Հեղինակները ըստիւրքի հայկական այլազան կազմակերպութիւններու պատասխանատուներուն հետ իրենց ունեցած տեսակցութիւններն ալ ըստ բաւականի կը ներկայացնեն: Ամերիկայի, Լիբանանի, Պարսկաստանի եւ Ֆրանսայի հայկական զաղութներուն մասին հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան որոնք կը խորհինք Թէ կը համապատասխանեն, որքան որ մեր անձնական փորձառութեամբ ալ կրցած ենք հաստատել, անոնց այժմու իսկական դրութեան: Գալով ի վերջոյ «հայկական զաղտնի բանակներու» (ԱՍԱԼԱ կամ Հայ Արդարութեան Մարտիկներ) գործունէութեան, զանազան վարկածներու տեղ տալէ եւ զանոնք վերլուծելէ յետոյ Ֆրանսացի լրագրողները կ'եզրակացնեն Թէ «պէտք չէ զարմանալ որ եթէ արդարութիւնը անարդարութեան հանդէպ իր աչքերը կը փակէ, ի վերջոյ զոհերը ուրիչ միջոց չունին եթէ ոչ իրենց անձնական միջոցներուն դիմելու» (տե՛ս էջ՝ 231):

Բնականաբար այս նիւթը կարելի էր դեռ չատ աւելի ընդարձակել իր բազմակողմանի հետեւանքներով նկատի առնելով եւ նոր փաստաթուղթերով ճոխացնելով: Ամէն պարագայի մէջ այս գիրքը ջերմօրէն յանձնարարելի է բոլոր անոնց համար, որոնք կը ցանկան վերջին տասնամեակի ընթացքին հայկական քաղաքական պարծանքին, պատճառներուն, դէպքերուն եւ իրենց արձագանգին տեղեակ ըլլալ:

Պարտք կը զգանք չնորհաւորել հեղինակները, որոնք այս գրքին հրատարակութեան չնորհիւ մեզ տեղեակ կը պահեն նաեւ համառօտ կերպով, ներկայացնելով Թրքական տեսակէտները: Վստահ ենք որ հայկական խնդրով զբաղող պատասխանատու մարմինները զանոնք լաւ մը ուսումնասիրելով պիտի կարենան ի պահանջել հարկին օգտագործել ի նպաստ հայ դատին յաջողութեան:

---

(1) Տե՛ս էջ 173

(2) Ինչո՞ւ ի մասնաւորի Հայոց (տե՛ս էջ 177), չկրցանք հասկնալ.

(3) Կ'անգիտանանք Թէ ինչո՞ւ լրագրողները բնաւ չեն յիշեր Հրեաները որոնք գէթ մէկ անգամ (ունեւորութեան տուրէն յետոյ) նոյն եակատագիրը ունեցան:

ԺԱՆ-ՄԱՌԻ ԼԸ ՓԷՆ

1983-ի մասնակի ընտրութիւններէն ի վեր, տարօրինակ երեւոյթի մը առջեւ կը գտնուինք. կասկած չկայ Թէ, ընկերվարական վարչակարգն ու ներկայ դժուարութիւն պայմաններն են Լը Փէնի յաղողութեան գլխաւոր ազդակները, ինչ որ խորքին մէջ կարելի է բացատրել. բայց ինչ որ զարմանալի է, ծայրայեղ աջերու մահացու թշնամի՝ ընկերվարական վարչակարգն է որ, իր կարելի բոլոր միջոցներով, ճամբայ կը հանէ Լը Փէն վայրաչարժը: Իրապէս, Տրէօի եւ Օլնէի ընտրութիւններու անակնկալէն ազդին, ձախ մամուլ, ռատիօ, հեռատեսիլ, Լը Փէն կը հոլովէն ամէն առիթ, բայն տեղ կուտան անոր ամէն մէկ յայտարարութեան, կը տարածեն կուսակցութեան ծրագիրներն ու նշանախօսքերը, կը ներկայացնեն մարդն ու իր անցեալը, նախկին անճնահոհ կամաւորը, Հնդկաչինի եւ Ալժերիոյ պատերազմներուն. մէկ խօսքով հանրութեան կը ծանօթացնեն զայն, իբրեւ Թէ քննադատելու եւ զատապարտելու համար անոր վտանգաւոր տեսակէտներն ու անցեալը, իր ծաւալապաչտ ազդայնամոլ եւ օտարատեաց քաղաքականութիւնը ելլեւ: Եկուր տես որ, Ազգային Ճակատի նախագահը ո՛չ միայն հակակրելի չի զառնար, այլեւ օր ըստ օրէ իր համակիրներուն թիւը կը բազմանայ՝ Ֆրանսացի ան... զատաչտ եւ ազգասէր խաւերէն ներ... րովհետեւ Լը Փէն՝ այս անպատեհի ա... ութիները վարպետօրէն չահագործելով կը յայտնէ մտքեր, որոնք ներքնապէս չատերու սրտին կը խօսին: Որամանի ու ժպաերես Լը Փէն, կը ներկայանայ որպէս անարդարօրէն անբաստանուած ազատամիտ դեմոկրատ մը, բնա՛ւ երբեք գեղապաչտ, այլ պաչտպան Ֆրանսայի անզօրներուն, խստապահանջ՝ երկրի բարոյական եւ Ֆիզիքական մաքրութեան. ղէմ՝ մասնաւորաբար ապրիլիկեցի օտարներու ներխուժումին եւ առեղծուած անապահովութեան. նոյնիսկ կը յաւակնի պնդել Թէ համայնավարութեան դէմ իր մղած պայքարը, զաղափարական պետնի վրայ է միայն, եւ ինք հակառակ է բիրտ ուժին զործածութեան: Ի՞նչպէ՞ կ'ուզէք որ աւանդապաչտ քաղաքացին չտարուի այս պրոպականտէն: Այդ, այդ բոլորը կ'ըլլան մեծահաներու, մանաւանդ պետական հեռատեսիլին օգնութեամբ նման պրոպականտ մը ընելու համար միլիոններ պիտի չբաւէին, բայց ոչ ոք կրնայ մտաղոչիտ ընկերվարականներն ալ մեծահանները, որոնք ձրիաբար իր տրամադրութեան տակ կը դնեն երկրին հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները:

Հետեւաբար, միամիտ քաղաքացին անդամ վերջ ի վերջոյ կրնայ հարց տալ ինքզինքին, - արդեօ՞ք այս բոլորին եւ չէփ տ'օրքէսթրը մը կայ, որ կը ցանկայ ծայրայեղ աջերու չափաւոր յառաջխաղացում մը, քաղաքական նուրբ նպատակներով...: Անհատականն բան մը չէ, որովհետեւ եթէ տեղեկատուութիւնները քննէք, պիտի տեսնէք Թէ, նմանօրինակ պարագաներ չեն պակսիր, քաղաքական յայտնի կամ զաղտնի չրջանակներէն ներս:

Առաջին յաղողութիւններէն ետք, նախագահ Միտ. ձակատը կրակոտ զործունէութեան մը մէջ է, և իրեն հրամցուած նիւթերը օգտագործելով, կուսակիցներ կ'որսայ Թէ՛ աջ Թէ՛ ձախ հատուածներէն. կուսակցութիւնը որ տարի մը առաջ հինգ - վեց հարիւր անդամներ կը հաչուէր, այսօր աւելի քան քսան հազարի հասած է, եւ ըստ վարիչներու յայտարարութեան՝ ի մօտոյ հարիւր հազարը պիտի անցնի: Միւս կողմէ հարիւրաւոր, եթէ ոչ հազարաւոր չէքեր կը ստանայ ոչ միայն զործատիրական չրջանակներէն, այլեւ, մեծ մասով, համեստ զասակարգերէ, 100-էն 200 Ֆրանքի զումարներ: Նախկին փոքրիկ կուսակցութիւնը հիմնովին կը վերակազմուի, ապատակոյսը կը վերանորոգուի, պատեհապաչտ անհատներ կուզան խտացնել իր փէնի նախկին միահոզմանի եւ նեղմիտ ընկերներուն չարքը. ոմանք նախկին փոքրաթիւներ, Անկախ Հանրապետական... ներ, բազմաթիւ զէզոք կամ ծայրայեղ Շիրաքեաններ եւայլն, եւայլն: Կուսակցութիւնը՝ որ լայն միջոցներ ունի հիմա, ճիւղեր կ'արձակէ զաւառներուն մէջ, ուր այս նոր զինուորեալները մեծ զործունէութիւն ցոյց կուտան, ինչպէս բոլոր անոնք որոնք նոր կրօնքի մը կը հաւատան: Արդ, այս նորեկներու ներկայութիւնն է որ կը մղէ չատ մը պահպանողական տարրերու համախմբումը Լը Փէնի դրօչին տակ, այն համոզումով Թէ Ազգային Ճակատը որեւէ խնամութիւն չունի ֆաչիզմի կոչուած հրէչին հետ, քանի որ, իրատես եւ խորամանկ Պառի օրհնութիւնն ալ կը վայելէ: Ուստի այս միամտութեան չարժումն է որ վտանգ մը կը ներկայացնէ Շիրաքի եւ Ժիսքարի այն բոլոր կուսակիցներուն համար, որոնք կը զգուշանան Թէ, պէտք եղած ուշգուշութեամբ եւ աստուածութեամբ պայքար չի մղուիր ներկայ վարչակարգի քաղաքականութեան դէմ, եւ կուրօրէն կը դիմեն Լը Փէնի հուժկու բազուկներու ձգողականութեան...: Շատ հաւանարար վտանգը, համեմատաբար աւելի նուազ կրնայ ըլլալ ձախ հատուածին համար. հետեւաբար, հո՛ս է որ, չէփ տ'օրքէսթրին թաքուն նպատակը հասկնալի կը զառնայ...:

Առ այժմ, ատուգելու համար Թէ այս բոլորը ի՞նչ տարողութիւն կրնայ ունենալ երկրի ընդհանուր ուղղութեան վրայ, պէտք է սպասել եւրոպական ընտրութիւններու արդիւնքին. իրապէս ատիկա նախախնամական է Լը Փէնի համար, որ իրրեւ ազատամիտ առաջնորդ, լայնօրէն կը բանայ իր ցանկի մուտքը. անուններ չի տար, բայց կը վստահեցնէ Թէ հոն պիտի համախմբուին, նախկին նախարարներ, անուանի զրագէտներ, եւ քաղաքական կարեւոր անձնաւորութիւններ: Մեզի կը մնայ սպասել:

Գ. Տ.

ՉԷՋՈՔ ԱԲԳԱՐԸ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՎԵԱՆ

Փարիզէն Պոլիս ճամբուն վրայ ենք Ասիական երկրի մը օդանաւային դիծով: Հազիւ քառասուն ճամբորդ կայ հակայ օդանաւին մէջ: Համաերկրացիներ են առաւելաբար եւ կը ճամբորդեն իրենց ազգային դիծով: Մեծ մասը տուն կը վերադառնան Անգլիայէն. - դիրուկ տարեց կիներ, միջին տարիքով բանուորներ, զեղանի քանի մը հարսեր եւ երիտասարդ համալսարանական տղաք: Ցրուած են օդանաւին մէջ եւ իրարու հետ կը խօսին բարձրաձայն, անգլերէն լեզուով: Այդ բոլորին մէջ 8 - 10 օտարներս չատ դիւրաւ կը զանազանուինք մեր մորթին զոյնով ու հագուածքով: Միւսները չատ անպաչտօն, ընտանի բան մը ունին իրենց նիստ ու կացին մէջ: Իրենց սեփական տան մէջ ըլլան կարծէք: Ինչե՛ր ըսէք չեն բերած միասին օդանաւին վրայ: Երկու ոտքերը առաստաղի կաորով մը կապուած հաւն է միայն պակաս: Ճիշդ Արեւելքի մուԹիւնը չինծու է: Կրնանք առանց այլեւայլի հաստատել Թէ կառավարութեան կողմէ պատրաստուած այս ցոյցը պէտք չունէր խաչի նշաններով ոչ - իսլամներու խանութները զատորոշելու համար: Այդ դիչեր ամէն Թալանիչ խումբի (եւ հազարներով խումբեր կային այդ դիչեր) գլուխ պետական պաշտօնեայ մը կը գտնուէր իր քովը ունենալով հացկներու ցանկեր ու կ'առաջնորդէր իր խումբը մէկ խանութէն միւսը: Թալանիչներու նպատակն էր ըստ Պետութեան հրահանգին Թրքահպատակ՝ Հայ, Յոյն, Հրեաներու (3) խանութները քանդել: Իսկ երբ Ֆրանսայի լրագրողները կ'աւելցնեն նաեւ Թէ խանութպաններն ալ սպանեցին, մեր կարծիքով «նպատակաւոր» կրնայ միայն ըլլալ: Կը կարծենք որ հայկական պատպաչպանելու համար պէտք չէ նաեւ պատմութիւնը հնարել: Մենք «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ Սեպտեմբեր 6 / 7-ի դէպքերուն մասին առնուազ լայնօրէն անդրադարձած ենք: Այդ դիչեր Պոլիս գտնուող եւ ժամերով փողոցները չրջելով բոլոր անցուդարձերուն իրազեկ եղող ականատես վկաները կրնան հաստատել որ ոչխարութիւնը չէր արտօնած քրիստոնեաներու սպանութիւնը: Այլապէս մոլեգնած ամբոխը չատ դիւրութեամբ Պոլսոյ եւ արուարձաններուն 250·000-էն աւելի ոչ - իսլամները պատրաստ էր գրեթէ մէկ գիչերուան մէջ ջարդելու ի վերին հակոզութեամբ ոստիկան զօրաց եւ զինուորներու: Մենք այդ դիչեր մանաւանդ խիստ ապդուած էինք Թուրք ժողովուրդին արտակարգ «կարգապահութեան» ականատես ըլլալով: Ան կամաւորաբար եւ հոզումով կատարեց այն ինչ որ իրեն Թելադրուեցաւ: Եթէ պատահեցան սպանութեան քանի մը դէպքեր հեռաւոր թաղերու մէջ աւելի անհատական քինախնդրութեան հետեւանքի արդիւնք էին եւ ոչ Թէ պետական ծրագիր:

դիւզացնաց օթօպուսները յիչեցնող մբԹնոլորտ:

Սպասարկող աղջիկները սիրուն, իրենց ազգային տարազներով, չափազանց քաղաքավար են մանաւանդ մեզի, օտարներուս հետ եւ մասնաւոր հոզածութիւն ցոյց կուտան մեր ճամբորդութիւնը կըրկնապէս հաճելի զարձնելու համար: Իրենց ազգակիցներուն հանդէպ զուսպ են, պարտականութիւն մըն է որ կը կատարեն պարզապէս՝ յայտնի զժկամակութեամբ:

Ճաչէն ետք կը սկսի մաքսազերծ խըմիչքի եւ ծխախոտի վաճառքը: Պզտիկ ձեռնակառքը, որուն վրայ լեցուած են ապրանքները, ամբողջութեամբ կը փակէ մէջտեղի անցքը:

Քառորդ ժամ վերջ, երբ կառքը անցքին հազիւ կէսն է հասած տակաւին, զրաւած աթոռէս քայլ մը առաջ, երիտասարդ, Թուխ տիկին մը կ'ելլէ ոտքի եւ կ'ուզէ իր 3 - 4 տարու մանչուկը լուացարան առաջնորդել: Չեռնակառքը սակայն փակած է անցքը եւ ուրիչ ճամբայ չկայ: Մատուցող օրիորդը անտարբեր կը մնայ կացութեան հանդէպ եւ իր զործը կը չարունակէ անտեսելով կոզքին կանգնած տիկինն ու մանչուկը՝ որ ինքզինք զսպելու զերազոյն ճիզով մը սրունքները փոխն ի փոխ իրարու վրայ կը նետէ անդադար, կեցած տեղը ցատկոտելով: Իր մանկական աչխարհին համար չատ լուրջ է կացութիւնը:

- Օրիորդ, կը հաճի՞ք ճամբայ մը տալ, խնդրեմ, պզտիկը լուացարան պիտի տանիմ:

- Կը տեսնէք Թէ զբաղած եմ. քիչ մը սպասեցէք մինչեւ որ վերջացնեմ զործս:

Իսկ այդ «զործը վերջացնել»ը կրնայ աւելի քան քառորդ ժամ տեւել:

Պզտիկը որ ձըմբռներ Թէ ինչո՞ւ չի կրնար յառաջանալ, կը պատրաստուի նոյնիսկ լալու: Մայրը կը խրախուսէ զինք որ համբերէ, դիմանայ քիչ մըն ալ, եւ կրկին անդամ կը դիմէ մատուցող աղջկան: Այս վերջինը սակայն նոյն անտարբերութեամբ կը չարունակէ իր վաճառքը:

- Օրիորդ, Թոյլ տուէք անցնիմ, փոքրիկը նեղուած է չատ:

Կառքը քայլ մը եւս առաջ տանելով կարելի է անչուչտ ճամբայ մը բանալ առանց մեծ բարդութիւններ ստեղծելու. յստնի է սակայն որ սպասարկող օրիորդը հարկ չի տեսներ ազնիւ, բարեացակամ ըլլալու իր ազգակիցներուն հանդէպ: Անոնց սպասաւո՞րն է ինք:

- Զեզի ըսինք անդամ մը. կը տեսնէք որ չեմ խաղար այլ կ'աչխատիմ: Համբերութիւն բառած բանը չունի՞ք ըսած:

(Շար. 4)

ԿԱՎԿԱԶՈՒՄ

ՀԱՅՏ ՏՈՆԻ

(ԿՆՔ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ)

Ի. ՍԱՍՆ



ՆՎԱՐԿ ՄԵ

Նկարագրել անհնարին է, ինչպես անհնարին է հեռուից դրվելիասիրտը, որը հարատև ահ ու սարսափի մեջ է ապրում ամբողջ ընտանիքի համար... Ես ինձ համար ոչ մի վախ չունեի, ոչ մի սարսափ չէի զգում, բայց ինչ-որ անորոշ, անբացատրելի մի զգացում ինձ ստիպում էր ամեն գիշեր ինձ համար ինչ-որ տեղ պատսպարան փնտրել, ինչ-որ տեղ պահվել, ինչ-որ տեղ քնել... Ես ինձ համար ոչ մի տեղ չէի գտնում, ոչ մի տեղ ինձ հանգիստ չէի զգում, ոչ մի տեղ ինձ ապահով չէի համարում... Ես ինձ համար ոչ մի տեղ չէի գտնում, ոչ մի տեղ ինձ հանգիստ չէի զգում, ոչ մի տեղ ինձ ապահով չէի համարում... Ես ինձ համար ոչ մի տեղ չէի գտնում, ոչ մի տեղ ինձ հանգիստ չէի զգում, ոչ մի տեղ ինձ ապահով չէի համարում...

Տէր եւ Տիկին Հայկ Գըլըճեան, Ալէն Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ժակ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Կիւրճեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Կիւրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժակ Կիւրճեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Ունճեան, Գազեան, Աւագեան, Գըլըճեան, Եկենեան, Տամլամեան ընտանիքները եւ բոլոր ազգականները ցաւով կը ծանուցանեն՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԵԼԻՆԷ ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 72 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փետրուար 27, երկուշաբթի ժամը 15·45-ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը, ուր տիւ Մենիլ։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Տիկին Անիճա Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Ալեքսանեան եւ զաւակները, Օր· Նիքոլ Ալեքսանեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒՋ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
(ծնեալ՝ Օհանեսեան)

մահը որ պատահեցաւ Փետրուար 22-ին, 84 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Փետրուար 27, ժամը 13·45-ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փավիյոն - սու - Պուայէ գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Ղեւոնդ քահանայ Սոմունճեան, երէցկինը՝ Սիրանոյշ Սոմունճեան եւ որդին Մարտիկ Սոմունճեան իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ Հռիփսիմէ Սոմունճեանի *մահուան առաջին տարելիցին ի յիշատակ կը նուիրեն* 250 *Ֆ· Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին,* 250 *Ֆ· Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին,* 250 *Ֆ· Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ* 250 *Ֆ· «Յառաջ»ին։*

×

Տիկին Սիրանոյշ Ժամկոչեան (ծնեալ Սարտարեան) 1000 *Ֆ· կը նուիրէ Սա - մուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ըստ անձնալ «Յառաջ»էն), կարապետ եպիսկ· Ամատունիի մահուան քառասունքին ի յիշատակ եւ* 200 *Ֆ· «Յառաջ»ին։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ - Քաչանի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, Երեքշաբթի, Փետրուար 28, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

LA FONDATION N. FRINGHIAN et l'UGAB-Jeunes

vous présentent

les Œuvres de

Raffy

Le Mercredi, 29 Février
à partir de 19 heures

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Mairie du 2e arrondissement
8, rue de la Banque
EXPOSITION
Sous la présidence de **Alain DUMAIT**

Raphy

PEINTURES RECENTES
Du 5 au 24 Mars
Vernissage, le Jeudi, 8 Mars
à partir de 17 heures
ouvert tous les jours ,de 9h à 18 h,
sauf dimanche

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Զմեռ է

Ժամ առաջ դնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԵՒ Ի ՆՈՒԱՐՍԱԿԻ ԴԱՇԻՆՔԻ 1500-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒՄԱԾ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հինգշաբթի Մարտ 1, ժամը 20·30-ին
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Բանախօսութիւն՝ Ֆրանսերէն, Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու Հիմնարկի Հայագիտական Ամպիոնի Վարիչ Փրոֆէսէօր՝
ԺԱՆ - ՓԻԷՐ ՄԱՀԷԻ
կողմէ։

«ԱԽԱՐԱՅԻ ՈԳԻՆ»
նիւթին շուրջ։

Դեղարուեստական յայտագիրը, մասնակցութեամբ՝ Օ· Տէմիրճեանի *(կիթառ),* Գ· Եանպէկեանի *(երգ) եւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտուհիներուն։*

---

le C. R· D. A.

recherche pour le Centre de Documentation Arménien de Paris une personne pour un emploi à mi-temps .

- **Capacités de dactylographie et secrétariat**
- **Bonne connaissance générale de l'histoire et de la culture arméniennes**
- **Sachant parler, lire et écrire l'arménien**
- **Contact facile avec le public**
- **Esprit d'initiative**

Adresser C.V. à C.D.A. : 36, rue de Trévise 75009 PARIS

Devant l'affluence au C.D.A., nous rappelons au public que le Centre est ouvert du mardi au samedi de 14h à 18h.

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Jeudi 1er Mars à 20 h. 30
CONFERENCE
du
Prof. GERARD DEDEYAN
sur
LA GRANDE ARMENIE
(12e - 14e siècle)

Pour ceux qui le souhaitent, un buffet campagnard est servi à partir de 19 h. 15
Prix : 40 F
Prière de s'inscrire impérativement avant le 26. 2. 84. tél. 278 - 31 - 93

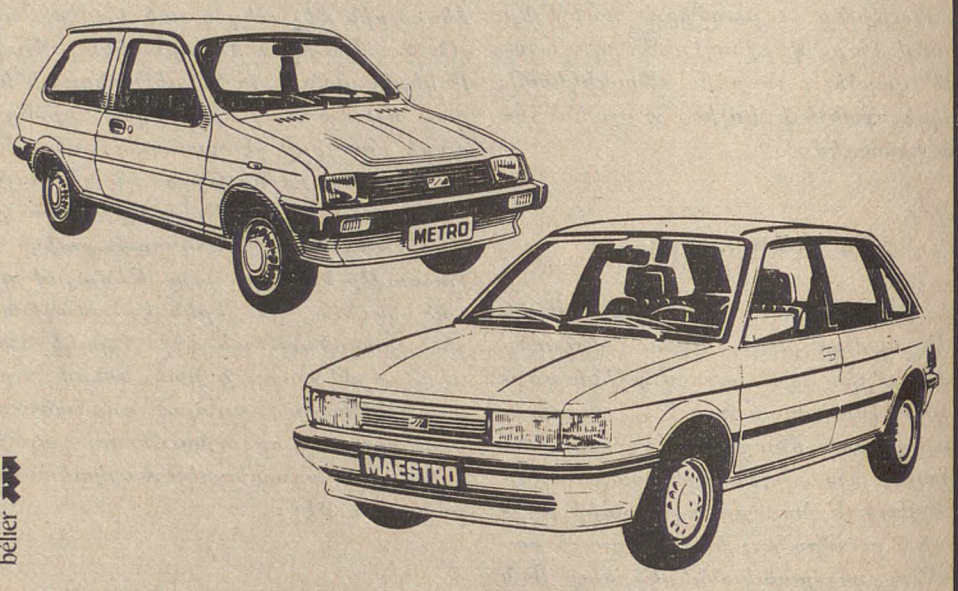
Du 27 février au 14 mars 1984

5.000F*

Pour la reprise de votre voiture quels que soient son âge et son état.

*ou plus si son état le justifie.

Pour tout achat d'une Austin Metro E, LE, ou MG ou Austin Maestro LE, HL, HLS, ou MG neuves.



AUSTIN ROVER Pense Castrol

ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

béliер

SPECIALITES
CAUCASIENNES
ARMENIENNES
GRECQUES

OUVERT
TOUS LES JOURS
MIDI
et SOIR



99 bis, Ave. de Verdun **92130 Issy-les-Moulineaux**

RESTAURANT

TÉL : 638. 96. 30

CAUCASE

Mr. GUEVORKIAN

ՀԱՄՈՎ ԵՒ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇԵՐ ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

VENDREDI ET SAMEDI SOIR
SPECTACLE DANSANT AVEC ORCHESTRE
MINAS, musique grecque, bouzouki, valses, accordéon

OPTIMA Tours

VOYAGES PRINTEMPS 84 EN ARMENIE

— du 14 au 28 Avril (avec Paques et les Cérémonies du 24 Avril)

PRIX : PARIS / PARIS 5450 Frs

— du 5 au 19 Mai
— du 2 au 16 Juin

Pour cet été, nombreuses combinaisons de voyages (bateau / séjour en ARMENIE, Combiné ARMENIE/GEORGIE et ARMENIE / / GEORGIE / LENINGRAD)

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS

Sonia COUMRYANTZ
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon
75009 PARIS
Tél. : 742. 10. 35

A LYON

VOYAGES N° 1
TOURING OFFICE PROGRES
14, rue Waldeck Rousseau
69006 LYON
Tél. : 852. 25. 64

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
28
MARDI
28 FÉVRIER
1984

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 400 Ֆ. - Վեցամսեայ : 210 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 450 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

59ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.645 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 59e ANNÉE — No 15.645

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆի եւ Լա Սէն - սիւռ - Մեռի քաղաքական ընտրութիւնները վերջ դուան կիրակի օր, ընդդիմութեան յաղթանակով առաջին քաղաքին մէջ եւ շփոթութեան ու խառնակութեան՝ երկրորդին: Տրակինեանի մէջ, Սոլտանիի (ընկերվարական) դէմ ահաբեկչական արարքն ալ անօգուտ եղաւ ձախին համար եւ քաղաքապետութիւնը, որ 25 տարի է ընկերվարական բերդ էր, անցաւ Ժան - փօլ Քլօսթրի (ՀՀՀ, չիրաքեան) ձեռքը, ձայներու 51,06-ով ընդդէմ՝ 48,94%-ի: Լա Սէնի մէջ, կարելի չէր եղած, երկու չարթի առաջ վերջնական արդիւնք մը հռչակել, որովհետեւ քուէարկութեան 32-րդ դրասենեակը անկանոնութիւններ կային եւ վերջնական արդիւնքին հռչակումը առկախ կը մնար: Ինչ որ ծանօթ է, այն է որ ընդդիմութիւնը 28 ձայնի առաւելութիւն մը կը թուէր ունենալ: Եթէ իրականանայ այս արդիւնք, 37 տարի - ներու համայնավար (եւ ձախ՝ 1919-էն ի վեր...) թաղապետութիւն մըն է որ կորմ կը փոխէ: Ձախի Միութիւնը դիմում կատարած է ընկելու համար Տրակինեանի ընտրութիւնները, այն պատճառաբանութեամբ թէ Շաբաթ օր, ընդդիմութիւնը անուանարկիչ թռուցիկներ կը բաժնէր Սոլտանիի եւ ընտանիքին հաց - ցէին:

Լիլի մէջ էր, այս անգամ, որ դանդրուածային ցոյց մը տեղի կ'ունենար «ազատ դպրոցին, ի նպաստ, Պորտոյէն, Լիանէն եւ Ռէնէն եւ: Միշտ թիւերու հարց կ'ըլլայ, նման պարագաներու, բան ակնոցի՝ քանակը տարբեր կը տեսնուի եւ «Մաթէն»ի 250 հազարէն 400 հազարի կը հասնի, (Ֆիկարօ, Քոթիտիէն): Ըստ նահանգապետարանին՝ 230 հազար: Այս փորձ - ցոյցերուն կը յաջորդէ, Շաբաթ օր, Վերսայլի մեծ համախմբումը: Այս խաղաղ ցոյցերու առած տարողութիւնը, կը գրէ նոյնիսկ Մաթէն, չի կրնար անտեսուիլ կառավարութեան կողմէ:

ՍՊԱՆԻՈՑ պասք գաւառի ընտրութիւնները խաղաղ անցած են, հակառակ նախորդին բազմաթիւ մահափորձերուն, սպանական թէ ֆրանսական կողմը: Պիտի ընտրուէին ինքնավար խորհրդարանին 75 անդամները: Ցաղթողներու դլուխն է միշտ ազգայնական (չափաւոր) կուսակցութիւնը, որ կը ստանայ ձայներու 42%-ը, զգալի յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրեն ընկերվարականները հասնելով ձայներու 25%-ի եւ կը նահանջէ Հ. Պաթասունա (անկախապաշտ), որ զինուորական - էթԱ-ի քաղաքական արտայայտութիւնը կը նկատուի: Շաբաթ օր, Ֆրանսական գաւառին մէջ, կը սպասնուէր 5-րդ զինուորեալ մը էթԱ-ի եւ արարքին առէր կ'ըլլար Կ. Ա. Լ-ը (Ազատագրման հակահարեւչական խմբակ):

ԹԵՀՐԱՆի մէջ, բրիտանացի գործի մարդ մը սպանուած է, ատրճանակի մէկ դնդակով, երբ կառքը կը մտնէր: Կը կարծուի, սակայն, թէ չփոթութեան զոհ դացած է եւ նպատակը՝ Ֆրանսացի դի - ւանագէտ մըն էր, որու բնակարանին առջեւ էր իր կառքը: Ատրարեւ, դեռ մահափորձը ծանօթ իսկ չեղած, Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան դրասենեակին հեռաձայնելով, մէկը տէր եղած էր արարքին, տալով ճշդրիտ տեղեկութիւններ վայրին եւ ժամուն մասին, յայտնելով թէ «Ֆրանսացի դիւանագէտի մը յեղափոխական մահացումը՝ արարք մըն էր Ֆրանս. աշխարհակալութեան դէմ եւ պատասխան մը Մխիթարեանի սիոնական կուսակցութեան»: Ֆարսի արտայայտուելով, հեռաձայնողը ըսած է թէ կը խոսի յանուն «Ֆրանսացի ընկերվարական - ներու կազմակերպութեան մը»: Լիպերասիոն կը գրէ թէ խօսողին չեչոը տարօրինակ կերպով կը նմանէր ձայնին անոր՝ որ 1983, Օգոստոսին եւ Սեպտեմբերին տէր եղած էր հակաֆրանսական կարգ մը արարքներու (Թեհրանի մէջ) յանուն Օրլի խումբին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՉԵԱՆԻ

ԴՆԴԱԿԱՀԱՐՄԱՆ ՓԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

———×———

Կիրակի, Փետրուար 26-ին տեղի կ'ունենար Միսաք Մանուչեանի դնդակահարման 40-րդ տարեդարձի ոգեկոչումը, մասնաւոր հանդիսութեամբ: Արդարեւ, Յունուար 7-ին, Վիէնի մէջ Հանրապետութեան Նախագահը իր արտասանած ճառին մէջ յիշելով դիմադրութեան հերոս Միսաք Մանուչեանը, կը չեշտէր որ այս տարի զուգադիպելով անոր մահուան քառասնամեակին՝ յատուկ հանդիսաւորութեամբ մը պէտք է նշուէր 23 նահատակներու յիշատակը: Նախագահին այս յատարարութիւնը մղած էր հայ նախկին ռազմիկներն ու կամաւորները աւելի փայլ տալու ոգեկոչման հանդիսութեան: Ստեղծուած պատեհութիւնն ալ կը յաջողէր համախմբել հայկական դրեթէ բոլոր կազմակերպութիւնները, որով քառասնամեակի ոգեկոչումը կը ստանար բացառապէս համազգային բնոյթ:

Ժամը 11-ին, Իվրիի գերեզմանատունը գտնուող Միսաք Մանուչեանի հիւրիմին առջեւ տեղի կ'ունենար արարողութիւն մը՝ ի յիշատակ Մանուչեան խումբի 23 դնդակահարուածներուն: Ձինուորական նուագախումբը, բարձրաստիճան սպաներ, կառավարական անձնաւորութիւններ եւ հոծ բազմութիւն մը յարգանքի արտայայտութիւն մը կ'ունենային դիմադրութեան հերոսներուն հանդէպ, մինչ Մելինէ Մանուչեան, երախտագիտութեամբ խօսք կ'ուղղէր Նախագահ Միթերանի՝ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան ճանաչումին եւ Միսաք Մանուչեանի մահուան քառասնամեակի ոգեկոչման մասնաւոր փայլ մը տուած ըլլալուն համար:

Ժամը 13-ին, Ձինուորական Վարժարանի սրահներէն մէկուն մէջ պաշտօնական ճաշ մը տեղի կ'ունենար ի պատիւ Ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութիւններու: Ներկայ էին կառավարական, զինուորական, թաղապետական մարմիններու ներկայացուցիչներ, բազմաթիւ քաղաքապետներ եւ երեսփոխաններ, հայկական զանազան կազմակերպութիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներ, Հայաստանէն՝ Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի նախագահ Վարդգէս Համազասպեան, Պէյժիյէն, Հոլանտայէն, Զուիցերիայէն, Ֆրանսայի հայաշատ շրջաններէն պատուիրակութիւններ եւայլն:

Բացումը կատարելով Անթուան Պաղտիկեան ընդհանուր ակնարկ մը կը նետէր Սփիւռքի հայութեան կեանքին վերաբերեալ՝ 1915-ի ցեղասպանութենէն ասդին, յիշելով Սեւրի դաշնագիրը, Լոզանը, հայ ժողովուրդի ջանքերը իր Դատը ճանչցնելու եւ իրեն դէմ եղած անարդարութեան հատուցումը ձեռք ձգելու եւ 69 տարուան լռութեան պատը խորտակելու համար: Երախտագիտութեամբ յիշելէ ետք նախագահ Միթերանի՝ Հայոց ցեղասպանութիւնը ճանչցնող ճառը, կը մաղթէր որ Ֆրանսա պաշտօնական ճանաչումէն ետք, քայլ մը եւս առնէ Հայ Դատի լուծման ճանապարհին:

Սուրէն Ակոբոֆ իր կարգին ողջունելէ ետք պաշտօնական անձնաւորութիւններու ներկայութիւնը, կ'ոգեկոչէր մէկուկէս միլիոն մեր նահատակները եւ Ֆրանսայի դիմադրական չարժման հերոս - ներէն Միսաք Մանուչեանն ու իր խումբը, ծանրանալով Մանուչեանի կեանքին ու գործունէութեան վրայ, վեր առնելով անոր զոհաբերութեան ոգին, զինք հիւրընկալած երկրի ազատագրութեան պայքարին մէջ:

Նախկին Ռազմիկներու ենթանախարար Ժան Լօրէն, որ կը ներկայացնէր կառավարութիւնը, իր խօսքին մէջ կը նշէր, թէ այսօր Ֆրանսայի կառավարութիւնն է, որ իր յարգանքը կ'ընծայէ դիմադրութեան հերոս Միսաք Մանուչեանի եւ իր ընկերներուն, նոյն առեն պատուելով հայկական զաղութը: Ցեղասպանութեան հետեւանքով որբացած սերունդ մըն է, ըսաւ ան, որ ինքզինք նետեց արդարութեան, ազատութեան պաշտպանութեան համար մղուող պայքարին մէջ, քանի որեւէ ժողովուրդ աւելի հայ ժողովուրդն է որ գիտէր արժէքը ազատութեան եւ արդարութեան: Ապա ենթանախարարը կ'անդրադառնար Մշակոյթի նախարարութեան յատկացուցած նպաստներուն Ֆրանսայի մէջ հայկական մշակոյթի ու ինքնութեան պահպանութեան ի խնդիր:

Ժամը 16-ին, Մոն - Վալէրիէնի յուշարձանին առջեւ տեղի կ'ունենար պաշտօնական յարգանքի արարողութիւն մը, ի յիշատակ ոչ միայն Միսաք Մանուչեանի եւ իր խումբի ընկերներուն, այլեւ Ա. եւ Բ. Աչխարհամարտներուն Ֆրանսայի համար իրենց կեանքը տուած Հայերուն:

Աւելի քան հազար հոգի ներկայ եղան արարողութեան: Հանրապետութեան Նախագահը կը ներկայացնէր Եւրոպական Հարցերու նախարար Ռոլան Տիւմա, իսկ կառավարութիւնը՝ Նախկին Ռազմիկնե - րու ենթանախարար Ժան Լօրէն: Ներկայ էին նաեւ Պաշտպանութեան ենթանախարար Ժան Կաթէլ, Օ տը Սէնի նահանգապետը, Ընդհ. խորհուրդի նախագահը, Փարիզի զինուորական կառավարիչը, քաղաքապետներ եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

Ձինուորական նուագախումբի հնչեցուցած «Մարսէյէզ»էն ետք յուշարձանին ծաղիկներ կը դրուէին Նախագահ Միթերանի, կառավարութեան, Պաշտպանութեան նախարարին եւ հայկական կազմակերպութեանց անունով: Վայրկեան մը լռութենէ ետք, նուագախումբի հնչեցուցած «Պարտիզաններու երգ»ը յուզումով կը վարակէր ներկայ բազմութիւնը:

Ապա ներկաներ մուտք կը գործէին դամբարանը, ուր նախարարները ստորագրելէ ետք ոսկեմատեանը, կ'ուղղուէին դնդակահարուածներու բացատրանը: Հոս Նիլ Ակորոֆ կ'արտասանէր (ֆրանսերէն) Վահան Թէքէեանէն եւ Դանիէլ Վարուժանէն մէկական քերթուած, որմէ ետք երիտասարդ մը կ'արտասանէր Ա րահնի ծանօթ տողերը: Երեք հայ աշակերտներ ծաղիկներ կը դնէին 4500 դնդակահարուած դիմադրականներու սալաքարին վրայ:

Ժամը 18-ին, զինուորական պատիւներով եւ նուագախումբի հնչեցուցած մեղեդիներով վերջ կը գտնէր արարողութիւնը խոր տպաւորութիւն թողլով ներկաներուն վրայ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

×

Մանուչեանի դնդակահարման քառասնամեակը արձագանգ գտաւ նաեւ հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն (մամուլին՝ անդրադարձանք օրը օրին): Գրաւոր մամուլին մէջ, սակայն, բանավէճը չէ դադրած: Փետրուար 27-ին, «Իւմանիթէ», որ «Մանուչեան - Պոյով» անունով կը յիշէր խումբը, որոշ դառնութեամբ կ'արտայայտուի, կէրակի օրուան ճաշին մասին, ուր, կը գրէ. - «Կարելի է ցաւիլ որ խօսք առնող ոչ մէկ ճառախօս յարմար գտաւ վերյիշելու այն յանձնառութիւնը (իմա՝ Համայնավար կուսակցութիւն), ուր, Մանուչեան խումբի կուսակիցները գտան ուժը եւ պատճառները մղելու պայքար մը, որմէ քանիներ խուսափեցան»:

Փետրուար 25 եւ 27-ի իր թիւերով «Ռոթիտիէն տը Փարի» ալ երկու լրիւ էջեր կը տրամադրէ, ան ալ իր հաշիւները տեսնելու համար, մանաւանդ Շաբաթի թիւով, ուր կայ նաեւ խորհրդածութեան սիւնակ մը, բաւական երկդիմի: Փետր. 27-ին, կայ նաեւ յայտարարութիւն մը Մելինէ Մանուչեանէն, ուր ան կը յայտնէ թէ դեռ թէ ով մասնած է Մանուչեանը, մէկը Ռումանիա, պաշտօնի դլուխ էր դեռ վերջերս, բայց կը գտնէ որ կանուխ է ճշմարտութիւնն ըսելու համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ԶՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ

———

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Փետրուար 16-ի եւ 17-ի թիւերը կը հաղորդեն զօր. Սարգիս Սողոմոնի Մարտիրոսեանի մահը, որ պատահած է Փետրուար 15-ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, 84 տարեկանին:

Ծնած 1900-ին, Շամախի չրջանի Մադրասա գիւղը (Ադրբէջան), Սարգիս Մարտիրոսեան նախնական կրթութիւնը ստանալէ ետք իր ծննդավայրը, ուսուցած է էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանը: 1917 Մայիսին, մտած է Բագուի զինուորական չարքերը: 1928-ին ուսուցած է Մոսկուայի զինուորական վարժարանի դասընթացքները եւ դարձած ոսպայ: 1924 - 38 չրջանին վարած է զանազան պաշտօնները 76-րդ հայկ. լեռնա - հրաձգային զօրաբաժնի մէջ:

Բ. աշխարհամարտին, հարաւային ռազմաճակատի վրայ, 227-րդ հրաձգային զօրաբաժնի պետ է եւ հրամանատար՝ Մոսկուայի համար մղուած ճակատամարտներուն զօրաբաժնի: 1943 Յունիսին, նշանակուած է Ուկրանիոյ ռազմաճակատի մարմնի հրամանատար: Մեծ է եղած իր դերը Պերլինի ճակատամարտի եւ Չեխոսլովաքիոյ կռիւներուն մէջ: Այս աւթիւ է, որ արժանացած է Սորհրդային Միութեան հերոսի բարձր կոչումին: 1953-էն ետք կ'ապրէր Երեւան: Իր բազմաթիւ ծառայութեանց համար, ստացած է Լենինի չորս, կարմիր դրօշի՝ չորս չքանչանները, ինչպէս նաեւ արժանացած է օտար երկիրներու չքանչաններու եւ մետալներու:

Զօր. Մարտիրոսեան ծանօթ դէմք մըն է նաեւ Փարիզի հայ դաղութին, ուր կատարած է մէկէ աւելի այցելութիւններ: Ցիշենք, մանաւանդ, անոնցմէ դլուխաւորը՝ 1969 Մարտին, ուր ներկայ եղած է եւ խօսք առած, իբրեն ի պատիւ տրուած զանազան հանդիսութեանց: Այս չարքին, ամէնէն տպաւորիչն ու յատկանշականը եղած է Անդրանիկի չիրիմին կատարած իր այցը (1969, Մարտ 9), որու առթիւ «Ցառաջ», խմբագրական մը կը նուիրէր՝ «Հայ զօրավար մը՝ Հայոց զօրավարին»: Այս նոյն այցելութեան ընթացքին, զօր. Մարտիրոսեան ունեցած էր բազմաթիւ ելոյթներ: Անդրանիկի չիրիմին առջեւ, ան ոգեկոչած էր հերոսը՝ «որ կուսեցաւ յանուն հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան»:

×

Զօր. Ս. Մարտիրոսեանի թաղումը կատարուած է Երեւանի մէջ: Դագաղը զետեղուած է «Հայ համերգ»ի փոքր դահլիճը եւ հրամանատարին իրենց վերջին յարգանքը բերած են բազմաթիւ ներկայացուցիչներ, ուսանողներ, բանուորներ, մինչ վերջին վայրկեաններուն պատուոյ պահակ կեցած են Հայաստանի Կ. Կ-ի Ա. քարտուղար՝ Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ՝ Բաբկէն Սարգսեան, վարչապետ՝ Ֆադէյ Սարգսեան եւ այլ պաշտօնական դէմքեր: Ապա, դագաղը դրուած է հրամայլի վրայ եւ առաջնորդուած Երեւանի քաղաքային զերեզմանատունը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՒՄԲԵՐ

ՓՈՒԹՊՈԼ

Շաբաթավերջի արդիւնքներն են. -

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս - Մասիֆ Սանթրալ	2 - 0
Թուլնվիլ - ԻԻԺԻԱ. - Ալֆորվիլ	1 - 1
ԱՍԱ. - Իսլ - Սթասս Ֆրանսէ	0 - 3
Ժօժօ Կրընոպլը - Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն - Տէսին	0 - 1
Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ - Ա. Քանթոն	1 - 2

ՀԻՓՈՔՐԱՏԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ

2000 ԲՈՒԿՎԱԾՔ ԼԻՍԵՆ

—×—

փետրար 14-ին, ժամերկ ասուլիսով մը, Ն. Կոմիտեի Գրադարանը՝ Ն. Մուրատ, յեղուկ Ն. Թումանի տան - տուրք - :

Լա փոլքոյեր Հայրապետ Ղազարեան ալ ներկայ եղաւ ասուլիսին, ուր ներկայացուեցաւ հայագիտական եզակի ձեռնարկի մը՝ «Հիփոքրատի երկերի ամբողջական ժողովածու»ի առաջին հատորի լոյս տեսնելու առթիւ կազմակերպուած հանդիսութիւնը։ Ասիկա ձեռնարկ մըն է, որ կը տեւէ աւելի քան 20 տարի, եւ որուն մասին ներկաները տեղեկութիւններ ստացան Ն. Մուրատի, Ա. Ղազարեանի եւ Ա. Ղազարեան-Ֆրանսուայի ելոյթներէն։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատի երկերը հրատարակելու գաղափարը ծագած է 1910-ական թուականներուն, սակայն ան իրականացման կարելիութիւն գտած է միայն 1970-ական թուականներուն։ Ներկայ հատորը, որ կը պարունակէ Հիփոքրատի 18 երկերը, թարգմանուած է հին հայերէնէ։ Ան ներկայացուած է ֆրանսերէն թարգմանութեամբ եւ ծանօթագրութիւններով։ Ձեռնարկի հրատարակութիւնը կը կատարուի Ֆրանսայի Գիտական Հետազօտութիւններու Ազգային Կեդրոնի (CNRS) հովանաւորութեամբ։

Ա. Ղազարեան-Ֆրանսուա խօսեցաւ հայ բժշկագիտական մտքի զարգացման ընթացքի մասին, ապա անդրադարձաւ Հիփոքրատի կեանքին եւ գործունէութեան։ Ան ըսաւ, որ Հիփոքրատ ծնած է Կոս կղզիին մէջ, մ.թ.ա. 460 թուականին։ Ան ուսանած է Կոսի եւ Թեսալիոյ մէջ, ապա հաստատուած է Աթէնքի մէջ, ուր ան ստեղծած է բժշկական դպրոց մը։ Ան մահացած է 90 տարեկան հասակին։

Ա. Ղազարեան-Ֆրանսուա նշեց, որ Հիփոքրատ ունեցած է 2 զաւակ եւ 2 թոռնիկ։ Անոնցմէ մէկը՝ Պոլիպոս, յաջորդած է իր պապին իբրեւ դասախօսութեան ղեկավար։ Ան ստեղծած է Հիփոքրատեան դպրոցը, որ գոյատեւած է մինչեւ 3-րդ դարը։

Ա. Ղազարեան-Ֆրանսուա ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է 3 աշակերտներ, որոնք հաւաքած են անոր գրութիւնները եւ ստեղծած են «Հիփոքրատեան ժողովածու»ն։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը, որ հիմնուած է չորս հիւթերու տեսութեան վրայ։ Ան ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն հիւանդի հոգեբանական կողմերուն նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ հիւանդութիւնները, որոնք կապուած են սեռին, տարիքին, կլիմային եւ ջուրերուն հետ։

Ա. Ղազարեան-Ֆրանսուա ներկայացուց նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը ծննդաբերութեան մասին։ Ան ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն ծննդաբերութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է ծննդաբերութեան ընթացքը, ինչպէս նաեւ ծննդաբերութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը ծննդաբերութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւններու մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն ոսկորներու կոտրուածքներուն նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ ոսկորներու կոտրուածքներուն ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը ոսկորներու կոտրուածքներուն մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն գլխուղեղի վնասուածքներուն նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ գլխուղեղի վնասուածքներուն ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը գլխուղեղի վնասուածքներուն մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն ներքին հիւանդութիւններուն նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ ներքին հիւանդութիւններուն ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը ներքին հիւանդութիւններուն մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն վիրաբուժական հիւանդութիւններուն նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ վիրաբուժական հիւանդութիւններուն ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը վիրաբուժական հիւանդութիւններուն մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն մանկական հիւանդութիւններուն նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ մանկական հիւանդութիւններուն ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը մանկական հիւանդութիւններուն մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն ծերունական հիւանդութիւններուն նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ ծերունական հիւանդութիւններուն ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը ծերունական հիւանդութիւններուն մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն մահուան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ մահուան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը մահուան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն կեանքի նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ կեանքի ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը կեանքի մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն բնութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ բնութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը բնութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն աստուածներու նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ աստուածներու ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը աստուածներու մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն հոգիի նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ հոգիի ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը հոգիի մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն մարմնի նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ մարմնի ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը մարմնի մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն հոգեբանութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ հոգեբանութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը հոգեբանութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն փիլիսոփայութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ փիլիսոփայութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը փիլիսոփայութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն գիտութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ գիտութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը գիտութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն արուեստի նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ արուեստի ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը արուեստի մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն կրթութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ կրթութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը կրթութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն դաստիարակութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ դաստիարակութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը դաստիարակութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն ընտանիքի նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ ընտանիքի ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը ընտանիքի մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն հասարակութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ հասարակութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը հասարակութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն պետութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ պետութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը պետութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն օրէնքի նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ օրէնքի ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը օրէնքի մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն արդարութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ արդարութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը արդարութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն ազատութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ ազատութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը ազատութեան մասին։

Ն. Մուրատ ըսաւ, որ Հիփոքրատ ունեցած է մեծ հետաքրքրութիւն հաւասարութեան նկատմամբ։ Ան ուսումնասիրած է նաեւ հաւասարութեան ընթացքին առաջացած դժուարութիւնները։ Ան ներկայացուցած է նաեւ Հիփոքրատի ուսմունքը հաւաս

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱԽԱՆԴԱԿԱՆ ՃԱՇԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ
ԷԼԻՋ - ԳԱՎՈՒՐՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ ԿԸ ՅԱՆՁՆՈՒԻ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆԻ

1960-ԷՆ Ի ՎԵՐ Հարենց Գրական Մրցանակին յանձնումը տեղի կ'ունենար Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ճաշին ընթացքին:

Անցեալ տարի, տրամադրելի գումարը սպառած ըլլալով, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Մրցանակն է որ կը յանձնուէր բանաստեղծուհի Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեանի, որ, ոչ միայն կը վերադարձնէր տրամադրուած գումարը, այլեւ՝ կարեւոր նուիրատուութիւն մը կ'ընէր Ընկերակցութեան:

Ինչպէս յայտնի է դրաւէր հասարակութեան, Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Պատուոյ նախագահ՝ Եղիշէ Այվազեան, իրականացնելու համար կեդրոնական նախկին անօբէնուհի՝ իր ողբացեալ կնոջ փափաքը, կտակած է 30.000 ֆրանք եւ հաստատած Էլիզ Գաւուքճեան - Այվազեան Գրական Մրցանակը:

Սոյն մրցանակին առաջին թափնեկիրը կը հանդիսանար տաղանդաւոր դրագէտ՝ Կարօ Մեհեան, 1980-ին հրատարակած երազներ Անկրկնելի հատորին համար, դատական կազմի անդամներուն միաձայն ընտրութեամբ:

Այս տարի ուանդական ճաշը եւ մրցանակի յանձնումը տեղի կ'ունենար Փետրուար 12, Կիրակի, կէսօրին, հայկական գափառոս ճաշարանին մէջ, Ալֆորվիլ, Սէնի ափին, նախագահութեամբ՝ «Ազատ»ի խմբագիր, Ֆ. Գ. Ընկերակցութեան նախագահ՝ Աւետիս Ալիքանեանի:

Որոշեալ ժամուն դրաւուած էին ըլ-

ղման հարցը, քանի որ բանուածքի թէքնիքի պատճառով կարպետը աւելի սահմանափակ դոյներու կարելիութիւն-ներ ունի: Կարպետներու մէջ կայ տեսակ մը՝ որ ծանօթ է իբրեւ հայկական: Ատիկա օձակարպետն է:

Գաստան օձակարպետները կը տար-բերին զուգահեռ չարքերով դրուած եւ ոճաւորուած օձերու պատկերներով, որոնք հնչեղ յարդարական հատուածներով մասնաւոր կ'ոգոյթ մը կուտան բանուածքին: Անոնց հայրենիքը կը նկատուի Զիլէ հայաբնակ քաղաքը, որուն անունը տըրուած է նաեւ օձակարպետին: Այս տեսակ կարպետներ կը պահպանուին աշխարհի մեծ թանգարաններու, մասնաւոր հաւաքածոներու մէջ եւ յաճախ վաճառքի կը հանուին աճուրդներու մէջ: Օձակարպետի օրինակ մը ցուցադրուած է Շարվարի ցուցահանդէսին: Այդ օրինակին մէջ կապոյտ եւ ճերմակ թելերու համադրութիւններով պատկերացուած են չորս չարք օձեր: Հիւսուածքը նուրբ է եւ ընտիր, ուսի բոլոր մանրամասնութիւնները կ'երեւան յստակօրէն:

ՄԱՆԻԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

րեթէ բոլոր սեղանները: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Փարիզի խորհ. Դեսպանատան Քարտուղար՝ Լեւոն Գասպարեան, արուեստագէտներ, բազմաթիւ Մխուքիւններու եւ մամուլի ներկայացուցիչներ, մտաւորական յայտնի դէմքեր եւ դրասէրներու բազմութիւն մը:

Հանդիսութիւնը կը բանար Ընկերակցութեան Քարտուղար՝ Վահան Նաւասարդեան, որ ներկաներուն ուղղուած շնորհակալական խօսքերէ վերջ, կը խընդրէր վայրկեան մը լռութեամբ յարգել յիշատակը Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, ընկերակցութեան անդամներէն նորող հանգուցեալ՝ Էլիզ Գալուքճեան - Այվազեանի, Վարդան Եղիշէեանի, Գեղամ Ֆէնէրճեանի եւ բոլոր այն անդամներուն որոնք անդարձ մեկնած էին այս աշխարհէն:

Այս յուզիչ պահէն վերջ հանդիսավարը բեմ կը հրաւիրէր Ա. Ալիքանեանը:

Օրուան նախագահը որ զանազան առիթներով շնորհաւորած էր Էլիզ Գաւուքճեան - Այվազեան պրական մրցանակի հիմնադիրը, անդամ մը եւս հրապարակաւ կը յայտնէր իր շնորհակալութիւնները, թարգմանը հանդիսանալով նաեւ իր վարչական ընկերներուն երախտագիտական զգացումներուն:

Ա. Ալիքանեան որ մաս կը կազմէր դատական կազմին, վառ հետաքրքրութեամբ կարդացած էր «Երազներ Անկրկնելի»ի պատմուածքները: Կարօ Մեհեանի ստեղծագործութիւնը կը նմանցնէր Համաստեղի եւ Մնձուրիի դրականութեան եւ հեղինակը կը դասէր հաւասար անոնց մակարդակին:

Ներկաները բուռն ծափահարութիւններով կը վաւերացնէին դատական կազմի ներկայացուցիչին գնահատական խօսքերը:

Նախագահը նորանոր ստեղծագործութիւններ եւ երկար կեանք մաղթելէ յետոյ օրուան թափնեկիրին խօսքը կուտար վերապատուելի՝ Ցարութիւն Հէլվաճեանի որ յատկապէս հրաւիրուած էր ներկայացնելու համար Կարօ Մեհեանը:

Բանախօսը որ աշակերտած էր Կարօ Մեհեանի եւ մօտէն հետեւած անոր դրական գործունէութեան, հանգամանօրէն կը ներկայացնէր, բուն անունով՝ Կարօ Ղազարոսեան մարդը, ուսուցիչը եւ դրագէտը:

Կը յիշէր դրուագներ անոր ուսուցչական փայլուն տարիներէն, կը թուէր եւ կը մեկնաբանէր անոր ստեղծագործութիւնները զորս ուսումնասիրած էր խոհրապէս եւ կը խոնարհէր նաեւ տաղանդաւոր դրագէտին մարդկային նկարագրին ազնուութեան առջեւ:

Նախագահ Ալիքանեան չնորհաւորելէ ետք օրուան բանախօսը, հանդիսավարութիւնը կը յանձնէր Վ. Նաւասարդեանի, որ նմոյշ մը ներկայացնելու համար Կարօ Մեհեանի տաղանդէն, կը կարդար՝ «Նատկան» պատմուածքը, որ կ'արժանանար ընդհանուրին գնահատանքին:

Խօսքը Կ. Մեհեանինն էր:

Խորապէս ազդուած իրեն հանդէպ ցոյց որուած ընդհանուրին համակրանքի արտայայտութենէն, կը շնորհաւորէր մըր-ցանակի հիմնադիրը, ինչպէս նաեւ դատական կազմը, որուած անաչառ որոշումի համար:

Շնորհակալական խօսքերէ վերջ, մէկզի ձգելով դրականութիւնը, մասնաւոր փափաք մը ունէր իր հայրենասիրական ապրումներուն հաղորդակից դարձնել հանդիսականները, իր հոգիին ամբողջ անկեղծութեամբ:

Ցայտնի էր որ յարգելի դրագէտը, կը խորհէր թէ չատեր կրնային չըմաչնել իր տեսակէտները, բայց երկարատեւ լռութենէ մը վերջ, ծարաւն ունէր հրապարակաւ արտայայտելու իր քաղաքական համոզումները:

Կ'ոգեկոչէր Արամ Մանուկեանի վարած հերոսական դիմադրութիւնը Վանի մէջ, աւելցնելով թէ ան իր պողպատեայ բազուկով առաջնորդեց նաեւ Սարդարապատի հերոսամարտը, որ պիտի ապահովէր Հայաստանի վերածնունդը:

Կը մաղթէր որ արտասահմանի իր քոյրերը եւ եղբայրները որդեգրեն «ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ՄԵՆՔ»ը չահելու համար գոյամարտը:

Կուտար անուններ ծանօթ հայ արուեստագէտներու եւ կ'ըսէր թէ անոնցմէ ոչ մէկը մերն է ներկայ պայմաններուն տակ:

Շարունակելով իր հայրենասիրական թռիչքները, իր վերջին ուղեւորութեան հայրենի ապրումները կը փոխանցէր ներկաներուն:

Նեչտելով թէ Հայաստանի ամէն մարդի մէջ նուաճումները միայն վերջին երեսուն տարիներուն իրագործուած էին, կ'աւելցնէր:

«Մեզի կը մնայ միայն հիանալ Հայաստանի հսկայական վերելքին առջեւ եւ ազգովին բոլորուիլ հայրենիքին չուրջ»:

Իր յարգելի ուսուցչին ելոյթէն վերջ, կրկին խօսք կ'առնէր օրուան բանախօսը Վերապատուելի Ցարութիւն Հէլվաճեան, իր կարգին չեչտելով թէ «Սարդարապատը չէր բաւեր, եթէ չծագէր Հոկտեմբերեան Արեւը»:

Վերջացած էր ցերեկոյթին դրական բաժինը:

Անցնելով դեղարուեստական բաժինին, հանդիսավարը բեմ կը հրաւիրէր հայ երգի նուիրեալներէն Գէորգ Եանալէկեանը որ կոմիտասեան քանի մը մեներգներով խանդավառեցնէ վերջ հանդիսականները, իր դեկավարութեամբ երգչախումբի կը վերածէր սրահը եւ կը հրամցնէր դեղեցիկ փունջ մը հայրենաչունչ երգերու, անթերի մեկնաբանութեամբ:

Եթէ Նայիրի երգչախումբին մաս կազմէին բոլոր ներկաները ...

Կարճ ժամանակուան մէջ կը սպառէին վիճակահանութեան բոլոր տոմսերը: Գեղգուի ստեղծագործութիւնները կը չահէին Տիկին Վ. Տպաղեան եւ տոքթ. Ն. Ցակորոֆ, իսկ Ժէրանեանինը ծանօթ երգչուհի՝ Այտա Էմիրեան:

Մրցանակի կտակակատար մարմնի անդամ Պ. Տիգրան Պալեանի՝ մրցանակի հիմնադրին եւ դատակազմին ուղղուած չնորհաւորական խօսքերով վերջ դատաւ հանդիսութիւնը:

Մինչեւ ժամը 17, ոգեւորութիւնը վառ կը պահէին իրենց մեներգներով Ն. Հէլվաճեան, Ռ. Նաւասարդեան, Ա. Գըմբէթեան եւ Ա. Էմիրեան:

ՍԱՐԴ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՓԱՋԱՐՃԻԲԻ (Պուլկարիա) մէջ, Յունուար 22-ին, հանգէս եկած է Երեւանի «Կոմիտաս» քառեակը, մեկնաբանելով Շուպէրթէն, Էդ. Յովհաննիսեանէն եւ Շոստակովիչէն գործեր: Երեկոյթի առարին Սթաւրիտա Պլակովա պուլկարեւ խորհրդային բարեկամութեան տան պատասխանատու նշանը եւ «Ջմեռնային երաժշտական երեկոյթներ» 9-րդ փառատօնի պատուոյ դիպլոմը յանձնած է քառեակի անդամներ՝ Եդուարդ Թադեւոսեանի, Յակոբ Մկրտչեանի, Եակով Պապեանի եւ Ժելիքս Սիմոնեանի:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Լրենց բնակարանին մէջ, Փետրուար 1-ի իրիկունը, անծանօթ պատահարի հետեւանքով մեռած են ուսուցչուհի երկու քոյրեր եւ լրենց մայրը: Թեհրանի «Մարի Մանուկեան» վարժարանը որպէս տարրական ուսուցչուհի պաշտօնավարող Անահիտ Վարդանեանի (30 տարեկան), «Քուչեչ» եւ «Լիչան» վարժարաններու առողջապահական բաժնի պատասխանատու Արաքս Վարդանեանի (27 տարեկան) եւ լրենց մօր՝ Շուշիկ Վարդանեանի (48 տարեկան) մահը մեծ յուզում յառաջացուցած է գաղութին մէջ, մասնաւորաբար աշակերտական, ուսուցչական եւ միութենական չրջանակներու մէջ: Դիաղնութիւն կատարուած է եւ ողբացեալներուն բնակարանը պատկան հիմնարկութեան կողմէ քննութեան ենթարկուած՝ մահուան պատճառը երեւան հանելու համար: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետրուար 6-ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցին, որուն ներքնամասը եւ բակը լեցուած է հազարաւոր Հայերով: Դամբանականը մը խօսած է թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան: Բակին մէջ, յանուն Միութիւններու եւ դպրոցներու դամբանականով մը Նորայր Էլպայեան տուած է ողբացեալներուն կենսագրականը եւ վեր առած անոնց նուիրումը:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ Արուեստի Թանգարանի հանդիսասրահին մէջ, Փետր. 5-ին, պատահաւութիւն մը տուած է տոքթ. Լիւսի Տէր-Մանուէլեան: Բացումը կատարելով Թանգարանի եւրոպական արուեստի բաժնին պատասխանատուն՝ Փանէթ Պրուք, ներկայացուցած է դասախօսը: Տոքթ. Լիւսի Տէր-Մանուէլեան Պոսթընի համալսարանէն վկայուած լրբեւ մասնագէտ հայկական մինիատիւրի արուեստի, յաճախ այցելելով Հայաստան՝ ուսումնասիրած եւ լուսանկարած է հայկական յուշարձաններ, ճարտարապետական կոթողներ, քանդակագործութիւններ եւայլն: Դասախօսը լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ անդրադարձած է Հայաստանի անցեալի եւ ներկայի աշխարհագրական եւ պատմական հանգրուաններուն, ծանրանալով հայկական յուշարձաններու վրայ քանդակուած արուեստի գործերու վրայ:

7

1888 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 3

Լարիչ կոմսուհին Վիէննա հասաւ իր փոքրիկ բարեկամուհիին նամակը ստանալէն 48 ժամ վերջ: Յաջորդ օրը կայսերազան իշխանն ալ ամիսղական նամակ մը ստացած էր: Կ'ուզէր իր զարմիկը երախտապարտ ձգել իրեն հանդէպ. հետեւաբար անմիջապէս որոշեց մեկնիլ եւ մայրաքաղաք հասաւ Ամենասրբոց Տանին օրը: Ըստ սովորութեան, կրանտ Օթէլ իջաւ: Ռոտոլֆը երկտողով մը իմաց կը խնդրէր որ յաջորդ օրը կէսօրին իրեն հանդիպի: Պանդոկին մէջ Մաուիին երկրորդ նամակը ստանալով ժպտեցաւ. իրեն կը սպասէր Սալէզիանէրկասէի մէջ ուր աղջիկը կը յուսար որ այդ առաւօտ մինակ պիտի մնար ժամը տասնըմէկին պատարագէն վերջ: Հետիոտն հոն դրնաց:

Մաուին տեղը չէր կրնար նսեմել. ամէն վայրկեան լեցուած էր այն սուգով թեմամբ թէ պիտի տեսնէր վերջապէս վեց ամիսէ ի վեր իր էութիւնը լեցնող երեւոյթը: Թէ ինչ պիտի խօսէր, փոյթը չէր, կարեւորը սա էր որ պիտի տեսնէր զայն, պիտի լսէր անոր ձայնը եւ պիտի հպէր անոր ձեռքին: Այս գերագոյն երջանկութենէն վեր ի՞նչ կը մնար: Կոմսուհիին վիզը փաթթուեցաւ եւ բերան բանալ չտուաւ: Հապա ի՞նչ ըսել, երբ իմացաւ որ Ռոտոլֆը կոմսուհիին ալ գրած էր եւ յաջորդ օրը կէսօրին ժամադրըւած էր անոր հետ:

- Պիտի ընկերանա՞մ ձեզի, համարձակեցաւ հարցնել աղջիկը:

- Մաուի, Հօֆպուրկի խօսքը մի՛ ընէք, չատ վտանգաւոր է, ըսաւ կոմսուհին խնդալով. թերեւս Փրաթէրի մենաւոր ծառուղի մը...

Երբ Մաուիէն բաժնուեցաւ, որոշուած էր արդէն որ պիտի չանար կէսօրուայ մը համար ժամադրութիւն մը առնել, որովհետեւ տիկին Վէյկերա դիւրութեամբ այդ պահուն իր աղջիկը իրեն պիտի յանձնէր:

Յաջորդ օրը, կոմսուհին իր զարմիկը տեսաւ երկու դուռներուն մէջտեղ: Ռոտոլֆ շնորհալութիւն յայտնեց յանձն առած նեղութեան համար: Անոր հետ սովորական զարճած հեղնական չեչտով կը խօսէր:

- Մա՛ոի, պիւղը ձեզի չի գար, դուք քաղաքը ապրելու սահմանուած էք. ընդունեցէք որ ձեզ ձանձրոյթէ կը փրկեմ. ընդհակառակն, քաղաքն ալ ինծի չերթար. սակայն սոխուած եմ ապրիլ, ինչ որ չատ յոգնեցուցիչ է:

Ճապկտեց անդամները, սիկարէթ մը վառեց ու չարունակեց.

- Սիրով պիտի ուզէի ճանչնալ ձեր փոքրիկ բարեկամուհին: Անցեալ օր Փըրաթէրի մէջ հանդիպեցայ իրեն, չատ սիրուն էր եւ չատ թարմատի. իրապէս հապճուղիւտ թռչուն մը ... Աւելի մօտէն կ'ուզեմ զայն տեսնել: Կ'արժէ Մա՛ոի, զայն բերէ՛ք հոս:

Կոմսուհին սկսաւ խնդալ.

- Հո՛ս, դեռատի աղջի՛կ մը, չեմ կարծեր որ մաքերնուդ անցընէք, սիրելի զարմիկս. վտանգը մեծ է, կրնայ տեսնըւիլ:

Ռոտոլֆ ներքնապէս հասկցաւ որ խընդրերը հանդիպումի մը վտանգին վրայ կը դառնար: Զգաց որ խաղը չահեր էր եւ անհրաժեշտ էր միայն իր զարմուհին ապահովցնել:

- Կը նախընտրէ՞ք որ ձեր պանդոկին մէկ յարկաբաժնին մէջ իրարու հանդիպինք. հրապարակաւ եւ օր ցերեկով ցուցադրուելու համազօր է: Հօֆպուրկը երբ կարենանք գործածել, վիէննայի ամենաղաղանի վայրն է. հոն միայն պիտի դտնէք. վաղը առաւ միասին եկէք, ամէն աւելի դիւրին կ'ըլլայ:

(Շար. 45)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գասպարեան Սիրուն Պարոնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆ. կը նուիրեն ողբացեալին սիրելի «Ծառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պ. Յարութիւն Շերվանեան եւ զաւակները ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Մարգար Ծերուկեանի իր կնոջ՝ Ազնիւ Ծերուկեանի մահուան առթիւ եւ ողբացեալին յիշատակին 100 Ֆ. կը նուիրեն «Ծառաջ»ին:

×

Նոյն ախտը առթիւ, Տիկին Եղիսաբէթ Սարխոչեան ցաւակցութիւն կը ներկայացնէ Պ. Ծերուկեանի եւ 150 Ֆ. կը նուիրէ «Ծառաջ»ին, Տիկին Ազնիւ Ծերուկեանի յիշատակին:

Concert

Vendredi, 26 Mars, Abbaye Saint-Victor

ENSEMBLE INSTRUMENTAL de PROVENCE

direction : Clément ZAFFINI

CHORALE SAHAK MESROP

direction : Khatchig YILMAZIAN

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

եւ 6-րդ տարեդարձ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի: Կիրակի, Ապրիլ 15, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

ԼԻՈՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՒՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Կը ներկայացնէ Լիոնի Սիկալ սրահին մէջ 60 Ավենիւ տը Սաֆա Լիոն 3-րդ

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ՝

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 4-ին, կէսօրէ ետք ժամը 3-ին:

Բեմադրութիւն՝ Թորոս ՍՊԻՏԱՆԵԱՆ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Հայոց եկեղեցւոյ դիւանատան կամ խումբին անդամ - անդամուհիներուն:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ
ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 1, ուր է Սրբոց Վարդանանց Ջօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի պատերազմին - 451 թ.:

Նոյն օրը է նաեւ Անուանակոչութեան ուրը՝ Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ կ'ողեկոչուի Վարդանանց յիշատակը:

կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն, Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, դեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի:

Պատարագին ներկայ կ'ըլլան մեր դպրոցներու աշակերտութիւնը:

Մեր ժողովուրդին կը յիշեցնենք այս առթիւ, թէ ըստ Պետական Տնօրինութեան, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ կամ աշխատաւոր) այդ օր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հինգշաբթի, Մարտ 1-ին, ուր է Սրբոց Վարդանանց Ջօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ Վեց վկայիցն: Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին տեղի կ'ունենայ պատարագ:

կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ԲՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Լիոնի եւ Շրջաններու յարգոյ հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի անխտիր մասնակցելու հոգեպարար արարողութեանց:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 400 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէրչեանէ եւ Տիկին Արեգնազ Զէրչեանէ Սիրվարդ Համբարձումեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի հիմնադրութեան հինգերորդ տարեդարձին առիթով, Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. - Ոմն (Փարիզ) 2000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պահարեան Աբրահամ 1000 Ֆ., Եղբ. Գիլեճեան Գէորգ (Լոս - Անճըլըս) 1000 Ֆ., Ոմն (Սուրիա) 1000 Ֆ., Եղբ. Թիւֆէնքճեան Անդրանիկ 900 Ֆ., Եղբ. Տէր - Մովսէսեան Պետրոս 200 Ֆ.:

(Ընդհանուր գումար՝ 6100 Ֆ.):

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

A L'OCCASION DU 40ème ANNIVERSAIRE DE LA MORT DE

MISSAK MANOUCHIAN

(21 FEVRIER 1944)

l'U.G.A.B.-Jeunes
présente dans le cadre de son Ciné-Club :

«L'AFFICHE ROUGE»
Un film de Frank CASSENTI

VENDREDI, 2 MARS, A 20H 30

PROJECTION SUIVIE D'UN DEBAT

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 227. 12. 26

Participation aux frais :
Membres : Gratuit
Non membres : 15 frs.

Réunions d'Information

organisées par le C.D.P.C.C.A. sur les procès se déroulant à

○ *BELGRADE : H. Levonian et R. Elbekian*
○ *LOS ANGELES : H. Sassounian*

Avec projections de diapositives, à 20h 45 précises.

— 29 Février, Mercredi, PARIS : Maison de la Culture Arménienne : 17, rue Bleue 75009 Paris — Tél. : 246. 03. 65

— 1er Mars, Jeudi, ISSY-LES-MOULINEAUX : Maison de la Culture Arménienne 45, rue de la Défense — 92130 Issy-les-Mlx.

— 2 Mars, Vendredi, ALFORTVILLE : Maison de la Culture Arménienne : 9, rue de Madrid 94140 Alfortville — Tél. : 376. 55. 89

53-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
մասնակցութեամբ՝ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

Տեղի կ'ունենայ ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 4, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 14·30-ԻՆ

SALLE DE LA CHIMIE
28bis, rue Saint Dominique — Paris 7e (M° INVALIDES)

կը մասնակցին Ֆրանսական ակառւտական կազմակերպութեանց պետերը եւ ակառւտական խումբեր, ինչպէս նաեւ Փարիզի օտար ակառւտական խումբերը:

Ընդհանուր փափաքին համաձայն, այս տարի եւս Օսթանաի (Պելժիա) ծովային ակառւտները մասնաւորաբար կու գան մասնակցելու յայտագրին իրենց ակառւտական ներկայացումներով:

Հայ Արիները, Արենոյշները, Թեւիկները եւ Գայլիկները կը ներկայացնեն հայկական պարեր, ներկայացումներ եւ խաղեր:

Խմբապետերը կը ներկայացնեն հայերէն, Մոլիէռի
«*La Jalousie du Barbouillé*»
(գաւեշտ մէկ արար)
խնամուած բեմադրութեամբ:

Մուտք՝ 35 Ֆր. — Երախաներուն մուտքը ձրի է

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL MERIDIEN
81, Bd. Gouvion St. Cyr, Paris 17e

SAMEDI, 31 MARS, DE 20H 30 A L'AUBE

SOIRÉE ANIMÉE PAR :

Albert OUAZANA et son orchestre
Violoniste Jacques QUEZIN
ET SON ENSEMBLE
et YORGANTZ

Réservation : Tél. : 381 - 80 - 82 / 236 - 96 - 43

ԳՐԱՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ՁԵՐ ՊԻՏՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻ ՎԱՐԱՆԻՔ ԴԻՄԵԼ ՄԵԶԻ

110, rue Cambronne
75015 PARIS
TEL. : 567. 61. 12

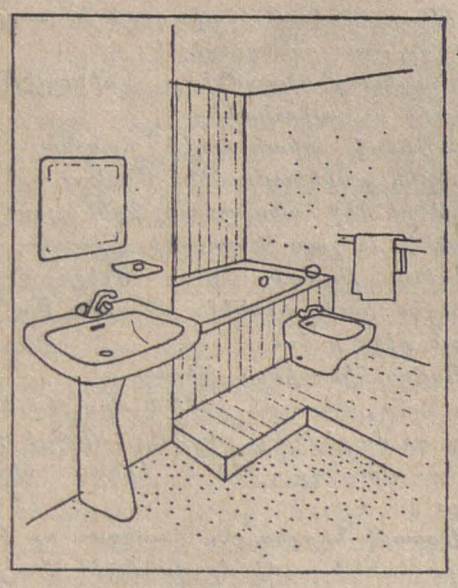
semiral france

Sarkis et Evelyne ALTOUNIAN

○ EQUIPEMENT ET FOURNITURES DE BUREAU
○ MACHINES A ECRIRE ELECTRONIQUES
○ PHOTOCOPIEURS
○ MOBILIER ET CLASSEMENT
○ CALCULATRICES DE POCHE ET DE BUREAU
○ CAISSES ENREGISTREUSES
○ FOURNITURES INFORMATIQUE ,ETC.

— — MEILLEURS PRIX — —

○ ԳՐԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ՀԱՇՈՒԻՉ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԱՐԿՂԵՐ, ՊԱՏՃԵՆԱՀԱՆ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ, ԵՒԱՑԼՆ...



Sté
Hydro - Marcadet

GROSSISTE EN SANITAIRE
CHAUFFAGE - CARRELAGE

SALLE D'EXPOSITION

258. RUE MARCADET, 75018 PARIS
Mo GUY MOQUET tél. 263 08 08

Nous signalons à notre clientèle que nous effectuons la coordination des travaux de CHAUFFAGE, PLOMBERIE, CARRELAGE, MENUISERIE, PEINTURE, ÉLECTRICITÉ

ՋԵՌՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՊԱՐԱՏՈՐԾՈՒԹԻՒՆ - ԱՏԱՂԶԱՏՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿ - ԵՒԱՑԼՆ

ՎՍՏԱՀԵՑԻՔ՛Ք ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

Մատչելի պայմաններ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1983Ի՛Ն

«Սով. Հայաստան» *օրաթերթին մէջ, որոշ ուշացումով, կը հրապարակուի Հայաստանի Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան պաշտօնական վիճակագրութիւնը 1983-ի տնտեսութեան արդիւնքներուն մասին։*

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւը կը պարզէ 5,2 տոկոս 1982-ի համեմատութեամբ։ Ա. ճիւղինը՝ ծանր ճարտարարուեստ, ըստ ծրագիրին, 3,3։ Բ. ճիւղինը՝ թեթեւ ճարտարարուեստ, 8,5, ծրագիրին կրկնապատիկը։ Այս երկրորդին մէջ կը մտնեն առօրեայ սպառումի ապրանքները։ Արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւը նախանցեալ տարիէն աւելի կ'ըլլայ, նոյնը Բ. ճիւղինը։ Ա.-ինը՝ 1982-ին համահաւասար։ (Ի դէպ, համապատասխան կարգով խորհրդային միջին-ները 4 տոկոս, ուրեմն նուազ Հայաստանէն, 3,9 տոկոս, ուրեմն քիչ առաւել եւ 4,3 տոկոս, այլ խօսքով նուազ)։

Հայաստանի արդիւնաբերութեան զբաղատար ճիւղերուն արդիւնքները կ'ըլլան, - ելեկտրուժ՝ արտադրութեան տարողութեան տոկոսը նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ՝ 4։ Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 5։ Քիմիական եւ բարիւդաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 0,4։ Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 11։ Անտառային, փայտամշակումի եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 8։ Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 0,2։

Կարգ մը տուեալներ։ Ելեկտրուժի արտադրութիւնը իր 13,9 միլիառ քիլովաթ-ժամով քիչ աննշան չափով առաւել կը մնայ ծրագիրէն՝ 13,6։ Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւնը կը պահպանէ իր չափանիշը։ Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւնը, ինչպէս այլ առիթներով կը ճշդենք, հետեւելով պատկան մարմիններու առած որոշումներուն, կը ահմանապակուի, բնութեան միջավայրի մաքրութեան համար։ (Կարգ մը կերպընկալ, - անթեթիք, - քաուչուի գործատուներ կը փակուին կիրովականն եւ այլուր)։ Շինանիւթերունը, զբաղատարաբար, կը մնայ նուազ։ Ծրագիրով ահմանուած 1,5 տոկոս յաւելումին փոխարէն կ'ապահովէ 0,2-ի աճ։

Մատնանշում մը։ Տարիներէ ի վեր եբեւան կը խնդրէ կեդրոնէն, - իմա՝ Մոսկուա, - որպէսզի այս վերջինը աւելցնէ իր արդիւնաբերութեան ծաւալին տարողութիւնը, քանի կարելիութիւնները առաւել կը մնան։ Կը բաւէ յիշատակել վարչապետ Ֆ. Սարգսեանի արտասանած ճառը Խորհրդային Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի 1981 Նոյեմբերի նստաշրջանին, - Մենք ՍՍՀՄ Պետպլանին կը խրնդրէինք մէկ անգամ եւս ճնշուածքեան առնել տուեալ հարցը եւ հնարաւորութիւններ գտնել արդիւնաբերութեան արտադրութեան տեմպերը համապատասխանացնելու Հանրապետութեան առալ հնարաւորութիւններին։ Խորհ. Միութեան «Տասներորդ դումարման Գերագոյն Սովետի Իններորդ նստաշրջանին», անցեալ տարեվերջ, նոյն հարցը կ'արծարծէ ներկայ տարուան Հայաստանի սահմանուած ծրագիրներուն կապակցութեամբ։ Կ'րսէ, յատակ, թէ 1984-ի արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը, ըստ ծրագիրին նախատեսուող չափով հնդամեայ ծրագիրէն պակաս կը մնայ եւ չի ապահովում չաշխատող աշխատանքի քնակչութեան ներգրաւումը արտադրական ոլորտի մէջ, գոյութիւն ունեցող արտադրութեանց կարողութիւններուն լրիւ օգտագործումը արդիւնաբերութեան կարեւոր ճիւղերուն մէջ, ինչպէս, օրինակ, ռադիօելեկտրոնիկան, հաշուողական տեխնիկան, ատօքեռնիչները եւայլն։

Գիւղատնտեսութեան համախառն, այսինքն՝ բոլոր տեսակի արտադրութիւններուն համար աճ կը սահմանուէր 857 միլիոն ռուբլի արտադրութիւն, ներկայ հրնդամեայ ծրագիրին համաձայն։ Արդ, ըստ վիճակագրութեան, դրեթէ 845 միլիոն ռուբլիի համարժէք կ'ըլլայ արտադրութիւնը։ Ուրեմն՝ նուազ։ Այսուհանդերձ, նկատել կուտանք, թէ անցեալ տարուան կլիման չափազանց անյարմար կ'ըլլայ գիւղատնտեսութեան համար։

Հացահատիկին համար կը մատնանշուի հետեւեալը, - Պետութեանը հացահատիկի վաճառքի պլանը կատարուել է 16,6 տոկոսով։ Քանակի ճշդում չկայ։ Համաձայն հնդամեայ ծրագիրին, յիշեցնենք, թէ տարուան միջին արտադրութիւնը պէտք է ըլլար 310·000 թոն։

Գիւղատնտեսական միւս բոլոր արտադրութիւններն ալ նուազ կը մնան ծրագիրէն եւ նախանցեալ տարուան արդիւնքներէն։ Շաքարի ճակնդեղ՝ 149·000 թոն (նախանցեալ տարի 167·000 թոն), 253·000 թոն գետնախնձոր (1982-ին՝ 309·000 թոն), 466·000 թոն բանջարեղէն (1982-ին՝ 471·000), 205·000 թոն պտուղ (նախանցեալ տարի՝ 459·000 թոն պտուղ եւ խաղող)։ Այս անգամ խաղողի մատնանշումը կը պակսի։

Միսին եւ հաւկիթին արտադրութիւնները, համապատասխան կարգով 96,700 եւ 552·400 թոն, նախանցեալ տարիէն առաւել կը մնան, իսկ կաթինը եւ բուրդինը՝ 536·200 եւ 4·686 թոն, 1982-էն նուազ։

1983 Յունուար մէկէն մինչեւ 1984-ի սկիզբը, բացի ոչխարներէն եւ այծերէն (միասին ներկայացուած) ընդհ. թիւին նուազումէն, միւս մեծերառու անասուններուն թիւը, - կովեր եւ խոզեր, - աւելցած են։ Ասիկա կը վերաբերի բոլոր կարգի տնտեսութիւններուն։ Այս ուղղութեամբ կրկին ճշդենք, թէ պատկան մարմիններուն որոշումով ոչխարներուն թիւը կը կրճատուի։ (Պատճառները բացատրած ենք առանձին յօդուածներով)։

Շինարարութիւնը, եւս կը մնայ ծրագիրէն։ Թէեւ, բարեբախտաբար, անցեալ տարուան յառաջդիմութիւնները նախանցեալ տարիէն աւելի կ'ըլլան։ Ստոր եւ տուեալները։ Ֆինանսաւորման բոլոր աղբիւրներուն կարգին կառուցուել են 1·155·000 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով 18·000 նոր բարեկարգ բնակարաններ։ Ըստ վիճակագրութեան, բարելաւուած են 117·000 մարդոց բնակարաններուն պայմանները։ Շինուած, վերանորոգուած, ընդլայնուած, մէկ խօսքով չահագործման յանձնուած են 13·600 տեղով նախակրթարաններ, 6·400 տեղով մանկապարտէզներ - մանկամատուրներ, յաւելեալ 560 մահճակալ ապահովող հիւանդանոցներ։ Ասոնցմէ զատ կարեւոր մեծ չէնքեր՝ զանազան բնոյթի։

Բնակչութեան անձ - գլուխ բաժին կը նուազ ռեալ եկամուտները՝ 2 տոկոս, 1982-ին աւելի ըլլալով հանդերձ, 0,8 տոկոսով պակաս կը մնան սահմանուած ծրագիրէն։ Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին աշխատավարձը կը կազմէ 173,8 ռուբլի։ Կոլտնտեսականներունը միջին ամսական վարձատրութիւնը՝ 1[illegible] ռուբլի։ Սահմանուած առաջադրութիւ[illegible] ներէն աւելի։

Կրթական բոլոր մարզերուն մէջ, նախանցեալ տարուան 1·272·000-էն աւելի թիւ ներկայացնող աշակերտներ եւ ուսանողներ արձանագրուած են։ 1·327·900։ Ասոնց մէջ 591·300-ը հանրակրթական[illegible]ներ, 50·800-ը պրոֆեսիոնալ - տեխնիկական ուսումնարանները, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները 58·[illegible] եւայլն։ Մանկապարտէզ - մանկամատուներու մէջ՝ 144·000-էն քիչ աւելի։

Բժիշկներու թիւը, վեց հարիւրի յաւելումով, կը հասնի 11·900-ի։

Անցեալ տարի կը հրատարակուին մօտ 12 միլիոն տպաքանակով գիրք եւ գրքոյկ։

Հայաստանի բնակչութեան թիւը՝ 19[illegible] Յունուար 1-ին, կը հասնի 3·263·300-ի։ Մէկ տարուան մէջ 41·000 յաւելում, նուազ նախանցեալ տարիէն։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»

ԴԱՍԱԳՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐՔԸ

Հրատարակուած
Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի
Ազգային Առաջնորդարանի

———×———

Գաղութահայ ազգային եւ կրթական կեանքին մէջ եթէ ամէնօրեայ հայկական վարժարանները արգարօրէն կը նկատենք մեր ամէնէն հիմնական կռուանները, անոնք մեր ամէնէն հիմնական կռուանները, ուրեմն մեր ուսերուն կը ծանրանայ նաեւ մեր խնամքին յանձնուած հազարաւոր հայ մանուկներու մարդկային ու ազգային դաստիարակութիւնը, հայերէնագիտական կրթութիւնը ենթարկել ուսումնասիրուած եւ փիտական տուեալներով մշակուած ծրագրումներու։ Ծրագրում՝ մեր անցեալի լեզուական, պատմական եւ մշակութային ժառանգութեանց եւ անոնց փոխանցումը մեր զաւակներուն, մանաւանդ ներդաշնակելով անոնց հայրենասիրական եւ հայերէնագիտական դաստիարակութիւնը, որովհետեւ անոնք, իրենց արուած այդ պաշարի լիցքաւորումով պիտի նետուին կեանքին, ազգային - միութենական գործունէութեանց, պիտի գործակցին նոյն միջավայրին պայմաններու մէջ եւ պիտի ծառայեն մօտաւորապէս նոյն առաջադրութիւններուն։

Այս բոլոր մտահոգութիւնները մեր մտքին մէջ էին, երբ երեք տարի առաջ կ'ողջունէինք Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի Առաջնորդ՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թապաղեանի անմիջական նախաձեռնութեամբ եւ Ազգ. Իշխանութեան քաջալերանքով իրականացած հայերէն լեզուի «կանթեղ» դասագրքերու շարքը, որնք սահմանուած էին նախակրթարանի եւ միջնակարգի մէջ որպէս հայերէն ուսուցման ուղեցոյց ծառայելու։ Երկ[illegible] տարուան փորձառական շրջանէ մը ետք կը հաստատենք անոնց առաջադրած օրինութիւնը։ Արդարեւ, ազգային եւ այլ ամէնօրեայ հայ վարժարաններու կողմէ որդեգրուած եւ փնտռուած ըլլալու իրողութիւնը կ'արդարացնէ այդ նախաձեռնութեան յաջողութիւնը։

Աշխատանքի նոյն հաւատքով, այս տարի իրականութիւն կը դառնայ Հայոց Պատմութեան նուիրուած դասագրքերու երրեակը։ Առայժմ հրատարակուած են Ա.-Գ գիրքերը՝ դասաւանդելի Դ.-ի կարգերու մէջ։ Իսկ անոնց անմիջական պիտի յաջորդեն ամբողջացուցիչ 3 գիրքեր՝ ազգային պատմութեան կազմուած ծրագիրը կիրարկելու համար։

Ուրեմն «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ» դասագրքերը ազգային վարժարաններու մէջ կիրարկութեան դրուելով կը հակակշռեն նաեւ դասագրքերու հետ՝ դասապահպանման որուն կարիքը զգալի էր։

Ի՞նչ փուլերէ անցնելով այս լուրջ նուրբ աշխատանքը իր մխիթարական պտուղները աշխատանքի կը զանէ։

Բնական դժուար եւ պատասխանատու պարտականութիւն է նախապատմական Հայութեան եւ Հայաստանի պատմութիւնը իր զարերու՝ կոթողական յիշատակարանէն հանել, վերածել ծանուցագրի, ոճով եւ հետաքրքրականութեամբ այնպիսի հատորիկներու, որոնք՝ միաժամանակ խտացած պահեն մեր ժառանգութեան անխափան պատգամն ու դրսեւորեն ամերիկեան մանկավարժական եւ արդիական մատուցումներու վարժուած հայ աշակերտը։ Այդ դժուարին փորձի մէջ, առաջին ակնարկով յաջողած գտնենք խմբագրական մարմինը, որուն մաս կազմած են այս ճիւղին մէջ տարիներու մանկավարժական եւ հայերէնի դիտական պատրաստութեան տէր եւ բերնց կարգին տակաւին դասատու ուսուցիչներ։

Նկատելի է երեք հատորներու չքեղ տպագրութիւնը։ Թէեւ, բարեբախտաբար, անցեալ տարուան յառաջդիմութիւնները նախանցեալ տարիէն աւելի կ'ըլլան։ Ստոր եւ տուեալները։ Ֆինանսաւորման բոլոր աղբիւրներուն կարգին կառուցուել են 1·155·000 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով 18·000 նոր բարեկարգ բնակարաններ։ Ըստ վիճակագրութեան, բարելաւուած են 117·000 մարդոց բնակարաններուն պայմանները։ Շինուած, վերանորոգուած, ընդլայնուած, մէկ խօսքով չահագործման յանձնուած են 13·600 տեղով նախակրթարաններ, 6·400 տեղով մանկապարտէզներ - մանկամատուրներ, յաւելեալ 560 մահճակալ ապահովող հիւանդանոցներ։ Ասոնցմէ զատ կարեւոր մեծ չէնքեր՝ զանազան բնոյթի։

Բնակչութեան անձ - գլուխ բաժին կը նուազ ռեալ եկամուտները՝ 2 տոկոս, 1982-ին աւելի ըլլալով հանդերձ, 0,8 տոկոսով պակաս կը մնան սահմանուած ծրագիրէն։ Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին աշխատավարձը կը կազմէ 173,8 ռուբլի։ Կոլտնտեսականներունը միջին ամսական վարձատրութիւնը՝ 1[illegible] ռուբլի։ Սահմանուած առաջադրութիւ[illegible] ներէն աւելի։

Կրթական բոլոր մարզերուն մէջ, նախանցեալ տարուան 1·272·000-էն աւելի թիւ ներկայացնող աշակերտներ եւ ուսանողներ արձանագրուած են։ 1·327·900։ Ասոնց մէջ 591·300-ը հանրակրթական[illegible]ներ, 50·800-ը պրոֆեսիոնալ - տեխնիկական ուսումնարանները, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները 58·[illegible] եւայլն։ Մանկապարտէզ - մանկամատուներու մէջ՝ 144·000-էն քիչ աւելի։

Բժիշկներու թիւը, վեց հարիւրի յաւելումով, կը հասնի 11·900-ի։

Անցեալ տարի կը հրատարակուին մօտ 12 միլիոն տպաքանակով գիրք եւ գրքոյկ։

Հայաստանի բնակչութեան թիւը՝ 19[illegible] Յունուար 1-ին, կը հասնի 3·263·300-ի։ Մէկ տարուան մէջ 41·000 յաւելում, նուազ նախանցեալ տարիէն։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

Ա Ն Գ Ի Տ Ա Կ Ի Ց Ը

Ա. ՄՈՒՇՎԻԱ

Գործի մը ձեռնարկեցի՞ր. կը նշանակէ թէ առաջուընէ մտածած ես այդ մասին։ Կիրարկութիւն մը կը նմանի կարգ մը բոյսերու կանանչ մասին որ կը գտնուի հողէն վեր, սակայն երբ կը փորձես քաշել, փրցնել զայն, կ'անդրադառնաս որ ամուր արմատներ ունի։ Արդեօք երբեմն մտածեցի այդ նամակը ղրկել առաջ. վեց ամիս, այո, վեց ամիս առաջ աւարտեցաւ այդ վիլլային շինութիւնը, հոն, Համբուն 20-րդ քմ.-ին վրայ։ Արդէն այս մտածումը ունեցած էի այնօրը երբ տեսայ այդ նոր չէնքը։ Այդ օրերուն ժապաւէններու եւ գծանկար պատմութիւններու ազդեցութիւնը ըլլալու է, գլխուս մէջ խենթ հովեր կը փչէին։ Ակռկ զատ պէտք է նաեւ համակրանքը չահէի Սանթինային, որ ինծի տարեկից ընկերուհի մըն էր։ Երկաթուղիի պահապանին աղջիկն էր Սանթինա, անմիտ մը, սակայն դեղեցիկ, եւ կամ ինծի այդպէս կը թուէր։ Իրիկուն մը երբ միասին պտոյտի ելեր էինք, անոր ցոյց տալով չէնքը ըսի. «այս օրերուս, կ'ուզեմ սպառնական նամակ մը ղրկել ասոր տիրոջը»։ «Ի՞նչ ըսել կ'ուզես»։ «Վախցնելու համար ... կամ դրամները կուտաս, կամ կեանքդ...»։ «Արդիւնած չէ՞, սակայն» հարցուց զարմացած։ «Թող արդիւնած ըլլայ, կարեւոր չէ այդ. նամակ մը որ ըսէ թէ ուր պէտք է ձգէ դրամը, այդքան. ի՞նչ կ'ըսես»։ Կը կարծէի տպաւորած ըլլալ, վարանոտ տեսնել զայն, սակայն ընդհակառակն. կարծես աշխարհի ամէնէն բնական բանն էր առաջարկածս, քիչ մը մտածելէ ետք ըսաւ պաղարիւն՝ . «Լաւ, հետդ եմ, ո՞րքան պիտի պահանջես»։ Ուրեմն բնական կը գտնէր. անկէ վար մնալ չուզեցի ես ալ։ «Չեմ դիտեր, հարիւր, երկու հարիւր հազար ..»։ Չեռքերը իրար զարկաւ «ինչ լաւ ... ինծի ալ բաներ մը կը պնես այլեւս», «անշուշտ»։ «Լաւ, ի՞նչի կը բռատես. ի՞նչու կեցած ես»։ «Զգէ որ մտածեմ» ըսի, վերջապէս։ Եւ ահա այսպէս, կատակէ մը ճամբայ ելլելով, պարտաւորուած եղայ այդ նամակը ղրկելու։

Շէնքին տէրը իր ինքնաշարժով յաճախ կ'անցնէր մօտս խանութին առջեւէն։ Ինչոր քիթ մը ունէր կարծես զտնաւոր խաւաքարտէ չինուած, եւ թաւ պեխեր՝ սեփսեւ։ Հակայ էր, իր ղօրշ վերարկուին պիրներէն։ Թէեւ, բարեբախտաբար, անցեալ տարուան յառաջդիմութիւնները նախանցեալ տարիէն աւելի կ'ըլլան։ Ստոր եւ տուեալները։ Ֆինանսաւորման բոլոր աղբիւրներուն կարգին կառուցուել են 1·155·000 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով 18·000 նոր բարեկարգ բնակարաններ։ Ըստ վիճակագրութեան, բարելաւուած են 117·000 մարդոց բնակարաններուն պայմանները։ Շինուած, վերանորոգուած, ընդլայնուած, մէկ խօսքով չահագործման յանձնուած են 13·600 տեղով նախակրթարաններ, 6·400 տեղով մանկապարտէզներ - մանկամատուրներ, յաւելեալ 560 մահճակալ ապահովող հիւանդանոցներ։ Ասոնցմէ զատ կարեւոր մեծ չէնքեր՝ զանազան բնոյթի։

Բնակչութեան անձ - գլուխ բաժին կը նուազ ռեալ եկամուտները՝ 2 տոկոս, 1982-ին աւելի ըլլալով հանդերձ, 0,8 տոկոսով պակաս կը մնան սահմանուած ծրագիրէն։ Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին աշխատավարձը կը կազմէ 173,8 ռուբլի։ Կոլտնտեսականներունը միջին ամսական վարձատրութիւնը՝ 1[illegible] ռուբլի։ Սահմանուած առաջադրութիւ[illegible] ներէն աւելի։

Կրթական բոլոր մարզերուն մէջ, նախանցեալ տարուան 1·272·000-էն աւելի թիւ ներկայացնող աշակերտներ եւ ուսանողներ արձանագրուած են։ 1·327·900։ Ասոնց մէջ 591·300-ը հանրակրթական[illegible]ներ, 50·800-ը պրոֆեսիոնալ - տեխնիկական ուսումնարանները, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները 58·[illegible] եւայլն։ Մանկապարտէզ - մանկամատուներու մէջ՝ 144·000-էն քիչ աւելի։

Բժիշկներու թիւը, վեց հարիւրի յաւելումով, կը հասնի 11·900-ի։

Անցեալ տարի կը հրատարակուին մօտ 12 միլիոն տպաքանակով գիրք եւ գրքոյկ։

Հայաստանի բնակչութեան թիւը՝ 19[illegible] Յունուար 1-ին, կը հասնի 3·263·300-ի։ Մէկ տարուան մէջ 41·000 յաւելում, նուազ նախանցեալ տարիէն։

ՊԱՏԿԱՆՈՒ ՎԱԿ

ԱԼՕՍ ՆԵՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

Ա. ՊԱՍՈ

7

1888 ՀՈՒՆՎԱՐԻ 3

Պրոֆեսոր Հովհաննէս Ալեքսանդրեան մահուան լուրը ստանալով, ձեզ ուղարկեցինք հեռագիր մը, որուն մէջ ըսած էինք, թէ ան ամենայն հոգեկան ուժերով կը պատրաստուէր ձեզի տալու իր վերջին դասախօսութիւնը, որ պիտի ըլլար իր ամենէն կարեւոր աշխատութիւնը, եւ որ պիտի ունենար ընդհանուր նշանակութիւն մը։ Ան ալ ձեզ ըսած էր, որ պիտի ուզէր ձեզի հետ խօսիլ։ Ան ալ ձեզ ըսած էր, որ պիտի ուզէր ձեզի հետ խօսիլ։ Ան ալ ձեզ ըսած էր, որ պիտի ուզէր ձեզի հետ խօսիլ։

Հիւանդութիւնը ան ատեն ծանր չէր։ Ան ինքն ալ չէր կարծեր, թէ մահը այդքան մօտ էր։ Ան ինքն ալ չէր կարծեր, թէ մահը այդքան մօտ էր։ Ան ինքն ալ չէր կարծեր, թէ մահը այդքան մօտ էր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ - Պ. Մարգար Ծերուկեան, Տէր եւ Տիկին Երանոս Ծերուկեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ծերուկեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Անտոնեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Մարտ 4, Սէնթ Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԾԵՐՈՒԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտումին ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. - ՖՐԱՆՍԻ ՃԱՇ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 26-ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - Զինկիլէրցիներու Հայրենակցական Միութենէ 200 Ֆ. Շնորհիկ Նօտարեանի եւ Թորգոմ Տէր - Յակոբեանի յիշատակին՝ Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան Սարգիս Մինասեան սրահին համար Օրդ. Ալիս Գազանճեանէ 300 Ֆ. եւ Զինկիլէրցիներու Հայրենակցական Միութենէ 500 Ֆ., ստացած է նաեւ տոքթ. Սերժ Սիմոնեանէ 500 Ֆ.։

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը խորին չնորհակալութեամբ ընտացած է 2000 Ֆ. Պ. Կապրիէլ Պէրպէրեանէ ի յիշատակ Տիկնին՝ Սրբուհի Գասպարեանի։

×

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ազատուհի Պահտուրեան 100 Ֆ. Բիւզանդ Կրպոեանի մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ։

×

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները՝ Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ եւ Ազատուհի Պահտուրեան 10.000 Ֆ. Դպրոցին, Եկեղեցւոյ՝ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան, եւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան, եւ Տիկին Պօլեան 1000ական Ֆ., Տիկին Սօնեա Պետրոսեան 300 Ֆ., Տիկին Մելինէ Թադեոսեան, Տէր եւ Տիկին Զաւէն Եկաեան, Տէր և Տիկին Գասպարճեան 200 Ֆ., Տիկին Սրբուհի Առաքելեան 150, Տէր եւ Տիկին Գրիմզեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան (Վիէն) եւ Ոմն 100-ական, Մատաղօրհնութեան առթիւ՝ Այրի Տիկին Մինասեան, Այրի Տիկին Եաղուպեան, Այրի Տիկին Աբելեան 200 Ֆ., Պ. Թորոսեան, Այրի Տիկին Ազապալեան, Այրի Տիկին Շահնաբ Գրիգորոֆ, Պ. Փոլ Պօղոսեան, Այրի Տիկին Շնորհիկ Օհաննէսեան, եւ Հայկուհի Յովակիմեան 100-ական Ֆ.։

Լիոնէն՝ Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Տիւմճեան (Գառնիկ Ճաշարան) եւ Պ. Մամա Վահէ Քիթապճեան, Դեկտեմբեր ամսոյն Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Հայկազեան Միջոցայ վարժարանի աշակերտութեան ճաշ մը հրամցուցած են։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ
ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 1, ուր է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն և վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի պատերազմին - 451 թ.։

Նոյն օրը է նաեւ Անուանակոչութեան տօնը՝ Վազգէն Ա. Սրբազնագոյն Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ, եւ կ'ոգեկոչուի Վարդանանց յիշատակը։

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԵՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՂՈՒՃԵԱՆ

Պատարագը կ'երգուի քառաձայն, Մայր եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Կոմիտաս Գէորգեանի։

Պատարագին ներկայ կ'ըլլան մեր դպրոցներու աշակերտութիւնը։

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հինգշաբթի, Մարտ 1-ին, ուն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն Մերոց՝ Հազար երեսուն եւ Վեց վկայիցն։ Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին տեղի կ'ունենայ պատարագ։

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ԽԶԿՐ. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Լիոնի եւ Շրջաններու յարգոյ հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի անխտիր մասնակցելու հոգեպարար արարողութեանց։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ազգային Առաջնորդարանի դրասենեակը՝
3, rue St. Dominique — 13001 MARSEILLE
բաց է միայն Երեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը, ժամը՝ 14·30-էն 17-ը։

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris
Jeudi 1er Mars à 20 h. 30
CONFERENCE
du
Prof. GERARD DEDEYAN
sur
LA GRANDE ARMENIE
(12e - 14e siècle)
Pour ceux qui le souhaitent, un buffet campagnard est servi à partir de 19 h. 15
Prix : 40 F
Prière de s'inscrire impérativement avant le 26. 2. 84. tél 278 - 31 - 93

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, իր երկարամեայ առենապետ՝ Սիրուն Պարոնեանի անակնկալ մահուան առթիւ, խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր այրիին, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ այս առթիւ հոգաբարձութեան անդամները փոխան ծաղկեպսակի 1000 Ֆրանք կը նուիրեն եկեղեցիին։

SOIREE ARTISTIQUE DANSANTE
Organisée par la Section
d'Asnières-Bois Colombes et Argenteuil de la CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ANIMEE PAR L'ORCHESTRE
ARTANAG avec la participation de YORGANTZ
DIMANCHE 11 MARS
de 16 heures à 24 heures
SALON
10, rue Louis Jean
LA GARENNE - COLOMBES

A L'OCCASION DU 40ème ANNIVERSAIRE DE LA MORT DE
MISSAK MANOUCHIAN
(21 FEVRIER 1944)
l'U.G.A.B.-Jeunes
présente dans le cadre de son Ciné-Club :
«L'AFFICHE ROUGE»
Un film de Frank CASSENTI
VENDREDI, 2 MARS, A 20H 30
PROJECTION SUIVIE D'UN DEBAT
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris
Tél. : 227. 12. 26
Participation aux frais :
Membres : Gratuit
Non membres : 15 frs.

Réunions d'Information

organisées par le C.D.P.C.C.A.
sur les procès se déroulant à
○ *BELGRADE : H. Levonian et R. Elbekian*
○ *LOS ANGELES : H. Sassounian*

Avec projections de diapositives.
à 20h 45 précises.

— 29 Février, Mercredi, PARIS : Maison de la Culture Arménienne : 17, rue Bleue 75009 Paris — Tél. : 246. 03. 65

— 1er Mars, Jeudi, ISSY-LES-MOULINEAUX : Maison de la Culture Arménienne 45, rue de la Défense — 92130 Issy-les-Mlx.

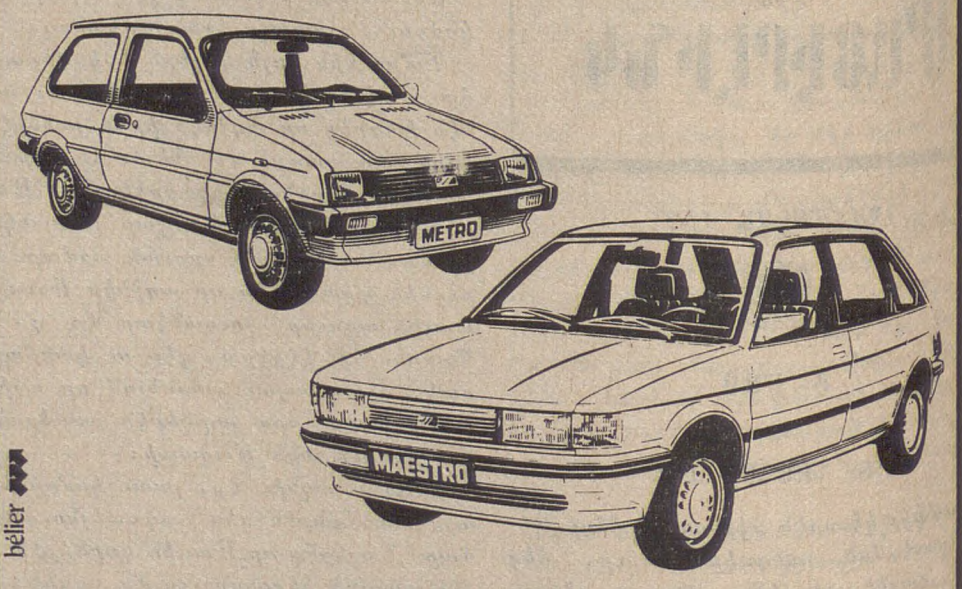
— 2 Mars, Vendredi, ALFORTVILLE : Maison de la Culture Arménienne : 9, rue de Madrid 94140 Alfortville — Tél. : 376. 55. 89

POUR TOUS VOS IMPRIMÉS PUBLICITAIRES - CATALOGUES BROCHURES - CARTES POSTALES LIASSES - CARNETS...
les Editions ARIS
Imprimerie SIRA
5, Bd Victor HUGO
83150 BANDOL
☎ (94) 29.52.98
74.00.09
Adressez vos demandes de documentation à Michel ARISTAVITIAN

LA FONDATION N. FRINGHIAN et l'UGAB-Jeunes
vous présentent
les Œuvres de
Raffy
Le Mercredi, 29 Février à partir de 19 heures
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles — 75017 Paris

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՆԱԺՈՂՈՎԻ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԵՒ ՆՈՒԱՐՍԱԿԻ ԴԱՇԻՆՔԻ 1500-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹԸ
Հինգշաբթի Մարտ 1, ժամը 20·30-ին
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Բանախօսութիւն՝ Ֆրանսերէն, Փարիզի Արեւելեան Լեզուներու Հիմնարկի Հայկական Ամպիոնի վարիչ Փրոֆէսէօր
ԺԱՆ - ՓԻԷՐ ՄԱՀԷԻ
կողմէ։
«ԱԽԱՐԱՅԻ ՈԳԻՆ»
նիւթին չուրջ։
Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ՝ Օ. Տէմիրճեանի (կիթառ), Գ. Եանպէկեանի (լար) եւ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի աշակերտներուն։

Du 27 février au 14 mars 1984
5.000F*
Pour la reprise de votre voiture quels que soient son âge et son état.
*ou plus si son état le justifie.
Pour tout achat d'une Austin Metro E, LE, ou MG ou Austin Maestro LE, HL, HLS, ou MG neuves.


bélier
AUSTIN ROVER Pense Castrol
ARC DE TRIOMPHE AUTOS
30, RUE DE TILSITT, ÉTOILE - 17e Tél 380 55 11

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES
15, avenue Montaigne, PARIS 8e
DIMANCHE 25 MARS
à 17 h. 15

60ème Anniversaire de Sipan - Komitas

Chœur mixte arménien de Paris
ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳԱՀԱՒՈՒՄԲԻ
Concert
avec
ORCHESTRE SYMPHONIQUE
Direction
Garbis APRIKIAN
Au programme : Œuvres symphoniques et vocales de
KOURKEN M. ALEMSHAH et GANATCHIAN-APRIKIAN
avec le concours de
SONIA NIGOGHOSSIAN (MEZZO)